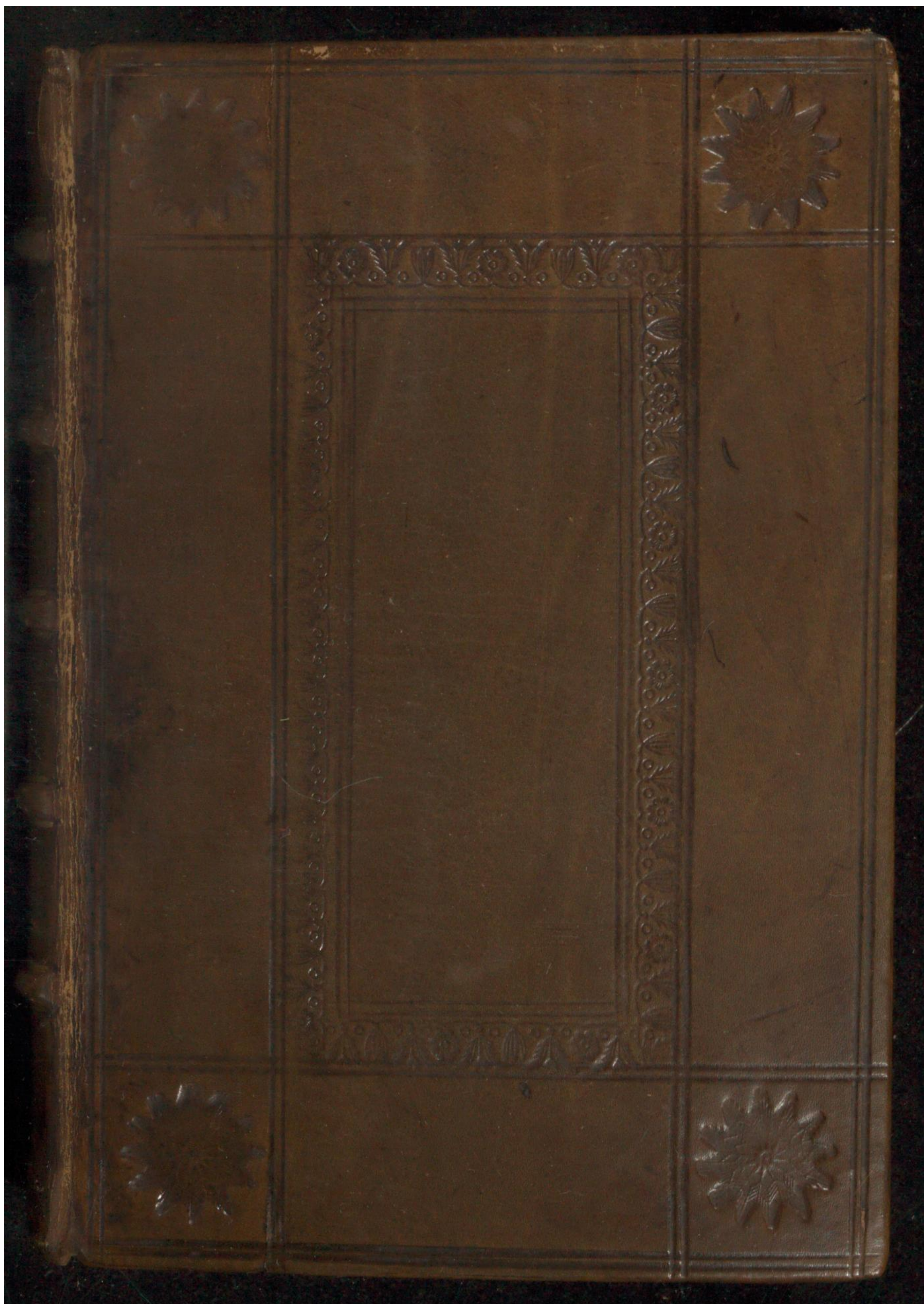
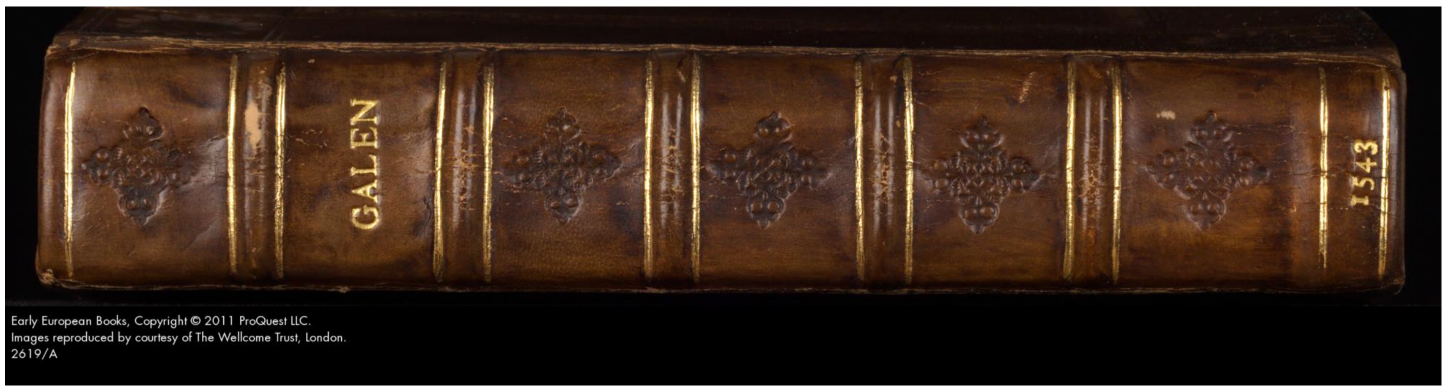
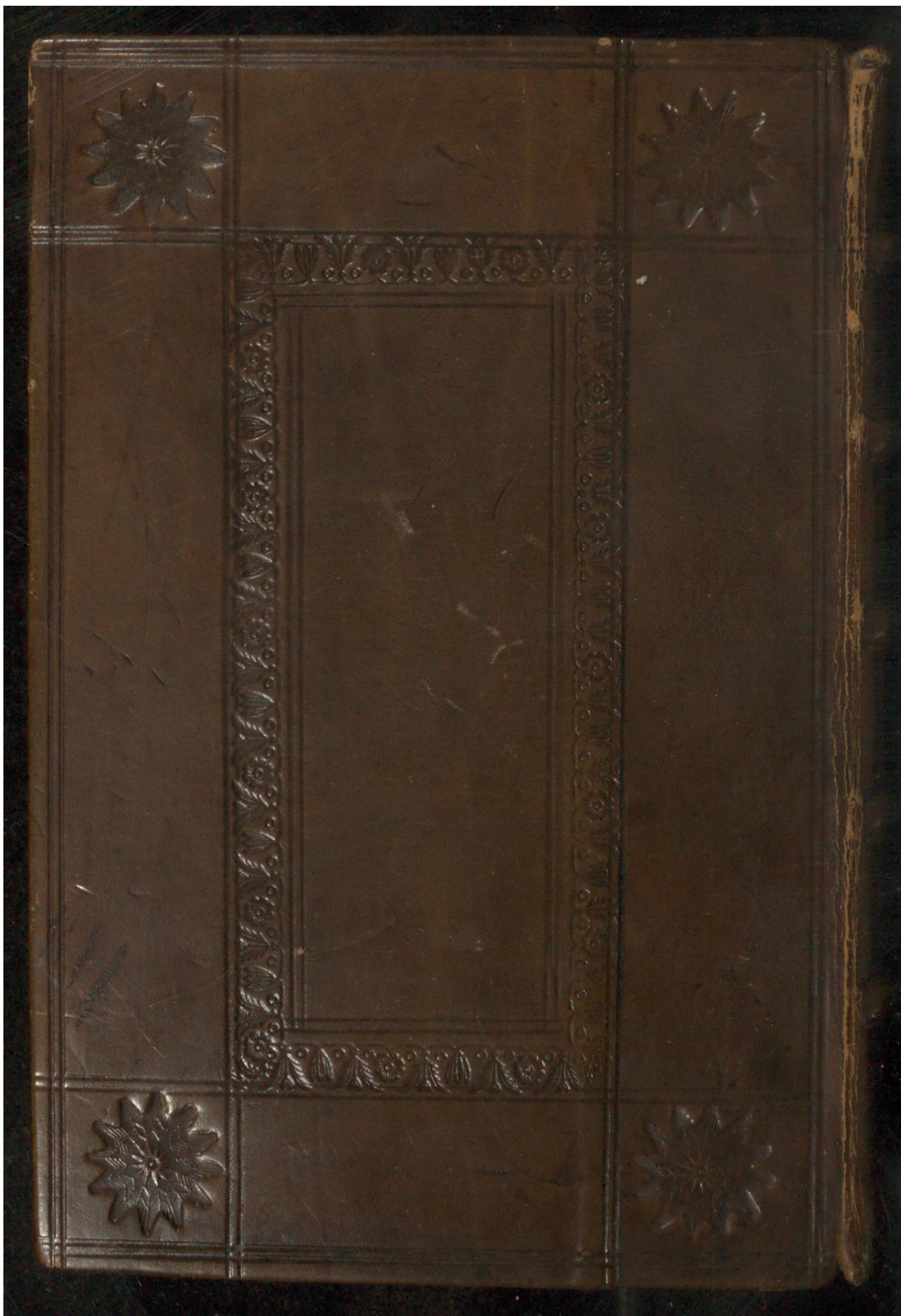

GALEN
1543

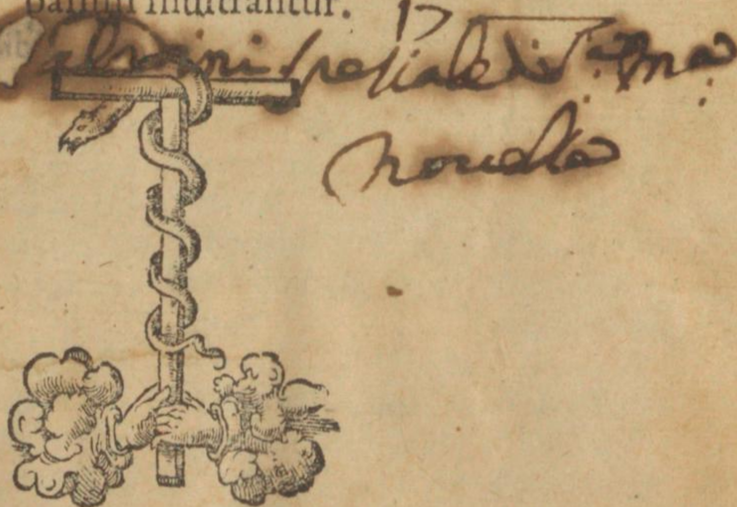

2619/A

Cl. Galeni de SIMPLICIVM MEdicamentorum facultatibus Libri vndecim.

Theodorico Gerardo Gaudano Interprete.

Qui nunc tibi prioribus editionibus emendatiores exeunt, locis compluribus ſuo nitori reſtitutis, ex Græci exemplaris collatione. Scholiis inſuper vtilibus, iidem paſſim illuſtrantur.

PARISIIS.

Apud Iacobum Bogardum, ad inſigne D. Chriſtophori è regione gymnaſij Cameracenſis.

1543

LIBRARY

INDEX EORVM QVAE HOC IN OPE= re habentur, & maximè Simplicium medicamẽtorum hic à Galeno traditorũ. Prior numerus folium, secũdus versum significat. Porrò cùm a. occurrit, prima folij pagi na: quum uerò b. se= cũda indicatur.

A

Astragalos

Corydos

Heryn-

Myrrhine

Stercus

Finis Indicis.

CL. Galeni de

SIMPLICIVM MEDICAMENTORVM FACVLTATIBVS LIBRI VNDECIM.

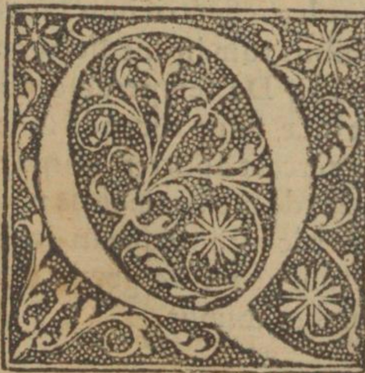
THEODORICO GERARDO GAVDANO INTERPRETE.

Qui nunc primum emendatiores exeunt, locis compluribus restitutis ex vetustissimorum exemplarium collatione.

LIBER PRIMVS.

Quid dicatur Medicamentum, & quid Facultas: & quomodo hæc quidem actu, illa verò potentiâ existat.

Caput I.

QVANTVM conferat simplicium medicamẽtorum exactè facultates cognoscere, quamq; necessarium sit tum ad variorũ compositionem, tum ad inuẽtorum opportunum vsum† nõ habeo nunc ostẽdere. Nam illud in opere de Medicamẽtorum compositione: hoc in Curandi methodo mõstrabitur †. Verũ ꝙ succedit tractationi de temperamẽtis; id in præsentia dicetur, vbi videlicet prius vocabulorũ, quibus in hoc vtemur libro, significata definierimus.† Medicamentum, omne id dicimus quod naturam nostrã alterare potest:

† οὐ νῦν δέομαι δεικνύναι.

† *Lib. 3. temp. est ueluti Isagωge quædã ad hos libros.*

† *Medicamentum.*

test:sicut(puto)† nutrimentum, quicquid substãtiam augere. Refertur enim vtrunque ad aliquid. Porrò medicamẽtum simplex & ipsum per oppositionem ad compositum appellatum est.† Est autem id, quod secundum naturam suam syncerum est. At Facultas, causa quædam est effectrix. Eáque partim actu siue energia est, alia in futuro tempore. Actu quidem, vt calefaciendi in igne, refrigerandi in glacie. In futuro autem, vt calefaciendi in pyrethro, & castorio, & similibus: refrigerandi, in alterco, mandragora, & id genus. Sanè quãdam esse facultatem in purgatoriis quidem medicinis purgatoriam, vomitoriis vomitoriam, sternutatoriis sternutatoriã, bechicis (hoc est, quæ tussim, vel sedant, vel cient) bechicam, & vnoquoque in opere alio peragendo, quæ denominetur ab eo quod ipsa efficit, ferè non est qui ambigat. At quæ sit huius facultatis essentia, quidam certè non posse cognosci existimarũt: quales sunt† Sceptici philosophi, & qui inter medicos vocati sunt Empirici. Sed & qui nosci posse arbitrãtur, inter sese dissident. Quidam enim ad magnitudines & figuras corpusculorum ac meatuũ, quos ὄγκους καὶ πόρους appellitant, referunt. Alij ad caliditatem, frigiditatẽ, humiditatem, ac siccitatem, pro sua videlicet vtrique prima elementorum constitutione. Quare & nos, quia in libro de Elementis secundum Hippocratem, ex calido, frigido, sicco, & humido, cum aliorum omnium corpora, tũ animantium constare ostendimus: has effectricium facultatum essentias tum in aliis omnibus, tum in medicamentis statuemus. Sic autem & in tertio De temperamentis demonstratum est. Ac qui volet quæ nunc dicenda sunt assequi, in eo tractatu se prius exerceat oportet: quippe cũ illic quæ vniuersim ac in genere de medicamentis nouisse conueniat, exposita sint, nec hîc toto vtique in genere quicquam noui dicemus: verùm quæ illic generatim sunt scripta, ea hîc.† speciatim elaborabimus.

† Nutrimentum.

† simplex hîc dicitur quod tale est quale natura produxit. In 4. verò de san. tuen. aliter Gale. vocat simplex διὰ τριῶν πιπέρεων.

† Dicti sũt Pyrrhonii à Pyrrhone huiusce philosophiæ quidem authore.

† ἰδικῶς ἐξεργασόμεθα.

Quo pacto quanque iudicare facultatem oporteat.

In pri-

Caput II.

IN primis quidem, ac maximè sumendum est iudicandæ facultatis experimentum ab ea re ad quam dicitur. Siquidem non protinus si hominẽ refrigeret cicuta, & sturnũ refrigerabit: aut si sturnũ nutriat, nutriet & hominem. Eadem ratione neque si hominem purget veratrum, continuo purgabit & coturnices: neque etiam si hos nutrire valeat, consequens statim est, vt & homines. † Proximum est, vt quod ex accidenti est, distinguatur ab eo quod primariò ac per se. Nam † aqua frigida calorem quandoque reuocat, cutem refrigerando, contrahendóque, ac condensando. Ad id enim caloris consequitur reuocatio, velut in tertio de Temperamentis ostendimus. Rursum calida quoque ipsa sæpenumero refrigerat, excalfacientem nimirum humorem digerendo. Nam si his adamussim distinctis, ad inquirendæ facultatis explorationem accesseris, haud facile, mea quidem sententia, falli queas. Cæterum à nullo alio desumi iudicium, quàm ab eo ad quod dicitur, id quidem perfacile est: non videlicet an † insecta animalia oleum interimat, neque an pingue, aut lentum, aut leue sit considerantes, cum an calfacere, aut frigefacere, aut humectare, aut siccare corpus humanum valeat, inquiritur: eundem in modum neque an colore sit rubro rosa, neque an albo cerussa: siquidẽ † necessarium non est, quicquid rubrum sit, esse calidum: neque quicquid album, esse frigidum, sed an admota corporibus nostris primariò ac per se excalfaciant, ac non interueniente quopiam, neque ex accidente. Ac si ita quidem, facultate esse calida: vt si refrigerent, frigida. Nam † per deos immortales, vndénam dicere possumus, an calidum sit facultate album piper, granum cnidium, cnicus, calx & veratrum album? aut vnde quòd frigidus sit † samius aster, terra selinusia, cerussa, nix, & lac. omnia enim ea coloris sunt cãdidi, viribus verò vel maximè pugnant. Sunt ergo nix & calx colore simillima, viribus autem pugnantissima, sed pugnantiam sensus diiudicat. Siquidem niuẽ applicatam protinus ac primo statim occursu frigidam percipimus, & quoad tangatur

† Per se Per accidens.

† Aph. 25. lib. I.

† Cur oleũ interimit insecta. uid. Alex. Aphro. li. I. proble.

† Nõ esse pѣtendum argumẽtũ à colore.

† ὦ πρὸς θεῶν.

† Diosco. uocat τὸν ἐν σάμῳ λίθον, li. 5

magis ſemper magiſque frigefacere ſentimus. Videmus porrò ipſam neque durare, neque ſeruari poſſe, ſi vel leuis calor eã occupet At calx neque primo occurſu refrigerare percipitur. & vſque dum applicata manet, perſpicuò magis ac magis ſemper excalfacit. Ex quo conſtat ex eo quod ſemper vnum idemque efficiat, quoad nos cõtingit medicamen, propriam eius iudicandam eſſe facultatem.

Quo pacto diſcernatur quod ex accidente quid faciat, ab eo quod propria facultate.

Caput III.

Quid per ſe calidum. Quid per ſe frigidũ

ET enim quod ab initio ad finem vſque dũ applicatum eſt, magis ſemper calfacit: id non ex accidẽte, ſed ex ſua naturâ eſt tale. Sic etiam quod à principio ad finem vſque refrigerat, ex ſua facultate eſt frigidum, non ex accidente. At ſanè ſi nihil moratus atque ex poſteriore, ac poſt ablationem facultatem eius expendere voles, ſæpenumero falleris. Ac fortè nonnunquam aquam frigidam, nõ frigidam modo, ſed & calidam poſſidere facultatem dices: vbi videlicet frigefacere ſemper dum nos cõtigerit apparebit, frigidam: vbi verò calorem reuocabit, calidam. Quare hæc indiſcriminata relinquẽda non ſunt. Dandaq; inſuper opera, vt quodcunque medicamẽtum in iudicium vocare velis (id quod in libris De temperaturis monuimus) omnis ſit expers alienæ tum frigiditatis, tum caliditatis: ne videlicet natiuam eius facultatem adſcititia qualitas adulteret. Ad hæc, quæ & ipſa præcepimus, nutrimentum à medicamẽto diſtinguito. atque ea vtraque ad aliquid dici memẽto, tum circa eandem ſæpe ſubſtantiam conſiſtere, velut & id quoque monſtrauimus Nec ſecius quod quædam tota ſubſtantia in ſeſe mutuò & agant & patiantur: quædã verò vna duntaxat, aut duabus qualitatibus. Super hæc, alia itidem eſſe tenuia, ſiue tenuium partium (Græci λεπτομερῆ vocant): alia craſſa, ſiue craſſarum partium (παχυμερῆ Græci nominant.) Tenuia quidem, quæ facile in tenues comminui partes poſſint. craſſa, quæ cõtrà. Atque vt ſemel dicam, omnium meminiſſe diſtinctionum oportet, quas in tertio de Temperamentis poſuimus, vt ſecundum

νοθεύσῃ.

Tenuia.

Craſſa.

ſecundum illas medicamentorum omnium ſpecies facultas explorari valeat.

De aquæ facultate. Caput IIII.

> Dioſcor. lib. 5. cap. 9.

ESTO ſanè prima nobis in contemplationem propoſita aqua: quòd nimirum ea & † communiſſima hominibus omnibus ſit, tum ſanis, tum ægrotis, & ad vitam maximè neceſſaria. Primumque eucrato, ſiue temperato corpori applicator ipſa neque frigida inſigniter neque calida· Deinde iis qui naturâ ſunt intemperati: Tertio, qui affectu aliquo tenentur. Nam hoc pacto exactè in omnibus propriam eius facultatem perpenderis. Igitur temperato admota pluſculo tempore, ipſum omnino refrigerabit: Intemperato verò, citius quidẽ refrigerabit id quod frigidius naturâ fuerit: tardius verò, quod calidus. Semper autem omnia refrigerabit, etiam ſi nõ multis deinceps diebus, ſed vel vna quis hora, aut pluribus ea vtatur. Nec enim talis in vllo omnium calorẽ reuocare poterit. Nam quæ ſummè frigida eſt, ſi † quadrato ac iuuenili corporis naturæ pauculo tempore adhibeatur, caloris molietur reuocationẽ: Sin aliter vtaris, ſemper refrigerabit. Quinetiam ſi iis quoque, qui ſimplici laborãt morbo ſiue calido naturâ ſiue frigido, eiuſmodi admoueatur aqua, hos etiam manifeſto refrigerabit. Nam ſimplex ſit affectio oportet, quemadmodum vtique in tertio de Temperamentis definitum eſt, quò videlicet quæ adhibetur, ex ſua naturâ refrigeret, non ex accidẽte quopiam: quippe cum frequenter vbi compoſitus fuerit affectus, aliud primariò medicamentum efficiat, aliud ex accidente eueniat: velut in phlegmone. Eſt enim ea affectio calidæ copioſæque fluxionis ſoboles. At quæ modicè excalfaciunt pharmaca, cum ſuperfluitatem euacuant, protinus, opinor, & quod affectum eſt, frigidius efficiũt. Verùm cum ſimplex vnaque fuerit affectio, quod ex accidente ſit, in ea prouenire non poteſt. Ergo ſi hac ratione expendas, aqua potabilis omnino videbitur frigida. Non eſt tamẽ eadẽ aliarũ aquarũ † naturaliũ quæ ſulfur, bitumẽ, aut nitrũ qualitatibus ſuis referunt, facultas. Siquidẽ

> † Hippo. de aëre, aquis, locis.
>
> † ἰυσάρκῳ.
>
> † τῶν αὐτοφυῶν.

earum omnino nulla, vbi alienæ tum caliditatis, tum frigiditatis expers adhibita fuerit, frigefacere conſpicitur. Quin immo nec marinam ipſam priuſquam adſcititium frigus ſummum acceperit, admodum refrigerare apparet. Nam ſi quis in potabili aqua totum diem innatet, vt etiam non admodum ſit frigida, ſed velut ex ſole tepens, neceſſario tamen refrigerabitur. At mare complures iuuenum interdum pertulere non per diem modo totam, ſed etiam adiuncta nocte. Ex quo liquet, aquam potabilem certè & dulcem, ſecundum naturam ſuam ſemper eſſe frigidam: mare verò non æquè. Quòd ſi non ſemper in ſermone adiiciam, potabilem, ſed dicam ſimpliciter, quantum ex ſe eſt, aquam eſſe frigidam, haud calumniari oportebit, tanquam inſufficienter & indiſtinctè locutũ. Nam quæ exactè ac ſyncerè aqua eſt omnis alterius ſubſtantiæ miſtione vacans, ea ex neceſſitate ex ſua facultate eſt frigida. Si qua verò per bituminoſa, ſulfuroſa, nitroſa, aut aluminoſa loca diſtillans, ſubſtãtiæ eorũ aliquid abſterſerit, ſecumque traxerit, miſta iam ea eſt, non autẽ exactè aqua: velut ſi ipſe quoque volueris aut ſalem, aut alumen, aut aliud id genus affatim aquæ miſcere potabili, ſicut ſanè ſæpenumero facere cogimur in marinæ inopia, quando muriam facere volumus. tunc enim ſalem aquæ indimus: ac tantum ipſa facultate iam diſſidet, vt ſi aqua dulcis, videlicet quæ neque inſigniter aut calida aut frigida ſit, ſed velut ex ſole tepida, eryſipelati perfundatur, noxam omnimò nullam hominis corpori ſit allatura. At ſi marinam aquam, aut muriam, aut id genus aquam, miſtã, bituminoſam videlicet aut ſulfuroſam admoueas, vſqueadeo hominem offenderis, vt partẽ ipſam ſis aduſturus. Aqua igitur ipſa ex ſeſe frigida eſt facultate. Porrò ſi extraneum ſibi calorem adeptam corpori humano perfundas, putabis forſan ſimplex quoddã & naturale adhibitum medicamentat ea quodam vtique modo compoſita eſt, aut igneæ eſſentiæ partem aliquam nacta, aut certè omninò ipſam qualitatem. Vt enim ſi ſalem illi miſcueris, ex confeſſo fuerit compoſita: ſic multò magis ſi igneam aut eſſentiam, aut qualitatem adieceris, cõpoſitam quodam modo effeceris. Eſt ⁊ porrò etiam aqua limoſa

⁊ al. quãdoque.

limoſa quadamtenus compoſita, velut eſt aqua Nili, & quæ in Aegypto eſt. Sed ea per fictilia vaſa percolata, planè pura efficitur. Oportet autẽ non ſemel,* aut bis, terúe percolare,* quando ne ſic quidem forſan adamuſſim puram queas efficere: verum quando qui aquæ infertur limus, omnem effugerit ſenſum, ſatis tunc eſt vt queas dicere, tales, vt ad vſus eiuſmodi, puras eſſe aquas.

* al. ſed
* al. quãuis.

Quo pactò iudicemus aquam puram.

Caput V.

IVdicantur autem hæ tribus ſenſibus, nempè guſtu, viſu, & odoratu. Guſtu pura eſt, ſi nullam offerat qualitatem, ſed ad vnguẽ qualitatis expers appareat. Viſu, cum ſyncera fuerit, ac planè perlucida. Sic nec odoratu vllam præ ſe ferre qualitatem debet, vt ſunt quædam extremæ prauitatis, quæ aut aciditatem, aut acrimoniam, aut ſalſedinem, aut putredinem, aut aliud indicibile aliquod vitium præferunt. Igitur aqua quæ abſq; his eſt omnibus, vt ad naturam ſuam certè, ne ipſa quidẽ adamuſſim ſyncera fuerit, ſicut nec aliud vllũ quatuor elementorũ ſenſibiliũ, ſed vt ad ſenſum & vſum ſyncera eſt. Talis ergo, vt eſt propoſitum, ſecundum ſuam naturam frigida eſt. Quippe ſi valde excalfactam nõ modo aquã, ſed vel Mandragoram, vel altercum, vel cicutam, vel meconium admoueris, non ſolum excalfeceris, ſed etiam vſſeris corpus humanum. Omnia itaque quæ examinanda venient medicamina, omnis extraneæ valẽtiſque tum caliditatis, tum frigiditatis aliena ſunto, nedum aqua.

Demonſtratio, qua oſtenditur aquam frigefacere ex cerati, quod ex ea conficitur, effectu.

Caput VI.

POrrò ꝙ aqua omnis dulcis perſpicuò frigefaciat, hinc quoque didiceris. Ceratũ humidũ ſi ex aqua frigida ſubactum accurateque madefactum calido cuipiã affectui imponas, protinus ipſum frigefacies. Oportet autem quàm plurimũ admiſcere ipſius aquæ:

mistioque hoc maximè modo optimè perficitur. Ceram quantum fieri maximè potest purissimam oleo liquantes humidum facere ceratum oportet: deinde refrigeratum, † rasum, sordibusque purgatum, in mortario manibus subigere, aquam affundendo frigidam, quantum nimirum ceratum accipere valet, ac nondum aquam supernatat. † Id refrigerat & eos qui in febre vtuntur, si hypochondriis superponatur, & omnem phlegmonem: similiter herpetes quoque, & carbunculos, tum erysipelata, & phygethla, ac breuiter omnes morbos calidos. Ergo si non aquam dulcem, sed marinam aut muriam illi admiscens in vno prædictorum, quouis vti volueris, non paruam omnino differentiam conspicies: quippe cum id medicamẽtum adeò nullam propositarum affectionum amplius refrigerabit, vt insuper accendat potius. Adeò multa est diuersitas potabilium aquarum, & muriæ seu maris: similiter verò & earum quæcunque sulfur, aut bitumen, aut nitrum, aut chalcanthum, aut misy, aut chalcitin, aut vt simpliciter dicam, quæ calidorum naturâ medicamentorum gustu aliquod referunt. Inimicæ enim sunt omnes calidis corporum nostrorũ affectibus. Ex quo claret, has omnes facultatibus esse calidas, solam verò aquam potabilẽ frigidam.

† ξύσαντας.

† De hoc cerato uide Gal. lib. 10. Method.

Quòd aqua potabilis humida sit.

Caput VII.

Caeterum quòd hæc quoque propositarũ omniũ aquarum sola sit humida, planè ex eadem disces methodo. Nam vlcera quæ supra modum squalida siccaque sunt, si hac irriges, statim admodum humida molliaque reddes, cum aliæ aquæ vniuersæ vlcera desiccent. Tum piscatorum vlcera adeò videntur sicca, ac si forẽt † salita. Contra eorum qui in balneis versantur, humida apparent ac mollia. Quin si imbutum linamentum vlceribus imponere libeat, humida quidem à potabili, sicca à muria marinaque reddi comperies. Aquę quin etiam aluminosę, quales sunt in Italia † vocatæ Albulæ, cum aliis vlceribus idoneæ sunt: tum verò quæcunque fluxionibus tentantur, ea perfacile desiccant. Sic nec

† τεταριχευμένα

† Vel uocata Albula. lib. 9. Method.

cæterarum

cæterarum aquarum vlla humectare poteſt, quòd videlicet non ſint exactè aqua, ſed miſta & adulterata, accepto nimirum aut alumine, aut chalcite, aut ſale, aut id genus aliquo. Quocircà earum nonnullæ vlcera quoque exaſperant, nempe quæ acres admodum ſunt & mordaces. Quin etiam ſitienti dulcis aqua * remedio eſt: cæteræ verò acerbiorem etiam ſitim relinquunt. Tum aqua inter cutẽ laborantibus aduerſiſſimum eſt & poculum, & lauacrum aquæ dulcis: ſalſarum verò, ac nitroſarum, & ſulfuroſarũ, bituminoſarumque omnium ſanè perutile. Imitari autẽ potes ſicut marinam, ſic aliarum quamlibet, ſubſtantia videlicet admiſta quæ in quaque vincere conſpicitur. Nam ſulfure in aquam dulcẽ indito, ſulfuroſam effeceris: alumine, aluminoſam: ac eodem modo aliarũ vnam quanq;.

* Al. lenimento.

Quod aqua aduentitium calorem nacta, ſemper quidem humectet, non autem ſemper calfaciat: uerum in ipſo quidem perfuſionis tempore calfacere, poſteà uerò frigefacere conſueuerit.

Caput VIII.

HAec ergo propria aquæ natura humida eſt & frigida, Porrò aliunde calorem adepta, ex calfacit quidem & humectat quibus eſt admota: verùm haud ſimiliter ambo præſtare poteſt. Summè nanque humectat ſeu tepida ſit, ſeu tẽperata, ſeu etiam calidior. Summè autem non calfacit, niſi quæ extremè ferueat. Quod dico, in tẽperata primum exploremus natura. Igitur ſi huic aquam afferas temperate calidam, ſiue lauans, ſiue perfundens: in ipſo quidem perfuſionis tempore calidiorem ſimul & humidiorem partem ipſam efficies: quòd ſi deinde quieſces, nec corpus frigidę vſu poſteà contrahes, conſtipabis, ac denſabis, paulo pòſt ſeipſo frigidius relinqui conſpicies: quippe cũ corpus rarefactum tranſpirante immoderatius calore natiuo, frigidius efficiatur. Non tamen ſicut frigidius poſteà calidæ vſus corpus deſtituit, ita & ſiccius. Quanquam profectò videri id poſſit, tum ob * ſpiramentorum raritatem, tum ob cor-

* πόρων.

ob corporis mollitiem, tum ob ſubſtantiæ fuſionem: pluſculum ſiquidē in iis affectibus euaporetur, neceſſe eſt. † Atqui vapor humor eſt extenuatus. Verū non ita habet rei veritas. Nam mollities, quam calidæ aquæ lotionibus acquirunt corpora, ſolius humiditatis proprium ac inſeparabile ſignum eſt, in animantis videlicet corpore: velut in opere De temperamentis eſt demonſtratum. Sanè indicio eſſe poteſt vlceratarum partium caro, quæ id ipſum perſpicuò oſtendit, vt que in iſtis ex aqua calida perfuſionibus mollis atque * algæ ritu fluida efficitur. Quanquā ſanè corpus illiuſmodi affectionibus inanitur, vt minus tunc in ſeſe habeat humoris quàm anteà. Viderique venia digni poſſunt, qui per calidas lotiones, atque aquæ moderatè calidæ perfuſiones ſiccari corpus exiſtimant. Nam ſimilis horum eſt error, atque illorū qui credunt ſenes adoleſcentibus eſſe humidiores. Pluribus namque ſenes excrementis humidis redundant, ſed genuinæ partes (quæ * πεφυκότα μόρια nuncupant) organicæque adoleſcentibus magis ſunt humidæ: vt id quoque in ſecundo De temperamentis monſtrauimus. Perinde ſe res habet in perfuſionibus, ac lauacris, omniq́ue adeò ex aqua calida irrigatiōe. Siquidem humores qui in vaſis aliiſque inanibus ſpatiis ſunt, exhauriuntur omnes: at ipſa vaſorum corpora & vniuerſum genus carnoſum ſeipſo fit humidius. Atque hanc ſolam facultatem, vt conſentaneum eſt, nunquam aqua deponit. Neque enim cū feruens corpora exurit, quæ vſta ſunt redduntur ſicca, vti quæ ab igne ſunt aſſa. Rurſum nec cum ſummam adepta frigiditatem per diem totum, aut etiam longiori tempore parti cuipiam perfunditur, eam ſicciorem efficit, tametſi rugoſa atque admodum exilis relinquitur. Verū hæc eueniunt, quòd qui in vaſis aliiſque ſpatiis eſt humor, exhauſtus ſit. at partes genuinæ ſolidæque nulla ſui parte ſicciores euadunt. Huiúſque ſemper meminiſſe oportet, tum toto ſermone perpetuo obſeruandum: ex euidenter apparentibus colligendam cuiuſque medicamenti facultatem: Ac ſemper ad quod quid dicitur calidum, frigidum, humidum, aut ſiccum, ad id eſſe æſtimandum.

† Quid uapor.

* βρυώδης.

† Vet. interpres hoc loco, radicalia membra habet.

Si à re-

Si à rebus cæteris de medicinarum facultate colligi quid oporteat, ex ignis cum illis commercio faciendum eſſe iudicium.

Caput IX.

Porrò ſiquis velit † ex ſuperabundanti à rebus externis probationes ducere, ne id quidem prohibeo: verum animum huic diligenter aduertat conſulo. Nam admodum lubrica res eſt, nec paucos obtinet fallendi modos. Sed hos in cõſequentibus ediſſerã. Cæterũ quod ſolũ quis ab extremis ſumpſerit, vt id quod iudiciũ ſubit medicamentum, aut excalfacere, aut refrigerare probet, id in ignis commercio contactúque cõſpicitur. Neque enim vſqueadeò abſurdum eſt, quod facile in ignem vertitur, id calidum facultate putare. Memoria enim, opinor, tenemus omnia huius vocis [Facultas] ſignificata, quæ in tertio De temperamentis definiuimus. Vnũ igitur ex iis erat & id, quod ex propria eius quod dicitur, materia, tale eſt facultate ſiquid enim facile in ignem vertitur, id facultate eſt ignis, non actu ſcilicet. Nam hoc quod eſt Facultate, † ex aduerſo ei diuiditur quod eſt actu. alterum verò quod eſt per ſe, ei quod eſt ex accidente. Hanc ergo iudicij rationem cõſiderare ac diſtinguere conuenit.

† ἐξ ἐπιμέτρου.

† ἀντιδιαιρεῖται.

Quot & quæ prædefiniri oporteat, ut liceat ex alicuius affectione quæ ad ignem eſt, & quo pacto aduerſum nos id ipſum afficiatur, colligere.

Caput X.

At quibus cõſilium eſt tutò à rebus extraneis ad corpora tranſire animalium, videre primum debent, an tenuis ſit eſſentiæ, an craſſe, quod explorandum venit. Secundo, an ſibi continuum, denſumque ac ſolidũ totũ, an interuallis interceptũ, ac rarum. Quocircà his immorandum prolixius eſt. Videtur enim id quoddam eſſe principium, ac velut elemẽtum multam conſiderationem poſtulans.

Quod

Quod quæ ſubtiliorum ſunt partium, promptius propriam exerant actionem, quàm quæ craſſiorum, tametſi eandem cum illis facultatem obtineant.

Caput XI.

IGitur eorum quæ in confeſſo eſt facultate eſſe calida nullum omninò apparet nos excalfacere, priuſquam in tenuia ſit comminutum. Nam ſi quis piper ſolidum cuti inſpergat, nullam planè caliditatem percipiat: eadem ratione ſi quis vel linguæ imponat, aut deglutiat, aut alio pacto vtatur integro, haudquaquam diligenter trito, & cribrato, ac non adeò comminuto, * vt pollinem tenuitate referat. Nam quod pollinis inſtar cuti inſpergitur, excalfacit, ac maximè ſi affricueris: prætereà quòd linguæ admotum fuerit, aut in ventrem deuoratum. At quod ſolidum integrumque imponitur, nec cutem calfacit, & linguæ ventrique exiguum dũtaxat caliditatis ſenſum mouet Itaq; cum tenuium eſſe partium dicãtur quæ facile in tenues partes comminuuntur, ſolidarum craſſarũque partium quæ contrà: tum dura viſcóſaque ægrè ac difficulter, aut omninò in tenues comminui nõ poſſint: friabilia verò, & quę citra viſcoſitatẽ mollia ſunt, prõpiè in tenues ſoluantur: hinc conſtare arbitror, multa eſſe facultate calida, ac facile accẽdi, verùm nos haud facile excalfacere. Nam ignis, vt qui omnium eſt tenuiſſimus, ſimulque calidiſſimus, & in profundum facile penetrat, & comminuit, & vincit, extenuátque, tranſmutat, atque in ſuam denique naturam conuertit, vndequaque ſcilicet * contingens, & quod cnotingit exuperans. At noſtra caliditas ſuprà quàm quòd craſſæ ſit eſſentiæ, & halituoſa, inſuper infirma eſt, vt non facile mutet quod contigit. Oſtenſum eſt autem in tertio De temperaturis (quo ſine quæ hîc dicuntur aſſequi eſt impoſſibile) nullũ eorum quæ nos excalfacere * apparent, perinde vt ignẽ poſſe calfacere, verum vt materiam accendi facilem. Siquidem mutationis principium à noſtra caliditate accipientia, vt calami aridi ab igne, nos contrà recalfaciunt, & ve-

ὡς χνοώδεις γενέσθαι.

**al. ſimile reddẽs atque exuperans id quod contingit.*

**al. poſſunt.*

& velut partes fiũt quædam caloris natiui, ficut illi ignis. Nam quod prius erat calamus, id nunc fit ignis, vt mutantis ipſum ignis eſſentiam totam adaugeat. Monſtrauimus autem quædam vbi vel leuem extrinſecus fuerint mutationem adepta, ſecundum naturam deinde ſuam ad plurimam mutationem procedere. Quamobrem mirandum non eſt ſi quædã medicaméta primę quidem mutationis principiũ à noſtro calore nacta, inde iã pergant eũ quoq; qui mutabat ſuperare. Nã cũ corporis cuiuſque proprietas alia habilis ſit ad ſuſcipiendum calorẽ, alia inhabilis: fit vt paria principiat non ſequatur par incrementum.

Quòd pharmaca, quæ paruam ſortita ſunt molem corpoream, magis agant quàm quæ magnam.

Caput XII.

QVinetiam quòd corpus admodum exile facilius alteratur, mutatúrque ab eo cui admotũ eſt: quòd autem grandius eſt, non niſi temporis ſpatio, ac vix tandem etiam ſenſibilem alterationem ſuſtinet: id cum non modo à phyſicis naturã ſcrutantibus ſit demonſtratum, ſed cuiuis etiam homini rei ipſius experientiâ notum, ſatis magnum adfert teſtimoniũ iis quæ modo dicebamus. Quippe ſi piperis particulæ à nobis accipere debent mutationis initium, eóq; accipiant facilius, quò fuerint minutiores: mirandum nõ eſt, ſi eas tantò citius excalfacere, experiamur, quãtò accuratius in minimas fuerint comminutæ.

Medicamenta parem etiam ſortita tum facultatem, tum conſiſtentiam, quãtò rarioribus applicentur corporibus, tantò ocyus actionem ſuam exerere.

Caput XIII.

QVinetiã quòd extima cutis ſuperficies calloſa ſit duráq; & frigida, quod verò ſub ea eſt: totũ, quãtò profundius ſubeas, tãtò ſit calidius, nemo ambigit. Huic ſanè rationi ſi duo etiam principia in aliis à

nobis

nobis tractationibus demonstrata adiecero, ita denique vniuersum possis colligere. Alterum quidem ad demonstrationem principiorum, siue lemmatum, siue axiomatum, siue propositionum, siue vtcunque nuncupare libebit, in commentariis † De temperamentis demōstratum est, cutem videlicet omnem in primo statim ortu sibi esse continuam, at temporis spatio perforari, ac plurima nanc isci spiramenta, ritu cribrorum. Altera vtilium ad ratiocinationem propositionum est, corpus vniuersum expirabile esse ac inspirabile, vt inquit Hippocrates. Fusius autem de hac dictum est in libro De vsu pulsuum, vbi demōstrauimus arterias, vbi se dilatantes vndiquaq;, & per oēs † meatus in seipsas attrahunt, non aërē modo halitumq; attrahere, sed quicquid trahi etiam facile ac tenue sit, ad spiritalis essentiæ motum impetumque expeditè consequi. Quibus sic se habentibus, multæ venæ arteriæque aperiuntur in cutis meatus & in ipsius superficiem internam: ac in meatuum perforationes haud pauca perueni re venarum arteriarumque oscula existimandum est, nihiloque secius ad extimam superficiem, ita vt ipsæ osculis ibi finiant: tum quicquid piperis ad exactissimum redactum fuerit pollinem, simul cum ambiente aëre ab arteriis attrahi, ipsumque protinus à calore natiuo alterari, idque tum ob paruitatem, tum ob ingenitam vt à calore alteretur aptitudinem. Siquidem haud aliud illi erat facultate esse calido, quàm facile posse incalescere. Quòd si semel id illi insit, non mirum est, per omne corpus tempore perlatum, ipsum recalfacere, ac proinde primum maximeque ab id genus medicamentis incalescere partes quas primum contigerit, deinde quæ his sunt proximæ, & continentes: ac sic † deinceps tertio quartoque loco, pro situs videlicet vicinitate, cum ea quæ primo incaluerat, incalescere. Hæc scientifica constant demonstratione, non tamen iis satis credibili, qui in primis non fuerint exercitati. Oportet enim in iis quæ De elementis sunt ratiocinationibus esse versatum, atque in commentariis De temperamentis, & vsu pulsuum, & ante hæc omnia in demonstrandi methodis peritum. Sanè paucis datum est omnia percur-

† *Lib. 2. de tēperamentis.*

† διὰ τῶν πόρων, *quo loco uetus interpres uidetur legisse* διὰ τῶν περάτων. *i. per extrema.*

† καὶ οὕτως ἐφεξῆς ἤδη, τρίτα τε καὶ τέταρτα, κατὰ τὴν τῆς θέσεως ἐγγύτητα.

rere.

rere. Verum his quidem ſuffecerit (mea ſententia) in cui dentibus duntaxat verſari, paucis attactis communibus rationibus ſiue epilogiſmis. Itaque cauſam quamobrem non excalfaciunt corpora humana ea quæ craſſa adhibentur, etiam ſi naturâ ſint calida, iis duntaxat qui rationem aſſequi valeant, dictam eſſe reputent, ſibíque ſatis eſſe perſuadeant, quod euidenter ſenſibus apparet. Apparet autem euidenter craſſorum omnium nullum prius quàm ad vnguem comminuatur extenueturque, neque ipſum à corpore noſtro quicquam perpeti, neque rurſum in nos poſſe agere. Nec enim ſolum in pipere, napy, cancbry, cæteriſque omnibus quæ nos excalfaciunt, ita ſe res habet, ſed æquè item in facultate frigidis. Nam ſi quis radicis mandragoræ corticem in magnas partes confractum cuti imponat, aut illinat, aut deglutiat, planè nihil efficiet: at ſi admodum ſit comminuta, refrigerare poteſt. Sic etiam papaueris ſemen, & cicutæ (tametſi hoc ſit omnium refrigerantium valentiſſimum) tamen antequam exactè comminuatur, cuti noſtræ impoſitum planè eſt imbecillum. Ne te ergo magna teneat admiratio, quòd calami aridi piliqúe, tametſi accendi promptiſſimi ſunt, non tamen nos contactu excalfaciant: quippe qui planè à noſtro calore mutari nequeant, vt ſic recalfaciãt: quòd videlicet pollinis ritu comminui non valeant: quandoquidem calamus Indicus, quem & odoratum appellitant, cum tundi, cribrari, ac planè magis quàm qui apud nos naſcitur, comminui valeat, clarè nos excalfacere conſpicitur, ſicut vno ore omnes qui ætate nobis maiores ſunt medici, confitentur.

Quòd corpora rariora citius ab igne accenduntur, quàm quæ ſunt ſpiſſiora.

Caput XIIII.

Porrò conſiderandum eſt (quemadmodum propoſui) non ſolum craſſarum ſit partium, an tenuium, explorandorum medicaminum ſubſtantia, ueruetiam raráne, an ſpiſſa denſáve. † Voco ſanè rarum, † *Quid rarum.*

rarum, cuius partes ſpatiis inanibus interceptæ ſunt: Intelligentibus videlicet nobis, ac ſemper recordantibus, quo pacto dicatur ſpatium inane ab iis qui vnitam eſſe dicunt ſubſtantiam: non quemadmodũ Epicuro & Aſclepiadi eſt viſum: Imo aëre plenũ eſt in raris omnibus corporibus ſpatium inane. Vbi ergo eiuſmodi ſpatiis multis corpus fuerit diſtinctum, facilius quàm ſpiſſum accenditur, etiamſi quod ad caliditatis frigiditatiſque attinet tẽperiem, ſimiliter illi ſit affectum. Nam qui in iis ſpatis cõtinetur aër, cum ſit ad patiendum promptiſſimus, primo ſtatim ignis occurſu accenditur atque inflammatur: vnà verò ſecum corpus vninerſum accendit, vnamquanque eius partem nimirum occupans. Ergo ſi parua corpora, cingente ea circunquaque flamma promptè accenduntur (nam id clarè conſpicimus) non ſine ratione corpus rarũ celeriter accenditur, vtpote cum profundás eius partes omnes flamma contingat. Sic itaque calamos aridos ignis celeriter exurit, tametſi minus ſint alia ſubſtantia calidi, idque ob meatuum multitudinem, quos aer quidem occupabat: vbi verò ignis contigit, flãma depaſcitur. † Aër enim accenſus, flamma eſt: terra verò, carbo. Porrò quòd aëris plenos meatus multos aridus calamus obtineat, ſũmum argumentum eſt ipſius leuitas. Nam ſiccum naturâ corpus leue eſſe alioqui nequeat, niſi inanitate ſit præditum. Eundem in modum pumex & ſpongia ſicca, atque omnia adeò quæcunque fiſtuloſa ſunt, multúmque vacui obtinent, pondere ſunt leuia. Sic ſanè & calamus non eò duntaxat quòd ſiccus eſt, ſed quòd plurimi aëris eſt particeps, prõptè accenditur. At à noſtro corpore ægrè proinde calfieri poteſt, quòd eſſentiæ ſit craſſæ. Quando igitur medicamenti cuiuſpiam ex ignis commercio temperiem colligentes, ſcrutari ſtatuimus an aduerſum nos eodem modo ſe gerat, ſubſtantiæ eius reſpicienda conſtitutio eſt. Nam ſi tenuis quidem ſit, ſed ſibiipſi continua, eãdem & in nos naturam oſtendet, quam prius in ignem, Sinautem rara ſit & craſſa, fieri poteſt vt ab igne quidem perfacile alteretur, non tamen à calore noſtro, ac proinde nec nos recalfaciat.

† *Quid flã ma. quid carbo.*

Aquam

Aquam tenuium eſſe partium, nec unquam nos ex ſua natura excalfacere.

Caput XV.

POſteaquàm igitur hæc eũ in modũ definita ſunt, rurſum ad ſermonem de aqua redeamus. Nã quòd tenuis ſit eſſentiâ, argumento eſt quòd promptiſſimè per pilos & veſtimenta perfluat. Nam propter humiditatem & mollitiem, quódque nihil habeat adiũctũ viſcoſitatis, diuiſibiles partes obtinet, & quæ facilè in minimas poſſint diſtrahi. Talis cum ſit, tamen neque nos ex ſua natura calfacit, neque proprium eſt ignis nutrimentum, immo omnino contrà aduerſatur, & diſſidet, atque extinguit, vt quæ illi ſit aduerſiſſima. Nec mirum eſt, ſi cum igne naturâ tum calidiſſimo, tum ſicciſſimo, pugnet aqua, quæ frigida eſt & humida. Coniectura igitur vt dictum eſt, etiam ex ignis ſumenda commercio, quo pacto quodque medicamentum in calore frigoréque ſe habeat: non tamen protinus exiſtimandum, tale ad nos videri, niſi tenuium ſit partium, & ſpiſſum. Sic oleũ tametſi facilè in flammam vertitur, non tamen admodum celeriter nos excalfacit, nimirum lenta craſſaque ſubſtantia ſua tenaciter iis inhærens quæ primum contigit: proindéque longiſſimè omnibus perdurat quibus fuerit illitũ, ſcilicet nec ab ambiente facile aut extenuari, aut digeri potens, nec intrò in corpus promptè tranſumi. Aqua verò econtrario & celerrrimè in halitum ſoluitur, atque expeditè digeritur. † Proinde etiam ſi in idem vas coniectã aquam oleumque decoquas, prior tamẽ aqua abſumitur. Sic item ſi lithargyro, aut ceruſſa, aut id genus aliquo cũ aqua diligenter commiſto ſimul, ambo decoquere voles, priorem digeri aquam experiere.

† Vide Apho. Senes facillimè ieiunium ferũt.

Non ſimpliciter quod citius ab igne accenditur, id ad nos quoque apparere calidius.

Caput XVI.

NOn ergo ſimpliciter quod citius accenditur, protinus id etiã ad nos apparet calidius. Siquidẽ antè oſtẽſum eſt, vt calefaciẽtiũ aliud ſimpliciter erat ca-

lidũ, vt ignis: aliud exuperãtia calidũ, velut qui in nobis est calor: sic eorũ quæ facultate sunt calida, aliud esse eius modi, vt ad id quod primò & absolutè est calidum, aliud verò vt ad id quod per exuperãtiã dicitur. Quamobrem non ab solutè ab ea quæ aduersus ignem est in iudicium venientium medicaminum dispositione, ad nos transire expedit, sed adiecta limitatione proposita.

Non quod citius à frigore congelascit, eo quod tardius, absolutè frigidius existimare licere, sed inter ea quæ parem sortita sunt consistentiam.

Caput XVII.

† Διορισμός.

EAdem hæc † limitatio itidem necessaria est, quando ex eo quòd quid facilè conglaciatur, frigidum esse colligimus. Nam in iis quæ eandem habent aut tenuitatem, aut crassitudinem consistentiæ, quod ocyus à frigore congelatur, temperamenti est frigidioris. Nam si alterum sit tenuius, puta exempli causa † vinum: alterum crassius, vt oleum: non est necesse aut citius, aut magis concrescere quod est frigidius. Verùm si quantò alterum est frigidius, tantò alterum quoque crassius sit: similiter ambo concrescent. Cæterum magis concretum videatur, ipsa videlicet consistẽtiæ duritia, quod fuerit essentiæ crassioris. Nam rationabile est, reor, similiter congelatorum quod crassioris fuerit essentię, itidem fieri durius. At si vel alterum sit frigidius quàm reliquum essentiæ crassioris, aut cõtrà † non frigidius quidem alterum, sed alterum crassioris essentiæ, haud etiam pari tempore hæc cõgelascere est possibile: verùm quod est frigidius quàm alterum essentiæ crassioris, minori temporis spatio: quod verò minus est frigidum quàm reliquum essentiæ crassioris, maiori. Sic magis minúsque alterum videri durum, id pro excessus portione euenire est necesse.

† *Antiquus interpres habet, aqua.*

† *Aliàs minus.*

Quo differat congelatio à refrigeratione.

Hæc

Caput XVIII.

HAec ergo memoriæ mãdare oportet, tum quòd non idem sint congelari & refrigerari, & quòd illud maximè à refrigeratione proueniat. Nã refrigerari est frigidã accipere qualitatem. At † congelari est durescere præ frigore. Ergo quæcunque corpora tenuis sunt essentiæ, cum facilè perpetiantur, promptè tum incalescunt, tum refrigerantur: at nõ æque promptè congelantur, vt aër, & ignis. Nam hic planè nõ congelatur: ille autem, nempe aër, non perinde vt vitrũ, vt pix, vt cera, resina, bitumen: tametsi bitumen sit vel calidissimum: verùm essentiæ eius crassities ac terrenitas, ad congelationis celeritatem adiuuat: ac si tetigeris calidum etiamnum, planè tamen congelatum reperias: sicut (puto) & plumbum & stannum non aliter concreta sunt etiamnum feruescentia. Sic aquam † Hippocrates, quæ celeriter & incalesceret & refrigeraretur, semper esse leuissimam retulit. Nam quantò tenuior fuerit, tantò pati promptior est. Atqui quæ tenuior est, minimum habet limi terrestris. Non ergo absolutè, nec temere ex materiæ passionibus ad ignem coniicere eius ad nos facultatem oportet, verùm adiũctis limitationibus suprapositis. Quare nec æque securum iudicium, quàm id quo ad nostrum corpus quid examinamus. At qui hoc etiam vlterius transeunt, planè in multis errorum periculis versantur. Quanquam id faciunt medicorum complures, alij omne quod viscosum est, calidum asserẽtes, alij quicquid adstringit, nõnulli quicquid est dulce, quidã verò etiã quod austerũ acerbũ ve est. Sunt autẽ qui singulis illorum cõtraria defendãt. Sed qui in istis errores comitãtur, posteà narrabo. Nũc autẽ præsentẽ sermonẽ cõsilium est absoluere, nẽpe vt si quis ex ignis commercio materiã iudicare volet, nõ absolutè, neque citra limitationem id faciendũ, neque perinde ad ignen & hominẽ habere quicquid iudicatur, putãdũ. Nam aqua igni aduersissima est, vt quæ facultatẽ sortita est frigidã & humidã. Muria verò, marina, bituminosaque & sulfurosa aqua, non æque: quippe cum id genus omnes ab aqua ad calidius recesserint. Verũ de sponte natis aquis (Græci αὐτοφυῆ vocant)

† Vide Arist. cap. 7. lib. 4. meteo.

† Aphoris. 26. lib. 5.

vel hæc ſufficiant. Siquidem vbi medicaminum vniuſcuiuſque, quorum qualitates accipere aquam oſtenſum eſt, ſermonem ſingillatim tractabimus: ſi nunc aut obſcurius quippiam aut imperfectius ſit dictum, id tunc adiicietur.

De aceto.

Caput XIX.

Sed ad reliqua nũc liquidorum medicaminum trãſibimus: inter quæ vel maxima eſt controuerſia de aceto, aliis frigidum, aliis contrà calidum adſtruentibus: nonnullis calorem quidem quendam illi cõcedentibus, ſed quendam etiam auferentibus, velut qui acetum vinum eſſe mortuum aſſerunt. Nam hi propriam vini caliditatem perdidiſſe quidem, verùm ex putredine aſſumpſiſſe aliam quandam contendunt. Atque ego ſanè non multum abeſt, quin illorum laudem ſententiam, in eamque promptè accedam, próque hac aſſertione atque opinione pericula omnia ſubeam, ſiquam machinã aut artem inuenire queam, ſicut in lacte contrariarũ partium ſeparationis, ita hîc quoque. Nunc autem quòd lac vniuerſum non ſit homœomeres & ſimilare, neque vndequaque ſibi idem, clarè monſtrat † coagulatio excogitata videlicet multis hominibus ratione, qua partes caſeoſæ à ſeroſis ſeparari poſſint. Atqui neque tale quid repertum eſt, neque manifeſtò demonſtrare poſſis, quod quantum eius eſt tenue, atque exactè humidũ, hoc refrigeret: quod verò ſecundum fęcis ſubſtantiam in eo defertur, velut in vinis, calefaciat. Nam ea ſolum ratione apertè quis probauerit, ex contrariis facultate ipſum partibus conſiſtere, ſicut lac. Sanè in omnibus liquoribus, quos expreſſis fructibus conficiuut, craſſum defertur quippiam, quod tẽporis ſpatio ſubſidit: fęx vocatur in vino, in oleo autem † amurca. Sed & in omnibus aliis ineſt quod illis proportione reſpondet, tametſi proprium nomen ſortitum non ſit, quod velut fæx eſt in illis. Vtique & in aceto eſt eiuſmodi quippiam, & forſan ipſum eſt quod caloris eſt particeps: quod verò frigoris, id quod tenue eſt. Fortaſſis verò & in ipſo tenui exiguum quiddam defertur multo tẽpore præparatum, alterius naturæ quàm ipſum ſit totum.

† σχίσις quã uocẽ uetus interpres uertit ſeparatio.

† τρὺξ, fæx uini.

† ἀμόργη fæx olei, amurca.

Nam

Nam quòd maiori parte frigidius ſit quàm calidius, liquidò iis apparere arbitror, qui verè facultatem eius expenderint.

Perperam multos cauterij inſtar, acetum pronunciaſſe calidum.

Caput XX.

NEc ſatis mirari queo, qua ratione ducti quidam, vſqueadeò calidum eſſe acetum pronunciarint, vt cauterio ipſum aſſimilarent. Nã hac, inquiũt, ratione ſanguinis eruptiones (ἁιμοῤῥαγίας Græci vocant) reprimit. Primum enim tanta caliditas ſenſum noſtrum non fugeret. deinde ad illorum calidorũ imaginem omnino vtique cruſtam efficeret, calidis medicamentis ſimiliter. Nam id planè in his conſpicimus, vbi per ea ſanguinem ſiſtere ſtatutum eſt, cruſtam relinqui haud exiguam. Siquidem niſi cruſtam effeceris, ſanguinem haud repreſſeris. Nam ea velut operculum fit corporibus ſanguinem profundentibus. Proinde ſanè etiã cauteria planè candentia illis applicare conſueuimus: compertum nimirum habentes, quæ non ſunt eiuſmodi, præterquam quòd nihil proficiant, inſuper lædere, ac ſanguinis profluuium irritare. Nec ſanè ignis ex ſua ratione, aut quòd calfaciat, ipſum ſiſtere poteſt: verùm idcirco, quia cum vrit quæ contigerit, quod ex vſtione reliquum eſt, operculum ſubiectis partibus relinquat, id quod Græcis appellari conſueuit ἐσχάρα. [Latini autem cruſtam vocant.] At acetum haud perinde vt cruſtam facientia medicamenta, ſed potius vt adſtringentia citra cruſtam, ſanguinis fluores cohibet. Itaque hac quidem ratione nõ excalfacere ſummè, ſed refrigerare putetur. Præſtat tamẽ, vt & ſuprà monuimus, à talibus coniecturis recedere, vtpote quæ iudiciũ ad ſenſum haud † referãt, neq; ex propè poſitis aut vicinis, ſed è longinquo & ‡ longis lemmatis ſiue ſumptionibus rationem colligant. Aperiam autem copioſius illarum abſurditatem in libris ſequẽtibus.

† aliàs deducant.
‡ aliàs multis.

Qua methodo cognoſcere liceat, an calidum ſit acetum.

Caput XXI.

NOs autem ſecundum methodum, ſiue rationē ab initio poſitam, vim eius experiemur: primum in iis quibus inculpata conſtat ſanitas, mox in intemperatis, deinde & in ęgrotātibus. Itaque ſpōgiam aut lanam aceto madētem cuiuis ſani corporis parti ſuperponemus: deinde, vt antè eſt poſitum, protinus rogabimus, idiotas ſcilicet, atque ex plebe aliquem (nam illorum in iſtiuſmodi † incorruptum erit iudicium, quia nulli videlicet dogmati ſeruiliter ſunt addicti) nunquid calorem, an frigus percipiant. Id verò ſatis conſtat, quod illud nec ſummè frigidum, nec calidum admouebimus. Nam & de hoc ſuprà verba fecimus. Sanè ſi tale fuerit quod applicatur acetum, potiſſimum ſi non admodum inueteratum, neque extremè acre, manifeſtū principio frigus percipient, itidem & poſt vnam, duas, tréſue horas: poſteà verò, poſt ſublationem ſcilicet, ſenſim naſcentis in parte caloris phantaſiam ac opinionem habebunt. Porrò ſi vehementer acre acetum extiterit, & hoc etiam refrigerari ſe principio dicent, celeriter tamen recurrentem calorem ſentient, non autem longo pòſt tēpore, velut in recentiore ac non valde acri aceto. Ex quibus conſtat omnino frigidum quidem eſſe acetum, ſed quendam etiam obtinere calorem, qui acrimoniæ ratione per accidens ſpatio temporis mediocriter corpora excalfaciat, tametſi id non vbique, ſed in quibuſdam duntaxat poſſit efficere: nam laxis ac doloris expertibus tumoribus, neque protinus, neque poſteà caloris ſenſum aceti vſus commouet: mordicatio tamen in illis quædam percipitur, ob quam ſæpenumero iis qui † diutiſſimè vtuntur, tenuis quidam recurrit rubor. Itaque neque primario, neque proprio † ordine excalfacere videri poſſit, ſed acrimoniæ morſu irritare. Porrò quandoquidem à ſanis corporibus ad affectus ſemel delapſi ſumus, ſuggeramus quæ in calidiſſimis & frigidiſſimis † affectibus efficere queat. Ergo ſi quis ab illita thapſia vtatur, ardor aceto reſtinguitur. Id quod, cui libitum eſt, experientia diſcere licet: velut nos profectò fecimus in nobis ipſis, quò accuratè

† ἀδιεκάςως κρινοῦσιν.

† ἄκρως.

† al. tēperamento.

† aliàs ſēſionibus.

accuratè medicamenti potentiã experiremur. Illitis enim multis in locis tibiis, vbi poſt quatuor, quinquéue horas inflammari cœpiſſent, huic quidem parti acetum, illi aquam inſperſimus: alij verò oleũ, alij roſaceũ inunximus: & aliis atque aliis alia atq; alia, quæ aut acrimoniam hebetare, aut calorem refrigerare credũtur: ſed eorum omnium acetum compertum eſt efficaciſſimum. Quocirca manifeſtum eſt, non eo quòd acrimoniam, ac mordacitatem obtundat, ſicut oleum & roſaceum (nam id præſtare hæc poſſunt) ſed quia refrigeret, tale eſſe. Quippe ſi excitatas à thapſia phlegmonas aliter ſanare non poteſt acetum, niſi aut refrigerando, aut morſum ſiue acrimoniam obtundendo, nec alterum illi inſit, neceſſe eſt vt per alterum ſanet. Alias porrò reliquas calidas paſſiones omnes, phlegmonas puta, herpetes, phygethla, eryſipelata, carbunculos, aliàs plus, aliàs minus refrigerare conſueuit. Quapropter niſi vehemẽtia illi atque aſperitas facultatis moleſta ineſſet, haud alio ſanè vtendum ad refrigerandum foret.

Quibus rationibus ſint uſi tum hi qui ſummè calidum, tũ hi qui ſummè frigidum eſſe acetum pronunciarunt.

Caput XXII.

TAmetſi quidam reperiantur, qui maximum id ipſum caliditatis eius argumentum conſtituũt. Non enim, inquiunt, neque acre, neque mordax, neque aſperum, neque erodens foret, niſi affatim illi ineſſet caliditas. Nam ſicut frigidi eſt contrahere ac denſare, ita calidi ſecare atque diuidere: id quod in primis efficere acetum valet: quippe quod ſecet atque erodat, non modo animantium corpora, ſed & grumos, callos, lapides, fictile, æs, ferrum, plumbum, ac tantum nõ velut ignis cuncta peruadat ac penetret, nec vlla poſſit ſubſtantia penetrationis eius vehementiam aut ſuſtinere, aut illi reluctari ac reſiſtere. Nam ſubtile haud ſecus eſſe atque ignẽ, huius rei non paruũ teſtimoniũ tactũ nõ ſolũ eſſe, ſed guſtãtibus tale apparere, & per ſubtiliſſima

vestimenta promptius aqua perfluere, omniáque exedere, vti paulo suprà diximus. Et quidnam, obsecro, aliud ipsum acetum his verbis quàm ignem pronunciant? Non aliter quàm qui frigore grumos ipsum soluere cōtendūt, premendo videlicet, † densando, ac omnia vndequaque stringendo, ac si quis digitis amplectens compresserit. Nā hi rursum adeò excedunt, vt & niue frigidius ipsum adstruant. Sed vtrorunque castigāda immoderatio est. Neque enim vt frigidum sit, iam niue frigidus: neque vt calidum, omnium calidissimum pronunciandum est. Siquidem nisi iuxta medium foret, ac longè ab extremorum vtroque dissitum, non tāta incidisset de facultate eius cōtrouersia. Nam de † cicutæ aut Mandragoræ viribus nemo ambigit, neque de nasturtii, & † canchryos, verùm illa omnibus medicis in confesso est facultate esse frigida, hæc verò calida. Eundem in modum altercum & meconiū frigida, piper & napy calida. Ad hæc innumera sunt alia quæ aut esse calida, aut frigida, vno ore medici omnes fatentur.

† πιλεῖν.

† Hoc loco uet. habet, hyoscyami.

† Hoc loco uetus habet, pyrethri.

Quod acetum neutrum esse dicimus, ut ad summè calida, & summè frigida, quia neutrius extremorum est particeps.

Caput XXIII.

Caeterum acetum, sicut vtique & rosaceum, neque esse summè calidum, neque rursum summè frigidum, vel ex ipsa dubitatione satis constat. Neutrum enim horum sit necesse est. † Siquidē cum neutra tripliciter dicantur, vti diuisit Herophilus, partim amborū extremorū æquali participatione, partim neutrius, partim nunc illius, nunc huius: omnino & hæc aut aliquo significatorū, aut aliquibus, ex neutrorū natura fuerint. Mihi sanè magis videtur vtriusque extremorum participatione; & quòd nunc sensibiliter calfacere videatur, nunc rursum refrigerare. Sic ergo neutra dici possint, acetum & rosaceum. Quòd si quis ea neutra ostēdere conetur, quia neutrum participent, ne illi quidem etiam fortè probabiles quædam rationes deerunt, sed nō

† Galeni initio artis paruæ.

erunt

erunt demonſtratoriæ ac ſcientificæ. Id me exactè cõpertum habere confido, & maximè de aceto. Nam quòd ſuæ vtriſque ſint rationes probabiles, tum iis qui frigidiſſimũ demonſtrant, tum iis qui calidiſſimum, non paruum indicium eſt, ipſum vtriuſque eſſe particeps. Admodum tamen difficile eſt ratione, contrariorum participationem probare, cum non liceat ſubſtantiam eius aut ſoluere, aut ſcindere, velut in lacte facimus, & aliis compluribus, quæ omnia ſermonis progreſſus aperiet. Proinde euidentius magíſque periculo vacans principium optamus aſſequi. Porrò vt mihi quidem videtur, indagandum illud principium eſt ex naturæ tum tenuitate, tum craſſitie, de qua dictum quidem ſuprà eſt, verùm nunc quoque copioſius de illa diſſerere expedit, quandoquidem & Plato de principiis longum haberi ſermonem oportere prodidit.

Quo pacto aerem dicamus tenuium eſſe partium, & nec omnem ignem eſſe tenuium partium, nec quicquid tenuium eſt partium, eſſe ignem.

Caput XXIIII.

IGitur nemo aërem non dicit eſſe tenuem, quòd videlicet in tenues facilè partes comminuatur, quódque per corpora denſiſſima expeditè penetret: aut ſi ex alia re quapiam tenuitatis vocabulum illi attribuant, clarè nos doceãt. Nec enim ex corpuſculis exilibus tenuibúſque, vt alterius ſectæ principes aſſerunt, & nos quoque aërem conſtitui fatebimur. Nam continuus eſt, totúſque vnus, nihil vſquam in ſe vacui continens. Porrò in eiuſmodi corporis natura tenuitas intelligitur ex ſola in tenuia diuiſionis celeritate. Verùm ſi ea ratione aër eſt tenuis, haud omnis ignis tenuis iudicabitur: quippe cum æs, ferrum, lapis, lignum, atque adeò quicquid in carbonem verti poteſt, ſit ignis: non tamen quàm anteà tenuius: flammę tamen, cum aliud ſint ignis genus, re uera tenues ſunt. Quocirca nõ omnis ignis eſt tenuis, neque quicquid tenue, protinus & ignis fuerit. Siquidem & pruna ignis quidem eſt, ſed non tenuis: & aër tenuis, verum

Quid tenue.

verùm non ignis. Quid ergo tam in promptu habent haſce propoſitiones vtraſq; tum medici, tũ philoſophi paulominus omnes, omnem ignem eſſe tenuem, & quicquid tenue ſit, eſſe igneum? Nam ſi acrius quis attenderit, animumq; diligenter aduertat, hau dquaquam dixerit, prunam aëre tenuiorem. Memoria nanq; repetamus ambientis nos aëris puritatem ac partium tenuitatem in vehementi frigore & boreali conſtitutione, ipſamque ſi lubet cum ferro componamus ignito : manifeſtò enim ex illius modi exemplis cognoſcemus, frigidum quid eſſe quod ſit exactè tenue: & calidum quod ſit craſſum.

Non omne quod mordax eſt, tenue eſſe, aut calidum.

Caput XXV.

Q Vocirca haud concedendum arbitror quibuſdam, qui acetum ex mordacitate ſua, tenuium eſſe partium calidumque eſſe colligunt. Nec enim quicquid tenue fuerit, id & calidum eſt: fortè verò nec quicquid mordax fuerit, & tenue. Verùm in præſens id illis detur: tametſi adferre liceret, niuem boream, aquam frigidam, non oculis duntaxat, ſed & vlceribus, & raris corporibus omnibus mordaces: vti † Hippocrates inquit, vlceribus frigidum mordax. Verumetiam ſi quis & illud, vt dixi, concedat, quicquid mordax fuerit, eſſe tenue, nõ ſtatim & calidum conceſſerit. Itaque nec acetum proinde quòd mordax ſit, calidum fuerit, ſed tenue, vti aër borealis, non tamen calidum.

† Aph. 20 lib. 5.

Quomodo acetum obſcurè uideatur calfacere.

Caput XXVI.

VNdénam igitur quibuſdam obſcuræ cuiuſdam caliditatis ſenſus oboritur? Fortaſſis, vt antè dixi, ex contrariis facultatibus compoſitum eſt, perinde vt lac. Fortè verò caloris ipſius reuocatione. Poſſit autem, cum aſperum moleſtumque habeat trãſitum, dolorem inde ciere, atque eum in locum calidã elicere fluxionẽ. † Siquidẽ id palàm eſt, partibus dolentibus quppiam

† Lib. 12. Meth.

quippiam influere. Verùm multum influere nequeat: quandoquidem acetum quia frigidum eſt, & proinde id quod influit, repellens. At quod planè tenue eſt, id medicamenti anſas effugiens, præterlabitur, neque in parte figitur: haud etiã † retrorſum, ſicut id quod craſſum eſt, repulſum. Sanè ad vnguem tenuis quidam efflореſcere rubor in partibus ab aceto irritatis conſpicitur. Fortè verò alia cauſa eſt, quæ compræhendi nequeat. Nam ob id ipſum procul ordiendam facultatis explorationem prohibuimus, quia in naturalia incidere problemata neceſſe eſt, eáque nõ leuibus ambiguitatibus perplexa. Nobis igitur haud ſtatutum eſt, ſicut iis qui naturam rerum ſcrutantur, omnes omnium rerum cauſas exquirere, verùm medicaminum facultates cognoſcere, quò & illis dextrè vti, & boni compoſitorum euadere artifices poſſimus. Nam quod ſit impoſſibile aut probè ipſum medicamentum componere, aut eo quod ab alio compoſitum eſt, idoneè vti, antequam ſimplicium medicaminum facultates pernoueris, abunde in libris tum De curandi ratione, tum De medicaminum compoſitione conſcriptis oſtenditur. Cum ergo is nobis in hac tractatione propoſitus ſit ſcopus, vbi primum quæ ſit nobis ab illis vtilitas inuenerimus, à phyſicis problematis recedendum eſt, quæ innumeris dubitationibus ſunt intricata: quippe cũ in qua in vniuerſum tẽperatura, aciditas, dulcedo, lentities, amaritudo, ſalſedo, auſteritas, acrimonia, & aliarum qualitatum ſingulæ prouenire ſunt natæ, phyſici viri ſcrutari nituntur, hæſitationes tum plurimæ, tum maximæ in oratione exiſtere aſſolent. Has ego non ſecus vitandas cenſeo, quàm quædam præcipitia, cum præſertim ad manum ſit via regia, qua medicamenta iudicare liceat. Primumque quod paulò antè præcepi, perpendendum nullam in ambiguo eſſe facultatem eorum quæ vehementer aut excalfaciunt, aut frigefaciunt: verùm de quibus ambigitur, neutra ſint neceſſe eſſe. Deinde pleraque, vt ad ſenſum ſimplicia, ex pugnantibus conſtare facultatibus. Nõ enim ſolum lac, ſed etiã ſulfuroſæ, bituminoſæ, nitroſæ, & quæcũque eius ſunt generis ſponte prouenientium aquarum, ex pugnãtiũ facultatũ miſtura naſcuntur.

† παλινδρομοῦν

naſcuntur. Siquidem aqua ex ſua natura frigida eſt & humida: bitumẽ autem, ſulfur, miſy, chalcitis, & eius generis alia, calida. Meminiſſe verò etiã oportet, calidorum haud pauca craſſæ eſſe eſſentiæ, nec pauciora frigidorum, tenuis: ac ſecundum hæc ptincipia tutò de medicaminum viribus pronunciare. Sat igitur fuerit, tenue refrigeratorium, exiccatoriumq́ue acetum dixiſſe, omiſſis de eo rationibus nimis phyſicis, quæq́ue magis ad naturam rerum ſcrutantes attinent. Nam ex illorum ſcientia, quo pacto aliis medicamentis miſceri ipſum licet, cognoueris.

Veteres medicos perperam indefinitam reliquiſſe facultatis eiuſdem generis medicamenmentorum qualitatem.

Caput XXVII.

Quocirca nõ poſſum eos nõ culpare, qui de viribus eius prolixa quædam nugantur & garriunt: magis etiam medicos ferè omnes, quibus curæ non fuit ſimplicium omnium medicamentorum in maioris minoríſque ratione vires diſcernere, ſed ſatis eis fuit, hæc quidem, verbi cauſa, calfacere dixiſſe, illa verò refrigerare: tum hæc humectare, iſta exiccare. Nec enim abſolutè ſic nouiſſe expedit, ſed quatenus pſyllium refrigeret, quatenus ſaolnum, aut † ſcandix, aut ceruſſa, aut portulaca, aut lactuca. Tum quatenus excalfaciat caſia, quatenus cinnamomum, aut amomum, aut cardamomum, aut † maiorana. Sic & in humectantibus & exiccantibus pharmacis. non enim vtile eſt generale ſolũ nouiſſe, verùm quid primum receſſerit à ſymmetro & medio cõtrariorum facultatibus: deinde quid illi proximum: tum tertium, quartũ, quintumq́ue ſi fieri poteſt, receſſum ſiue ordinem planis limitibus diſcernentem definire oportet: quandoquidem in tali facultatum notitia tum artificialis ſimplicium vſus conſtitutus eſt, tum à ratione proficiſcens ac methodo cõpoſitio. Facitq; præter hæc, vt quæ compoſita iam ſunt, rite vſui accommodare poſſis. Sanè id quidem difficultatis atque laboris pleniſſimum eſt, multámque poſcens tũ diligentiam, tum vſum. ab experientia verò auſpicari in

† Quanq̃ hîc Græcus codex ſcandix habet, tamen legẽdum uidetur ſãdix.

† ἀμάρακον.

id genus

id genus omnibus necesse est, velut iam propositum est: tum tutò ac diligenter colligere, ambiguis quæstionibus se implicare cauendo. Eóque mirari quispiam possit eos qui talia exquirunt, cum illos sese suis manibus implicãtes multis quæ quærunt & scribunt, videat, quemadmodum consueuit Herodotus.

Perperam superioris seculi homines à compositis medicamentis orsos, eorum quæ in illa ingrederentur, simplicium pharmacorum iudicasse facultates.

Caput XXVIII.

Iquidem ab omni vetustissima compositorum medicaminum historia orsi, ad expendenda quæ in illis sunt simplicia transeunt. Ac quoniam his, exépli causa, calfacientibus medicamentis admistum inuenitur acetum, proinde & ipsum esse calidum contendunt. Neque enim an rectè admistum fuerit, constare potest priusquam eius seorsum vim totam perspexeris. Neque si id detur, etiam nota est componendorum medicaminũ ratio, per quam iudicantes inueniemus, qua ratione multis excalfacientibus medicamẽtis vnum admistum sit frigidum, aut certè refrigerantibus quod calfaciat. Porrò, vbi etiam latentes affectus memorant, ad quos congruere videantur, ac deinde dogmaticis opinionibus paralogismos connectunt, ex quærendis quærenda, ex obscuris obscura inuicem colligentes, tum profectò vel maximè aliis suas produnt ineptias ac nugas.

Quòd & Empiricis contradicendi præbeant occasionem, qui citra iudicium ac discrimen & simpliciter compositis omnibus facultatibus fidem habent.

Caput XXIX.

TAm quòd ex æquo compositis facultatibus omnibus fidẽ habeant, tanquã fieri non posset, vt pars magna earum errore non vacaret, perperáque esset composita, talia iactando, Empiricis reprehensionis locũ

Talias Dicere enim omitto eos Empiricis

ipsi

quoque reprehen sionis locũ exhibe re, quòd prõptè cõ positis fa cultatibus fidem ha beant, tã quam fie ri nõ pos set ut pars ma gna earũ errore nõ uacaret, perperãq; esset com posita.

ipsi exhibent. Dicét enim, arbitror, sicut sanè dicunt, frustrà nos primas effectricesque cuiusque medicaminis facultates exquirere, cum ab experientia inuenta iam anteá sit tum compositorum, tum simplicium medicamentorum innumera multitudo, quibus & ipsi fidem habent qui frustrà primas facultates exquirunt. Quippe si particulares eorum vsus omnes comperti sint, eosque vnanimiter omnes prædicent: cæterùm de causis ob quas agũt nondum conueniant: liquet non ex primarum facultatum notitia, medicamentorum tum vsum, tum compositionem esse inuenta, sed ea composuisse experientiam: at rationem nihil aliud quàm probabilitatem consequi. Hæc atque eiusmodi alia multa, qui experientiam ac vsum profitentur medici, ritè in illos dicere videbuntur, qui omnibus quomodocunque conscriptis pharmacis fidem habere non verentur: probabiles causas tamen interim titulis virium ac promissis eorum aptare nitũtur. At ego nec illud quoq; in illos addere grauabor: Herodotum alias sectas omnes prauas reputantẽ, præter eam quæ spiritibus omnia tribuit (πνευματικὴν Græci vocãt): Metrodorum omnes prӕter Asclepiadeam: & zenonem præterquam quæ ab Herophilo inuenta est, & Hermogenem præter eam quæ Erasistratum autorem habet, & alium atque alium omnes damnantem extra suam: de compositis tamen medicamentis † citra iudicium atque experimentum scriptis omnibus fidem tribuere, siue à sectæ suæ hominibus sint scripta, siue diuersæ, siue etiam à quopiam ex plebe: quin verò etiam causas subinde reddere conantur probabiles medicamentorum pessima ratione compositorum, & (quod hoc est mirabilius) etiã si nullum eorum quæ laudant, fecerint periculum, sed aliis duntaxat credant: quemadmodũ cũ quidam nuper mirificas multasque podagrici medicamẽti laudes iactasset, atque eo etiamnũ loquente fortè fortuna aduenisset podagricus quidam, qui tam mediocriter laborabat, vt incedere etiam posset, nosque iussissemus in illo primum præberet experimentum, ille acquiescens pedi pharmacum apposuit. At vir ille noctem totam insomnem egit, ac postero die tantum abest vt commodè sicut anteà incederet,

† ἀβασανίστως.

cederet, vt ne geſtari quidem poſſet. Adeò citra vllam explorationem, ac temere tum aliis quidem fidem habent, tum alios alij ſcientes ac ſponte fallere gaudent. Porrò etiam ſi omnes medicamentorum quæ memorant, compoſitiones probè eſſent comparatæ, verumtamen ſpeculationis eorum vſum iis quæ factitant, euertunt. Aiunt enim ad præparanda medicamenta compoſita, eaque ritè vtenda, ſimplicium facultates inſpici ac conſiderari, inque eorum teſtimonium tantum non omnes veterum citant, Eraſiſtratum, Herophilum, Philotimum, Dioclē, Praxagoram, & ipſum etiam Hippocratem. Porrò vbi ad exploranda ea accedunt, ita nobiſcum agunt, ac ſi omnes perſpectas iam haberemus facultates compoſitas. Atqui inquiet, opinor, ad eos quiſpiam: Quo pacto non fruſtra ſimplicium quęratis facultates, ſi omnes compoſitorum iam noſcitis? nam ſi quarum gratia ſimplicium facultates inquiritis, eas omnes iam nouiſtis, ſuperuacaneum eſt illas exquirere. Cæterùm ſi vel hoc quoque quis illis concedat, ſaltem id quod & ſuprà poſitum eſt quo pacto perferat: cum pugnantia cum rebus apparentibus, prolixis rationibus adſtruere conantur?

Senſus haud contemnendos eſſe, tanquam ad explorandas ſimplicium medicaminum facultates ſint inſufficientes.
Caput XXX.

SIquidem in quendam etiam iam incidi tantæ ſtupiditatis hominem, vt contemnendos eſſe ſenſus exiſtimaret. Quem cùm rogaſſet quis, num ipſi piper album videretur calidum, & ita, vt par erat, annuiſſet, rurſumque alter percontaretur vnde id ſciret, ac ille reſponderet, tale apparere, meritò ab iis qui præſentes erant deriſus eſt, qui quod diceret non intelligeret. Ipſum enim hoc apparere, fidem haberi ab illo ſenſui indicabat, quem paulo antè tanquam fallacem cōtempſe-

tempſe-

tempſerat. Nam, per deos, vnde ignem ſcimus calidum, aut quo ſyllogiſmo docti, aut qua demonſtratione perſuaſi? Tum vnde glaciem frigidam eſſe didicimus, quàm ex ſenſu? Ac poſteà reperientur qui ipſo ſenſu neglecto phyſicis problematis libros impleant. At non illo ex genere eſt, quam ob cauſam acetum terram fermentat? Licet enim nobis dicere quòd nos lateat, ſicut talium problematum pleraque. Si verò quis promptè dicat, quia aut calidum ſit, aut frigidum (vtrumque enim dicunt) in ambiguas obſcuraſque rationes ſeipſum coniiciet.

Vtrum in oxycrati potu acetum admiſtum ſit duntaxat, ut aquam deducat: an etiam ut ipſum quoque refrigeret.

Caput XXXI.

MEcum certè probe actum putem, ſi quæ ſenſui apparentibus vicina ſunt, atque in propinquo poſita, exactè inuenire poſſim, diſcernẽs in eis ac ſeparans quod ex ſe eſt, ab eo quod ex accidente prouenit: velut æſtiuo tempore oxycrati potu quidam planè refrigerantur, atque expertes ſitis permanent: ſed nondum conſtat, an id aceti gratia eueniat: pauculum ſiquidem eius copioſæ aquæ miſtum, non calidum, ſed quàm fieri poteſt maximè frigidum ebibunt: nam dixerit fortè quiſpiam, quia † tardiuſcula ſit aqua, & plurimum temporis moretur in hypochondriis, nec deorſum concedens, nec in corpus ſe diffundens, idcircò illi acetum miſceri, tanquam in omnem partem ferendæ futurum vehiculum. Sic etiam ſi cum vino bibatur aqua, ſitim efficacius extinguit quàm ſi ſola, ſcilicet vino ipſam ad diſtributionem † promouente. Itaque refrigerationẽ, ſitiſque ſanationem ab aqua prouenire, vt quæ frigidæ naturæ ſit & humidæ: cæterum adminiculo eſſe, ac velut alas illi ad omnes corporis partes permeandas addere tũ vinum, tum acetum, quæ ipſa nequaquam frigida ſunt & humida. Siquidẽ præſtare, ſic ſola exhiberi potius, quàm cum aqua, quando ea facilè prę tenuitate in corpus digerantur, & ab hypochondriis recedant. Porrò quoniã ſemel in hunc ſermonem deuenimus, nihil obſtat quò minus

† aliàs legitur, tardiuſculè permeet.

† ποδηγοῦντος.

nus omnem exactè perficiamus. Nam quòd fieri possit vt & aquam acetum deducat, nec tamen ipsummet refrigeret, & nō deducat solum, sed etiam refrigeret, † certo certius est. Verùm vtrū cum veritate coniunctum sit, id considerationem postulat. Distingui autem id possit tantummodo, si cui exhibeas acetum & vinum, vtrunque seorsum & per se. Apparet enim à vino homini semper sitim increscere, ab aceto verò epoto interim quidem augeri, interim verò sedari.

† ἄντικρυς δῆλον.

Quæ sit sitis causa.

Caput XXXII.

Quippe cum & sitis duplici ratione prouenire soleat, partim humoris inopia, partim caloris copia. Quamobrem mirum videri non debet, si priorem quidem sanare nequeat, alteram possit. Siquidem humectare nequit, at refrigerat non instrenuè. Quapropter neque à sicca dispositione prouenientem sitim, neque à calida & sicca, vnquam sanare queat epotum acetum. At siquando in vnum coeant humiditas atque caliditas, eiusce quidem sitis optima medela acetum est. Rara sanè eiusmodi affectio est, in aquæ inter cutem affusionibus (παρεγχύσεις Græci vocant) nonnunquam proueniens: congesta nimirum in ventre salsi humoris copia: tum etiam si quibus pituita salsa ventri illita inhæserit. At qui aliter siti premuntur, puta in febribus ardentibus, & adustis omnibus, quique æstate laborant, ac in graui æstu, composita iis est affectio, ex caliditate videlicet & siccitate: quare non iniuriâ composita illis medela est acetum, vt quod strenuè refrigeret, & quouis expeditè permeet: & aqua, quæ suprà quàm quod refrigeret, omnium sit vel humidissima: nihil est enim aqua humidius.

Medicamentum quod in iudicium uenit: non mistum, sed simplex esse oportere.

Caput XXXIII.

Quemadmodum ergo haud satis secura est procul à sensu ducta de explorando medicamento ratiocinatio, ita nec ipsius alteri cuipiam permisti vsus.

Siquidem ipſum per ſe ſolum quod iudicandum venit, expēdere oportet tum in ſanis corporibus, iiſque temperatis & intemperatis, tum in morbo alicui obnoxiis. In tēperatis quidē, velut ſuprà poſitum eſt: In intēperatis, ſicut dixit † Hippocrates, naturis picrocholis, hoc eſt, quæ amaræ bilis ſucco abundant, vtiliſſimum eſſe acetum: qui verò temperaturam ſortiti fuerint melancholicam, aduerſiſſimum. Porrò in morbo aliquo affectis, ſi ſimplex fuerit, in ſimplici exploretur affectu: Sin miſtum alicui, neceſſe eſt quod cōmiſcetur, temperaturâ ſit medium, ſicut in aqua & cerato ſimplici ſuperius declaratū eſt. Rationabile quippe arbitror, quod nulli diuerſi tēperamēti ſit miſtum, ſed quàm fieri queat medio coniunctum, ipſum eorum quæ perficiuntur, cauſam exiſtere. Nam ſimplici cerato quod neq; calfaciebat, neq; refrigerabat, aqua admiſta frigida, refrigerauit: quippe quæ temperiem habebat frigidam. Quòd ſi excalfaciētium quippiam eiuſmodi cerato commiſcuiſſes, profectò calidum id medicamētum euaſiſſet: quemadmodum in affectibus compluribus ſæpenumero euphorbium aut caſtorium temperauimus. Sic ſi acetum ſimplici adamuſſim cerato commiſceas, cerato ipſo longè frigidius medicamen effeceris: tanquam nimirum quod admiſtum eſt, ſit frigidum. Eritque tibi id remedium vel optimum ad eryſipelata, phlegmonas, herpetes, carbunculos. Sin autem quod miſtum eſt, tanquā ſimplex expendas (nam id etiam moliuntur) longè maximè hallucinaberis. Nam vlcerum glutinatorium nō acetum, ſed oxycratum dicendum eſt, aliam multò naturam ab aceto obtinens. Siquidem quemadmodum carnem producere nequit ærugo, ſed ceratum exiguum quiddam habēs æruginis: ad eundem modum neque acetum cōglutinat, ſed aqua aceti pauxillum accipiens. Ipſum verò per ſe ac † ſyncerum acetum, vlcera quæ glutinationem deſiderant, mirum in modum exaſperat, vtpote tenuitate erodens, ac dolorem excitans. Quamobrem haud merito, nec conuenienter talia dictitant, nec melius item faciūt, cum ignotis ignota connectunt.

† *Lib. 3. de morb. acutis in ca. de oxymelite.*

† ἄκρατον.

Quòd

Quòd neque adſtrictoria omnia conglutinent, neque conglutinatoria item omnia adſtringant.

Caput XXXIIII.

Quippe cum nihil ſeorſum de glutinandis, aut carne implendis, aut cicatrice obducēdis vlceribus demōſtrarint, ex inductione tamen colligūt, adſtringentia omnia dicentes glutinatoria. Oportet autem non ex inductione, ſed per demonſtrationem in genere talia accipere, quemadmodum nos facturi ſumus in curādi rationis commentariis. Immo abſolutè quiduis tale dictum, non modo indemonſtratum eſt, ſed etiam falſum. Neque enim chalcitis, neque galla, neque malorum punicorum putamina, neque omphacium, neque alumen, multoq; minus æs vſtum, neque æris ſquama, neque miſy, vlcera glutinare poſſunt: aliaque innumera ſunt inter adſtringentia, quæ glutinare nequeant. Porrò ſi quis non hoc, ſed glutinatoria omnia adſtringentia dixerit, proferentur & hîc quoque non pauca quæ citra adſtrictionem conglutinent. Neutra igitur vera oratio eſt, ſi ſimpliciter atque indiſcretè efferatur: neque ea cum dicunt adſtringentia omnia vlceris glutinatoria: neque ea cum aiunt, quæcunque glutinantur, adſtringentium beneficio glutinari. Porrò multò ſanè etiam magis his tum abſurda, tum falſa ac præter ſenſum aſſerūt, cum mordacia, acria, amara, ſalſa, ad hæc quæ molliſſimas iucundiſſimáſque ſortita ſunt qualitates, adſtringere dictitant: tanquam guſtus non ad ſenſorium pertineat quod adſtringit, ſed ex illorum impoſitione atque arbitrio debeat accipi. Malum enim granatum, & malum, verbi cauſa, & meſpilum, & pirorum quædam genera, & myrta, & ſorba, vinumque tum aminæum, tum marſum, euidenter nos adſtringunt. At triticum, & zea, & milium, Herodotum forſan adſtringebant: aliorum autem hominū neminem. Sexcentos enim quandoque ſuper his ſum percontatus, & in primis ſuper amylo: nā &

ipſum adſtringere ait Herodotus, ſicut & piper, quod nec ipſum vllum omnino aliorum hominum qui ſyncerè & † incorruptè qualitates expendunt, adſtringit. At Herodotus cuncta confundere in idem non eſt veritus: aitque & quæ acerrima ſunt facultate, & quæ ſummè rodunt, & quæ molliſſima ſunt ac mitiſſima, omnia adſtringere: tãquam in hoc, vt quoſdam ſenſu defraudet, victoriam ſtatueret. Verùm non ita ſe res habet, cum ea vel maxima futura ſit prauitatis dictorum eius probatio.

† ἀδεκάστως.

Quòd non omnia adſtringentia refrigerent.

Caput XXXV.

Quemadmodum verò † & Aſclepiades Metrodorus tanquam illum etiam ſuperare contenderet, adferendis de ſenſu mendaciis, cum alia quædam, tum reſinam & bitumen calfacere nos denegat, atque adſtringentia omnia refrigerare dictitat: cum ſi nihil aliud, ſaltem chalcitis, chalcanthos, & miſy, quæ valenter adſtringunt, tantam aſſecuta ſint caliditatem, vt nos etiam exurant. Nihil eſt ergo mirandum, ſi prolixa quædã nugentur, ſeipſoſque nonnulli homines fallant, cũ de manifeſtò apparentibus verum fateri non audeant.

al. aſclepiadeus Demetrius.

Perperam Herodotum ac Dioſcoridem quæcunque aut profluuiis, aut dyſenteriis medeantur, adſtringentia cenſuiſſe.

Caput XXXVI.

Deinde quidã ex eis, vt Herodotus, & Dioſcorides, ex eo quòd medicamenta quædam diarrhęis, aut dyſenteriis medentur, adſtringere ea colligunt: quanquam ne minimum quidem habeant adſtrictionis, imò prorſum contrà rarefaciẽtia nimirum ſint & laxantia: cum alioqui quæ adſtringunt, corpora contrahant, condenſent, conſtipent, atque cõſtringant. Nam ſemel ſenſibus pro nihilo habitis atque contemptis, euerterunt confuderuntque omnia quæ planè ſenſu dignoſcere eſt, hæc praua ratione aſſerentes. Nam

adeps

adeps caprinus oĩbus quæ aut guſtu, aut facultate ſunt adſtringentia, aduerſiſſimus eſt, velut etiam farina triticea, & amylum, & innumera eorum quæ vim habent tum emplaſticam, hoc eſt illinendi, tum mitigatoriam, atque acrimonias hebetandi: eáque ratione iis qui acria mordaciáque per aluum excernunt, auxiliantur. Quod ſi ob hęc adſtringant, eſto ſanè & oleum ex adſtringentium numero, quoniam ſæpius iis qui grauiter mordicabantur, infuſum profuit. Eſto verò etiam & cera, & adeps ſuillus, tum gallinaceus & anſerinus, chondri tragique ſuccus. Nam hæc quoque infundimus, & ceratum quandoque iis qui mordicãtur, ſicuti & adipem caprinum. Verùm efficacius auxilium affert caprinus: quia ſcilicet facilius & cõcreſcit & inteſtinis inungitur, plurimóque tẽpore inhæret. Porrò ſiue ob craſſitiem, ſiue aliam ob cauſam celeriter concreſcat, non eſt opus in præſentia inquirere, re ipſa euidẽter apparente. Verùm quemadmodum quòd ocyſſimè cõcreſcat, atque inteſtinorum morſus obtundat, ex rei euidentia credibilius eſt: ſic ſanè etiam quòd nulla ipſi inſit, aut frigiditas, aut adſtrictio. Atque hi quidem ex obſcuris ratiocinantur de apparentibus: immo autem, ſi verum fatendum eſt, ſeipſos potius decipiunt. At nos tantò decet magis ad ſenſum accedere: tantóque diligentius perpetuò illi attendere: quantò plura in eo peccẽt ſophiſtæ omnes, falſáque de eo aſſerãt. Rurſum ergo, vbi prius illis in memoriam reuocauerimus quæ idiotas non fugiunt, ipſiſq; haud ignota erant, cum nondum contendendi libidine in ſenſus perueniſſent contemptum, poſteà autem per ſuperuacaneam ſapientiam amiſerunt, ad id quod continuum orationi eſt, tranſibimus.

De propriis ſenſus cuiuſque ſenſoriis. Caput XXXVII.

VNaquæque ſenſibilium natura priuatim ſubiecta eſt, tactui quidem caliditas ac frigiditas, durities ac mollities: albedo verò, nigredo, flauedo, rubor, atque vt ſummatim dicam, vniuerſum colorum genus, viſui: amaritas, dulcedo auſteritas, acerbitas, aciditas, ſalſedo, acrimonia, guſtui: planéque demens

deatur, si quis gustu colores iudicare tentet, aut sapores visu: eodem modo de tactu cognoscendum est, reliquísque sensibus. siquidem tactu iudicandæ sunt differentiæ tangibiles, auditu audibiles, odoratu odorabiles. Quæ cũ sic sese habeant, audiamus quæso † Platonem gustabiles differentias exponentẽ. Haud tamen animus, ipsius physiologiæ attendendus est. Nec enim nunc tempestiuè eius meminero, neque in hoc viri testimonium cito: sed tantum vt dicam qua de re quodque nomen efferre Græcis mos est. Ausculta ergo differentem Platonem: Tenduntur à lingua venulæ ad cor, saporum nunciæ, in quas si qua ita inciderint, vt † rariorem mollioreḿque carnis partẽ penetrantia, terrestri sua natura liquefacta, venulas cōtrahant atque desiccent: si quidem asperiora sint, acerba: sin minus aspera, austera nuncupentur. Cæterum, quę eas abstergunt, totamq́ue linguam abluunt, si quidem id supra modum efficiant, simulq́ue aliquid absumant, vt de natura aliquid colliquent (qualis est nitrorum facultas) amara omnia appellantur. Atque nitri virtute inferiora sunt, ac moderata vtuntur abstersione, salsa citra asperam amaritudinem & grata nobis magis apparent. Quæ verò oris caliditati applicata, ab eóque mollita & feruefacta, ipsum vicissim recalfaciunt, atque accendunt, præq́ue leuitate ad capitis feruntur sensus, ac quæque obuia incidunt, talia omnia has ob vires acria nuncupata sunt. Eadem verò ista interdum à putredine attenuata, & angustas ingredientia venas, partes inibi tam terrenas, quàm quodammodo aërias, mutuo incursu mouent, ac misceri compellunt, commistas verò circumlabi alias, & alias ingredi, ingressúque suo penetratas, concauas circuntensásque efficere, eásque humore circunfuso concauo, interim terreno, interim liquido vascula aëris ex aqua concaua rotundáque effici. ac quæ ex puro constant, perlucida sunt, & vocantur ampullæ: quæ verò ex terrestri agitato elatóque, ebullitio fermentatióque nuncupantur. Harum affectionum causa acidum cognominatur. Omnibus verò quæ de istis dicuntur, affectio contraria ab occasione nascitur contraria. Porrò vbi ingredientium constitutio in humidis familiaris linguæ habitui existit,

† Plato in Timæo.

† al. humidam mollemq́.

existit, quæ exasperata quidem fuerint, lenit: quæ verò præter naturam aut coierint, cõstiterintque, aut fusa laxáque fuerint, partim contrahit, partim laxat, omniáque quàm maximè ad naturæ statum reducit: quicquid eiusmodi est, iucundum suauéque & cognatum est omnibus violentarumque passionum remedium ac medela, nominatúrque dulce. His verbis Plato, quæ nos vocare solemus austera, quæ acerba, quæ salsa & nitrosa, quæ amara, quæ acria, quæ acida, quæ dulcia, exposuit. Id videlicet quod à nobis ςύφον, siue adstringens dicitur, ipse austerum nuncupans: nam sic à vetustioribus Græcis appellari solet. Non tamen omnia in vnum confundit: sicut ij faciunt qui & piper adstringere dictitant, cum ex acrium sit natura, & acetum quod ex acidis est: nec sanè etiam veriti dulcissimorum quædam, adstringentium numero adscribere. Ex quo fit, cum omnia confundant, vt protinus nec facultates inuenire omnino valeant. Omnis enim inuentionis, demonstrationisq; principia sunt, quæ sensui, atque intellectui euidentia sunt. At isti hæc ambo perturbant: atque omnes in vnum confundunt cùm sensuum actus & passiones, tum multò etiam magis intellectus ac rationis: nimirum haudquaquam in speculatione logica versati. Itaque operæpretium est, nugacem illorum loquacitatem omnibus modis effugere: ne quid nobis quoque affricetur vitij ex tam prolixa illorum futilique nugacitate. Porrò haud leue negocium est, dedocere ac transmutare eos qui ab illis vsqueadeò peruersi sunt, vt & sensum contemnant, & nequaquam in speculatione logica se exercuerint, planéque rudes sint rationum quas de natura philosophi considerant. Omnino enim saltem vel id didicissent, quæ in illis sunt ambiguitates, fugiendas esse, cautéque obseruandas: tum sensibus magis super simplicium medicaminum facultatibus, quàm rationibus haud satis integris † confidendum.

† *al. committẽdũ iudiciũ esse.*

De propriis linguæ sensibilibus.

Caput XXXVIII.

VErùm tales dedocere, ac velut transformare est impossibile. At aliorum tamen gratia, nimirum quos conatus noster iuuare poterit, resumenda est, diligenterque definieda, tota de propriis linguæ sensibilibus oratio. Nuncupatur igitur tum à † Theophrasto, tum ab Aristotele, tum à Mnesitheo medico, gustandi facultas, græce χυμὸς (nos saporem dicimus) secunda syllaba à μ litera incipiente. At ex humido siccóque consistentia, eorum videlicet quæ à calore concocta sunt, χυλός (nos succum dicere possumus) à litera λ secunda incipiente syllaba. Tametsi ab ætate illis maioribus non modo Atheniẽsibus, sed & Ionibus vtrunque per μ literam scribi cõsueuerit. Siquidem & apud Platonẽ, & apud Hippocratem, veteresque comicos sic scriptum reperitur. Vocetur autẽ à nobis in præsenti quidem opere clarioris doctrinæ gratia, gustatoria facultas, siue qualitas, siue vtcũque cuique appellare libet, per literam μ, χυμός (nos saporem nominabimus.) Humor autem incrassatus tũ in animãtibus, tũ in plantis, χυλός, secunda syllaba à litera λ incipiente (nos, vt diximus, succum vertemus.) Sciendum ergo, sapores, qui tum in vnoquoque animali ac planta, tum in terra inueniuntur, plurimos esse, nec facilè specierum numero comprehensibiles: cæterum differentias gustabiles aliis octo visas, aliis numero septem, nonnullis autem & his quoque pauciores. At Plato in Timæo in suprapos ita dictione primum duos sapores memorat eiusdem speciei, sed in ratione maioris ac minoris differentes: Eorum alterum austerum, alterum acerbum nominat: Fuerit autem austerus, quem στύφοντα (adstringentem voco) nuncupamus. Porrò acerbus huius intentione prouenit, velut & ipse Plato significauit. Atque hos sanè pro vna specie numerabimus. Altera est eorum quæ illis opposita sunt, nitrosorum videlicet, salsorum, & amarorũ. Et in his quoque amarus ex nitrosi prouenit intentione: Salsus verò aut nitroso imbecillior, aut adstrictionis quoque assumens aliquid. Deinde à Platone acris expositus est, mox acidus, postremò dulcis. At à † Theophrasto additus est

† Lib. 6. de causis plãtarum.

Quid χυμός.

Quid χυλός.

† Lib. 6. de causis plantarũ.

tus est vnctuosus, siue pinguis: à Platone quidem in sermone de propriis linguæ sensoriis præteritus, verùm paulo antè plantarũ succis adscriptus, vbi vinosum ab oleoso & melleo discernebat. Porrò in illo sermone tribus nunc dictis vnum adiecit succi genus vna appellatione comprehensum, ὀπὸν nominans: vbi autẽ ad gustus sensoria trãsiit, protinus in ipsis dulcem memorauit: nihil enim retulerit, dulce an melleũ dicas, velut nec pingue an oleosum: Omisit autem pinguem, vt qui ad gustum nihil attineret.

Quo differat adstringens ab austero & acerbo.

Caput XXXIX.

QVale autem eorum sit vnumquodque exponere quidem exactè est impossibile, quandoquidem nec aliam vllam sensibilem passionem: verùm ei qui eodem sensu cõmunicat, licet suggerere. Ergo si quis aut cydonia [aut] mala, aut mespila, aut myrta gustauerit, proculdubio cognoscet alium nobis ab his in lingua moueri sensum, alium ab adstringentibus corporibus. Nã quæ adstringunt, [aut refrigerant,] introrsum pellere cõtactam nostri partem ex omni parte apparent, idque æquabiliter, velut pellentia, ac stipantia, contrahentiaque. At austera in profundum etiam subire videntur, atque asperum quendam inæquabilemque mouere sensum, tanquam resiccantia, & humorem omnem corporum sensibilium depascentia. Ex quo fit vt alia sit passionum proprietas, quæque haud facilè lucideque explicari possit, tũ ab adstringentibus nos corporibus, tum ab austeris saporibus. Sed quisquis homo mentem habet, facile quod dico, comprehenderit. Porrò quando quod linguæ nostræ admotum fuerit corpus, validè desiccat, contrahit, & in multam profunditatem vsque illam exasperat, sicut pira syluestria immatura, & corna, eiusmodi omne acerbũ appellatur, ab austeris intẽtione dũtaxat diuersum. At quod nos adstringens vocitamus, haud temerè à Theophrasto dictum reperias. Videtur autem idem significare quod austerum, aut certè commune esse genus tum huius, tũ etiã acerbi. Quæcunque verò linguam dum contingunt, non con-

cõtrahunt eã, neque conſtipant, velut adſtringentia: immo contrà planè agere apparent, nempe detergere & abluere, etiam ſi adſtringentium quippiam adiunctũ ſit, hæc omnia ſalſa cognominamus. At quæ his etiam magis detergunt, adeò vt etiam exaſperent, amara nominantur. Porrò quæ mordicant roduntque, idque cum valida quadã caliditate, acria vocantur: Si verò ſine hac mordent, acida: cæterum hæc fermentandi quoque vim obtinent: At quæ velut inungunt atque implent, ac in ſtatũ ſuum reſtituunt exaſperatas ac veluti eroſas linguæ particulas, hæc ſi cum voluptate manifeſta contingant, dulcia: ſin hac ſine, pinguia vocitantur. Atque hoc quidem pacto, quantum in me fuit, res explicatu longè difficillimas verbis exponere ſum anniſus. Miror autem qui tam promptè omnia adſtringentia nominent, ſiue acria ſint ſiue amara, ſiue dulcia, ſiue pinguia, ſiue acida: cum iam olim rebus ipſis impoſita ſint nomina, atque affectuũ ſenſibilium non exigua in nobis differentia ſit. Præſtitiſſet fortaſſis, ſi quidem naturales ſcrutari rationes voluerũt, apparentia non euertere, nec appellationes confundere: verùm inquirere cuius temperamenti, aut diſpoſitionis, aut corporis conſtitutionis, aut quomodocunque nominare velint, ſoboles ſit adſtrictio: cuius ſalſedo, amaritas, aciditas, acrimonia, dulcedo, pinguitudo, quæ plato, Ariſtoteles, ac Theophraſtus conati ſunt definire. Clarum quippe eſt ſi ex calido, frigido humido ſiccóque coeuntibus omnia ſunt miſta, etiam dictarum quanque qualitatum ex horum conſtare miſtura. Itaque ſi quemadmodum dictorum ſaporum quiſque proueniat, exponere conarentur: lubens equidem auſcultarem, gratiámque haberem non exiguam. At ſi neque hoc efficiant, imò inſuper ſaporum omnes differentias in vnum confundãt, vt parum abſit quin corpora omnia adſtringentia nuncupent: ſanè nec audire ipſe velim, illóſque obſecrarem, vt inanem contentionem relinquant.

Non ad totam rerum naturam iudicandas medicamentorum facultates, ſicut

natu-

naturales philoſophi faciunt, ſed ad noſtram naturam.

Caput XL.

AT nos equidem in conſequentibus oſtendere conabimur, cuiuſnam temperamenti ſaporũ quiſque ſit ſoboles. In præſenti autem diſcipulos ad experientiam acceſſuros id modo aſſueſcere velim, vt quod ad artem eſt vtile, ſeligant, vbi iudicare velint quo pacto vnumquodque nos medicamentorum afficiat. Quippe non quale ex ſe ſit, & ad totam naturam, conſideramus. Nam hoc pacto neque acetum, neque marinam aquam nos exiccare poſſe, aut ſicca eſſe facultate dici manifeſtum eſt. Siquidem vtrunque illorum actu eſt humidum. Verùm ſi nos exiccare appareant, ſicca dicentur, ad nos videlicet & noſtram naturam, parem ſiccãdi poteſtatem obtinentia. Quinetiam & calida, & frigida, & humida eodem dicentur modo, vbi nos ſcilicet calfaciant, refrigerent, atque humectent, eáque ad nos, non ad totam naturam, nec ex ſe. Atqui ſi huius duntaxat meminerimus, certiſſima omnium erit iudicatrix experientia. Quam qui relinquunt, atque aliunde ratiocinantur, non ſolum falſa pro veris ducunt, ſed etiam tractationis vtilitatem deſtruunt. Proinde nobis propoſitum non eſt, quale ex ſua natura quodque ſit medicamentum exquirere, verùm quid in nobis efficere poſſit. Atqui hîc primi libri finis eſto. At in ſecundo deinceps, oleo ac roſaceo in ſermone exemplorum vice poſitis, prauas & inibi ratiocinandi vias mõſtrabimus, quibus cùm medicorum complures vtantur, in primis quidem ſeipſos decipiunt, ſecumque alios multos in errorem pertrahunt. Porrò vbi id erit abſolutum, ad tertium commentariorum tranſiens, quæſtiones logicas, quæ vniuerſam de ſimplicibus medicamentis enarrationem antecedunt, explicare conabor: Vt videlicet in quarto ipſas iam facultates omniũ definire liceat, quas protinus à principio fuiſſem aggreſſus, niſi plena paralogiſmis atque erroribus omnium propè iuniorum eſſent volumina.

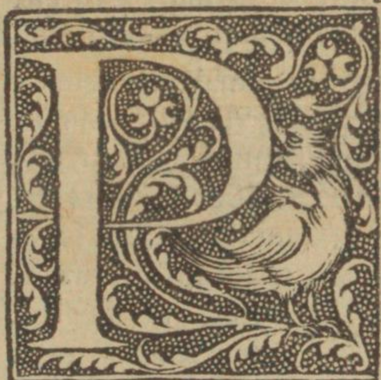
na. Quos prius extergere, atque ex animis diſcentium delere oportet, ne quid veritati obſiſtat. Nam, vt Aph.10 lib.2. Hippocrates inquit, ſic etiam ait Plato, Non ſolum impura corpora quantò plus nutrias, tantò magis lædas: verumetiam impuris animis ſi nutrientes ſermones offeras, non modo nihil proſis, verumetiam magnopere obfueris. Itaque his de cauſis, tum etiam quia amicorum pleriſque viſum eſt, vt iuniorum medicorum argueremus errores, nõ tantum in congreſsibus, quos quotidie cum illis habemus, ſed etiam hiſce commentarijs: neceſſe mihi fuit diutius prioribus iſtis duobus immorari, quò videlicet in tertio purum animi auditorem nactus, quíque veras aſſequi rationes poſsit, tum ea exponam, quæ de huius ſpeculationis principijs nouiſſe oportet: tum deinceps omnes medicamenti cuiuſque facultates enarrem Id autem fiet in vniuerſum, vt reor, libris vndecim ea fermè magnitudine conſtantibus, cuius eſt hic, qui eſt omnium primus. Qui cum conuenientem nunc nactus ſit modum, finem per hanc dictionem accipiat.

GALENI DE SIMPLICIVM MEDICAMENTORVM FACVLTATIBVS LIber ſecundus.

THEODORICO GERARDO GAVDANO INTERPRETE.

Quòd ſophiſtæ, qui fidem ſenſibus abrogant, demõſtrationis principia incertiora quàm quæ demonſtrantur efficiant.

Caput I.

ROLIXA nobis vt ſit de ſimpliciũ medicaminum facultatibus oratio, limites ſuos excedẽtes ſophiſtæ efficiunt. Nam cũ procul principia ducant, ſenſumq́ue pro nihilo habeant, ſeſeq́; in illa coniiciant, quæ philoſophis etiã ambigua ſunt: ſimul & ea quæ ipſi ignorant, & ea quę apertè cognoſcũtur ſubuertunt. Eaq́; plerique eorum faciunt non modo naturalis ſpeculationis, ſed etiã logicarũ methodorum imperitia, quibus vtatur neceſſe eſt quiſquis demonſtrare quid aggreditur. Itaq́; cũ neſciãt tũ ea quæ bene à phyſicis ſũt inuẽta, tum etiam ea de quibus nõ iniuriâ illi dubitarũt, vtriſque tamẽ cõtraria aſſerere ſæpenumero nõ dubitãt. Sed, Deũ immortalẽ, age obſecro, ſi nũc ego ſic orſus dicere, quòd cũ quatuor ſint elemẽta, aër, terra aqua, & ignis, nulli alij tamẽ cõgenita ſit albedo, ac ſplẽdidus color extra ſplẽdorẽ & ignẽ: ac deinde citato Empedoclis, ac nõnullorũ phyſicorũ aliorũ teſtimonio, ſplendida corpora oĩa plurimũ in ſe ignis habere dicã, haud curãs aut niuẽ, aut ceruſſam, aut glaciẽ, aut alia innumera tũ ſplẽdidiſſima, tũ frigidiſſima inſpicere: ac mox ſuggerente quopiam procedẽtẽ à ſenſu cõfutationẽ tergiuerſatus, ad rationem

accedi iubeam, ac per eam de rerum natura conſiderandum, haud quaquam ſenſibus irrationalibus vniuerſum committendum cenſeam, nunquid mentem habentibus inſanire videar, haud intelligens vnde rationis deſumpſiſſem initium? Nam mea quidẽ ſentẽtia, ex ſenſu & per ſenſum omnia id genus ſumũtur axiomata, nẽpe ſolẽ eſſe ſplẽdidũ, flãmas ſubflauas, carbones pleroſq; flauos. Ergo ſi à ſẽſibus recedẽdũ eſt, nulla ſuppetet demõſtratio neq; nobis eorũ quæ modo diximus, neque Empedocli cũ ait:

Vndique ſplendentem ſolem, calidumq; uidere.

Quæ ſi vera ſunt, perſpicuum eſt, multò ante illa fidẽ habendam ſenſibus. Immò, inquiunt, mortales cum ſimus, à ſenſibus auſpicemur neceſſe eſt: verũ illis haudquaquã perpetuò immorandum, ſed ad partem diuiniorem accedendũ, nempe rationẽ: Nam ſenſum & animantibus rationis expertibus ineſſe, rationem ſolam hominibus eſſe cum diis communem. Atque hi in longum orationem extendunt. Quinetiam ex illis quidam & Anaxagoram in teſtimonium euocant, qui niuem pronunciarit non eſſe albam. Hic, inquiunt, vir phyſicus excelſior, ac ſupra ſenſum extitit, atque eius contemnit phantaſmata. Ad rationem ire pergit, eaque duce rerum naturam ſcrutatur. At ſi me quod in mentẽ venit fari oportet, qui liber ſim ſcilicet, & in tota adeò vita extra veritatem ſtuduerim nihil: ad inſaniæ extremũ & vltra, perueniſſe eos arbitror, quos talia nugari nõ diſpudet. Nã ſi quæ per ſenſus euidẽter apparẽt, euertãt: vnde ſumãt demonſtrationũ principia, nõ habebũt. Sin autem ab his tanquã à fide dignis exordiãtur, quo iure ijſdẽ poſteà diffidẽt? Nã demõſtrationum principia certiora ſunt quàm ea quæ per illa demõſtrãtur: quippe cũ iſta aliunde fidẽ mutuẽtur: demonſtrationũ verò principia nõ ſolũ ipſa per ſeſe, uerũetiã ad quærẽdorũ inuentionem, quibus credatur idonea ſint.

Quòd abunde ſufficiat iudicandis medicamentorum facultatibus, quæ per ſenſum accipitur experientia, iunctis duntaxat paucis epilogiſmis, ſiue rationibus communibus. Et quo pacto rationem experientiæ ſubſcribere oporteat.

Caput. II.

EQuidem optarim nullas nõ res clarè ſub ſenſus nõſtros cadere: nec quicquam eſſe quod illos fugeret. Hoc enim pacto nihil dubium, nihil ambiguum aut anceps vſquam foret. Verùm quoniam illos quædam effugiunt, rationem illis ſuperinducere conãdum eſt, ſic tamen, vt non procul, vt illi factitant, nec confuſa & infinita colligamus. Verùm ante omnia, nominum ſignificata diligenter definiamus, ne quis poſteà per æquiuocationem falli poſsit. Deinde quod ex ſe quid agit, eb eo quod per accidens, ſeparetur. De quibus ſuprà accuratè diſſeruimus, ſignificatáque eorum quę facultate aut calida, aut frigida, aut ſicca, aut humida, aut quiduis aliud dicũtur, diſcreuimus. Tum quo pacto propriam cuiuſque medicamenti facultatem ab iis quæ ex accidenti ſunt ſegregans inuenire quis poſsit, generatim quidem in tertio De temperamentis expoſitum eſt: atque in hoc tractatu membratim enarrabimus, ceu in primo iam libro cœpimus: vtque ibi in aceto & aqua, ita hîc in oleo & roſaceo facturi ſumus, ſi modo prius oſtenderimus, quantum delinquant medicorum nonnulli, qui longè demonſtrationum ducunt principia. Nam quid oportuit olei aut roſæ reſpexiſſe colorem, quando rebus ipſis variè vti liceat, nec in ſanis ſolum corporibus, ſed & ęgrotantibus? quippe cum ipſas per ſe roſas, aut ſuccum earũ expreſſum corpori tum ſano, tum ſimplici affecto morbo, vt ſuprà diximus, liceat imponere, atque oleo dulci miſcentes, corporibus aut valenter refrigeratis, aut excalfactis applicare, ſiue affricando, ſiue perfundendo, ac irrigando, tum in corpus quoque aſſumere, idque aut ſupernè per os, aut infernè per ſedem, ac ſic tandem quid ad vnumquenque vſum proueniat, inſpicere. Nam hoc ſanè nomine medicamentorum omnium vires contemplamur, vt ſit quo vti liceat, hypochondriis, aut capite † ardore afflictis, aut refrigeratis, aut exulceratis, aut phlegmone occupatis, aut id genus aliud perpeſſis, tum ipſis, tum aliis omnibus corporis partibus. Ergo cum tam perſpicua ſimul ac compendioſa adſit via ad ea quæ inquiri-

† διακαιομένων incensis.

inquirimus, etiam ne colores ęstimabimus, aut odores? aut consistentias, aut formas medicamenti cuiusque: perinde factitantes, atque ij qui ex imagine aut ficta aut picta cognoscere quempiam volũt, cum ipsum aspicere nõ denegetur quem agnoscere cupiunt.

Quòd neque à calore, neque ab odore, neque à consistentia, aut conglaciatione, neq; à duritate, neque è leuitate, ratiocinari de medicinarum facultate oporteat.

Caput III.

ATque hac vtique parte non leuiter peccare mihi videntur: multò etiam magis cum inconclusa atque indemonstrata nugantur, demonstrandi rationis planè imperiti. Nam donemus ignem aut flauum, aut rubrum esse, aut vtcunque voluerint: nec enim refert. quid ergo id facit ad hoc, vt omne rubrũ sit calidum? Nam omnis ignis, verbi causa, ruber dicẽdus est: at omne rubrum ignem dicere, ridiculum est: multóq; etiam plus, si omne rubrum calidum quis dixerit. Nam si principio assumptum esset in oratione, omne calidũ esse rubrum, licuisset fortassis mutua axiomatis conuersione rubrum omne calidum concludere: licet non obscurè & illic peccetur. Nam quæ mutuò conuertuntur (quod ἀντιστρέφειν vocant) non quæ simpliciter conuertũtur, quod est ἀναστρέφειν orationes, verè de se mutuò dicuntur. Veruntamen propinqua ea fuerit, opinor, deceptio. Atqui quoniam nec illud orationis initio assumptum erat, nempe omne calidum esse rubrum: haud licet mutua conuersione omne rubrum calidum esse colligere. Tribus ergo modis in sermone peccant, qui aiunt rosas tẽperatura calidas, quòd sint rubræ. Primũ quòd non demonstrata hac propositione omnis ignis rubet, conuertere ex hac aliã, videlicet, omne rubrum est ignis, tanquam veram conãtur. Secundo, † quòd nesciunt orationes, quæ mutuò cõuertuntur cum veris, & reciprocæ sunt, veras & ipsas esse: non autem conuertentes. Tertio, quòd etiam si mutuò conuerterentur, non tamen omne quod colore sit rubro, calidum,

† ὅτι μὴ γινώσκουσι τοὺς ἀντιστρέφοντας, οὐ τοὺς ἀναστρέφοντας, τοῖς ἀληθέσι λόγοις, ἀληθεῖς εἶναι καὶ αὐτούς.

calidum eſſe, ex mutua illa conuerſione ſequatur: ſed alterum quoddam eius tale axioma, rubrũ omne eſſe ignẽ. Porrò quòd talia in rem pręſentem non modo ſint inutilia, ſed etiam palàm falſa: cuiuis notum eſt. debemus enim non an omne rubrum ſit ignis, ſed quòd omne rubrum calidum ſit, oſtendere. Nam ſi quicquid rubet, ignis fuerit, erit nimirum & roſa nobis ignis. Cæterum logicas methodos ignorantes medici primùm in hoc maximè peccant, quòd propriis finibus excedant, nimirum cum ſufficiens ſit, experientiâ, iunctis ſaltem paucis quibuſdam epilogiſmis, medicaminum vires exquirere. Deinde tam fœdè in rationibus allucinantur, ac pueri modo ſpeculationem logicam ingreſſi. Eiſdem erroribus tenẽtur, quî ex odoribus medicaminum facultates coniiciunt. Nec enim quicquid bene redolet, calidum eſt (quod quidã dictitant, haud intelligentes quo pacto inaudire oporteat quæ ab Ariſtotele & Theophraſto ſuper hac re ſunt prodita, ea quæ nos in quarto harum commentationum definiemus) neque quicquid calidum eſt, bene olet. Quinetiam neque ſi quid graue olens eſt, calidum etiam fuerit: neque ſi calidum, etiam graue olens. Sic nec ſi quis quicquid grauiter oleat, frigidum dicat: nec ſi quicquid frigidum ſit, grauiter olere, verum dixerit. Siquidem calidorum innumera ſunt, partim benè olentia, partim grauiter olentia, partim neutra: ſimiliter quoque frigidorũ. Quanquam quid calida dico ac frigida? cũ debeam dicere calfacientia nos, ac refrigerantia, quæ vtique inquirimus. Nec enim quod abſolutè calidũ eſt, aut quod ad hoc expenditur, nunc conſiderare propoſitum eſt, ſed quod corpus humanum excalfaciat. Nec ſanè etiam quod abſolutè frigidum, ſed quod hominem refrigeret. Denuo ergo hîc allucinantur in homonymia, haud diſtinctis nominũ ſignificatis, tanquam ſi quis de cane terreſtri differens, ad marinum ſe oratione transferat, exiſtimans vt animantis vtriuſque nomen vnum, ita & naturam quoque vnam eſſe. At nobis demonſtratum apertè eſt in commentariis De temperatura (quos & hancce antecedere tractationẽ protinus in initio commonefecimus) aliud eſſe facultate calidũ, aliud actu: & huius quod actu videlicet calidũ eſt,

aliud absolutè dici calidum,aliud per exuperantiã, aliud ad symmetrũ sui generis,aliud ad quiduis obuiũ collatũ. Quin & hominẽ nõ absolutè calidũ,vt ignẽ, sed exuperãtiã calidum diximus Siquidẽ maiorẽ in eo calidi portionem inesse,quàm frigidi,Ergo & quæcunquæ ad hũc dicuntur calida potestate,illum excalfacere dicuntur: faciléque de illis initur iudicium,& per experientiam expenditur,paucis indigens (vt suprà commonui) epilogismis. Quos cũ sophistæ excedant:& tẽpus adolescentulorũ frustra terunt,& sophismatis cauillisque homines seducentes eorũ soluendorum imperitos, falsis eos dogmatis opinionibúsq; implẽt. Debebãt enim neq; colores memorare,neque odores, imò neque cõsistentiã , neque leuitatẽ, aut asperitatẽ,aut eius generis quodcunq;.Nã quid refert oleum an lentum sit,aut leue,aut splendens,aut liquidũ, aut pallidũ,aut pingue, aut lubricũ : ægréque corporibus illitũ exiccari possit?Quippe cũ ex nullo omniũ eiusmodi colligere possis,ipsum esse facultate aut calidum , aut frigidum,aut humidũ,aut siccum.Siquidẽ ex genere splendẽtium leuiumq; & lentorũ , partim sunt quæ planè nos calfaciãt, partim quę refrigerẽt,tum alia quæ exiccẽt,alia item quæ humectẽt , & in singulis accidentibus ipsis non tãtum oleo,sed etiam in aliis omnibus,nihil reperire est, †πάγιον. quod † solidum perpetuũq; sit , vt in eo generalem constituere propositionẽ liceat.

Quòd sophistæ rationibus haud usi sint scientificis ad ea lemmata, siue sumptiones, ex quibus perperam de medicinarũ facultatibus colligunt,sed aut ex inductionibus, aut ab exemplis. Caput IIII.

NAm omitto,quòd non scientificis in omnibus id genus sint vsi rationibus sophistæ ad inueniendа lẽmata, sed ex inductione, & quod omnium pessimum est,quòd nec quæ sit inductionis natura vnquam inspexerint Quod si quis eos in id prouocet, neque sequi audent:& si de demonstratione quis quid agat,increpant.Imò , quod etiam deterius est, non

non ex inductione ſolum ratiocinari aſſueuerũt, ſed nõnunquam etiam ab exemplis, tanquam rhetores. Nã qui frigidum eſſe oleum aſſerit proinde quòd lentum ſit vt pituita, is per exemplum concludit par robur præbens demonſtrationis, atque is qui ipſum calidum cõtendit, quia lentum ſit vt viſcum. Nec ſecus is qui calidum dicit, quoniam facilè in flammam vertatur vti bitumen, atque is qui frigidum probat, quòd facilè cogatur ac concreſcat vt aqua. Nam differt, ab exemplo aut exemplis quid ſuadeas, an ex inductione. Siquidem qui ab exemplis fidem facit: vnum aut duo generis eiuſdem adfert, aut certè planè paucula, pleriſq; ſcilicet præteritis. Qui verò ex inductione, omnia comprehendere nititur quæ per experientiam ſunt cognita: nec quicquam præterire, quoad eius fieri poteſt, quod apertum vulgo ac perſpicuũ ſit, ſtudet, niſi quod occultum eſt & paucis compræhenſum. Quãobrem violenta eſt, & vehemẽter perſuadet quæ ab omnibus quæ experientia ſunt cognita, ducitur inductio: ſoliſque iis mendacium perſpici poteſt, qui in demonſtratoriis methodis ſunt exercitati. Quare nos de ea copioſius in demonſtrationis libris diſſeruimus, ac fortè etiam ſeorſum de ea librum componemus.

De oleo aduerſus Archidamum.

Caput V.

PAlàm autem fiet nihilo ſecius & nunc quoque inductionis natura, multóque & magis exempli. Nam omnia in ſumma percurrere ſtatutum eſt quæ de olei facultate à medicis ſunt prodita, eáque probabiliter quidem, quòd ita viderentur: at non verè: ac primum illud quod à Diocle in Archidamo ſcriptum eſt, quòd Archidamus dureſcere vriq́ue cutem iis qui in eo fricarentur exiſtimarit: quapropter etiã ſiccam frictionem prætulit. Oleum enim accendi atque exurere cum à frictione incaleſceret, putabat: ac proptereà admodum humorem exhaurire atque ſiccare, non ſecus atque ea aſſorum quæ vngi ſolent. Nam & ipſa magis dureſcere: quàm, ſi ea citra oleum aſſaueris. Præſtat autem totam adſcribere dictionem Dioclis. Habet

autem ea hunc in modum: At cum oleo fricare non perinde probabat. Primùm enim inæqualem fieri eiuſmodi frictionem putabat, quòd manus laberentur ſcilicet, nec æquè carnem apprehendere propter pinguitudiné poſſent. Prætereà dureſcere atque aduri cutem in illis magis qui ſic fricarentur exiſtimabat, quàm qui ſicca vterentur frictione: oleum quippe accendi & vrere à frictione incaleſcens, quemadmodum in aſſis quæ vncta ſunt, magis q̃ non vncta, vbi oleo accenſo incaleſcunt, & valde exiccãtur, indureſcuntque. Similiter quæ in oleo coquuntur, dura exuſtáque effici eandem ob cauſam. Ad hæc quemadmodum ligna & coria, & alia complura quæ ex oleo fricantur, oleum intrò imbibunt: ita putabat & corpora. Quod cum fieret, multa quæ ſolita eſſent cum ſpiritu effluere per carnem, ac foras prorumpere, tũc concludi arbitrabatur: ceu cum cribris, linteis, lana, omnibuſque adeò per quæ percolari quid aſſolet, perfunditur ac inungitur, non æquè liquores fluere per ea valent. Porrò vbi ea excretio intercepta eſt, quædam intrò recurrere, quædam aceruata inuicemque implicita meatus opplere, retenta ſcilicet ab oleo, quòd viſco quid ſimile habeat: ſicut in aliis omnibus apparet, quod pingue eſt, pulueres ac feſtucas, omniáque eiuſmodi conſectari. Denique vbi obſtructi iam meatus fuerint, perpetuò ac ſenſim omnia deterius perfici eſſe neceſſe, quàm in iis quæ pro conſueto geruntur naturæ modo. Putauit quoque oleo ineſſe mordacitatem, cuius vi oculi illachrymarent, & guttur in tuſſim cieretur (quod κέρχνειν vocant) tum aluus raderetur, excrementáq; redderentur ſanguinolenta eo bibito: proinde qui citra frictionem vngerentur nihil affligi: infirmiorem enim eſſe mordicationé, quàm quæ ſenſum aliquem mouere poſſet. At ſi per frictionem carnem ſubintret, mordicationem moliri maligniorẽ: velut multa medicamẽtorũ. vbi enim illinũtur, minus valent: at cõpreſſa intróque ſubeũtia magis agũt: ſicut ſanè ſi vrticis, & aliis multis ſenſim quẽpiã cõtingas, nihil læſeris: ſin ferias aut premas, vtique offenderis. Hæc ergo ſunt quæ Diocles in Archidamo prodidit, quorũ ſimul tũ probabilitaté, tum prauitaté conſpicere eſt. Siquidé quòd quicquid in oleo coquitur,

coquitur, propriam amittat humiditatem, ac friabile durumque celeriter reddatur, cum alioqui nihil in aqua tale perpetiatur: ipſa nos docuit experientia. Quamobrē hac vtique parte nihil Archidamus mentitus eſt: debebat tamen, ſicut Ariſtoteles & Theophraſtus, aliique nō pauci philoſophi eiuſmodi problemata in phyſicis quæſtionibus & proponunt, & ſoluunt: ipſe quoque (ſi quidem omnium rerum cauſas ſcutari voluit) perinde vt illi, vti proponere, ſic quoque ſoluere. At cum id minus facere appareat, in hoc vel maximè mihi delinquere videtur. Nam quod apparet euidenter, id ſemper primum ponendum eſt: ac deinde, ſi cui libeat, cauſam eius inſpicere debet, phyſica problemata hunc in modum componens. Cur oleum quæ in ipſo coquūtur, ſicca & friabilia efficiat: aqua verò, humida & mollia. aut, Quamobrē in oleo cocta ſiccescant: at quę aliter in eo madidata ſunt, magis propriam ſeruent humiditatem, quàm ſi omnino non eſſent madidata. Qua ratione ſcillæ & vrticæ morſus ſanet. Qua de cauſa his medeatur, cum ipſum oculos mordicet. Quî fiat, vt reliquum corpus vniuerſum non mordicet, ſed oculos dūtaxat. Quare guttur exaſperet, vlcera verò leniat. Quo pacto ventrem ſubducat. Quo modo laſſitudines ſanet. Quamobrem inunctos tueatur à frigore. Quare animalia inſecta interficiat. Cur lora & coria emolliat: at quæ in ipſo coquuntur, duriora omnia efficiat. Atq; hoc vnū eſt problematum genus, ad phyſicum duntaxat attinens. Alterum verò, quod commune quoque eorum eſt, qui artem quamuis exercent, eſt tale. Quam ob cauſam carnes piſceſque aſſantes coci, oleo prius illinant. Quid ſit quòd athletas oleo fricent gymnaſtæ. Quid etiam, quòd pueros pædotribæ. Nam cuiuſque talium problematum ab experientia profectam cauſam aſſignare liceat: cocis nimirum reſponſuris, propterea ſe piſces ac carnes oblinere, quòd ſiccæ aduſtæq; extimę eorū reddātur partes, ſi citra pinguedinē aſſentur. athletas verò ſe ex oleo fricare dicturis gymnaſtis, tū ꝙ quæ antè inerant laſſitudines ipſum exoluat, & quæ futuræ ſunt mitiget, tū quòd frictionē æqualē & mitē planè efficiat, corpuſque ad motus futuros præparet. Eas ob res ipſi quoque pædotribæ pueros ſe &

ante & poſt exercitia inungere dicent. Cur autem oleum laſsitudini medeatur, haud etiā nouit nec gymnaſtes, nec pædotriba, nec medicus experientia curans: nec tamen quia id neſciant, ab euidenter apparētibus recedēt. Siquidem tāetſi ignorant, quāobrē veratrū albū ſurſum purget, nigrū deorſum detrahat: neque cōpertum habētes, quare cnicus pituitā ducat, atrā verò bilem epithymum: tamen medicamentis ad ea vtuntur, ad quę vtenda docuit experientia: & eos quibus eſt opus curant, & euidenter apparentibus fidem habent, eóſque qui contraria rationi adſtruunt, derident.

Quòd præterquam quòd pugnantia de olei facultate Archidamus aſſerat, inſuper impropriis utatur exemplis.

Caput VI.

AT Archidamus præter quàm quòd multa quæ perſpicuò apparent contemnit, inſuper & hac quoque parte taxandus mihi iure videtur, quòd dicat meliorem eſſe frictionē ſiccam, quàm quæ cum oleo adhibetur, quia corpus durius & ſiccius iis qui vnguntur, efficiatur: mollius autem iis qui fricantur ſicci. Dicit porrò nihilo ſecius & in illa ipſa dictione paulū progreſſus, ligna, pelles, aliáq; quæ ex oleo fricantur, ipſum in profuudū tranſmittere, idq; maximū eſſe teſtimoniū, quòd in corporibus noſtris intrò ſubiens meatus oblinat, ac humidorū prohibeat effluxus. † Atque ego quidē quomodo hęc cōſonent, neſcio. ſi enim humorū effluxus prohibet oleū, haudquaquā ſiccū dicendū foret, ac proinde fruſtra id tanquā deſiccās in frictionibus repudiat. Falli pręterea in hoc mihi videtur, quòd ſimiliter affici putet tū ea quæ in illo coquūtur, tū eos qui fricantur. Nec enim eadē agere dixerim oleū calidū, frigidū, tēperatū, tepidū, aut feruens, ſicut nec aquam ipſam. Apparet enim & ipſam, ſi frigida applicetur, cōdenſare, cōſtipare, cōtrahere, cōſtringereque & repercutere: ſicut ſi extremè feruida, adurere. At ſi temperata adhibeatur & moderate calida, laxare, rarefacere, fundere, digerere. Porrò ſi nec inſigniter calida nec frigida admoueatur, ſed velut quæ

† Alia uerſio habet, Quòd ſi ſit, haudquaquam ſiccū dicēdū foret, ac proinde. &c.

fontana

fontana vulgò dicitur, tũc propositorũ nihil efficiet: verũ propriam sui facultatẽ exeret. Sic si quis oleũ expendere volet, ab omni prius liberum alieno tum calore, tũ frigore ipsum efficiat, atque ita demũ ad explorãdum accedat: quippe quod summè frigidum fuerit, nõ ex sua duntaxat facultate, sed ex alienæ qualitatis excessu nõnihil in contactis operabitur: Ita quoque quod magnopere calidum. At si vtroque ipsum liberãs, sic demum examinare voles, hoc duntaxat pacto propriã olei vim inueneris. Quapropter cum quis ex more oleo fricatur, sicut gymnastici omnes, in solo fricatur oleo, quod nimirũ absque omni sit aliena qualitate: at si admodũ excalfacto, aut summè vtatur refrigerato, ii cõpositã edi actionẽ necesse est, nẽpe ex propria olei facultate, & aliena qualitate. Sæpe verò propriã cuiusque medicamẽti facultatem obscurari omninò necesse est, vbi valentem aliunde qualitatẽ acciuerit. Itaque quî simile fuerit, herbas in oleo feruente coquere, ac exercitantium corpora fricare? Maximè siquidem, vti suprà ostendimus, extrinsecus ductas probationes fugere oportet, cum liceat nimirum propriam cuique adhibere experientiam. Quòd siquando tamen id quispiam facere volet, certè similia cõparare conabitur, sicut in coriis faciebat & loris. Nec enim quispiã oleo ĩ igne pręcalfacto, neque in niue refrigerato, sed quolibet & obuio accepto vnusquisq; coriũ ac lora cõfricat. Ita puto & pædotribæ factitãt, quolibet & obuio oleo pueros fricãtes, neutiquã aut in igne excalfacto, aut in niue refrigerato. Alioqui sanè & nos nõ rarò caput ardore grauatũ, olei admodũ frigidi perfusione refrigerauimus. Porrò si salis nihil oleo sit inditum, tãtò magis refrigerabit. Sin etiam ὠμοτριβὲς hoc est crudum fuerit, multò profectò etiam amplius.

Quomodo frigidum paremus oleum.
Caput VII.

Porrò præparare illud solemus non aliter atque aquã, nempe prius excalfaciẽtes, ac deinde aqua mergẽtes summè frigida: at si etiã fons in ipsum cum strepitu decidat, vasculo nimirum, cui inest oleum, antè diligẽter occluso, magis quoq; ac magis ita reddetur

 frigidum.

frigidum. Multum item frigefeceris, ſi præcalfactum in puteum ita demittas, vt aquã contingat: quanquam quod aquã nondũ tangit, frigidũ item euaſerit, ſed nõ perinde. Atque hoc pacto præparando frigidũ reddimus oleũ: cõtrà, calidũ. Quo ſanè modo etiã vtimur in refrigeratis corporibus, in alueũ olei calidi demittẽtes, quibus pars quæpiam obſtupuit, aut tremuli ſunt, aut cõuulſione, aut palpitatione tentãtur, aut motu, ſenſúue priuãtur, aut etiam ægrè ſentire poſſunt, aut eiuſmodi quippiã perpeſſos. Ergo ſiquis ex vniuerſo vſu de medicaminum facultate pronunciet, nunquid excalfacere & refrigerare, tũ exiccare & humectare nos oleũ, velut Dioclis Archidamus, ſi quidem pugnantias conſiderare animaduerteréque neſciat, putabit. Nam cũ exiccari & fragilia effici quæ in oleo coquũtur dicit, exiccantem & digerẽtem eius facultatẽ oſtẽdit. At vbi intro in coria ſubire, poróſq; noſtros † oblinire, ac naturales humorũ effluxus prohibere, rurſum ſanè quodãmodo cõtrariã eius facultatẽ demonſtrat, tũ digerentibus, tũ exiccãtibus. Atque in iſtis vel adhuc quæ apparẽt proferẽs, de illis nõ rectè ratiocinatur. At vbi de mordicatione agitur, non ea omnia cõmemorat. Nã quòd oculos mordicet, ꝙ guttur exaſperet, ſiue ad tuſſim prouocet, quòd ventrẽ radat, atque receſſus ſanguinolentos efficiat: abũde magna teſtimonia ſunt, mordacẽ illi ineſſe facultatẽ. At quòd vlcera dolore liberet, & ventris mordicationes aut irrigatũ, aut infuſum omnino ſanet, quæque morſu irritãtur mitiget, cũ & ipſa nõ parua ſint cõtrariæ ipſius facultatis indicia: planè omiſſa ſunt. Cæterũ ſi vtriſque propoſitis quis ratiocinari volet, duorum alterũ eueniet: aut enim id faciet vt Empiricus, qui experiẽtiæ omnia tribuit, dicetq; ſe in collatione ad aliquid cuiuſq; medicamẽti facultatẽ per experientiã cognoſcere, ipſius autẽ per ſe propriã ignorare naturã: aut vt Rationalis, contrarias ineſſe ipſi medicamẽto facultates, mordicantẽ & leniẽtẽ: ac deinde † ingenti tenebitur anxietate cauſam dicturus cur interim altera earum agat ſenſibiliter, interim altera, reliqua aut perdita, aut nõ clarè apparente. Quarũ omniũ dubitationũ ſolutiones, ſiquidẽ vt phyſica proponãtur problemata, ſanè quàm difficiles ſunt: ſin vt ad vſum

† aliàs obſtruere.

† μεγίστην ἀπορίαν ἕξει multũ dubitabit.

vſum referãtur artis,multã requirũt experientiã:epilogiſmos autem nõ ita multos, ſed exactos ac definitos. Nam primum,an omne oleũ oculis mordax ſit,nécne, experiẽtiâ incunctanter definire præſtat,haudquaquã ex tẽpore in vtrãq; partẽ rhetorũ more diſſerere: tũ an omne æquè guttur exaſperet, aut ventrẽ ſubducat aut radat, vt nonnũquã cruentas moueat excretiones:an oleorũ hoc quidẽ hæc faciat,illud verò non: & aliud magis, aliud minus. Olei differentias nũc recenſeo,ne quis heterogeneis,ſiue alterius generis exiſtimet,ſicut † cicini,rhaphanini; † caryini,balanini,ac ſimiliũ. Nã & horũ vires medicus noſcat oportet:ſed in pręſentia eas enumerare non expedit. Satis eſt enim,mea quidẽ ſententia,principio propriiſſimũ & quod maximè ab omnibus hominibus vocatur oleum,cõſideraſſe:quãdo & ipſe fructus ex quo fit oleũ,ſolus ex omnibus oliua nũcupetur,& arbor olea(græce vtrũque ἐλαία vocatur, & ipſum oleũ ἔλαιον) ipſumque ſimpliciter primariò oleũ dicitur:at reliqua omnia per tranſlationem & abuſum.

† oleũ de kerua uulgò dicitur † oleum nucum.

De differentiis propriè uocati olei. Caput VIII.

HVius ſanè quod propriè oleum appellitant, de quo omnis in præſenti ſermo habetur, plures dico eſſe differentias. Secũdum ætatem quidẽ, cum aut recens eſt, & velut muſtum, aut ætate vigente aut vetus. Secũdum præparandi modum, cũ aut ſimplex ſolũque & impermiſtũ fuerit,aut cũ ſale præparatũ. Secũdũ fructus ipſius diuerſitatẽ, cũ is aut immaturus,aut maturus extiterit. Secũdũ inductã arte alterationẽ,cum aut quomodo ab initio præparatũ fuerit, ita ſeruatur,aut candidũ efficitur. Scriptũ verò eſt de albificatione eius & ab aliis non paucis,& nos quoque in ſequẽtibus de illo nõnihil trademus. Horũ omniũ oleorum facultates ipſe equidẽ experiri ſtudui:quid autẽ in quoque fieri dePręhenderim,poſteà exponam. At nunc abſoluere ſtatui primum quod erat in manibus. Perperam enim mihi videntur medicorum pleríque tum experiri medicamenta, tum de viribus eorum ratiocinari.

Quomodo

Quomodo cuiuſque medicamenti facultatem experiri oporteat.

Caput IX.

Quippe cum experiri ſolum oporteat quæ impermiſta ſunt, & ab omni extranea qualitate aliena: eáq; primũ in optima corporis cõſtitutione, deinde in intẽperatis, demum in morbis ſimplicibus: ſicut in libro hunc antecedẽte, & in tertio de Tẽperamentis definitum eſt. Ratiocinari verò, id quod ex accidente eſt, ſemper ab eo quod per ſe eſt, diſtinguentem.

Quòd non ſolum in explorandis medicamentis medici allucinentur, ſed etiam in opinionibus quas habent de affectibus.

Caput X.

At nonnulli medicorum non in iſtis modo allucinantur, verùm etiam in opinionibus quas habẽt de affectibus. Nã oleum quòd laſſitudinibus remedio ſit, omnes propemodum fatentur: cæterũ quis affectus ſit † laſſitudo, non conſentiunt. Hic enim articulorum eſſe ait ſiccitatem, ex motionibus deſiccatorum: Alter & muſculorũ adiicit: Alius porrò cõtrà quàm hi, humiditatem multã, & tenſionẽ, & caliditatem: fluxione nimirum partibus vehemẽter agitatis effuſa: Alius non humorum multitudinẽ, ſed qualitatem ſolã cauſatur: prouenire inquiẽs in motionibus immoderatis pinguedinis carniſque teneræ colliquationes quaſdã quarum pars foràs tranſpiret, reliquum retineatur in corpore: & hoc cũ acre mordáxq; ſit, affectionẽ efficere vlceroſam. Itaque etiã ſi in hoc cõueniatur, quòd laſſitudines ſanet oleũ, attamen ob ancipitẽ atque ambiguũ corporis affectum, nihil queat certi de olei facultate colligi. Atq; id ſanè non tantum in laſſitudine vſu venit, verumetiam vbi doloris cauſa, aut mordicationis, aut phlegmones gratia bibendum oleum exhibemus, aut per ſedem infundimus, aut identidem perfundimus. Siquidem vlceribus phlegmone affectis non ſolum, ſed & cum aqua moderatè calida

† De laſſitudine eiuſque curatione uide Gal. lib. 3. de ſan. tuen.

lida perfundimus, vt in laſſitudinibus cum lauacro aquæ dulcis: ſed nec quæ ſit in phlegmone affectio, cõſentiunt. Porrò vbi per ſedem ipſum ingerimus, aut bibendum offerimus, ne tunc quidem cognoſcimus euidenter, cuinam corpori ipſum applicamus, an pituitæ, an bilis, an aliorũ aliquorum recrementorum pleno. Conſtat enim, nõ perinde hominem affecturum, vbi pituitæ viſcoſæ inteſtinũ omne ſimul cum ventre plenum offendet, atque vbi bilioſis excrementis refertum, aut aliis quibuſdam acribus humoribus, aut ſtercore multo, aut horum quidem nullo: ſed incidet in ventrem inteſtináque vndiquaque pura: aut præterquam quòd pura etiam exaſperata reperiat.

Quòd ut quis probè de olei facultate ratiocinetur, debeat etiam affectionem hominis æſtimare, & de ipſo oleo quale ſit præfinire.

Caput XI.

ITaque negligenter admodum & ſegniter de his omnibus medicorum plerique ratiocinantur, haud indicantes nec quo pacto affecto homini oleum exhibẽt, nec qualenam ipſum. Ac mox tamen dicunt, alij mordicare & radere prorſum partes corporis internas, alij verò etiam ſi præfuerit mordicatio, & huic mederi. Nec enim parum intereſt, an iniiciatur in ventrem pituita ſcatentem oleum omnino expers ſalis (Græci ἄναλον vocãt) & quod re vera oleum eſt: an quod plurimum accepit ſalis, in ventrem purum. Vtrunque enim aluum ſubducit, diuerſis tamen facultatibus. Nempe illud quod ſale vacabat, in pituitoſo vẽtre per lubricitatem, ſimiliter maluis, blitis, moris: Quod verò ſalem habet, in puro per acrimoniam, perinde vt muria, & marina aqua. Et ſanè hoc quidem radet, alterum non radet. Ergo nec abſolutè oleum quoduis interna omninò radere dixerimus, aut deiectiones moliri cruentas, neque mordicationes lenire: verùm id cui ſal eſt inditus, in puro ventre radere: cui autem nõ, in pituitoſo non radere.

Quòd

Quòd salsuginosa & acria ex accidente quandoque morsui medeãtur, nempe secũ quod mordicat educẽtia. Dulcia uerò & epicerastica cõtrà morsum etiã aliquãdo ex accidente exasperant, nimirũ cum unà corrumpãtur, & foueant alantq; cacochymiam. Caput XII.

NOnnũquã verò mordicationes ex accidẽte quod salsuginosum est, sanauerit, velut melicratũ, salsugo, serũ lactis. Educũt enim secũ hæc nonnũquã succũ mordicationem facientem, ac mordacitatis reddũtur medela, perinde vt cætera omnia quæ abluunt & abstergunt. Sed non statim vbi immissa sunt hoc genus medicamenta, morsum sanant, quin potius tũc etiam exasperãt. Siquidẽ euacuationis, haud † mistionis ratione sanationem moliuntur. Quippe ceratum ex rosaceo & adipe aut pinguedine infusum, sæpenumero morsibus continuò succurrit, idque mistionis ac tẽperationis ratione. Sed & oleum ipsum solum, sed dulcissimũ, id frequenter præstitit: sicut certè etiam adeps hirci, aut succus chondri, aut ceratum ex oleo dulci. Nos autem sæpenumero quibus ex frigore interna dolore torquebantur, ingesto oleo calido, dolore mox sæpe liberauimus: ac si maius esse frigus coniiciebamus, addidimus & anethum, oleum excalfacientes: si verò adhuc etiam maius, rutã quoque & bitumen. Eiusmodi igitur auxilia omnia quòd frigori medeãtur dolores mitigãt, nõ propterea quòd lædẽtẽ humorẽ attẽperent aut educãt. At in idẽ vniuersa cõfusa sunt plerisq; medicorũ, qui nec norũt dolorẽ ab intẽperantia natũ, ab eo qui ex cacochymia oritur, distinguere: nec quòd medicamentorũ quæ doloris gratia iniiciuntur, alia excalfaciendo partem refrigeratam sanant, alia humorem mordicantem euacuando, alia miscendo. Sed & subinde mistæ existũt affectiones ex intemperie videlicet, & mordicatione. In quibus nos consueuimus anethinum, aut rutæ oleum infundere, anserino in eo liquato adipe: is si nõ adsit, saltẽ gallinaceo: si nec is quoq;, vel aliorum aliquo: quòd si horum nullus ad manum fuerit,

† ἐπικράσεως.

ceram

ceram miſcemus mordacitatis expertem (voco autem ſic eam quæ lota eſt) aut certè oleum ipſum quod effectum eſt candidum, infundimus. Nam id ceræ mordacitatis experti proportionale eſt. Temeraria itaque pronunciatio eſt atque indefinita, tum eorũ qui oleum omne omni tempore mordicans adſtruunt, tum eorum qui leniens. Nam quod ſalem accepit, mordax eſt: quod autem eo caret & dulce eſt, quod quidem ex ſe eſt, lenire poteſt. Nã videri poſſit & ipſum quandoque pro affectibus quibus applicatur, haud etiam eſſe eiuſmodi. Vnumquodque enim temperantium medicamentorum (Græci ἐπικεράννυντα, ſiue ἐπικεραστικὰ nuncupant) vbi valentius euaſit humoribus mordicantibus, morſum eorum retundit. Verùm ſi aut valentioribus facultatibus, aut multis paucum miſtum fuerit, vnà & ipſum corrumpitur, alitque cacochymiã, ſiue ſucci malignitatem. Quamobrem protinus euacuandi ſunt qui ab iis quæ temperandi naturam habent, irritantur atque aſperantur: vtpote qui multa nec facilè mobili corruptione ſint repleti.

De lacte. Caput XIII.

SIc ſanè lac frequenter ſimul atque ſumptum fuerit, aliis aceſcit, aliis in nidorem vertitur, prius quàm probè concoctum corruptionem temperet. In quibus vtique primũ maxima cacochymiæ pars euacuari debet, atque inde ſumendus chondrus, & ptiſana, & lac, & alia quę vbi probè fuerint cocta, cõferũt ad euchymian, hoc eſt ſucci in corpore bonitatẽ. Non tamen quod ad hoc attinet, omnia exiſtimare oportet, aut deteriores, aut contrarias in ſeſe obtinere facultates, neque in ſermone ſcientem eorũ quæ eueniunt partem alterãm omittere: id quod fecit Archidamus in oleo. Siquidem memorabat oculos ab eo mordicari, guttur ad tuſſim excitari, & ventrem radi: Cæterum quòd ſtomachũ ſæpe cum valenter morderetur, oleum protinus dulciſſimum ſanauit, & iniectum totius ventris mordicationes leniit: & à thapſia, vrtica, & ſcilla in cute excitatas ſedauit: eorum mentionem non fecit. Ego verò non ambigo, neque fidem non habeo iis qui aiunt, rebus propemodũ

omnibus

omnibus multas ac diuerſas ineſſe facultates: quin oſtẽſurum me idipſumpolliceor in libro ſequenti. Attamen non proinde adſtruo eam quæ in quoque exuperat, nõ poſſe cognoſci. Verùm ſi quod ex accidente eſt ab eo quod per ſeſe, diſtinxeris, omnia clarè cognoſces. Cõtẽplator enim vtrũq; in exẽplis, propoſitis videlicet exẽpli cauſa duobus hoĩbus, quibus ſimiliter os ventris mordicetur, & qui pariter aut ſuccum ptiſſanæ, aut chondrum, aut panem lotum ſumpſerint: deinde alteri modicationẽ reſtinctam, alteri verò inauctam ponito: obſecro, nunquid ſuccus ptiſſanæ, aut chondrus, aut panis † ex ſe mordax eſt, per accidens autem in altero hominum morſum non modo non inauxit, ſed mitigauit: an quantum ex ſe quidem erat mitigauit, per accidens verò in altero irritauit? Ego ſanè ex ſua natura epiceraſticum eſſe dico ſuccum ptiſſanæ, & chondrum, & panem, & per Iouem lac quoque: cęterum in altero homine morſum auxiſſe, quòd properaſſet à corruptione ſuperari. Atque ea vtique eſt (certò ſcio) veterum propè omnium ſententia, ſed & recentiorum optimi quique ita ſapiunt. Verùm ſiquis fuerit quem ego neſciam (nec enim quicquam eſt quod non audeant iuniorum medicorum quidam) qui contendat, ex ſua natura corruptiones augere chondrum, panem, aut ptiſanam, cæterum in quibuſdam ex accidenti nimirum mitigare: is inquam qui talia iactabit, nullam aſſertionis ſuæ demonſtrationem afferre poterit. At nos dicimus, quòd ſi ptiſana naturâ foret cacochymos malíve ſucci, haud vnquam mordicationem mitigaret. Atqui cõſpicitur frequenter tum ſupernè ſumpta, tum per ſedem iniecta mitigare: Ex quo patet, per ſuam quidem naturam boni eſſe ſucci: verùm interdum vnà cum iis ſuccis qui mordicationes excitant, corrumpi, & ipſum augere ſymptoma.

† τόσον ἐφ' ἑαυτῷ *quantum ex ſe.*

Quomodo diſcernendum ſit, à cacochymis ne mordicatio ſanata ſit, an ab epiceraſticis, hoc eſt temperantibus.

Caput XIIII.

Fortè

FOrtè igitur nos roget quiſpiam, an nullum vnquam cacochymorum mordicationem curauerit? Equidem id non raró factum cognoui: verùm ea dico non temperando, verùm id quod mordicabat vnà ſecū educendo, mordicationes ſanaſſe. Ac proinde & ſtatim, & vſque dum euacuentur, hominem mordicare, & inſuper euacuata aſperum relinquere ſenſum in partibus, aliud medicamen requirentem. Quod non faciunt quæ boni ſunt ſucci & dulcis (Græci εὔχυμα & γλυκύχυμα nominant.) Etenim & protinus mitigant, & † abſque vlla euacuatione, tum ſenſum aſperum nullum inducunt, quin potius ipſa contrà ſenſuum medētur aſperitati. Itaque chondrum, lac, ptiſanam in eiuſmodi affectibus & edenda præbemus, & per ſedem iniicimus, vbi videlicet melle, aut quopiam eiuſmodi quod infeſtabat exterſerimus: quo tēpore opportunus eſt & adeps, & ceratū dulce, & oleū dulce. Porrò & in præſenti & in ſequenti deinceps ſermone omnia me dulcia dicere exiſtimato, tū ea quæ ſalē non ſunt experta, tum ea quæ ſunt elota. Quatuor itaque indiciis ac notis, cùm poſſis quod per ſe lenit diſtinguere ab eo quod per accidēs, facilè cuiuſque taliū medicamentorū facultatē inuenies. Primum indiciū eſt, an ſtatim mitiget, an nō. † Secundū, an ſimul vacuet moleſtātia, an nō. Tertium, an aſperitatē quandā in corporibus relinquat, an nō. Et quartum, an nō ita affectis vtile & commodum videatur. Nam cùm nec protinus mordicationē ſanat, verùm maiore cum vehemētia excernitur, neq; intus medēdo remanet, & moleſtā corporibus aſperitatē relinquit, quam, ſi denuò offeratur, exaſperat: argumētum eſt rodentis ac mordicantis eſſe naturæ, cæterum ex accidēte quandoque morſus ſanare. At quod & continuò mitigat, & nullā excretionē prouocat, ſed nec exaſperat dum intus manet, imò exaſperatorum medela exiſtit, ipſum quidē naturâ bonum eſt: verū interdum à cacochymia, quæ ipſum alterat corrumpitq;, mordax efficitur. Atque hæc ita à me dicta ſunt: vt ſimul vtriuſq; medicamētorum generis & tēpus, & vtendi modum, ſimulq; facultatis inueniendæ rationē docuerit oratio, demonſtraueritq; & ptiſſanæ ſuccum, & chondrum, & tra-

† χωρὶς τοῦ κένωσιν ἐργάζεσθαι.

† al. Secundū, an ſimul cū lædētibus euacuetur, an non.

& tragum, & lac, & panem elotum, ex genere esse euchymorum: quin & pinguedinem, & adipem, & oleum dulce & ceram dulcem ex mitigantium esse natura. Fuerit autẽ cera dulcis quæ & naturâ est talis (nam quædam gustantibus amaræ sunt) & quæ præterquàm quòd est talis, in aqua bona elota est.

De ratione abluendi & candida faciendi medicamenta. Cap. XV.

Lauanda porrò est non tantummodo cera, sed & pix, & resina, & oleum, & quicquid aliud aquæ misceri non patitur. Primumque modicè concalfactum, mox in vas lati oris ac magnum, cuiq; insit aquæ copia purissimæ simul & omnis qualitatis expertis, infundito. Nam in ea quicquid id sit quod abluitur, acrimoniam suam exuit. Deinde conterito, tundito, frangito, manibusque impensè subigito, vt vnaquęque videlicet abluendi medicaminis particula aquam possit contingere. Denique effusa priore aqua, rursum quod lauatur excalfaciens, in aliam aquam ęquè syncerã iniicito, rursumque diutissimè contundito, donec qualitatẽ suã in aquã deponat. Id aũt gustu datur cognoscere. Mox verò & tertio, & quarto, & sępius deinceps idẽ faciendum, donec aqua nullam etiam ex abluto medicamento qualitatem recipiat. Atque hunc in modũ omnia quæ excalfieri & fundi sustinent, lauabis. At si qua sint lapidosa & dura, velut cadmia & æris squama, & æs vstum, ea exactè in tenuia comminuentem, plurimum in aqua terere fontali purissimaque oportet, subinde priore effusa, quoad nihil in aqua innatet, maneatq; aqua prorsum à cõtriti medicaminis qualitate immunis. Nam quã diu aut qualitatis eius quippiam in gustu appareat, aut aliquid innatet, tandiu terendum atque effundendum est. Nam si hoc pacto quiduis eorum quæ lauari possunt, abluas, mordacitatis expers euadet. Et sanè oleum non tãtum mordacitatem exuit, sed etiam cãdidius intereà efficitur. Oportet verò ipsum non perinde vehementer verberare vt picem, aut ceram, aut resinam, ne videlicet adeò aquæ misceatur, vt ægrè posteà separari possit, sed ita vt

vbi

vbi quieſcere pauliſper ſiueris, facilè poſſis innatās detrahere. Sunt & alij modi quibus oleũ efficere poſſis cādidũ, quos ſcriptos inuenies apud eos qui præparationũ libros cõſcripſere, & qui de materia prodidere, vt & apud Dioſcoridē in primo. Verũ pleriq; eorum cõſumētes quod in oleo aqueum ac rufum eſt, reliquum candidum efficiunt. At hic abluendo, veluti ipſum abſtergendo ac detergendo, candidum efficit.

Quòd non colligatur oleum ex eo quòd ad tuſſim quendam ciat impetum, proinde eſſe mordax: neque enim omne quod ad tuſſiendum impetum ciet, mordax eſt: neque ſolum quod mordax eſt, ad tuſsim impetum mouet, ſed & quæ pinguia ſunt. Cap. XVI.

DE medicaminum quæ lauari candidáque effici ſolent, diſpoſitione, aliàs dicetur: nũc ad propoſitum reuertor. Oleũ quod non ſit omphacinum vocatum, hoc eſt, crudum (id enim adſtringit) neque cum ſale præparatum, neque recēs, ac velut etiamnum feruens, ad hæc omnia accuratè lotum, id neque epotum, neq; infuſum mordicationem exercebit. Quod ſi guttur ad tuſſis impetum prouocet, non idcirco mordax dicēdum erit. Nam quicquid mordax eſt & acre, ad tuſſim impetum prouocat: non tamen quicquid impetum ad tuſſim prouocat, mordax eſt & acre: hoc enim duntaxat pacto mordax eſſe oleum cõiiceris, ſi quicquid ad tuſſim impetum mouet, mordax eſſe confeſſum fuerit. Occurrit itaque denuo hic error non leuis, ſed pernicioſus, in concluſi conuerſione cõmiſſus. Cõfeſſum enim eſt, omne mordax impetũ ad tuſſim mouere: & cõfeſſum eſt, oleũ omne ad tuſſim mouere impetũ: verũ his ſuppoſitis non conficitur oleũ eſſe mordax, neq; ſi categoricas neq; ſi hypotheticas efficiamus propoſitiones: quòd ſcilicet ex duabus vniuerſalibus affirmatiuis nihil concludi in ſecunda figura poſſit, neque concluſio ex neceſſitate ſit vera. Fient autem in ſyllogiſmo categorico duæ propoſitio-

nes istæ, Omne mordax ad tussim impetum ciet: sed &, omne oleum ad tussim impetum ciet: quibus confessis nihil concludi poterit. Hypotheticam verò propositionem, quam Chrysippus ἀξίωμα συνημμένον nuncupat, verum accipere non licet, neque à sensu, neque ex sensu, neque ex consequentia rationali. A sensu enim, aut per sensum, aut ex sensu, aut vtcunque nominare placebit, id genus ἀξιώματα desumpta sunt: nempe, Omne mordax ad tussim impetum ciet: &, Si quid mordax est, itidem & ad tussim impetum ciet: &, non si omne mordax ad tussim ciet impetum, protinus quicquid ad tussim ciet impetum, mordax erit: neque omnino ad hoc, Si quid mordax est, hoc & ad tussim impetũ ciet, sequitur in vniuersum istud, si quid ad tussim impetum ciet, ipsum & mordax esse: sed id quidem, si non ciat ad tussim impetum, haudquaquam mordax esse, id inquam verum est: quippe cũ mutuò conuertantur. Non tamen si quid ad tussim impetum ciet, continuò & mordax est. simpliciter enim hoc conuertitur, & non mutuò. Demonstratum autem in methodis logicis est, quæ ex mutuò veris conuertuntur orationes, ipsas quoque veras esse: at quæ simpliciter cõuertuntur, non perpetuò esse veras. Illas quidem ἀντιστρέφοντας vocant, has verò ἀναστρέφοντας. Igitur si non ex necessitate verum est, si quid ad tussim impetum mouet, idem mordax esse, neque sanè oleum proinde quòd ad tussim impetum moueat, mordax esse concludi poterit. Hoc enim duntaxat pacto, nempe si in confesso esset, omne quod ad tussim impetum moueat, itidem mordax esse, verè talem confici conclusionem inueniretur. Si ad tussim impetum mouet oleum, vtique & mordax est: quò videlicet ad hanc sequatur orationem, facta tali assumptione: Atqui ad tussim mouet impetum oleum: sequitur ergo iuxta primam orationem indemonstratam, mordax igitur oleum est. Verùm enimuerò non hoc pacto colligendum illis fuerat, quòd † si quid mordax esset, continuò & ad tussim moueret: sed quòd sola mordacia ad tussim impetum prouocant, ita enim concluderetur, quicquid ad tussim moueret impetum, esse mordax. At hoc ipsum, sola videlicet mordacia ad tussim impetum

† aliàs. Si quid ad tussim moueret, continuò & mordax esset.

petum ciere videri, & alienè à ſenſu dicitur (quippe cum & pingua mouere ad tuſſim impetum appareant) & quod quæritur, promptè aſſumptum eſt neque ex ſenſu, neque ex demonſtratione. Præterea hominum id eſt ignorantium, quænam ſit ad tuſſim impetum mouendi affectio, quam fortaſſis ipſis exponere præſtiterit.

Quomodo & per quæ ad tußim impetum cieri contingat.

Caput XVII.

Contingit autem ad tuſſim impetum cieri inæqualitate quadam in gutture præter naturã prouenientе: quippe cum ſpiritus per puram leuémque ferri viam conſuetus, ſi quando in eminentia quædam impingat, tumultum quendam ac velut inæqualem concuſſionem in gutture efficit, atque ita ad tuſſim animal prouocat: nam vt alias quoque multas natura hominibus ſalutis gratia ingenitas indidit paſſiones, ad eundem modum & ſternutationem, & tuſſim: Sternutationem quidem, vti ea quæ in naribus infeſta moleſtáque ſunt, propellerent: Tuſſim verò, vt quæ in gutture. Porrò duplex ea affectio eſt, aut reſiccata exaſperatáue quæ in arteria eſt membrana: aut inæquali in ea corpore delato, ſiue id liquidum ſit naturâ, ſiue ſolidum. Hinc ſeu panis micula, aut alterius cuiuſpiam edulij, nobis inuitis in ſpiritus meatum decidat, tuſſire adigimur, ſeu ſi bibentibus affatim ipſius potus quippiam eò influat, ſimiliter irritamur, atque ad tuſſim compellimur. Percolatur enim perpetuò per aſperam arteriam in pulmonem ipſius potus tam exile quippiam, vt protinus ab inſtrumentis raptum perfacilè quocunque diſtribuatur, nec tamen vſpiam aceruatim in ſpiritus ſemita conſiſtat, neque animal ad tuſſim irritet. At vbi vel *id* ipſum pluſculum, vel aliud quodpiam ſeu liquidum, ſeu ſolidũ corpus in aſpera defertur arteria, iam inde tuſſire neceſſe eſt, donec à ſpiritus vehementia quod moleſtat propulſatum eiiciatur. Proportionale quippiã huic accidit, vbi in mẽbranã ipſam internã arteriæ exaſperatam ſpiritus impingit, niſi quòd hæc affectio alia à

iam dicta sit. Nunc enim ab arteriæ membrana, aufertur abraditurque quippiam: intus verò adhæret aliquid in priore affectu. Porrò vtrique communis est spiritalis viæ inæqualitas. De quibus fusius in causis symptomatũ disseruimus. Cæterũ impræsentiarũ cognouisse sufficit, quòd mordacia omnia gutturis exasperatione, oleosa verò & pinguia illitu inæqualitatem & ad tussim impetum efficiant. Quicquid enim extra naturam in arteriæ incidit tunicam, tenaciterque illi inhæret: tum organis ipsis, & qui per ea defertur spiritui insolens est, tũ animanti quoque molestum. Nec id nunc dico, quin pleraque ex oleis qualitate mordicantia sint. Nã & quæ admistũ habent salem, & prorsus recentia sunt, ea omnino mordacia quoque sunt: non propria sui essentia, sed quoniam omnibus plantarum succis geminum insit excrementum (quod abunde indicauit Theophrastus, & nos posteà commonstrabimus) alterum crassius, ac velut terrestrius, alterum tenuius & velut aquosius. Sanè & oleo ambo hæc insunt, ad concoctionem & † secretionem tempus postulantia. Porrò tempore quidem alterum residet, alterum verò consumitur: ac primum quidem, quod videlicet & terrestre est & crassum, subsidit, amurca nuncupatum: alterum verò tenuius, ac velut aquosius, quodammodo & ipsum compositum est, ex aërea scilicet essentia, & tenui serosa.

† διάκρισιν.

Quot modis aqueum & tenue excrementum ab oleo separari queat.

Caput XVIII.

† Cæterum serosum istud rufi coloris est, à crasso illo terrestrique subsidente scilicet qualitate abstersa. At oleũ ipsum tũ minimè mordax, tũ cãdidũ sua natura existit: quapropter vbi tenue hoc excremẽtũ separatum fuerit, candidius etiã dulciusque efficitur. Separatur verò multis modis. Aut enim in sole feruente lati oris vasculo olei pleno deposito, conchis in altum sublatis, subinde cum strepitu desuper conturbant: aut calidos vasculis oleum continentibus cineres subiiciunt, solarem quàm fieri possit maximè calorem imitati (maiorẽ enim idcirco vitant, quod ipsum in qualitate

† τὸ δ' ὀῤῥῶδες τοῦτο πυῤῥὸν μὲν τὴν χρόαν ἐστίν, τοῦ δ' ὑφισαμένου καὶ παχέος καὶ

litate alteret, promptéque fumum excitet) aut nucleos oliuarum, aut frumentum circuncirca apponunt: aut medicamenta vasis ipsis iniiciunt. In summa, quod aqueum est, exigunt atque consumunt, reliquum autem seruant. Itaque si tam dulci candidóque acccepto oleo, cuiq; ab initio sal inditus est, ipsum insuper, vt antè positum est, laues, id tibi medicamentorum omnium minimè mordax erit. Ac nos quidem persæpe oleum eiusmodi bibendum nonnullis exhibuimus, nósque ipsi experimenti gratia sumpsimus, prorsusque nullam intestinis mordacitatem attulit, gutturique minimè ad tussim impetum commouit, cumque oculis esset infusum sensum mouit exiguũ, ipsa potius nouitate atque insolentia, quàm acrimonia molestum. Atque eiusmodi sanè oleum, ad vnguem oleũ existens, cuncta tum humectat, tum emollit, vbi nec summè (vt monuimus) frigidum, nec calidum applicetur. Porrò cui iniectus sal est, nonnulla quoque inest necessariò mordacitas. Verùm mirer sanè si quis tantum indat salis vt oleosam pinguemque substantiam exuperet: vtque Archidamum scilicet referat, qui ait cutem aduri iis qui in oleo fricantur: quandoquidem & id sæpenumero factum vidi, cum aliorum nonnullorum gratia, tum podagræ & arthritidis: fricant enim quidam partes affectas trito in pauculo oleo sale multo, idque per intermissiones, haudquaquam in paroxysmis, tum vt superfluum omne exiccent atque discutiãt, tũ vt partibus infirmis bonam comparent habitudinem ac robur. Atq; in hoc quidẽ sal exuperat, in oleo verò superatur: ⸆ potiusque eorũ quæ in oleo rigata sunt, faciẽda cõparatio est, quàm quæ in eo decocta, vtpote qui hominem feruenti nequaquã oleo decocturi sumus, verùm temperato vncturi. Præstat enim, id quod aliquoties suprà monuimus, ipsum rei euentum sensu perceptilem & exactè manifestũ inspicere. Neque enim sanè extrinsecus quæsitis opus exemplis est, in rebus nimirum quæ tam clarè cognosci possunt. Quin si quando fortè obscurum sit quod quæritur, adeò vt ex aliis sibi fidẽ poscat, neq; illic sanè remotissima dissimillimáque, propinquis præteritis, accersenda sunt quærendæ facultatis testimonia. Sanè euidens lucéque cla-

[Marginal manuscript note, top right: γνώλους, ἀπομέμακται τὴν ποιότητα]

[Marginal manuscript note, lower right: ⸆ τὸ γὰρ χρῖτον ἐπαλειφόμενον καὶ ἀνατριβόμενον πρὸς τὰ βρεχόμενα μᾶλλον ἐν ἐλαίῳ παραβάλλειν, εἴπερ τὰ ἑψόμενα, & opor,]

tet eũ qui ungitur & fricatur, rigatis oleo potius cõparare quã decoctis.

rius omnibus hominibus est, quòd frictio ex oleo magis quàm sicca lassitudinem aufert, corporáque emollit, cohibens occludénsque quicquid è nobis foràs effluere est natum, haudquaquam digerens & exiccans. Id ipsum & Diocles ipse confessus est, vt qui oblinere poros oleum dixerit, quæque effluũt cohibere, tum coria emollire. Quòd si rerum euidentia illi non sufficiebat, ac proinde extrinsecus adducere coniecturas potius illi visum est, ea quæ in oleo frigido rigantur, memorare, non quæ in feruenti decoquuntur afferre debebat.

Quòd perperam Archidamus inæqualem ex oleo frictionem asseruit.

Caput XIX.

Qvemadmodum in talibus rerum transgressus est euidentiam, ita illic quoque, dum ait inæqualẽ esse ex oleo frictionem, manibus videlicet lubricè labentibus. Nam contrarium omnes manifestò percipimus, nimirum cum quæ ex oleo fit frictio, æqualis existat: inæqualis verò sicca. Cutem enim in frictionibus siccis manus coadducunt, ac velut duplant, violentérque ac præter naturam complicant. Dein vbi non amplius prior velut duplatio labentes sequi manus potest: ipsa quidem recurrit, atque ad continuum reuellitur: manus verò semel ac vno impetu in alteram cutis partem transeunt, inferiorem transgressæ duplationis partem. Ac proinde inæqualem, duram, laboriosam talem sentimus frictionem: duram quidem, quoniam cutis violenter & tenditur, & concutitur: eisdem de causis & laboriosam: porrò inæqualem, quandoquidem non in omnes cutis partes fricantes incidunt manus, verùm infernã duplationis partem perpetuò transiliunt: id quod fit tum ob naturales cutis asperitates, idque potissimum in natu grandioribus tum quòd laxa est cùm aliis propè omnibus cutis, tũ gracilibus maximè & senibus. Quippe si leuis æquabiliter tota, & tensa exactè cutis foret: haud facilè plicari posset, nec inæquales in se manuum efficere decursus: verùm facilè reor antorsum percurrerent, à primis ad reliqua delabentes: nimirum cum nullam secum cutis par-

tem

tem ducerent. Atqui cum laxa ſit & aſpera, externo quopiam medicamento indiget, quod & rugas eius impleat, & fricantibus manibus lubricitatem præbeat: quas ad res oleo nihil aptius inuenias. Mireriſque profectò Archidamum, qui nec rei ſit reueritus euidẽtiam, † nec quæ eius ſit cauſa inuenerit, ſed in vtriſque pronunciarit cõtraria: quippe cum inæqualis ſicca appareat frictio, æqualis verò quæ adminiſtratur cũ oleo: his atteſtatur maximè ratio, cauſam exponens.

† μήτε τόν ἐπ' ἀυτῷ λόγον ἐξευρόντος, neq; quæ ſit in eo ratio inuenerit.

Redarguit prauam medicamentorum facultates inueniendi rationem.

Caput XX.

VErùm de Archidamo & Diocle ſatis in præſentia. Volo enim quandoquidem ſemel aggreſſus ſum prauam facultatis inueniendæ viam oſtendere, oleo pro exemplo vſus) omnem celerrimè orationem abſoluere. Igitur cum veteres philoſophi calidum eſſe oleum aſſeuerant, non paruo (ut putant) argumento, quòd celeriter ſcilicet in flammam vertatur: contradicentes quidam, id illi accidere aiunt, quoniam tenue eſt, & aëreum: cæterum frigiditatem eius inde adeò monſtrari, ꝙ hyeme ocyſſimè concreſcat: nec enim vino ſolum acetóque, ſed etiam aqua ipſa promptius à frigore deuinci. Ad ea verò rurſus contradicentes alij, quòd aëreum quidem ſit non negant, idque ex leuitate perſpicuò apparere dicunt: non tamen frigidum eſſe facultate fatentur: quippe cum aër omnis ſit naturâ calidus, vti generatio quoque eius indicio eſt: nimirum cum extenuata ſolutáq; calore aqua, aer efficiatur. Conſtatque iã inde maximã eos ingredi quæſtionem clariſſimis philoſophis dubitatã. Siquidẽ Ariſtoteles, quiq; eũ ſectãtur, calidũ eſſe aëra exiſtimãt, at Stoici frigidũ. Porrò ad celerẽ olei cõgelationẽ, quod viſum eſt illis qui frigidum ipſum aſſerunt: hi qui calidum contrà contendunt, nõ tã validè concreſcere vt aquam contrà opponũt: neq; enim congelationem ab eo eſſe aiunt, ſi exactè expendamus, ſed velut conſiſtentiã & incraſſationẽ, quia videlicet craſſum eſt & viſcoſum, nõ quia frigidũ. Itaque rurſum & hîc

 vtrinque

vtrinque in ambiguum oratio perducitur. Illis quidem, ex eo quòd celerius à frigore vincatur oleũ, quàm aqua: his verò ex eo quòd aqua oleo plus congeletur, contraria adstruentibus. Ad hoc itaque, quod de his addubitẽt, neque quod aëreũ sit omnibus cõfessum est. Etenim leuitas quidẽ, inquiũt, huius indiciũ foret: at crassities nõ paruã adfert cõiecturã, ipsum esse terreũ. Porrò quidã ambo cõponẽtes, aereum simul & terrosum constituunt. Sunt qui hos deridentes, id quod cum primis oleo inest, nempe humiditatem, adimere ipsos oratione dicant. At hæc nonnulli ex eo quòd viscosum sit, frigidum esse contendunt, alij verò calidum, nonnulli siccum, postremò quidam etiam humidum. Etenim nisi contractæ compactæque partes eius forent, & inuicẽ exactè adhærerent, viscosum haud fore: atqui illos omnes frigiditatis esse effectus. Nã fundere, extenuare, soluere, partes à se inuicem separare, eam verò esse calidi naturam. At alij contrà, viscosum nihil fieri pronunciant citra calidi victoriam, veluti in succorum omnium patet decoctione, tum eorum qui ex herbis exprimuntur, tum qui ex fructibus: quippe qui cum aquei principio sint, ac consistentia tenui liquidáque, vbi decocti fuerint, crassi viscosíque euadant. Quin & ex particularibus vtrique exemplis contraria probabiliter adstruunt: alij viscum, mel, picem liquidam, resinam, & alia id genus quæ in professo & viscosa sunt & calida, proponentes: alij cicutæ, psylij, attriplicis, blitíque succum memorantes, & ad hæc veluti colophonem quendam orationi pituitam proferentes: liquidò enim ipsis ea & viscosa esse & frigida videtur. Quin & ex eo quòd quibus venæ sectione sanguis detrahitur, oleum instillatum fluidum reddat sanguinem, vtrosque contraria adstruere videre est. Alij enim tanquam calore fundens, alij vero tanquã frigore lubricitatem præbens, non secus ac glaciem fluxibilitatem ipsum facere asserũt. Atque inde aliò versi, de lubricorũ omniũ natura disceptant, ad extremã vsq; garrulitatẽ oratione promouentes. Porrò horum errorem condemnãtes quidam, vt ipsi aiunt, pinguitudinem proponunt, quæ proximè ad olei naturam accedit, & euidenter depræhẽdi potest cuius sit

tempera-

temperaméti: quippe quæ in nobiſmetipſis conſiſtat, nec fallere nos queat. Nam in ſanis, inquiunt, & † benè curatis corporibus multa prouenit pinguitudo, quæ ne inſanus quidem frigida dixerit: talia enim fieri robuſta natura, quam omnes naturales philoſophi calidam eſſe rem confitentur. Sed his ediuerſo quidam in frigidis temperaturis pinguitudinem prouenire aiunt: velut fœminæ indicant, quíque ocioſam vitam tranſigunt. Iam verò & inter gentes vbi frigus quidem ſuperat, pingues: vbi verò calor, graciles prouenire homines aſſerunt: proferuntque exempla, Gallos, Thraces, Bithynos, Ponticos, Galatas, ſicut frigidæ regionis incolas, ita quoque in vniuerſum pingues: Arabes verò, Libyes, Aegyptios, Aethiopes, quíque terram inhabitant calidam, graciles & aridos omnes. Nonnulli verò citra particularia exempla, vniuerſali inter ſeſe ratione cõtendunt, partim pinguem in nobis ſuccum prouenire non poſſe, niſi probè à natura cibi conficiantur aſſerentes, partim in cibis quidem contineri confitentes, à noſtro tamen calore conſumi, velut à flamma oleum: qui vbi infirmior eſt redditus, in corpore aceruari. Sunt qui animantia quoque ſermone proponant, vt quæ naturâ frigidiora ſunt, pinguiora omnia reperiantur, vt vrſi, oues, ſues: quæ calidiora, itidem & ſicciora, gracilioraque, & pinguitudine vacantia, vt leones, pardales, canes. Præterea inde adeò, quòd madefactæ oleo apes, muſcæ, veſpæ, formicæque intereant: alij quidem calidum, alij frigidum cõprobare ipſum tentant, ac rurſum alij humidum, atque alij ſiccum. Etenim cum iam dictæ animantes exangues ſint, ac proinde frigidæ, quidam eas celeriter refrigerari ab oleo aiunt, atq; ita mori: quidam cõtrà dum excalfiunt, haud poſſe in contrarium mutationẽ perferre. Quin & quòd immoderatè exiccantur, alij: quippe cũ natura iam anteà exiccata ſint: immoderationis ratione offendi: alij verò quòd humectẽtur, idq; naturæ ipſorũ contrarietate. Atq; quòd inſectis animantibus cõtraria inuicem colligant, mirum fortaſſis videri nõ debet, ſed ꝙ ex iis, quæ nobiſmetipſis accidunt, in vtranq; partẽ diſſerunt, id verò admiratione dignũ eſt. Quippe alij plus, alij minus ſudare nos inquiũt, ſi quis in balneo

† εὐτραφέσι bene nutritis.

balneo vngatur. Nec tamen ij qui plus asserunt, de facultate eius vniuersali inter sese conueniunt, neque ij qui minus: verùm ex iis qui plus nos sudare asserunt, quidam calori acceptum referunt, quidam verò viscositati: priores quidem calidum sudores prouocare natum dicentes, viscosum verò alteri. Quippe venandi & aceruandi eorum, quæ hactenus celeriter defluebant, proindeque sensum fallebant, facultatem obtinens, manifestam ita sudorum copiam efficere. Porrò qui minus sudare volunt eos, qui aut in balneis, aut exercitiis vnguntur, alij quidem illinendi facultatem, alij verò refrigerandi vim illi attribuunt. Quinetiam ex apparentibus, alij resiccare, alij humectare ipsum dicũt: humectare quidem, quotquot plus sudare inunctos censent: resiccare verò, alij. Quinimmò & quòd à frigore tueatur inunctos, alij quidem crassitudine viscositateque instar vestimenti ac munimẽti frigus arcere, alij verò per calorem naturalem contacta excalfacere referunt. Porrò etiam ex eo quòd quæ in libris atramento conscripta sunt, nihil vitiet aut deleat, cum reliqua liquida omnia deleant: quidam siccam, & velut exuccam eius naturã adstruunt. similiter arenæ & cineri, quidam verò partium crassiorum, ac minus elaboratarũ. Sic & quòd aliis non commisceatur, hoc alij quidem leuitati, partiumque tenuitati, alij verò crassitudini viscositatique adscribunt, cùm succis sui similibus misceatur, vt maluæ decocto. Eadem asserunt, & de hoc quòd terra non probè oleo irrigetur, tametsi aliis liquoribus madescat, vt vino, aqua, aceto. Ac nonnulli quidem hîc essentiæ causantur siccitatem, alij tenuitatem, sunt qui crassitudinem. Etenim qui tenuitatem pro causa afferunt, intactos transire poros terræ aiunt: at qui crassitudinem, omnino ne ingredi quidem illos asserunt. Neutros verò arguere queas, cum vtraque de causa quædam ne propinquis commisceantur, prohiberi possint. Siquidem physicorum nonnullis meatuum commoderatio, mistionis esse causa videtur. Atque ego nunc sanè illa, in summa tantum relatis solis ratiocinationum occasionibus, commemoro. Quòd si quis sigillatim vnumquodque extendere velit, atque hincinde in vtranque partem disserere,

rere, non vnum ille volumen, ſed etiam complura meo iudicio explebit. Licet enim vel iam nunc proſpicere, quàm non longus ſolum orationis hic euaſurus ſit error (nec enim tolerari poſſet) verùm quòd ſummam etiam interim attinget phyſiologiam, ſic vt diiudicari nonnunquam nequiret. Porrò ſi cui conſtaret omnino inutilem eſſe medicis, longè etiam magis eam rationum viam arbitror eſſugeret. Non enim abſolutè an calidum, frigidum, humidum, ſiccúmve vnumquodque medicamentorum ſit, inquirimus: neque an formicas, apes, veſpas, aut aliud animalium humectare valeat aut reſiccare, calfacere, aut frigefacere, ſed quomodo ad corpus ſe habeat humanum. Cum liceat igitur in hominibus experimentum capere, non rectè ad alia vertuntur.

Quæ ſit rectè experiundæ olei facultatis ratio. Caput XXI.

AT recta experiundi ratio, in primis quidem ea eſt, quæ in corporibus habetur temperatis, deinde ea quæ in intemperatis, mox, vt ſæpenumero anteà monuimus, quæ in calidis, frigidis, humidis, ac ſiccis morbis. Vbi animum aduertere iuſſimus, vt quod per ſeſe quid ageret, ab eo quod ex accidenti, diſtingueretur. Id quod futurum eſt, primùm quidem ſi quàm fieri poteſt ſimplicibus affectibus admoueas: deinde ſi an protinus ab initio quod ſenſu poſſit percipi, ſuam uim exerat, conſideres, an poſt temporis aliquantum, aut denique vbi ablatum fuerit, velut aqua frigida, quæ caloris efficit repercuſſum: ad hæc alienæ qualitatis miſturæ expers vt ſit, danda quàm maximè opera eſt. Quomodo ergo oleum quis tale efficiat, ſuprà poſitum eſt, verùm quomodo ſimplici morbo applicari queat, nunc dicemus: id modò prius commemorantes, quod in morborum differentiis oſtenſum eſt, corpora quædã ad calidius verſa videri citra aut malum ſuccum aut pectoris viſceríſve inflammationem, velut in ingentibus exuſtionibus euenire aſſolet: Quædam verò ad frigidius, vt in vocatis iam paſſim conſueto nomine perfrictionibus (ψυγμοὺς Græci vocant.). In talibus vtiq; affectionibus ſi oleum adhibeas, manifeſtò

alias plenitudinē.

manifestò comperies, refrigerare nos an calfacere sit natum. Sed illud tamen constet, vt omni prorsum aliena vacet qualitate vehementi. Id enim perpetuò in omni medicamento memoria tenere oportet. Atque hæc quidem summa est rationis. At opus ipsum quod perficitur, experientia commonstrat. Nam qui ardore tenentur, tantum abest, vt à calore liberentur, vt etiam magis exæstuent, & procedente tempore calidiores euadant. At algentibus, ex olei inunctione perspicua nulla aut noxa, aut vtilitas affertur. Ex quo liquet, quòd etsi calfacere sit natũ, non tamen admodum id posse nec euidenter, sicuti resina, pix, bitumen. Inaudienda est nunc pix non sicca, itidem nec resina, nec bitumen siccum. nec enim ipsis inungi quis possit, neque item, quæ sol liquarit: quippe hæc nec simplicia, nec sponte nata sunt medicamenta: verùm resina, quæ Græcè αὐτόῤῥυτος, à spontaneo fluxu dicitur, quam in Laconia & Cilicia optimam prouenire nouimus, aut terebinthina, aut lentiscina, quæ liquida etiamnum ac recens sit, aut ex pinea, quæ in fictilibus supernè olei ritu innatat: pix autem liquida, aut potius quod oleosum in ea supernè fluitat, quod vtique πίσσανθον, hoc est, picis florem nuncupant: est enim reuera tanquam picis flos: sic bitumen adhuc liquidum, quod ex Medea importatur: omnia enim hæc pinguia sunt, plurimumque oleosæ naturæ possident, veluti ǂ myrrha, stacte, & picinum, iuniperinum, cedrinum, laurinumque oleum, & alia eiusmodi clarissimè refrigeratos recalfaciunt, exæstuantes verò summè excruciant. Atque hæc quidem vtrisque excalfacere, confessum est: at oleum neutris admodum, neque refrigeratos scilicet excalfacere, nec excalfactos offendere. non tamen obscurè iis qui ex ardore febricitant, fastidij cuiusdam causa est, caloremque augere apparet: quemadmodum in exquisitis erysipelatis, quippe quæ biliosæ sunt fluxiones: manifestò enim in his calorem adauget, etiam si applicetur, vel frigidissimum. Etenim in ardoribus si salis sit expers, & alioqui etiam candidum, nonnullum sanè solatium, si modo frigidum perfundatur, affert. In erysipelatis autem, quantumuis sit frigidum, nihil iuuerit: cæterum læde-

re om

alias Ni, comedeia ǂ σακτὴ, σμύρνα myrrha, stacte, de qua uide Dios. 64 lib. 1.

re omnes, quæ ex pura bile ſunt fluxiones, vel maxime eſt natum. at quæ ex ſanguine conſtant illi permiſto, has quidem minus, non tamen vulgariter. Porrò iſtis etiam minus, ſed tamen perſpicuò affligit inflammationes etiamnum feruentes. Ex quibus omnibus coniecturam ducenti, viſum eſt tandem calorem, partem eis quibus applicatur accendere. Apparet enim corporibus mediocriter calidis admotum, moderatè illa excalfacere: quæ verò validè, validum accendere calorem.

Quòd oleum ex eorum ſit numero, quæ ex æquo non excalfaciunt.

Caput. XXII.

DIctum eſt igitur, in tertio de Temperamētis, venitq; nunc iterum dicendum, quòd vnumquodque medicamētorum, quæ corpori applicantur, quæ quidem calida eſſe facultatibus diximus, caloris ſui principium à nobis accipiens, partim ſimiliter nos recalfacit, partim valentius. Atque ex iis quæ nos æqualiter recalfaciũt, oleum mihi eſſe viſum eſt, particulares eius vires inſpicienti. comperi enim perpetuò calorem efficere tepidum in iis, quæ mediocriter eſſent calida, feruentem in feruentibus: proindeque mihi eſt viſum neque conuulſiones, neque tremores, neque ſenſum tum difficilem, tum deperditum, magnopere aut iuuare, aut lædere. Quippe iuuare nequibat, cum valenter excalfacere non poſſet, nec lædere item valebat, cum omnino non refrigeraret. At vbi adſcititium comparaſſet calorem vehementem, multum prodeſſe: nempe vbi in alueolos olei calidi, in quo radices quædam aut herbæ excalfaciendi facultate pollentes incoctæ erant, ita affectos demiſiſſemus. vnde merito velut materia quædam cæterorum fuerit medicaminũ. Nam ſi frigida illi cõmiſceas, frigidum efficietur quod miſtum erit: ſin calida, calidum (quippe quod ex media temperie eſt, vtriſq; ſummis inſeruit) vtpote quod ſi calido cõmiſceatur, id quod ex ambobus miſtum erit, frigidum efficere non valeat, nempe cũ ipſum non ſit frigidum, neq; ſi frigido, calidum: quippe cum ipſum non ſit calidum. Itaque non immerito alij

calfacere

calfacere ipſum aiunt, alij verò negant. Calfacere enim videatur, cum ad parem calfacienti corpori calorem peruenit: hac enim ratione recalfacere rurſum poteſt. Quòd verò quã acceperat augere caliditatem nõ poteſt, haudquaquam calfacere videtur: quippe cum non quam accepit, ſeruare, ſed augere, calfaciendi ſit opus.

Quænam ſint principia tantæ de medicamentorũ facultatibus ambiguitatis.

Caput XXIII.

EIuſmodi porrò ambiguitatum tria ſunt principia. Quòd nõ diſtinxerint genera eorum, quæ nos excalfacere dicuntur, & quòd homonymiis, ſiue æquiuocationibus vtantur confuſè, & quòd nihil relinquant medium. Itaque calfacere nos dicuntur, & quę energia ſiue actu ſunt calida, vt ignis, & quæ poteſtate. Tum quæ poteſtate ſunt calida, partim alimenta ſunt, partim medicamenta, partim tegumenta. Porrò calidum quoque ipſum & quod actu eſt, ita nominare conſueuimus, & quod poteſtate, velut ſubinde antè monuimus. Sed & calidum actu eſt, & quod ſimpliciter eſt calidum, vt ignis: & quod per exuperantiam, vt animal: & quod ad ſui generis ſymmetrum comparatur, & quod ad quiduis obuium. At quod poteſtate dicitur, primum quidem diſtinguitur contra id quod eſt ex accidenti: deinde totidem habet ſignificationum differentias, quot actu calidum. Etenim cum ſit velut apta quædam materia ei quod eſt actu calidum, partim ad ea quæ abſolutè calida nuncupantur, partim ad ea quæ per excellentiam quandam, tum ad quiddam ſui generis, aut ſpeciei denique, & ad obuium quiduis collatum, propria vtique fuerit materia. Quocirca cũ ea conſideremus calida, quæ referuntur ad hominem, vt alia prorſum omittantur, æquum exiſtimamus. In iſtis ergo omnibus peccare ſolent, qui de medicaminum viribus cõſiderant: & præterea quòd mediocritates tum in naturalibus noſtris tẽperaturis (vt in opere De temperaturis oſtendimus) tum in medicamẽtis expẽdendis prætereant. Siquidẽ tanquã neceſſariò id cuius perpenditur facultas, medicamẽtum aut calidum, aut

frigidum

frigidum, aut humidum, aut ſiccum eſſe debeat, ita verba ipſi faciunt, ac ſi non fieri poſſet, vt in calfacientium nos ac refrigerantium medio quiddam conſiſtat, atque aliud rurſus inter exiccantia & humectantia. Adeò inuenire eſt quoſdam ſtupidos, vt ne vbi audierint quidem veritatem, aſſequi poſſint. Itaque quoſdam etiam noui, qui contrá contendere adſtruereque conarentur, nihil temperamento eſſe medium.

Quòd compluribus nos modis calfacere oleum appareat, nempe ut alimentum, ut medicamentum, ut tegumentū: & quòd excalfacientium nos ac refrigerantium medium quodammodo obtineat. Caput XXIIII.

VErùm hos in libris De temperamentis iuſtis confutauimus rationibus, nihilo ſecius idem in ſequētibus facturi. Huic autem libro finem iam imponere ſtudens, ad oleum reuertor. Accidit enim illi vt fortaſsis tanquam alimentum nos excalfaciat, vbi ſcilicet intrò in corpus aſſumitur: probatis enim quibuſdam tum medicis, tum philoſophis, ſicut ex cibis, ita ex oleo corpori fieri appoſitionem viſum eſt. Accidit verò illi vt tanquam medicamen medium ſit nos calfaciētium & refrigerantium, tum etiam velut tegmen nos excalfacit: naturæque eius vel maximè propria eſſe imago videtur eiuſmodi. Nam quemadmodū veſtimēta à nobis ipſis excalfacta, rurſum nos recalfacere conſueuerūt, ita & oleum. Sed quemadmodum illa excalfaciente corpore calidiora non euadunt, ita quoque nec oleum. Rectè autem perpēdas rem totam, non ad præſens modo, ſed & ad futura omnia vtilē, ſi aëris nos ambientis memineris: qui interim eo qui in nobis eſt calore vſqueadeò redditur frigidior, vt munimentis quibuſdam aduerſus eum tegminibuſq; ſit opus: interdū verò vſqueadeò rurſum calidior euadit, vt ferre nequeas, fugiaſq; ſub tectū aliquod vel vmbrā: eſt autem etiam quādo tanta eſt moderatione præditus, vt neque tepefacientia, neque refrigerātia expoſcas,

ſed

ſed citra omnem moleſtiã ſenſumque in eo verſeris. Tertiam hanc temperiem quam modò dicebam, ſymmetram moderatamque, atque aliarum mediam eſſe ſtatuo: ac corpus noſtrum neque excalfacere, neque refrigerare: cum aliarum duarum altera nos excalfaciat, altera verò refrigeret. Similemque eſſe dico mediæ et temperatæ aeris nos ambientis temperaturę, tum qui à veſtimentis, tum qui ab oleo prouenit, calorem. Porrò ſi ne ſic quidem etiam clarum euaſit quod indicare volo: at illo ſaltem modo apertius opinor intelliges. Duos mihi animo intelligito homines corpore ſimiliter temperatos, mutuo ſeſe cõtingentes vel pectore & ventre ſolo, vel manib. & crurib. Quòd ſi eandem duobus iſtis hominib. nactus ſit temperiem aër illos ambiens, vt in tribus iis corporibus par inſit calor, nullus ab altero tunc excalfieri dici queat. Nam quæ ſimilia vndiquaque corpora ſunt, à ſe mutuo nullã accipiunt mutationem. At ſi frigidus ſit ambiens, mutuo ſe calfacere ij homines dicentur, tametſi haudquaquam excalfaciant, ſed frigus modo arceant. Vulgò itaque aſſueti abuti vocibus, id quod frigus arcet, excalfacere aiũt, haud ſanè rectè. Atqui permittendum ipſis eſt, vt prout velint appellent, cæterùm per calfaciendi verbum in vtraque dictione idem ſignificari, id verò neutiquam concedendum: haud enim idem eſt, an ex ſe quid cuipiam calorem præbeat, an frigus prohibeat. Quibus ſic ſe habentibus, quæcunque foris nobis iniecta eandem corpori caliditatem obtinent, ſiue à ſeſe ipſis, ſiue ab aliis, ſiue à nobiſmetipſis eam nacta fuerint, exacta loquendi ratione neque calfacere nos, neque refrigerare dicendum. At ſi cui abuti libeat, non repugnandum: modo in dictione ſignificationum differentiam commemoret. Siquidem alio quodam modo calfacere nos dicitur aër calidior, atque alio modo qui ſit moderatus. Reſpondet autem proportione aëri calidiori, pyrethrum, napy, piper: moderato autem, pinguitudo, & oleum: actu enim aëres ſunt calidi: potentia verò medicinæ. Aëra enim calidum haud ipſi efficimus, ſed quoniam in eo verſando talem ipſum experimur, ita nuncupamus. At medicamenta, ſicuti in tertio De temperamentis demonſtratum eſt, principium ad excalfacien-

calfaciendum tranſmutationis à nobis accipientia, partim æquè nos recalfacere ſunt nata, partim plus, partim minus. Ex genere autem eorũ quæ æque nos recalfaciũt, oleum eſt: Cui eidem quoque à viſcoſitate, ac quòd difficulter item defluat, tum quòd meatus infarciat, obſtruátque, duplici ratione vt excalfacere videatur euenit: tum inde adeò quòd inſtar veſtimenti aut munimenti illinatur: tum quòd meatus infarciat, prohibeatque foràs effluere magnam vaporoſi intus caloris partem. Eadem ratione nec vt reſiccentur corpora noſtra permittit, niſi ſanè applicetur calidum, idque pluſculo tempore. Has itaque vires eius cum homines omnes experientiâ compertas habeant, quos largius ſudare volunt, ſiue à balneo, ſiue balnei expertes: iis non protinus ab initio oleum admouẽt: verùm in iis qui morbo laborarũt, vbi ſudare inceperint, tum excalfactum † perfundunt. In iis verò qui etiamnum laborant, vbi abundè iam ſatis ſudarint. Porrò in ſanis, ſi quidem ex longo itinere, aut exercitatione, alióve quouis pacto corpus ipſis exhauſtum eſt, eis inũgi & ante ſudorem permittunt: verùm quibus cruditas eſt, aut corpus habent plenum, quod πληθωρικὸν vocant, his neque in balneo inungi concedunt.

† al. circũ liniunt.

Quòd medium ſit oleum inter humectantia nos, & exiccantia.

Caput XXV.

Atque hîc quoque mihi videtur oleum eſſe mediũ inter humectantia nos & reſiccantia, velut inter excalfacientia & refrigerantia medium conſiſtere ſuprà demonſtrauimus: humectat enim aqua, exiccat verò tum laurinum, tum cedrinũ oleum. At quod ſimpliciter ſic admouetur, citra vllã videlicet ex arte cõciliatam à nobis aut caliditatem, aut frigiditatem (huius enim in omnibus ſemper meminiſſe oportet) talẽ ſeruat noſtrã temperiẽ, qualem ſcilicet accepit: quàm fieri poſſit maximè vaporoſas omnes corporis expirationes prohibens. Porrò ſi pluſculum membra frices oleo, calorem ex frictione adſcititium cõparabis. Atque hac interim ratione laſſos nõ parũ iuuabis, partim quòd in minu-

tos corporis meatus pingue ingrediatur,& quæ indurata ſunt emolliat:partim ꝙ humiditatem acrem ac ſubtilem, quæ in laſſitudine ex colliquatione proueniens ſub cute latebat,per halitum digerat. Conſpiciuntur enim exercẽtibus tum foràs effluere ſudores,tum intus in vẽtrem non pauca defluere excremẽta,quæ velut liquamina ſunt. Ex hiſce autem colligendum eſt, complura toto in corpore eiuſmodi relinqui,quæ euacuationem depoſcant. Quippe duplex in laſſitudinibus affectio naſcitur,ſicut ĩ alibi oſtendimus. Nam ſimilares quidem animantis partes reſiccãtur,humectantur verò vacua ſpatiola,nõ vtili & naturali humore (nam ſic foret plethora, ſiue repletio) ſed tenui & acri mordacíque:proindéque remediis indigent duplicibus,tum iis quæ ſiccitatẽ corporis irrigent,tum iis quæ humorẽ acrem euacuẽt. Itaq; ad hæc ambo aptiſſima ſunt dulciũ aquarũ lauacra,nimirum quæ humiditate ſua inſtrumentorũ corrigãt ſiccitatẽ, & caliditate tenuem atque acrem humorẽ eliciãt. At ſi corporibus inhęrere poſſet aqua,nec facilè deflueret, ipſa quidẽ per ſe ſufficeret. Atqui cum ea quæ foris circumfunditur, facilè defluat, & quæ in poros ingreſſa corporis nullam habens anſam promptè effluat, in hoc ſanè ipſum vtiliter miſcetur oleum, maximéque iuuat,ſi ex vtroque quis diutius fricetur,id quod veteres Græci χυτλοῦσθαι nominabãt:cui oppoſitum impoſuerũt vocabulũ ξηραλοιφεῖν, quod eſt ſicca vti frictione. Eſt ſanè & hoc quoque quodãmodo laſſitudinẽ ſanare potens, ſed multum relinquitur ab eo quod χυτλοῦσθαι nuncupant. Nã vt reliqua taceam,vbi cũ oleo aqua cõtunditur teritúrque, haud facilè ſolubili miſtione coit,vt quibus ita corporibus inũgatur oleum,neceſſe ſit & pluſculum inhærere aquã. Quare hîc item velut materia eſt quædam oleum,humectantiũ exiccantiũque, ſicut antè oſtenſum eſt,excalfacientiũ & refrigerantiũ. Quippe quod ſi exiccãti cõmiſceas,totum effeceris exiccãs: ſin humectãti,& ipſum humectans reddideris. Sæpéq; quod ex ambobus cõſtat,maiorẽ adipiſcitur humectãdi facultatem,quàm id quod primariò eſt humectãs : quod in aqua accidit. Nã ea primariò madefacit : Verùm cum haud ita diu inhæreat, nec actionẽ obtineat diutinam, leuiter vtique

Lib. 4. de Sanitate tuen.

que prodeſt. Cũ ergo illic velut vinculũ fiat oleũ, cogátq; plurimũ quibus auxilio eius opus eſt, inhærere, lõgè omnium optimum redditur remediũ exiccatis ſqualidiſque corporibus. Sed ſi exiccãs oleo medicamen cõmiſceas, puta chalcitin, pyrethrum, gallã, ſtruthion, ſiccãs erit quod ex vtroque cõmiſtum fuerit. Itaque cũ omnibus quæ ſibi cõmiſcẽtur, ſubſeruiat, recta ratione velut omniũ exiſtit materia: tametſi vtique neceſſariò propriã eorũ actionem retundit quidem ac minuit, non tamen vtilitatẽ: imò eſt vbi eam quoque adaugeat. Haud eſt enim idem (quod fortè quis autumet) actionem augere cuiuſpiam, & vtilitatem: quippe cum actio ſecundum propriam cuiuſque facultatẽ, vtilitas verò nonnunquã ex accidenti agat. Diſſeremus autem poſteà vberius de vtilitate quæ per accidẽs euenit, & nunc quoque hactenus de ea dicetur, quatenus in præſenti eſt commodum. Quippe contuſa cum oleo aqua, quod hydrelæum vocant, magis auxilio eſt laſſitudinibus, quàm ſi eſſet ſola: non quidem quòd ſuæ vires intẽdantur, ſed quòd quibus opus eſt, diutius inhæreat.

Quod materiæ rationem obtinet, in miſtis mediam tenere temperiem debere, alioquin enim futurum, ut miſtorum ſibi aduerſetur actioni.

Caput XXVI.

QVòd autem niſi mediam habeat temperiem id, quod ea quæ primariò quibus opus eſt auxiliantur velut, † deuinciat, ſæpenumero ipſorũ repugnabit actionibus, ex ipſa medicaminũ natura generatim addiſcere liceat, ſpeciatim autem ex medicamentorũ hiſtoria: generatim quidem, quoniã id quod miſcetur, ſi in cõtrarium retrahat, admiſti ſibi facultatem medicamenti vincere interim poterit, & in alteram planè ſpeciẽ quod ex ambobus miſcetur transferre. Siquidem quod materiæ rationem in miſtura præſtabit, nullam inſignem neque ſpeciem, neque facultatem exerat oportet. In particularibus verò experiũdis hoc maximè pacto addiſces, non debere id quod materiæ rationem obtinebit, aut excalfacere, aut frigefacere, aut humectare, aut reſiccare, ſi primũ

† συνδοῦν.

quidem in memoriam reuoces quæ suprà de resina, & pice liquida, myrrha, bitumine, tum cedrino, & laurino, cęterísque quę excalfaciunt, commemorauimus. Hæc enim omnia in aqua trita ad modū olei, calfaciunt magis quàm refrigerant, desiccant plus quàm humectant: quamobrem lassitudinis sensus non admodum soluere valent: haud enim eandem cum aqua vim obtinent, quò scilicet auxilio magis sint quàm aduersentur: neque mediam inter extrema naturam sortita sunt, vt videlicet tanquam materia quædam inseruiant primario agenti: desiccant enim & 4
excalfaciunt potius: non humectant ac refrigerant, velut aqua. Si verò excalfacientium admodum resiccantiúmque cuipiam aquam commisceas, non modò nihil eorum quæ agere nata est, fieri videbis, sed prorsum obscuratā, tanquam omnino admista non esset. Siquidem chalcitis, sandarache, misy, cæteráque quæ nos vehemẽter tum excalfaciunt, tum resiccant, validas etiamnum suas vires etiam aquę permista obtinent. Omninò ergo constat, mediam obtinere temperaturam debere, quod vtrisque extremis tanquam materia inseruiet: quem in ordinem oleū 5
si statuas, nihil vtique peccaueris, quippe cum omnia singillatim opera tibi consentiant. Et accusabis prolixitatis non nos vtique, sed qui recta via præterita prauam prolixámque sectantur: quorum sanè causa hunc nos sermonem extendere sumus coacti. Ipsa enim veritas celerrimā inuentionem obtinet: vt quæ ab euidenter apparentibus exoriatur. Haudquaquam tamen eousque orationẽ prolongaui, quousq; licuerat omnia quæ prauè ab ipsis prodita erant scripturum, causásque errorum edocturum pollicito. Sanè causas dixisse necesse fortassis fuerit: nempe 6
quò qui ex ipsis proueniunt paralogismos in tota particularium medicamentorū iudicandi ratione cauere possis, verámque doctrinam cum maiori scientia percipere. Crescit enim nobis de rebus fides, vbi non solum ipsam veritatem cognorimus, sed etiam paralogismorum omnium causas edidicerimus.

De rosaceo. Cap. XXVII.

Quod

QVod ſanè in ſequentibus efficiemus. Nunc autẽ vbi de roſaceo ad ea quæ ab initio ſunt dicta adiecerimus, orationem hoc in loco ſiſtemus. Igitur dictum eſt, quòd neque odoribus, neque coloribus, neq; alij omnino accidentium animum adhibere in expendẽdis facultatibus rationabile ſit, ſed iis quæ perſpicuò apparent tum in ſanis corporibus, tum in ægris. Oſtenſum etiam eſt, oleum vbi ſalis expers purúmque ad vnguem fuerit, ex media eſſe materia. Conficiendum itaque roſaceum, quod exactum ſimul ac ſimplex, réq; vera roſaceũ erit, ex hoc videlicet oleo, dandáque opera, ne quid in ſe medicaminoſius contineat, vti apparare ſolent vnguentarij, quò videlicet tum magis duret, tum odoratius euadat, oleum videlicet prius quàm roſas iniiciant, odoramẽtis præcondientes. Ac præſtiterit fortaſſis, ipſis etiam nominibus ea diſtinguere: quod veteres feciſſe cõſtat. Oleũ etenim roſaceum nominare adſolent, quod abſque odoramentis præparatum eſt: cui autem & horũ aliquid inditum fuerit, non id etiam oleum, ſed vnguentũ cognominant. Itaque cũ oleũ velut materia quędam ſit excalfaciẽtium refrigerantiúmque medicaminum, ex media videlicet temperatura, cõſtétque ex oleo & roſis roſaceum, eſt vtiq; & ipſum talis tẽperaturæ, qualis eſt roſarũ ſuccus. Sanè verò facillimũ fuerit, non modò roſarũ ſucci per ſe, ſed oleo quoque roſaceo confecto, in ſanis pariter atque ægrotis (vt iam frequenter monuimus) virium eius periculum facere. Experieris ergo eos qui aduſtione tentantur, ab eo refrigerari, protinúſq; vtilitatẽ aliquã percipere: qui verò refrigerati ſunt, omnes lædi, vti facilè ex vtroque intelligas, vires eius refrigerare magis quàm excalfacere. Nõ tamen valida à roſaceo apparebit refrigeratio, ſed quæ proxima videatur tẽperiei mediæ. Voco autẽ id genus medicamẽta, lucidioris doctrinæ gratia, ex prima natura ordinéque refrigerantium: ſicut rurſum quæ paululũ à media temperie ad calidiorẽ declinarunt, ex primo receſſu & ordine excalfacientium. Atque hæc quidem in præſentiarum de roſaceo nouiſſe oportet. Neceſſe enim erit & in ſequenti libro ipſius medicamenti meminiſſe, & quæ reliqua ſunt, dictis adiicere.

GALENI DE SIMPLICIVM MEDICAMENTORVM FACVLTATIBVS, LIber tertius.

THEODORICO GERARDO GAVDANO INTERPRETE.

Caput I.

VOD equidē nihil, niſi quod vtile curādis morbis foret, hoc tractatu deſcribere decreuerim primò potiſſimúmq; deos huius rei teſtes habeo, deinde & amicos meos, q̃ me tum vt hoc opus aggrederer, tū vt quæ ab aliis perperā de medicamētorū ſimpliciū facultatibus ſunt prodita, quoad liceat cōmemorarē aſſiduè hortari nō deſtiterūt. At ſi quis erit qui orationis nimia grauetur prolixitate, nō id mihi iure imputauerit, ſed iis medicis quibus pro veris probabilia potius ſcribere ſtudium fuit. Nam & ego nunc quidem etiam magnopere vereor, ne quia nimis paucis illos confutauimus, ſophiſmata quædam conuerſantes cum illis adoleſcentulos à recta opinione deiiciant: quandoquidem ſi in dialecticis methodis exercitati, aut captionum ſoluendarum periti ad libros legendos accederent, tum ſanè & ab iis qui falſis demonſtrationibus vtuntur, magis ſibi cauerent, & nos qui veritatem compēdio tradimus, rectius intelligerent. Quoniam verò vel ipſorum medicorū plerique nequaquam in iſtis ſunt exercitati, tum inter illos quoque nonnulli reperiuntur ingenio naturâ tardiuſculo: ij niſi noſtris ſuppetiis, qui ſophiſmata arguimus, iuuentur, non ægrè perſuaſi in ſophiſtarum ſententiā perducentur. Itaque quod ad iſtos attinet, deeſſe huic etiam operi quippiam videatur. Verùm enimuero quando ad omnes mihi orationem accommodare non licet, cum

tanta

tanta ſit eorum qui hæc legent, non modò naturarũ, ſed etiam ætatis & habituum diuerſitas: quod vtique viſum eſt fore maximæ parti vtiliſſimum orationis genus, id ſuperioribus duobus commentariis ſecuti ſumus. In quorũ priore quidem de aquæ acetique viribus contemplati ſumus. In ſecundo maximã partem de oleo peregimus, pauculis poſteà de roſaceo adiectis. At in hoc tertio libro eiuſmodi vtemur oratione, qualem ab initio protinus habere inſtitueramus, idq́ue definitis primum vocis cuiuſq; ſignificatis. Deinde tractatus huius totius velut elementa tradituri, mox velut ad ſyllabas accedemus: ex quibus operis finis, ad quem contendimus, promptè ſequetur.

Quot modis dicatur calidum, humidum, frigidum, ſiccum.

Caput II.

CAeterum vocum definitio nihil accuratius edocebit, quàm quæ in tertio de Temperamentis, ſimúlque in primo commẽtariorum iſtorũ ſunt prodita: repetam tamen eam nihilo ſecius & in præſentiarum. Corporum vnũquodque aut calidum, aut frigidum, aut humidum, aut ſiccum & dicitur, & apparet, interim quidem ex ſua natura, interim autem aduentitia qualitate adſumpta. Cõſueuimus autẽ quod ex ſua natura eſt, primariò, & ſecundũ ſe, & per ſe potentiâ tale & eſſe & videri dicere: quod verò adſcititiam acquiſierit qualitatem ex accidenti quopiã eſſe videriq́ue eiuſmodi. Porrò eorum quæ propria ſua natura aut calida, aut frigida, aut ſicca, aut humida dicuntur: quædam actu ſeu energiâ talia exiſtunt, alia potentiâ: differente quidem hoc potẽtiæ modo, quem nunc dicebamus, ab eo quem paulo antè diximus. Illic enim ex aduerſo diuidebatur ei quod ex accidẽti dicitur: hîc vero ei quod actu. Sed & eorum quæ actu dicuntur, aliud quidem abſolutè eſt calidũ, frigidũ, ſiccum, aut humidũ, velut elementa: aliud exceſſu, vt homo, equus, bos, canis, & vniuerſa animalia: aliud ad ſymmetrũ ſeu generis ſui, ſeu ſpeciei, ut verbi cauſa, leo cũ homine comparatus, homo autem ætate florens cum puero: aliud ad quiduis obuium, vt Dion ad Theonem. Quin

& corporũ quæ potentia talia, aut talia dicuntur, vnumquodque vt ad id quod eſt actu relatum dici neceſſariò monuimus. Id quidem quod facilè accēditur, ad id quod actu eſt abſolutè calidum: hoc verò quod alia calfacit, ad id quod per exuperantiam: ſic quod hominem calfacit, eſſe vt ad hominem potentiâ calidum: quod verò bouem, aut equum, vt ad bouem & equum: ſimiliter hoc huic, verbi cauſa, homini: illud verò illi calidum, frigidum, ſiccum aut humidum eſt, illius vnius naturæ comparatum.

Ad quid, & quæ nominum diſtinxiſſe ſignificata conduxerit.

Caput III.

EX hac nominum diſcretione, & ad aſſequendam iudicij cognitionem ipſorum non parum ſumus adiuti. Siquidem ſi ad hominem quid dicatur calidum, frigidum, humidum, ſicccum, à cęteris omnibus recedendũ, & in ipſo duntaxat homine periculum ſumendum explorandúmque cēſuimus: Si verò quid ad equum, bouem, ceruum, aut aliorum animalium quoduis, in ipſo rurſum periculum faciendum erit. In his verò & illos quoq; caſtigauimus, qui ex cōſiſtentia, colore, odore, ſapore, grauitate, leuitatéq; cuiuſq; medicamēti exiſtentē in ſingulis facultatem inuenire tentarunt. Atq; hęc omnia vtiq; rectæ nominũ diſtinctioni conſentanea vidētur. At quę velut elementa huius eſſe tractationis propoſuimus, in primarũ cōſiſtere qualitatũ cognitione oſtē dimus. Quas quidē in lib. De elementis ſecũdum Hippocratē, humiditatē, ſiccitatē, caliditatē, frigiditatemq; eſſe demonſtrauimus: propemodũ verò harũ quoq; intentionē aſſequebamur ex ſignificatis nominũ rectè diſtinguendis. Etenim cum medicamētum ab alimento diſcerneremus † quòd medicamentũ in qualitate alteraret, alimentum vero ſubſtãtiæ corporis adſimilaretur: rectè hinc ad alterantium nos qualitatum inuentionē perducti ſumus.

cap. 1. lib. 1.

Quòd cũ duplicia ſint genere quæ alterant, alia ſpecifica, alia minimè, in ſpecificorun genere cō ſiſtant medicamentorum facultates.

Caput IIII.

Caput IIII.

POrrò cum duplices sint in genere alterationes, aliæ specificæ, quæ propriè sanè & primariò dicuntur alterationes: aliæ verò quæ cõtendunt & contrahunt corporis nostri particulas, quas vtiq; potius per abusionem quàm propriè ac primũ alterationes cognominant: in primo genere medicamentorũ contineri facultates censemus. Nec enim quicquam ex specie in speciem mutari queat citra excalfactionẽ, refrigerationẽ, humectationẽ, & resiccationem. Dico autem ex specie in speciem, velut cum ex pane, ptisana, lẽte, sanguis, pituita, bilis tũ flaua, tum atra: atq; ex his iterũ adeps, os, neruus, caro, arteria, vena, atq; adeò cæterarum animantis partiũ vnaquæq; gignitur. At si secando nos quippiam, velut vitrum & ensis: aut contundendo, vt lapis & plumbum: aut segregata coarctando, vt vinculum, quadamtenus partes alteret, ea haud pharmaca fuerint: quippe cum eiusmodi alteratione nullę rerum omnium ex propria recedant natura. Etenim siue minutim panẽ frangas concidásque, siue minutim concisum colligas, non tamen propriam ideò formam exuet, neque caro ex pane fiet per contusionem: neq; os, exempli gratia, per coarctationem. Verùm dum in ventre venísque concoquitur, in sanguinem pituitámque abit, atque inde ex istis in os, carnem & alias corporis partes tota sua substantia alteratur, veterémque naturam exuit, in aliam transiens speciem. Nec tamen ab alio quopiam quàm calore, frigore, humiditate, siccitatéque eas quæ fiunt in aliam essentiæ speciem alterationes mutationésque, singuli corporis affectus accipiunt, vt demonstratum est. Atque hac ratione primas & elementarias specificas qualitates quatuor esse diximus, humiditatem, siccitatem, caliditatem, & frigiditatem: quærimúsque quam harum medicamentum vnumquodque in mistura pollentem possideat. Atque † protinus in hoc primùm plerique eas inquirẽtium lapsi mihi videntur, quòd videlicet pollentem absolutè tanquam naturales quidam philosophi considerarent. Prętereà complures quoq; eorum decipi videntur, quòd sine certa methodo Aristotelis Theophrastíque libros perlegant.

ἐυθέως.

Quòd

Quòd ſolis philoſophis conuenit de calido, frigido, humido, & ſicco, ut ad totam naturam diſtinguere, medicis uerò ut ad homines.

Caput. IIII.

SIquidem permagni refert, an totius naturæ reſpectu, an hominum duntaxat, de calido, frigido, humido, ſiccóque definiamus. Nam totius naturæ reſpectu bifariam horum vnumquodque dicitur, partim abſolutè, partim per exuperantiam. Abſolutè quidem vnumquodque elemẽtorum: homo verò, equus, & bos, per exuperantiam. Iam autem cum ad aliquid reſpiciendo exploratio fiat, illud modò conſiderandum erit, quodnam ſit illud ad quod dicitur. Nos verò medici non id quærimus, an in aqua marina humidi ſimpliciter plus ſit quàm ſicci (id enim clarè conſpicimus) ſed ſi ad hominem conferendo: neque tamen rurſum ad hunc ſimpliciter, perinde ac ſi leonẽ illi compares: quippe cum ſic homine humidior marina fuerit. Quonam igitur pacto ſcrutabimur, an ſicca ſit facultate marina? Quonam alio, obſecro, quàm an corpus humanum in æqualitate quadam reſiccare valeat? Itaque in hoc vnum modo cæteris relictis intendendum. Atqui contrà faciunt medicorum plerique. Nam ad quiduis potius reſpiciũt quàm ad hoc. Quomodo ergo ad hoc ſolum conuerſi, reliquis prætermiſſis, quánam in hoc agendi facultate polleat marina cognoſcemus? An videlicet corpori applicantes, ſicq́ue eius periculum quod factum ſumentes, lauando, rigando, fouendóque, tum ſubinde lanã, aut ſpongiam marina madentem partibus applicando, ad hæc emplaſtris ceratisq́; miſcendo, atque in his omnibus, ab eo quod ex accidenti quãdoque euenit, id quod à propria ipſius medicamenti vi proficiſcitur diſtinguendo? Nam in hoc omnis inuentionis ſumma conſiſtit, quam vix quiſquam illorum attingit. Sed eos philoſophorum verba decipiunt, haud potentes homonymiam percipere.

Quòd per

Quòd per exuperantiam dici, bifariam apud philosophos accipiatur, nempe ubi aut mole quid exuperat: aut qualitate.

Caput V.

NAm non solum, vt modò diximus, aliud simpliciter, aliud per exuperantiam ab ipsis dicitur (simpliciter enim ignis calidus est, per exuperantiam homo) verùm quod per exuperantiam dicitur, bifariam quoque dici autumant: partim secundum substãtiæ molem (velut & nos quoque in temperamentorum commentariis diuisimus) vt si cados duos aquæ summè feruentis vni cado aquæ maximè algentis infuderis: partim verò secundum qualitatum effectũ. Atque hoc quod ad dogma consequitur, ita dicunt, non ex iis quæ euidenter apparent, sed per syllogismum accipientes. Nam † supponentes frigidum omne contrahere constiparéque, & substãtiam reddere immobilem, aut ægrè mobilem: calidum verò rarefacere, fundere, coquere, mouere: rationabiliter in plantis omnibus vincere calidum pronunciant: siquidem haud aliter neque nutrimenti ex terra digestionem prolixissimam, neque alterationem eiusdem, neque concoctionem, quin nec incremẽtum prorsum plantarum, neque germinationem, neque fructuum generationem perfici posse, nisi calidum superaret: atq; ita rursum inter plantas, alias calidiores, alias frigidiores constituunt. Ex eadem ista hypothesi pendet ea ratio, qua rosas esse calidas cõtenderunt. Siquidem in illis, si in aliis vllis plantis, plurimum vincit caliditas. Ex altera rursum hypothesi dependet quod de oleo & adipe adstruunt. Nam quòd ocyssimè inflammẽtur, idcirco calida esse ea facultate iudicant. Et alio rursum modo quęcunque dulcia sunt, calida esse dicunt: siquidem quòd familiarissima sint, simillimáque temperaturis nostris quæ calidæ naturâ sunt, ideò & ipsa quoq; calida esse volunt. Atq; philosophis quidẽ, vtputa qui de tota natura scrutãtur, rectè talia & quęrũtur & dicũtur. At medicis, quibus alius est scopus propositus, haud perinde rectè: quippe

Gal. lib. 1. de loc. af fect.

cum in

cum in roſarum effectibus calidum non vincat: neque ſanè quoduis aliud plantæ genus, eò quòd plantæ eſt, calidum dici debet: quoniam nos haud ita calidum quærimus, ſed vt ad hominem: ſiquidem ſi quia in actionibus ſuperat caliditas, propterea calidum quid dices: planta vnaquęque calida erit, multóque magis animalia omnia. Dicant igitur, ſi lubet, papauer, mandragoram, cicutam, ſalamandram eſſe calida: verùm nemo id dicit, ſed velut vno ore omnes eſſe frigida hæc omnia pronunciant. Atqui animal eſt ſalamandra, quod & nutritur & creſcit, & mouetur, quæ ſanè calido in miſtura vincente prouenire aſſerunt. Quid ergo in iſtis quidem ad hominem reſpiciunt, in aliis verò ad totam naturam, aut primarum qualitatum actiones? At ego non ſalamandram modò aut cicutam, vt ad hominem frigida facultate eſſe dici oportere cenſeo, ſed alia omnia ad eundem modum iudicanda. Siquidē cicuta ſturnos nō modo nō refrigerat & enecat, vti nos, ſed & alit quoque, & nimirū etiam calfacit. Quicquid enim ſubſtantiam alit calidam, calorē eius quadamtenus † & auget † & tuetur. Atqui corporis ſturnorū calida eſt ſubſtantia, nō modò qua animalia ſunt, ſed etiam qua ſanguine prædita.

aut.
aut.

Sanè ſubinde in aliis multis tractatibus demonſtratum à nobis eſt, amicitias quaſdam pugnantiáſque qualitatum omnibus rebus ineſſe: ac quod familiare eſt, expeditè aſſimilari: quod verò contrarium, ad internecionem ducere tum animantia, tum plantas: Præterea familiaritates illas à totius ſubſtantię proprietate oriri: Id quod ſæpenumero à me, & dictum eſt & oſtenſum. At iſti cum ægrè id capere poſſint, ſegniter & falſè de complurium medicaminum viribus pronūciant.

In lib. de facul. naturalib.

Vna enim duntaxat illorum examinādorum regula eſt, nempe ea quæ ad hominem fit exploratio, id quod ſecundum accidens, ab eo quod eſt per ſe ſemper diſtinguendo. Cui ſi quis animum intendat, is nec acetum, nec roſaceum calidum vnquam dixerit: quippe cum vtrunque nos primariò & per ſe refrigeret: acetum quidem validè, leuiter autem roſaceum. Porrò quidnam hoc ſit Leuiter, ego exponam. Vna enim cum eo tota medij temperamenti medicamentorum omnium ratio cōſpicietur,

cuius &

cuius & in præcedente libro mentionem fecimus, vbi de oleo diſſerebatur.

Quomodo iudicanda ſint, quæ ex media ſunt temperie, nempe ſi mediæ temperaturæ ſimilem ipſa temperaturam obtineant.

Caput VII.

SI quippiam eſt ex applicatis nobis ſeu corporibus ſeu medicamentis, quod actu ſic calidum ſit vt ad nos, aut ex cōtactu ſimiliter calidum euadat, id ex media eſt temperie: cum nobis nimirum collatum: ſi quidem ſecundum ſe queat per exuperantiam dici calidum, velut & nos quoque. At ſi quid nondum adeò calidum eſt vt nos, neque admodum tale redditur, id temperie humana frigidius eſt, quantumcunque in eo caliditas exúperet. Etenim admotū calorem, qui in nobis præerat, auferet detrahétque: Quippe ſi datis duabus aquis calidis, quarum altera plus, altera minus caleat, miſceas minus calentem magis calenti: huius certè feruorem extinxeris. Sic ſi in caliditatem roſacei, quæ tepida eſt vt ad temperiem humanam, caliditatem indideris humanam, prorſum ab hac quid detrahes, & refrigerabis.

Quòd ſæpenumero pro corporis noſtri diſpoſitione, quod per ſe calidum erat, refrigerare eſt uiſum: quódque per ſe erat frigidum, excalfacere.

Cap. VIII.

NOn ergo ſtupenda magnopere res eſt, ſi quicquā eorum quæ propriè & per ſe ſunt calida, cum calidiore altero commiſtum, frigidius efficere ipſum queat. Ea eſt enim communis alterabilium corporum omniū natura, vti in ſe & agant, & patiantur admota: quódque minus eſt calidum, à magis calido calidius euadit: quod verò magis calidū, à minus calido contrà afficitur. Nam id vel ex ipſo tactu clariſſimè diſcas. Etenim eadem ſubinde illi tum calida, tum frigida eſſe videntur: calidiori quidem facto, frigida: frigidiori verò, calida.

rò calida. Proposuit autem mihi dudum quispiã, quamobrem in balneis frigidum meiamus, foris verò calidum: haud intelligẽs, in balneis vrinam quidem perinde ac foris tepidam esse, verùm nos nõ æquè extrinseca corporis superficie, & dum lauamur, & antè affectos esse. Nam in balneo ipso calidior ea nobis est quàm vrina, extrà autẽ frigidior. Quare & vrina non abs re illi calida extra balneum apparet, in balneo autem frigida. Quod enim minus quàm ipsa calidum sentitur, velut refrigerans habet: quod autem magis calidum, tanquam excalfaciens. Liceat verò tibi, periculi faciundi causa, postquam abunde lauando incalueris, pelui aquæ modicè tepidæ intrò iussu tuo allata, in eam manum aut pedem immitere: apparebit enim aqua non tepida, sed admodum frigida. At si protinus balneum ingressus, aquam peluis tetigeris, minus videbitur frigida: perpetuò enim quantò plus fueris præcalfactus, tantò apparebit frigidior. Nec mirum videri debet, si putealiũ aquarum pleræq;, quæ videlicet fontes profundos admodum habeant, contactę hyeme videantur tepidæ. At si à balneo manibus contingas calidis, multóque magis si etiamnum in lauacro consistens, haud profectò apparebit tepida. Itaque tactum calidi frigidíque dignoscendi normam ponentes, ac eius dispositioni iudicium ipsorum omne tribuentes, merito sanè crebrò fallimur, vt qui quod haud ex se est frigidũ, id frigidum esse dicamus: quòd verò calidum ex se non est, id esse calidum pronunciemus. Hinc fit vt dum lauamur, frigidam esse vrinam credamus: cõtráque frigore rigentes, aquam è puteis haustam calidam existimemus. At si affectionũ in quibus eramus dum vtranque contingeremus, obliuiscamur, ac solius eius qui in nobis factus est sensus memінerimus, periculum est, ne fortè aquam aliquando absolutè dicamus calidã, vrinã verò absolutè frigidam: Atqui neutra absolutè aut calida aut frigida est, sed vt ad nos: Nec vt ad nos rursum absolutè, verùm hoc videlicet pacto affectos. Absolutè autem vtraque qualis ad nos est, dici possit, ad mediam, eandemque optimam nostri temperiem collata: vt si ad hominẽ absolutè expendatur, omnino sanè ad temperatum & eucratum expẽdi oporteat.

Sanè &

Sanè & hęc quoque peccata omnia à nominum definitione dependent, quam paulominus omnes habent con temptui. Etenim cum calidum et frigidum partim abſolutè dicatur, partim per exuperantiã, partim vt ad ſymmetrum ſui generis comparatum, partim vt ad quiduis obuium collatum: iure optimo in homonymiis identidẽ fallimur, neſcij quidem quonam horum modorum quid calidum iudicemus, ad alterũ tamen tranſeuntes. Verùm ſexcenties nunc dictum eſt, diceturque quod in quarto & vltimo eorum quæ modò recenſuimus ſignificatorũ, de medicamentorum viribus conſiderare oporteat.

Quòd experientiâ cognoſcere iudicareq; medicaminum facultates oporteat.

Caput IX.

NOn enim an abſolutè vnumquodque ipſorum calidum ſit, vt ignis (nam id omnino etiam foret impoſſibile) aut an per exuperantiã, vt ſanguis, conſiderare propoſitum eſt: neque an vt ad ſymmetrum ſui generis aut ſpeciei dicatur calidum, vt leo in animantibus, & quod florentis ętatis eſt in quauis ſpecie ad ætate prouectum: ſed an ad hominem ſit calidum, frigidum, humidum, aut ſiccum medicamentorũ vnumquodque, id verò inquirere ſtatutum eſt. Neque rurſum ad hunc, tanquam id quod ad aliquid aliud com paratur, ſed ſi facultate, hoc eſt, ſi admotum ipſi, eam par tem quam tetigerit reddat aut calidiorem, aut frigidiorẽ, aut humidiorem, aut ſicciorem. Itaque in experientia & iudicandi & dignoſcendi conſiſtet ratio. Licet reperiantur medicorum plerique, qui experientia poſthabita, an rubra ſit roſa, an benè olens, conſiderant, negligentes vbi caput ipſis exæſtuat, coronis ex roſa contextis, capitique impoſitis, aut ſucco eius, aut oleo roſaceo, ſic vel ipſa experientia id quod res eſt diſcere. Nam ſi excalfiant, magis etiam calida fuerit: ſin refrigerentur, frigida: quod perinde eſt atq; refrigerãdæ humanæ naturæ facultate pollere. Nã id perpetuò memoriâ tenere oportet, quod tãetſi ſexcẽties dicere nõ grauatus ſim, tamẽ multi ne ſic quidẽ id capiunt: atque ignoſcẽdum ſanè illis eſt, vt quos

ſophiſtæ

ſophiſtæ prolixis ſuis nugis peruerterunt. Et profectò experientiæ quidem ratio tam facilis eſt, cùm in roſis, tũ in cæteris medicamentis omnibus. Nam roſis aut coronari liceat, aut eis contritis hominis æſtuantis os ventriculi illinere, aut ſuccum earum expreſſum ebibere, aut oleo aquæúe miſtis aliquam corporis partem confricare. Sed quid hæc multis commemoro, cum nonnulli miſtum opobalſamo roſarum ſuccum ſub Canis ardoribus refrigerij cauſa corporibus inungant, vſu videlicet ipſo docti cùm hoc fecerint, abundè refrigerare? At Herodotus medicus præ eximia videlicet ſapientia, ne miſtum quidem aceto roſaceum, quod propriè oxyrhodinon vocant, refrigerare nos cõceſſerit. Poſteà memor illo ſe vti in principiis morborum phreniticorum, nec ignorans quantam ſibi contradicentium turbam inde cieret (quippe omnibus propè medicis confeſſum eſt, adeo vt vel Theſſali ſequaces, hominis impudentiſſimi, negare non audeant, repellendum refrigerandúmque in principiis eſſe potius quàm calfaciendum aut laxandum) non refrigerare ipſum inquit, ſed adſtringere. Atqui difficile ſanè illi neutiquam fuiſſet, ſi quando æſtu nimio affligebatur (nam & homo erat, opinor, eiſdem obnoxius paſſionibus quibus & nos) caput oxyrhodino perfundere, ſicque experientiâ medicamenti effectum cognoſcere. Immo faciliùs puto fuerat refrigeratum eo vti, caput perfundendo, auribúſque inſtillando, ac naribus infundendo, totámque adeo frontem perfricando, quemadmodum amaricino, irino, cæteríſque eius generis vnguentis calidis vti aſſueuimus, cùm non mediocriter quidem ſecundum eum calfaciat oxyrhodinon, ex duobus calidiſſimis ſcilicet confectum medicamentis. Cæterùm ſi Herodotus eo vti auſus non eſt, æquum arbitror, vt qui nunc viuunt, eius in ſeſe periculum faciant, vbi aut algent, aut æſtu laborant, velut nos ſæpe in nobiſmetipſis experti ſumus: aliorumque complurium æſtuantium caput perfudimus. Præſtat enim ipſos prius in ſeſe quæ proferunt expertos, ita denique ea nobis conſulere, ac literis poſteritati prodere.

De roſis, & quod ex eis conficitur, roſaceo

ceo

ceo, tum chamæmelo, & lini ſemine: Caput X.

VErùm enimuero tametſi contradicere nemini ſtatueram, tamen neſcio quo pacto huc illorum me impudentia adegerit. Rurſum itaque redeo ad id quod ab initio propoſueram, nempe experientiâ iudicandas medicamentorum potentias: idq́ue tum in iis qui inculpata ſanitate fruuntur illis vtendo, tũ in iis, qui quoad fieri licet, quàm maximè ſimplicibus tenentur ægritudinibus, aut calidis, aut frigidis, aut humidis, aut ſiccis. Ita enim ſi iudicaueris, oleum neq; calidũ, neque frigidum, vt ad hominẽ temperatum inuenies: roſaceum verò aliquatenus iam eo frigidius, non autẽ vehementer frigidum: verùm vt ego nominare cõſueui, in primo ordine ſeu limite refrigerantium. Nam vt aqua, verbi cauſa, alia ad vnguem temperata eſt, alia aut calidior aut frigidior, non adeò tamen vt poſſis extremè frigidam aut calidam dicere: ita in medicamentis quoque oleum quidem ex media exiſtit temperie: at roſarum ſuccus ex frigidiore quidem, ſed non ita multo: verùm caloris eſt, vt diximus, tepidi. Eiuſdem cum illo ordinis eſt, quod ad calorem tepidum attinet, linoſpermon quod vocant: verùm eſſentiæ ſuæ craſſitudine non paruo diſcrimine ab illius natura recedit, cùm roſarum ſuccus exquiſitè tenuis ſit eſſentiæ: cui rei indicio eſt, quòd celerrimè areſcat, nec quicquam obtineat viſcoſitatis, tum cæterorum vnguentorum odores exoluat ac obſcuret. Neque enim alia re efficere id videtur, quàm quòd odoratus meatus opplere præoccupet. Nam cum tranſire ac penetrare illa cunctãtur, antè ipſe præoccupat, atque illos implet. Eſt & chamæmelum tenuitate quidem roſæ perſimile, calore verò ad olei vires magis accedens, homini tum familiares, tum temperatas. Quapropter laſſitudini, vt ſi quid aliud, cum primis confert, doloréſque ſedat mitigátque: præterea tẽſa remittit & laxat: quæq́ue mediocriter dura ſunt emollit, quæq́ue conſtipata rarefacit. Ad hæc febres quæ citra viſceris alicuius inflammationem infeſtant, diſcutit diſſoluitq́ue: ac præſertim quæ ex humoribus bilioſis, aut

cutis densitate proueniunt. Qua de re & ab Aegyptiorum sapientissimis Soli consecratum est, febriúmque omnium vnicum putatur remediũ. Verùm hac quidem in re à veritate aberrãt. Solas enim quas dixi febres sanare potest, eásque percoctas: licet sanè pulchrè etiam reliquas omnes adiuuet, quæ melancholicę sunt aut pituitosæ, aut ex visceris inflammatione prognatæ. Nam & harum remedium chamæmelum est vel strenuissimum, vbi concoctis adhibetur scilicet: quapropter & hypochondriis, vt si quid aliud, gratũ existit. Quin & tale quoq; esse lini semen vetus sermo prædicat. Nam & ipsum quoque reuera quæ circa hypochondria sunt visceribus gratum est, minus tamen chamęmelo: quippe cùm & minus calidum sit, vt est dictum, & prætereà essentiæ crassę. Verùm rosa illis nequaquam his in rebus propinqua est: tametsi quod ad caloris tepiditatem & essentiæ tenuitatem attinet, perquàm sanè & ipsa inflammationibus in hypochõdriis cõsistentibus vtilis esse possit, nisi adstrictio (quæ vnà quoque illi inest) multifariã læderet, quæ maximè iis obest, in quibus chamæmelum præcellit: nempe cõdensata corpora rarefaciens, indurata molliẽs, tensa relaxans. Nam iis omnibus inimica adstrictio est. Attamen ad ascensus augmentáque inflammationũ, ac potissimum earũ quę in exterioribus membris extant, chamæmelo rosaceũ præfertur: quippe cùm hæ tepida caliditate cum leui adstrictione indigeant. In principio enim quæ refrigerant atque adstringunt, per incrementa verò tepida, & mediocriter constringentia: at in vigore ac statu inflammationum quæcunque tum moderatè calfacere laxaréque: per declinationes, quæ tum calfacere, tum valenter discutere valent, magis competunt. Ac de istis omnibus fusius in libris De medendi methodo tractabimus. Nunc ad propositum conuertor.

Quòd pro diuersis corporum affectibus aliàs aliter agere sunt nata, tum quæ mediæ temperaturæ medicamenta sunt.

ta sunt, tum quæ paulum in alterutram partem declinant.

Caput XI.

ETenim quæ mediæ sunt tẽperaturæ, & quæ vtrãuis in partem leuiter declinant medicamenta, interim calfacere videbuntur, rursumque refrigerare: interim verò neque excalfacere, neque refrigerare, sed sicuti corpora acceperunt, ita ea seruare. Nec id illis ab re accidit. Siquidẽ aqua tepida & vrina in balneis quidẽ frigidæ, algẽtibus verò calidæ nobis apparent. Cũ ergo ex eo quòd affecta corpora variis subinde modis disponantur, ipsum quod afficit, variè quoque agere cõtingat: liquet ex hoc, nõ rosam, nõ oleũ, nõ chamæmelũ, nõ lini semen, sed neq; anethũ, neque farinã aut fœnigræci, aut triticeã, neq; alia sexcenta, quæ partim adamussim mediam temperiem sortiũtur, partim paulũ ab ea recedunt, eandẽ vbique editura esse actionẽ: quando nec sani eandem omnes tẽperaturã obtinemus, nec eisdẽ morbis affligimur ægroti. Iã rosaceũ mediam inter oleũ & rosarum succũ tẽperiẽ possidẽs, (illo enim minus est calidũ, hoc autem magis) refrigerat quidẽ exustos, idque caliditatis suæ tẽpore: algẽtes verò paulum etiã calfacit, quòd videlicet is quoq; effectus caloris sit tepidi: quẽadmodũ balneæ rigẽtes quidẽ excalfaciũt, æstuãtes verò frigefaciũt.

Quòd ex æquo & quod curatur, & quod curat, à medio dißidere debeat, idq; utroq; in cõtraria recedente. Cap. XII.

QVocircà si aut refrigerantibus medicamentis, aut excalfacientibus rosaceum indideris, sicut nec magnopere obfueris, ita nec admodum profueris. Nam caliditas tepida nec est sufficiens quæ refrigerata sunt lædere, nec eadem curare potens. Etenim quicquid curari debet, tanquã quod ab immoderatione seu ametria ad cõmoderationẽ seu symmetriã reducitur, non id quod benè tẽperatum sit requirit, verùm id quod contrariam habeat intẽperaturã. Siquidẽ si aquam frigidam temperatam efficere studes, temperatam ei misceri non

oportet(ſic enim tepidum euadet,quod ex vtriſque commiſtum erit)ſed feruens petenda eſt,eaq; frigidæ miſcenda. Hactenúſque moderata calidior eſſe debet ea qua frigidam temperare voles,quatenus videlicet & frigida ipſa ſymmetram frigiditate exuperat. Nam ſicut quæ leuiter tantum ſymmetra frigidior eſt, ab ea quæ multò eſt calidior,mediã non recipiet tẽperiẽ:ſic nec quæ longè frigidior ab ea quæ paulo calidior. Verùm ſi quod curationẽ poſtulat,multò eſt frigidius,neceſſe eſt, quod ipſum curabit,multò quoque calidius exiſtat:Sin paulò frigidius, paulò etiam quod curabit,calidius erit. Vt autẽ vno verbo exprimam,tantò abeſſe à medio quod medebitur,quãtò ipſum cui medela adhibetur,oportet:nimirum cum in contrarium vtriuſque vergat exceſſus. Nam quod eandẽ in partem cum corpore curãdo,idque æquo temperamẽto receſſit, id quidem idoneum non eſt quod alterationẽ vllam inuehat:quare affectum neque lædet, neque iuuabit. Quod autem minus aut plus receſſit, alterabit quidẽ omnino affectum. Sed quod longè plus diſtat, protinus etiam nocebit. At quod minus eſt, iuuabit quidem non tamen perſanabit. Ergo ſi affectio quidem frigida ſit,at calor medicamenti tepidus, omnino neceſſe eſt affectum iuuet quidem,verùm haudquaquam ad naturalem ſymmetriam reducere poterit:quare nec perſanabit. Rurſum ſi affectio quidem ſit parua, nempe vt à ſymmetra naturæ caliditate ad tepiditatem declinet,ſitque medicamen frigidum,omnino refrigerari affectum,lædiq; à frigore neceſſe erit. Eodem quoque modo ſi calidior ſit moderata temperatura affectus, à ſimilibus ipſius medicamentis in eodem ſtatu ſeruabitur:lædetur autẽ à calidioribus. Porrò iuuabitur quidem ab iis quæ ſe ſunt minus calida,non tamen penitus perſanabitur. Sanè & hîc quoque rurſum homonymia in totam extenſa vitam,crebróque nos fallens occurrit. Etenim quod mediocriter eſt calidũ,id ſubinde calidum appellamus, ſicut balneum quod eſt eiuſmodi, ac poculũ: tũ id quod ab hoc multũ etiã deficit:ad hæc quoque & quicquid calidius eſt. At ſi exquiſita nominũ vteremur appellatione,quod ſymmetrũ eſt, non calidum,ſed eucratum, hoc eſt temperatum nuncuparemus:

Quod

Quod autē ab huius excederet modo, si ad calidius quidem immoderatione sua accederet, tum plus, tum minus calidum: sin ad frigidius, plus minúsque frigidum. Sic opinor in medicamentis si exquisitè loqueremur, quiddā vocaremus eucratum & medium, velut oleum. Si quid autē eo esset calidius, calidū, vt fœnum Græcum: sin frigidius, frigidum, vt rosam. Cæterum huiusmodi nominum abusus causa extitit, quòd nō omnia corpora ab id genus medicamentis refrigerentur, quale est videlicet rosaceum. Nam cum alia peræquè illi frigida sint, alia etiam frigidiora: illa quidem prorsum ne alterat quidem, hæc verò etiam calfacit: saneq; absurdum videri possit, si cum quid excalfacere fateamur, tamen frigidum vocitemus: ac si quis aquam putealem, quæ hyeme manibus refrigeratis tepida videtur, frigidam appellitet. His ergo occasionibus perturbatus confususque nominum, vsus rerum quoque vnà confudit notitiam. Similiter verò & de sicco & humido, confusis ipsorum nominibus, rerum quoque notitia confusa est. Ac tametsi exile videatur nominum significata probè distinguere, attamen maximum habere momentum & facultatem ad rerum cognitionem deprehenditur. Sed de humido & sicco paulò pòst dicetur, vbi videlicet omnem de calido & frigido sermonem perfecerimus. Nam nō multum etiam reliquum esse videtur, vbi videlicet iam semel apparuit, nihil miri esse, ab eodē medicamento corpora diuersa alia quidem excalfieri, alia verò refrigerari, alia autem neutrum omnino perpeti. Etenim in eo quod ad aliquid, facillimū est ad particularia accedentem dicere, quòd eiusmodi corpori admotum rosaceum, in qua ipsum temperie nactum est, in ea seruare potest: alteri verò illiusmodi applicatum, excalfacere, alij autem refrigerare. At in vniuersum de facultate eius pronūciare, id verò difficile est† absq; vt nomina distinguas, atque de iis conuenias. Fuerit autem tum distinctio, tum conuentio talis. Quandoquidem corpora humana tum iis quas ab ortu nacta sunt temperaturis, tum iis quas ex ætate posteà acquirunt, tum iis quæ ex vitæ consuetudine adueniunt, plurimum inter se differunt, ab eisdem ea medicamentis variè alterentur necesse est. Quippe si

† ἄνευ τοῦ διαστείλασθαι τε καὶ συνθέσθαι περὶ τῶν ὀνομάτων.

iuuenem naturâ calidum, ex vitæ instituto artificium exercentem, vetulæ muliercuIæ eidémque naturâ frigidæ compares, non minus illum excellere comperies, quàm, si validè calfacientium medicamentorum quippiam cum refrigerantibus componas.

Quòd generales medicamentorum facultates, ad mediam referentes temperiem, expendere oporteat.

Caput XIII. 4

MEdium ergo horum mihi quempiã intelligas, qui & naturâ protinus ab initio sit eucratus, hoc est temperatus, & moribus ac consuetudine conuenienti hãc tueatur eucrasiam: dein tres hosce tanquam temperaturæ scopos animo commendes, ac circumspicias, quod in genere calidum est & frigidum, & siccum & humidum medicamentũ, cuius ex ipsis temperiei respectu tale appellare sit optimum. Nónne ad temperatissimam, quę vnica est, paritérque reliquarũ me-
dia? an ad immoderatas & intemperatas, atque indefini- 5
tas, ac propemodum numero infinitas? Sanè mihi ne conferenda quidem distinctio videtur, neque vlla propè consideratione indigere, sed homini vel paulum etiam ingenij habenti perspicuũ esse, corpus omnibus numeris absolutum & decorum, simplexque & vnum, velut regulam quandam & scopum proponendum, ac ad ipsum alia omnia dirigenda esse. Esto ergo nobis corpus hoc medicamentorum facultatis regula: quódque similem illius temperiei caliditatem accendit, vocetur temperatum, etiamsi
vel maximè excalfacere senẽ refrigeratũ videatur. Quod 6
verò calfacit aut refrigerat corpus eiusmodi, illud quidẽ calidum, hoc verò vocetur frigidum. Esto autẽ, quò hæc dilucidius tradãtur, ipsorum excessuum ordo, ad frigidũ
al. & ipsa quidem primus, cuius esse dicas rosaceum: ⁊ secundus, cu
rosa: secũ ius sit ipsa rosa: post hũc tertius & quartus, quoad sermo-
dus, rosæ ne ad frigidissima pertigerimus, nẽpe cicutã, succũ papa-
succus. ueris, Mãdragorã, hyoscyamũ. Rursum ad calidũ, anethũ quidẽ, & fœnũ græcũ, prima. Secũda verò deinceps, quæcunque videatur secunda, tertiáque & quarta, donec ad

exurentia

exurentia peruentū sit. Ad eūdem modū in medicamentis humectantibus ac siccantibus rursus à symmetro exorsi, ordines deinceps ad summa vsque cōstituamus. Nam huius notitiæ ad medēdi methodū non paruus est vsus, si verū dicere oportet: imò nisi quis hoc pacto definiat, offi ciet magis legētibus quàm proderit. Siquidē medici multi, qui nūc quidem simplicium medicamentorū vires exponunt, præter alia multa quæ delinquunt, hoc maximè noxiū est cernere, nēpe quòd in calidis, verbi gratia, anethum, & fœnum græcum, & misy, & calcem, indifferenter numerent: in frigidis rosaceum, Mādragoram, & cicutā: tanquam scilicet propinquum sit aut calci fœnum græcū, aut cicutæ rosaceum, ac nō multis mediantiū medicamentorum ordinibus disiuncta. Verùm nos pro viribus rem tam immensam tamque operosam in ordinem redigere tentemus, exponamúsque quæ viribus propinqua sunt, quæque longè dissita. Atque id quidem efficiamus, non probabiles sermones, sed certam ac definitam experiētiā pro iudice sumētes: velut & id quoq; superius sæpenumero admonuimus. Enimuero eiusmodi iudicium vt tutissimum quidem erit, ita prolixum quoq;, ac plenū laboris, dum propositi finē per hanc consequamur. Eos tamen qui hæc relegere volent, hoc vnicum ac solum efformare atque artificiosos reddere poterit, ac velut oculum quo veritatem agnoscant, prębere. Ergo quæ adhuc reliqua sunt ad totam velut elementarem constitutionem, postquam ea hoc libro confecerimus, in quarto de saporum viribus differemus: quādoquidem & hoc quoque ita visum amicis est: in quinto autem de omnibus in genere simplicium medicaminum secundis quidem ac compositis facultatibus: atque ita ad particularia in iis qui dehinc sequentur libris transibimus.

Quòd quæ sensu simplicia uidentur medicamina, persæpe compositas obtineant uires, imò uerò etiam nonnunquam contrarias.

Caput XIIII.

Cap. 24. lib. 1. in fine.

RElìquum autẽ eſt id cuius ſubinde iam antè † neceſſariò mentionem quidem fecimus, verùm abſolutè nondum expoſuimus. Eſt autem iſtud, nempe omnia propemodum medicamenta, licet ſenſu ſimplicia appareant, naturâ tamẽ eſſe compoſita: quin & ſubinde quoq; diuerſiſſimas in ſeſe continere facultates, nempe excernendi & ſiſtendi, incraſſandi & extenuandi, rarefaciendi & condenſandi, illinendi atq; abſtergendi, † tendẽdi & laxandi, cæteraſque oppoſitiones vniuerſas, vt in ſequẽti hũc libro patebit. At mirum hoc videri minimè debet in id genus facultatibus, cùm vni & eidem medicamento vim calfaciendi & refrigerandi ineſſe appareat, aut exiccandi & humectandi, aut tenuium partiũ & craſſarum. Quippe niſi primæ efficaciſſimæque virtutes hoc pacto complicarentur, haud ſanè quæ ex illis ſequuntur, ſimiliter complicatæ forent. Quin ſi nos ipſi rhu ſiccum, verbi gratia, melli commiſceamus, quod ex ambobus miſtis confectum eſt, non modò adſtringendi, ſed etiam abſtergẽdi poſſidere facultatem concedemus: nec cohibendi ſolùm ventris, ſed & euacuandi. At in lacte duas contineri facultates, nempe excernendi, ac ventrẽ ſiſtendi, haud itidem concedimus, tametſi id perfacilè in ſerum ac caſeum ſegregetur, cõfeſſumque ſit omnibus, illud quidem ventrẽ ſubducere, hunc eundem cohibere.

† aliàs cõtrahendi.

Quòd & braſſica duas, eaſq; contrarias, in ſeſe facultates obtineat.

Caput XV.

QVòd verò & braſſica duas, eaſque contrarias, in ſeſe facultates obtineat, neque id quidem etiam facilè concedimus. Nam ſi ſuccum eius expreſſum aut ſolum, aut cum melle hauſerimus, expurgare ipſum cernimus: attamen quoniam quod reliquum eſt, edere nequeamus, adſtrictorium eſſe diffidimus. ſed ſi totam concoquas, primámque eius aquam, in quam ſuccum depoſuit, effundas, iterumque eam alteri aquæ puræ iniicias rurſumque concoctam eximas, ſuccum quidem purgare offendes, braſſicam verò ipſam vẽtrem adſtringere: multóque magis ſi nõ bis duntaxat, ſed ter aut quater aquam effuderis.

effuderis. Nam quantò exquiſitius in aquã ſuccum ſuum depoſuerit, tãtò & illi quidem maiorẽ purgãdi vim adiiciet, & reliquam ſui ſubſtantiam, quæ velut holeris ipſius caro eſt, reſtringentem efficiet. Eadem eſt ratio in beta, atque adeò in omnibus fermè quibus ſapor aut acris, aut nitroſus, aut ſalſus ineſt. Quippe & lenticula ipſa, tametſi ſatis magnam adſtringendi potentiam guſtu refert, tamen eiuſmodi quid ſortita eſt. Nam & huius decoctum, ventris ſoluendi vim obtinet. Verùm hic ſuccus etiam ſi deguſtes, perſpicuam miſturam repræſentat, tanquam ſi nitroſo auſterum quid commiſceas. Sed & conchularum maris, cæterorumq; ferè oſtreorum ſuccus planè tum ſalſus eſt, tum ventrem ſoluendi vim obtinet: quamuis eorum caro ventrem reprimat. Verùm quod dico depræhendes, ſi ea quoque quomodo braſſicam cenſuimus, præparare non graueris. Nam & gallorum veterum ius ventrem ducit: tametſi caro eundem ſiſtere poteſt. In æris autem ſquama ſicut duplex qualitas, ita gemina quoq; facultas ineſt: nam & adſtringit & mordicat: quare adſtrictione quidem ſiccatas vlceratarum carnium cicatrice obducit, mordicatione verò præhumidas colliquat. Quòd ſi intrò in corpus ſumatur, purgat quidem ventrem, verùm non cohibet. Vincitur enim ea adſtringendi facultas ab acri purgatoriáque potentia, tanquam ſi rhu ſuccum ſcamoneæ commiſceas. Nam quod ex ambobus miſtum erit, ſoluet ventrem, haud ſiſtet, licet guſtu auſteritas exuperet. Sic autem non pauca purgantium medicamentorum cum carne mali cydonij exhibita, guſtu quidem fallunt, at effectu ſolo quid valeant commonſtrant. Dantur verò quædam cum palmulæ carne, alia autem cum myrtis, alia cum maſtiche chia, aut alio quopiam eorum quæ tum grata ſunt ſtomacho, tum adſtringunt, quò ſcilicet guſtum fallant, ſimulque ſtomachum minus euertant. Verùm tametſi ea quæ guſtu percipitur qualitate, expurgantia ab adſtringentibus vincantur, alia tamen facultate ipſa vincunt: perſæpe enim lingua à materiæ victa eſt copia: cæterum actio pro facultatis viribus ac robore perficitur. Itaque cum ſubſtantia exigua quidem, ſed validis prædita viribus, miſta alteri

ſta alteri

ſta alteri ſubſtantiæ plurimæ, eidémque imbecillæ, in corpus intrò peruenit, guſtum quidem fallit, attamen effectum quàm illa efficaciorem exhibet. Sanè permultos huius rei admiratio detinet, rémque rationis expertem abſurdámque exiſtimant, ſi corpus quodpiam adſtringens purgare queat, velut aloë, & æris ſquama, atque æs vſtum. nam contrarium potius oportebat, aiunt, nempe ventrem reprimere, haudquaquam ciere. Cæterum quod malum, verbi cauſa, cui indita eſt ſcamonea, adſtringens purgat, nemo miratur: tametſi hinc orſis facilius erat opinor, & in aloë miſtam ineſſe facultatem colligere. Ac ſi quod ex ea purgat, ab eo quod nō purgat, ſegregari poſſet, non etiam admiratione afficeret: quanquam id ſanè quodammodo pręſtari queat. Nam ſi aloë accuratè lauetur, aut debiliter, aut planè nihil ventrem ſubducit. Idem vſu venit æris ſquamæ, æríque vſto: quippe quæ nos diligenter elota obſcuram modò purgandi vim retinuiſſe ſumus experti. Quinimmò ipſius quoque qualitatis medicaminoſus ſapor primo ſtatim guſtu facultatis miſtionem demonſtrat. Nam ſi vnica ſemper qualitas vnicuiq; guſtu adſtringentium medicaminum ineſſet, haud ſanè inter ipſa alia eſui apta, alia medicaminoſa forēt, ſed tantum in plus ac minus adſtringendo differrent. At non ita ſe res habet. Nam hæc quidem, adſtrictio mitis ac ſuauis apparet, alia moleſta ingratáque, & medicamentoſa. velut piri quidem, mali, & mali punici, ſuauis: ſquamæ verò æris & aloës, ingrata atque medicamentoſa: tametſi malo cydoneo æris ſquama minus adſtringat. quamobrem nec adſtrictionis vehementia eam qualitatis abſurditatem inuehit: ſimiliter verò & alia eorum quæ eſui ſunt, aloë, æris ſquama, & ipſo etiam ære vſto plus adſtringant. Atque in hiſce vtique ſubſtantiæ miſtura clarè perſpicitur. At in aliis etiam ſi non appareat, tamen eam ratione colligere oportet, ac non putare aliud in aloë adſtrictionem moliri, aliud in malo. Vnum enim in omnibus efficere pro ſua natura non adſtrictionem modò, ſed & aliarum qualitatum vnamquanque rationi conſentaneū eſt. Cęterum quia nullum omnino ab aliis qualitatibus ſyncerum reperitur, idcirco diuerſi effectus ab

aliis

aliis atque aliis adſtringentium edi conſpiciuntur. Nam alius eſt effectus meſpili, alius ſquamæ æris, alius aloës, alius mororum, exempli gratia, aut gallæ, aut corticis mali granati, aut aluminis, aut rhu: præſtitiſſétque forſitan, qui de adſtringentium medicaminũ viribus pronunciare ſunt auſi, in genere de ipſa potius adſtrictione, haudquaquam de adſtringentibus dixiſſe. Nam quod adſtringit, non adſtringit modò, ſed & præter adſtrictionem acre eſt, aut pingue, aut dulce, aut amarum, aut ſalſum, aut acidum. At adſtrictio vnum id ſolum perpetuò eſt quod eſt, vti & ſalſitas, & dulcor, & aliarũ qualitatum vnaquælibet. Quod ſi vt adſtrictio, ita adſtringens vnum eſſet, ſanè vnum quoque perenniter eius eſſet opus: Verùm cum præter adſtrictionem inſuper alias qualitates recipiat nõ paucas, ſemper quidem omnibus illis aget, ſed euidentius aliàs per aliam, nempe vincentem: ídque vt ad corporis ſcilicet cui admotum eſt, affectionem: quippe cum & lac, & lens, & braſſica horum interim citare aluum, illorum verò ſiſtere cernantur. Et cauſam quidem quamobrẽ nõ perpetuò euidenter agat in corpore vnoquoque vnica duntaxat qualitas, víſque medicamenti, eam quidem iam mox in ſequenti ſermone ediſſeram: Impræſentiarum verò id quod res habet commemorare ſolummodò propoſui, ne quis pleriſque medicamentis contrarias tum qualitates, tum facultates ineſſe diffidat. Sed & id quoque multam conſiderationem, & diſtinctiones non paucas requirit, tametſi omnibus perfacile videatur, contrarias inuicem & qualitates & facultates inuenire. Ergo citra controuerſiam omnes propemodum adſtringens contrarium ei quod purgat, eſſe ſtatuunt. Verùm neque vllo modo huic contrarium eſt: quod nos procedente ſermone declarabimus. At in præſentia ex ſuperabundanti illud quoque monſtrabimus, etiam ſi ea quis eſſe contraria ponat, nihil inde ſequi abſurdum: cùm fieri poſſit, vt in vnam ſubſtantiam conueniant, vel maximè contrariæ tum qualitates, tum facultates: quippe cùm ſuprà oſtenderimus, in ſuccis aliud eſſe quod grauiſſimum eſt, aliud quod leuiſſimum, aliud tertium toti ſucco permiſtum. Nec miri quicquam eſt, ſi & in

roſæ

roſæ ſucco aliud quidem eſt grauiſſimum, amurcæ & fęci proportionale: aliud leuiſſimum, & ipſum proportione reſpondens flori in quoque ſucco ſupernatanti: aliud tertium, quale eſt quod in muſto feruet: ad hæc quartum, ipſum videlicet puriſſimum ac ſynceriſſimum, cuius hæc tria excremēta exiſtunt. Euenit autem alios quidem vniuerſos ſuccos aut aceſcere, aut corruptos putreſcere: ſola verò oleum, mel, & vinum, in longum temporis ſpacium perdurant. Itaque neque per ebullitionem, neque per ſecretionem horum ſuccorum has excrementorū differentias inuenire perſpicuò licet: verùm protinus ab initio coctione quadam illis eſt opus, aut ſaltem alicuius perdurantis ſucci miſtura. Nam ſic roſæ ſuccum melle miſcentes, aut oleo incoquentes, aut totas roſas ei immergētes, reponimus. Cæterum quòd & in his quoque probabile ſit quatuor illa ineſſe genera, proprium ipſius ſucci videlicet, & tria excrementa, intellectu clarum eſt, ac potiſſimum quia qualitas earum non ſimplex eſt, imò adſtrictionem quoque quandam obtinere, ſi roſam dentibus mandere voles, videtur. Habet autem & dulcedinem, & amaritudinem, quaſique mordicationem quandam leuē. Verùm ſatis erat, etiā ſi horum nihil guſtantibus depræhendi poſſet, tamen ex eo quòd non extremè adſtringat, aliorum quoq; ſaporū miſturam intelligere. Etenim ſi ſolus ſit auſterus, ſummus itidem fuerit. At ſi non ſummus, ſequitur ꝙ neque etiā ſolus. Quam enim propoſui adſtrictionis generationem, eam ſi ſolam citra alias ineſſe cogites, ſumma hæc ſit neceſſe eſt: quo modo ſi ſola corpori cuipiā caliditas ſummè ineſſet, id ignis vtique foret. Nam contrariorum miſturæ ſummitates ipſas frangunt.

Quam ob rem lingua tangentibus ipſam diſſimilaribus corporibus, ac per diuerſas eius partes ſimul agentibus, non quam in omnes illa partes inferunt, percipit affectionem, ſed ea ex parte primò affecta in totam ipſius diffunditnr ſubſtantiam.

Caput XVI.

Atque

ATque in similaribus quidem partibus calor, frigiditas, siccitas, humiditas, particulares omnes differentias efficiũt: in dissimilaribus verò, acrimoniæ, aciditates, austeritates, acerbitates, dulcedines, amaritates, salsitates, aquositates, & vnctuositates. Itaque vnaqueq; similarium in ipsis partium non multas, sed vnam qualitatem obtinet: quod verò totum est dissimilare, complures. Nam si mille, exempli gratia, hoc in cyatho huius succi corpora contineãtur dissimilaria, fieri potest vt centum adstringant, sexaginta mordicent, sexcenta sint dulcia, ducenta amara, quadraginta salsa, sicque mutua mistione temperata hæc omnia sint, vt partem nullam sensibilem accipere sit quantumuis paruam, quæ non sit omnium particeps: vt in linguæ contactu omnes quidem agant, diuersa tamen vnaquæq; eius parte, nempe cui ipsam appropinquare cõtigerit: ipsa verò affectio, ex eo quod primò affectum est, in totam eam diffundatur: veluti si in frigore ingenti digitum vnum in aquam gelidam repente immittas, tota interim manu horrebis, sæpenumero verò & corpore toto. Nam velox est ex eo quod primò affectum est in corporibus sensilibus, in totum animal diffusio, vt videlicet cum calfacto vnà concalescat: refrigerato, simul refrigescat: siccato, pariter siccescat: humectato, cohumescat: atque adeò frequenter etiam contraria vno tempore perpetiatur. Quò autem id facilius quod dicitur intelligas, alteri etiam exemplo adhibere animum præstiterit. Vidisti opinor quandoque coniecto in aquam quietam lapide, ex hoc quidem moueri aquam incipientem, in orbem autem motum extendentem, tanquam centrum sit id quod percussit. Cùm ergo vno tempore in diuersas placidæ tranquillæque aquæ partes duo lapides coniecti duos effecerint circulos, qui per sese inuicem ferantur, contrarios conspicies in quauis aquæ particula motus. Quæ res viris etiam naturæ studiosis dubitationem non paruam attulit, num aliæ partes ab vtroque motuum, an eædem ab vtroque mouerentur. Nam quòd circulus circulum non sistat, nec vltrà prorsumque ferri prohibeat, id manifestissimè cernitur. Idipsum item fieri mihi intellige, cum

eodem

eodem tempore pedes quidem in calidam,manus verò in frigidam indideris.In totum enim corpus vtriuſque affectionis motus peruadit, contrariíque inuicem occurrũt. referátque forſan nihil, etiamſi contraria non incedant ſemita, ſed vnus ab vno, alter ab altero pede proficiſcatur: tunc enim nec nihil pati corpus, nec ab altero duntaxat dicere queas: nam & manifeſtò patitur, & ab ambobus patitur, incaleſcens, ac frigeſcens. Quod vtique & in febribus lepyriis & hepialis euenire autumo, † extrà quàm quòd in illis non extrinſecus, ſed ex ipſo corpore caliditatis frigiditatíſque affectus exoritur. Quòd ſi quis dicta aſſequi nequeat, certè ex eo quod iam dicetur, facilimè periculum facere poſſit. Etenim non longè ab iis quæ inquirimus abeſt, ſed ex linguæ affectuum numero exiſtit. Nam ſi parem abſinthij portionem melli exquiſitè commiſtam, linguæ imponas, γλυκύπικρον (quemadmodum poetæ cognominant) hoc eſt, ex amaro dulce, quod ex ambobus miſtum fuerit videbitur: nimirum cùm haud alio tempore mellis ſaporem lingua ſentiat, alio verò abſinthij, neque alterum ſolum, verùm perpetuò ex vtriſque inſolentem quandam miſtionem permiſtam. Tale quid euenit cùm in vnum ſuccum coierint auſtera & nitroſa facultas, ſiue id natura miſcuerit, ſiue à medico fuerit compoſitum. Nam eodem tempore lingua vtriuſque ſucci qualitatem percipit: ac ſi percipit, nimirum & afficitur, idque pro familiaribus illorum viribus.Neceſſéque eſt quanque aliarum cor poris partium ſimiliter affici,etiamſi qualitates ipſas non ſentiat. Neque enim in patiendo aut non patiendo, ab aliis linguam differre putandum, verùm eò quòd ipſam nihil familiarium affectuum ob exquiſitam ſentiendi facultatem latere poſſit. Quòd ſi ad id nonnihil faciat ipſius raritas:quippe ſucci facilius in profundum penetrantes, atque in molliculas partes actionem exerentes, tum validam quidem affectionem, tum verò ſenſum eius imprimunt euidentiorem: veruntamẽ maior vis in ſenſu accurato potius quàm in affectionis robore conſiſtit: cum affectionis robur nihilo ſecius & in exulceratis partibus fiat, ſed quia exacta ſentiẽdi vi carent, idcirco ſuccorum

† πλὴν οὐκ ἔξωθέν γε ἐν ἐκείνοις,

qualitates

qualitates non percipiunt. Liceat verò cùm in illis, tum etiam ante illas, nōdum videlicet cute exulcerata, mistam ex contrariis facultatibus actionem simul, in corpore fieri colligere. Etenim si parti inflammatæ solani succum imponas, densari eam cōstiparique & cohiberi transpiratus conspicies. Itaque si plusculo idipsum tēpore facias, non rubram seruabis particulā, sed aut liuidam aut atrā efficies: id quod assiduè in erysipelatis à medicis plerisque fieri videre est: nam & ea tempore dura atraque immodicè refrigerādo efficiunt. Quòd si ergo non solanū, sed anthemida, hoc est chamæmelum parti inflammatæ imposueris, eā prorsum contrà affici videbis: quippe quæ rara, fusa, mollis, laxaque euadet, [cum nōdum cutis exulcerata fuerit,] multumque in ipsa parte superfluitatis quæ sub ipsa cōtinetur transpirabitur, nec liuida vnquā atráue erit, etiamsi vel plurimis deinceps diebus chamęmelo vtaris. Fundere enim hoc ac digerere per halitum potest, haudquaquā contrahere, condensaréve, aut transpiratus prohibere. Quod ergo solano chamæmelū contrarium sit facultate, illinc liquet. Quòd verò etiam si vtranque commisceas, euidenter tamen vtriusque vires perspicies, ego sanè expertus edisseram: quanquā te quoque malim ipsa re experiunda euentum cognoscere, quā narranti mihi fidē habere: id quod scio efficiet quisquis veritatis amore tenetur. Oportet verò vt in re iam patenti orationem sequentem absoluere. Si enim simul impositis solano & anthemide, neque ita densa, dura, tensa, liuidaque reddatur, atque si solo vsus solano esses: neque adeo rara, mollis, laxa, rubensque, ac si chamæmelo solo vsus fores, sed dictorum vtriusque mediam accipere affectionē particula conspicitur, consentaneum est vtrunq; medicamētum secundum suam operatum esse facultatē. Nam si neutrum quicquam egisset, sed quieuisset vtrunque, quam ab initio affectionem particula habebat, eam haud dubiè seruasset, non secus ac si omnino nihil impositum foret. Sin autem alterum quidem eorum operatum fuisset, alterum verò penitus deuictum, non mediam affectionem, sed extremarum alteram perpessa particula esset. At si vtrunque egit, eáque contraria facul-

tatibus fuere,cõtraria vtique eodem tẽpore corpus perpessum est:Nec enim partitis inter se agendi vicibus operabantur,tãquam si vtrisque exempli causa totum diem impositis,sex horis prioribus medicamẽtorum alterum, reliquis verò sex alterum suo vicissim munere fungeretur:nugax enim hæc est hypothesis,nec solum demõstratione,sed probabilitate quoque omni destituta . Quanquam profectò nec ita quidem fundi contrahique subiectã contingit substantiam,velut in iis qui in balneis lauãtur,posteaque ingrediuntur frigidam,sed potius ita vt si lauanti frigidam aquam adspergas.Sic enim non diuersis temporibus , sed eodem contraria perpetietur.Igitur quemadmodum in medicamentis compositis mirum nõ est , si contrarij simul affectus corporibus infligantur:ita neque in simplicibus, cum & ipsa sensu quidem omni atque cognitione simplicia appareant , verùm naturâ sint cõposita. Quinetiam quemadmodum in ijs quæ nos componimus ac commiscemus, interim,si ita visum est , plus adstringentis succi indimus , interim plus dulcis , aut amari,aut salsi,aut acris,aut alterius cuiuspiã contrariorũ, nonnunquam verò vtrosque partibus paribus:ita quoq; naturam in arboribus,fruticibus,herbis,animalibus , & in ipsa quoque terra contrarios tẽperare succos paribus aut portionibus,aut viribus alienum non est. Potest etiã quandoque alterum vincentem efficere.Itaque actiones eorum in misturis paribus similes euadent ,in imparibus autem diuersæ.Ne quis ergo putet,quod & suprà monuimus,nihil referre,adstringentem succum dicas,an adstrictionem. Nã adstrictio vna res intelligitur , adstringens verò duplex:sicut & calfaciens partim simplex & summũ vt ignis:partim per exuperantiam caloris,vt sanguis . Sic adstringens quoque aliud summum est,vt exempli causa,alumẽ,& melãteria, siue atramẽtum sutoriũ,& galla & rhus:Aliud quia adstrictionis cuiusdã est particeps,velut pirum,vinum,malum,rosa: nam minimum omnino est in rosa quod adstringit,multis numeris eo quod nõ est eiusmodi superante . Quapropter non abs re exigui quoque adstrictionis effectus sunt,tanti scilicet,dum à relaxandi facultate quæ rosæ inest , corporũ illi admotorum robur

non exol-

non exoluatur. Itaque mirandum non eſt, medelam eſſe eam inflammationum ac potiſſimum dum increſcunt adhuc atque augentur, plúſque etiam dum incipiunt.

Quòd roſaceum, utpote olei roſæq; mediam ad unguem naturam obtinens, inflammationum optimum in augmento remedium ſit.

Caput XVII.

Roſaceum verò (vtpote cuius natura olei roſæque in medio eſt) in inflammationum augmentis optimum eſt remedium. At oleum ipſum commodum eſt vbi inflammationes maximè vigent: id quod experiméta docent: cauſam autem nos in tractationibus De medẽdi ratione exponemus. Porrò roſaceum vt quod in medio eorum ſimplicium ex quibus confectum eſt cõſiſtit, vtique & in medio tempore vtilitatem oſtendit. Nã per initia repellere comprimeréque influxus magis oportet: in vigore autem ita per halitum digerere, vt morſus abſit: at in incremẽtis repellere ſimul ac digerere. Id quod ſi quis nudũ, citráque iam dictas ratiocinationes audiat, fortaſſis fidem non habebit. Nunc autem mirer, ſi quis adeò ſit ſtupidus, vt rationi nondum acquieſcat. Nã ſemel vnóque impetu ab adſtringentibus contrahentibúſque ſubſtantiam, ad laxantia fundentiáque trãſire, planè abſurdum eſt: ſicuti ſanè æquum eſt, in intermedio principij ſtatúſque ſpatio, dum videlicet morbi adhuc increſcunt, nec planè repellere ſicut in principiis, nec itidem digerere ſicut in vigore, ſed perinde vt morbi cõditio media eſt inter contraria, ita medicinam quoque mediam eſſe oportet, quæ videlicet nõ vt in principiis adſtringat, nec vt in vigore digerat. Atqui medium omne ex contrariis miſtũ eſt, iiſque inuicem totis per tota temperatis, aut per exiguas particulas ſenſum effugientes † eorum quibus apponuntur. Porrò hoc an illo modo roſaceum miſtum eſſe velis ex contrariis, mea quidem certè nihil refert: nam vtroque modo propoſitum demonſtrari poteſt. Satis autem certò ſcio, ſi ratiocinationes de his omnes tũ quas Theophraſtus memoriæ prodidit, tum quas nos toto hoc tra-

† παρακειμένων

H ctatu

ctatu complectimur, multum animo verſaueris, te ſecundum miſtionis modum reperturum. Quin & in profundum penetrare, & corpora arentia magis quàm oleũ humectare roſaceum poteſt: arbitrórque ſubinde roſaceo te prædenſas coriaceas tunicas teri vidiſſe: quoniam neque oleum, neque hydrelæum (quod ex aqua & oleo miſtis conſtat) eam probè mollire ac madefacere poſſit, quia videlicet craſſiorum ſunt partium, quàm vt penitus imbibi ac penetrare queant: roſaceo verò præter cætera quę poteſt, paucula quædam ineſt adſtrictio, haud parum huic rei conferens. Nam quæ magnopere auſtera acerbáque ſunt, primo ſtatim contactu externã ſuperficiem condẽſantia humorem ingredi imbibique prohibent: at quæ paululum quidem adſtringunt, cæterum plurimum in ſe continent eſſentiæ tum tenuis, tum tepidæ, tantum abeſt vt præ adſtrictione ingredi altius corpora admota prohibeantur, vt etiam ab ea, magis ſcilicet impellente, iuuentur. Quæ autem penitus tenuia calidáque ſunt, magis digerunt diſcutiúntque humores ex corporibus quibus admouentur, quàm alios ipſa apponant. Porrò quæ frigida ſunt & craſſioris eſſentiæ, omnino nullum introducere humorem queunt. In quibus verò humiditas ineſt tenuis pariter & tepida, hæc per eſſentiæ quidem tenuitatem & tepiditatem prómptè mobilia, corporum quæ contingũt, meatus ſubire nihil prohibet. Quòd verò non admodum calfaciunt, ex eo liquet, quòd exiſtentem in illis humiditatem non digerant. Si verò præterquam quòd ſint eiuſmodi, inſuper exiguam adſtrictionem poſſideant, quę tenues particulas meatum iam ingreſſas in profundũ propellere valeat, ipſamque extrinſecus ſuperficiem quadãtenus conſtringere ac condenſare, ea inter omnia humectantia efficaciſſimè humectant. Adſtrictionis enim natura eſt, vt meatus occludere præoccupãs, vicinámque ſubſtantiam ad ſe contrahens, conſtipánſque, iis quæ humectare valent, impedimento exiſtat. At quæ adeò infirma eſt, vt in roſaceo, quæ ipſa vincatur potius quàm vincat, tenues calidáſque roſacei particulas præuertere quidem nequit, ſed vbi illę altius penetrauerint, in ipſam iã tum ſuperficiem externam agere incipit, pro viribus cõſtipando,

ſtipando, contrahendo, ac condenſando. Ex quo neceſſariò ſequitur, vt quæ ingredi meatus anteuerterint exigua corpuſcula, intrò propellantur, ac meatibus præcluſis foràs regredi inhibeantur.

Quòd quæ frigiditate interimunt deleteriis, ex mutationis celeritate uti corrumpant euenit, ac proinde alienam requirant caliditatem, quæ uelut manu in totum deducat corpus.

Caput XVIII.

Sanè ad opera eiuſmodi non mediocriter confert innata corporibus noſtris caliditas: quippe quæ intrò ad ſe attrahat, & comminuendo extenuet. Hinc eſt ꝙ & quæ naturâ frigida ſunt medicamenta, nempe quæ deleteria nuncupãtur, vt puta cicuta, papauer, hyoſcyami ſemen, Mandragora, & quæ eius ſunt generis, citius magiſque in calidis naturis vim ſuam exerant, cuius & tu, tametſi unum ex ambiguorum difficiliúmque problematum numero habitum id fuerit, haud difficulter, modò non ſegniter iis quæ dicimus aduerteris animum, ſolutionem inueneris. Etenim cum ſit impoſſibile vt talia interficiant, niſi prius cor ipſum refrigerent, ſanè intrò comminuta extenuatáque ingrediãtur neceſſe eſt. Id quod ex ſua natura præſtare nequeunt. Quippe quæ craſſarum ſunt partium, nec facilè moueri poſſunt, nec vt minutim concidantur, prorſumque ferantur, ex ſua natura obtinent: verũ adſcititiam caliditatem requirunt, quæ in minuta ſecet, extenuet, atque comminuat, quæque velut manu ducat, atque in ſubtiles partium omnium meatus deducat. Itaque ſi quando ea abſit, cunctantur tardántque in maioribus meatibus hærentia, & venis atque arteriis uelut innatantia, ac temporis ſpacio interim per longos errores ac multas iactationes ab humoribus qui in eis ſunt, viciſſim nonnihil perpetiuntur. Oſtenſum eſt enim iam ſæpenumero, in ſeſe mutuò qualitates omnes quadamtenus agere. Nam & lapis ab aſſiduo aquæ ſtillicidio excauatur, gladiúſque ce-

ram ſecando hebetatur. Monſtratum etiam eſt, actiones à ſolidis animantium partibus perfici: quare cum hæc nōdum à refrigerantibus medicamentis refrixerint, animās ſuperſit neceſſe eſt. Porrò refrigerari nequeunt prius quā illa in proprios iſtorum meatus ſubierint: atqui ex ſua id natura craſſioribus frigidíſque medicamētis datum non eſt, niſi ſuccurrat quod velut deducat. Deducit porrò vt cauſa primaria, arteriarum attractio (oſtendimus enim ipſas inter dilatandū vicinum omne attrahere): vt ſecundaria verò & materialis, eſſentiæ tenuitas: quam cum ex natura ſua non obtineant frigidiora craſſiorúmque partiū medicamenta, iis vtique opus habent quæ præbeāt. Corpora itaque quæcunque temperaturæ ſunt frigidioris, ea arteriarum tractum imbecillioré quàm calida poſſident (id quod etiam demonſtratum eſt) atque in minutas particulas medicamentorum ſubſtantiam redigere celeriter nequeunt. Proinde medicamentum & ipſum cunctando tardandóq; temporis ſpatio aliquid perpetiatur par eſt. Itaque interim accidit vt concoquatur, velut lactucæ ſuccus. Nam & is tempore concoquitur. At ſi integer ad cor pergere properaret, non ſecus atque cicuta hominem interficeret: euenit autem id ipſum aliis quoque omnibus admodum refrigerantibus ſuccis. Nam niſi celeriter interimere poſſint, ſanè ex hoc omnino nullius effectus redduntur. At quæ aut eroſione aut putredine enecant, iis vt tempore inualeſcant accidit. Siquidem temporis ſpatio putreſcunt omnia, eóque magis quò fuerit humidior calidiórque locus. Merito ergo fit, vt quæ frigore ſuo noxā inferunt, iis actionis celeritas ad perniciem proficiat: quippe quæ alioqui tempore excalfacta, vim per quam agebant, deperdant. At quibus actio conſiſtit in putredine, iis tempus actionem adauget, quoniam ſcilicet & putredinē. Nec enim animal vllum interire poteſt, quin cor ab agendi munere ceſſet: fieri porrò vt ceſſet nequit citra maximam intemperiem. Siquidem non ſimpliciter quàm par eſt aut calidius, aut frigidius, moueri deſinet: Eodem modo ſi modicè ſiccū aut humidum euadat: minus enim ſuo fungetur ob haſce quidem intēperies munere, cæterum motu nō vacabit prius quàm immenſam aut calidi-

tatem aut frigiditatem, aut effectricum qualitatum aliquam acceperit. Porrò medicamentis quæ frigore occidunt, vbi ad cor pergere cunctantur, ſimile quid accidit, quod lignis humidis viridibus frequenter euenit. Hęc ſiquidē ſi multa aceruatim in ignem coniiciantur, eum celerrimè extingunt: ſin vndiquaque in orbem compoſita prius ſiccentur, ac incaleſcant, & deinde ſenſim iniiciantur, tantum abeſt ut extinguant, vt etiam alimento illi efficiãtur. Sic hominem quidem cicuta necat tum ob meatuum amplitudinem, caloríſque multitudinem, tū ob attractionis arteriarum robur validum etiamnum ad cor pertingens. Sturnos verò ob cauſas contrarías haud enecat, vtputa cùm & retineatur & cunctetur, ac ſeſe temporis tractu concoqui præparaŕique à corde tanquã à foco præcalfactum ſinat, nō ſecus ac ligna extrinſecus. Quare nec id quidem mirū dubiúmque relinquitur, ſed eſt quale lactucis accidit, quippe quæ moderato eſu hominē nutriant. At ſi quiſpiam expreſſum earum ſuccum largiter hauſerit, non ſecus profectò morietur, quàm qui aut cicutam, aut papauer ſumpſerint. Sic lactuca ſi cor refrigerauerit, interimit: ſin concoquatur, alimentū animali efficitur. Ad eundem arbitror modum cicuta hominem quidem † celeritate diſtributionis interficit, ſturnos verò tarditate ipſa nutrit. Si verò exiguum quiddam ſumatur mortem homini nequaquam inferet. Id quod anus Athenienſis experimento docuit, cuius apud omnes percelebris memoria eſt. Etenim ea ab exigua cicutæ portione auſpicata, nullo detrimēto ad permagnã progreſſa eſt copiã: principio enim paucū exiguitate ipſa deuictū eſt: aut cõſuetudo naturale reddidit. Nec enim nūc locus eſt, vt cur plurimū poſſit cõſuetudo, curq́, velut altera ac adſcititia natura ſit, vti à veteribus proditū eſt, cauſam reddã. Nã ita maius euaderet operis acceſſoriū, quàm ipſum opus, vt omittam quod ſeparatim de hoc tractauimus. Verùm connectendus eſt perficiendúſque præſens ſermo.

† τῷ φθάνειν, id eſt celeriter anticipando.

Quòd medicamentorum quæ frigiditate ſua interimūt, nullum prorſus genere letale ſit, ac deleterium, ſed ſola quantitate.

Caput XIX.

EOrum ergo medicaminũ quæ frigore interimunt: nullum genere letale eſt, ſed ſola quantitate. At in erodentibus, putrefacientibus atque excalfaciẽtibus haud ita ſe res habet: ſed de his paulò pòſt dicetur. Quæcunque autem frigiditate occidunt, ea exigua quantitate ſumpta mortem non adferent, non magis quàm ſi copioſæ flammæ pauxillum aquæ inſtilles, aut lignum iniicias humidum ac viride. Quẽadmodũ itaq; niſi calorẽ habeãt abundantẽ, qui tum cõminuat, tum ad cor vſque perducat, interficere nõ poterunt: ſic ſi quod cõminuit ac deducit, multò valẽtius fuerit, prorſum deuincet, mutabitq;, ac alimento vt ſibi ſit medicamentum efficiet.

Quòd medicamenta quæ naturâ ſunt frigida, iure à ueteribus poteſtate frigida appellentur.

Caput XX.

QVãobrem eius quoque nunc protinus meminiſſe oportet, veteres medicamẽta naturâ frigida, poteſtate meritò dixiſſe frigida. Nã ea quoque quatenus vt refrigerent potentiam à nobis accipiunt, ſicut excalfaciendi calida. Quòd ſi alio modo illa, alio verò iſta, nihil vtique refert: generale enim idem cõmuneq; vtriſque eſt, nẽpe alterationis principium ex paſſuro corpore in acturũ medicamentũ procedẽs. Nã quæ poteſtate quidẽ ſunt calida, alterãtur eo duntaxat, quòd incaleſcant à nobis: at quæ natura frigida, tum quòd cõminuãtur, tum quòd adſcititiũ accipiãt motũ. Cùm itaque ipſis tanquã frigidis agere abſque corporis patientis auxilio non licet, iure poteſtate frigida dicuntur. Nã vt actu nos frigefaciant, nõ prorſum ex ſeſe obtinent, verùm à nobis prius perpetiantur vt refrigerent oportet. Etenim in minuta conteri, & aduentitiũ motũ accipere, † affectus ſunt medicaminũ. Attamẽ ſi cui libeat ea actu frigida nominare, haud equidẽ repugnẽ, modò omnis in verbo diſſenſio ſit, res autẽ vtriſq; cõfeſſa. Siquidẽ (quod paulò ſuprà monuimus) id genus omnia calidũ corpus quo agere poſſint poſtulant. Ea propter meconiũ, hoc eſt ſuccus papaueris, & cicuta, ſi vino miſta bibãtur, ocyus necãt, licet nõ quouis tem-

† πάθη paſſiones.

uis tem-

uis tẽperata modo. Si enim ipsa paucissima plurimo vino misceãtur, prorsũ deuinci possũt. Si verò pauculo multa, deducũtur quidẽ ad cor, vinci autẽ nequeũt. Si quis verò papaueris succum, quantus interficere potest, hauserit, ac etiãnũ tamẽ superſit, recta ratione & hunc quoq; sanabit largè epotũ vinũ vetus & copiosum, magísq; etiã si generosum fuerit: nã id quoq; magis cal facit. Quòd verò cor nondũ admodũ refrixerit, liquet: quãdoquidẽ adhuc homo viuit. Tũ autẽ digestionis in corpus tarditate quadãtenus mutatũ iam à corpore esse pharmacũ, sicuti lignum viride vbi proximè ignẽ aliquãdiu iacuerit: nec id quidẽ obscurũ est. Calidũ itaq; id tẽporis vinũ ebibitũ præsentissimũ est remedium, nósque etiã quẽdam extremè iã refrigeratũ vini lesbij potione seruauimus: potestque idem falernũ, surrentinum, ariusium, tmolites austerũ, ac quotquot calida simul & exquisitè vinosa fuerint vina, eũdem cum lesbio præstare valent effectũ. In summa quod tenui perlucidáq; substantia est, † colore vermiculo aut flauo, odore gratum, quódque multã aquæ misturã exposcit, id tum admodum excalfacere est natũ, tũ facilè vndique per corpus vniuersum deferri. Tale ergo naturâ vinum, ætate vetus, meracius mistum, eos etiam qui refrigerati iam sunt persanat, nec solum à papaueris succo, aut alio quopiam refrigerantinm medicaminum, verumetiam qui in morbis aut ex stomachi, aut ex cordis dolore animi patiuntur deliquium. At quod cum refrigerantibus medicamentis, quò celeriorem mortem afferant, bibitur, id nec multum est, nec generosum, sed quod cõminuere ea, ac distributionis sui impetu in cor perducere modo valeat. Atque de his quidem hæc sufficiant.

† κιῤῥὸς δὲ ἢ ξανθός. quod fuluũ est aut flauũ. Gellius interdũ κιῤῥὸν uertit Giluum.

De actione medicamentorum, quæ putrefactione & erosione nos necant.

Caput XXI.

QVoniam autem de iis etiam medicamentis, quæ erosione ac putredine interimere sunt nata, dicturum me, quòd tempore perniciosiora reddãtur, & ipso genere naturã nostrã corrũpere possunt nõ

modò multitudine, velut refrigerantia, ſum pollicitus: tempus nunc eſt de his dicere. Coniuncta eſt enim quadamtenus quæ de his habetur oratio, iis quæ de medicamentis poteſtate calidis dicũtur. Veriſimile ſiquidem eſt pleraque eorum etiam actu eſſe calida, ſed idcirco nos fugere, quoniam aut ipſi plurimum habeamus caloris: aut craſſa eorum eſſentia ſit. Redigamus enim eadem rurſum in memoriam, nempe quòd in balneo frigida videatur vrina: itidemque memoria repetamus, quòd cum in ſolium calidum deſcendere non valeremus, aliud prius minus calidum ingreſſi, nullo negocio quod anteà intolerandum videbatur, poſteà pertulerimus. Quin & aqua fontium tempore hyberno, quibus manus algent, tepida apparet, cùm aliis minimè videatur eiuſmodi. In ſumma enim (id quod anteà quoq; diximus) pro ſuo vnumquodque affectu corpora admota ſentire conſueuit. Sic ergo ſi manum habens frigidam, eam in tritici aceruum immiſeris, luculenter calorem percipies: ſin calidam, nequaquam. At ſi ſtercori columbino accumulato, potiſſimum ſylueſtrium columbarum, manum inſeras, etiam ſi calidam, manifeſtam tamen ſenties caliditatem. Sic miſy, ſory, chalcitis, ærugo, calx, aliáque id genus innumera, ſi illis aceruatis manum altius iniicias, protinus videbuntur eſſe calida. Cæterum ſi bolum ex eis vnum aliquem acceperis, cuius extrinſeca ſuperficies ab ambiente extrinſecus aëre ſit refrigerata, meritò nullum percipies calorẽ: quippe qui refrigeratas tantũ eius partes contingas, ídq; antequam in minutas redactæ ſint. Ad eundem modum hyeme ſæpenumerò tum putealis aqua, tum magis fontalis, calida tangentibus eſt viſa: verùm ſi quis calfactis prius manibus contigerit, frigida videbitur: memoraríq; ſanè poſſint alia id genus infinita, quibus facilè adduci quiuis poſſit, vt credat medicamenta poteſtate vt ad nos calida, alteri animantium generi actu eſſe calida.

Quòd rectè quæ erodendo putrefaciendoq; interimũt medicamenta, genere, nõ qualitate deleteria ſunt dicta: & quòd quantò in corpore morãtur diutius, tantò & magis agere ſunt nata.

Atque

Caput XXII.

ATque hæc quidem obiter dicta ſunto. Cæterum quę nos contactu aut per putredinē, aut per eroſionem interficiunt (nam de his habebatur oratio) ea rectè quidē ratione humanę naturæ deleteria toto genere exiſtimata ſunt, nō vt frigefaciētia, dūtaxat quantitate: hęc enim interdum vincuntur, & nutrimentum animali redduntur: putrefacientia autem etiam ſi quantitate minima ſumantur, omnino tamen corrumpunt, quia videlicet quæ putredini obnoxia ſunt, calore humiditatéq; putreſcere ſolent. Atqui calidus humidúſque ſanguis eſt. Itaque putreſcere nunquam ceſſare poſſunt, ſimúlque viciſſim putrefacere, quæ σηπεδονώδη à putrefactione vocantur medicamina. Proinde longo etiam pòſt tempore à quo ſumpta ſunt nōnulla interimunt, potiſſimū quæ craſſa, terrenáq; eſſentia ſunt. Hæc enim corporibus noſtris inhęrētia inſidentiáq;, dein tēporis ſpatio putreſcētia erodunt corrūpúntq; vicinas corporis partes.

Qua cauſa putrefacientia medicamina, licet genere letalia ſint, non tamen perpetuò occidant.

Caput XXIII.

AT quæ tenuiora ſunt, etiam excerni interim cum excrementis poſſint: feréque accidit, vt duas ob cauſas iſtas quandoque medicamenta putredine eroſionéve necantia non interficiant: vnam videlicet, quā modò admodum dicere deſij: nempè cùm vnà cum excrementis excernuntur priuſquam iniuria corpus afficiant: alteram, ſi cui accipienti bona faueat fortuna, videlicet aut cibis, aut quæ alioqui conferunt, vtenti: aut medicum qui curando præſit, nacto. Nam vbi grauis ab iis noxa illata eſt, malum neque victus ratione, neq; generoſorum medicaminum, medicíq; auxiliantis ope ſiſti poteſt. Quòd ſi prorſum exile ſit deleterium, nihil repugnat quò minus illud quoque nihil perficiat, propterea quòd cum recrementis excerni poſſit aut idonea victus ratione ſuperari: vtputa ſi canthari-

dis ſit

dis sit centesima drachmæ particula:nam id priusquã noxam animali inferat,vnà cum vrinis excernatur. Sanè cãtharides vrinam cientibus medicinis miscentur,sicut pleraq; alia letalia alexipharmacis,hoc est amuletis. Atq; id genus medicaméta composita si aptè temperata fuerint, omnino efficacissima sunt:quemadmodum quod ex cantharide conficitur,vrinæ mouendæ accommodum est. Feruntur enim alioqui sponte sua cantharides per vrinã ad vesicam,atq; sic rodendo eam exulcerant: verùm vbi paucum ex illis multis miscetur bonis atq; vtilibus, illa quidem velut manu ducunt, rodere tamen nequeunt. Opus est enim vt quicquid agat,etiam si sit valentissimum, aliquantam tamen & magnitudinem habeat: quando nimirum & ignis ipse si prorsum minimus sit, præter quàm quòd nõ vret, ne calfaciet quidem:quippe cùm & centesima scintillæ portiuncula sensu à nobis sit imperceptibilis. Ex quibus omnibus patet,quæcunque frigiditate interimunt, si paucula sumantur, nutrire corpus posse, velut lactucæ succum:at quæ putrefaciendo erodendóque, ea nunquam nutrire, ne si præ paruitate quidem innoxiè corpus permeent: genere nanque talia humanæ aduersantur naturæ.

Quòd in medicamentis, dissimilaris substantiæ reperiatur mistura: ac proinde ubi fine suo purgãtia frustrantur, interim quidem extremè lædimur, interim nequaquam. quippe ubi deleteriam in se uim permistam obtinent, ad corrumpendum conuertuntur. Si uerò uim non habeant deleteriam, concoquuntur, talémque generant succum, qualem trahere nata erant.

Caput XXIIII.

QVemadmodum in saporibus antè monuimus, nullum propè eorum alienæ esse qualitatis expertem,verùm siue in arboribus,siue in herbis, siue in fructibus mistos semper alterius generis esse saporibus:

ribus: ita in medicamentis intelligere oportet, multas diuerſi generis miſtas eſſe ſubſtantias: id quod inuenias, ſi conſideres granũ cnidium hoc à cnico differre, quòd plurimũ habeat caliditatis. Nam ſimilitudinem vtriuſq; ſubſtantiæ tactu viſuque cognoſcere liceat: prętereque ea tertium eſt, quòd ambo pituitam detrahant. Oſtẽſum eſt ſiquidem nobis in commentariis De naturalibus facultatibus, quòd qualitatum quæ in ſubſtantiis ſunt proprietatibus attractiones perficiantur. Attamen grano cnidio multum permiſtum caloris eſt, quare à cnico diſtat. Idcirco purgantium medicamentorum, vbi fortè purgatione fruſtrantur, quædam extrà quàm quòd noxam corpori nullam afferunt, etiam alimentum homini præbent: alia verò in corruptionem, ac tanquam in venenum vertuntur. prorſum enim medicamẽtum expurgans vel cum vno ſaltẽ humorum, qui in corpore ſunt noſtro, ſimilitudinẽ quandam obtinet, non autẽ perpetuò permiſta eſt illi vis quędam venenoſa: quamobrem nec perpetuò licet nõ purget, iniuria afficiet, verùm concoctionem accipiet, talémq; producet humorem, qualem trahere natum erat.

Quamobrem, cùm qualitatum proprietate attractiones perficiantur, purgantia medicamẽta quidem perpetuò humores attrahãt familiares, nec tamen unquã à familiaribus attrahãtur: An q; efficaciora ſunt purgantia medicamina, ſic ut attrahere potius quàm attrahi ſint idonea?

Caput XXV.

NOn autem me fugit, qui in naturalium facultatum commentariis exercitatus antè non ſit, haſce ratiocinationes non ſatis conſequi poſſe. Demonſtratum enim ibi eſt, pleraſque perfici attractiones qualitatũ familiaritate: proinde quanque ſingillatim animantis particulam familiare ſibi nutrimentum attrahere. Ad quam ſententiam ſeu dogma ſequitur medicamenta purgantia eſſe quidem detrahendis humoribus familiaria, verùm quę attrahunt, quodammodo eſſe efficaciora valẽtioráque, ſicut magnes lapis ferro: quippe

qui ad

qui ad ferri naturam accedat, inque ferri metallis reperiatur, eíque magnopere ſpecie perſimilis ſit, verùm fortior eſt quodam modo, vt attrahere ſit aptior, quàm attrahi. Quin nec cnicum quoque à pituitæ natura alienũ eſſe diffidendum eſt, vti colore ſuo præ ſe fert: ſed tamen calore ipſo quàm pituita valentior eſt, vt trahere quàm trahi magis par ſit. Ad eundem autem modum granum cnidium, ſed ſiquando fortè à corpore noſtro vincatur (id quod aſſiduè cnico vſuuenit, rarius autem grano cnidio, nimirum ob robur) vice purgationis alimentum efficitur: velut veratrum ſemper coturnicibus. Volo autem (quandoquidem in hunc ſermonem deſcendimus) logici cuiuſpiam meminiſſe theorematis, quod & in commentariis De demonſtratione mõſtrauimus, cæterum in rem præſentem haud inutilis. Eſt autem theorema eiuſmodi. Demonſtrationum aliæ, quòd ex neceſſitate hoc illi inſit concludunt: Aliæ, quòd ineſſe poſſibile eſt. Harum ipſarum quædam in id quod ex neceſſitate ineſt recidunt, quando videlicet ex neceſſariis conſequuntur principiis, velut in hoc ipſo quod modò monſtrauimus. Siquidem in grano & cnico pituitoſum ineſſe ſuccum euidenter monſtrare non eſt: tamen poſſe eſſe, ac probabile veriſimiléque eſſe, ratione colligitur. Sed quia attractiones, ſubſtantiarum fieri ſimilitudine oſtendimus (demonſtratum enim ſubinde eſt, in purgationibus attractionem eſſe eorum quæ purgantibus medicamentis ſimilia ſunt, haud verò omnium ſimul ſuccorum alterationem) ſimilitudinem ineſſe quandam vtriſque ſubſtantiis, & eius videlicet quod purgat, & eius quod purgatur, neceſſe eſt. Porrò cum quod purgatur, pituita eſt: quod trahit, pituitoſum ſit oportet. Pituitoſum autem eſſe oportere quod trahi diximus, non autem planè pituitam. Etenim ſimilitudinem ineſſe ſubſtantiis diximus, non identitatem: contrarium enim cernimus. Nam neque ferrum attrahit ferrum, neque caro carnem, ſed lapis ſideritis ferrum, caro ſanguinem. Differunt enim, mea quidem ſententia, idem & ſimile. Quippe pituitæ pituita eadem eſt, & cnicum cnico, ſimilis autem pituitæ cnicus, non tamen idem. Neque enim quæcunque aut bilio-

ſa aut

ſa aut pituitoſa dicimus, perinde tanquam bilem aut pituitam continerent ſic nuncupamus. Huius enim opinionis abſurditatem deteximus cùm in Naturalium facultatum commentariis, tum multis alibi locis.

Quòd in purgantibus medicinis duplex inſit ſimilitudo, nempe quædã actu, & quædam potentiâ.

Caput XXVI.

QVapropter prætereunda ſunt omnia huiuſmodi. Illud verò rurſus repetendum eſt, quòd ipſorum purgantium medicaminum quædam iam etiam poſſidēt idoneam ad attractionem ſimilitudinem: quædam non perfectè quidem eam obtinent, verùm in animantis corpore accipiunt, non ſecus atq; vrentia medicamēta, quæ cauſtica Græci vocant. Itaque duplex quoque in his ſimilitudo eſt, vna actu, altera potentiâ, velut & in aliis omnibus. Quin & permiſti ſunt ſimilibus in vnoquoque ſuccis, alij diſſimiles, qui partim quidem medicaminoſi ſunt, partim non. Quare vbi purgationē haud aſſequūtur, quædam purgantium malum corporibus noſtris inferunt, quædam verò alimentum exhibent.

De immoderatis purgationibus, quas ὑπερκαθάρσεις Græci uocant.

Caput XXVII.

POrrò quoniam ſemel ſermonem de purgantibus medicamentis attigimus, præſtiterit fortaſſis non nihil quoq; dicere de nimiis purgationibus, quas ὑπερκαθάρσεις græci uocant, quaſi ſuperpurgationes dicas. Euenire igitur eæ ſolent, cùm purgans medicamen vſque adeò inualuit, vt in vaſorum ad ventrem pertinentium oſculis mordicationem apertionemq́ue multam relinquat, aſſiduéque irritans conuellensq́ue corpora, quæ in vaſis ſunt vires diſſoluat atque deiiciat. Nam quod in ventre euenire conſpicimus, vbi vires eius in extremam inciderunt infirmitatem, idem in venis accidere putandum. Quid porrò eſt quod in ventre euenit? vomitus totius eius quod deglutiit, vbi videlicet ſuperiores

eius

eius partes debilitas occupauit: inteſtinorum verò leuitas, vbi inferiores. Oſtenſum eſt autem & de hiſce latius in tractatu De vacuandorum cauſis. Huiuſmodi affectum exiſtere in venis exiſtimandum eſt in ſuperpurgationibus. Cum autem per initia modica etiamnum ſit & apertio, & imbecillitas, tum quod & tenuiſſimum eſt, miniméque naturæ familiare, excernitur: † ſed vbi vtraque adaucta eſt, iam tum etiam craſſa, & quę naturæ animalium familiariſſima ſunt, euacuantur: quamobrem flaua bilis primo, pituita ſecundo loco, tertio loco atra bilis, poſt hæc poſtremus omnium in ſuperpurgationibus effunditur ſanguis, vtpote qui naturæ ſuccus ſit familiariſſimus. Ante hũc verò primus quidem qui tenuiſſimus, poſtremus qui craſſiſſimus. Diſſeruit autem & Hippocrates in opuſculo quod de natura humana inſcribitur, de ordine qui in iſtis euacuandis ſeruari ſolet, ac nunc quoque ne quid huic ſermoni deſit, dicendum eſt. Etenim ſi quod pituitã ducat medicamentum exhibeas, prima quidẽ in ſuperpurgationibus flaua, mox atra, tertio loco ſanguis eiicitur. At ſi quod flauã bilem detrahat, pituita conſequetur, tertia atra, quartus demum reddetur ſanguis. Quin & ſi atram bilem purgare ſit natum, eam quidem primam euacuabit: poſt quam flauam, deinde pituitam: omniumque poſtremus ſequetur ſanguis, tanquam ex inanimis iam vaſculis effluens, vt quæ ſumma iam debilitas occupet, quæque ad extremam oſculorum † apertionem peruenerint. Ex quibus manifeſtum eſt, poſtremum in ſuperpurgationibus vacuari humorem, qui idem & familiariſſimus eſt: aliorum autem vnumquenq; prout aut craſſus eſt, aut tenuis.

† ἐπὶ πλεῖον δὲ προηκόντων ἀμφοτέρων ἤδη.

† διάτασιν *diſtenſionem, dilatationẽ.*

Qua cauſa in immoderatis purgationibus humores minimè purgãtĩ medicamento familiares itidem euacuentur: nempe propter uaſorum infirmitatem, propter oſculorum laxitatem, propter purgantis mordacitatem.

Caput XXVIII.

Cæterum

CAEterùm causæ quamobrem omnino & qui alieni sunt à purgante medicamento succi, vnà excernantur, in hisce tribus consistunt, vasculorum scilicet imbecillitate, osculorum laxitate, & purgantis mordicatione. Cùm enim vascula non amplius in sese continere succos possunt, & oscula eorum reclusa fuerint, nec irritare medicamentum desinat, possitque non amplius familiarem trahere succum, necesse omnino est reliquos quoque quo diximus ordine excerni. Satis enim erat vnica mordicatio, quæ organa ad excretionem excitare posset: quantò ergo magis id fiet, vbi & apertio, & imbecillitas vasorum coïerit? fit autem vt suprà diximus, apertio ob medicamenti potētiam: ob quam videlicet mordicatio item prouenit. Vasorum autem imbecillitas, tum ob ingentem defatigationem (quam scilicet dum à purgante medicamento mordicarentur, ac veluti emulgerentur, fieri contingit) tum ob intemperantiam, quæ in superpurgationibus occupat. Quencunque enim humorum penitus euacuaueris, intemperantia consequatur, necesse est. Itaque quòd à purgante & alieni quoque vacuentur succi, eas habeto causas: porrò quòd supradicto ordine, vacuandorum humorum tum tenuitas, tum crassitudo in causa est, & ad hæc prout magis & minus animantium constitutioni succus quilibet familiaris est.

GALENI DE SIMPLICIVM MEDICAMENTORVM Facultatibus. LIB. IIII.

THEODORICO GERARDO GAVDANO INTERPRETE.

Caput I.

VO pacto igitur dicatur frigidum, calidum, humidum, ſiccumq́ue facultate medicamentum: tum qua ratione id explorare oporteat, ſuprà definitum eſt. Porrò quoniam nonnulla emollientia dicuntur, relaxantia, rarefacientia, condenſantia, emplaſtica, ac digerentia, multaq́ue his ſimilia alia, præſtiterit & de his diſſerere: vnà verò cum iſtis, aut etiam ante ea, de ſaporum omnium & eſſentia, & facultate, de qua & in fine primi horum commentariorum verba fecimus, quando ſcilicet Platonis ex Timæo dictionem adſcripſimus. Verùm ibi quidem vt mentionem facerẽ paſſionum ſenſibilium, quas lingua in quoque eorum perpeti eſt nata: at hîc de eſſentia & facultate ſaporum ſermo habebitur: quandoquidem & aliæ animantis partes ſimiliter vt lingua à facultate ſaporum perpetiuntur, ſed paſſionum ſenſum non exactè percipiunt. At lingua prę terquam quòd perpetiatur, ſenſus etiam perfectionem poſſidens, earum omniũ naturas dignoſcere poteſt. Nec enim hoc dicendum eſt, calidum, frigidum humidum, ſiccumque linguam calfacere, frigefacere, ſiccarẽ, aut humectare poſſe, aliarum verò quanuis nõ poſſe, imò vti hanc, ita & alias omnes ſingula afficiunt & alterant, tantum diuerſitate in ipſis exiſtente pro minoris maiorisq́ue ratione: haudquaquam in ipſo, vt ſic dicam, affici, aut non affici. Quippe quòd lingua non ſecus atque alia quæuis animantis

animătis partium, calidum, frigidum, ſiccum, humidúmque dignoſcere corpus valeat, cuiuis clarum eſt: amaritatem verò, dulcedinem, ſalſitatem, aciditatem, auſteritatē, acerbitatem, acrimoniam hæc ſola diſcernere creditur: tametſi paſſionū ſimilitudinē inuenire eſt cū in aliis partibus omnibus tum in vlceratis. Nā cutis duritas denſitáſque excludit, reſiſtit, prohibétq; quò minus foris incidentium facultates intrò in carnem ipſam penetrent.

Quonam modo frigidum corporibus noſtris mordax appareat, & qua differat ab iis quæ caliditate mordicant: nempe quòd cōtinuum diuellat: cuius rei cauſa eſt, quòd & tenues humores compreſſu exprimătur, & uacua ſpatia relinquantur, & mollis ſubſtantia in arctiorem locum contrahatur: at calidū, quia ſubſtantiæ continuitatē erodat.

Caput II.

Apho. 20. lib. 5.

Ic enim & illud ab Hippocrate dictum eſt: Vlceribus frigidum mordax, tametſi cuti priuſquā vlceraretur, mordax nequaquam eſſet. Eſt verò & oculis, & naribus, & ori, externis partibus animalis, frigidum mordax, ⸆ nec minus internis, ventri, & inteſtinis, vt difficile ſit nonnunquam diſcernere, an à frigore quis, an ab humorum mordicetur acrimonia. Eueniunt autem hæc non abs re. Siquidem cum frigidum quæcunque cōtingit, eorum & contrahat ſubſtantiam & condenſet, conſtringátque, primùm tenues tum excernantur humiditates neceſſe eſt, ſicut ex oculis lachryma, ex naribus muccus: poſteà verò etiam mordax appareat, licet alia ratione quàm calidum. Nec enim erodendo quod continuum eſt, ſed diuellendo, moleſtū ac mordax eſt frigidū. Quare nec duris corporibus tale apparet. Nam dū mollia contrahuntur comprimunturque, humidum exprimi contingit, ſimúlque partes diuelli: humidū quidem, ſicut in ſpōgia à manibus noſtris contracta compreſſaque: diuelli au

⸆ τοὺχ ἥκιστα δὲ γαστρός τε καὶ ἐντέρων τοῖς ἔνδον.

tem, ſicut in iis quæ diſtrahuntur diuelluntúrque, ſiue à noſtris manibus, ſiue aliunde. Tale quid rara molliáque corpora à frigido perpetiantur neceſſe eſt, raritate frigus promptè intrò recipiente, multóque etiam próptius partibus in ea mollibus: quæ in profundo ſunt, à frigore con creſcentibus. Frigidum itaque ſpiramenta cuncta in raris corporibus ſubiens, qualia ſunt vulnerata omnia, oculiq;, & nares, ac os, ventérque, omnes refrigerandorum corporum partes circumquaque amplectitur, & quodammodo multis circunquaque anſis eas contrahens atque condenſans, à continuis auellit. Quæ dum patiuntur, multa fieri ſpatia inania neceſſe eſt: non tantum quia tenues exprimantur humiditates: verumetiam quia ſubſtantia mollis in arctum contrahatur. Atqui ſpatium inane in ſibi continuis corporibus, ſeruata etiamnum continuitate, fieri non poteſt. Ergo ſi fieri id conſtet, clarum eſt illam deperdi, ac corpus continuum diſtrahi, ex quo moleſta mordaxque ſenſus exoritur affectio. Tametſi non eadem vtriſque qualitas eſt, tum iis quæ frigore mordicant, tũ iis quæ calore: ſed in illis protinus & contractionis condenſationiſque ſenſus percipitur, in his diſſolutionis & fuſionis. Quin nec par eſt vtriuſque affectus celeritas, verùm in refrigerantibus quodammodo tardior & cunctátior eſt mordacitas, at in excalfacientibus celerrimè penetrat. Quando igitur abunde definitum eſt tum ipſa rerum natura, tum etiam qui in nobis fit ſenſu, claréque expoſitum eſt, quo pacto calidum, quóq; frigidum mordax appareat, colligere quenque apud ſeſe nunc oportet vel antequam à nobis id audiat, mordicantium medicaminum alia calida facultate, alia frigida, neceſſariò eſſe: à nobis autem diſtinctiones eorum exactè addiſcere licebit, vbi prius commonefecerimus, poculum & balneum cum temperata ſunt, calida à nobis dici nonnunquam appellationis abuſu: quandoquidem eucrata ſiue temperata dici debebant, ac ſymmetra potius quàm calida. Ergo quæ ſic calida ſunt, grata amicáque ſunt: funditur enim quod in corporibus noſtris conſtiterat,
ali. iure atque concretum fuerat: quo maximè affectu voluptas animantibus conſtat. At ſi moram etiam trahant, † ſenſim quoque & ipſa moleſta euadunt. Ad tantam enim fuſionis

ſionis immoderationem ſic recidunt, vt ſubſtantiam noſtram etiam digerant, diſſoluant, atque diſpergant. Verùm nec ſic quidem mordicatione infeſtant, ſed animi afferunt deliquium, viréſque deiiciunt, vt mors quoque tãdem ſequatur. At quæ his magis ſunt calida, ſecant, diſtrahunt diuidúntque ſubſtantiam: quare neceſſario mordacia videntur, velut aqua feruens, ac ipſe ignis. Eũdem in modum frigida quæ contrahunt, nondum tamen cõtacti corporis continuitatem diuellunt, frigida duntaxat ſunt, haud etiam mordacia. At quæ ſuprà quàm quòd cõtrahunt, etiam conuellunt, ea vtique omnia violenta condenſatione vtuntur, quocircà & mordacia apparent. Igitur ſubiectam materiam contrahere & condenſare, frigidi ſemper proprium eſt: fundere autem atque liquare, calidi: vtriuſque verò immoderatius aucti, communis eſt mordicatio. Etenim quæ ſummè frigida calidáque fuerint, præter omnes alias, quas modò memorabam, raras molléſque partes, cutem etiam noſtram inuadunt. Memini me quandoque per niuem iter feciſſe tam altam & copioſam, vt nulla terræ pars nuda conſpiceretur. Aër exactiſſimè purus erat, ſpirabátque à niue quidam ventus adeò frigidus, vt non oculos modò & nares, ſed & totam adeò faciem mordicaret, verùm etiam ſi quis fortè manũ protuliſſet, ſimiliter illam afficeret. At quæ à ſumma frigiditate aut caliditate abſunt, cutem non mordicant. Frigida quidem, quoniam continuitatem eius ob duritiem diſtrahere nequeant, nec in profundum ſubire præ ſuperficiei denſitate valeant. Calida autem, tum quòd non erodant, ſed duntaxat fundant, tum quòd interdum meatus promptè penetrent. Plurimum autem ad id genus paſſiones facit eſſentiæ medicamentorum vel tenuitas, vel craſſitudo. Siquidẽ frigida quæ tenuium partiũ ſunt, cum magis in profundũ tranſeãt, vehementius etiã proinde mordicant. Calida verò quæ craſſarũ ſunt partiũ, quoniam plus vlcerant, violentius idcirco etiã affligunt. Tenuiorũ itaque partium aër eſt, craſſiorũ terra, mediũ eorum tenet aqua. Sed aër accenſus fit flamma, terra autem pruna: At aqua vehementẽ ſanè caliditatẽ accipit, ſed nec flamma, nec pruna propter innatã humiditatẽ efficitur.

Siquidem flamma & pruna, ignis ſunt genera: Ignis autē omnis calidus eſt & ſiccus: At aqua ſicca vt ſit, fieri nequit, proindéque ipſius ignis exactè qualitatem ſicut aër & terra non accipit. Nullum eſt itaque æquè calidū pharmacum, vt aut flamma, aut pruna, aut feruens aqua, immò vt ſit vel calidiſſimum, omnino tamen plurimum ab illis vincitur. Procedit autem ad vſtionem vſque medicamentorum caliditas, vbi videlicet in craſſa conſiſtit eſſentia. Quæ verò ſubtilium partium ſunt calida, nonnunquam omnino non mordicant, ſed calfaciunt duntaxat. Eſt autē vbi & mordicent, non tamen vrant.

Quæ uocemus tenuium partium & quæ craſſarum.

Caput III.

SEd quid tenuium partium, quídve craſſarum eſſe intelligamus, commemorare oportet. Nēpe quæ celeriter in tenuia ſoluuntur, tenuium appellantur partium. At quæ id perpeti nequeūt, craſſarum. Quòd ergo ea ſoluantur, calor qui eſt in animantis corpore cui vnūquodque applicari contingit, in cauſa eſt. Quòd autē in tenues craſſáſue partes comminuantur, id à ſua ipſorū natura obtinent. Quocircà refrigerantium medicaminū ea quæ craſſarum ſunt partium, mordicare nequeunt, vtpote quæ extimam cutis ſuperficiem penetrare non valeant. At quæ tenuium ſunt partium, & perfacilè penetrare poſſunt, & in profundum ſubeuntia molles animātis partes mordicant. Mordicāt etiam magis quæ cum tenuium ſint partium, inſuper inæquabilem obtinent temperiem. Sed ſuprà demonſtratū eſt, inæquabilia eſſe propemodum omnia. Quippe aut impoſſibile eſt, aut perdifficile, vllam inuenire ſubſtantiam quæ adamuſſim ſimilarium ſit partium. Vinum nanque diximus vnum quidē habere in ſe recrementū craſſarum partiū: vnde, dūm temporis ſpatio ſecernitur, ferturque deorſum, fæx conſiſtit: aliud verò ſecundū, quod florem nuncupant, quod dum vinum feruet ſupernatat, ſed poſteà ad fæces ſubſidit: tertiū, aqueū, quod toti vino permiſtū eſt, hoc primariò potiſſimūq; feruet: quartū præter hęc eſt ipſum reuera vinū.

Oſtenſum

Ostensum verò etiam est, quòd tum in oleo, tum in lacte tum in aliis omnibus succis eadem sit recrementorum natura, multóque magis in totis plantis, metallicísque omnibus quæ memoria tenentes nunc tempestiuum est de medicamentis omnibus considerare. Ac primum omniũ cauendum est, ne nobis quoque quod plerisque omnibus qui talia scrutantur, accidat. Nam quasi omnia similariũ forent partium, ita disserunt, nec concedunt neque vinũ, neque oleum, neque reliquorum vllum ex diuersis facultate partibus consistere: immo multò magis mirãtur, si de aceto audeamus dicere, ipsum ingenitam vini caliditatẽ perdidisse, cæterum ex putredine aliam adeptum: cuius sanè sententiæ est tum Aristoteles tum † Theophrastus. Nam vinosæ vini partes, dum ipsum in acetum transit, refrigerantur: at aqueum recrementum putrescens adscititiam caliditatem obtinet, velut cætera omnia quæ putrescunt: fitque acetum quiddam ex cõtrariæ facultatis partibus compositum, partim refrigerantibus, partim calidis, sicuti vstorum lignorum omnes cineres. Etenim in illis aliquid velut fomes quidam igneus per exiguas partes dispersum est, quod & valde calidum est: reliquum omne tum terreum est, tum frigidum. Idcircò cum cinis aqua maceratur, ac per rariuscula quædam corpora modicè colatur, fit vt calidę acrésque partes vnà ferantur: reliquum quod est, frigidum est, nempe quod igneas suas particulas in aquam deposuerit. Vocant eam aquam homines Græcè κονίαν, latinè lixiuiũ: idque proportione quadam aquę marinæ, & muriæ dispositionis, generationis & facultatis ergò respõdet: illa enim ex aqua saléq; cõstant: at aqua quæ cinerem abluit, tũ ex ipsa, tũ ex partibus quas secũ rapuit, cõposita, hoc pacto effecit nominatam κονίαν, id est, lixiuium: quod nisi anteà scias ex aqua ac fuliginosis cineris partibus effectum, forsitan simplex & incompositum esse corpus existimes. Eiusmodi quiddã in aceto nobis euenit. Nam cum nequeamus sensu cernere ipsius generationem, rationi diffidimus. Cæterum si nihil aliud, saltem considerantes omphacis cum eo differentiam, æquum esse credere sciemus, quòd nõ acidus modò, sed & acris quidam alius ei permistus sit sapor: quamobrem

Capi 10. lib. 6. de causis plãtarum.

perfectè omphacis ſuccus refrigerat, hinc eſt quòd ſummè ardoribus proſit, ſiue ori ventris impoſitum, ſiue totis hypochondriis, ſiue cuilibet alij quod refrigerare libeat. Secus verò habet acetum: nec enim ad vnguem vnũ eſt, neque tantum acidum, ſed & acris alius quidam ei ſapor permiſtus eſt. Itaque quod tantum eſt acidum, quicquid id fuerit, planè frigidum eſt, ſiue pirum, ſiue malum, ſiue acinus vuæ, ſiue rubi, ſiue ipſius mori, ſiue rhœas fructus, hoc eſt mala punica, ſiue quiuis alius tum fructus, tum ſuccus, tum planta, vt oxylapathum, & oxalis, quam eandem oxida quoque nominant. Quippe ſi guſtanti vehemens atque manifeſta illi ineſſe aciditas appareat, nec quicquam præ ſe ferat acrimoniæ, omnino hunc ſuccum refrigerantem reperies: quin confidenter vtitor, ſiue ad ardores vti conſilium eſt, hypochondriis impoſito, ſiue ad eryſipelas, ſiue ad alium affectum calidum. Similiter quoque frigidos affectus ab eo omnes palàm lædi comperies. Porrò vbi miſta tibi qualitas appareat cum acrimonia, conijciendũ eſt caliditatem quoque ineſſe. Sin iuncta ſit adſtrictio, aliud eſt frigiditatis genus: nam acida frigiditas tenuium eſt partium, at adſtringens craſſarum.

Quomodo exerceri oporteat in agnoſcenda cuiuſque ſaporis facultate.

Caput IIII.

Sed horum paulopoſt probationes afferemus in medium. At quod prius conſilium dari oportet iis qui talia abſque ſophiſtica arrogantia, immò vnius veritatis gratia ſcrutantur, id nũc tempeſtiuum eſt expromere: nempe quòd nõ ſola ratione exerceri per eas methodos logicas, ad quas nunquam hortari deſino, quáſque in demonſtrationum commentariis tradidi, ſed etiam guſtandi exercere ſenſum in ſaporibus oporteat, principióque in iis exquirendis ſolicitos eſſe, quæ vnam quampiam habeant qualitatem manifeſſiſſimam: vt ſi acrimoniam cogitatione complecti clarè velis, id in allio, cæpis, & quæ ipſis ſimilia ſunt, efficies aſſiduè guſtando, plurimúmque dentibus mandendo, tum in longo vſu paſſio-

nis

nis existentis sensum memoriæ diligenter mandando atque infigendo: Sin adstrictionem, in galla, rho, & similibus: Si verò amaritatem, nitri fellísque gustu: Si autem dulcedinem, gustu siræi & mellis. Ad hęc siue ἄποιον, hoc est quod qualitatis sit expers, siue qualitate quod ad sensum attineat, medium voles compræhendere, aquam gustare iubeo, ac diligenter memoriæ commendare, eámq; potissimum quæ nullam dictarum præferat qualitatum, neque dulcedinem, neque amaritatem, neque acrimoniam, neque aciditatem: præter hæc quæ neque supra modum sit, aut calida, aut frigida. Nam hinc exorsus prōptius & ad aliorum obscurorum omnium saporum agnitionem peruenies, & ad eorum quos ego quidem dulces, alij verò aqueos appellitant: qualis vtique est calamorū viridium, & graminis (agrosten Græci vocant) ad hæc tritici, hordei, zeæ, aliorúmque multorum quæ Theophrastus recenset, inquires an plures sint ponendæ dulcium saporum species, an verò in maioris tātum ac minoris inter se differre ratione existimādi sint. Sed de his alibi definiam.

Quòd pharmacorum emplastica uocata, cùm media sint in caliditate ac frigiditate, terrestria quoque esse, ac sine mordicatione siccare oporteat. *Cap.* V.

POrrò si qualem præbet sensum aqua planè omnis qualitatis vacua, talem in re sicca inuenias, ea nimirum extra omnem est insignem tum caliditatē, tum frigiditatem, mediam quoad fieri queat constitutionem obtinens, aut certè paulum ad frigidius declinans. At si talis cum sit in caloris frigorísque differentia, insuper consistentiam nacta sit siccā: terrestris sit, ac citra morsum desiccet, necesse est. Appellitant eius generis medicamenta omnia medici emplastica: velut pleraque quæ exactè lota sunt, Amylum, Pompholyx, Cerussa, Calx, Cadmeia, terra Cretensis, Cimolia, Chondrus, Samius aster, & fullonum terra, ex emplasticis sunt pharmacis. Sunt verò ex eis nonnulla non terrena solum, sed aquea natura. Quinetiam

quædam non parum in ſe aëris continent,omnia quidem glutinoſa,ac̀ proinde emplaſtica.

Quòd duplex eſt emplaſticorum medicaminum natura. Nam partim terrena ſunt atque exactè ſicca: partim planè uiſcoſa ac lenta, ſed miſta aqua terráque, atque ut plurimum etiam aere: communiter uerò omnia mordicatione uacant.

Caput VI.

DVplex ſiquidem eſt emplaſticorum medicaminum natura,altera exactè terrea & ſicca,altera viſcoſa quidem omnino, ſed ex aqua & terra, & plerunque etiam aëre miſta,ſicut oleum dulce. Poſitum autẽ retrò eſt,quid dulce vocitem. Ergo hoc ex aërosa,terrea,aqueáq; eſſentia temperatum eſt. At oui albumen ex iiſdem quodammodo,ſed magis tamẽ terrenum oleo eſt. Quin & quod lactis eſt caſeoſum,emplaſticum quoq; eſt,& ſuillus adeps. Nam tauri ſanè & hirci pinguedo acrimoniã & multam,& igneam poſſidet: bouis item ouiſque adeps acris eſt. Nam talium animãtium pingue ob craſſitiem adeps appellatur. Eſt enim nõ calidior tantum,ſed & magis terrenus ſuũ adipe. Porrò anſeris & gallinacei calidior eſt pinguedo & ſiccior quàm ſuum: quin & ſubtiliorum partiũ,& minimum terreſtris,ſicut & auium omnium: quandoquidem & corporis ipſarũ ſubſtantia nõ parum habet aëris. Sed de his alibi tractabitur. Quæcunque ergo pinguedines nondum vllam nactæ ſunt acrimoniam, emplaſticam & illinendi poros facultatem obtinent,eámque tantò efficaciorem,quãtò ſicciores, magíſq; terrenæ fuerint. Huiuſmodi eſt cera elota: deponit ſiquidẽ & ipſa quam habebat à melle acrimoniam. Satis verò conſtat,hæc à me non dicta eſſe de cera, quę natura ſua amara eſt,qualis eſt pontica. Ex abſinthio nãque ea amaritudinem obtinet: ac ſi vel ſexcenties eam laueris,prorſum tamen omnem amaritatem haud elueris. Fugienda verò etiam illa cera eſt, quæ ex acri & thymoſo melle cõficitur, cum planè ab omni mordacitate alienum præparare voles medicamentum. Quocirca ad la-

uandum

uandum idonea eſt, quæ ex melle facta eſt tum aquoſiore, tum minimè mordaci.

Quòd adſtringentia medicamenta acidáque, licet utraque qualitate ſint frigida, inde tamen diuerſa ſunt, quòd adſtringentia terrena ſint craſſæq; eſſentiæ, acida uerò tenuis.

Caput VII.

ATque emplaſtica quidem medícamenta eiuſmodi ſunt: ſed ad acida adſtringentiáque reuertor. Adſtringentia certè terrena ſunt & craſſa corporis conſiſtentia, qualitate verò frigida. Acida autem tenuitate pollēt corporis, ſed perinde vt adſtringentia refrigerant. Vtique gemina probatio eſt, nempe ex ſenſu, quæ ab inductione eſt: & ex ratione, quæ ex ſubſtantia eorum colligitur. Prior autem probatio dicetur, quæ vulgo quidem eſt apertior, cæterum ad ſcientificam demonſtrationē minus habet virium. Arborum fructus quotquot nobis vbi maturuerint dulces apparēt, nuper enati, acerbi ſiccíque ſunt conſiſtentiâ, pro ſui nimirum parentis quiſque natura (ceu quodam ait loco Theophraſtus) oliuæ, vuæ, mala punica, mora, palmulæ, pira: at progreſſu temporis humidiores reddūtur, acquirúntque pro acerbitate aciditatem, quam ſenſim exuentes poſteà dum matureſcunt ac perficiuntur, dulces euadunt. Sunt qui non in arboribus, ſed poſteà cùm decerpti conditiq; aliquandiu fuerint, dulcedinem accipiunt. Alij ſunt qui non interueniente aciditate, ſed palàm ab acerbitate in dulcedinem tranſeunt, ſicut oliuæ. Quin quòd calido matureſcunt coquuntúrque omnes, clarum eſt: tum quòd idipſum duplex ſit: alterum proprium, & cuique ingenitum: alterum externum, à ſole videlicet, ſed tamen naturæ ipſorum conueniens ac familiare: ſiquidem meminimus quæ nobis perpetuò propoſita ſunt elementa, & ipſum vtique clarè cognorimus. Porrò ſi cùm initio acerbi eſſent, tempore matureſcentes dulceſcunt, ſequitur ex calore ipſis prouenire dulcedinem, acerbitatem

verò

verò aciditatemque constitisse ex frigore. Quoniam autem principio lignosi cùm sint(vt & Theophrastus dixit) sicci quoq; sunt: simúlque acerbi, verùm affluentis posteà humoris copia acidos efficiat: palàm est saporem acerbum magis esse terrenum, acidum autem magis humidum. Itaque & Plato rectè definiit dicens. Quæcunque partes eiusmodi in succis deferuntur terrestres, eæ liquefactæ dum contrahunt atque exiccant † humidas linguæ sensibiles partes: si quidem exasperant, acerbæ: sin minus id faciant, austeræ apparent. Rectè autem & nos præter hæc dicemus, frigidum esse temperie saporem eiusmodi. Nam si terrenus fuisset duntaxat, emplasticus, non acerbus foret. Iamque oratio quodammodo ad essentiam ipsam transgressa saporum, demonstrationem attingit scientificam. Quippe si ab acerbo sapore manifestè linguam contrahi, siccari, asperaríque contingit, ostensumque superioribus libris est, ab vnico frigido contrahi, constringi, densaríque corpora: liquet planè frigidum esse saporem acerbum. Quoniam porrò inæquabiliter desiccat (id est enim quod exasperat) fuerit sanè omnino etiam terrenus. Siquidem aqueus omnia æquabiliter penetrat atque peruadit, eíque inseparabile est, ac perpetuum, etiamsi diuulsus sit, vt rursum vniatur: at terreno corpori quod in saporibus defertur, iam anteà inest diuulsio, simulque vt nunquam deinceps facilè coeat. Quin si eius recorderis quod vtriusque singulatim passionis est proprium, iisdem ipsum subscribet ac testificabitur. Velox siquidem acidorum saporum transitus in sentientibus partibus fieri conspicitur, acerborum autem tardus. Tum acida quidem in alto magis agere apparent, in superficie autem acerba. Hæc itaque omnia crassarum esse partium acerba indicant, acida verò tenuium. Multum inter se hæc conueniunt, tum ea quæ à rerum dicta sunt essentia, tum ea quæ per inductionem eorum quæ sensu sunt inuenta. Porrò nihilo deterius fuerit, mentionem rursum de nominum vsu facientes, hæc quoque adiicere, nempe quòd vtraque adstringere dicantur, tum quæ acerba sunt, tum quæ austera, sed in maioris minorísque ratione inter se differant. Tum quòd multæ
insunt

† alia lectio habet nenas sensibiliũ partium linguæ.

inſunt medicamentis qualitates, non diuerſæ tantum,ſed & pugnantes,atque interim etiam ſubcontrariæ. Id quod retrò ſatis oſtenſum eſt: cæterum ab eo nunc rurſus ordiri neceſſe eſt. Nam ſi guſtanti tibi idem acerbum & mordax appareat,id miſſum facias medicamentum iubeo:atque illud quæras, quod abſque mordacitate adſtringat. Ac ſi neque acidum appareat,neque dulce,neque amarũ, ſed quàm fieri maximè poſſit,vnam poſſideat qualitatem à miſtione alienam, nempe adſtrictionem, ita deniq; experientiâ examinabis:quomodo ſępenumero faciendum antè propoſui. Sin adſtringit ſimul ac mordicat, aut aliã quanuis qualitatem ſeu facultatem adſtrictioni iunctam habeat, fruſtra eſt ac ſuperuacaneum,vbi adſtrictionis actionem explorare conſilium eſt, ad experimentum tale ducere pharmacum . Incertum eſt enim , num ob adſtrictionem, an ob aliam quampiam admiſtarum illi qualitatum , an ob vtraſque , ſic in corpore illi applicato egerit. Etenim chalcitis , miſy, calcanthos, ſori , æris ſquama , cum ſimul adſtringant & mordicent , ſecundum vtraſque qualitates in quouis admotorum corporum actionem exerunt : nec tamen docere nos apertè queunt, an ab adſtrictione vrendi vim habeant , an ab acrimonia. Mittere itaque illa præſtiterit, & multa deinceps alia guſtare, ſynceram ſeorſum adſtrictionem intuentem, ac quoad fieri poſſit per ſeſe exiſtentem : ac vbi tandem talem quampiam repereris , ita denique medicamentum iudicare iis methodis quas ſuprà à me frequenter audiuiſti : vtpote ſi guſtanti tibi balauſtium, aut galla, aut citinus,aut hypocyſtis, aut ſolanum, aut glaucium , aut acacia , aut ſuccus rhu , aut id genus aliud exactè quidem eſſe appareat acerbum , nec vllam manifeſtam habens aliam qualitatem : in hoc iam expendere ac diligenter explorare adſtrictionis actionem oportet. Porrò exploratio ipſa fieri (vt ſæpe diximus)debet tum in optima corporum conſtitutione ad vnguem ſanorum , tum in ſimplicibus affectibus , ſeu calidis, ſeu frigidis, ſeu humidis, ſeu ſiccis. Nam ſi corpus ſanum manifeſtò refrigerare cernatur , & calidis proſit affectibus , & euidentem quoque laboranti ipſi frigidam afferat qualitatem:audendum erit

de adſtri-

de adſtrictione, quòd refrigeret, pronunciare. Sin contrà appareat, ſanáque ab eo corpora incaleſcant, & calidi affectus exaſperentur, frigidíque iuuentur: non refrigerare, ſed excalfacere medicamentum eiuſmodi putandum eſt. Eodem modo de acribus ſumendum experimentum, in cæpis, allio, pipere, pyrethro, zinzibere, ſtruthio, helenio, calce. Etenim quemadmodum qui ſolani ſuccum piperi miſcuit, neutrum ſatis explorare poteſt: ſic nec quæ à natura ſunt miſta. Eundem in modum contemplandum de acida qualitate, de amara, de dulci cenſeo, vehementes nimirum, & quæ quantum licet ſolæ ſint in explorationem legendo, & experientiâ vires eorum ſcrutando. Quippe quiduis te, quod modo ſit aut acerbum, aut auſterum, aut amarum, in experimentum ducere, tanquã in eo acerbitatis, auſteritatis vel amaritatis facturum periculum, planè abſurdum arbitror. Nam ſi vnam duntaxat qualitatem poſſideat, idem erit medicamenti ipſius & qualitatis experimentum: ſin multas, ex omnibus nimirum miſtam actionem medicamentum edet: quô fit vt qualitatis vnius eius quæ explorabatur, actio obſcura & incerta adhuc permaneat. Itaque ſi, vt propoſitum eſt, iudicare oporteat, non rectè ſenſerunt qui nihil prorſum pronunciari poſſe de ſaporum facultatibus exiſtimarunt, quíque aliter iudicium ineundum cenſent. Siquidem & de ipſis aliquid aſſeri poteſt, nec iudicium aliter quàm nunc eſt propoſitum iniri conuenit. Sanè ſi id modò dixiſſent, planè opus non eſſe ſaporum cõſideratione, cum vires medicamentorum expendimus (nam abſque his medicaminum vires experientiâ inuenire licet) laude illos potius, quàm vituperatione dignos putarem. Verùm vbi tanquam de re neceſſaria quidem illa ſed incompræhenſibili diſſerunt, bis repræhendendos iudico, tum quòd rem non neceſſariam habeant pro neceſſaria, tum quòd conſequi eam ſe poſſe deſperant. Nam facultatis medicamenti cuiuſuis iudicium, abunde citra saporum dignotionem ſola reperitur experientia, eum in modum habita quem ſexcenties iam anteà poſui. Atque ego ſanè nunc, non quaſi aliter inueniri quod inueſtigatur non poſſet, ad ſermonem de ſaporibus deſcendi, ſed par-

tim propter eam quæ ad principia eſt ſequelam, vt videlicet oſtenderem, omnia ad elementorum rationes conſequi, nec quicquam vſquam inueniri pugnans: partim verò etiam vt illos coarguerem, qui adſtringentia omnia excalfacere cõtendunt. Quinimmo fuerit etiam nonnullus eius ad præſens negocium vſus: ſed hæc poſteà monſtrare conabor. At nunc ad rem propoſitam reuertor, moneóque & hortor qui veritatis ſunt amatores, vt ipſimet adſtringentia omnia deguſtent, vti nos fecimus: ac vbi inuenerint aliquo in corpore perfectam adſtrictionem, quoad liceat ab aliarum qualitatum miſtione alienam, tum denique experientiâ expendere tentent frigidum ſit an calidum, humidum an ſiccum corpus eiuſmodi. Sed hoc quiſquis capiet, ſeorſum ipſe faciet. Ego verò vt aliquid de mea afferam pronunciémque experientia fortaſſis neceſſarium fuerit, atque in hoc quidem libro in genere, membratim autem in commentariis ſequentibus. Fuerit autem generalis de omnibus ſermo eiuſmodi. Corpus omne adſtringens, ab aliis, quod ſenſu animaduerti poſſet, qualitatibus ſyncerum, perpetuò comperi experiendo frigidum: quinetiam nonnulla ex iis quæ qualitatibus miſta erant, nempe quæ modicè dulcia, aut amara, aut acria, apertè quoque refrigerantia reperi, ſcilicet cum in eis adſtringendi refrigerandíque facultas ita vincerent, vt alias obſcurarent. Eadem ratione acida vniuerſa, tum ea quæ ſimpliciter acida eſſent, ſicut oxalida, & oxylapathum: tum miſtis quoque aliis qualitatibus quædam ſiue dulcibus, ſiue acribus, ſiue amaris, nihilo ſecius refrigerãtia expertus ſum, qualia ſunt mala punica, mala, pruna, vuæ, mora, ficus, ceraſia, ipſumque adeò acetum: ſed huic, vt ſuprà poſitum eſt, permiſta eſt quædam acrimonia: fructibus autem iis quos ὀπώρας Græci vocant, dulcedines quædam & acerbitates: quibuſdam verò etiam amaritates quædam obſcuræ ac leues. Tum item quæ adſtringunt pariter, atque acida ſunt, ea omnia quoque manifeſtò refrigerare experientiâ cognoui. Sola verò dulcia omnia pro dulcedinis modo protinus etiam calorem continent. Quocirca eorum quæ admodum dulcia ſunt, nullum omnino eſt frigidum.

gidum. Fuerit tamen modicè dulce, & aliquid frigidum, ſcilicet quando plurima corporis ipſius ſubſtantia aquea extiterit, ſed non adeò tamen frigida, vt id quod valde acerbum eſt, aut acidũ, ſed ſicut alicubi retrò diximus de illis quę tepidum calorem poſſident. Porrò amara omnia calida ſunt, vt bilis, nitrũ, vina valde vetuſta, ac numeroſa ſeminũ copia. Nam & ſemen rutæ, potiſſimum ſylueſtris, & tordyli & ſpondyli, melanthiiq́; & lupini, magisque agreſtes, orobi, & inter hos potius agreſtes, quíque à ſecure pelecinus nuncupatus eſt, reperitur autẽ in tritico, amygdalæ quædam, quæ ob id ipſum amaræ vocitantur, & cucumerum quædam ſemina, & ſemẽ mali medici, & ad hæc infinita alia amara apparent guſtantibus.

Quòd per acerbi ſaporis exolutionem naſcatur & auſterus ſapor, & acidus, & dulcis, ac pinguis. Soluitur autem acerbus ſapor, cùm frigidus ſit & terrenus, aut excalfactione, aut humectatione, aut ſimul utraque.

Caput VIII.

SEd infrà copioſius de amaris agemus. Nunc rurſum reſumpto de adſtringentibus atque acidis ſermone, conuenientem ei finẽ imponamus. Ergo auſterum ꝙ ſit acerbum exolutum, ſenſum ad memoriam reuocare oportet. At quæ ſit eius generatio, nunc dicam. Quandoquidem corpus acerbum terreum eſt ac frigidum, tripliciter neceſſariò exoluitur: aut incaleſcens, aut humeſcens, aut vtrunq; ſimul perpetiens. Itaq; ſi caleſcat duntaxat, nec ſit humidius, nec mollius, ſed durũ † ſolum acquiret dulcedinẽ, velut robuſteæ glandes, ac potiſſimũ quæ vocãtur caſtaneæ. Sin tantũ humeſcat, ſi quidẽ ea craſſarum ſit partium & aquea humiditas, auſterũ euadet: cuiuſq; enim ſaporis vires aquea retundit ac hebetat humiditas: Si verò tenuium partium ſit, & aërea, aceſcet: oſtenſum nanq; eſt, frigidũ ſubtile acidã efficere qualitatẽ. At ſi pariter & humeſcat & calefiat, humiditate quidẽ aquea in dulcedinem, aërea verò tranſibit in pinguedinem

† Al. μένον. i. manens.

nem

nem. Perſpicuum ergo hinc iam euaſit, quo pacto fructus principio acerbi cum ſint, proceſſu tẽporis quidam planè dulceſcant, quidam aceſcant, nonnulli fiant auſteri, aliqui etiam acerbi permaneãt, tum quidam etiam pingues reddantur. Et ſanè ſecundum propoſitarum qualitatum miſturas variam ſortiuntur mutationem. Acerbus ad extremum perſeuerat fructus ilicis, arbuti, fagi, corni: ſiquidem frigidus ſiccuſque, qualis erat ab initio, permanet, tantummodo mole increſcens, nulla pręterea magna accedente alteratione. Nam & arbores ipſæ tum denſiſſimæ ſunt, tum ſicciſſimæ, ac frigidiſſimæ. Acerbus ſimul & dulcis myrti fructus eſt, & piri agreſtis, ac roboris. Magis tamen dulcis quàm acerbus fructus caſtaneæ quẽ nominant. Tantum acerbus vitis amineæ tum fructus, tum vinum, ac quotquot his ſimilia ſunt. Auſterus vnaq; dulcis fructus palmæ, & inter vina ſurrentinum, ſalbinum, albates, vt vocant, & quæ eius ſunt generis. Solummodo dulce theræum, & ſcybeliticum, & ſyræum, & alia quæcũque cum iſtis conueniunt. Pinguis exactè tum fructus, tum ſuccus oleæ, tum etiam alij omnes ex quibus oleum conficitur, ſicut rhicini, raphanidis, & ipſa ſeſama, nuceſque, & amygdala. Nã id genus omnia vetuſtate prorſum efficiuntur pinguia, quippe in quibus aquea quidem excrementitiáque humiditas digeritur, propria verò à calore natiuo elaboratur atque exactè concoquitur.

Quòd amara ab immodico naſcantur calore, & immodicè ſint calida: dulcia uerò omnia calida ſint miti caliditate, quæq; non ſupra modum noſtram exuperet caliditatem.

Caput IX.

Qvicunque ergo fructus oleoſi ſunt ſolummodo, edendo ij ſunt & dulces: quibus verò alteraſcentibus amaror aduenit, ij edi non poſſunt. Quippe amarũ omne edi nequit: taleq; efficitur à caloris exceſſu, ſicuti poſteà docebimus. Verũ dulce oẽ calidũ eſt, nec immodicè calorẽ noſtrũ exupat:

immò

immò ſicut aqua calida,cuius contactus voluptati eſt,maximè vbi frixerimus,hactenus videlicet nos excalfaciens dum concretas frigore in nobis particulas fundat,non tamen ſoluat aut ſecet,diſtrahátve continuum,ea, inquam, vt ſumma afficit voluptate,ac vtiliſſima eſt:ſic omne edulium dulce,calidum ſanè omnino eſt,ſed non tantum calore excedit vt is lædat,ac moleſtus ſit, ſed inter limites ſe continet fundentis,leuigantis,ac mollientis. Rurſum mihi hîc memoria repete,quæ ſæpe antè poſui, quædam eſſe quæ vna,quædam quę duabus in ſeſe qualitatibus & agunt & patiuntur,quædam verò etiam totis ſubſtantiis ſuis:quorum in numero & medicamenta non pauca poſui,& nutrimenta vniuerſa. Horum duplex eſſe genus apparet,prout ſignificauit & Theophraſtus.Nam quædam ſunt pinguia,velut pinguedo:quædam dulcia magis minúsve,velut fructus omnes quibus veſcimur, & carnes animalium,tum herbæ item multæ, ac radices, floreſque, & germina. Nam tametſi ſunt inter ea quędam acerba,ſicut pira ſylueſtria & corna,omnino tamẽ dulcedine participant,niſi ſummè ſint acerba,velut galla, rhus : verùm ob hæc iam pro medicamentis iis magis quàm pro cibis vtimur. Apparent enim quę citta laborant mulieres,quíque ſatiati ſunt,& quibus exolutus eſt ſtomachus, ea appetere deguſtare:contrà verò ſi eſuriant,auerſantur,tum acerba,tum acida:expetunt autem ac ſumunt quæ dulcia ſunt & pinguia,hiſque expleri deſiderant.

Quòd pinguia,atque adeò quæcunque nutriunt,ex dulcium ſunt genere.

Caput X.

SAnè verò fortaſsis & pingue ipſũ dulce eſt,& quicquid nutrit, ex genere eſt dulcium. Euenit autem id illis non abs re,ſed ſecundum ipſam quantum fieri poteſt,nutrimenti ſubſtantiam : quippe nutritio eſt euacuati repletio. Atqui quod euacuatum eſt, familiare erat : quamobrem & quod nutrit, familiare ſit neceſſe eſt. Porrò ſi familiare & iucundum amicumque fuerit,protinus etiam vt ad id quod nutritur,modicè calidũ.Sed in hoc non parua eſt maioris minoriſque ratio:
quando

quando nimirum nec ad cibos accedimus planè ſecundū naturam affecti. Solum enim corpus eorū qui cibum deſiderant, inanitum ſit oportet, ſi exacti futuri ſint familiaris ipſorum qualitatis cognitores. Nam ſi præter id calidiores quàm conueniat aut frigidiores euaſerint, ſeu toto corpore, ſeu pertinentibus ad linguam ac ventrem locis, non ſolum quæ nutriant, verùm etiam quæ refrigerent aut excalfaciant, poſtulabunt. Proinde ſanè cibi quoque illis aliàs alij videntur iucundiores. Nam cum duplex ſit genere iucūdum: alterum quod impleat id quod euacuatum eſt, cuiuſmodi eſt nutrimentum: alterum quod medeatur ei quod alteratum eſt, id quod iam medicamētum eſt: euenit vtique cibis, vbi non modò vacuatis exhibentur corporibus, ſed etiā qualitate aliqua mutatis, vt duobus nominibus delectent, vt cibi ſcilicet, & vt medicinæ. Sed vt medicamenta quidem, refrigerando quædam, & excalfaciendo, & exiccando, & humectando ex ratione iuuabunt & proderunt: Vt nutrimenta verò, ſola ea quæ cognata ſunt, & familiaria totis nutriendorum ſubſtantiis. Protinus verò iſtis adeſt, vt † conuenienter ſcilicet ſint, ad ea quæ nutriuntur, calida. Quamobrem nec eduliorum, nec medicamentorum vna eſt animantibus omnibus ſpecies. Siquidem pro ſua vnaquæque familiari ſubſtantia ſimul & affectione tum delectantur, tum iuuantur ab vtriſque. Sed ſi hæc ſic habent, id quod in cibis minus erit dulce, minus quoque erit calidum: quod dulcius, tantò nimirū erit calidius, quantò videlicet dulcius. Sin ad immodicum recidat calorem, nec eiuſmodi dulce erit, ſed iam amarum apparebit, velut mel vetuſtum atq; decoctum, itidemq; aliorum dulcium vnumquodq;.

† συμμέτρως.

Quòd amara dulciaq; partim adſcititio calore fiant, partim proprio & ingenito.

Caput XI.

ETenim vt à moderato calore bifariam cuiq; corpori dulcedo prouenit: partim enim ſunt proprio & inſito calore dulcia, partim verò adſcititio: ad eundem modum amara. Alia enim ſunt quæ ſuapte natu-

ipte natura excalfiunt per eas quæ temporis ſpatio eueniunt mutationes: aliis autē id accidit ab acquiſititio calore accenſis. At de amaris pòſt dicetur. Cæterum dulcia calore proximè accedunt ad ea, quibus apparent dulcia: fiunt autem talia (vt antè dictum eſt) bifariam. Quædam proprio calore, vt mel: quædam adſcititio, vt ſunt omnia quæ ab igne præparantur, ac proinde dum calida ſunt, ſuauiora iis quibus nutritione eſt opus, apparent. Porrò muſtum nō ſuo modò, ſed & acquiſititio calore dulce eſſe videtur. Multum etiam ceu ardoris (Græci ἐμπύρευμα vo 4
cant) vt Ariſtoteles & Theophraſtus cenſuere, ex ſolari calore tum acinis, tum aliis ineſt fructibus: à quo id quod illis aqueum, ac velut etiamnum ſemicoctum reliquum eſt, ad concoctionem ducitur conficitúrque: ac tranſmutanti ſimile redditur. Nam ex quibuſcūque pomis ſi ſuccum exprimas, eum protinus non ſecus atq; muſtum feruere depræhendes: tanto tamē feruoris diſcrimine, quanta erit vnius fructus ab alio in calore diuerſitas. Sed vbi iam quod aquoſum ac ſemicoctū erat, tranſmutatum fuerit, atque confectum, & is qui feruorem concitabat calor 5
euanuerit, iam tum denique quæ propriæ ſunt ſuccorum proprietates, ſynceræ conſpiciuntur. Itaq; tunc quæ propria vinorum natura ſit agnoſcimus. Qua in re animum diligenter aduerte, vt auſtera ſenſim auſteritatem deponant. Semper enim quæ inueterantur, acredinem quandam & dulcedinem adſciſcunt: quæ verò prius inerat illis adſtrictio, eam tempore abiiciunt. Eſt autem in quibuſdam vinis poſtquam efferbuerint, dulcedo quædam ſyncera ſuauis & propria ipſius ſucci naturæ: non qualis antè erat, miſta ſcilicet ex proprio atque eo qui circa ſe- 6
micoctum aquoſumque excrementum erat feruore. Igitur ſi confeſſum eſt, vina omnia vetuſtate fieri calidiora, auſtera verò primùm quidem tempore dulcedinem quandam atque acrimoniam depoſita adſtrictione acquirere, ac deinde increſcente acrimonia ſenſim dulcedinem deponere, ac ſubinde rurſum maiori tēpore acria admodum euadere, aſſiduéque amareſcere, ac denique vbi craſſeſcere incipiunt, penitus fieri amara: ſanè conſtat dulce auſtero eſſe calidius, ac dulci amarum. Atqui ſi verum eſt,

dulcedinem à moderatione prouenire caloris, patet adstrictionem à frigido vincente perfici.

Quòd & acidi ſucci ex frigore proueniant. Caput XII.

PORrò quòd & aciditas frigoris vi eueniat, & anteà oſtendimus. Veruntamen, quandoquidem in pręſenti diſputatione de naturali vinorum, quæ temporis ſpatio fiat alteratione docuimus, nonnihil quoque & de non naturali dicamus. Itaq; vt vinum acerbum, tempore dulcius primùm, mox acrius amariusq; efficitur, denique planè etiam amarum redditur: ad eundem modum quod velut rigorem perpeſſum eſt, acidius protinus redditur, ac ſi prorſum refrigeretur, penitus aceſcit. Itemq; quod ſtatim in fructuum collectione, vindemiáque per aſſiduam pluuiam † aliena humiditate impletum fuerit, quodque alio quouis modo humiditatem accepit, leui occaſione ea omnia promptè aceſcunt: contrà euenit iis quæ igni admouentur. Nam & protinus ſtatim, & temporis progreſſu poſteà ſemper dulciora euadunt. Quòd ſi multo etiam tempore durauerint, & ipſa nihilominus quàm cætera amareſcunt, videturque id ſibi quodammodo ſecundum naturalem conſentaneum eſſe rationem. Nam ſi omphax acida eſt, vua verò dulcis, ac fructibus omnibus maturatio à ſolari prouenit calore, planum eſt, imperfectius & frigidius eſſe quod acidum, perfectius verò & calidius quod dulce fuerit. Cùm ergo vinum perfrictione rurſum aceſcat, manifeſtum eſt, in eum illud humorem conuerti, ex quo prouenerat. Diuerſis tamen hactenus viribus omphacis acetíque ſuccus conſtant: quòd aceto accedat ex putrido calore acrimonia quędam. Proinde Ariſtoteles rectè dixit acetum proprio quidem vini calore eſſe frigidũ, adſcititio calidum. At omphacis ſuccus calorem non habet, ac proinde neque acrimoniam. Accidit verò ipſis & in eo quod tenuiũ eſt partium, ſubſtantię ſecundũ magis & minus differentia. Siquidem omphacis ſucco acetũ tenuius eſt: cui rei & ſenſus adſtipulatur. Excellit enim quæ ab aceto infligitur frigiditas eam quæ ab omphacis ſucco, vehemẽtia & miſtione: imbecillior enim

† ὀθνείας ὑγρότητος

est quæ ab omphace fit refrigeratio:cum etiam alienæ in
se caliditatis ne minimum quidem contineat. At quæ ab
aceto proficiscitur, tantò est validior,quantò & tenuior:
inest verò illi & acrimonia quædam excalfaciens:quæ ta-
men satis non sit ad superãdam ab aciditate prouueniẽtem
frigiditatem:verùm quæ trãsitus celeritatem promoueat.
Nam quantò calidum frigido facilius penetrat, tantò a-
cris succus aptior est, qui sensibilium corporum meatus
transeat, quàm acidus. Itaque ille velut præcedens viam
sternit : hic verò haud ita tardè insequitur : quo tempore 4
sensus perficitur mistus, & qui ægrè exponi queat, vtpo-
te qui nec planè frigidum esse acetum denunciet : quip-
pe cum in eo ignea quædam percipiatur acrimonia: nec
planè calidũ.Nam perpetuò quę ex præcedente fit acri-
monia calfactionem frigus ab insequente aciditate occu-
pans, obscurat, protinúsque extinguit : quo fit vt maior
multò ex frigore percipiatur sensus,quàm ex calore. Por
rò si plurimo melli aceti paulum admisceas, statim & ca-
lorem & frigus manifestè percipies. Nam si paulum mel-
lis aceto multo permisceas, magis frigidum quod fuerit 5
mistum, quàm calidum videbitur. Sin multo melli pau-
xillum misceas aceti,plus calfacere quàm refrigerare con
spicietur : & si pari mole vtraque miscueris, acetum ta-
men etiam viribus superare comperies. Quòd si,vt est di-
ctum, plus sit multò mellis quàm aceti, æqualia rursum
frigus ac calorem in ea mistura conspicies. Multis enim
numeris acetum plus ab iis quæ moderatè sunt calida, ad
frigiditatem recessit, quàm mel ad caliditatem. Proin-
de & suprà demonstrauimus,fieri non posse vt vehemens
coeat cum dulcedine caliditas : vetusque illud verbum 6
pulchè dictum est: Vera inter sese omnia consentanea es-
se,ac conuenire. Etenim ad hypochondria ardentia præ-
stantior est succus omphacis quàm aceti, quòd nec vio-
lentam, ac ferientem habeat frigiditatem, nec eam mor-
daci admistam caliditati. Debent enim qui sic laborant,
sine violentia mitigari, vt est dictũ,nec foris vllam adsci-
scere mordacem aut caliditatem,aut acrimoniam. Atque
hæc quidem iam curandi attingunt methodum,quæ mul
tis in locis huic tractationi communis est. Quare iis de-
nuò

nuò relictis ad propositum reuertamur. Itaque omphacis succus non acidus modò est, sed & acerbus. nam, vt suprà propositum est, omnes propè arborum fructus ortus sui principio, testimonio etiam Theophrasti, gustantibus acerbi sunt: dein vbi humore implentur accedit quidem aciditas, decedit verò acerbitas: haud tamen & quod accedit, & quod amittitur, par est in fructibus omnibus, neque si speciem, neque si genus respicias. Primùm quidem inter omphacas aliæ plus acerbitatis, aliæ aciditatis⁊ minus obtinēt. Sunt & quæ pari portione ambas sortitæ sint: omnes tamen ad refrigerandos ardores non abs re conueniunt: quippe cùm non solum quod acidum est frigidum sit, sed & quod acerbum, velut & antè à nobis dictum est. Recedit sanè, & hîc rursum oratio ad curandi methodum: quare & rursum ad propositum illam reuocemus. Porrò propositum, vt reor, ab initio fuerat, de saporibus omnibus disserere: ac nūc quidem ferè de omnibus verba fecimus: interim tamen orationis affinitate & alia attingere coacti. Nec enim de acerbo modò, & austero, & acido iam diximus, sed & persæpe de dulci, & amaro, & acri: reliqua tamen, quò tota oratio perfecta euadat, adiicienda etiam sunt. atque in adstringētibus haud ita magnum & sermone dignum reliquum est, quod non ex iam dictis clarum euadat.

Vnde arbitrati sunt quidam à calore acidum prouenire saporem? Ex eo quòd uina nequaquam fortia, uere æstateq́; mutentur.

Caput XIII.

AT in acidis deesse fortassis etiamnum videatur, quod eximios quosdam medicos fefellit. Nam eo quòd vina inualida, vere atque æstate alterentur atque acescant, hyeme verò suas seruent qualitates, hinc adeò quibusdam à calore aciditatē nasci visum est. Quorum auget opinionem & quod vehementius motum est, & quod longius aduectū. Talia enim omnia cùm infirma fuerint, celerrimè acescunt. Quinetiam

quidam qui de re ruſtica ſcripſere, dolia in ædibus ad Aquilonem expoſitis defodienda cenſent: tanquam frigus ſcilicet qualitatem eorum ſeruet, mutet autem caliditas. Sanè verò & id ſępenumero ipſa experientia comprobatum conſtat. Aceſcunt enim vina quædam promptè, vbi in meridianis & ſoli expoſitis locis repoſita fuerint. Videórque dictorum hinc iam orſus ſolutionem. Etenim quòd nõ omnia caliditate aceſcant, ſed quæ intio tantum frigidiora ſunt, nec id veteri alicui accidat, id nobis ad veritatem viam inueniet.

Qua de cauſa ab externo calore uinum natura frigidũ infirmúmque corrumpitur? Quia ſcilicet res quælibet in propria natura proprio ſeruatur calore, corrumpitur uerò ab extrinſeca immoderatione, atque extinguitur.

Caput XIIII.

Quippe cauſam ſermo ſcrutabitur, propter quam vinũ naturâ frigidum atque inualidum ab extrinſeco arguatur calore. Quanquam per verbum, arguatur, iam dictum, omnes prius dictæ ambiguitates diſſoluantur: perſimile enim quid vinis accidit quæ naturâ frigidiora aquoſioraque ſunt, quale flammis exiguis & imbecillis: quippe ſi eas ad ſolem feruidum exponas aut prorſus obſcurari, aut deniq; etiam extingui conſpicies. Sic quoque ſi ardentem lucernam aut iuxta flammã vehementem magnamq; deponas, aut ad ſolem feruidum exponas, marceſcere vtique ac diſſipari protinus videbis. Quinetiam ſi validum ventum facias infirmæ paruæq; flammæ, citius eam extinxeris quàm inauxeris. Natura enim infirma, validum neque motum, neq; calorem ſuſtinet, verùm ab iis diſſipatur potius quàm augetur & creſcit. Quandoquidem etiam ex induſtria multis in locis vina & commouẽt & tranſportant, ſicuti ſanè & in ſolem efferunt, atque excalfaciunt, vt etiam quædam inſuauia fiant, fumi contrahentia qualitatem. Apud nos ſanè in Aſia in tegulas ædium æſtate omne propè in lagenas transfuſum imponũt, poſteà in edita cubicula, ſub

quibus infernè multa flamma luceat, transportãt. In summa autem ad meridiem solémque cellas obuertunt, in quibus & citius ea maturescant, & potui idonea euadãt. Nã quod multo tempore aliis, hoc iis quæ sic excalfacta sunt, breuissimo aduenit. Porrò nihil mirum est, qui de colendis agris memoriæ prodiderunt, ob eam quam de sua regione habebant experientiam, audacius atque inconsiderantius de vinis omnibus definiuisse. At Theophrastus atque Aristoteles experientiam etiam vlteriorem nacti, & in perscrutãdis naturæ rationibus exercitatiores, ac diligentius omnia distinguentes, cùm multa huiusmodi, tũ verò de vino nos docuerunt, quòd simile illis atque corporibus nostris accidat.† An nõ enim & ipsa quoq; prout aut robusta sunt, aut infirma, ab iisdem tum iuuari, tũ lædi conspicimus? Etenim vt exercitia valida, & sol, calida atque robusta corpora etiam validiora efficiunt: prosternunt autem & digerunt refrigerantque quæ non sunt eiuscemodi: sic vina naturâ calida motus velut ventilans, sol excalfaciens, flammæque iuxta ardentes, celerius cõcoquũt. Quæ verò frigidiora sunt & dilutiora, eorũ arguunt omnia id genus imbecillitatem, celeriúsque perpeti cogunt, quæ alioqui pòst passura essent: quippe cùm ita comparatum sit, vt res quælibet in propria seruetur natura calore proprio, corrumpatur autem ab immoderatiõe extrinseca, nempè caloris externa aut frigoris abũdãtia. Atque quod ab vtroque efficitur, vnum est, non tamen vnus generationis modus: quare non æquè ab idiotis omnibus facilis cognitu est hæc corruptionis ratio. Etenim vbi quid rerum calidarum à frigore deuictum est, ne vulgo quidem ignotum est. At vbi à circunsistente foris calore validiore digestum ac dissipatum est, eos sanè qui circa naturam exercitati non sunt latet, ignorantes caliditatem mediocrem omnibus esse vtilem, immoderatam verò nõ minus frigiditate noxiam.

†Vt in Apho. est ubi in distentione &c.

Quòd in saporibus aciditas prouenit, calore ipsos quidem incipiente concoquere, non autem perfectam mutationem atque alterationem afferre potente.

Caput XIIII.

CAeterum in genere hoc noſſe pulchrum eſt, quòd aciditas in ſaporibus naſci potiſſimum videtur, dum à calido quidem mutatur, vt tamen non ſuperet: id quod ex acidis ructibus vel maximè cõiicias. Nam hi haud quaquam, vbi nulla prorſum facta in ventre eſt ciborũ alteratio, prouenire ſolent: quẽadmodum nec vbi optimè concocti, ſed tantum vbi ſemicocti, vt ita dixerim, fuerint. Voco autem ſemicoctos qui à ventriculi calore alterationẽ perpeſſi, non etiam perfectè ab eo ſuperati fuerint. Sic lac, ptiſanæ ſuccus, & quæcunque eius ſunt generis, tempore æſtiuo citius aceſcunt quàm hyeme, poſtulantque ædes frigidas, vt in iis repoſita pluſculo tempore perdurent. Ex quibus omnibus patet, quòd à calore mutante quidem, non tamen prorſum vincẽte, aciditatis generetur qualitas: atque ob id pleriſque ineſt fructibus priuſquam maturuerint. Idque etiam iis quæ ab initio de ſaporibus acidis diximus, conſentaneum videtur. Etenim ſi ſimile quid illis vſuuenit quod Borealibus conſtitutionibus accidit, vt tenuis ſcilicet eſſentiæ ſint, ſimulque frigidi: naſci eos haud ſine calore ſatis conſtat, ſicut nec illum ipſum aërem. Proinde quoque quæ ſummè nos refrigerant ac interimunt, veluti cicuta, papaueris ſuccus, hyoſcyamus, mandragora, minimè omnium acida ſunt: quippe licet frigidi ſint ſapores acidi omnes, haud tamen eouſque refrigerant, vt interficiant: nõ enim ſubtilis forẽt eſſentiæ, ſi extremè eſſent frigidi. Itaque non modò iam quòd frigidus ſit ſapor acidus, ſed & quatenus, iam apparuit. Exploranda porrò eius natura eſt in oxylapatho & oxalide, quam etiam oxida nuncupant: eſt autem hæc holus ſylueſtre: in iſtis enim maximè mihi ſyncerus eſt viſus ac ſimplex, nullius particeps acerbitatis, vt ſolẽt arborum fructus. perſpicuò enim hi cum acerbitate quadam admiſtam habent aciditatem, ſicut cũ acrimonia acetum. Itaque quod propriè in ſaporibus appellatur acidum, à ſola lingua percipi poteſt, ſicut & acre: cæterum quod vtrique commune eſt, nempè mordacitas, etiam ã tactu ſentitur: vtraque verò lingua agnoſcere nata eſt: nam quæ communia ſunt, ſicut & reliqua corpora ſenſilia:

ſenſilia: quæ verò propria, tanquam guſtus organũ percipit: idq́ue mihi videtur illi eximiũ ac peculiare eſſe iuxta totarum ſubſtantiarum tum proprietatem, tum, vt ita dícam, alienitatem. Dictum autem demonſtratúmque ſępenumero eſt, nec ſecius aliàs quoque repetam, quid ſit ſecundum totas ſubſtantias agere, aut pati: imò verò & hactenus eius nunc meminero, quod in rem præſentem ſatis ſit, hinc ſumpto initio. Ex quatuor elemẽtis, particulatim corporibus omnibus conſtant generationes impares miſturâ, ac diuerſæ. Siquidem quædam ignis quàm aliorum elementorum in ſe plus continent, quædam aquæ: ſicut alia, ſi fors ita tulit, terræ, nõnũlla aëris. Ex eiuſmodi itaque imparitate proprietates corporum particulariũ ſunt perfectæ: ex elementis quidem, plantarum: ex his autem, animalium, ſicut in libris de Elementis, demonſtratũ eſt. Porrò tranſeũt quædam quidem protinus in ſeſe mutuò, nõnulla verò mediantibus aliis: velut terra in triticũ, hordeũ, & alia id genus: rurſum horum vnumquodque in carnem humanam: cum tamen ipſa terra caro vt fiat ſit impoſſibile, eam videlicet quæ in medio eſt mutationẽ trãſiliendo. Attamẽ eorũ quæ in ſeſe mutuò tranſeunt, quædã promptam celerẽque, quædã difficilẽ & diuturnã alterationem obtinent: at quę ſimilitudinibus propinqua ſunt, celerem: quæ verò remotiora, tardiorem. Oportebat itaque, meo quidem iudicio, innaſci animantibus organum, quod naturæ ſimilitudines ac diſſimilitudines diſcernendi poteſtate polleret: quod agnoſcens rerum naturas, familiaria quidẽ eligeret, aliena verò refugeret. Eiuſmodi ergo lingua eſt, quæ exuberanti ſenſu non calida modò frigidáque, humida atque ſicca, ſed etiam quæ familiaria, quæq́ue non familiaria ſunt agnoſcit: in hanc enim duntaxat particulam complures inſeruntur nerui: cùm aliæ omnes aut vnius tantum, aut duorum ſint participes, nec ita magnorum tamen. Porrò cum quædam naturæ noſtræ magis ſint familiaria, quædam minus: ac partim in hac coniugatione, partim in illa: neceſſariò plures guſtus qualitates extiterunt. Cæterum omnium quæ nutriunt, cõmunis dulcedo eſt. Nam quicquid nutrit, aut plus, aut minus eſt dulce. His verò quæ non nutriũt, cõ-

mune

mune est id quod per negationem aut priuationem sic dicitur, velut non dulce, & indulce. Particulares autem differentiæ complures merito euaserunt: quia id quod cuique rerum familiare est, vnum est: nempe quia & natura eius familiaris, vna: aliena verò, plurima: partim plus, partim minus à substantia eius dissidentia. Quæ itaque summè acida sunt, acerba, aut amara, aut simpliciter aliã quãuis qualitatẽ prȩter dulcem sortita sunt, ea omnia nutrire nequeunt: sicut quæ solũ dulcia sunt, omnia nutriunt: inter ea autẽ quæ mista sunt, quotquot dulcia simul & acerba sunt, & crassioris sunt essentiæ, & temperaturȩ frigidȩ: velut paulò antè ostẽdimus. Quotquot verò acida simul ac dulcia, tenuiora quidem sunt, quàm acerba: sed & ipsa tamen refrigerant. Quinetiam amara quidem calida sunt, sed acria his etiam calidiora. Nutriunt ergo hæc omnia, si iunctam habeant dulcedinem. Cæterũ per se dictorum nullum, vt nutriat, satis est. Porrò duplici ratione mista esse assolent, nempe vt dissimilaria sint, & diuersas habeant qualitates in diuersis partibus: aut simplicia & similaria, sed quæ in mutua eorum quæ multum dissident, alteratione consistant: neque enim mel extemplo fit amarum, sed aut multa coctione aut vetustate amaritudinem induit: nec id tamen illi nisi pedetentim accidit: neque quotquot ex fructibus dulces ex amaris euadunt, sicut quidam cucumeres & melopepones, & ipsi repente semélque ab initio qualitatem abiiciunt. Nam iis quæ à natura mutantur, sensim fiunt mutationes: potissimum vbi in multum dissidentes, aut planè contrarias qualitates alteratio siue transitus perficitur. Sicut ergo quod est summè dulce, aptum esui est: quod verò solũ ac syncerè amarum, esui ineptum: sic quæ in medio sunt eorum, nutriũt quidem etiam, verùm minus quàm dulce. Eadem ratio est in aliis qualitatibus. Nam nutrire, præter dulcem, nullæ omnino possunt. At elementa multò sanè etiam minus nutriunt, nullámque gustui qualitatem offerunt: proinde & terra, & aqua (sunt enim ambo gustui insipida) minimè nutrire idonea sunt, sicut nec aër, nec ignis. Itaq; pro horũ interim admistione, dulciũ sæpe qualitas exoluitur, aquea ferè essentia in pumilium (ἐπίγεια Græci vocant)

fructibus

fructibus ſuperante(nam triticum,hordeum,fabæ, cicer, & quæ eius ſunt generis,cùm propter humiditatem principio qualitatum propè expertia ſint, temporis ſucceſſu maturata ac ſiccata dulciora euadunt) terreſtri verò & ſicca in paleis,fœno, gramine,& arũdinibus ſiccis & lignis: quorũ tamen quædã priuſquã aruerint,dulcia nobis ſunt, nutrimentũque interdũ corpori exhibẽt,velut palmæ cerebrũ(ſic enim nominãt ſummã eius particulã) & graminis,& molles arundinũ radices,maximè quæ in Aegypto proueniũt:ad hæc plerarũque arborũ germina. Siquidem quod nutrit, à ſimilitudine quæ illi eſt ad id quod nutritur,dulce apparet:à diſſimilitudine verò,non dulce. Porrò multæ cùm ſint diſſimilitudines, multas proinde neceſſe eſt qualitates eſſe non dulces: quas verbis quidẽ efferri eſt impoſſibile:attamen memoriam earum mouere ſuggereréque quodammodo licet, cùm omnes homines certiſſimè norint, aliũ fieri in lingua ſenſum atq; affectũ ab acerbis,aliũ ab acidis,& aliũ a ſalſis, aliũq; ab amaris.

Qua de cauſa quæ igni admouentur, alia ſuauiora, alia inſuauiora efficiantur. Et *qua de cauſa edulia quædam cùm per ſeſe edi non poßint,ſuauitatẽ tamen iis præbeant quæ per ipſa præparantur.*

Caput XVI.

ITaque quẽadmodũ edulia quæcunque nutriẽdorum naturæ ſimillima ſunt,ea & dulcedinem ſummam præ ſe ferunt,nec vllam præparationem poſtulant,ſic quę tẽperaturã nacta ſunt remotiorem,alia cõdimẽtis, alia coctione,alia vtroque indigent. Nec verò mirũ eſt, cùm condimentorũ nullum edendo ſit,ſuauitatẽ tamen iis augere quæ per ipſa præparantur:quippe cum fieri poſſit,vt immoderatis duobus coeũtibus,id quod ex ambobus miſtum ſit,commoderatum euadat,ac proinde quoque dulce appareat: cùm immoderata minimè ſint talia: poſteà verò q̃ & per elixationẽ & per aſſationem,& omnino per calidum quiddã præparatio fiat ciborũ,nihil etiã abſurdũ eſt aut ambiguum,quæ prius non erant ſuauia,nunc fieri ſuauiſſima.

ſuauiſſima. Apparet enim calidi natura quibus admota fuerit, ea celeriter alterare, atque in aliam ſpeciem mutare. Quocirca nec id quoque dubium eſt, quædã ſuauiora, quædam verò inſuauiora effici igni applicata: tũ quædã tempore minimo, quædam plurimo elixari debere. Etenim quæ nutriendorum corporum temperaturis ſimillima ſunt, ea vel citra elixationẽm aut præparationẽ iam dulcia apparent. Quæ verò diſſimilia ſunt, omnia inſuauia ſunt antequã præparẽtur. Porrò quæ nimiſquã calida ſunt, frigido corrigi debẽt: quæ verò multum frigida, calidorum miſtura ciborum, & igni: ad eundem modum humiditate, quæ terrea ſunt & ſicca: ſiccitate, quæ plus quã conueniat aquea ſunt, & humida. Siccitates ergo, humidorum admiſtio: humiditates verò, ſiccorum miſtura igniſque emendant. Maximã rei dictæ fidem affert quæ in ore fit mutatio. Nam qui pluſculum ſuſtinuerunt ieiuniũ, iis ſaliua ſalſa redditur: qui verò plurimum, non ſalſa modò, ſed & amara. Sic etiam corpus vniuerſum, bilioſum habitum contrahit, ac ſi perinde vt lingua ſenſu polleret, ſalſedinem quoque quæ in ipſo eſt, atque amaritudinem perfacilè, reor, perciperet, ad hæc etiã ipſam dulcedinem quæ ſemper naturali ineſt ſanguini. At nũc vbi vaſe quopiam aut rupto, aut aperto affatim calidus ſanguis in linguam effunditur, dulciſſimus apparet: vtiq; ſi ſecundũ naturã habuerit. Nã morbidus, amarus aut ſalſus eſt, aliámue eius generis qualitatẽ præ ſe fert. At qui in toto eſt corpore, nos fugit, nõ aliter quàm aut bilis, aut pituita. Quãquam & bilis quidem flaua vel minima quapiã parte linguam contingens, perpetuò amara appareat: atra verò acida. Porrò vbi pituita linguam attingit, partim quidem dulcis, partim acida, partim ſalſa ſæpe eſt manifeſtò uiſa, cum & ipſa in toto animali incognita ſit.

Qua de cauſa mel à caliditate ualidiorem amaritudinem contrahit, lac uerò frequẽter etiã dulcius efficitur, cum tamen utraque guſtui ſint dulcia? An quia mel cũ ſummè ſit dulce, nec quicquam addi poßit ad

dulcedinem, in conſequentem recidit qualitatem: lac uerò minus dulce cum ſit, quod reliquum eſt à calore accipit?

Caput XVII.

NIhil mirum igitur neque cur rerum omnium dulciſſimum mel, ſuccum generet amariſſimũ, neque cur id maximè ætate florentibus, & calidis naturâ, & febrientibus, accidat. Nam vt foris, cum pluſculum igni admouetur, amarum efficitur: ad eundem modum & in animantiũ corporibus, vbi ſyncerum validumq́ue nactum calorem fuerit, bilioſum ſuccum procreat. At in temperaturis frigidioribus, ſiue propter ætatem, ſiue propter naturam corporis, ſiue etiam ob morbum facilè in bonum & moderatum ſanguinẽ cõuertitur: quippe cum neq; nimium in iis corporibus aut excalfiat, aut alteretur, verùm ei quod modicè coctũ fuerit, ſimile quiddã perpetiatur, planè illis adſimilatur, prorſumq́ue ſeruat dulcedinẽ. Et quid obſecro miri, ſi à valẽtiore animantis calore, aut lõgiore coctione veterem mel dulcedinẽ exuat? tũ etiã citra hæc per ſuũ ipſius calorem ſpatio temporis amarum euadat? Nã in mutationis duntaxat celeritate, haudquaquã quòd aliã perpetiatur paſſionem ab alia cauſa, differentia cõſiſtit: quippe & paſſio eſt eadem, & cauſa quę mutat. Paſſio quidem amaritudo: cauſa verò caliditas immodica. Porrò immodicum, quod ad alterationẽ ducit, genere duplex eſt: aut enim in admoti cõſiſtit robore, aut in tẽporis diuturnitate: alterũ ex nobis & igni, alterũ ex ſeipſo mel accipit. Et merito ſanè tẽpore maiore id fit ex ipſo: ſiquidẽ quod mutat, imbecillius eſt. Ergo quod à minore lõgiori fit tẽpore, quid mirũ eſt à maiore in breuiori perfici? Cæterũ lac etſi guſtu ſit dulce, tamen ex ſeſe nunquam amarum efficitur. Vincitur enim ĩ eo à frigore magis caliditas, quàm ipſa vincat: proinde etiam repoſitum aceſcit. Ex tribus enim ſubſtantiis qualitate diſſidentibus (velut ſuprà quoque dictum eſt) conſtat. Prima quidem craſſa, ex qua caſeus cõficitur: altera pingui, ex qua butyrum: & tertia aquea, quod ſerũ

nuncupa-

nuncupamus. Verùm ex hiſce pinguis quidem vel maximè temperata eſt, craſſa verò paulū ab ea declinat, at excrementū illud ſeroſum, & frigidum & humidū eſt. Quare lac vniuerſum à modicę caliditatis corpore longo interuallo relinquitur. quapropter ex ſe aceſcit potius quã amareſcit. Ac ſi guſtari poſſet, vbi in ventre & per venas cõcoctū eſt, ipſo etiã melle dulcius inueniretur. Nã quod foris & ex ſeſe mel obtinet, id dū coquitur, lac accipit. Et cum admodum ingens in animante calor extiterit, tãtam acquirit lac dulcedinem, quantã mel deperdit. Rectáque id ratione euenit: etenim quod ſummè dulce eſt, ac proinde etiam nihil apponi ad eius dulcedinem poſſit, id vt in conſequentē verti pergat qualitatem neceſſe eſt. At cui quid deeſt, id per concoctionem acquirit. Proinde ſanè lac vbi cruditatem in ventre perpetitur, duplicem ſuſcipit alterationem. In frigidiore nanque ventre aceſcit: in calidiore nidoroſum amarúmque efficitur. Non tamen mel coquendo unquam aciditatem admittit: quippe cùm calidius ſit, q̃ vt vbi nõ ſuperetur aceſcat. Etenim vtraq; linguã mordicãt, tū quod acidū eſt, tū quod amarū, nõ tamē id tanquã propria linguæ ſenſibilia poſſidēt. Quippe ſi in aliam quãuis carnē cute ſpoliatã ipſa inieceris, & illam ſanè etiã mordebunt. Ex quo conſtat, mordacitatem à tactu propriè, nõ à guſtu ſentiri. Quin & quæ acria appellantur, velut pyrethrum, allium, cępa, non linguam modò mordicant, ſed & omnem reliquam noſtram carnē: communíſq; eſt mordicatio tribus iſtis ſaporibus, acido, amaro, acri: Verùm acido quidē, vt frigido ſimul & ſubtili (nã & id ſæpe monſtratum eſt) amaro verò & acri, vt calidis.

Quòd ſapores acres omnium ſunt calidißimi.

Caput XVIII.

Qvòd itaq; ſapor amarus calidus ſit, modò oſtēdimus. At de acri propriè vocato principiò, ne demõſtratione quidē eſt opus: pręuertit enim ſenſus euidentia, rationis fidem: quare nec quiſquam de ipſo addubitauit: imò & Plato de eo tãquam omniū calidiſſimo pronunciat, tum Ariſtoteles quoque, & Theophraſtus.

Atque adeò

Atque adeò nec veterum, nec recentiorum quiſquam eſt qui ſecus ſentiat, quippe cùm excalfactio ex eſſentiæ eius ſit ratione. Itaque ſi vel ex plebe quempiam roges, quid vocet edulium acre, dixerit ſanè, puto, quod fortiter dum guſtatur excalfacit, velut piper, pyrethrum, naſturcium, allium, cæpa, & id genus omnia: videturque id adeò ſaporum genus, cum appellatione careret propria, communi per excellentiam vſum. Nam cùm & ſapor amarus, & ſapor acidus, ambo etiam acres ſint: in quocunque tamen corpore vehementem comperimus acrimoniam, tametſi neq; amarũ ſit, neq; acidum, acre appellare cõſueuimus: quanquam multa in ſpecie ſint corpora eiuſmodi: alia enim edi poſſunt, alia eſui ſunt inepta. Ea igitur quæ idonea ſunt eſui, dulcẽ quandam ſaltem obſcuram admiſtam habeãt qualitatem neceſſe eſt: proinde multis ipſorum pro opſonio vtimur, multis verò vt cõdimentis tantum: at vt cibo, ipſorũ omnino nullo, idque ob virium vehementiã. Porrò eorũ quæ non edũtur, alia mortifera ſunt, alia ſimpliciter medicamẽta: omnia ſaltẽ cuti noſtræ impoſita vlcus celeriter moliũtur. Quin & horũ quoq; nõnulla qualitatẽ quãdam amaram præferunt, quemadmodum eſculẽtorum quædam dulcem: non tamẽ vocantur amara: quandoquidem hæc in eis leuis eſt & infirma, valida autem vis acrimoniæ. Sunt & quæ ne guſtare quidem audeas, cuiuſmodi eſt thapſia, cantharides, & ea quæ eroſione aut putrefactione interimunt. Sed & horum guſtum eſſe acrẽ ex iis coniicere licet quæ in toto agunt corpore. Multa verò etiam ipſo ſtatim odore aliena ſunt, planeque pugnantiam cum homine indicant, velut & hæc ipſa quæ nũc dicta ſunt, & cicutæ, papaueris, mandragoræ, & hyoſcyami ſuccus. Quin & nuper quoque herbæ ſuccum conſpeximus, quem Centurio quidam ex barbarica circa Aegyptum regione comportauerat, odore adeo graui, adeóque inamœno, vt ne guſtare quidem auderem, ſed letalem eſſe coniicerem: vtebatur autem ad vrgentes articulorum dolores: atque ipſis etiam laborantibus refrigerandi pollere facultate eſt viſa. Eſt autem colore ſubflauo, odore tam graui, quàm cicuta: niſi quòd leuem quendam inſtar aromatum odoris adferat gratiam.

Nomen

Nomen herbæ ex qua ſuccus hic exprimitur, lycoperſiũ eſſe dicebat. Verùm de medicamentis deleteriis alibi tractabitur. Scire autem oportet, acres ſapores omnes (nam de iſtis agebatur) ſummè eſſe calidos, ac deinceps poſt illos eſſe amaros, deinde verò dulces. Cùm verò in omnibus ampla ſit latitudo, is qui magis aut acris, aut amarus, aut dulcis eſt, magis quoque eſt calidus: qui verò minus, tantum amittit caloris, quantum abeſt ab exacta guſtus qualitate. Terminus autem ſeu finis ſaporis amari eſt abſtergere: acris verò, vrere: at dulcis, nutrire: vbi videlicet in ſua quiſque natura abſolutus fuerit, hoc eſt, vbi quoad fieri poſsit, minimè alienis permiſti ſint qualitatibus: velut amarus prorſum quidem eſt calidus: verùm qui nunc primùm ex dulcis mutatione natus eſt, & minus amarus eſt, & minus calidus. At qui diutiſſimè antè mutatus eſt, ſummè amarus eſt, & proximè ad acrem pertingit, vt non abſtergat ſolùm, ſed etiam exedat & mordicet: velut ariſtolochia quidem, iris, & panax, id modo poſſunt, nempe vlcera abſtergere, atq; expurgare. † At vitis agreſtis, quæ Græcè ſtaphis agria dicitur, nihilo ab iſtis amaritudine vincitur, niſi vel ipſa quoque vincat: eſt enim iam etiam acris, idque valde: tum multum quoque calida, vt nõ ſordem vlceribus auferat modò, ſed & ipſam quoque carnẽ colliquare poſſit. Porrò quod in vlceribus nati ſunt præſtare amari ſapores, id ipſum in corpus aſſumpti efficere valent: abſtergunt enim, expurgantq;, & quæ in venis eſt craſſitiem incidunt: quamobrem menſes mouent, educendóque ex pectore pulmonéque puri auxiliantur. Et in ſumma, ſiue craſſa in eis pituita, ſiue pus, ſiue aliud quippiam contineatur eiuſmodi, expurgant: eáque ratione & comitiali morbo competunt, quicunque certè naturã nõ habẽt deleteriã ac venenoſam. Illi enim toto genere præter naturam ſunt. Sed & iis qui ſanguinem ſpuunt, noxij ſunt: quippe cùm iſti adſtringentia & viſcoſa, non incidẽtia diuidentiáque expoſcant. Atque hæc quidẽ iam quadantenus curandi attingunt methodum.

Quà differunt amarus acriſq; ſapor? Quòd amarus præter quàm quòd calidus ſit, etiam

eſt

est siccus: at acris, utiq; qui nõ exactus est, uberem quandam humiditatem obtinet.

Caput XIX.

POsteà verò quàm de ſaporibus amaris definiuimus, diximusque quòd incidendi vim habeant & extenuandi, tum abſtergendi, ac nimirum etiã calfaciendi, hactenus tamen, vt non vrant, rurſum ad acres orationem vertamus. Ac primum exactè ipſos calidos dicimus, deinde exedentes, vrentes, cruſtam molientes, ac denique etiam colliquantes, eoſque omnes vel cuti impoſitos eſſe huiuſmodi. Sin intrò in corpus ſumantur, ſiquidem tota ſubſtantia animanti cuipiam ſummè aduerſentur, putrefacientes omnes eſſe eiúſque generis animantium deleterios. Sin caloris duntaxat immoderatione, ſi craſſę ſint eſſentiæ terreæque, interiora exulcerandi pollere facultate: ſin tenuis, vrinam mouendi, ſudoréſque ciendi vim habere: in ſumma autem, incidendi, & digerendi per halitum. Ex quo genere quidam tum expuitionibus ex thorace, tum menſium motibus auxiliantur. Cæterum quãdo ſit, quo modo, & qua methodo vtendum, non eſt pręſentis tractationis exponere: de omnibus ſiquidem eiuſmodi in curandi methodo diſſeretur: quare de acrium ſaporum natura plura ſcribere ſuperſedebo: ſat enim fuerit diſtinctiones adiicere exactiores, quibus ab amaris differunt. Nec enim ſola caliditate vehementi ab illis diuerſi eſſe cõſueuerunt, ſed quòd amari omnes non modò calidam habeant facultatẽ, ſed & ſiccã, cineri (vti eos quis optimè comparet) adſimilem. Acres autem, quicunque vtique amari nõ ſunt, multam interim humiditatem admiſtam habent, proindéq; corporum eiuſmodi non pauca à nobis eſitantur. Porrò quòd non calidus modò, ſed & ſiccus eſt omnis ſapor amarus, in primis nos maximéq; diſcreta docet experientia, de qua ſæpenumero verba ſuprà fecimus. Iis verò qui præter experientiam per rationem etiam ſcrutãtur, ſimiliter accidit. Admodum itaque excalfactis dulcibus, ſiue id ab igne, ſiue à calore ingenito, amarorum corporum conſtare generationem indicauimus: quæ protinus conſiſtentia quoque ſicciore ap-

parent: tum verò quoniam abſumatur ſemper ac deflu-
at ab eis humor in vaporem à calore ſolutus: neceſſe eſt
reliquum terrenius ſicciúſque effici: quippe cùm dulce
præterquam quòd calidum ſit, ſiue plus, ſiue minus, ne-
ceſſariò ſanè & humidum plus minúſve exiſtat. Si autem
corporis noſtri naturę maximè eſt ſimile, ipſa verò ſit tem
peratè tum calida, tum humida, id quod ex dulci ſuper-
aſſato prouenit, perinde vt calx cinisq; calidum ſiccúm-
que neceſſariò efficitur: Proinde abſtergere quoq;, com-
minuere, ſecare craſſos viſcoſóſque humores, ſicut cinis 4
& nitrum, eſt natum. Nec enim aërea eſt, neque tenuis,
neque aquea eorum conſiſtentia: ſed, vt paulo antè di-
ctum eſt, terrena, exactè à calore elaborata, ac velut ſu-
peraſſata ipſorum eſſentia. In comparatione ergo ad-
ſtringentium quidem, non parum iis tenuiora ſunt me-
dicamenta amara, vt ad acria verò, craſſiora: quamob-
rem neque facilè craſſos viſcoſóſque humores pertran-
ſeunt, velut ea quæ ſunt tenuiore eſſentia, nec incidere
perinde vt craſſiora nequeunt. In medio autem vtriuſ-
que exceſſus ſint oportet quæ inciſura ſunt nempe vt ne- 5
que promptè penetrent perinde vt flamma, neque dum
cunctantur tardántque, diſſecare non poſſint. Verùm
de iſtis in ſequenti libro, qui ex ordine eſt quintus, tra-
ctabitur. Nunc autem tantum nouiſſe ſuffecerit, quòd
qualitas omnis amara calidis ſimul ſicciſque ſubſtantiis
accidit, & præter hæc tenuibus & terrenis. Inaudiendum
eſt autem totum quod dicitur cōiunctim, haudquaquam
vtrunq; ſeparatim legendum. Nam ſic pugnare cum ter-
reno videatur tenue. Verùm non ſimpliciter tenue, ſed
vt in terrena conſiſtentia tale eſſe amarum aſſero, velut 6
calx & cinis, & quicquid exactè peraſſatum fuerit, cinís-
que redditum: fortè autem verius adſimiles fuligini, ac
ipſius flammæ fauillæ: quippe quæ guſtantibus appa-
ret amara. Ergo craſſum & terrenum eſt corpus, ferrum,
ac lapis: fauilla autem & cinis tenue. Ignita itaque fer-
rum lapíſque, calce ciueréque ſunt craſſiora, multóque
magis quàm fauilla: ad hæc quoque & calidiora. Sed fer-
ro lapidíque ignito, ea quæ per eroſionem interimunt
medicamenta, ſimilia ſunt: quæ à corporis nimirum ca-

lore huc

lore huc perducuntur: velut chalcitis, myſi, ſori: ad hæc arſenicum, hydrargyros, & alia innumera: craſſarum enim ſunt partium id genus omnia, ac poteſtate calida, ac proinde temporis ſpatio accenſa per eam quæ eſt in animante mutationem, non aliter quàm lapis ferrúmque ignitum ventrem tum exulcerant, tum exurunt, cùm ſcilicet in corpus diſtribui præ grauitate haud poſſint. Iſtis autem ſubtiliora ſunt, tametſi & ipſa terrenæ ſunt conſiſtentiæ, calx, cantharis, lepus marinus: quorum quædam vſque ad iecoris pertingunt regionem, quædam verò vſq; ad veſicã & pectus, in tãto interim itineris ſpatio igneam acquirentia naturam. Porrò ariſtolochia & iris his etiam ſubtiliores ſunt: quippe quæ tum humidæ eſſentiæ, tum aëriæ plus quàm illa obtinent: quod hinc conſtat, quòd neque adeò ſint ſicca duráque, neque adeò grauia, quapropter & deleterium effugere genus. Sanè verò & cantharis, parcè interim ſumpta, quibúſque oportet admiſta, præterquam quòd veſicam nihil offendat, etiam renes expurgat: imò & quæ efficaciora conficiuntur ad vrinas mouendas medicamenta, nonnihil habẽt cantharidis. Sed de hiſce aliàs habebitur ſermo.

Quòd ſapor amarus inſit corporibus temperamento ſiccis, & ſi planè amarus ſit, eſculentus non ſit.

Caput XX.

At amarus ſapor quòd ſiccis temperie corporibus inſit, hinc colligere licet: quòd & minimè omnium amara putreſcant miniméque vermes aliáque nonnulla animalcula, qualia in radicibus herbíſque ac fructibus putreſcentibus prouenire ſolent, procreent. maximè nãq; videmus in húmidis naſci corporibus vermes, ac putrilaginem. At quæ exactè amara ſunt (voco autẽ ita quæ nulla ſenſu notabili alia participant qualitate) omnibus propè animantibus, nedum hominibus, eſui inepta ſunt: quippe cùm animal omne plus minusq; ſit humidum: amara autẽ, ſicca: haud aliter quàm cinis & puluis. Itaq; neq; cinerem, neque puluerem, neq; fauillam, neque calcem animal vllum eſitat, neque eorum

quæ planè amara ſunt quicquam. Abſinthium enim non ſolum amarum eſt, ſed & adſtringit: marina verò aqua ſalſa potius eſt quàm amara, plurimum in ſe habens aquæ potabilis: id quod & ab Ariſtotele olim ſatis eſt demonſtratum. At aqua quæ eſt in lacu Palæſtinæ in caua Syria, quem alij quidem mare vocant mortuum, alij ſtagnũ bituminoſum, guſtantibus non ſalſa modò, ſed & amara eſt. Salem verò etiam habet ex ſeſe natum, perinde ſubamarum: primóq; ſtatim aſpectu vnà cum vniuerſo mari tum candidior, tum craſſior apparet, ſalſugini meræ ſimilis: in quã ſi ſalem iniicias, ne liquari quidẽ etiam poſſit: plurimum enim eius in ſe habet: ac ſi quis in eam ſe mergat, continuò ſale tenuiſſimo velut conſperſus vndique emergere conſpicitur. Quapropter etiam aqua illa quàm cætera marina grauior eſt, ídque tantò pondere quantò fluuiali marina. Itaque ne ſi teipſum quidem dimittas, in profundum deferri poſſis: ita attollit eleuátque aqua: non ſanè, quia naturâ leuis ſit, quod quidam veterum ſophiſtarum prodidit, ſed vt cenſuit Ariſtoteles, propter grauitatem inſtar luti, quę leuiora ſunt geſtans. Proinde ſi hominem ligatis manibus pedibúsq; in ſtagni illius aquam conieceris, deorſum haud feretur: quin verò ſicut naues in mari onera plura quàm in fluuiis citra ſubmerſionem portare valent, eundem in modũ in ſtagno mortuo multò plura quàm in mari. Tantò enim eſt quæ in illo eſt aqua, marina grauior, quantò marina lacuſtri aut fluuiali. Ineſt enim ei ſalis ſubſtantia, quę terrea grauiſque eſt. Ipſique tibi marinam, ſi lubet, efficere licet, ſale in aqua fluuiali colliquato, cognoſceréque quantò grauior reddatur aqua eiuſmodi quàm ſit dulcis. Quin & modum iam inuenerunt moderatam ad ſaliendum conficiendi ſalſuginem, ſi ouum in ea videatur natare. Nam vbi etiamnum ſidit, ac nondum ſuper ſalſuginis ſuperficiem innatat, aquoſa magis eſt & dulcis: grauiter verò ſalſa eſt, vbi tanta eſt ſalis copia indita, vt amplius liquari qui poſteà adiicitur nequeat. Quam aquam ſi pendere non grauaberis, omnium aquarum cõperies grauiſſimam. Itaque ego quandoq; inanem eſſe diuitis cuiuſdam ambitionẽ oſtendi, qui tantam in Italiam maris mortui aquã deuexit, quæ ciſternam implere

nam implere poſſet. Nam id ipſum ego expeditè præſtiti, ſale plurimo in aquam potabilem coniecto. Longè etiã grauiorem eiuſmodi effeceris aquam, ſi quamplurimum ſalis liquatum ſub Canis exortum, vbi potiſſimum æſtus iam fuerit valentiſſimus, torreri ſiueris, haud aliter quàm in ſtagno bituminoſo: ſic enim hæc aqua perinde vt illa grauis efficietur: ac ſi ligatũ hominem, aut aliud animal, in ipſam conieceris, inſtar nauis ſuper aquã feretur. Quin verò & amarior protinus quoq; eiuſmodi erit aqua, ſi decoquere ipſam in igne lubeat. Nã quicquid ſalſum pluſculum excalfeceris, amarum tibi euadet. Sic & ipſius bituminoſi lacus aqua in caua calidáque regione contenta, dum ſole torretur, amara efficitur: proindéq; ęſtate quàm hyeme amarior eſt. Ac ſiquid eius hauſtum in vaſe cauo regionéque aprica (quemadmodum nos effecimus) æſtiuo tempore deponas, continuò amarior ſeſe reddita videbitur. Verùm hæc omnia iis quæ paulò ſuperius de amari generatione diximus, abundè ſubſcribunt. Cæterum cuius gratia oratio ad bituminoſum digreſſa eſt ſtagnum, id nondum omne expoſitum eſt: nullum enim in eo neque animal, neque planta ineſſe cõſpicitur: imò cùm duo in eum fluuij confluant longè maximi, piſciúmque copia ſcatentes, maximè qui propè Ierichontem fluit, quem Iordanem nominant, nullus omnino piſcium fluuiorum oſtia excedit: ac ſi captos quis in lacum iniiciat, celeriter mori cõſpicit: adeò eſt omnibus tum hominibus, tum plantis inimicum quod exactè amarum eſt, & quod ſqualidum pariter & ſiccum eſt, atque naturâ velut fuliginem ab exaſſatione referens. Quanquam ne illius quidem ſtagni aqua exactè amara ſit: quippe cùm nec ipſe ſal. Vocant autem id Sodomenum, à circumiacentibus ſtagnum montibus, quos Sodoma appellitant. multíque ipſum accolæ ad omnia, ad quæ nos alio vtimur ſale, accommodant. Vis eius non modò plus quàm cuiuſuis alterius ſalis exiccatoria eſt, ſed & extenuare nata: quia ſcilicet plus quàm alius exaſſatus eſt. Omni enim ſali obſcura quædam adſtringendi vis ineſt, qua eas quæ condiuntur carnes conſtringit, denſatque: potiſſimum vbi durus & minimè fragilis extiterit. Talis eſt exactiſſimus quidem

dem foſſilis ferè omnis: Minus autem illo marinus: tum qui multis in locis aquis leuiter ſalſis areſcentibus prouenit: Tertium locū obtinet foſſilis, abſtergere magis quàm adſtringere contra heréque potens: Proximas his vires habet Sodomiticus, æquè atque marinus durus: cæterum ob admiſtam amaritudinem, facultatem valentius abſtergentem ac digerentem quàm marinus poſſidet. Sic & nitrum ipſum, & ipſius ſpuma, & quod compoſita appellatione vocatur aphronitrum, cæteris magis extergere poſſunt, nempe quia minimè adſtringunt, & exactè ſunt amara.

Quòd ſapor ſalſus calidus ſit & terreſtris, eáque ratione quadamtenus ſapori amaro ſimilis.

Caput XXI.

ET enim propinquus eſt ſapor ſalſus amaro: quippe terreni ambo ſunt, & calidi: non obſcura tamen diuerſitate diſſident, quòd videlicet amarus à calore arido plus ſit extenuatus & elaboratus. Sic in genere ſalis, qui durior eſt & denſior, terreſtriórque, qualis ferè eſt vniuerſus foſſilis, minus calidus eſt, ſubtiliumque minus partium, qui verò rūpi facilis, laxúsque, tenuior ſimul & calidior facultate eſt: qui autem inter ipſos ſubamarus eſt, mediam quodammodo naturam inter ſalem durum & aphronitrum obtinens. Sanè & inter aphronitra quædam ſunt duræ craſſæque eſſentiæ, quæq; nec facilè liquari in aqua queant. Verùm de prauis nō eſt in hoc loco nobis ſermo, ſed de iis quæ iuxta nominis rationem, eſſentiam habent ſpumoſam, qualis vtique eſt ipſa nitri ſpuma. Eſt enim ea omnium modò dictorum tenuiſſima: velut & Aſiæ petræ flos: multum enim & hic quoque tenuis eſt, ſed aphronitro minus calidus. Quare vtique carnium excreſcētiam minore cruciatu colliquat: mordicat autē eas nitri ſpuma: mordicat verò & aphronitrum, nec ſecius quoq; & ipſum nitrum, tametſi illis ſit minus calidum. Verùm ſuprà monuimus, eſſentiam craſſam plus erodere, vbi nimirum calorē quendam nacta fuerit. Nulla enim eius pars ſine cruciatu celeriterq; trāſit, ſicut

eius quæ

eius quæ ſubtilis eſt, verũ retenta & immorans ac tardás, pluſculóq; tẽpore vni corporis noſtri particulæ inhærẽs, haud immerito moleſta redditur, inſtar pali carni infixi.

Quòd odorata omnia calida. Caput XXII.

CAeterum vbi de ſaporibus omnibus, quæ conuenire viſum eſt, expoſuimus, reliquum fuerit de odoribus diſſerere: quippe cùm huius ſenſibiliũ generis gratia, odoris ſenſum natura crearit. Sanè plerique ſimiliter ſaporibus nos afficiunt. Siquidem acida omnia, & ante iſta ipſum adeò acetũ ſimiliter odoratum guſtúmque mouet: tum acria quoque, velut allia, cæpæ, & ipſa non minus quàm guſtum, odoratũ quoque offendunt, mordicantque. Sic in aliis ſingulatim ſimilis propemodum eſt odoris ſenſus ſenſui guſtus. Itaque quorundam corporum, etiam non guſtantes, qualitatem cognoſcimus, veluti fimi: proinde omnino ne guſtare quidẽ aggredimur: quia ſcilicet admodum fides habeatur odoratui. Quinetiam ſi qua boni odoris edulia putrilagine corrupta, odore nos ſuo offendunt, protinus ea abiicimus haud guſtare dignati: feréque in omnibus mutuò conſentiunt odoratus & guſtus: attamen in odore ſuauiſſimis, velut roſæ, plurimum differunt diſſidentque: tãtum enim abeſt vt guſtantibus ſuaues ſint, vt amaritudinem nõ paucam præ ſe ferant, quanquam amarum nunquam odoratum eſt, neque vt medicamen nobis ſuaue, neque vt cibus. Quænam igitur huius ſit diſſonantiæ cauſa, licet Theophraſtus quæſiuerit, tamen præſtiterit & quæ nos de ea cognoſcimus exponere. Amari ſaporis generationem ex dulcibus à calore extenuatis prouenire iam clarè docuimus: apparuítque calidiora ſimul & tenuiora tẽperie eſſe amara, quàm dulcia. ſed & odoris ſẽſus in ipſis cerebri eſt vẽtriculis, velut & id quoq; alibi à nobis demõſtratũ eſt: & odorabilium vaporoſa eſt ſubſtantia. Ea enim quæ à corporibus defluunt, ambienti permiſta, àc deinde per narium inſpirationem in cerebrum delata, ſenſum mouent. *al. halituo-*
Recta ergo ratione, quæcunque † odorata, eadem & calida ſunt: quippe cùm vaporum copia à calore proueniat, *ſa omnino.*

non tamen protinus quicquid odoratum eſt, ſuaue eſſe colligitur. Siquidem non omne id ſpiritui in cerebri ventriculis contento familiare eſt. Etenim quemadmodum qui linguæ obueniunt ſapores, ij qui familiariſſimi, iidem & dulces erant: qui verò non familiares, complures habebant differentias: ita odores qui familiares ſunt cerebri ſpiritui, iidem & grati ſunt & ſuaues: qui verò non familiares, multis differentiis à ſeſe mutuò diſſident. Cæterum non omnibus impoſita ſunt nomina perinde vt ſaporibus. Dicimus enim quippiam acidum acrémque habere odorem, ſed auſterum, acerbum, ſalſum, aut amarum haud etiam dicimus. Verùm in haſce duas appellationes odorabilium pleraque reducimus, beneolentia, & graueolentia appellantes: beneolentia quidem proportione quadam ad ea quæ linguæ ſunt dulcia: graueolentia verò ad ea quæ non dulcia: vno enim nomine totum hoc in ſaporibus genus appellari nequit. videtur autem à corporibus non odoratis aut omnino paucum defluere, aut quod pro mole ſua non ſit moderatum, ſicut in iis quæ exactè tum ſalſa, tum acerba ſunt. Exactè autem cum tale aut tale quid dicimus, ſyncerum, & quātum fieri poſsit, alterius qualitatis expers dicimus. Siquidē craſſa vtriſque eſſentia eſt, & ad hoc acerborum etiam frigida: quare veriſimile eſt, quod ab iis defluit, paucum eſſe & craſſum, & mole ſua velut terreum, ac proinde per inſpirationem in cerebrum non incidere.

Quòd neque ex odore, neque ex colore certò quid definiri de medicaminum temperie poſſit.

Caput XXIII.

VNde tutum non eſt, ex odore de ſenſibilium temperatura coniicere, perinde vt ex guſtu. Nam quę odore carent: craſſam quidem eſſentiam obtinēt: cæterū quæ ſit eorum in calore frigoréq; natura, id verò nondū cōſtat. At quę odorata ſunt, tenuia vtiq; ſunt quadātenus & calida. Verùm eius tenuitatis caliditatíſq; quātitas haud etiam indicatur. Porrò maxima potiſſimáq; cauſa, quamobrē in odoratis nihil euidens de

temperatura

temperatura iudicari queat, inæqualitas eſt ſubſtãtiæ, de qua ſæpenumero † verba mihi iam habita ſunt, vbi demõſtrabã, corpora pleraque diſſimilari eſſe ſubſiſtentia. Ac nũc quoque etiã claritatis gratia in exẽplo proponã, nẽpe roſam, quæ non ea modò ratione diſſimilaris eſt, qua pars quidem eius continet, pars verò continetur (cõtinẽs quidem, durum & terreum: quod cõtinetur, ſuccus eſt humidus) ſed quòd ſucci ipſius tria ſunt extrementa, quẽadmodum ſuprà neceſſarium eſſe demonſtratum eſt: vnum terreum, quale eſt in vinis fæx: alterum aëreum, quod ipſum quoque vini flori proportione reſpondet: tertium aqueum, quod in omnibus bullitionem efficere corruptionemque diximus, vbi nimirum neque deuictum, neq; planè alteratum ebullitionis tempore fuerit. Sanè huius excrementi gratia quidam ſuccos non niſi coctos reponũt, alij in ſole feruenti præſiccatos: nam terrei aëriique gratia non admodum corrumpendos metuunt, cùm ea & ſeparari videãt, ægréque corruptibilem ſortita ſubſtantiã: quandoquidem temperamentum nacta ſunt ſiccum. Sed de iſtis ſuprà abundè diſſeruimus. Cæterum in roſæ natura aliud guſtantibus acerbum eſt, quod terreum vt ſit & craſſum frigidúmque, neceſſe eſt: aliud verò amarũ, quod tenue eſt & calidum: & tertium in his aqueum, neceſſariò quidem frigidum, ſed in tenuitatis craſſitudiníſque oppoſitione quadantenus ſummorum medium: cuius miſtura neque ipſum illud adſtringens, neque ipſum amarũ, ſummè eſt tale quale dicitur: qualitates enim omnes exoluit aquei admiſtio. Ipſum itaque hoc aqueum elaboratũ extenuatúmq; atq; excalfactũ quodãmodo videtur, ac proinde facilè in vaporem ſolui, & hac ratione roſam tũ odoratam eſſe, tum celerrimè reſiccari. Atque hæc omnia de eo ex guſtu coniicias: at per odorem haud æquè, quippe cùm non æquè omnes eius partes euaporent, nec perinde ſenſum moueant. In guſtu autẽ omnes ſimiliter guſtabilium corporum particulæ in linguam incidunt, ſenſumq; mouent pro ſua natura ſingulæ. Quare certum tutúmque non eſt de tota medicamentorum facultate ex odore cõiicere. Nam ea ſola agnoſci poſſunt quæ modò poſuimus. Multò minus ex coloribus de medicinarum virtutibus

colligere

† Lib.3.

colligere quid valeas : quippe cũ in ſingulis coloribus calida, frigida, humida, ſiccáque reperias : quemadmodũ in primis huius operis commentariis oſtẽdimus. In quoque tamen ſingulatim genere aut ſeminis, aut radicis, aut ſucci ex colore indicationem quandam liceat ſumere: vtpote cępa, ſcilla, vinum, quantò fuerint albidiora, tantò & minus ſunt calida : quæ verò ſubflaua fuluáque, calidiora. Idem vſuuenit tritico, milio, ochris, phaſelis, ciceri, ireos radici, aſphodelíq;, aliiſq; cõpluribus. In quoq; enim genere in vniuerſum fulua, flaua, rubráq; omnia albis ſunt calidiora. Itaque & ſi hinc quoq; de medicamentorum viribus coniectura fieri queat, tamen ſermoni adiiciatur, optimum ſanè eſſe (vt & dictum & oſtenſum ſæpenumero eſt) per experientiam diſcretam facultates inuenire. in hac enim falli non poſſis: quanquam prius quàm experiẽtiâ virtutem agnoſcas, guſtus pleráque indicet, pauculum etiam approbante ipſo odore.

GALENI DE SIMPLICIVM MEDICAMENTORVM *Facultatibus, Liber quintus.*

THEODORICO GERARDO GAVdano interprete.

Caput I.

VINTVM librum de ſimpliciũ medicamentorum facultatibus orſurus ea primum repetam, quę ſuprà demonſtrata in rem præſentẽ cenſentur accommoda, ſumpto ab elemẽtis principio, aqua, videlicet, igne, aëre, ac terra, quæ nõnulli à qualitatibus denominãtes, humidũ, calidum, ſiccum, & frigidũ eſſe aiunt. Sũt ergo qualitates hæ, humiditas, ſiccitas, cali-

ditas,

ditas,frigiditas. Quæ verò ab illis denominãtur corpora, ea ſunt tũ cõmunia omniũ elemẽta,tum ea quæ per alicuius harũ excellentiã aut humida,aut ſicca, aut calida, aut frigida nuncupantur,tum ea quæ ad cõueniens ſiue ſymmetrum generis eiuſdem aut ſpeciei conferuntur,quæq́; ad quiduis obuium. Sanè de horum differentia frequẽter tractauimus. Nec minus diximus quatenus differat nutrimentum à medicamẽto,& quòd nutrimentũ vincitur ac ſuperatur ab eo quod nutritur. medicamentũ autẽ cõtrà: ipſum enim vincit atque ſuperat corpus cuius fuerit medicamentũ:quippe cũ vtriuſque referatur ad aliquid notio. Oſtenſum præterea eſt,medicamentũ alterare natum eſſe aut vna quapiam qualitate,nẽpè aut calfaciendo, aut refrigerando,aut humectãdo,aut ſiccãdo,aut dictorũ cõiugatione quapiã:aut tota ſui ſubſtãtia,ſicuti cõplura letaliũ medicamentorũ,nec pauca alexiteriorũ ſeu amuletorũ,tũ purgantia omnia, ac pleraque eorũ quæ epiſpaſtica,hoc eſt attrahentia nuncupant. Sed de iſtis quæ reliqua ſunt infrà adiiciam. Quæ verò vna duabúſve qualitatibus in vniuerſum corpus noſtrum agũt, ea hoc in libro exponã,rurſum hîc ſumpta hypotheſi ſuperius demõſtrata, ꝙ ſimpliciũ medicaminũ pleraque diſſimilariũ ſint partiũ,réque vera cõpoſita:cæterũ appellari ſimplicia, quòd cuiuſmodi ſunt,talia naturâ ſint,nec quicquam ex noſtra induſtria aſſũpſerint:quinetiã ꝙ quædã craſſarũ ſunt partiũ,& terrena ſuis ſubſtãtiis,quædam tenuia & aërea,alia verò aquea,& dictorũ media. Hæc cũ ſint ſuperioribus libris demõſtrata hypotheſes mihi ſunto,ad ea quæ nũc dicẽda veniunt. His ergo propoſitis ordiẽda iam oratio eſt.

De uſu medicamentorum. Cap. II.

VSus eſt frequenter hominibus medicamentorum ob id ipſum tantummodo,vt aut refrigerent, aut humectent,aut calfaciant,aut ſiccent, aut per cõiugationẽ horũ quid agãt. Interim verò, vt quod ſupra modũ laxatũ eſt cõtẽdãt atq; contrahãt,aut quod intẽſum eſt laxẽt, aut quod cõdenſatum eſt rarefaciãt,aut rarũ condenſent,aut durum emolliant, aut immodicam mollitiem ad duritatem reuocent, aut plenum

euacuent

euacuent, aut vacuum impleant, aut generis eius aliud quid agant. Nam quisquis perfrixerit, nõ medicus tãtum sed quiuis etiã ex plebe, ab ipsa rei natura ductus, calfaciẽs medicamẽ inuenire desiderat: sic ardenti febre æstuans, quod refrigeret. Sic priuatus quispiam si vlcus habeat nimis molle ac humidum, id medicũ desiccare iubet: aut si siccum & exuccũ, humectare. Quinetiam cum siccitatẽ pariter, atque caliditatem toto corpore percipiũt, ceu qui æstuant, siue vsti sunt, aut defatigati, lauari expetunt, frigidámque bibunt, tum quidquid refrigerare, simul & humectare potest, studiosè exquirunt, votíque sæpe compotes fiunt, atque ipsa natura duce eorum remedia plerique idiotarum inueniunt. At phlegmones, scirrhi, œdematis, erysipelatis, putredinis, herpetis, gangrenæ, nullus ex illis sibi remedium peruestigandum sumit, tãquam vnumquodque eorum maius iam sit quàm pro captu hominis plebeij, ac scientiam requirat venerabiliorem. Eam scientiam nuncupãt Medicinam, & qui eam exercet, Medicũ. Atq; hucusq; & ipsi procedũt, vt sciãt vlcus cauũ carne impleri, sordidũ purgari debere, æquabile cicatrice induci. Nõ tamen norunt quid carne impleat, quid purget, quid cicatrice inducat. Sic sanè etiam si musculum habeant durum aut tensum laxúmue, quòd duro quidem mollientibus sit opus, tenso autem laxantibus, laxo verò contendẽtibus, id satis perspiciũt, nõ tamen cõpertum habẽt medicamentũ quod aut emolliat, aut laxet, aut contẽdat, sed ea inuenire opus solius est medici. Siquidem inuenias ex plebe quosdam, qui nõ secus atq; medici medicamẽtorum pollẽt inuẽtione, sed hactenus, dũ calida modò ac frigida humida ac sicca perquiruntur: verũ in iis quæ modò dicebamus, prorsum rudes reperias. Tametsi, ceu antè monuimus, haud omnium tum calfacientium, tum refrigerantium, tum humectantium, atque exiccantium, æquè facilis est atque expedita inuentio. Quippe quòd napy pyrethrúmque excalfaciunt, & portulaca solanumq́ue refrigerant, tum aqua & oleum humectant, & acetum & marina aqua desiccant, penè omnibus non medicis duntaxat, sed & idiotis confessum est. At rosaceum anné calfacere, an refrigerare dicendum, similiter acetum, oleum, &

eius

eius generis non pauca, ingenti controuersia iactata sunt. Verùm de talium facultate in quatuor ante hũc libris disputauimus. In primo ac secundo sophistarum redarguẽtes epicheremata, seu in vtranque partem ratiocinatiões, & monstrantes veram methodum, cuius quis ductu medicamentorum facultates inueniat. In tertio, missis sophistis, omnes ab initio logicas exposuimus quæstiones, quibus maximè insistas, quibúsque, vt sic dicam, artificiosè effformatus, idoneus sis ac sufficiens, qui medicamentorum omnium facultates inuestiges. In quarto de propriis linguæ sensibilibus disserui, quos sapores appellitant, id indicans, quo pacto hinc orsus, primas inuenias tum qualitates, tum facultates. Attigi porrò etiã quatenus vsus requirebat in extremo libro qualitates odoratus, docens quantum itidem & hinc iuuari queas ad primarum inuẽtionem facultatũ. At in hoc quinto libro aliud mihi propositum est facultatum genus expromere, quas vocare potes secundas ac tertias post primas & omniũ communes. Siquidem cũ particulatim vnumquodque nõ pari modo ex illis tẽperatũ sit, aliud, puto, ex iis laxatoriũ euasit, aliud intensorium, aliud emolliẽs, aut indurãs, aut rarefaciẽs, aut cõdensans: tũ ex operibus quæ edere nata sunt, facultates in se habere dicta sunt rarefaciendi, cõdensandi, emolliendi, indurãdi, illinẽdi, extergendi, attrahendi, repellendi, ad hæc laxandi, cõtẽdendi, ora reserandi, ac cõtrahendi, incrassandi, extenuãdi, dolores sedandi, ac ciẽdi (illas ἀνωδύνους, has ὀδυνηρὰς nominãt) cõcoquendi, puris mouẽdi, digerendi per halitũ, sudoris prouocandi, soporis cõciliandi, stuporis accersendi, animum alienandi (ἐκστατικὰς nũcupant) putrefaciendi, vrẽdi, erodendi, crustã faciendi, fundẽdi, dẽsandi, succũ prauũ procreãdi, attẽperandi, purgandi, sistendi, exasperandi, leniendi, infarciẽdi, farctu liberandi, ac cum vlterius etiam procedunt, ac propè particulatim opera appellant, vrinas ciendi, vomitus proritandi, subducendi ventris, ac lubricandi, per nares & os purgandi, quas ἐῤῥίνους & ἀποφλεγματικὰς vocant, menses mouendi aut cõprimendi, similiter lactis ac seminis tum generandi & extinguendi, tum prouocandi & reprimendi, magísque etiam cum à iecore hepaticas, à

liene ſplenicas, ab auribus oticas, ab oculis ophthalmicas, à dentibus odõticas, à coxa iſchyadicas, à renibus nephriticas, à pedibus podagricas, ab articulis arthriticas, à coſtis pleuriticas, à tuſſi bechicas, & à calculis comminuendis λίθων θρυπτικὰς facultates vocitãt, ad particulares perueniunt. Pari modo quædam dicta eſt à procreanda in vlceribus carne facultas ſarcotica: ab inducenda cicatrice epulotica, à glutinãdo colletica, à purgatione cathartica, ab excreſcentia carnis detrahenda cathæretica: feréque numerari nequeant omnes particulatim facultates, ſi ab vnoquoque ſingulatim eorum quę perficiuntur deflexa illis imponere nomina aggrediamur. Sed præclarius ſanè ac methodo dignius eſt, ſi miſſam faciẽtes orationẽ tũ prolixam, tum confuſam, commodis ſpeciebus cõpoſitas medicamentorum facultates compendio definiamus, non puris mouendi aut mitigandi, aut doloris ſedandi, au per halitum digerendi, aut laxandi, in triticeæ farinæ cataplaſmate facultatem ineſſe dictitantes, ſed modicè tũ humidam, tum calidam: ſuperius nanque poſitum eſt, in quo ſignificato eiuſmodi dictionem efferimus. Similiter & irim non vrinas, aut menſes prouocans, aut bechicum eſſe medicamen, aut pleuriticis, aut peripneumonicis, aut purulentis (quos ἐμπύους vocant) congruere, aut morbis comitialibus, & ſpaſmis, & palpitationibus, & tremoribus: & ruptionibus, & ſpaſmatibus prodeſſe, neque carne implere, aut purgare ſinuoſa vlcera, aut lateris, iecoris, lieníſve dolores ſedare, neque chœradas diſcutere, aut carne oſſa implere. ad eundem modum neque genituræ profluuio congruere, aut in vteri fomenta vtiliter miſceri emollientem & reſerãtem: quin nec quod neuos & ephelides detergeat, & inueteratum capitis dolorem ſanet, aut fœtum corrumpat detrahátque: ſed ſufficit hactenus dixiſſe calidam, hactenus ſiccam, & eatenus tenuium partium illi obueniſſe temperiem, ſicque tum omnia quę nunc memorata ſunt, tum longè item plura indicata fuiſſe: quin alio quoque modo de ea dixiſſe ſat eſt amaram eſſe, ſed non extremè, immò ita vt dulcedo quædam admiſta appareat. Ac primus doctrinæ modus empiricorum proprius eſt, ſecundus virum potiſſimum

rationalem

rationalem decet : atque hunc mihi nunc exponere ſtatutum eſt,

De pus mouentibus, atque emollientibus medicamentis.

Caput III.

CAEterùm vniuerſa ea quę quatuor ſuperioribus libris ſunt dicta, propria ſunt ipſius de medicamentis ſpeculationis, niſi ſi quando per affinitatem curandi methodum ſermo attigit: at in quo nunc verſamur, ad illam magis pertinet: quapropter ſæpe conſilium mihi fuit, omnino intactum præterire. Verùm quandoquidem viſum eſt præexercendos eſſe eos qui aſſequi deberent curandi rationis intentiones, & plerique ex amicis, potiſſimumque ij quorum in gratiam hunc tractatum conſcribere ſum aggreſſus, ita me facere cenſuerunt: idcirco ſermonem hunc hoc in libro abſoluam, ſumpto exordio ab emollientibus, & pus mouentibus. Quæ cùm vtraque ſint calida humidaque, diuerſo tamen vtrunque modo. Hæc enim ceu ſimillimum corpori in pus mouendo calorem producentia, abſque vlla exiſtentis in eo humiditatis, aut conſumptione, aut adiectione: illa verò ceu maiorem quàm pro natura accendentia, ac nonnihil quoque humiditatis † contrahentia. † συνά-
Porrò perſpicua eſt nota que pus mouentium notio. Siquidem ſuppuratio in pus eſt mutatio. γοντα.

Tribus modis dicitur molle & durum, partim ut extremè tale, partim ut per excellentiam, partim ut ad ſymmetrum generis eiuſdem aut ſpeciei, aut quiduis obuium.

Caput IIII.

Sed de emolliētibus medicamētis, ipſáq; adeò emollitione nō perinde ſimpliciter loqui licet, quia videlicet nec de duro mollíq; corpore. Siquidē partim abſolutè durū dicitur, vt terra: partim ꝑ exceſſum vt vnguis, calcar, cornu: partī ad ſymmetrū ſui generis aut ſpeciei, vt hoc animal, puta elephas, aut hic homo, puta

Hercules:

Hercules: partim ad quiduis obuium collatum, vt Diogenes ad Ariſtotelem. Pari modo dicitur molle, aut vt ſummè eiuſmodi, aut per exceſſum, aut ad ſymmetron ſui generis aut ſpeciei, aut ad quiduis obuium. Quòd verò tripliciter quoque id genus omnia dicere liceat, partim vt à miſtura aliena, ſummaſque habentia qualitates à quibus nuncupata ſunt, partim vt ad ſymmetron ſui generis aut ſpeciei, partim ad quiduis obuium collata, & quòd nihil retulerit, illo an hoc modo dixeris, frequenter mihi oſtenſum eſt. Omiſſis itaque cæteris ſignificatis, de mollibus duriſque, vt ad optimè comparatum habitumque hominem contemplemur, quem ſanè regulam ac menſuram ſtatuimus omnium quæ eum in modum dicuntur: nec tamē ad illius partem quamcunque, puta os adipémve, ſed quę temperie media eſt, nempe cutem, maximéque eam quæ in manibus eſt, vbi perfecta eſt tangendi potentia. In vnū autem redit, ſi quod per exceſſum ad totam ſubſtantiam dicitur, ſic molle durúmque appellites, quandoquidem medium quoddam eſt tactus noſter: vti & Ariſtoteli viſum eſt, & Plato quoque ſenſiſſe videtur, cum ait. Dura quidem quibus caro noſtra cedit, mollia verò, quæ cedūt carni. Nam cutem hominis eo ipſo in libro, Timæo ſcilicet, genere eſſe carnem oſtendit. Quin & † Ariſtoteles cū ait molle eſſe quod in ſe cedit, durum quod non cedit, idem quod Plato ſenſiſſe videtur, & maximè quòd ad tactum ea iudicanda cenſet, tanquam ad medium. Quod verò in comparatione ad quiduis obuium durum eſt ac molle, id in eo quòd magis minúſque cedat, iudicari videtur. Quin & ipſam cutem noſtram aut muſculum aut partem aliam quamlibet cum induratam dicimus, cū naturali eius ſtatu aduentitium affectum conferētes ita nominamus. Sanè corporum hoc pacto affectorum ad ſtatū naturalem reditus emollitio eſt.

Cap. 4. lib. 4. meteo.

Quot modis fiunt dura? nempe aut reſiccatione, aut concretione, aut nimia impletione, aut harum coniugatione quapiam. Cap. V.

Porrò

PORrò cùm variè quidque durius efficiatur, nempè aut ſiccefcens, aut concrefcens, aut nimia repletione, adeò vt vehementer diſtendatur, aut cõiugatione quapiã: ſequitur, vt & propria ſuáque cuique emolliẽdi ſit ratio. Itaque de omnibus deinceps diſtinguamus. Interim illud prius cõmonefacientes, nominũ verborũque ꝑ copiam plerunque nõ eſſe indecorã, ſed potius eius cõtrariũ: illiberalẽ verò tũ eſſe, cũ nõ eſt neceſſe de illis diſtinguere. Nã ita & Plato prodidit. Et nobis in præſens neceſſitas incũbit de duri ſignificatis definire, principio rurſum ab iis deſumpto quæ modò dicere deſiimus. Nã quod in ſe cedit, molle eſt, ſi quidẽ corpus ſimplex fuerit. Siquidem quod ex pluribus conſtat, aut ſeſe contingentibus, ſicut tritici aceruus: aut inuicem implicatis, vt lana & pili, ſimul & cedere poteſt, nec tamẽ eſſe molle. Contrà in iis quæ ſummè plena ſunt, velut vtres, veſicæque, neutrum latus in ſe cedit, nec tamen quod continetur durum eſt, ſicut nec quod continet vbi impletũ eſt, durius ſeipſo euaſit, aut aduentitium alium affectum eſt adeptum, niſi quòd nunc tenſum eſt, quod hactenus fuerat laxum. Quamobrem ego id renitẽs, Græcè ἀντίτυπον non durum appello, quando nimirum accuratius loqui propono. Permitto tamẽ qui velit durum appellare: quin & ipſe perſæpe ſic nuncupo. Sed illud tamen moneo, non vnam eſſe induratorum naturam, neque vnam medelam. Nam quod à ſiccitate induratum eſt, humectari poſtulat: quod verò à congelatione, excalfieri: quod autem à repletione, inaniri: quod denique à ſiccitate ſimul concretionéque, humectari ſimul ac concaleſcere: quod verò à cõgelatione pariter & impletione, pariter quoque & calfieri & euacuari. Siccantur itaque corpora citra congelationem, tum in validis exercitiis, tum in ſole feruenti, tum in inedia ingenti, tum in febre ardenti, & medicamẽtis quæ ita ſiccant vt non refrigerent quoque. Congelantur à vehemẽti duntaxat frigore. Sicut ſanè & implentur à largi tantum humoris affluxu. At ſiccantur ſimul & congelantur coeuntibus quæ ſimul conuenire poſſunt cauſis: vt ſi quis ſupra modum laboret in frigore. Sic quoque replentur ſimul & congelantur ab influxu frigido, ac partis re-

Τπόθεσις Plat. [handwritten marginal note, partly illegible]

ſrigeratione. Frigoris rurſus ipſius cauſa triplex eſt: vna à foris incidentibus, puta, aëre, aqua, medicamento, quod ſæpe factitant in eryſipelatis. Altera eſt propria patientis particulæ temperies. Tertia ab influēte in ipſam humore prouenit. Nam is ſępenumero ſeipſo calidior effectus eſt aut putreſcens, aut contactu calidarum naturâ partium alteraſcens, cum interim quod partibus naturâ frigidioribus affricuit frigus, plurimo perdurat tempore. Atque tot quidem modis corpora tum indurantur, tum molliūtur. At medicamen emolliēs (Græcè vocant μαλακτικόν) 4
non de omnibus iis modis efferre videntur, ſed peculiariter de iis quæ congelatione induruerunt, magiſque etiam ſi in eis cōtentus ſit humor præter naturam, velut in ſcirrhoſis. Quippe ſi à ſiccitate induruerit, humectare, non mollire id præcipiunt, ſicut impleta euacuare, non emollire. Sed de nominibus neque contendere honeſtum eſt, neque curioſum eſſe neceſſe: verùm rerum inſiſtere diuerſitatibus pręſtat: in quibus ſi quid peccatur, ingens ægrotis damnum malúmque prouenit. Itaque quod reſiccatū eſt, humectantia poſcit remedia, de quibus ſuprà abundè 5
diſſerui. At quod à frigore congelatum eſt, excalfacientia poſtulat: quæ nec ipſa obſcura ſunt. At quod impletū eſt, aut refrigerantia requirit, aut excalfacientia, aut quæ propriè vocantur ſiccantia. Vniuerſa ſiquidem hæc humorē ſuperfluum euacuant, ſed ſua ac peculiari quodque ratione. Frigida quidem duobus modis, nempè repellentia, ſimúlque cum calore multam educētia humiditatem, ſicut

Cap. 5. li. 4. meteo.

† Ariſtoteles docuit. Quæ verò excalfaciunt, dum contentum in caleſcentibus corporibus humorem in vapores diſſoluunt. Quæ autem deſiccant, velut quæ vocātur dia- 6
phoretica, hoc eſt per halitum digerentia, & ipſa duplici ratione, aut humores ebibentia cum poris quibuſdam inſunt, aut totam alterantia partem. Verùm quando tempeſtiuus cuiuſque ſit vſus, non eſt præſentis negocij definire, ſed ad curandi attinet methodum. Quæ verò a frigore pariter & ſiccitate induruere, ea excalfacere pariter & madefacere expedit, non ſicut pus mouentia calore & humiditate, ſecundum naturam attemperatis, ſed tantò eſſe medicamen expedit calidius, quantò exuperauit frigiditas:

ditas: tantóque † ficcius, quantò & vicit ficcitas. In quibus menfuram finire ad curandi itidem methodum pertinet. Sufficiat autem hîc medicamentorum fpeciei formulam quandam exponere, idque pauculis exemplis. Igitur oleum & aqua calida humectant fimul & excalfaciũt. Quòd fi ambo in vnum mifceãtur, multò magis tum excalfaciet, tum humectabit quod ex ipfis erit miftum, ficut aquæ potabilis balnea cum oleo copiofo exhibita. Idem efficit eduliorum qualitas, fi fimiliter habeat. Itaque ingẽtis famis, quam βουλιμίαν nominant, illiufmodi funt remedia. Eft enim ea affectio frigiditas iuncta ficcitati: & fanatio eius per contraria perficitur. Veruntamen cataplafma quod ex farina triticea conficitur, in temperatis naturis pus mouens, nec quicquam naturalis partium humiditatis aufert, quod quidem relatu fit dignum: multóque magis nec apponit: ficut nec calorem intendere poteft, nec hebetare, fed tantum in fubftãtia ipfa augere. Cęterum non idem eft, qualitatem intendere, & augere fubftantiam. Sed hæc † paulò pòft accuratius oftendam. Attamen id genus medicamenta humida calidáque dicimus non ceu calidiora humidioráque quàm noftra fit fubftantia, fed ceu fimilem habentia nobis temperiem, quæ calida & humida eft iuxta veterem fermonem, velut in libris de Temperamentis oftendimus. Nec tamen fic aquam humidam aut † galbanum calidum dicimus: fed illam tanquam quæ carnem noftram riget, hoc tanquam quod calfaciat. Nam tametfi aqua calida euacuare partes quæ per humorum influxum contumuerunt valeat, fimilares tamen faltem omnino humectat, ficut in primo libro à me monftratum eft.

† ὑγρότερον humidius.

Cap. 7.

† Vetus interpres legit, ignis.

De medicamentis pus mouentibus.

Caput VI.

Medicamenta itaque quæ pus mouẽt, eo quòd perinde vt aqua calida excalfaciãt, fuperfluũ in fpaciis vacuis cõtentum humorẽ per halitũ digerũt: ficut in libello de inæquali intemperie mõftrauimus. Ipfis tamen fimilaribus corporibus fecũdũ naturã affectis, humiditatis nihil neq; adiiciũt, neque

adimunt, quod quidem manifestum sit, & sentiri queat. Quippe cùm temperaturam possideant similem, earum substantiam tueri potius quàm alterare possunt. Nam in suppurationibus humiditas quidem alteratur, itémque si qua sit caro contusa: cætera verò omnia quæ secundum naturam habent, substantiam suam seruant. Etenim cùm tres in animalium corpore fiant alterationes: vna planè secūdū naturam est, cum videlicet in vētre cibus coquitur, aut in visceribus & vasis qui inibi generatur succus, vnde rursum pars vnaquæque nutriatur. Altera cōtrà planè præter naturam, nempè in putrescētibus omnibus. Atque hæ quodammodo inuicem sibi contrariæ sunt. Tertia ex vtraque mista & media est, partim primæ quidquā obtinens ac naturalis, partim huius contrariæ quæ est præter naturam. Siquidem alterationi secundum naturam duo hæc insunt, vt & ex familiari animanti materia fiat alteratio, & ab ingenito calore planè superetur. Ei verò quæ præter naturam est, & ab aliena caliditate mutatio prouenit, & ad nihil vtile. At media earum, quæ scilicet suppurationes comitatur, ab ingenito quidem fit calore, sed nō planè vincente: neq; enim ex materia peragitur, quæ prorsum benigna sit, quemadmodum nec ex omnino aliena. Itaque quemadmodum naturales alteratiōes, quæ ab innato proueniunt calore, à simili extrinsecus iuuantur, pari modo & quæ in mouendo pure conspicitur. Nam quid æquè concoctioni ventris conferre nouimus, atque corpus humanū illi impositū? Proinde quidā puellos noctu admouentes per quietē, lōgè euidentissimum adiumentū sentiunt. Confert siquidem amplius, magisque multò familiaris est eo calore qui à fomentis paratur. Eiusdem gratia vtilitatis quidam paruos catellos per quietem ventri imponunt, copiam coquentis cibos caliditatis adaugētes, non qualitatem. Tale esse debet quod ad mouendum pus adhibebitur medicamentum, qualis est in naturis temperatis calor natiuus. At si iusto calidior natura fuerit, in eo corpore, quod pus mouebit medicamen, calidius sit oportet: tantò nimirum temperato calidius, quantò & natura eius temperatam in caliditate exuperat. Itaque clarum iam illud est ex curandi methodo, cuiusque singulatim

nominis

nominis suum ac proprium esse puris mouēdi medicamē-tum. Nec minus illud constat, quod sæpenumero iam demonstratum horum comprobatur testimonio, omnes medicamentorum facultates vt ad optimè tēperatum hominem explorandas. Siquidem nulla constitui ars possit, nisi prius velut regula ac scopo generi materiæ in qua versatur constituto, ad illum iam particularia omnia dirigantur. Rursum ergo proposito tāquā scopo quodam in hoc sermone optimè tēperato homine, eius respectu aliud esse dicimus medicamentum pus mouens, quā quod indurata emollit, esseque eorum temperaturas, quas superius esse posuimus: Eius quidem quod naturæ in mouendo pure auxilio est cōmoderatā & similem ei corpori cui admouetur: ac proinde quòd natura nostra humida sit & calida, humida calidáque medicamenta eiusmodi frequenter appellari: Eius verò quod indurata emollit, tēperata natura multò calidiorem, non tamen iam valde calidam.

De ortu scirrhi. Cap. VII.

ORitur autē induratorū affectio ex fluxione viscosa & crassa, paruis particulæ poris siue meatibus impacta. Digesto verò per halitum quod tenue est eius ac subtile, ac deinde quod reliquum est refrigerato ac velut congelato, vocata sequitur scirrhosis: ac proinde frigidum pathos aiunt, & per calfacientia curari. Porrò quoniam cum frigiditate humor redundat superfluus, idcirco etiam compositā eius esse medelam, ob refrigerationem scilicet excalfacientia poscente affectu, ob alienam verò & superuacaneam humiditatem, euacuantia. Vnde fit: vt eorum quæ scirrhi in morem indurata sunt, nullum curari valeat, neque à validè exiccantibus, neque a fortiter excalfacientibus, neque ab iis quæ vtraq; hæc præstare possunt. Nā quæ validè excalfaciunt, hærens ac contentum in particula humidum violenter digerentia atque elicientia, reliquum omne deficcant, & incurabile constituunt: quæ verò fortiter deficcant, etiamsi non excalfaciant, tamen ipsa nō per mediū, euacuando scilicet quod subtile est, sed ex professo, ac ex natura sua ad summam duritiem infixam particulæ flu-

xionē adigūt. Sola igitur ea quę calfaciūt, sed nō admodū,
vnáq; exiccant non magnopere, eiusmodi sanare affectus
possunt: vocātúrque ea medicamenta Græcè μαλακτικὰ
(Latinè emollientia nomino) eodem tempore vtrunque
agentia, nempè quod congelatum est fundentia, & sen-
sim per halitum digerentia.

Emollientia medicamenta in hoc à pus mouen-
tibus differunt, quòd emollientia calidiora sunt,
& moderatè desiccant existentem in partibus 4
humiditatem: pus autem mouentia corporibus
quidem nostri similem calorem obtinent, sed ta-
men existentem in eis humiditatem seruant.

Caput VIII.

QVapropter calida sunt id genus medicaméta, nec
admodum sicca, atque à pus mouentibus eo diffi-
dentia, quòd calidiora sint, & ficciora. Illa enim
cognatam ac simillimam corporibus nostris caliditatem
possident: emollientia verò licet validiorem habeant, nō 5
tantam tamen vt attractionis violētia reliquum desiccēt.
Prætereà ea quæ pus mouent, humorē qui præfuit in par
tibus induratis, seruāt: emollientia verò paulū quiddā e-
ius absumunt. Proinde quamuis innumera sint calfacien-
tia simul atque exiccātia medicamenta, sola tamen ea quę
conuenientem ac symmetrum calorem possident, vnáque
illi respondentem sortita sunt siccitatem, mollire quæ scir
rhi instar indurata sunt, possunt, quale est bdelliū, styrax,
galbanū, thymiama ammoniacū, medulla tū ceruina, tum
vitulina, adeps caprinus, & taurinus, & quæ eius sunt ge- 6
neris. Nā nūc cōsiliū nō est omnē expromere materiā, sed
solum de id genus facultatibus omnibus generalem cōsti-
tuere doctrinā. Præstat nāq; in genere de pus mouētibus
atque emolliētibus cognoscere, quòd illa æqualē accēdūt
calorē ei qui est in homine secūdū naturā: quæ verò emol
liūt, multò maiorē. Quocircà illa quidē quantitate potius
quā qualitate caloris agere sūt nata: at quę indurata emol
liunt, qualitate potius. Itaque si in parte quæ suppuratio-
ne indiget, assiduo impositas seruare manus, aut aliā quā-

uis partẽ poſſibile foret, celerrimè ſic ſuppuratio procederet. Pari quoq; modo ſi medicamẽtũ hominis tẽperaturæ ſit quã ſimillimũ, ocyſſimè cõcoquet quod in pus verti debet, vt eſt nonnunquã caro, nimirũ vbi contuſa fuerit, interdum verò humor qui phlegmonem produxit.

Quòd pus mouentia etiam emplaſtica eſſe conueniat.

Caput IX.

Vinetiam quòd emplaſticum eſſe debeat eius generis medicamentum, vt exactè ſuppuratorium ſit, & ipſum liquidò mihi apparere videtur. Nàm ſi ſubſtantiam innati caloris augere, non intendere qualitatem ipſam conueniat, poros corporis obſtructos eſſe neceſſum eſt, quò videlicet halituoſos trãſpiratus includãt. Siquidem ea cataplaſmata quæ aut detergentia, aut validius excalfacientia, halitus difflari permittunt, exiccant quidem, ſed pus non mouent. Talis eſt hordeacea, cicerũ, fœnigręci, fabaceáq; farina, amplius etiam ærina, eruina, panici, lupinorũ, milij, omniũq, adeò exiccãtiũ: quippe cùm tũ per ea quæ detergũt, etiamſi non admodũ excalfaciant, ſed quia obſtructione liberant, reſerantque meatus, vnà quoque calor particulæ euolet, vt naturalis haudquaquã ſeruetur ei cõmoderatio: tum ab admodum excalfacientibus huius etiã nõ parũ vacuetur, & qui reliquus eſt incaleſcat, ex quo fit vt natiui caloris ſubſtantia diminuatur, ſed qualitas intendatur. Quorum neutrum fieri expedit, verùm halituoſum & calidũ ſpiritum contineri quamplurimũ, & ad vnguem caliditate ſymmetrum: quippe cùm hic in pueris copioſiſſimus, omnes actiones naturales adaugeat. Sed ſunt quos id fugit, & cum hoc quod ignorẽt, Hippocratẽ inſuper accuſare nõ verentur, *Aph. 14. lib. 1.* quòd dixerit creſcentia plurimum habere caloris innati. Sed nos dicta eius haud perperã capere oportet, ac cognoſcere innatum dixiſſe calorem, *Calor inſitus quid.* quem in quoque animantium & natiuum ſpiritum nominamus, de quo & Ariſtoteles ſcriptum reliquit. Verum nihil prohibet, ſanguineã ſubſtantiam ſimulque † aëream vnà cum ſpiritu calidũ *al. ſeminalem.* inaudire innatũ. Ac Stoici quidem nunc ipſum ſpiritum

animæ eſſe ſubſtantiã autumant. Nos ſanè de animæ ſubſtantia non admodum pronunciare quippiam audemus, & ad præſens ſuperuacaneum arbitramur. Quanquam nos iam antè ſpiritum innatum, etiamſi non ſit animæ eſſentia, ſaltem primum eius eſſe inſtrumentum in commentariis de Hippocratis Platoniſq; placitis demonſtrauimus: & certè dicimus eum ſpiritum in omnibus animantis contineri partibus, ſed non † vndiquaque eſſe ſui ſimilem, veluti nec ſanguinem eſſe neceſſe. Tum in ſpaciis inanibus non paruam eius ineſſe ſubſtantiam, imò potius velut materiam quandam leuiculam etiamnum mutationem expoſcentem ad innati ſpiritus qualitatibus ſuis abſoluti generationẽ, nihilo ſecius tamen iam tum etiam admodum ad naturalia opera conducentem. Porrò autem vnum ex naturalibus operibus eſt, ea quæ in pus fit conuerſio. Nam & illic quædam perficitur coctio. Cùm autem quidquam coquere cõſilium eſt, quàm plurimum, meo iudicio, ſpiritum ſeruari intus oportet. Atqui digeritur tum ab euaporantibus ac detergentibus, qualis eſt hordeacea fabaceáque farina: tum à reſiccantibus, qualis eſt panici, lupinorum, milij: tum ab excalfacientibus, qualis eſt fœnigræci. Quin multò etiam magis ab iis quæ ſimul & excalfacere & reſiccare poſſunt, puta lolio, eruo, cicere, ochris. Igitur omnium ad puris generationem aptiſſimum eſt, ex iis vtique quæ perfunduntur aqua temperata, aut cui additum oleum eſt, quod hydrelæum Græci vocant: ex iis verò quæ irrigantur, oleum temperatum. At ex iis quæ ex hydrelæo illinuntur, farina triticea, & panis ipſe. Sed is modicè coctus ſit oportet. Nam qui plurimum coctus eſt, quodammodo ſiccior eſt, aptúſque phlegmonis quæ ægrius concoctionem admittunt: qui verò minus, iis quæ admodum calidæ ſunt atque, vt ſic dixerim, feruent, congruit. Tum cui plus additum olei fuerit, pertinacius coctioni aduerſantibus conuenit: Cui minus, feruentibus magis competit. Et ſanè quod ex pane conficitur cataplaſma, difficulter coctioni cedentibus phlegmonis idoneum eſt, ſiquidem pani tum ſal, tum fermentum admiſtum eſt. Quod verò ex triticea farina præparatum eſt, calidioribus vtilius eſt. Etipſius etiam

triticeæ

Lib. vj.

† πανταχόθι ubique.

triticeæ farinæ quæ pura eſt, tum panis quoque qui purus eſt, puri mouendo cōpetentior eſt, nimirum cum furfur minus ſit calidum, & magis deſiccet. Farina autem pura, quæque alere eſt nata, humida eſt & calida: qualia certè ad pus producendum cōferre oſtendimus. Itaque medicamenta quę phlegmone tentatis imponuntur † partibus, ſi calida ſint & humida, ad pus mouendū conducunt, vti adeps ſuillus, & vitulinus. Nam tauri & capræ acriores eſſe oſtendimus: quamobrem phlegmonis tum frigidioribus, tum durioribus magis congruunt. At ſuillus iis quæ propriè phlegmone appellantur, familiariſſimus eſt. Eſt & adeps gallinaceorum familiariſſimus, magiſque etiam anſerum, quodammodo tamen ad digerendum potentior: eſt enim ſubſtantia ſua tenuior, ſicut & bubulus & caprarum craſſior & terrenus magis. Quin & agreſtiū animalium omnium acrior eſt adeps ſimulq; ſiccior multò quàm domeſticorum, maximéque pardalis & leonis. Quare horum nullus omnino puri mouendo idoneus eſt, ſed, vt dixi, ſuillus & vitulinus. Porrò pus mouent & pix, & reſina, nempè oleo quopiam aut roſaceo ſubactæ. Sed & hîc ad feruentes phlegmonas ex roſaceo eas liquare oportet: ad frigidiores verò excalfacientium quopiam, puta cicino, raphanino, veteri ſicyonio. Quòd ſiquando ſola vtaris cera, aliis ad manum nullis, ad pus mouendum, & ipſam in excalfacientium quopiã diſſoluere oportebit: quippe cùm ipſa per ſe minus ſit calida quàm vt pus mouere poſſit. Siquidem illinẽdi certè vim obtinet. Solis itaque feruentibus phlegmonis apta eſt, ex calidorum olerum quopiam liquata. Verùm quemadmodum hæc ſymmetria ac mediocritate inferior eſt, vt ad medias temperie phlegmonas, hominumq; & partium naturas, ſic paulum quiddam excedunt reſina & pix. Quapropter hęc omnia ſimul miſta moderatè pus mouent. Sed hæc iam ad tractatum de medicamentorum compoſitione attinent, quem vt aliquatenus attingeremus, ſpeculationis ipſius nos ſequela adegit. Rurſum ergo ad propoſitum reuertor. Eſt autem propoſitum, definire quæ ſit in genere pus mouentium natura. Dictum verò eſt, quòd modicè eam humectantem & excalfacientem eſſe oporteat: quod aliis

al. ulceribus.

aliis verbis eſt, vt neque excellat, neque inferius ſit temperatura corporis ipſum immutantis, ſed quoad fieri poſſit ſimillimum. Cæterum quòd medicamentum puri mouendo idoneum tale ſit facultate, & actu, ſiue energia fiat eiuſmodi, dum corpori noſtro admotum eſt, ſæpenumero iam antè dictum eſt: ſed nunc nihilo ſecius id repetimus, quandoquidem ſemper eius meminiſſe oportet. Atque eiuſmodi eſt pus mouentis medicamenti temperies. Porrò corporis ipſius conſtitutio emplaſtica eſt: qua maximè pollent quæ lenta & viſcoſa ſunt, velut adeps porcinus, butyrum, thus, & quod ex farina triticea conficitur cataplaſma: quippe quæ moderatè tum calida, tum humida lentáque ſunt, ac proinde puri mouendo idonea. Chondrus tamen farina triticea ſiccior eſt, quanquam nihilo minus lentus ſit, niſi fortè etiam amplius: vnde fit vt in mediis temperatura phlegmonis puri mouendo ineptior, in humidioribus etiam triticea farina præſtantior ſit. Verùm & hæc iam præſentis commentationis limites excedunt. Itaque denuò ad medicamenta duritates emollientia reuertor, hactenus & hîc curandi methodum attingens, quantum dicendorum claritati conducat. Scirrhum vocant tumorem præter naturam, doloris vacuum, ſed durum. Sunt autem inter eos quidam, qui vbi plurimum increuerint, ſimulatque indurati fuerint, non modò dolore carent, verùm etiam ſenſum difficilem, aut etiam nullum habent reliquum: porrò naſcuntur ex humore craſſo & frigido, quales ſunt in animalium corporibus duntaxat duo, bilis videlicet atra, & ſuperexiccata pituita. Proinde tumores ſcirrhoſi omnino aut pituitoſæ ſunt ſubſtantiæ, aut atrabilariæ, aut ex vtraque miſti. Sed de agnitione eorum non eſt nunc tempeſtiuum diſſerere, verùm de medicamentis emollientibus illud vt nũc dicam opportunũ eſt, nempè quòd propriè vocantur emollientia, quæ medentur ſcirrhoſis tumoribus ex pituita reſiccata craſſóque humore prognatis. Conſueuerunt autem ij potiſſimum in muſculorum capitibus, & qui ex eis prodeunt tendonibus conſiſtere. At quæ ab atrabilario ſucco duruerunt, cancroſa ſunt omnia, & ab emollientibus medicinis exaſperantur. Sed his

quo pacto proſpicere oporteat, in Commentariis methodi curandi docebimus. Quæ verò à lento craſſóque humore congelato indurata ſunt, calida poſcunt ſiccáque medicamenta, ſed non tamen quæ valida ſunt ac violenta: ſed ſufficit interim vt ſecundi aut tertij ſint ordinis excalfacientium, primi exiccantium. Porrò cùm non exigua ſit in corporibus ſic induratis maioris minoríſque latitudo, neceſſe vtique eſt & medicamentorum illis medentium non paruam eſſe latitudinem. Siquidem adeps caprinus, & gallinarum, quæ ſic indurata fuere iuuarunt. Verùm illi quidem imbecilliores ſunt, & moderatas duritates emolliunt. Valentior gallinarum gallorúmque adipe anſerinus eſt, caprarum verò hircinus, validior quoq; & taurinus, ſed minus tamẽ quàm hircinus. Quinetiam medulla ceruina modicè emollit, & † cum ea vitulina: quippe cùm id genus omnia medicamenta calida ſint, & mediocriter ſicca, multóque magis excalfacere quàm exiccare nata. Vnde ſi quis fortè ea quandoque calida dicat & humida, non repugnandum: nam paulum abſunt ab iis quæ neque humectant, neque deſiccant. Eodem ex genere ſunt, quanquam validiora, ammoniacum thymiama, & ſtyrax, & galbanum, & bdellium ſcythicum: ſed ad emolliendum præſtantiora ex iis ſunt quæ recentia ſunt. Siquidem inueterata validius quàm oportet deſiccant. Id ipſum vſuuenit in medulla & adipe, quippe quæ & ipſa vetuſtate ſeipſis tum acriora, tum ſicciora euadunt. Quin & oleum quoque ſicyonium ex hoc eſt genere, nec in poſtremis id quod inueteratum eſt, & ex iis quæ præparantur, ſuſinum. Sed de compoſitis hîc dicere ſtatutum non eſt. Porrò radix altheæ, & cucumeris agreſtis, nonnullæque aliæ plantæ, partim in oleo, partim in aqua decoctæ, emollientium medicamentorum facultatem induunt, ſicut maluæ agreſtis folia tum cruda, tum cocta. Atque hoc ſimplex medicamentum eſt, ſicut porcinus adeps vetuſtatem paſſus, ſed ſalis nihil oportet adiicere, ſicut nec aliis quæ emolliunt: valde enim deſiccat ſal. Porrò quæcunque alia emollire poſſunt, ſeu ſimplicia ſeu compoſita ſint medicamenta (alibi enim ea recenſebimus) calida

Lib. 13. & 14.

† μετ' αὐτὸν post eam.

ſunt ex

ſunt ex ſecundo & interdum ex tertio ordine, leuiter verò ſicca. Sed & his ſanè illinendi vis (emplaſticam vocant) inſit neceſſe eſt, nõ aliter quàm iis quæ pus mouent. Sed quantò maiore euacuandi facultate pollere debent, tantò vtique minus etiam meatus illitu obſtruere.

Quòd medicamenta indurantia humido frigidóque ſint temperamento.

Caput X.

SAnè emollientium facultas medicamentorũ abundè iam expoſita eſt, proinde deinceps de indurantibus verba faciam. Frigida itaque hæc ſint oportet & humida, velut ſemperuiuum, portulaca, pſyllium, lenticula paluſtris, ſolanum: aut hoc certè non eſt temperamento humido, ſed medium abſolutè humectanctantis & exiccantis, ex pugnantibus facultatibus compoſitum, exiccante videlicet & humectante: nimirum cùm & duplicem in ſe habeat ſubſtantiã, terrenam & aqueam. Sed iam non eſt mihi conſilium, ad particularem materiam ſermonem deducere, verùm generales duntaxat breuiter facultates definire. Sanè ſiquid ſimul & refrigeret & deſiccet, & ipſum profectò omnino indurabit: ſed non eſt ex iis quæ propriè indurant. Siquidem congelatione potius quàm euacuatione durum efficitur corpus, prout ſuprà poſuimus. At ſiquid ſit quod proinde quia natiuum humorẽ non retinet, induratũ eſt, id ſiccum potius quàm durum appellabimus: conſtatque eius ſanatio rigatione & humectatione, non emollitione: ſicut certè & tenſio curatur laxatione, & laxatio tenſione.

De tendentibus laxantibúſque medicamentis.

Caput XI.

SEd hæc vt ſe habeant liquido conſpiciuntur, cùm in cute, quemadmodum & ab Hippocrate dictum eſt, cutis duræ mollificatio, tenſæ laxatio: tum etiam frequenter in articulis. Igitur laxatio prouenit humectatis immodicè quę circa eos ſunt ligamentis pariter & tendonibus: tenſio verò non etiã ſimpliciter, ſed aut

pluſculum

plusculum exiccatis, aut refrigeratis, aut phlegmone affectis, aut scirrho. Atque ita quidem in articulis. In cute verò nõ tantum ita, sed musculis quoq; qui ei subiecti sunt, quoquo modo in tumorem sublatis. Nam & præ carnis sæpe copia quibusdam tenditur. Quòd verò & in phlegmonis idipsum illi accidat, suprà positum est. Quamobrem non simpliciter vna est species laxantium remediorum, vtpote cùm alia humectando, alia calfaciendo, alia verò emolliendo, quædam euacuando, nonnulla tumores præter naturam purgando, alia etiam per cõiugationem horum quampiam agentia, laxare assolent. At Thessalus, feréq; sequaces eius vniuersi, sicut in aliis multis, ita & in his appellationes simul cum rebus confundunt, quicquid obuium est, citra vllam examinationem conscribentes. Quamobrem vbi quæ in manibus sunt absoluerimus, necesse nobis forsan fuerit aliquando in eos stylum conuertere: in præsentiarum autem quod dicta continuò sequitur persequamur, rursum sumpto principio ab iis medicamentis quæ vocãtur emplastica, quia sæpe iam antè & de iis diximus. Breuiter ergo Emplasticum medicamentum est, quod tenaciter corporis poris siue meatibus illitũ inhæret. Porrò abundè dictum est nobis de pororum, quos nos statuimus, natura in libris De tẽperamentis: demonstratum autem est & in libro hunc præcedente, mordacitate vacare omnino debere medicamẽtum emplasticum: nam si qua illi inerit mordacitas, hærere in poris non poterit, sed omnino facilè excernetur, aut partium aliquam liquando, aut certè humorem aliquem ex alto attrahendo. Sed & illud satis constet, terrenæ cõsistentiæ & viscosum omnino esse oportere emplasticum.

Quòd poros purgantium medicaminum ũnumquodque calidum sit, & tenuium partium: nam amara omnia & nitrosa sunt.

Caput XII.

SEd de istis suprà abundè dictum est. Quod verò illi contrarium est, dici queat poros repurgans, & infarctu liberans, sicut & ipsum emplasticum non modò emplasticum dicitur, sed & ἐμφρακτικὸν quasi dicas

infarciens.

infarciens. Fuerit autem id ſicut effectu contrarium, ita & corporis natura, neque viſcoſum, neque mordacitatis expers, ſed nitroſum & ſubtile. Nam in ratione maioris ac minoris differunt, ſubſtantiæ genere minimè diuerſa, tum emplaſtica ab iis quæ ſordem nutriunt, tum repurgantia ab extergentibus. Nam quæ in ſuperficie ſordem auferunt, ſiue in cute, ſiue in vlceribus, ea extergentia ſiue rhyptica nominantur. Quæ verò poros etiam expurgant, ea ſubtiliorum his partium ſunt & emplaſticis contraria: proinde pororũ ecphractica & eccathartica quaſi expurgantia & farctu liberantia dicas, appellantur. Sunt autem hæc tum nitroſa, tum amara. Atque cuti extimæ impoſita ſolam nitroſam qualitatem poſſideant exactam eſt opus ad ea peragenda quæ dicta ſunt. At intrò in corpus aſſumpta, etiamſi adiũcta ſit quædam adſtrictio, poſſint tamẽ ſic quoque magnos purgare abſtergereq; meatus, cuiuſmodi ſunt in vaſis. Nam foris meatuum exiguitas prius ab adſtrictione occluſa, quàm probè queat expurgari, non etiam inde in altum abſtergentem ſubſtantiam recipit, nec expurgatur. At quæ circa ventrem ſunt partes omnes, quæque in iocinore, liene, aliíſque omnibus viſceribus, cùm maximos in ſe meatus habeant, maius accipiunt commodum ex vaſorum corroboratione, quàm propter oſculorum exiguitatem lædantur. Proin intus abſinthium repurgare poteſt, foris non poteſt: quippe quod compoſitum eſt, vt ſuprà dixi, ex amara acerbáque facultate. Quamobrem eius generis medicamẽta particulatim vt perſequar, non eſt neceſſe. Quæcunque enim repereris nitroſa & amara, ea ad purgandos meatus omnes valere noueris. At cutis vniuerſæ ac vlcerum ſordes, non hæc tantum, ſed & viribus minora auferre poſſunt, qualia ſunt dulcia quæ tenuium ſunt partium, puta mel, & ex cerealibus ſeminibus quædam, vt eruum, fabæ, hordeum, lupini: Quanquam in ipſis fabacea hordeaceáq; farina tantum extergit, non etiam meatus farctu liberat: erui autem & lupinorum potiſſimum ſi amara fuerint, ſuprà quàm quòd extergunt, nonnihil quoque meatus purgare valent. Simile quiddam amygdalis accidit: nam & horum ipſorum ea quæ amara ſunt,

& deter-

& detergunt, & meatus expurgant: quę verò edẽdo sunt, detergunt quidem, non tamen infarctu liberant. Quin & vrticæ semen non secus atque eruum amygdaláque amara, meatus purgat. Ex eodem genere scilicet sunt scilla & iris, & quæcunque alia vincentem in se qualitatem amaram possident, vt dictum est. Siquidem nitrum ipsum per se, & aphronitrum, [& spuma nitri,] & seriphon, & abrotonum, & id genus reliqua cum cibo potuque assumpta eãdem vim obtinent. Protinus enim his inest, vt crassos lentosque humores extenuandi vim obtineant, sicut emplasticis omnibus crassos lentósque corporis succos reddendi. Quamobrem lentis ac pituitosis thoracis pulmonísque humoribus, aut puri & incidendis & extenuandis & educendis aptiora inuenire alia præ istis medicamenta nequeas. Iisdem istis & iocinoris obstructiones expurges, & modicas etiam lienis: nam quæ maiores sunt, vehementiora desiderant, nempe capparis corticem, radices tamarices, scolopendrion, & scillam, & eam quæ id ipsum nomine repræsentat, asplenos appellata. Sed tamẽ istis variè vtendum in quoque viscerum est: ad iecur, ipsis per sese duntaxat: ad lienem verò, mistis aceto, aut ei incoctis: ad thoracem pulmonémque, melicrato, ptisanæ, oxymeliti, aut dulcium vinorum cuipiam Sed hæc ad curandi pertinent methodum: proinde in præsens rationibus ea confirmare omitto. Nam & in illo opere, & in alio quod de Componendis medicamentis inscribetur, eas explicabo.

Quòd urinam cientia ex acrium genere sint, ac proinde calida & sicca, tum quòd sanguinem serosum segregent, crassum uerò cogant.

Caput XIII.

Porrò quæ necesse est vt dictis adiiciam, ea duntaxat expromam, nempe cùm plurimam mouere vrinam annitimur, non admodum dictis vtendum pharmacis, sed quæ acriora sunt, & magis excalfaciunt. Dictum siquidem suprà est, acre omne

esse

eſſe calidum: eius generis ſunt ſemen apij, petroſelini, fœniculi, dauci, agrioſelini, ſmyrnij, & ſanè ipſum quoque ſeſeli, & ammi, & phu, & meon, & aſaron, & acoron, à quibus ſanguis non extenuatur duntaxat, ſed & funditur ac ſecernitur, nō ſecus atque lac quod coagulatur ſeroſo videlicet & tenui ſeorſum ſegregato, craſſo verò in ſeſe coeunte et exactè vnito. Siquidem quò facillimè ad ſe attrahant renes quod in ſanguine aqueum tenueque ac ſeroſum eſt, vtraque hęc conferunt, nēpe totius ſanguinis primùm fuſio, deinde ſegregatio, quorum neutrum abſque valido calore peragi queat. Quãobrẽ puris ex thorace expuitioni ea omnia aduerſa ſunt: quippe cùm natura eorũ ſit vt modò dictum eſt, tum excalfactoria exiccatoriaq́;, tum etiam ſecretoria, & coactoria. Cogitur quidem in ſeſe quod craſſum eſt, excernitur verò ac ſecernitur in ipſo coactu quod in ſanguine ſeroſum ac tenue defertur. Atq; hoc ad ſeſe trahere renes anteuertunt: quod verò coactũ eſt atque exiccatum, haud etiam facilè expuitur. Proinde vt modò poſui, incidendi vim habeat eiuſmodi medicamentum oportet, ſed non tamen inſigniter calidam, ne videlicet validè deſiccet: ac eiuſdem profectò commoditatis gratia cum ſorbitiunculis potionibuſque humectantibus exhiberi poſtulat. At quæ renes expurgãt, & ipſa quidem incidentia ſunt, verùm larga humiditate non indigent. Porrò quæ calloſas ſiue tophaceas conſiſtentias incidere ſunt idonea, & ipſa vtique admodum incidunt, ſed minimum caloris poſſident. Quippe caliditas callum porúmve ipſa contrahit ac procreat, non incidit neque diuidit. At quæ minus ſunt calida, cum hoc quod incidere valeant, meliora quoque ſunt, velut radices regiorum nominatorum aſparagorum, & rubi, & bethonica, & poliũ, tum ochra, & vitrum vſtum, & ex ſcilla confectum acetũ, & quę ſunt eius generis. At Theſſalus inſulſiſsimus atque imperitiſsimus, ſicut pleraq; alia artis cõtumeliis ac probris immerito afficit: ita & hæc quoque diſcerpere contendit, nullum eſſe medicamentum cenſens quod propriè ſit aut hepaticum, aut nephriticum, aut pleuriticum.

Quòd rarefacientium temperies mo-

deratæ

deratæ sit tum caliditatis, tum siccitatis, consistentiæ uerò tenuium partiũ: anastomoticorum autem tum calidior, tum etiam mordax atque acris, ac crassarum partium: porrò condẽsantium adstringens & aquea potius: stipantium uerò siue στεγνωτικῶν, crassarum partium, & frigida. Cap. XIIII.

Sed illius peccata aliis libris detexi. In præsenti autem libro reliquas Simplicium medicamentorum facultates edisseram, exordio rursus ab aperientibus ac rarefaciẽtibus (illa anastomotica, hæc aræotica nominant) desumpto. Videntur enim & hæc quodam sanè modo iam dictis esse vicina: nempè quæ extergere, incidere, obstructiones tollere, diuideréque diximus: quãquã non vndiquaque esse similia. Sanè & horum ante omnia distinguenda notio est, ac sic inquirenda substantia. Quæ cutis meatus reserãt, rarefacientia dicimus: quæ verò vasorum oscula, aperientia. Quin & illis contrariorũ, quod poros contrahit, condensans appellitant: quod autem osculum occludit, haud etiam proprio designant nomine, sed generalioribus, puta contrahens, occludens, constringens, obstruens nominant. Porrò vtriusque natura sic habet: rarefacientium quidem tum modicè calida est, tũ minimum desiccans, tum tenuium partium: aperientiũ verò, tum crassarum partium, tum acris ac mordax. His porrò contrariorum, condensantium quidem frigida sanè, sed non terrena, neque aërea, sed potius aquea. Eorum autẽ quæ apertiones siue anastomoses occludunt, crassarum partium, & frigida. Exẽpla horum sunt, rarefacientis quidem naturæ chamæmelum, & althea, & quod ex ipsis prę paratur oleum, nec minus quod ex agrestibus conficitur cucumeribus. Quin & vetus, & cicinum, & rhaphaninum oleum ex eadem sunt nota. Aperiẽtis verò facultatis, quæ acria sunt simúlq; terrena omnia cyclaminus, allia, cæpæ, fel taurinũ, vnguentorúmque adeò omnium quæ simul crassarum sunt partium, & calida, subsidentiæ: cuiusmodi

eſt irinũ,& amaracinum,quæ vtique & occęcatas aperiũt hæmorrhoïdas. Porrò quæ vteri os à phlegmone,aut ſcirrho,aut ariditate occluſum aperire dicuntur,ex accidenti,non autem primariò & per ſe eiuſmodi habere facultatem cenſentur, velut nec ea quæ labiorum à phlegmone occluſorũ,aut genarũ,aut nariũ,aut gutturis, aut pręputij,aut ſedis,aut alterius eiuſmodi oſculi inſtrumẽti phlegmonem ſanant,atque occluſionem corrigunt. Ea nãque phlegmonem ſoluere dici poſſint,haudquaquam aperientia ſiue anaſtomotica. Peccat ſanè in iſtis Dioſcorides, nonnunquam aperientis inquiens facultatis medicamentum quod laxat,aut emollit,aut humectat, aut phlegmonem ſoluit. Atque rarefacientium & aperientium eiuſmodi ſunt eſſentiæ. At eorum quæ ipſis contraria ſunt, condenſantium quidẽ,aquæ eſt frigidæ,ſemperuiui,portulacæ,tribuli viridis,pſyllij,herbæ quam muris aurem vocitant, lenticulæ paluſtris,& vt ſemel dicam, quæcunque refrigerant,ſed non adſtringunt. Proinde & Mandragora,cicuta,altercum,papauer,ipſas nũc dico herbas,ſi quis modicè vtatur,condenſandi vim obtinent:ſin liberalius, non modò condenſandi,ſed & obſtupefaciendi:ſi verò etiam plurimum,non tantum obſtupefaciendi,ſed & enecandi. At eorum quæ aperientibus aduerſantur, ſubſtantia cùm ſit craſſarum partium,& frigida,adſtringentium eſt omnium,quæ quidem admiſtam non habent acrimoniam. Quorum ſanè materiæ abundè multa poſuimus in quarto huius exempla:in quo & eſſentiam eiuſmodi medicaminum terrenam frigidamque expoſuimus. Mirum ergo videri non debet, ſi ſola contrahere occluderéque poſſit aperta præter naturã vaſorũ oſcula:ſoli enim huic, quæcunque requirunt ea quæ contrahi debẽt,omnia adſunt:nimirum quæ conſiſtentiæ craſſitudine foris incumbat,nec paruos meatus penetrare poſſit, tum frigiditate ſua intrò premat, atque vndiquaque in ſeſe contacta vicináque corpora cogat ac contrahat. Nam proinde quod deſiccat (eiuſmodi enim eſſe oſtenſum eſt quicquid adſtringit)humorem depaſcitur,& partem roborat. Itaque ſi hæc omnia conueniat, oſculum cludetur, ceu à digitis quibuſdam foris,ipſis nimirum adſtringentis ſub-

ſtantiæ

ſtantiæ partibus contractum. Ea verò medicamenta quæ frigida quidem ſunt aut æquè, aut amplius, ſed ſubſtantiã ſortita ſunt aqueam, ea inquam, debiliter & contrahunt, & conſtringũt, nimirum propter mollitiem: quippe quicquid valenter tum conſtipare, tum conſtringere debet, robur quoddam renités & durum habeat oportet: qua cùm careant medicamenta naturæ magis aqueæ, tenues quidẽ poros in vnoquoque corpore contrahunt atque condenſant, cæterum inſtrumentum vndiquaque totum cõſtringere nequeunt. Quamobrẽ merito talia condenſantia quidem ſunt (græcè πυκνωτικὰ) non tamen obſtructia, (Græcè στεγνωτικὰ dicta.) Intelligas nunc velim obſtruentia ſiue ſtegnotica me dicere corpora, quæ ſenſibiles excretiones cohibẽt: corpus enim ſtegnoticũ, quod στέγει ſiue claudit ac continet in ſe, nec quicquã quod ſenſu queat percipi, ex ſeſe emittit, græcè στεγνὸν nuncupatur. Atque hæc eiuſmodi ſunt tum temperaturæ, tum facultatis. At rarefacientia prorſum quidem calfaciũt: nec enim aliter diffundere & laxare poſſent ſubſtantiam: ad quod conſequitur, vt & pori dilatentur. Debent autem non admodum eſſe calida temperie: ſiquidem ea iam acria ſunt, & inhorrere faciunt: neque itẽ exiccatoria: nã & hæc ſenſilia corpora colliquant, dolorémque in ipſis excitant.

Quòd eſcharotica craſſæ ſint conſiſtentiæ, ac uehementer cauſtica, ſiue urentia: adeò ut corpus ſenſibiliter colliquent: ac ſeptica, quæ uidelicet nõ dicuntur propriè cauſtica, & ipſa colliquare ſunt nata: nõ tamen tam ualẽter quàm eſcharotica: ad hæc conſiſtentia ſunt tenui, ac proinde latentem moliuntur colliquationem.

Caput XV.

ITaque quæ citra moleſtiam excalfaciunt, ea ſola omniũ ſunt rarefaciẽtia. Si verò nõ modò calida fuerint, ſed etiã cõſiſtẽtia craſſa, ſiquidẽ vehemẽtia ſint, & cauſtica, hoc eſt vrentia: & ignis inſtar corpus colliquant,

& sæpe escharas, hoc est crustas, ritu cauterij efficiũt. Porrò si debilius quàm vt vrere possint calfaciant, anastomoticam siue aperiendi vim obtinent. Itaque medicamẽ omne anastomoticum essentiæ quidẽ terreæ simúlque igneæ est, hactenus tamen excalfaciens, vt nondum vrat. Si porrò causticum sit, non tamen vehementer, præterea essentiæ tenuioris, id planè ab omni aberit mordacitate: aut cũ exiguo tum dolore, tum morsu carnosas partes eliquabit. Nam quod non confertim alterat, vti quæ vehementer sunt calida, quódque non ægrè penetrat, sicut quæ crassæ sunt essentiæ, latentem ea actionem obtinent. Siquidẽ alterationes subitæ confertæque, mutationes maximè sensibiles sunt, tum penetrationes quæ violentæ sunt. Quippe quod in crassa essentia causticum est, id cuicunque inhæserit parti, stipitis ritu infixum excruciat. Verùm hoc quidem escharoticum est, perinde vt caustica: cæterum de quibus nunc agitur, crustam non faciunt, & vocantur septica, hoc est putrefacientia, haud quidem appellatione propria (nam quæ verè sunt septica, humectant simul & calfaciunt) veruntamen symptomatis similitudo, vt sic appellemus, efficit: vtpote cùm ab vtrisq; nullo doloris sensu fiat corruptio. Multis enim modis corrumpi quid potest. Siquidem quæ nimio plus refrigetata sunt aut excalfacta, tum exiccata aut humectata, ea omnia corrumpuntur: cæterum non quicquid corrumpitur, σήπεσθαι, hoc est putrescere dicimus, sed quibus id cum fœtore accidit. Sed de nominibus non admodum esse solicitum oportet: verũ nouisse expedit ea medicamina, quæ septa & septica nuncupantur, vt sunt auri pigmentum (ἀρσενικὸν Greci vocãt) sandaraca, chrysocolla, dryopteris, pityocampe, aconitũ, omnia tum eliquare, tum colliquare, ac potissimum carnẽ tenellam, idque absque dolore. Sed sunt inter ea quædam quæ propriè vocant cathæretica, hoc est detractoria, eísque vtuntur ad inducendam vlceribus excrescentibus cicatricem. Sũt tamen & ipsa eiusdem genere facultatis, septices scilicet: verùm tantulo imbecillioris, quòd extimã modò superficiem quam contigerint detrahant, non tamen in altum subire valeant, velut Asiæ petræ flos, quanquam nec talia ipsius reuera facultatis cicatricem inducentis,

centis,

centis, quam vocant ἐπουλωτικήν, sunt. Siquidem quæ huius sunt facultatis, non detrahere, neque liquare carnem sunt nata, verùm indurare & desiccare, cuiusmodi sunt alumen, galla, omphacitis vocata, æs cõbustum, maximè lotum: non quod lotum non est, quiddam obtinet cathæreticum, velut & æris squama. Nam quod lotum est, omniũ medicaminum cicatricem inducentium longè præstantissimum est: quippe quod probè cicatricem inducit, modicè adstringat oportet atq; desiccet. Quapropter spinæ Aegyptiæ fructus, & mali granati putamina sicca, & eius generis vniuersa cicatrici inducẽdæ sunt medicamina.

Quòd cicatricem inducentia medicamenta adstrictoria esse desiccatoria cõueniat: quæ uerò ulcerum caua implent, mediocriter extergentia, & morsu uacantia.

Caput XVI.

CAeterum confusa est apud plerosque medicorũ non solum appellatio, verumetiam omnium id genus medicaminum facultatis cognitio. Siquidẽ quæ carnẽ detrahere ac colliquare sunt nata, ea nonnunquã nominant epulotica, hoc est cicatricẽ inducentia, scilicet quòd horũ sæpe vsu vlcera ad cicatricẽ perueniant: sed id neque primariò, neque peculiari ipsorum facultate, neque in omni vsu sequitur. Siquidem ad exactum pulueris leuorem redacta id genus medicamenta per specilli cuspidem carnem leuiter contingentia, ad cicatricẽ vlcera perducunt. At si paulò largius vtare, mordicant colliquántque carnem, & vlcus cauum efficiunt, contrà quàm in iis quæ re vera sunt epulotica. Siquidem nisi satis magnam eorum quãtitatem imponas, nihil proficies. Id enim est in planis vlceribus ad cicatricem ducẽdis cõsilium, vt caro alteretur, fiatque cutis: id quod perficitur per ea quæ illam contrahere, constringere, constipare, densare, prætereà siccare, & calli instar indurare valeant: quippe cùm cutis velut in callum durata caro sit. Quæ igitur medicaméta sic agere possunt, primariò pro-

prieque dicuntur epulotica, siue ad cicatricem perducentia: cætera verò, nempe cathęretica, hoc est detractoria, secundariò & per accidens: sicut & ea quæ absque adstrictione desiccandi vim habēt mordacitatis expertem. Nā & hęc quoque ex accidente cicatricem inducūt, cuiusmodi vtique medicamentum est myrrha, & lithargyrus, & ostreum, & diphriges combusta: quandoquidē & ipsa sæpenumero cicatricem inducunt illita. Cæterū scire oportet, vbi tum in his libris, tum aliis omnibus hanc vocem sæpenumero adiicio, id me velle significare, quòd aliquādo promissa frustrentur, propterea quòd nec primariò, nec sua facultate efficiant. Porrò epulotica medicamenta vlcus omne planum claudere cicatrice valent: sicut mediocriter citráque morsum abstergentia cauitates implere. Cæterum de hoc genus medicamentis fusius dicetur
Lib.3. ⁊ in commentariis De ratione curandi, cum quo multis locis magna est huius libri affinitas, ceu etiam ab initio præfatus sum. Proinde suspenso de istis sermone, ad alterum genus facultatum, nempe attrahentium & repercutientium, siue repellentium, transeundum censeo.

Quòd attrahentium essentia & calida sit, & tenuium partium: repercutiētium uerò & frigida, & crassarum. Cap. XVII.

IGitur attrahentes sunt, quæ ex alto vehementius extrahunt: repercutientes verò, quæ in altum occurrentes sibi succos repellunt. At essentia illis quidem calida est, & tenuium partium: his verò frigida, & crassarum. Attrahit enim perpetuò calidum, repellit verò frigidum: verùm quod cumcaliditate cōiunctam habet partium tenuitatem, trahit vehementius: quod verò cum frigiditate partium crassitudinem, id violentius propellit. Itaque ex actionis vehementia nomen vtrique impositū est. Atque adstringentium quidem nota est materia: attrahentium autem alia sponte nata est, alia verò ex putrescente arescentéque generationem sortita. Sponte nata, vt dictamni essentia, & propoleos, & thapsię, & sagapeni, & succorum cyrenaïci & medici, & si qua his similis extiterit. Ex putrefactione, qualis est fermenti, & psorici,

quod

quod vocant. Quòd si fimis quoque ex putrefactione generatio constat, vtique omnes attrahẽdi facultate pollebunt. Sed non parua illis inest diuersitas. Nam columbinus admodum attrahit: ex æquo autem vtrinque ab hoc recesserunt, ad calidius quidem anserinus, ad frigidius verò gallinaceus: hoc etiam magis vincuntur humanus & suillus. At canum stercus simile est medicamentis extergẽtibus, maximè si vescantur ossibus. Crocodilorum autem terrestrium stercus magis etiam id perficit atq; absoluit. Sed & aliud est attrahentium genus medicamentorum, quod qualitatis familiaritate attrahit: id quod aliud est nihil, quàm totius essentiæ similitudine, ceu quæ nutriũtur, familiaria nutrimenta attrahunt. talium medicamẽtorum sunt purgantia omnia, & nonnulla alexiteriorum siue amuletorum. Cęterum calida vt sint id genus omnia necesse est. Nam inter ea quæ essentiis similia sunt, quod calidius est, id potentius attrahit, vtpote quod similitudini auxiliarium adiũxerit calorem. Siquidem cùm ipsum duabus causis attrahat, superabit id quod vna duntaxat trahit. Porrò nihil refert ἐπισπαστικὴν, aut ἑλκτικὴν, aut ἑλκυστικὴν δύναμιν dicas, latinè attrahentem siue attractoriam facultatem.

Alexiteriarum & alexipharmacarum facultatum, quædam alterando quod mortiferum est iuuant, quædam uerò euacuando. Et earum quæ alterant, aliæ una aut duabus qualitatibus agunt, aliæ tota essentia. Similiter quæ euacuant, quædam substantiæ similitudine euacuant, quædam caliditate subtili ac tenui.

Caput XVIII.

VEràm quandoquidem de istis abũdè dictum est: transeamus ad facultates quas vocant alexiterias: & alexipharmacas. Est autem harum natura duplex. Siquidem quædã alterant, quædã verò euacuãt ex corpore patiẽte, seu venenũ corrũpẽs, seu

deleterium medicamen. Alterant igitur aut vna qualitate, aut duarum coniugatione, aut denique tota ſubſtãtia. Euacuãt totius ſubſtantiæ ſimilitudine, & caliditate ſubtilium partium. Quatuor itaque ſunt vniuerſæ differentię proficiſcẽtis ab illis vtilitatis, duę alterantes, & duæ vacuantes. Atque ea ſanè quæ qualitatis contrarietate auxilio eſt, manifeſta eſt. Nam ſi frigidum ſit medicamen deleterium, aut venenum animantis, ab excalfacientibus petendum remedium: ſin calidum, à refrigerãtibus. Si verò humidum, ab exiccantibus: ſin ſiccum, ab humectãtibus. Sic etiam ſi humidum ſit & frigidum, ab exiccantibus & excalfacientibus: ſin calidum & ſiccum, ab humectãtibus, & refrigerantibus: & in reliquis duabus coniugationibus ex proportione. Sed nec obſcura eſt alteratio quæ fit per totius ſubſtantiæ facultatẽ, vtique iis qui memoria tenent quæ demonſtrata ſunt in cõmentariis De naturalibus facultatibus, & in illis quæ inſcribuntur De temperamẽtis. Siquidem facultates quæ deleteria medicamina alterant, naturam habent mediam inter corpora perpetientia, & medicamenta ipſa lædentia, vt videlicet eadem ſit proportio corporis ad facultatem alexiteriam, quæ illius ad deleteriam: & rurſum deleterij ad alexiterium, quæ alexiterij ad corpus. Ea propter propemodum omnia quæ deleterijs aduerſantur, ſi largius ſumpta fuerint, grauiter animantis corpus oblædunt. Quamobrem ea moderatione quantitatis omnes id genus facultates, exhibere oportet, vt neq; copia nimia corpus offendant, neque exiguitate ſua à deleteriis vincantur. Sed hoc iam attinet ad curandi methodum. Nunc autem quæ reliqua ſunt perſequamur. Omne deleteriũ venenum à foris impoſitis medicamentis euacuantur, nempe aut caliditate attractionẽ molientibus, aut totius ſubſtantiæ ſimilitudine. Sed & hîc quoad fieri poterit maximè medium naturâ alexiterium ſit oportet, corporis videlicet quod curatur, & veneni lædentis. Nam ſi aduerſiſſimum foret corpori, in ipſum ageret potius, ceu deleteriũ, haud euacuaret venenum. Etenim, vt claritatis gratia ſummam repetamus, ſcire oportet, deleterias facultates vniuerſas tẽperaturâ eſſe aduerſiſſimas corporibus quæ ab ipſis læduntur. Itaque ſi à ſi-

milibus

milibus temperie medicamentis euacuentur, erunt & hęc corporum naturis contraria. Sanè & sunt quadamtenus contraria, non tamen adeò vt interimãt, sed ambigant potius, in medio sita eorum quæ † ex professo corpus animantis lædunt, & quæ iuuant. Porrò nihil intererit, deleterias facultates, an phtharticas, an phthoropœas, an alio quouis modo appellare voles: similiter nec an alexiterias, an alexipharmacas. Attamen si qui ea quæ venenatarum bestiarum ictus aut venena sanant, alexiteria nominare velint, quæ verò medentur deleteriis, alexipharmaca, ceu quidam censuere, disceptandum cum istis ac pugnandum de nominibus non est. Nec enim ex istis comparatur curandi morbos peritia, sed ex rerum ipsarum cognitione.

† ἄντικρυς. i. aperte.

Quòd anodynorum, hoc est dolorem sedantium, & paregoricorum hoc est lenientium aut mitigantium uocatorum medicamẽtorum, quædam reuera sunt eiusmodi, uelut calida coniunctam habentia partium tenuitatem: alia uerò nomine duntaxat, ueluti narcotica, hoc est stupefacientia, qualia sunt refrigerantia omnia.

Caput XIX.

Porrò quandoquidem & de his quod ad præsens conueniat satis iam expositum est, transeundum deinceps est ad sermonem De facultatibus anodynis, hoc est dolorem sedantibus, & paregoricis aut praynticis, id est lenientibus aut mitigantibus, aut vtcunque nuncupare libebit. Facultas igitur anodyna, alia reuera est, alia tantum dicitur, tanquam si quisquam hominem mortuum dicat anodynon, quia dolore vacet. Cæterum facultas reuera anodyna est eorum quæ primo ordine excalfaciunt, si vtique in essentia tenui cõtineatur. At facultas eorum quæ dicuntur, frigidorũ est, quæ absoluto vtentia frigore partem obstupefaciunt. Est autem stupor paulò minus quàm insensibilitas, ac sensus priuatio. Porrò quæ

rò quæ affectum sanando, dolorem sedant, nec ea meritò anodyna dici possunt. Nam id commune est omnium quæ curant. Itaque quæ reuera sunt anodyna, partium sint tenuium, & non multò calidiora quàm quæ symmetra sunt, necesse est, vt scilicet euacuent, ac digerant, tum rarefaciant, extenuent, concoquant, & æquabile reddant quicquid in partibus dolore vexatis aut humorum acrium, aut lentorum, aut crassorum, aut multorum tenuibus spiramentis infarctorum, aut etiam vaporosi, aut crassi, aut admodum frigidi spiritus exitum commodum non inuenientis inhæsit, atque inclusum est. Itaque nihil prorsum adstrictionis habeant oportet, ne si pars quidem, aut etiam affectus exposcant. Ex quibus liquet, quòd interdum affectionem non iuuabunt, sed dolorem tantummodò mitigabunt, quando videlicet reuera dicentur anodyna. Interdum verò etiam affectum ipsum adiuuabunt, & facultatem habebunt duplicem, nempe anodynam, & sanantem. Sed de talibus copiosius agetur in curandi voluminibus. At præsenti hoc dixisse sufficiat, nempe quòd horum anodynorum propriè nuncupatorum medicamentorum quædam, vt est antè dictum, primi sunt ordinis excalfacientium, quæ sanè propriè sunt anodyna, ceu oleum anethinum: quædam verò similiter vt corpus nostrum, velut pus mouentia nuncupata, de quorum materia suprà dissertum est. Sed de ipsorum vsu in libris De curandi ratione definietur. At ea quæ καταφορὰν, id est, soporem epota moliuntur, ac proinde ἀνώδυνα simul & ὑπνωτικά, hoc est somnum conciliantia à plerisque appellantur, temperiem sortiuntur vel summè aduersam iis quæ reuera sunt anodyna. Refrigerant siquidem omnia corpus, & sensum eousque obstupefaciunt, vt si paulò liberalius ebibantur, mortem afferant. Cæterum ad vsum propositum optima sunt quæ desicant. Nam quæ frigida cùm sint, humiditatis item copiam obtinent, ceu cicuta, ea potui non sunt vtilia: talis est mandragora, excepto cortice radicis sicco, & altercum, præter semen. Sed tamen & in his candidum semen atro præstat. At sunt quæ tota essentia nobis contraria sunt. proinde si vel minimum

mum

mum eorum assumptum fuerit, omnino lædat necesse est, ceu dryopteris, & pityocampe, & thapsia, & solanum manicum, & hydrargyros, & fungorum nonnulli, præterea saliua & fel venenatorum animalium. Nam talia omnia genera sunt deleteria, non quantitate. Ac proinde nihil eorum in alexiterias antidotos inditur, veluti papaueris succus, & myrrha, & styrax, & crocus. Siquidem hæc si largius bibantur, quædam dementant, quædã mortem inferunt: verùm conuenienti quadam mensura aliis admista adiuuant. Porrò quæcunque inter ea mentem lædunt, continuò etiam pleraque caput degrauant, vaporum prauorum cõgerie ipsum implentia. Sed & quædam os ventriculi tentant atque affligunt, vt & inde caput per consensum lædatur. Communiter verò vniuersa duobus modis cerebrum affligunt lædúntque, aut cùm tota substantia sunt contraria, aut cùm vna duabúsve qualitatibus temperaturam immutant.

Duobus modis dicitur cathartica, hoc est purgans facultas: aut enim quocunque modo expurgans corporis recrementa, aut quia uim attractoriam familiarium succorum obtinet.

Caput XX.

CAeterum quoniam de his sufficienter dictum iam est, quod quidem ad præsentia faciat, tempestiuum nunc est, resumptis dictorum capitibus, ea adiicere quæ sermoni reliqua esse videãtur. Nam in veritate quidem nihil est reliquum, nimirum cùm secundæ iam facultates omnes sint expositæ, quales sint genere scilicet, nec paucæ speciatim superius explanatæ ceu exempla, vnde quis orsus, quorumque auxilio reliquas ipse queas assequi. Verùm nihilo sese res deterius habebit, si claritatis gratia breuibus iterũ capitibus ea fuero complexus. Primùm enim facultatem omnes purgatoriã in ore habent, haud tamen omnes perinde intelligunt: quia vocabulum duo significat: Alterum commune

omnium

omniũ quæ quouis modo animalis excreméta expurgãt: Alterum verò quod per excellentiam de iis tantummodo dicitur, quæ aut per vomitum, aut per ventris deiectioné purgent: non tanquam eiuſdem ſit generis tum ea quæ fit per nares, tum ea quæ per os fit purgatio. Vocant autem ea medicamenta, quæ naribus (quas græci ῥινὰς nominãt) capitis purgandi gratia infunduntur errhina. At quæ in ore colluuntur, aut dentibus manduntur, omnia vna nomenclatura compræhendentes apophlegmatizonta nuncupant. Eiuſdem cum iſtis ſunt generis, quæ vuluæ admota expurgant. Quæcunque ſiquidé purgare animaduertimus, ea trahendi vim poſſident, alia vnum quempiá ſuccum, alia duos, aut etiam plures: & id illis inter ſeſe commune eſt. Nam quæ craſſis lentíſque humoribus extenuandis aut vrinam ciere poſſunt, aut ex pectore pulmonéque eiiciendis excreationibus auxiliari, purgant ſanè & ea quidem quodam modo, verùm antedictis non ſimiliter nuncupantur, ſed alia vocantur vretica, alia bechica, alia menſes mouentia, hac re à ſuperioribus diuerſa quòd non habeant vim familiarium ſuccorum attractricem, vt illa. Quamobrem & in hiſce ſermo aliam diſtinctionem poſtulat, nempe huiuſmodi. Quæ in peſſis, aut fomentis, aut quouis modo ſimili, vuluæ admouentur, ea duplici ratione agere conſueuerunt. Nam alia calfaciendo duntaxat prouocant, alia facultatibus attractoriis & purgatoriis, quas vocant, quas demonſtrauimus trahendorum familiaritate attractiones peragere. At quæ hoc nomine bibuntur, vt ſanguinem extenuẽt, & meatus obſtructione liberent aperiantque, ea trahendi facultate vacuationem non perficiunt. Atque priore quidem cum purgantibus eiuſdem ſunt generis, ſecunda verò cum iis quæ lac & ſanguinem generant: de quibus paulò infrà verba faciemus, vbi prius de bechicis diſſertum à nobis fuerit: quandoquidem & hæc bifariã nominata ſunt, partim quia tuſſim prouocẽt, partim quia ſedent. Atqui contrariæ horum facultates ſunt. Alia enim extenuandi naturam habent, alia incraſſandi. atque extenuandi quidem facultas in calidis & tenuium partium ſubſtantiis ſita eſt, incraſſandi verò in frigidis & craſſarum partium eſſentiis ineſt.

tiis inest. Atque hic sermo hoc in loco finem habeat. Conuenit autem transire ad id quod paulò antè distulimus. Est enim societas & similitudo quædam tum operũ, tum facultatum in iis quæ prouocant sedantque menses, lac, & semen. Sed & affinia illis quodammodo vicináque sunt quæ vrinas mouent, & bechica. Proinde de quolibet seorsum disserendum est.

Quòd lac generantium, aut semen prouocantium facultas moderatè sit calida & humida, alimentorum uerò in totius essentiæ consistat similitudine.

Caput XXI.

LActis & seminis effectrices facultates sunt partim in medicamentis tantum, partim in alimentis. In medicamentis, cum succos pituitosos excalfacientes in sanguinem vertimus. In alimentis autem secundum substãtiæ totius similitudinem, vbi videlicet boni sunt succi, & moderatè humida, ac tepidè calida, ceu ipsum lac. Siquidem sanguis caloris est particeps animali mediocris: plus quàm verò mediocris, bilis: sicut pituita, frigiditatis. In medio autem pituitæ & sanguinis est lac, vtiq; quod ad calorẽ attinet: Non tamen æquè ab vtroque abest, sed longius abest à pituita, propius accedit ad sanguinem. Cùm ergo minus quàm expediat ad vbera lactis venit, velis autem copiosè prouenire, ipsum contẽplator sanguinem. Aut enim paucior est quàm conueniat, aut deterior. Itaque qui paucior est, vniuersam victus rationem exposcit humectantem & excalfacientem: qui autem deterior est, si quidem biliosus fuerit, primùm purgationem desiderat, mox victum quem modò dicebamus: sin pituitosus, medicamenta requirit excalfacientia, aut primo aut secundo ordine, non tamẽ desiccantia. Verùm inter ea potiora sunt quę non tantũ sunt medicamenta, sed & nutrimenta, velut eruca, fœniculum, anethũ. Dico autẽ ipsas herbas etiamnum virentes & humidas. Nam siccæ, plus quàm oporteat & excalfaciunt & desiccant. Huius generis est & smyrnium, apium, sion, polium, eáq;

virentia

virentia prius quàm ſiccentur: quippe cùm ea quæ deſiccant, humorem ſanguinis depaſcentia, ipſum craſſiorem ſimul pauciorémque efficiant: tum ſi natura quoque ſint calida, iuſto etiam calidiorem: ſin frigida, fridiorem. Debet enim eſſe modicè calidus, ac neutiquam craſſus, vt lac generet. Quocirca quæ ſunt illiuſmodi, extinguũt magis lac quàm procreant. At quæ ſic vt dictum eſt calfaciunt, nullamque inſignem adiunctam habent ſiccitatem, lactis procreatricem habere facultatem meritò dicta ſunt. Verùm ea numero ſunt perquam exigua. Nec enim profectò facile inuentu eſt quod propoſitam in temperie ſortitum ſit mediocritatem: cæterum infinita ſunt & multitudine incomprehenſa quæ lac lædant: Etenim quæcũq; plus quàm expediat calefaciunt, quæq; deſiccãt aut refrigerant, partim qualitatem ipſius ſanguinis vitiantia, partim ipſum minorem reddentia, lac prouenire prohibent.

Quòd menſes mouentium medicaminum facultas calidior eſt, & modicè deſiccat, alimentorum uerò eſt ſecundum totius ſubſtantiæ ſimilitudinem.

Caput XXII.

PORrò dictis adſimilem vim obtinent, quæcunque prouocare aut ſedare menſes poſſunt. Vtrorumq; enim cõmunis materia eſt, nempe ſanguis in venis contẽtus. Itaq; vbi hic fluxilis fuerit, & qualitate contemperatus, vtique abundantem ſuppeditat copiam. Communes quinetiam vberibus vteróque venę ſunt non exiles. At quænam eæ ſint, † alibi dictum eſt. Itaque vbi ad alterutram partium ſanguis defertur, altera ſicceſcit. Proinde quibus menſes mediocriter feruntur, iis lac in mamillis [non] colligitur: quibus verò hoc largè ſuppetit, iis planè mẽſes ſupprimuntur. Itaq; mirandũ non eſt, ſi tum victus, tum medicamenta ſimilia ſint, nempe & ea quæ generant ſedantq; in menſes ſingulos ex vtero purgationem, & ea quæ lactis in vberibus generationem procurant ac ſupprimunt. Quanquam hactenus differant, quòd & calidioribus & magis incidentibus purgatio menſtrua nonnun-

† Lib. 14. & 15. de uſu part.

nonnũquam indigeat: quippe cùm ea in parte ſitæ magis aperiri debeant, quã quæ tendunt in mammas, & ſanguinem fluxilem magis requirant, nimirum cùm vterus ad delationem eius nihil conferat. Mittuntur enim in venas quę illi committuntur, haud attrahuntur menſes. At ſanguis in vbera non tantũ mittitur, ſed & trahitur: ac proinde leuiore ſubſidio medicaminum opus habet, cum nõ abundè in mammas confluit. Et medicinæ quę iuuant vt ſanguis in mamillas eat: deficientes atque imperfectas purgationes etiam adiuuant. Sin autem multum oblæſæ ſint, aut planè retentæ, nulla ex eiuſmodi eas ſanare poteſt: verùm Sabina, & Meum, & Iris, & Calamintha, & Pulegium, tum Dictamnum, Aſarum, Coſtus, Caſia, Cinamomum, Amomum, Ariſtolochia, Bunium, & eius generis reliqua abſolutas vteri purgationum retentiones ſanant. nam talia quoque vrinam promouent. Sed ab iis quæ hoc ipſum tantum appellantur, nempe vretica pharmaca, hoc quidem differunt, quòd non vehementer deſiccent. Siquidem excalfactio tribus generibus medicaminum communis eſt, puta quæ lacti procreando ſuccurrunt, quæque menſibus ciendis, aut vrinæ conueniunt. Differunt tamen caloris menſura: tum etiam quòd quædam deſiccant, quædam non. Siquidem quæ non deſiccant, & modicè excalfaciunt, lacti generando vtilia ſunt. Quæ verò plus excalfaciunt, non tamen valenter deſiccant, mẽſibus eiiciendis ſunt congrua. Verùm et vtraque hæc vrinas prouocant: & ad hæc cum primis ea quæ deſiccantia etiam calefaciunt. Proinde ea peculiariter dicuntur vretica, ſiue vrinam mouentia, non quia ſolum moueant vrinas, ſed quia ſolas, abſque vt etiam menſes aut lac. Nam præter alia & reddendis ex pectore pulmoneque excreationibus incommoda ſunt deſiccantia. Poſſunt enim & ipſa incidi quidem, at non ſiccari, ceu & renum veſicæque calculi. Verùm de talibus medicamentis ſuprà diſſerui.

Quòd quæ ſemen prouocãt, quorundam ut medicamentorũ quidẽ facultas eſt flatuoſa & calida, aliorũ uerò ut ciborũ flatuoſa quidẽ etiam,

ſed

ſed tota ſubſtantia familiaris.

Caput XXIII.

VT lac,ita & ſemen quædam generare dicuntur,& quæ his ſunt contraria, extinguere:tum quædam prouocare,& ipſis contraria ſupprimere:ac generare quidem,quæ procreant quod anteà nõ erat, extinguere verò quæ corrumpunt: prouocare autem,quæ quod in alto deliteſcebat,in apertum proferũt, & his contraria , quæ ſupprimunt . Igitur ſemen generant cibi quidem qui bene nutriunt , & flatuoſi ſunt, totiſque ſubſtantiis familiares,medicamenta verò flatuoſa & calida. Extinguunt autem deſiccantia & refrigerãtia omnia,& quæ totis ſubſtantiis ſunt contraria. Porrò prouocant quæcunque calida ſunt & flatuoſa abſque deſiccatione,ſupprimunt verò contraria . Etenim cùm ſeminis ſubſtantia ex bona ſuperfluitate generationem ſortiatur, ſitque etiam efflatuoſa,bene nutriant & flatuoſa ſint neceſſe eſt quæcunque ſemen aut procreare,aut prouocare poſſunt. Itaque bulbi,cicer,fabæ,polypodes,conus, edulia dicuntur multi ſeminis, & ſunt. At ſcincus & ſatyrion medicamenta ſunt. Porrò ſimul cibi ac medicamina multi ſeminis ſunt,lini ſemen & eruca. Cæterùm quæ refrigerare ſunt nata tum edulia,tum medicamine ſemen cogentia,incraſſantia, & ſtabile reddentia , vim habent ipſum ſupprimentem,non autem corrumpentem:nempe lactuca,blitum,atriplex,cucurbita,mora,melopepones,cucumeres ſeu pepones,ſeu non pepones, hoc eſt maturi , ſeu non. Porrò quæ reſiccant,prorſum ne eſſe quidem ſemen permittunt,etiamſi calida ſint natura,velut ruta. Si autẽ non calfaciunt,multò minus,vt nymphæa. Atque hęc ſanè rationabile eſt ſubſtantiæ proprietate contrariè affecta eſſe ſemini. Eandem proportionem tum eſculentorũ, tum medicamentorum eſt inuenire in lacte & menſibus. Porrò alio modo ſub idem genus cadunt , quæ reſpirantium inſtrumentorum reiiciendis excreationibus auxiliantur,quæque vrinam ciere poſſunt. Hæc enim omnia extenuandi facultatem obtinent,vti contraria incraſſandi. Sed de victu extenuante priuatim conſcriptum eſt, ni

hilo ſecius in eodem volumine indicat... Verùm extenuantia & incraſſantia medicamenta ex his tribus libris qui deinceps ſequentur ſeligito: in extenuantibus quidem ſcopum habẽs caliditatem iunctam partiũ tenuitati, in incraſſantibus verò contraria. Oſtenſum enim eſt in ſuperioribus libris, quòd propria quædam ſit medicamentorum eſſentiæ tenuis natura, non ſolis excalfacientibus coniuncta. Eadem ratione & incraſſantiũ natura non ſolis ineſt refrigerãtibus. Cæterum vt in talibus facultatibus poportio quædam ineſt, eundem in modum quærendum eſt in omnibus, etiamſi nomen non ſit impoſitum. Vocantur enim quædam oxydorcicæ facultates, quæ oculos, vbi nullum illis inſit ſenſibile pathema, malè tamen munere ſuo fungentes corrigunt, & in integrum reſtituunt. Ac nimirum & in auribus, & in naribus, & per quẽque aliorũ ſenſuũ ſingulatim proportione talis quædam ſit facultas neceſſe eſt, nec tamen facultas nominata eſt ab acumine auditus oxycoos, ſicut nec in olfactu, nec in guſtu, nec in tactu, cùm tamen in rebus ipſis ſenſilibus ex proportione inſit. Porrò ſi quis ſimilitudinem plus etiam extendat, per quanque noſtri particulam talem exiſtere medicamentorum facultatem neceſſe eſt, à qua videlicet melior reddatur partis ipſius actio, vt verbi cauſa, vẽtris actio. Siquidem talem eius imbecillitatem inuenire eſt ſæpenumero, qualis eſt in oculis amblyopia, hoc eſt hebetudo viſus, cũ ij nec phlegmone teneãtur, nec influxu torqueantur, nec vlcerati ſint, nec aliud quiduis mali perpeſſi. Et ſanè in medicamẽtis quæ affectũ vẽtris eiuſmodi emendãt, peptica ſiue concoquẽtia nũcupantur, appellationis quidem figura nihil proportionale habentia oxydorcicis, cæterum opere ipſo & facultate ſimilia.

De facultatibus à partibus corporis cognominatis.

Caput XXIIII.

POrrò quoniã & quaſdã appellatas à corporis partibus facultates eſſe diximus, nihilo fuerit deterius & de his diſſerere. Nec enim (quod quiſpiã forſan exiſtimet) omnibus partis affectibus congruunt,

nec ita vni, vt alij nihil prosint: sed quoniã frequentissimè aut maximè agãt ea in parte à qua nomen sunt mutuatæ, Ophthalmicæ quidem, quãdoquidẽ maximè ac plurimũ ad oculos ipsas vsurpamus, velut collyrio διὰ ῥόδων, & alio διὰ πομφόλυγος, & cnico quod vocant, & thure, & aliis omnibus quibus vti quidem liceat & ad aures affectas, aut os, aut nares, prætereà pudendum, & anum: verùm nõ ita frequenter, nec tanto cum fructu. Rursum autẽ alias nũcupamus hepaticas, alias splenicas, pleuriticásque, & stomachicas: nimirũ cùm & ipsas ea in parte quam nomine designant, sæpissimè simul ac potissimè prodesse cõspicimus. Porrò quæ sit profectus & adiumenti causa, in opere De curandi ratione explicabimus, in quo cætera quoque omnia de medicamentorum vsu exponẽtur. Itaque nihil etiam hîc hærendũ atque immorandũ est, nisi quòd vocabulorum nonnihil declarandus est vsus: quẽ cũ alij nonnulli recentiorum medicorum, tum præsertim qui vocantur Methodici, inaniter innouarunt atque induxerunt.

De inani nominum usurpatione, quam medici recentiores & inter eos maximè Methodici induxerunt. Cap. XXV.

NAm quòd stalticas quasdam facultates, hoc est sistentes seu supprimẽtes, & constringentes, & cõtrahentes, & repellentes, aut alias id genus proferãt, id nequaquam absurdum est, nec obscurum. At cum metasyncriticas tum materias, tum facultates nominant, nec apertum est quod dicũt, nec verum, nec etiam sectæ congruens eorum, qui se fugitare profitẽtur quæ à dogmaticis opinionibus (ὑπολήψεις vocant) proficiscitur indicationem. Sufficere nãque aiunt sibi apparentes communitates. Atqui excedentibus corporis meatibus ex statu naturali in statum præter naturam, in proprietate excedendi existere quędam pathe, ea dogmatica hypolepsis est. Sequitur verò ad hanc quasdã esse facultates eiusmodi παθῶν metasyncriticas, videlicet quæ cõmutent meatuũ alienã à natura cõfusionẽ: nã sic vsurpant nomina Thessali sequaces: atque ad ea quæ diutina fluxione vexantur, facultates eiuscemodi adhibent, cũ nec mõ-

strarint

ftrarint meatuum alterationes in talibus prouenire affe-
ctibus, neque quòd hæc medicamenta transmutare (nam
ita verto τὸ μετασυγκρίνειν) vitiatũ meatuũ statũ possunt,
demonstrare valeant. Nã, † per deos immortales, cur ob- Τῷ πρὸς θεῶ
secro napy, thapsia, pyrethrũ, capparísque radix, & abso-
lutè quæcũque vrere possunt, si diutius corpori inhæreãt,
meatuum statũ cõmutant? Nã quòd partes quæ tentãtur
assidua fluxione, ab hoc genus medicamentis iuuentur,
perspicuè videtur: at quamobrem iuuentur, naturalis spe
culationis problema est. Ac nos quidem dicimus earũ fri-
gidam simul atque humidam esse temperiem, ac proinde
poscere medicamenta quæ simul & excalfaciant, & desic-
cent. Atque alij aliam causam proferent, pro opinione ni
mirum quam conceperunt de corporis elementis. Nec ta
men vsurpari conuenit metasyncriseos vocabulum à quo
quam alterius sectæ, præterquam eorũ qui animantium
corpora & existimant & appellitant syncrimata, seu con-
fusiones ex corpusculis insecabilibus, minimísque, & par-
titionis expertibus, ac similaribus: quanquam nec istis o-
mnibus, sed iis duntaxat, qui, vti Thessalus in Canone,
meatuum alterationi id genus morbos ascribunt. Non e-
nim quà methodicus est Thessalus id dicit (siquidem vbi
tanquam methodicus disserit, illic ab osculorum recedit
indicatione) sed quà dogmaticus, scilicet ab iisdem quæ
Asclepiades ponit elementis exorsus, cęterũ haud vtrobi-
que sequens. Sed nunc tempus non est super talibus pro-
lixius disserere. Nam quædam curandi methodo magis
sunt propria, quædam verò in opere de Themisonis &
Thessali secta exactius expromentur. Tempestiuum ita-
que nunc est, contractis huius libri velis quiescere, si mo-
dò duo illi prætereà capita adiecero: alterum superius di
latum, nempe de facultatibus contrariis: alterum ad inse-
quentem sermonem necessarium, definiturus scilicet cu-
iusque tum excalfacientium, tum refrigerantiũ, tum exic-
cantium atque humectantium ordinem.

Quo pacto contrarias iudicare facultates oporteat.

Caput XXVI.

IGitur contrarias iudicare facultates ex operibus oportet, ſicut toto hoc libro ſæpenumero oſtendimus, dicentes quaſdam facultates emplaſticas: & his cõtrarias extergentes tum farctu liberantes & infarciẽtes, prætereà emollientes & indurantes, ac laxantes & contẽdentes: nam adſtringentes, aut acres, aut amaras, aut acidas, aut dulces, non facultates medicamentorum, ſed guſtus eſſe qualitates monſtrauimus. Itaque in his aut prorſum quærenda non eſt contrarietas, aut non vt in facultatibus quærenda. Quanquam & in iſtis duplex eſt ſcopus nempe earum actiones, & temperaturæ. Actiones quidẽ, in denſando, & rarefaciendo, aut quippiam ex alto extrahendo, aut repellendo, incraſſando materias, aut extenuãdo, aut infarciendo meatus, aut farctu liberando. Temperaturæ verò in calido, frigido, humido, & ſicco: de quibus omnibus abundè in quarto libro determinatum eſt: mõſtrantibus nobis quòd adſtringens terreſtre ſit & frigidũ: acidum verò ſubtile frigidum: amarum autem terreſtre ſubtile: denique quod abſque inſigni qualitate frigidum, aqueum. Sic acre igneum oſtendimus: ſalſum verò terreſtre calidum, nondum tamen igneum: ſimiliter dulce calidum, ſed nondum vrens. Quæ verò oleoſa ſunt, omnia aquea ſunt & aëria. Secuta ſanè ſunt temperaturas eorũ & opera. Nam adſtringens contrahere, conſtringere, denſare, repellere, & incraſſare: ad hæc oĩa refrigerare exiccaréque natum eſt: Acidũ verò incidere, extenuare, diuidere, farctu liberare, perpurgare (διακαθαίρειν Græci vocant) citra excalfactionem. Acre verò ſimiliter vt acidum agere, quod ad extenuationem perpurgationémque attinet. cæterum hoc differt quòd acidum refrigeret, acre verò excalfaciat: ad hæc quòd illud repercutiat, hoc attrahat & digerat. Sic amarum quoq; meatus perpurgat, abſtergit, extenuat, incidit humorum craſſitiem abſque manifeſta excalfactione: Frigidum verò aqueũ incraſſat, cogit, cõtrahit, conſtringit, extinguit, atq; obſtupefacit. Porrò acre extenuat, perpurgat, digerit, perrumpit, attrahit, & eſcharã ſiue cruſtam efficit. At ſalſum contrahit, conſtringit, condiendo ſeruat, deſiccat citra apertam aut caliditatem aut frigiditatem. Dulce verò concoquit, laxat,

rarefacit.

rarefacit. Oleosum denique humectat, emollit, laxat. Facilius itaque iam erit ex modò dictis ponderantem sapores, inuenire qui temperamento, quique operibus sint contrarij.

De limitatione ac finitione ordinis cuiusque excalfacientium, frigefacientium, humectantium, & desiccantium.

Caput XXVII.

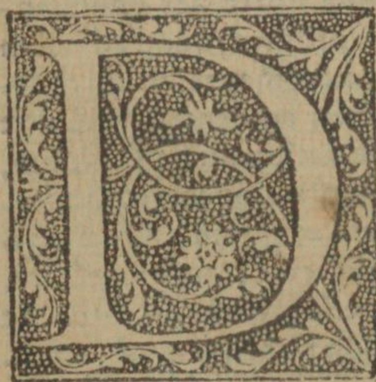
Porrò congruens iam tempus est, definitis tēperamētorū & facultatū quæ in medicamētis sunt ordinibus, hūc librū absoluere. Igitur symmetrū appellare medicamē cōuenit, quod neq; excalfacit, neq; desiccat: neq; frigefacit, neq; humectat, neq; calidū, frigidū, humidum siccúmue est. Quod verò aut calidius, aut humidius, aut frigidius, aut siccius est, à vincente seu excedente cognominatur facultate. Porrò per vnūquenque excessum quatuor posuisse ordines, quod ad vsum spectat, sufficit: calidum quidem nominantes primi ordinis, quod nos excalfacit, non tamen euidenter, verùm vt opus sit insuper demonstratione rationali: sic frigidum, humidum, & siccum, quod demonstrationem requirat etiam, nondum actionem valentem adeptum. Quæ verò manifestè aut calfacere, aut frigefacere, aut humectare, aut deficcare possunt: ea secundi esse ordinis dicentur. At quæ iam vehementer quidem, non tamen summè, tertij. Quæ autem adeò excalfacere possunt, vt escharam moliantur, & vrant, quarti. Sic quoque quæ vehementius refrigerant, adeò vt extinguant, & ipsa quarti sunt ordinis. Cæterum nullum inuenire est quod quarto ordine desiccet, quod non etiam vrat: nam quod summè desiccat, omnino id etiam deurit. Attamen tertij ordinis exiccantium esse quippiam queat, quod non vrat, ceu omnia quæ vehementer adstringunt, ex quibus est omphacion, rhus, alumen, balaustium, galla omphacitis. In his autem ipsis quædam vicina iam sunt adurentibus, vt squama æris, & æs vstum, quasi inter tertium quartumque ordinē dubiè hæreāt. In medio tertij est æs vstū, si lotū sit. In principio

tertij hypocystis. Sic autem & in secundo & quarto differentias constituere licet triplices. Nec enim perinde vrit cauterium, & napy, licet ambo quarti sint ordinis. De his sanè omnibus in sequentibus libris per singula seorsum medicamenta determinabitur.

GALENI DE SIMPLICIVM MEDICAMENTORVM 4
Facultatibus, Liber sextus.

THEODORICO GERARDO GAVdano interprete.

Caput I.

E simplicium medicaminũ for
ma pariter & facultate scribe- 5
re nobis aggressis primis duo-
bus libris ante omnia prauos
modos ratiocinationum, qui-
bus recentiorum medicorũ ple
rique vsi grauissimè allucinan-
tur, indicare est visum. In ter-
tio velut elementa quędam to-
tius doctrinæ tradidimus. De-
inde verò in quarto de saporibus disquisiuimus, studio
inueniendorum omnium quæ ex illis ad facultatum con 6
ducere cognitionem possent, disseruimus autem in extre-
mo ipsius libri de qualitatibus medicamentorum quæ ad
odoratum attinent. Porrò in quinto ad reliquum facul-
tatum genus transgressi, quod quidem ab ipsis operibus
quæ peragere natæ sunt, denominatur, & illic quoque cu
iusque substantiam ostendimus. Et sanè generalis sermo
de simplicium medicamentorum facultate vniuersus iam
finem sortitus videtur. Tempus verò ad sermones par-
ticulares,

ticulares, ſeu ſpeciales, ſeu vtcunque nominare cuique viſum erit, tranſire. Et ſanè hi priuatim in vnoquoque medicamine peragentur, ceu protinus in initio fecimus: in horum commentariorum primo quidem de aqua & aceto contemplati: in ſecundo verò de oleo & roſaceo. niſi quòd illic velut in exemplis ſermonem tranſegimus aduerſus eos qui non rectè de illorum facultate quid protuliſſent: hîc autem breuibus de vnoquoque ediſſeram nõ amplius curans, ſiquis male de quouis eorum quippiam pronunciarit: id tantum ſcripturus quod mihi videbitur veriſſimũ, omiſſa aduerſus illos qui quid peccarũt, cõcertatiõe. Porrò quòd nõ modò obſcura futura eſt oratio iis qui ſuperiora ignorant, verùm demonſtrationis quoque fide deſtituta, vel me tacente clarum arbitror. Sed tamen & in memoriam reduxiſſe forſan præſtiterit, primũ quidem quòd in natura temperatiſſima faciendum eſt medicaminum facultatis periculum, [deinde in intemperata,] poſteà deinceps in morbis ſimplicibus. At ſiquis ex guſtus qualitatibus indicatoriè coniectari velit de eorum facultate, in quarto monſtrauimus quænã ſit in his methodus. Siquis ergo aut negligenter lectis ſuperioribus, aut planè non lectis, ſtatim ad hunc librum pergat, feſtinans quàm primùm medicaminũ facultatis peritus effici, haud certam eorum habebit notitiam. ¶ Cæterum quoniam medicamenta omnia partim ſunt partes animalium, aut plãtarum, aut fructuum, aut horũ liquores (quos ὀπούς Græci vocant) aut ſucci, partim verò ex metallis ſumuntur: optimum mihi viſum eſt de plantis ante omnia diſſerere, tum quòd numeroſiſſimum illarum eſt genus, tum quòd virium robore præcellentiſſimum: inde de metallicis tractare, atque hinc ad animalium partes tranſire. Quinetiam eo illas ordine perſcribere decreui, qui in elementis viſitur, eas plantarum primo loco collocans, quarum appellationes initium ſui ſortita ſunt elementum α: ſecundo verò loco quæ à β incipiunt, & ſic tertio, quarto, quintóque loco, atque ita deinceps, pro literarum videlicet ordine. Nam & Pamphilus eum in modum tractatum de herbis compoſuit. Verùm is ad fabulas verſus aniles eſt, ſimúlque præſtigiaturas quaſdam deliras

Aegyptias, iunctis nonnullis incantationibus, quas cùm herbas colligũt admurmurant. Et ſanè vtitur ad periapta id eſt quę ſuſpenduntur, & manganeas non ſolum curioſas, & à medicina alienas, ſed etiã falſas vniuerſas. At nos neque horum quippiam, neque nugaces iſtorum narrabimus transformationes: nec enim vel paruis admodũ pueris vtiles tales eſſe fabulas exiſtimamus, nedũ iis qui medicinæ opera obire properãt. Et profectò protinus in Aphoriſmorũ initio ab Hippocrate dictũ mihi videtur, Vita breuis, ars verò longa: vt tempus non in inutilia impenderemus, verùm quãmaximo ſtudio feſtinaremus viã incedere compendioſiſſimam, nempe per ea quæ ſunt in arte vtiliſſima. Pleraq; verò iſta herbarum nomina aut Aegyptiaca, aut Babylonia, quæque nonnulli aut priuatim, notæ gratia illis impoſuerunt, hîc adſcribere mihi viſum eſt ſuperuacuum: nam præſtat, ſi quis hæc volet curioſius perſequi, ſeorſum & per ſe apud illos legere qui tranſtulere: nam ita & libros illos inſcribũt, vt qui eos non cõpoſuerint: velut Xenocrates Aphrodiſienſis fecit, vir cùm in aliis ſupra modũ curioſus, tũ à præſtigiatura non alienus. At Pamphilus, is ſcilicet qui libros De herbis compoſuit, planè ex iis quæ vel ipſe ſcribit, prę ſe fert grammaticum, indicatque ſe nec conſpexiſſe herbas de quibus conſcribit, nec vires earum expertum, ſed iis qui ante ipſum ſcripſere, fidem habuiſſe citra illam explorationem. Sic ſanè libros expleuit, annexo ad quanque herbam nominum aceruo, deinde etiam exponens ſiqua ex homine ferebatur transformatio: tum epodos & libationes atque thymiamata, quæ in colligendis illis adhibebantur, adſcribens: necnõ & alias eiuſmodi præſtigiaturas nugaces. At Anazarbenſis Dioſcorides quinque libris materiam omnem vtilem abſoluit, non herbarum tantum, ſed & arborum, & fructuum, & ſuccorum, & liquorum, memorans inſuper & metallica omnia, & partes animalium. Et mihi vtique videtur omnium perfectiſſimè tractatum de materia medicamentorum confeciſſe. Nam licet à maioribus eo plurima de illis benè ſcripta extent, tamen à nemine omnium æquè de omnibus: niſi ſi quis Tanitrum prędicet Aſclepiadis. Nã & huic cætera benè dicta eſſe probantur

bantur

bantur extra ratiocinationes quas ſuper cauſis affert. Atque hæc nimirum perlegere debet quiſquis peritus medicamentorum materiæ euadere ſtudet. Ad hæc quoq; quæ ſcripta reliquit Heraclides Tarentinus, & Crateuas, & Mantias: verùm illi non ſimiliter ſcripſerunt, nec in vnũ collegerũt omnia, ceu Dioſcorides, qui de materia quinque libris fecit titulum: verùm ſeorſum, verbi cauſa, de præparatione aut probatione ſcripſerunt, vt Heraclides Tarentinus: ſeorſum verò de purgantibus, aut propotiſmis, aut clyſmis, vt fecit Mantias: ſeparatim de facilè parabilibus remediis, vti Apollonius: aut de iis quæ ſecundum locos, vt Mantias. Porrò plerunque medicamentorum vſum veteres in curandi tractatibus prodiderunt, vt & iuniorum medicorum propè omnes. Nam & ab Hippocrate dicta ſunt multa, & ab Euriphonte, & Dieuche, & Diocle, & Pliſtonico, & Praxagora, & Herophilo. Nec eſt veterum medicorum quiſquam, qui non aliquid plus minúſve arti contulerit ad medicamentorum ſcientiam, idque citra præſtigiaturam aut mendacium, quæ poſteà inuexit Andreas. Itaque cui ocium ſuppetit legendis vtiliter de medicamentis ſcriptis libris, multos quidem habet, vt eſt dictum, antiquorum, ſed nec paucos iuniorum, aduſq; Pamphilum & Archigenem. Quin & Rufus Epheſius cùm multa medicamenta in curandi libris conſcripſerit, tum de herbis verſibus hexametris quinq; libros compoſuit. Nec metus eſt, defecturos libros vtiles, etiamſi in tota vita quis aliud nihil quàm de medicamentis legere volet. Verùm abſtinendum ab Andrea eſt, aliíſque ſimiliter mendacibus: multóque etiam magis fugiendus Pamphilus, qui ne per ſomnium quidem herbas vidit, quarum aggreditur figuras perſcribere. nam id genus hominum (quomodo aſſimilauit eos Heraclides Tarentinus) ſimillimum eſt præconibus, qui formam ac notas fugitiui mancipij, licet ipſi non viderint vnquam, præconio tamen publicant: notas enim ab aliis qui norunt accipiũt, & ceu cantilenam eas proferunt: vt ſi fortè is quem præconio indicant, propè adſiſteret, agnoſcere tamen non poſſent. Equidem non poſſem non accuſare & illos quoque, qui primi herbarum formas ſcriptis docere ſunt conati, cùm

nati, cùm

τ αὐ.. οἱ ...στην ...γίσθαι παρ' ά... τῶ τῷ... λάσ... τι τ... μανθά... νοντα.

nati, cùm melius exiſtimẽ τ ab ipſo præceptore oculis diſcere, ac nō adſimilari iis qui ex libris prodeũt gubernatores: nã ſic & verior & manifeſtior eſſet doctrina, nō herbarum modò & fruticũ arborúmq;, ſed & aliorum omniũ medicaminum. Verùm enimuero ſi omnino libris eſt opus, quis adeò miſer eſt, vt pręteritis ſcriptis Dioſcoridis, Nigri, Heraclidis, Crateuæ, & aliorum innumerorum qui in arte ipſa cōſenuerunt, libros grammaticos ſcribentis incantationes, transformationes, & decanorum dæmoniorumque herbas ſacras perferat? Nam quòd hominibus iſtis præſtigiatoribus vnicum fuerit ſtudium, vt vulgus imperitum talia ſcribentes in ſui admirationem verterent, vel ex ipſis Pamphili libris diſcere liceat, qui primã inter herbas cōſcripſit Abrotonon omnibus nobis cognitam: ac deinde agnon ſiue viticem, & ipſam admodum notam: inde Agroſtin herbam, nec vulgò ignotam: mox Anchuſam, quam nec ipſam quiſpiam ignorat: ſicut nec Adianton, quæ illi deinceps ſcripta legitur: atque in his vtique nihil, quod quidem ſciam, ſuperuacuum ſcribit: verùm poſteà herbæ meminit nomine (vt ait) Aeti, hoc eſt Aquilæ, de qua fatetur Græcorum nulli quicquam eſſe proditum, verùm ſcriptam ſe reperiſſe in libello quopiã ex iis qui inſcribuntur Mercurio Aegyptio, cōtinente triginta ſex ſacras horoſcoporũ herbas. Quas clarum eſt eſſe omnes nugas meras, atque authoris ipſius figmenta ſimilia Ophionicis Conchlacis. Nec enim prorſum quiſpiam extitit Cōchlax: ad riſum enim fictum nomẽ eſt, ſicut pleraque alia in libro eius conſcripta. Nec trigintaſex herbę illæ vltra nomen ipſum quicquam ſunt, nec vlla ipſis res ſubiacet: verùm Pamphilo ocium fortaſſis ſupererat, inutiles fabulas libris intexere. At nos nũc quoque tempus nos perdidiſſe arbitramur, qui prolixius eorum meminimus. Itaque quæ vtilia ſunt, iam nunc ordiamur.

Abrotonon.

ABrotoni herbæ nec ſpeciem formámve ſcribere poſt tot tantóſq; viros oportet, nec particulares actiones, ceu illi factitarunt, quas vt non definitè diſtinctéque, ſaltem clarè ſignificarunt: verùm &

nos quoque eas copiosius exponemus in opere De componendis pharmacis, simulque De paratu facilibus: interim verò etiam in Curandi methodi libris, nimirum vbi exposcet vsus. Verùm quod ab initio propositum fuit, nempe vniuersales duntaxat medicamentorum omnium facultates inspicere, id quidem & in aliis consentaneum est, & nunc sanè etiam faciendum dicendumque, Abrotonon esse calidum & siccũ facultate, in tertio ordine siue recessu post media situm. Porrò quòd eiusmodi ordo vt ad temperatam naturam expenditur, sæpe antè diximus. Sed & inueniemus temperiem eius non minimè quidem & ex gustu ducta coniectura, vtpote cùm sit admodum amarum. Porrò saporẽ eiusmodi, cùm terrenæ sit essentiæ, à largo calore extenuatum ostendimus. Itaq; non instrenuè excalfacit pariter & desiccat. Quinimmo & cùm distincta illa experientia, de qua suprà frequenter dictum est, diligẽter explorassemus, ex eadem tẽperie medicamẽ hoc comperimus. Nam siue comã cum floribus (nam reliqua eius palea inutilis est) contusam vlceri puro illinas, mordax & irritans videbitur: siue eo in oleo macerato caput voles aut ventrẽ perfundere, admodum calfacere reperies. Quin & si quibus per circuitũ redeunt rigores, eos ante inuasionem rigorũ hoc voles confricare, minus vtiq; rigore cõcutiẽtur: immo & sensus quidẽ protinus vbi admotũ fuerit, ipsum calfacere percipit. Porrò quòd lumbricos interimat, par est, nimirum cùm sit amarũ, ac proinde vel antequam experiaris manifestum, siquidem memoria teneas quę in horũ commentariorũ quarto de amari saporis natura prodidimus. Sciesque protinus, quòd & digerẽdi & incidendi quandã vim habeat: sed & quòd magis quàm Absinthio id ipsi necessariò insit, in promptu erit colligere, primùm quidẽ ex gustu (paucissimæ siquidem acerbitatis particeps Abrotonon est, nõ paucæ verò Absinthiũ) deinde ex eo quòd inimicũ sit stomacho Abrotonon, velut etiam Seriphon: gratum verò & amicum, Absinthiũ. Siquidem de istis suprà ostẽsum est, quòd amarum ipsum per se omnifariam infensum sit stomacho: austerum verò aut acerbũ, aut in summa adstringẽs, stomacho amicum. Porrò vbi qualitates hæ inuicem permistæ fuerint, quæ vehemen-

vehementior fuerit, ea vtique vicerit. Atque hæc ſatis eſt in hoc tractatu nouiſſe. Monſtrabitur autem in libris De ratione curandi, quo pacto quis optimè medicamento eiuſmodi vti poſſit. Ac proinde quærendum haud etiã eſt, quamobrem cum malo cydoneo cocto illitum aut pane, oculorum ſanat phlegmonas, neq; quòd cum farina hordeacea tritum ac coctum digerat phymata. Neutrum ſiquidem horum nec aliorum quiduis huic propoſito nobis tractatui propriũ eſt: ſed qui Empiricam profitentur doctrinam, ij in paratu facilibus medicamentis ea conſcribunt. At qui ex ratione artem tractare volunt, iis opus eſt methodo curandi. Nam alioqui damnũ magis quàm vtilitatem ex tali conſequantur narratione. Sanè Hippocrati, qui in † Aphoriſmis ſcripſit: Dolores oculorum ſoluit meri potio, aut balneum, aut fomentatio, aut ſanguinis miſſio, aut purgatio: nec adiecit quoſnam dolores vini potio, quos balneum, quos fomentum, quos ſanguinis miſſio, & quos purgatio, ignoſcendum forſan quis arbitretur, tribus vt arbitror, de cauſis. Siquidem aphoriſticam faciebat doctrinam, in qua propter breuitatem & compendium pleraque ita dici conceſſum eſt: & omnia quæ dolores ſoluunt enumerauit, tametſi nõ definiit ad quem dolorem quodnam ex illis congrueret. Tum multis in locis aliorum librorum occaſiones nobis præſtitit, diſtinctiones in iis quæ hoc pacto dicuntur inueniendi. At qui neq; in aliis libris de talibus ſcripſere diſtinctionibus, aut in enarratorio & prolixo tractatu aphoriſticè tamen ac breuiter ſcribunt, aut inſuper etiam ex multis vnum tantum indicant: ij plus nos lædunt quàm iuuant. Nam cùm ſint multæ in ophthalmiis differentiæ, atque vna duntaxat ex eis prædictum poſcat cataplaſma, aliæ verò omnes ab eo lædantur: ſi quis ad id omnes ſine diſcrimine adhibeat, multò plus lædet quàm iuuabit. Ad hunc itaq; modum non tantum de Abrotono, ſed de aliis quoque omnibus ſcribendum nobis eſt, eas quidem facultates quæ ſunt in calefaciendo, frigefaciẽdo, humectando, ſiccandóque, iis quas ſæpenumero memorauimus methodis, reperientibus: quæ verò ſecundnm totius ſubſtantiæ proprietatem perficiuntur, ſola experientia. Et de his oſtenſum eſt

† Aph. 31. lib. 6.

quòd

quòd deleteriæ ſint, & deleteriarum alexiteriæ & purgatoriæ. Nam has ex ratione inuenire eſt impoſſibile, præterquam quòd in quibuſdam ſuſpicionem duntaxat probabilem inuenire liceat. At de facultatibus quæ hoc pacto inueniuntur, ſeparatim poſteà diſſeremus, vbi videlicet prius ſingulatim per quodque medicamentum de iis quæ calefaciendo, frigefaciẽdo, humectando, ſiccandóq; agunt: tum de iis quæ ad has conſequuntur, narrationem abſoluero. Porrò vbi vnum modò adiecero, finem faciam de Abrotono dicendi, nẽpe quòd ſummè ſuſpiciendus ille Pamphilus etiamſi hanc primam herbarum recenſuit, ac forſan vt nullam deinceps aliam, tamen hanc ſaltem oculis ſuis conſpicari voluerit, attamen vel maximè allucinatur, exiſtimans hanc herbã à Romanis appellari Santonicum: differt enim ab Abrotono Sãtonicum, velut etiã Dioſcorides exactiſſimè ſcripſit in tertio de materia, & omnes id norunt tum medici, tum rhopopolæ. Nam Abrotoni duæ ſunt ſpecies, altera quam marẽ, altera quam fœminam nuncupant: quod ipſum definitum eſt tum apud Dioſcoridem, tum apud ipſum Pamphilum, alioſq; innumeros. At aliud eſt ab eo Abſinthium, cuius rurſum tres ſtatuendæ ſunt ſpecies, quarũ vnam eodẽ cum genere ipſo nomine appellitant: cuiuſmodi potiſſimum eſt Ponticum: alterum Santonicum: tertium Seriphum. Si verò aliud placet appellare Abſinthium, aliud verò Seriphum, aliud autem Santonicum, nihil intereſt, quod ad præſens certè attinet. Nec enim nomen diuiſuri venimus, ſed ſtudium nobis eſt ipſis de rebus. Porrò quoniã hæc tum ſpecie ſeu forma, tum guſtu, tum facultatibus inter ſeſe diuerſa ſunt, non obſcurè vno, ſi ita lubet, omnia nomine nuncupes, verùm exactè vires earũ edoceas. Ac nos ſanè ſufficienter ipſas formas à Dioſcoride explicatas eſſe, aliiſque non paucis, iam diximus. Itaque denuo eadem ſcribenda non ſunt, quæ maioribus rectè ſunt prodita. At ſi quid illi in facultatibus omiſere indiſtinctũ, cuius profectò gratia ad hanc narrationem venimus, ea nos adiicere tentabimus. Abſinthiũ quidem dictis minus eſt calidum, nempe plurimam obtinens adſtrictionem. Quod cùm ſit & minus quoque tenuium quàm illa partiũ, & vtique minorĩ

etiam

etiam quàm illa ad eundem modum extenuandi faculta-te, attamen non minus deſiccatorium eſt. At cæterorum Santonicum quidem à Santonia regione in qua naſcitur, nomen ſortitum, proximam habet facultatem. Seripho paulò imbecillius in extenuando & calfaciendo deſiccandóque. Porrò ipſum Seriphon Abrotono minus eſt calidum, verùm calidius Abſinthio, ſtomacho impendiò inimicum, nempe cum amaritate ſalſedinem quandam præ ſe ferens. Sed & quandam, licet minimam, adſtrictionem obtinet. Sic & Abrotonon & Santonicū admodum infeſta ſunt ſtomacho. Solum autem inter ea abſinthium, & maximè ponticum, gratum eſt ſtomacho, quia plurimam adſtrictionem continet. Abrotonum vſtum, calidum, ſiccumque facultate eſt, † magis etiam quàm Cucurbita ſicca vſta, & Anethi radix. Illa enim vlceribus humidis ſimul & citra phlegmonem callo induratis conueniunt, ac proinde maximè vlceribus quæ pudendorum præputiis competere videntur. At cinis Abrotoni vlceribus omnibus mordax eſt: ac idcirco cum oleo tenui, cicino ſcilicet, aut rhaphanino, aut ſicyonio, aut veteri & maximè Sabino ad alopecias accommodatur: tum barbam ſegnius tardiuſque enaſcentem cum aliquo dictorum oleorum elicit: ſed nec minus illis lentiſcino maceratum. Quippe pro eo quòd tenuium eſt partium, rarefaciendi vim obtinet, & mordax eſt, & calidum: quas vtique maximè eius facultates nouiſſe oportet, nec quicquam etiam particulare in hoc tractatu requirere.

†ἔτι μᾶλλον κολοκύνθης.

Agnos. Vitex.

Agnos, aut lygos, hoc eſt vitex, planta illa fruticoſa, calidus quidem eſt & ſiccus tertio ordine, verùm multū tenuis ſubſtantiæ, tum guſtu acris ſimul & adſtringens: ipſas tamen vitices ad medicinam habet inutiles: cæterū folia ſemenque calida ſiccáq; facultate ſunt, ſubſtantia verò tenui. Nam & vtentibus ita apparet, & guſtantibus acre ſimul & ſubadſtringēs percipitur tū folium, tum flos, tum ſemen. Edendo tamen etiam ſemen eſt: verùm tam perſpicuò calfacit, vt capiti hoc nomine dolorē pariat. At ſi frigatur (nā & ſic editur cum tragematis) minus caput tētat.

Porrò

Porrò flatus ventris diſcutit & cùm non frictus, & multò
magis cùm frictus fuerit. Cohibet porrò impetus in ve-
nerem, tum frictionis expers, tum etiam ipſam expertus:
folia item floreſque ipſius fruticis idipſum præſtare poſ-
ſunt. Itaque non tantum eſa potaque ad caſtitatem con-
ferre creduntur, verùm etiam ſubſtrata. Hinc eſt quòd
Athenis in Theſmophoriis, hoc eſt ſacris Cereris, mulie-
res totum ſibi fruticem ſubſternunt. Hinc illi quoque
nomen inditum agni, hoc eſt caſti. Ex quibus omnibus
manifeſtum eſt, ſi quidem memoria teneamus quæ ſupe-
rioribus commẽtariis ſunt dicta, agnum calfacere, ſimúl-
que exiccare, tum omniũ maxime flatus diſcutere. Porrò
quod tenuium ſit partium, facultas eius indicio eſt. Nam
quòd caput tentat, non magis à multitudine vaporum
ab eo prognatorum, quàm à caliditate eius ac ſubtilitate
partium fieri rationabile eſt. Nam ſi flatuoſum ſpiritum
procreare poſſet, ſanè & ventrem inflaret, & venerem ſti-
mularet, perinde vt eruca. Verùm cùm non tantum non
excitare, immò etiã reprimere queat, fuerit profectò ſe-
cundum rutæ maximè facultatem tum in excalfaciendo,
tum in reſiccando, non tamen illi par eſt. Nam vtroque
paulò eſt inferior. Siquidem ruta tum magis eſt excalfa-
ctoria, tum magis deſiccatoria. Differt etiam qualitatis
ſimul ac facultatis miſtione. Nam agni ſemen ac germina
modicã ferũt adſtrictioné: at ruta vbi aruerit, exactè ama
ra eſt & acris: vbi verò humida, ſubamara. Nõ tamẽ auſte
ritas aut acerbitas illi ineſt, aut ſicui videatur ineſſe, ea v-
tiq; omnino obſcura (ſcio) videbitur, nec par ei quæ eſt
in agno. Quocirca & ad iecur & lienẽ indurata & obſtru
cta agni ſemẽ potius quã rutæ cõpetit. Sed hęc ad curãdi
iam methodũ pertinet, quã vt omnino nõ attingã de me
dicamẽtorũ pronũcians facultatibus, fieri nõ poteſt: verũ
celeriter ad rem propoſitã reflectere, viri eſt vtiq; tempe
rati. Magiſq; etiam id in ſequẽtibus medicamẽtis efficere
conabor, hoc eſt, vbi ex quibuſdam euidẽtibus generalé
facultatem collegero, particulares poſteà actiones omit-
tam. Nam in præſens id nouiſſe ſufficit, quòd agnus cali-
dus eſt & ſiccus facultate, idque non mediocriter, ſed ter-
tio exceſſu, tum admodum tenuium partium. Hæc qui

norit,

norit, ac poſteà methodum curandi didicerit, ipſemet inueniet quo pacto menſes hinc cieat, quo pacto partes induratas digerat, quo pacto laſsitudinem ſoluens, ſeu acopum, & excalfactorium ex eo vnguentum præparetnr.

Agroſtis. Gramen.

Graminis radix modicè frigida eſt, et ſicca: mordacitatem quandam exiguam, & partium tenuitatem obtinens. At herba ipſa primo quidem exceſſu refrigerat, in humiditate verò & ſiccitate moderata. Porrò ſemen alibi quidem imbecillum eſt, in Parnaſo verò deſiccatorium, & tenuium partium, & ſubacerbum.

Agroſtis eſculenta.

Gramen eſculentam habet radicẽ, vbi mollis fuerit, dulcem quidem inſtar aquæ, ſed acre quiddam exiguum & ſubacerbum obtinentem. Hęc herba planè aquea guſtãtibus eſt. Ex quibus apertum eſt, radicem modicè eſſe tum frigidam tum ſiccã, ac proinde cruenta vlcera glutinare. At ipſa herba illita non vehementer refrigerat, in medio conſtituta humiditatis & ſiccitatis. Porrò mordacitas & tenuitas quę radici ineſt, exigua eſt quidem, ſed interdũ tamen lapides frangere aſſolet, ſi quis eam decoctam ebibat. At ſemen alterius quidem imbecillum eſt: eius verò quæ in Parnaſo naſcitur, vrinam ciet, & fluxus ventris & ſtomachi reſiccat: vis enim eius eſt exiccatoria, tenuium partium, & ſubacerba.

Anchuſa.

Anchuſę quadruplex ſpecies eſt. Quarum onoclea quidem radicem habet admodum refrigerantem & deſiccantem, tum adſtringentem & ſubamaram, tum quæ ſufficiat extenuandis & extergendis humoribus bilioſis, corporibuſque condenſandis. Cæterùm folia habet imbecilliora quidem radice, adſtringunt tamen & ipſa, & deſiccant. Porrò lycopſos cognominata refrigerat & deſiccat, magiſque quàm onoclea adſtringit. At onochelos calidior eſt, & magis medicata. Nam pluſculum habet & guſtu ipſo protinus acrimoniæ. Hæc verò etiam calidior eſt reliqua & parua, quæ & amarior, & magis etiã medicata eſt.

De Anchuſarum differentia.

Anchuſæ

Anchusæ non omnes easdem vires obtinent. Nam onoclea quam vocant, radicem habet simul adstringẽtem & subamaram, corporibus condensandis & modicè extenuandis idoneam, tum abstergendis quoque & abluendis biliosis & salsis succis. Dictum enim suprà est, quòd qualitas acerba mista amaritudini ea præstare queat. Sic sanè aurigini & lienosis & renum affectibus est vtilis. Sed & refrigerare idonea est. Et sanè cum polenta illita iuuat erysipelata, & abstergit non modò epota, sed & foris imposita. Proinde vitiligines & lepras sanat cum aceto. Ac radicis quidem hęc opera sunt, & operum facultates quas diximus. At folia ipsius herbæ radice quidem sunt imbecilliora, nõ tamen aliena sunt à resiccatione, & adstrictione. Itaque etiam profluuium sanant pota cum vino. Et quæ lycopsos nominatur, eodem modo erysipelatis congruit, & radicem habet quàm onoclea magis adstringentem. At onocleæ & alcibiadij cognominatæ vis magis est medicata. Nam & gustu protinus maiorem habet acrimoniam, & eos qui à viperis morsi sunt, admodum iuuat tum illita, tũ suspensa, tum esa. Reliqua verò, nempe quarta quæ parua est, & ferè noĩe caret ex illis sola, alcibiadio quidem persimilis est, verùm & amarior, & magis medicaminosa, ac proinde ad latos lumbricos idonea, oxybaphi mensura cum hyssopo & nasturtio epota.

Agarici radix.

Agarici radix, hoc est quæ trũco innascitur, primo quidem gustu dulcis, sed paulò pòst subamara apparet, & acrimoniæ quandam speciem temporis spatio inducit, leuiculæque adstrictionis. Est & consistentia laxa. Ex quibus omnibus manifestum est, si quidem quæ superius dicta sunt meminerimus, quòd medicamentum hoc compositum est ex substãtia aëria & terrea à caliditate extenuata. Porrò minimum habet essentiæ aqueæ. Hac ratione & digerendi vim habet, & crassitudinem incidendi, tum infarctus viscerum expurgandi: proinde regio morbo laborantes sanat, eos vtique qui sic ab infarctu iecoris laborant. Iuuat & morbo comitiali obnoxios eadem facultate: tum rigores per circuitum recurrentes ex crassis

aut viſcoſis humoribus natos ſanat. Iuuat & morſos à beſtiis frigore lædentibus, aut compunctos, tum foris in affecta parte impoſitum, tum intrò in corpus ſumptum pondere drachmæ vnius cum vino diluto. Eſt & purgatorium.

Agerantum.

Agerantum facultatem digerendi habet, & leuiter quadantenus phlegmone liberandi.

Adiantum.

Adiãtum in caliditate quidem & frigiditate ſymmetrũ eſt. verùm deſiccat, & extenuat, & digerit. Etenim caput ex alopecia glabrũ capillis conueſtit, & ſtrumas & abſceſſus digerit, lapidéſque frãgit epotum, & viſcoſorũ craſſorúmque è pectore pulmonéque excreationibus non mediocriter confert, & ventris profluuium ſiſtit: non tamen vllam manifeſtam caliditatem affert, ſicut nec frigiditatẽ. Verùm poſuerit ipſum quiſpiam ſecundum hanc oppoſitionem & temperiem in ordine medio.

Aeizoon. Semperuiuum.

Aeizoon vtrũque, tum maius, tum minus, deſiccat quidem leuiter, quandoquidẽ & mediocriter adſtringit, omnis alterius vehemẽtis qualitatis expers: quare in eo plus cæteris abundat eſſentia aquea. Cæterum non mediocriter refrigerat. Eſt enim ex tertio ordine, & receſſu refrigerantium. Hinc etiam ad eryſipelata, & herpetes, & phlegmonas à fluxione natas accommodatur.

Aegilops. Auena.

Aegilops digerendi vim poſſidet: id quod ex guſtu patet: leuiter enim eſt acris. Verùm & ex eo liquet, quòd phlegmonas induratas & ægilopas ſanat.

Aera. Lolium.

Lolium deſiccat & calfacit efficaciter, vt propinqua ſit acribus, magis quàm iris: ſed non eſt perinde vt illa ſubtilis eſſentiæ, verùm multum in hoc deficit. Secundum hoc ponat ipſam quiſpiam in principio tertij ordinis excalfacientium, ſecundi verò extremo exiccantium.

Aegyrus.

Aegyri flores calidi quidem ſunt in primo receſſu à temperatis: at in differentia quæ habetur in ſiccando & humectando, paulum quiddam ad ſiccius deflexerunt, ſed & ſubtiliorum potius quàm craſſiorum ſunt partium. Et folia quoque ipſius quodammodo floribus ſimilia ſunt, niſi quòd ad omnia imbecilliora, minúſque efficacia. Sed & reſina eius floribus ſimilem facultatem obtinet, atq; etiã calidiorem. Porrò ſemen tum reſina, tum floribus & ſubtiliorum eſt partium, & exiccantius, non tamen admodum calidius.

Acacia.

Acaciæ & planta ipſa acerba eſt, & fructus, & ſuccus, qui lotus quidem & imbecillior, & minus mordax redditur, vtpote acrimoniam quandam in lauatione deponẽs. Porrò ſi parti alicui ſanę illinatur, protinus eam & ſicciorem, & contractam efficiet, nullum quidem caloris ſenſum inuehens, ſed nec frigoris admodum valentem. Vnde conſtat medicamen id eſſe frigidum & terroſum, immiſta quadam etiam eſſentia aquea. Et ſanè coniectura eſt, non eſſe ſimilare, verùm quaſdam in ſeſe diſperſas habere partes tenues & calidas, quæ in ipſa ablutione ſegregentur. Eſtóque & hoc tertij ordinis exiccantium, & ſecundi refrigerãtium, vbi quidem elotum fuerit, abſque eo verò primi.

Acalephe. *Vrtica.*

Vrtica: & huius herbæ tum fructus, tum folia (nam hæc potiſſimum ſunt vſui) admodum digerentis ſunt facultatis, adeò vt & phymata & parotidas ſanẽt. Sed & quiddam flatuoſum obtinent, quo & venerem extimulant, & maximè vbi cum muſto ſemen bibitur. Porrò quòd non vehementer calfaciat, ſed multum tenuium ſit partium, teſtimonio eſt craſſorum viſcoſorumque humorum ex pectore pulmoneque eductio, tum quòd partes quas contigerit pruriant. Porrò flatuoſum eius, cuius eſſe particeps dicta eſt, dũ concoquitur, naſcitur: non enim actu flatuoſa eſt, ſed facultate. Ventrem autẽ modicè ſubducit ipſa dũtaxat abſterſione, ac veluti titillatione, non purgatione. Et gangrænoſa, & cancroſa, & in totum quæ exiccari

citra mordicationem postulant, ea conuenienter sanat: nimirum cùm subtilium partium sit, & temperaturæ siccæ, non tamen tantum habens caliditatis, vt iam mordicet.

Acanthos. Spina uulgaris.

Acanthos, alij quidem Melamphyllum nominant, alij verò Pæderota. Folia quidem mediocriter digerentem facultatem obtinent, ac radix exiccatoria est, & leuiter incisoria, & tenuium partium.

Acanthion.

Acanthium: radix huius & folia facultatis sunt excalfactoriæ, vt & iis qui conuelluntur auxilientur.

Acantha leuce. Spina alba.

Acantha leuce. Hanc quidam Leucacanthon nominãt: radix eius desiccatoria est, & modicè adstringens. Quamobrem & cœliacos & dysentericos iuuat, & sanguinis reiectiones cohibet, œdematáque illitu contrahit, ac dentes dolentes iuuat, si decocto eius colluantur: semen tenuis essentiæ & calidæ facultatis est. Itaque potui dari iis qui conuelluntur conuenit.

Acantha Aegyptia.

Spina Aegyptia. quidam Arabicam vocant: similis autẽ est spinæ albæ nostrati, verùm facultate validius adstringente pariter & desiccante. Itaque profluuium muliebre radix eius iuuat, & alia quibus auxilio est, quæ apud nos nascitur spina: sed efficacius tamen omnia iuuant tum radix, tum fructus. Hic verò & columellæ prodest, & iis quę in sede inflata sunt: tum vlcera ad cicatricẽ ducit, mediocrem habens & non molestam adstrictionem.

Acorum.

Acorum, huius vtimur radice, quæ gustu acri est, & modicè amaro, odoréque non iniucundo. Itaque facultatis calidæ est, & consistentiæ tenuis. Huic consentaneum est, vt vrinam moueat, & lienes induratos iuuet, tum ceratoidis crassitiem detergeat simúlq; extenuet: sed ad hoc melior est ipsius succus. Omninò verò siccificum esse clarum est. Et sanè ordinis esto tertij in vtroque, in calfaciendo scilicet & desiccando.

Aconitum, siue Pardalianches.

Aconitum, siue Pardalianches. Hoc septicæ & deleteriæ facultatis est. Itaque in cibo potúque fugiendum: attamen ad putrefaciendum quædam extra os & sedem aptum est: herbæ autem radix ad hæc est vtilis.

Aconitum, seu Lycoctonum.

Aconitum seu Lycoctonum: est & hoc similis alteri facultatis, sed peculiariter lupos interficit, sicut illud pardos.

Acte, Sabucus, & Ebulus.

Acte, tum magna illa & arborea, tum herbacea, quam & Chamæacten Græci vocant (Latini hanc Ebulum, illam Sabucum) vtraque potentiam habet tum desiccandi, tum conglutinandi, modicéque digerendi.

Alimum.

Alimum: hæc planta frutex est, plurimo in Cilicia præcipuè prouentu, vbi & germina eius recentia esitant, & reponunt quoque in posterum futura vsui. Semen pariter & lac planta ipsa generat, estq́; gustus acris & subadstringentis. Ex quibus omnibus palàm est, ipsam esse dissimilarem. Maior autem pars eius calida est temperatè, cum humiditate inconfecta, & leuiter flatuosa.

Aloe.

Hæc herba non admodum apud nos prouenit: & quæ nascitur in magna Syria, aquosior est, & facultatis imbecillioris: attamen vsqueadeò desiccare potest, vt vulnera glutinet. At in regionibus calidioribus, qualis est Cœlosyria, & Arabia, multò est melior. Optima autem Indica, cuius liquor est id quod ad nos importatur cognominatum Aloe, medicamentum ad plurimas res propter siccitatem mordicationis expertem vtile. Est autem non simplicis naturæ, sed, vt est indicio gustus, adstringit simul & amara est: adstringit quidem modicè, sed fortiter amara est. Subducit & ventrem, vtputa ex numero medicamentorum, quæ Græci ab excernendo stercore vocant, ἐκκοπρωτικά. Itaque ex dictis patet (si quidem memoria tenemus quæ in quarto libro sunt demõstrata) quòd tertij sit

ordinis exiccantium, calfacientium autem aut primi intẽsi, aut secundi remissi. Sed & ipsius facultatis misturam attestantur particularia eius opera. Nam & gratum stomacho medicamen est, vt siquid aliud: & sinus glutinat. Sanat & vlcera quæ ægrè ad cicatricem duci possunt, & maximè quæ in ano sunt & pudendo. Iuuat & eorum phlegmonas aqua subacta, & vulnera eundem ad modum glutinat. Cõgruit similiter vtẽti & ad phlegmonas in ore, ac naribus & oculis. In summa, repellere & digerere simul potest, cùm hoc vt paulum extergat, quantum videlicet vlceribus puris non sit molestum.

Alysson.

Nuncupata est hæc herba Alysson, quòd mirificè iuuet morsos à cane rabido. Sed & rabienti quoque data sæpe in totum sanauit: atque hoc ex totius substantiæ similitudine efficit. Dictumque prius est talem facultatem ex sola percipi experientia, & planè nulla cõstare methodo. Quòd siquis ad multa experiatur, cognoscet facultatem habere mediocriter siccificam, & digerentem, cùm hoc vt abstersorium nonnihil etiam obtineat. Hac ratione & vitiliginem & ephelin expurgat.

Alsine. *Auricula muris.*

Alsine, aut Myosota. Siquidem hæc facultatem Helxinæ obtinet, nempe refrigerantem & humectantem: est enim essentiæ aqueæ, frigidæ: quare & citra adstrictionem refrigerat. Quocircà ad feruentes phlegmonas & mediocria erysipelata competit.

Amaracon. *Maiorana.*

Amaracon excalfacit non instrenuè, non valde autem desiccat, sed in caliditate quidem tertij est ordinis, in siccitate verò secundi.

Ambrosia.

Ambrosia illita vim habet adstringẽtem, ac repellẽtẽ.

Ami.

Herbæ quam vocant Ami, semen maximè est vtile: facultatis est excalfactoriæ, & desiccatoriæ, tenuiumque partium. Sed & gustu subamarum est, & acre. & clarum

est quòd

eſt quòd & digerat,& vrinam moueat. Fuerit autem in calfaciendo reſiccandóque ex ordine tertio intenſo.

Amarantum.

Amarantum facultatis eſt incidentis & extenuantis:coma igitur eius menſes cū vino pota educit. Sed & grumos ſanguinis liquare ac ſoluere creditur,nō ſolū in vētre, ſed & in veſica:Sed tunc potius cū mulſo bibenda. Et omnes ſimpliciter fluxiones pota deſiccat,ſtomacho infeſta.

Amorge. Amurca.

Amurca terreſtris eſt ſubſtantiæ,calidæ,nō tamen tātū poſſidet caliditatis vt palàm mordicet. Quòd ſi coquatur quoque,multò etiam magis terroſa redditur:& fuerit ſanè ex ſecundo ordine excalfacientium, & ſiccantium intenſo quodammodo magis. Sic & vlcera corporum temperatura ſiccorum curat: quæ verò in aliis omnibus ſunt, exaſperat. Siquidem cōtrahit perinde vt reſina,& pix ſicca,& bitumen. Quæ & ipſa in corporibus admodum duris,quæ uulnus habent aut ſinum, glutinatoria ſunt: alia verò omnia contendunt atque irritant.

Ampelopraſon.

Ampelopraſon. Si inter allium & praſon, hoc eſt porrum, medium quiddam concipias, facultatem ampelopraſi inueneris. Eſt enim agreſte, vt ſic dicam,porrū:quáobrem & acrius eo & ſiccius eſt,ſicut agreſtia omnia reliqua hortenſibus, ac proinde ſtomacho quàm illud nocétius:ſed & craſſos & lentos humores potentius incidit, valentiúſque infarcta organa obſtructione liberat. Hac quoque ratione vrinas ſæpe prouocauit, vbi à craſſis & lentis retinebantur humoribus. Adeò verò eſt calidum, vt illitū cataplaſmatis modo exulceret. Dictum eſt autem retrò, quòd quę eum in modū ſunt calida, extremi ſint ordinis.

Ampelos agria. Vitis agreſtis.

Vitis agreſtis racemi extergendi vim habent, vt ephelis,& nęuos,& id genus omnia in extima cute exiſtentia curare poſſint. Sed & adſtrictionem quandam extrema germina (ἀκρέμονας Græci vocant)obtinent,quæ & ſale condiri aſſolent.

Ampelos hemeros. Vitis ſatiua & culta.

Vitis cultæ adſimilis facultas eſt agreſti, ſed ad omnia imbecillior.

Ampelos leuce. Vitis alba.

Ampeli leuces, quam & bryoniã & pſilothrum vocant, prima quidem germina ab omnibus pro more edi vere ſolent, vtpote edulium ſtomacho propter adſtrictionem acceptum, ſed & ſubamaram & modicè acrem adſtrictionẽ poſſident: quare & vrinam modicè cient. At radix & abſtergentem, & deſiccantem vim habet, & moderatè calidam: quamobrem & lienes induratos liquat tum epota, tum foris cum ficubus impoſita: & pſoram & leprã ſanat. Porrò fructus eius racemi ſpeciẽ præferens, iis qui coria depſant, eſt vtilis.

Ampelos melæna. Vitis nigra.

Vitis nigra. Vocatur autẽ hæc propriè bryonia, ſupradictæ tamen ad omnia ſimilis, niſi quòd imbecillior.

Amygdala.

Amygdala, quæ quidẽ palàm amara ſunt, omnino extenuandi vim poſſident, quod & qualitas ipſa indicat, & experientia comprobat. Ac de amara quidem qualitate in quarto horum cõmentariorum proditum eſt. Cæterũ duo experientiæ exempla proponi ſatis eſt, vnde vim eorum poſſis diſcere. Siquidem ephelin expurgant, & excreationibus ex pectore pulmonéque craſſorum lentorúmque humorum impendiò conferunt. Porrò hæc oſtẽſa ſunt, genere quidem incidentis, ſpecie verò extergentis eſſe facultatis. Quin & quòd per accidens facultatem item habeant ab obſtructione liberandi, & ipſum ſuprà demonſtratum eſt. Sed & experientia monſtrat. Nam in iecore craſſorum viſcoſorúmque humorum in extremis vaſis impactorum obſtructiones, abundè expurgant expediuntque. Quin & laterum dolores ab huiuſmodi cauſa natos, & lienis, & coli, & renum [ſanant.] Porrò & ipſa arbor ſimilem ſortita vim eſt. Nam huius radices coctæ atque illitæ epheles purgãt. Quotquot verò ſunt amygdala dulcia, & ipſa leuiculam amaritudinẽ poſſident, quæ tamen dulcedine ſuperãte occultatur: cæterũ id temporis

ſpatio

ſpatio clarum fit. Demonſtratum autem retrò eſt, qualitatem dulcem moderatè eſſe calidam.

Ammoniacum.

Ammoniacum, opos ſiue liquor eſt ferulæ cuiuſdam: hoc habet emolliendi facultatem intenſam, adeò vt & articulorum tophos diſſoluat, & lienes induratos ſanet, & chœradas per halitum digerat.

Amomum.

Amomum acoro ſimilem facultatem obtinet, niſi quòd acorum ſiccius ſit, maiore autem concoquendi facultate amomum.

Anagallis.

Anagallis vtraque, tum ea quæ cœruleum habet florem, tum ea quæ purpureum, admodum extergentis ſunt facultatis. Habent verò nonnihil etiam caloris, & quandam trahendi facultatem, adeò vt & infixa corpori extrahant. Succus earum ex naribus purgat eadem de cauſa. In ſumma autem, deſiccandi vim habent citra mordicationem: quamobrem & vulnera glutinant, & putrida adiuuant..

Anagyrus.

Anagyrus frutex eſt grauiter olens, & digerentis excalfacientiſque facultatis. Sed folia etiamnum virentia cùm propter humiditatis admiſtionem minus ſint acria, ideirco tumentia reprimunt: at reſiccata incidentis ſunt exiccantiſque facultatis. Similem ferè facultatem habet radicis eius cortex. Semen autem magis ſubtilium eſt partiũ. Sed & vomitum prouocat.

Androſæmum.

Androſæmum, planta fruticoſa, natura duplex: vnum enim aſcyron, & aſcyroides nuncupatũ eſt, ſpecies hyperici. Alterum verò à quibuſdam dionyſias appellatur. Eſt autẽ ſemen eorum purgatorium. Foliorum verò facultas modicè extergens & deſiccans, vt & ambuſta curare credantur. Cæterum in vino auſtero decocta, vinum ipſum vulnerum grãdium glutinatorium efficiunt.

Androſaces.

Androſaces,

Androſaces, amara & acris herba. Poteſt autē reſiccata ebibitáque tum ipſa, tum fructus eius magnopere vrinā prouocare, & nimirum etiam digerere, & deſiccare.

Andrachne. Portulaca.

Andrachne frigida & aquea temperie eſt, paucæ particeps auſteritatis, proinde fluxiones repellit, & maximè bilioſas & calidas: cum eo quòd eas mutet, & in qualitate alteret, magnopere refrigerans. Et fuerit ſanè in refrigerandi quidem facultate tertij exceſſus à temperatis ac mediis, in humectandi verò ſecundi. Hac ratione & æſtuantes, vt ſi quid aliud, adiuuat, tum ventris oſculo impoſita, tū totis hypochondriis, maximè in febribus hecticis. Prætereà dentium ſtuporē ſanat, nempe quę ab acidorū contactu aſperè exiccata fuerāt leniēs, atq; replens, vtpote cùm viſcoſam habeat humiditatem: Similiter verò & ſuccus eius. Itaque non foris modò impoſitus, ſed epotus quoq; refrigerat. Hoc ſanè & toti herbæ comeſæ accidit. Quoniam autē reſtringit, vtiliter dyſentericis editur, & muliebri profluuio, & ſanguinis reiectiōibus. Sed ad hæc quidem multò eſt, quàm herba, ſuccus ipſius efficacior.

Anemone.

Anemonæ omnes extrahendi, & attrahendi, & ora vaſorum reſerandi facultatem obtinent. Itaque radix commanſa pituitam euocat, & ſuccus ex naribus purgat, & oculorum cicatrices extenuat. Inſuper ſordida vlcerū anemonæ expurgant, & lepras detrahunt, menſesque appoſitæ eliciunt, & lac trahunt.

Anethum.

Anethum adeò excalfacit, vt habendum ſit aut ſecundi ordinis intenſi, aut tertij remiſſi. Exiccantium verò ordinis eſt ſecundi incipientis, aut primi finientis. Itaquę meritò in oleo decoctum digerit, dolorem ſedat, ſomnū conciliat, & crudos & incoctos humores concoquit. Fit enim ex eo oleum, cuius propinqua ſit temperies pus mouentibus, & concoquentibus vocatis medicamentis, niſi quatenus paulò illis tū ſubtilius eſt, ac proinde digerēs. Vſtum autem tertij ordinis tum excalfacientium, tum deſiccantium ſit, & proinde vlceribus nimis humidis mollibúſque

prodeſt,

prodest, potissimum iis quæ in pudendis cõsistunt: at quæ in præputio sunt inueterata, ea probè cicatrice includit. Cæterum viride humidius est scilicet, & minus calidum: itaque magis concoquit, & somnum conciliat, sed minus digerit. Idcirco mihi videntur veteres coronis ex eo plexis vti solere.

Anthillis.

Anthillis duplex est, sed vtraque modicè desiccat, vt & vlcera glutinet. Cæterum altera, ea scilicet quę chamæpityi adsimilis est, quadamtenus subtiliorum est partium quàm altera, adeò vt & comitialibus competat. Quin & ipsa magis quàm altera extergere potest.

Anthemis, aut Chamæmelum.

Anthemis, aut Chamæmelum. Dictũ quidem in tertio libro copiosiùs est de hac herba, dicetúrque nunc summatim quòd calfacit & desiccat in primo ordine: est & tenuium partium, ac proinde digerendi, laxandi, & rarefaciendi vim obtinet.

Anisum.

Anisi semẽ maximè vtile est, acre & subamarũ, vt propè ad vrentium accedat caliditatem. Est autem & in siccando tertij ordinis, sicut & in calfaciẽdo. Proinde & vrinam ciet, & digerit, & flatus ventris reprimit.

Antirinum.

Antirinum aut anarinum semen habet vituli naribus simile, ad sanationes inutile. Ipsum autem adsimilis est cum bubonio facultatis, sed multò minoris. Itaque ex illo de hoc coniicito.

Aparine.

Aparine, quidam philanthropon, alij omphacocarpum cognominant, modicè extergit, & desiccat, habetque nõnihil subtilium partium.

Apios. *Pirus.*

Piri folia pariter ac turiones austera sunt: fructus dulcedinis quiddã obtinet aqueæ, ex quibus clara quoq; temperies est, inæqualis secundũ partes. Nam pars vna terrea est, alia aquea, cæterũ vtraq; frigida: tum alia temperata.

Proinde

Proinde eſu pira ſtomacho grata ſunt, & ſitim prohibẽt. Illita autem deſiccant, & modicè refrigerant. Nam ego iis illitis vulnus glutinaſſe me memini, cùm aliud ad manum eſſet nihil.

Achrades. Pira ſylueſtria.

Achrades vocatæ, magis quàm pira reliqua adſtringũt, & deſiccant, & proinde ſanè maiora vulnera glutinant, fluxúſque repellunt.

Apocynum, aut Cynocrambe.

Apocynum, aut cynocrambe. Vocant autem quidam eam Cynomorũ, quandoquidem canes celerrimè interimit, ſicut Lycoctonon lupos. Eſt autem hominibus venenum, herba multum grauiter olens: proinde omnino calida eſt non inſtrenuè, non tamen proportione deſiccat. Itaq; illita admodum digerentis eſt facultatis.

Argemone.

Et huius herbæ facultas abſterſoria eſt, & digerens.

Ariſarum.

Ariſarum multò minus eſt Aro. Radicem habet oliuæ magnitudine, ſed multò eſt ipſa acrius.

Ariſtolochia.

Ariſtolochiæ radix multò eſt ad medicationes vtiliſſima, amara & ſubacris. Sed ex illis omniũ ſubtiliſſima eſt rotunda: aliarum verò duarum quæ Clematitis appellatur, fragrantior eſt: itaque ea ad vnguẽta vtuntur vnguentarij: ſed ad ſanationes infirmior. At longè minus quidem tenuitatis obtinet quàm rotũda: ſed nec ipſa inefficax eſt, verùm abſtergendi atq; excalfaciendi potẽtiam poſſidet, minus quidẽ quàm rotunda abſtergens ac digerẽs, ſed nõ minus calfaciens, immo forſan plus quoq;. Itaq; in quibus vſus eſt modicæ abſterſionis, cõmodior eſt longa, puta in vlceribus carne explendis, & fomentationibus vteri. At in quibus craſſum humorem validius extenuare oportet, illic vſus eſt rotundæ. Proinde dolores ab infarctu aut craſſitie crudorum ſpirituum natos magis curat rotũda, & ſpicula extrahit, & putredines ſanat, & ſordida vlcera repurgat, dentes & gingiuas candidas efficit. Auxilio

eſt &

eſt & aſthmaticis, ſingultientibus, comitialibus, podagricis, ſi cum aqua bibatur: tum ruptis & cõuulſis, vt ſi quod aliud medicamentum idoneum eſt.

Arceuthus. *Iuniperus.*

Iuniperus, calida & ſicca, vtrinque tertij ordinis. At fructus ſimiliter quidem calidus eſt, ſed non ſimiliter ſiccus, verùm in hoc primi fuerit ordinis.

Arctium. *Lappa minor.*

Arctiũ illud quod tapſo verbaſco eſt ſimile, radice tenera, candida dulci, caule oblongo & molli, ſemine Cymino ſimili, facultatis eſt admodum tenuium partium, & ob id exiccantis [extergentisque] tamen modicè. Quamobrem radix ac ſemen eius cocta cum vino quadamtenus dolores dentium mitigant. Porrò ambuſta & chimethla non horum modò decoctum perfuſum, ſed & caules teneriores ſanare poſſunt. Arctium aliud, lappa maior, bardana. Alterum verò Arctium, quod Proſopitida vocant, cuiúſque folia cucurbitæ ſimillima ſunt, niſi quatenus tum maiora, tum duriora: digerit ſimul & deſiccat, ſed & adſtringit nonnihil: quamobrem folia eius veteribus vlceribus mederi poſſunt.

Arnogloſſum. *Plantago.*

Arnogloſſum, miſtæ & hoc eſt tẽperaturæ: habet enim quiddam aqueum frigidum, habet verò & auſterũ quiddam, id quod terreum eſt, ſiccum, frigidum. Itaque refrigerat ſimul & deſiccat, & in vtroq; ſecundi exceſſus à mediis eſt. Porrò medicamenta quæ cum hoc quòd refrigerant, vnà etiam adſtringunt, ea & ad vlcera rebellia omnia, & ad fluxiones & putredines conueniunt, ac proinde & ad dyſenterias. Nam & ſanguinis profluuia ſiſtunt, & ſiquid aduratur refrigerãt: tum ſinus quoque glutinant, & alia vlcera recentia ſimul & vetera. In omnibus ferè id genus medicamentis primas tenet, aut certè nulli ſecundum eſt Arnogloſſum, idque temperaturæ ſymmetria & conuenientia. Nam ſiccitatem obtinet morſus expertem, & frigiditatem quæ nondum obſtupefaciat, & fructus & radix ſimilis ſunt facultatis, niſi quòd tum ſiccioris, tum minus frigidæ. Sed & ſemen ſubtilium eſt partium, & minus fri-

nus fri-

nus frigidę facultatis: nempe difflato ex eo ac digeſto excremẽto aqueo. Hac ratione & radicibus vtuntur ad dentiũ dolores tum mandentes tum collutionibus incoquentes: prætereà ad iocinoris & renum obſtructiones nõ has tantum adhibent, ſed folia quoque, & multò magis ſemina. Hæc enim omnia quandam in ſe abſtergendi facultatem obtinent: quam & in herba viridi ineſſe ſatis coniici poteſt, verùm ab humiditatis copia deuinci.

Arum.

Terrena & ipſum eſſentia conſtat, ſed calida: proinde extergendi vim poſſidet, verùm non valentem, ſicut Dracontium. Eſt itaque in exiccando & calefaciendo primi ordinis. Radices eius maximè ſunt vtiles: ſiquidẽ comeſæ craſſitiem humorum mediocriter incidũt, adeò vt & excreationibus ex pectore idoneæ ſint: ſed magis tamen aptum eſt Dracontium.

Artemiſia.

Duplex quidem eſt herba Artemiſia, ſed vtraq; excalfacit, & modicè deſiccat: & ſunt, quod ad calfactionem attinet, exceſſus ſecundi: quod verò ad reſiccationẽ, aut primi intenſi, aut ſecundi remiſſi: ſunt autẽ & modicè tenuiũ partium. Itaque ad renum calculos mediocriter commodæ ſunt, & ad fomentationes vteri.

Aſarum.

Huius herbæ radices vtiles ſunt, facultate ſimiles radicibus acori, intenſiores tamen. Itaque ex iis quæ de illis prodita ſunt, hîc facienda coniectura.

Aſclepias.

In tertio Dioſcorides de hac herba conſcripſit: at nos eius nondum periculum fecimus.

Aſpalathos.

Aſpalathus guſtu quidem acris ſimul & adſtringẽs eſt, facultate verò ex diſſimilaribus conſtat, nempe partibus ſuis acribus excalfaciens, partibus verò aliis, auſteris ſcilicet, refrigerans. Itaque vtriuſque ratione deſiccat, & proinde ad putredines & fluxiones eſt vtilis.

Aſparagus.

Aſparagus petræus aut myacãthinus abſtergendi vim habet, idq́ue citra manifeſtam aut caliditatem aut frigiditatem. Hinc renes ac iecur infarctu liberat, & maximè herbæ ipſius radices & ſemen. Quin & dentium dolores ſanat ſiccitatis nomine, quam vel maximè dentes requirunt. Porrò Athenienſes per ph dicunt Aſpharagus.

Aſplenum.

Aſplenum, tenuium quidem partium, non tamen calida eſt herba. Hac vtique ratione & lapides frangit, & lienes liquat.

Aſtragalos.

Aſtragalos fruticellus eſt exiguus, radices habens adſtrictorias: quamobrem etiã ex numero eſt nõ inſtrenuè exiccantium. Nam vlcera vetera glutinat, & aluum fluxu tentatam ſiſtit, ſiquis in vino decoctam radicẽ bibat. Plurimus huius fruticis prouentus eſt in Pheneo Arcadiæ.

Aſter Atticus.

Aſter atticus. Alij bubonium vocant, non ob id tantũ, quòd illitum, ſed etiam quòd ſuſpenſum bubonas ſanare creditur: habet quiddam etiam digerens, habet verò non minimè & refrigerans quiddam ac reprimens: vt miſtæ ſit potentiæ, vti roſa: verùm id non adſtringit.

Aſtaphis. Vua.

Aſtaphis, culta quidem, concoquendi, adſtringendi, & leuiter digerendi facultatem poſſidet. At agreſtis vehementer acrem obtinet, adeò vt ex capite purget, quod ἀποφλεγματίζειν Græci dicunt, abſtergatq́ue valenter. Itaque ad pſoram accommoda eſt. Sed & vrendi vim habet.

Aſphodelus.

Aſphodelus. Et huius radix vtilis eſt, ſicut Ari, Aſari, & Dracontij, nempe extergentis facultatis: vſtæ autem cinis calidior, & exiccantior, ſubtiliorq́ue, ac digerere potentior efficitur, ac proinde & alopecias ſanat.

Atractylis.

Atractylis aut Cnicus agreſtis: hæc plãta ex ſpinarum

eſt

eſt genere: facultatem habet deſiccandi & modicè digerendi.

Atraphaxis. *Atriplex.*

Atriplex humida & frigida temperie eſt, humida quidem ſecundi ordinis à mediis, frigida verò primi, quam vtique tepidam eſſe caliditatem poſuimus, cuiuſmodi roſis ineſt: non tamen adſtrictionis eſt particeps, ſed aquea eſt, & nimirum terrena, ſimiliter maluæ. Quin & ventrē celeriter permeat, vt illa, ob lubricitatem. Porrò paululū omnino eius eſt quod digerendi obtinet potentiam. Hortenſis autem atriplex & malua, quàm agreſtes tum humidiores ſunt, tum frigidiores. Proinde phlegmonis & phygethlis incipientibus gliſcentibuſque, & mollibus etiānum, ac velut feruentibus hortenſes: vigentibus autem & declinantibus ac indureſcentibus commodiores ſunt agreſtes. Semen eius abſtergendi vim habet: itaque ad auriginem ex pituitæ infarctu prognatam vtilis eſt.

Aphace.

Aphace vim habet adſtringendi, ſicut & ipſa lenticula (φάκον Græci vocant.) Sed & ſimiliter vt lenticulæ edi ſolet: cæterùm ægrius quàm illę concoquitur: valentius autem deſiccat, & moderati caloris eſt.

Abſinthium.

Abſinthium adſtrictoriam, & amaram, & acrem ſimul qualitates poſſidet, excalfaciens pariter & extergens, & roborans & deſiccans: proinde bilioſos ventris humores per egeſtionē infernam propellit, ac per vrinas euacuat. Magis autē quod in venis eſt bilioſum, per vrinas expurgat. Ob hæc contentam in ventre pituitam nihil adiuuat ſumptum: ſic ſanè ſi in thorace aut pulmone contineatur. Nam adſtringens in eo facultas, quàm amara valentior eſt. Porrò quòd inſit quoque acrimonia, idcirco maiori portione calidum eſt quàm frigidum. At ſi opus eſt generatim compræhenſam eius temperiem ſecundum primas circunſcribere facultates (etſi anomœomeres & diſſimilare ſit) calidum ipſum dixerim primi exceſſus, ſiccum tertij. Succus autem eius longè quàm herba ipſa calidior eſt.

Balanos.

BAlanus myrepſica, hoc eſt glans vnguentaria, adfertur ex barbarica regione. Vtuntur vnguentarij carnis eius ſucco, qui facultate calidus eſt. Reliquiæ autem vnde expreſſus eſt ſuccus, terreſtres ſcilicet & duræ, vincentem habent qualitatem amaram. Sed & admiſta eſt quædã adſtrictio: Proinde extergentem ſimul & incidentem contrahentemq́ue & ſtipantem effectum poſſident. Itaque ad ionthos, lẽtes, ephelin, & pruritum, deinde & ad pſorã, & leprã cõueniũt. Verũ enimuero & lienes liquant iecurq́ue indureſcẽtia. Quòd ſiquis carnẽ eius drachmæ pondere cum melicrato bibat, medicamen experietur vomitorium. Sæpe etiam per infernam aluum largiter ſubducit. Itaque cùm hoc medicamento vtimur ad viſcerum expurgationem, & maximè iocinoris lieniſq́ue, ex oxycrato ipſum exhibere conſueuimus. Gaudet verò vel maximè alioqui aceto ad actiones extrinſecas. Adeò enim efficax efficitur, vt & pſoras, & lepras extergeat, & multò etiam magis quæ his ſunt minora, lentes, vitiliginẽ, ionthos, ephelin, exanthemata, achoras, tum vlceroſa, & quæ craſſi ſunt ſucci omnia. Sed & cicatricibus decorẽ affert. Porrò quòd cùm illinẽda eſt lieni, præſtet admiſtam eſſe farinarũ quampiã exiccãtiũ, cuiuſmodi eſt erui ac lolij farina: id iã potius ad cõponẽdorum medicaminum tractationem, haudquaquã ad præſens inſtitutũ pertinet: ſed & in paratu facilibus ipſum dicetur. Verùm in præſens ſufficit abſtergentem & incidẽtem cũ adſtrictione quapiã propoſiti medicaminis dixiſſe faculratem, ac ſic ad aliud trãſgredi: cortex tamen eius admodum adſtringit. Itaque & hunc quoque poſſis vbi validus vſus eſt adſtrictionis, accommodare.

Balſamum.

Balſamum deſiccat & excalfacit ſecundo exceſſu: eſt autem & tenuium partium, adeò vt odoratum ſit. Sed liquor eius ſubtiliorum etiam partium eſt quàm ipſa planta, non tamen adeò calidus, quàm quidam exiſtimant, tenuitate partium falſi. Porrò fructus eius perſimilis facultatis eſt, cæterũ longè in ſubtilitate partium inferior.

Balauſtium.

Balauſtium flos eſt agreſtis punicæ, ſicut domeſticarũ cytinus valenter guſtum adſtringit. Et ſanè deſiccantis & refrigerantis facultatis eſt, & nimirum etiam craſſę eſſentiæ, ſi quidem memores ſumus eorum quæ in quarto horum commentariorum ſunt prodita, vbi oſtendimus omne adſtringens terreſtre eſſe frigidum. Aliarum autem qualitatũ nullius prę ſe fert indicium. Proinde ipſum quis cenſeat ſtrenuè & exiccare & refrigerare. Siquidem non perperam in quarto horum voluminum terreis frigidis corporibus adſtringentem ineſſe qualitatem demonſtratum eſt. Sanè verò & euentus ipſe comprobat. Nam ſi intertriginibus & aliis vlceribus ipſum illinas, celerrimè illa videbis cicatricem contrahere Hoc ſanè nomine & ad ſanguinem reiicientes, & ad dyſenteriam, tum ad ventris vteriqúe profluuia non eſt quiſpiam medicorum qui curandi tractatus conſcripſere, qui hoc non utatur medicamento.

Batus. *Rubus.*

Rubi folia, germina, flos, fructus & radix qualitate adſtringente participant, eáque non obſcura. Sed hoc inter ſe differunt, quòd folia mollia & recens nata plurimum in ſe habeant ſubſtantiæ aqueæ, paucum verò adſtrictionis: eadem ratione & germina. Itaque ſi mandantur, aphthas & alia oris vlcera ſanant. Quin & alia vulnera glutinare valent. Eſt enim eorum temperies & ex terrea frigida eſſentia, & aquea tepida. At fructus, ſi quidem maturus fuerit, non parum habet ſucci calidi temperati, qui dulcis eſt, vti monſtrauimus. Itaque ob hoc & ob modicam adſtrictionem eſui non inſuauis eſt. At immaturus à frigida ſubſtantia terrea vincitur, ac proinde acerbus eſt & valde exiccatorius. Et ſanè vterque reconditur validius quàm recens deſiccans. Sed & flos eandem vim fructui immaturo poſſidet: vtraque ad dyſenterias, & ventris profluuiũ, tum robur deperditum, & ſanguinis expuitionem idonea remedia. Porrò radix præter adſtrictionem non paucam habet ſubſtantiam in ſeſe tenuem, per quam & lapides renum comminuit.

Batrachium

Batrachium.

Batrachiũ quatuor habet ſpeciatim differẽtias. Omnia verò vehemẽter acrẽ qualitatẽ poſſidẽt, adeò vt cũ dolore exulcerent: hac ratione ſi moderatè ac cõuenienter vtare, pſoras & lepras excoriãt, & vngues diuellũt: tum leproſis ſtigmata digerũt, & acrochordonas & myrmecias detrahũt. Quin & alopecias iuuant pauco tempore admota. Nam ſi diutius inhæreant, non excoriatur ſolum ipſa cutis, ſed & in cruſtam vritur. Atque hæc omnia caulis & foliorum ſunt opera, ſi imponas virentia. Porrò radix arefacta ſternutationem prouocat ſimiliter aliis quæ valenter deſiccant. Sed & dentes dolentes iuuat, vt & frangat eos, valenti ſcilicet exiccatione: & vt ſemel dicam, calida & ſicca valde eſt tum radix, tum vniuerſa adeò herba.

Bdellium.

Bdellium, quod ſcythicum nominant, quod ſanè & atrius eſt, & reſinoſum magis, emollientis admodum & efficacis virtutis eſt. At alterum, nempe arabicum, quod dilucidiùs eſt, magis deſiccat quàm emolliẽtia. Igitur recẽs & humidũ eſt, & contuſum facilè molleſcit, ad omnia ad quæ ſcythicum idoneum. At quod antiquius eſt, & admodum guſtu amarum, & acre, & ſiccum, ab eorum quæ indurata molliunt mediocritate excidit. Vtuntur autem quidam illis, & potiſſimum arabico, & ad bronchocelas, & hydrocelas, ſaliua matutina ieiunáque ſubigentes, vt emplaſtri conſiſtentiam accipiat. Porrò arabicum & calculos renum in potu ſumptum frangere apparet, tum vrinas ciere, & crudorũ flatuum diſcurſus, præ tereà laterũ dolores & rupturas perſanare.

Bechium. Tußilago.

Bechiũ inde adeò nuncupatũ eſt, quòd bechas, hoc eſt tuſſes & orthopnœas iuuare ſit creditũ, ſiquis folia arida aut radicem in prunis vrens aſcendentem inde fuliginem inſpiratu attrahat. Eſt autem modicè acris, vt ſine moleſtia noxáve oẽs thoracis abſceſſus credita ſit rũpere. Sanè folia virẽtia partes cruda phlegmõe obſeſſas illitu extrinſecus adiuuãt, nẽpe ob aqueæ ſubſtãtię admiſtionem, quã omnia viridia teneráq; participant, alia plus, alia minus.

Nam sicca bechij folia acriora sunt quàm vt phlegmonis conueniant.

Blitum.

Blitum holus est esculentum humidæ frigidæque temperaturæ in secundo maximè excessu à temperatis.

Bulbus satiuus

Bulbus esculentus quidem frigidiorem & crassiorem lentúque succum procreat. Nam & coctu difficilis est, & flatuosus, & venerem prouocans. Attamen illitus ob amaritatem simul & adstrictionem abstergit simul & glutinat, & nimirum etiam exiccat. Est enim ostensum, amaritudinem in extergentibus esse substantiis, adstrictionem verò in glutinantibus. At siccitas vtramque consequitur. 4

Bolbos emeticos. Bulbus uomitorius.

Bulbus vomitorius multò est calidioris temperaturæ quàm superior.

Bubonium.

Boboniũ, aut Aster atticus, nuncupatũ est ita, quia creditum est bubonas sanare tum illitũ, tũ inguini adalligatum. 5 Est autem mediocriter digerẽtis facultatis, quia videlicet & modicè calidum est, nec vehemẽter: nec ita desiccat vt tẽdat: maximè cùm etiamnũ molle ac recens fuerit.

Buglossum.

Buglossum humidæ calidęq; tẽperiei est. Itaq; vinis iniectum, lætitiæ ac hilaritatis causa esse creditum est. Sed & iis qui ob supremi gutturis (pharynga Græci vocant) asperitatem tussiunt, coctum in melicrato conuenit.

Bunium.

Bunium, alij Arcticum, adeò excalfacit, vt & vrinam 6 moueat, & menses prouocet: sed & pseudobunium adsimilis illi caliditatis est.

Buphthalmum.

Buphthalmum sic appellatum est à floribus, qui figura quidem boum oculis videantur adsimiles, colore autẽ anthemidis floribus simillimi sunt, sed multò tum maiores, tum acriores: proinde & vehementius digerunt, adeò vt & duritias sanent cerato misti.

Brathy.

Brathy. Sabina.

Sabina ex numero eſt fortiter exiccantium, idq́ue ſecundum tres qualitates quas in guſtu præ ſe fert, ſimiliter cupreſſo, niſi quòd ea & acrior eſt, & vt ſic dixerim, magis aromatica, ſeu odoratior. Igitur huius quam modò dixi qualitatis eſt particeps, nempe acrimoniæ conſiſtentis in temperamento calido, prætereà amaritudinis & adſtrictionis obſcurioris quàm in cupreſſo. Quantum enim ipſa cupreſſum ſuperat in acrimonia, tantum ab ipſo ſuperatur in adſtrictione. Quo manifeſtum eſt quòd omnino calidior eſt cupreſſo, & ob id etiā potētius digerit. Itaq; glutinare nequit vulnera, ob ſiccitatis & caliditatis robur. Nam vtriuſque illi tantum ineſt, vt etiam tendat, & inflammationē afferat. At putredinibus ſimiliter cupreſſo accommodari poteſt, maximè vbi rebelliores fuerint & diuturniores. Nam hæ citra noxā uim medicamenti perferunt. Quin & quæ atra ſunt reddita, & admodum ſordida, ea cū melle expurgat. Carbunculos item ſoluit. Porrò eſſentiæ tenuitate menſes quoque prouocat, vt ſiquid aliud: & ſanguinem per vrinas mouet. Fœtum etiam viuētem interficit, & mortuum educit. Eſto autem hoc medicamen tertij ordinis tum excalfacientium, tum deſiccantiū, ex numero eorum quæ vel maximè tenuium ſunt partiū. Et hoc vtiq; nomine vnguentis inditur, & maximè gleucino, & in multas antidotos iniicitur. Quidam verò etiā cinnamomi vice duplum eius ſubiiciunt. Eſt enim extenuandi & digerendi facultatis, ſi epotum fuerit.

Bretanica,

Bretanicæ herbæ folia adſtringentia ſunt, & vulnerum glutinatoria, ſimilia agreſtibus lapathis, niſi quatenus atriora ſunt, magíſque hirta. Sed & expreſſus ex illis ſuccus perinde natus eſt adſtringere: itaque coctū quidā reponunt tanquam inter ſtomatica medicamenta efficaciſſimum. Videtur enim ſanare iam etiam putreſcentia.

Bromus.

Bromus vnum ex leguminibus. verùm vt medicamentum ſimilem hordeo vim obtinet. Nā illitum deſiccat &

digerit mediocriter, & sine morsu. Temperiem autem habet paulò frigidiorem. Nonnihil etiam adstrictionis obtinet, vt ventris profluuia iuuet.

Bryon thalattion. Alga.

Bryon thalattion compositum est ex terrena & aquea essentia, vtraque frigida. Siquidem & gustum adstringit, & calidis quibusuis illitum, ea refrigerat & adiuuat.

Bryon aut Splanchnon. Muscus.

Bryon, quidam verò Splanchnon. Inuenitur autem in quercubus, & piceis, & populis albis. vim habet adstringentem inualidam. Nec enim multum est frigidum, sed proximè fermè mediis, quia videlicet & digerendi & emolliendi facultatis est particeps, maximè quod in cedrinis lignis reperitur.

Gallium.

GAlliũ inde adeò nomen sortitũ est suũ, ꝙ lac coagulet. Adsimile autem est aparinæ, facultatem obtinens exiccatoriã & subacrẽ: flos eius sanguinis profluuiis cõpetere videtur, & cõbustis mederi. Est autem boni odoris, & coloris lutei.

Gentiana.

Gentiana. Huius herbæ radix multum est efficax cùm opus est extenuatione, purgatione, abstersione, obstructionis liberatione: nec mirum si hæc possit, cùm impensè sit amara.

Gigarta, siue acinorum uuæ nuclei.

Acinorũ vuæ nuclei ex secũdo ordine sunt exiccãtium, refrigerantium verò primo. Substantia eorũ crassa est & terrena: cui gustus indicio est, nimirũ cũ acerbi appareãt. Quin & experientia comprobat. Nam omnibus ventris cum profluuio iunctis affectibus impendiò conferunt.

Gingidium.

Gingidiũ sicut gustu amaritatẽ & adstrictionẽ præfert, sic temperie quoque ipsa caliditatẽ & frigiditatẽ. Secũdũ vtranque verò qualitatẽ desiccatoriũ est. Sed enim stomacho amicum est, vtpote non paruam obtinens adstrictionem. Quamobrem non admodum conspicuam calidita-

tem poſſidet: duobus autem numeris deſiccat.

Glaucium.

Glauciũ adſtringit cũ quodam faſtidio. Tum adeò inſigniter refrigerat, vt ſolum ſæpe eryſipelata, vtique ſi valentia non fuerint, curare poſſit. Miſtura eius compoſita eſt ex aquea terreaq́ue ſubſtantia: vtraque ſanè frigida, verùm non ſummè, ſed ceu aqua fontana.

Glaux.

Glaux herba, & ipſa lactis generandi vim obtinere videtur. Quod ſi ſit, calida quodammodo humidáq; fuerit.

Glichon. Pulegium.

Pulegium: & hæc herba, quãdoquidẽ acris & ſubamara eſt, valde tum excalfacit, tũ extenuat. Porrò quòd excalfaciat, abũdè magnũ eſt teſtimoniũ, quòd illita rubrificat: & ſiquis diutius toleret, exulcerat quoq;. Quòd verò extenuet, ſatis indicat, cùm humida, craſſa & lẽta ex thorace & pulmone excreatu facilia faciat, menſeſque moueat.

Glœos. Strigmenta balneorum.

Glœos modicè emolliendi vim obtinet.

Glycyriza. Dulcis radix.

Huius fruticis radicũ ſuccus in primis vtilis eſt, ſimiliter vt eius radices dulcis, ſimùlq; leuiter adſtringẽs. Proinde aſperitates lenire poteſt, nec modò in arteria, verũ etiã veſica ſcabra, idq; tẽperaturæ mediocritate. Quocircà fuerit ſanè natura eius familiaris noſtrę tẽperaturę: nã tale mõſtratũ eſt eſſe dulce: ſed cũ adſtrictio quędã adiuncta ſit, vniuerſũ eius tẽperamẽtũ, quãtũ ex caliditate & adſtrictiõe eſt, tepidę potiſſimũ caliditatis fuerit, quã proximè accedẽs ad ſymmetrũ ſiue tẽperatũ. Porrò qm̃ tẽperie quoq; eſt humidũ id quod modicè eſt dulce, iure ſanè etiã ſiti cõgruẽs medicamẽtũ eſt, nimirũ modicè humidum ſimul & humana natura frigidius. Refert Dioſcorides, radicẽ ſiccam ad leuorẽ redactam, pterygiorum ſeu vnguiũ oculorum idoneum eſſe illitu remedium.

Glycyſida. Pæonia.

Glycyſida, quam pentorobon & pæoniam nuncupant, radicem habet læuiter adſtringentem cum quadã dulcedine: ac ſi pluſculum dentibus mandas, acrimoniam item

quampiam ſubamaram ſubeſſe percipies. Proinde menſes ciet ex melicrato amygdali pota quantitate. Sanè tundere eam neceſſe eſt, ac ita cribratam inſpergere. Expurgat porrò etiam iecur obſtructum, & renes: ſed hæc efficere nata eſt quà acris & ſubamara eſt: quà verò quiddam etiam adſtrictorium obtinet, in ventre prouenientes fluxiones ſiſtere poteſt. Cæterum eam tunc in auſterorum vinorum quopiam decoctam potare conuenit. Eſt porrò omnino & reſiccatoria. Eapropter haud deſperauerim eã ex collo pueris ſuſpenſam meritò comitialem morbum ſanare. Equidem vidi puellum quandoque octo totis menſibus morbo comitiali liberum, ac poſteà forte fortuna cùm quod à collo ſuſpenſum erat decidiſſet, protinus denuò cõuulſione correptum, rurſuſque ſuſpenſo in locum illius alio, inculpatè poſteà egiſſe. Porrò viſum eſt mihi ſatius eſſe rurſum id collo detrahere, certioris experiẽtiæ gratia. id cùm feciſſem, ac puer iterum eſſet conuulſus, magnam recentis radicis partem ex collo eius ſuſpendimus, ac deinceps prorſum ſanus effectus eſt puer, nec poſteà conuulſus eſt. Rationabile itaque erat, aut partes quaſpiam à radice defluentes, ac deinde per inſpirationem attractas, affectos ita locos curare, aut aërem à radice aſſiduè mutari & alterari. Nam hoc pacto ſuccus cyrenaicus columellam phlegmone affectam iuuat, & melanthiũ frictum palàm catarrhos & coryzas deſiccat, ſiquis id in calidum linteum rarum liget, aſſiduéque calorem ex eo per inſpirationem in nares attrahat. Quinetiam ſi compluribus linis, & maximè marinæ purpuræ, collo viperæ iniectis illis viperam præfoces: eáque poſteà cuiuſpiam collo obuincias, mirificè profuerit tum pariſthmiis, tum omnibus iis quę in collo expullulant. Sanè de talibus priuatim aliquando fortè conſcribam. Ac nunc pæoniæ cognoſcendum temperamẽtum eſt tum exiccatorium, tum ſubtilium eſſe partiũ, haud tamen inſigniter calidum, ſed aut ſymmetrum, aut pauxillò calidius.

Gnaphalium.

Gnaphalium inde adeò nominatũ eſt, quòd *foliis eius* mollibus pro tomẽto vtantur. Sunt autẽ candida, & modicè ad-

dicè ad-

dicè adſtringunt, ac proinde quidem id exhibent ex auſterorum vinorum quopiam dyſentericis.

Gongilis. Rapum.

Gongilidis ſemē venerem excitat, vtpote ſpiritum flatuoſum procreans. Sic & radix coctu difficilis eſt, inflátque, & ſemen generat.

Damaſonium. Aliſma.

DAmaſonium, aut Aliſma. De hac herba in tertio libro tradit Dioſcorides, quòd radix eius epota dyſenterias ſanet, & aluum ſiſtat, atque œdemata mitiget. Sed nos ea quidē experti non ſumus: ꝙ autē conſtitutos in renibus calculos aqua in qua decocta fuerit, pota cōminuat, id certè experti ſumus. Ex quo liquet quòd abſterſoriam quandam facultatem obtinet.

Daucus. Staphylinus.

Daucus, quem quidam ſtaphylinū nuncupant, agreſtis quidē domeſtico minus eſt eſui idoneus, cæterū in omnibus vehementior: at domeſticus eſui aptior: ſed imbecillior, acré, & calefaciendi facultatē obtinet, ac proinde etiā extenuandi. Certè radix præter iam comprehēſa flatuoſum quiddam obtinet ac venereum. Semen autem domeſtici quidem & ipſum quandam ad venerem ciendi potētiam poſſidet. Agreſtis verò planè flatu caret, quod ἄφυσον vocant: ac proinde vrinam menſeſque ciet.

Dauci ſemen.

Dauci herbæ ſemen excalfaciendi vehementer facultatē habet, vt inter prima efficax ſit tum vrinæ mouendæ medicamen, tum menſibus prouocandis. Multū etiam digerere per halitum foris impoſitum valet. Ipſa verò herba ſimilem quidem vim obtinet, tamen ſemine infirmiorem, nimirum ob aqueæ humiditatis miſturam, quāquam vtique & ipſa calida ſit temperie.

Daphne arbor. Laurus.

Lauri arboris & folia & fructus deſiccant & calfaciunt vehementer, pluſq; etiam fructus quàm folia. At radicis cortex minus quidem acris eſt & calidus, plus tamē amarus, habetq; etiam adſtrictionis nonnihil. Quamobrem & calculos

calculos confringit, & iecori prodest: bibitur ex vino fragrante trium obolorum pondere.

Daphne herba.

Daphnes herbæ, quam & daphnen Alexandrinam appellitant, temperatura euidenter est calida, & gustantibus acris simul est & subamara, potáque tum vrinas, tum menses prolicit.

Chamædaphne.

Porrò chamædaphnes germina tenera edi quoq; assolent. Est autem persimilis viribus daphnę Alexandrinæ, sicut sanè & quod daphnoides nuncupant.

Dictamnum.

Dictamnum tenuiore essentia cõstat quàm pulegium, cætera illi simile. At quod vocant pseudodictamnum, ad omnia imbecillius dictamno est.

Dipsacos.

Dipsaci spinę radix ex secundo ordine exiccatoria est, habetque nonnihil & abstersorium.

Dorycnidium.

Dorycnidiũ temperamento papaueri simile est & mandragoræ, ac quæcunque parem habent refrigerandi potentiam: excellit & frigiditate aquea: quamobrem pauculum quidem, soporem conciliat: plusculum verò sumptum interimit.

Dracuntium. Dracunculus.

Dracuntium quiddam Aro persimile obtinet tum foliis, tum radice. cæterum illo tum acrius est, tum amarius: ac proinde calfactorium magis, & tenuioribus partibus. Habet etiam leuiculam quandam adstrictionẽ, quæ quandoquidem cum compræhensis duabus qualitatibus, acri scilicet & amara coniuncta est, medicamentum factum est, vt quæ maximè, efficax. Nam radix viscera omnia expurgat, crassos potissimum & lentos succos extenuans: optimumque remedium est contumacium vlcerum, quæ κακοήθη nuncupant. Expurgat quoque extergétque profectò strenuè tum alia quæ extersionem desiderant, tum vitiliginem cum aceto, tum folia item, vtpote similem facultatem

tatem habentia, vlceribus vulneribúſque recens inflictis accommoda ſunt, & quantò minus fuerint ſicca, tantò magis conglutinant. Nam quæ ſicciora ſunt, viribus ſunt acrioribus quàm vt vulneribus cõueniãt. Creditum quoq; eſt, caſeum humidum ſi illis foris tectus reponatur, ob tẽperaturæ illorum ſiccitatem à putredine cõſeruari. Fructus valentior eſt non foliis tantum, ſed & radice: itaq; & cancros & polypodas eliquare creditus eſt. Succus quoq; eius vitia oculorum expurgat.

Dryopteris. *Filicula.*

Dryopteris guſtu miſtam qualitatem pręfert. dulcem, acrem, amaram, in radice verò item acerbam. Facultatem habet ſepticam: proinde etiã pilis glabram cutem efficit.

Drys. *Quercus ſiue Robur.*

Quercus partes omnes adſtringentis facultatis participes ſunt. Sed plus tamẽ habet quæ in trunci cortice membrana ſubeſt, tum quæ ſub glandis ipſius caliculo, ea videlicet quæ fructus carnem conueſtit. Quamobrem ad profluuium muliebre, & ſanguinis expuitiones tum dyſenterias & diuturnos ventris fluxus commodam eſſe credunt Maximè verò ea vtuntur decocta. Valentius tamen adſtringunt fagus & ilex, ſeu quis eas ſpecies eſſe Roboris velit, ſeu toto genere diuerſas. Quin & folia harũ plantarum ţenella illita non inſtrenuè deſiccare valent, minus autem quæ ſunt alterius Roboris, nimirum quãtò minus ſortita ſunt adſtrictionis. Siquidem ego quandoq; glutinaſſe me vulnus memini ſecuri inflictũ, cùm nullum adeſſet ad manũ medicamen præter ipſius quercus folia: terebã ea in læui petra, & vulnus omnémq; vicinum locum cõtexi. Eandem foliis vim habet & fructus Roboris, eóque medici nonnulla ad incipientes & creſcẽtes vtuntur phlegmonas. Nam quæ iam vehementes ſunt, adſtringentia reſpuunt. Sed talia ad curandi potius rationem quàm præſentem tractatũ attinent. Cæterum in præſentia nouiſſe, quòd eatenus adſtringentẽ, quatenus dictum eſt, facultatem quercus obtineat, ſufficit: ac proinde deſiccãdi, atq; adſtringendi: excalfaciendi autẽ paulò infra media, in genere ſcilicet eorum quæ (vt ſic dicam) tepida ſunt.

Ebiſcus.

Ebiſcus. *Althea.*

EBiſcus, ſiue althea: eſt autem malua agreſtis: facultate digerēdi, laxandi, ἀφλέγμαντος, hoc eſt phlegmone leuandi, mitigandi, concoquendi difficiles coctu phlegmonas. Radix porrò eius & ſemē cætera quidem pari foliis modo agunt, verùm tenuiorũ partium, magiſque exiccatoriam, ad hæc magis exterſoriam facultatem oſtendunt, vt & vitiligines detergant, & ſemen renum calculos confringat. At radicis decoctũ ad dyſenteriam, diarrhœam, hoc eſt profluuium, & ſanguinis reiectionem aptum eſt, nempe cùm adſtringentem quandam facultatem poſſideat.

Ebenus.

Ebenus ex iis lignis eſt, quæ trita cum aqua in ſuccum ſoluuntur. Vis ei ineſt excalfaciendi, extergēdi, & tenuiũ partium. Quamobrem quæ pupillas offuſcant, extergere creditur: miſcetur aliis remediis ocularibus, quæ ad vlcera multa, fluxiones & bullas ſiue puſtulas accommoda ſunt.

Elæa. *Olea.*

Oliuæ rami quantum habēt adſtrictionis, tantæ & frigiditatis participes ſunt. Fructus verò, ſi quidem ad vnguem maturuit, moderatè calidus eſt: ſin immaturus eſt, magis tum adſtringit, tum refrigerat.

Elæon. *Oleum.*

Oleum quod ex oliuis conficitur, quod ſanè propriiſſimo nomine oleum appellamus, cuiuſmodi ſit temperaturæ, ſuperioribus libris definitum eſt. Quippe humectatorium eſſe & moderatè calidum oſtendimus. Eiuſmodi eſt quod eſt dulciſſimum: ſitq; potiſſimum ex oliuis, quas Græci δρυπεπεῖς vocant, nos druppas. Cæterum quod omotribes & omphacinum nũcupant, id quantum in ſe habet adſtrictionis, tantum etiam illi ineſt frigiditatis Porrò oleũ vetus quod quidem ex dulci inueterato efficitur, & calidius eſt, & potētioribus ad euaporandum viribus. Quod verò ex crudo, id dum reliquũ quippiam ſeruauerit adſtrictionis, miſtæ permanet facultatis: vbi verò illã

prorſum abiecerit, rèliquo ſit ſimile. Quinetiam quicunque in præparando ramos iniiciunt, ij & ipſi omphacino ſimile oleum efficiunt. Cæterum rogandum non eſt, quo pacto ſit præparatum, ſed guſtādum eſt potius: ac ſi præferat adſtrictionis quippiam, eatenus etiam frigidum eſſe exiſtimandum, ceu illud quod ab Iberia portatur, quod ſpanum, id eſt Hiſpanicum nominant. Quod ſi nequaquam guſtantibus adſtringere appareat, ſed adamuſſim videatur dulce, id modicè eſſe calidum putandum. Porrò ſi tenue quoque cernatur (tale eſt quod purum eſt, quódque intuenti tranſlucidum videtur) ac modicum eius latiſſimè per cutem extenſum ſibi maneat continuum, celeritérq; à cute combibatur, id vtiq; pro optimo ducēdum, ac olei virtute quàm maximè pollere, quale eſt Sabinum. Porrò quòd oleum lotum minimè omnium mordacitatem continet, ſuprà poſitum eſt. Cæterum quo potiſſimū modo id probiſſimè laues, in ſequēti tradam opere, quod inſcribetur De medicaminum compoſitione: vbi & de ſicyonio, & ſi quod eius generis prætereà oleum eſt, agetur: nunc ſermo mihi eſt de ſimplicibus, adiiciámque & de aliis olei ſpeciebus. Vocatur enim quoddam cicinum oleum, in Aegypto maximè proueniens ex fructu ricimi. Tum rhaphaninum, ſeſaminū, amygdalinum, carynum: ad hæc ſinapinum, lentiſcinum, laurinum, melanthinum, terebinthinum, maſtichinum, myrtinum, balaninū, hyoſcyaminum: nec pauca præter hæc ex fructibus expreſſa omnia, cæterum tantum inter ſeſe diſcrepantia, quantum & fructus ipſi à ſe inuicem diſſident. Eſt enim cicinum tum tenuius, tum ad diſcutiendum potētius, quàm ſimillimum oleo ex oliua vetuſto. Quamobrem ſiquando in medicamenti compoſitione cicinū oleum adſcriptum fuerit, ſi ipſum nō adſit, communi vtendum oleo, maximè ſi fuerit ſabinum. Rhaphaninum autem cætera huic ſimile eſt, ſed calidius tamen, at hoc etiam calidius ſinapinum. Huic ſimile eſt quod ex melanthio, hoc eſt gith, conficitur. Pugnant cum iſtis myrtinū & ſeſaminum, tum quòd adſtringant, tum quòd craſſarum ſint partium. Miſtæ facultatis eſt lētiſcinum & terebinthinum, & maſtichinum: non enim tantū emolliunt, ſed & adſtringūt. Amygdalinum porrò

num porrò

num porrò amaritatem exuperantem poſſidet, cæterum cuiuſdam etiam adſtrictionis eſt particeps: non tamen caryinum, ſed id vel maximè ſimplicis eſt digerendi facultatis. Calidius eo eſt laurinum, & hoc etiam magis cedrinū: proximum ei eſt quod ex humida pice conficitur Dadinum, minus quidem laurino calidum, verùm valētius deſiccans. Hyoſcyaminū verò miſtæ facultatis eſt, emolliendi videlicet, & refrigerandi. Oleum porrò cicinum ventrem ſubducit. Hoc verò magis, quod fit ex gnidio grano, tantò nimirum, quantò granum potentiorem purgandi vim obtinet, quàm cicis, id eſt ricinus. Iam quod ex agreſti oliua oleum exprimitur, non ſimplicem temperaturam obtinet: ſed extergit, ſimulq́ue adſtringit. Squalidiſſimū id eſt ex omni olei genere, & poſt iſtricum quoque: deinceps illis eſt Hiſpanum. Pinguiſſimum eſt libycum, & cilicium: ſimul autem pingue & tenue ſabinum. In medio compræhenſorum omnium ſunt tum id quod per Cyclades inſulas naſcitur: tum quod per Græciam, Aſiamq́ue. Porrò oleum pingue æſtimatur iudicatúrque viſcoſitate: tenue verò, ſi perluceat, ſi purū ſit, ſi plurimū minima eius portione inungatur, ſi facilè à cute combibatur. Ex dictis cognoſcere iam liceat & de aliis olei generibus quæ æquiuocè ipſis dicuntur vnguentis, puta roſaceo, melino, liliaceo, & quæcunque id genus floribus, fructibus, germinibus, foliis in oleo maceratis conficiuntur. Horum quodque vbi vnà cum aromatibus præparantur, vnguentum efficitur. De his copioſius dicetur in opere De cōponendis medicamentis. Porrò vbi quod in præſentiarum vtile eſt expoſuero, deſinam. Pro cuiuſque iniectorum natura oleum variari contingit. Ex iis ergo quæ in toto hoc opere de quoque iniiciendorum generatim diſces, ſingillatim quoque confectum ex iiſdem oleum cognoſcere dabitur.

Elatine.

Elatine modicè tum refrigerat, tum adſtringit.

Elaphoboſcus.

Elaphoboſcus facultatis eſt excalfactoriȩ, & tenuiū partiū, ac ꝓinde exiccatoriȩ ſȩcūdo maximè exceſſuū ordine.

Elenium.

Elenium. Enula campana.

Elenij herbę radix maximè est vtilis, non primo statim occursu excalfaciens, ac proinde dicenda est non calida & sicca exactè, ceu piper tum atrum, tum candidum, sed cum recrementitio humore. Quapropter eligmatis, quæ faciunt ad educendos ex pectore pulmonéque crassos lentosque humores, idoneè commiscetur. Rubrificant eius quoque vi partes frigidis ac diuturnis vexatas affectibus, cuiusmodi sunt nonnullæ coxarum paßiones, ischiadas vocant, & exiguæ aßiduæque articulorũ quorundam præ humiditate procidentiæ ac luxationes.

Elelisphacos. Saluia.

Elelisphacos euidenter excalfacit, ac leuiter subadstringit.

Elleborus. Veratrum.

Elleborus vterque tum albus, tum niger extergẽtis est & excalfacientis facultatis Quamobrem ad alphos, lichenas, psoras, leprasque accommodi sunt. Quinetiam niger si in fistulã callo induratam infundatur duobus tribúsve diebus, callũ detrahit. Dẽtibus prodest cũ aceto colluẽtibus. Sunt aũt in tertio ordine excalfacientiũ & desiccantium. Porrò niger gustu calidi[or] est, candidus amarior.

Elxine.

Elxine, Alij perdiciũ nominãt, alij partheniũ, alij sideritin, sunt qui heracleã appellitẽt: cęterùm vis ei inest abstergẽdi & cõstringendi cũ humiditate subfrigida. Quãobrẽ phlegmonas omnes in initio & augmento sanat vsque ad statũ (ἀκμὴν Græci vocãt) & maximè si calidæ fuerint. Quinetiã incipiẽtibus phygethlis cataplasmatis ritu illinitur Tũ etiã ad auriũ dolores phlegmonosos succus eius mediocriter profuerit. Gargarizandũ itẽ nõnulli exhibẽt ad paristhmia. Sunt verò etiã ex medicis quidã, qui iis qui diutina tussi vexãtur, illam exhibuerint. Certè cuidens extergendi experimentum præbet & in vasis vitreis.

Elxine.

Elxine, quæ & cissampelos nuncupatur, digerendi facultatem obtinet.

Elymus.

Elymus. Meline. Panicum.

Panicum ex leguminum genere eſt, milio ſpecie ſimile, facultate certè pauci nutrimẽti, & exiccatoria. Siſtit quoque nonnihil ventris fluxus, ceu ipſum etiam milium. Si verò foris illinatur, exiccat atque refrigerat.

Empetron.

Empetron ad ſolas purgationes eſſe videtur commodũ, bilem ac pituitam educens. Guſtu ſalſum eſt: proinde ad alia quoque vtaris licet, ad quę pollere oſtendimus ſubſtantiam ſalſam. Nominatur item praſoïdes.

Epithymum.

Epithymum thymi facultatem habet, ad omnia efficacius: exiccat & excalfacit in tertio gradu.

Epimedium.

Epimedij vis eſt moderatè refrigeratoria cum aquea humiditate: quare nullam habet inſignem qualitatem: vberib. illitum ea recta ſeruare poteſt. Aiunt verò ſi potu hauriatur, ſterilitatem parere.

Epimelis.

Epimelis: acerba hęc planta eſt, vtque dixerit quiſpiam, pomus ſylueſtris. Vocatur autem ab Italiæ ruſticis Vnedon. Ingens eius in Calabria prouentus. Fructus eius acerbus quidẽ eſt, nihilominus tamẽ ſtomacho ingratus, & capitis mouens dolores. Admiſta ſiquidem ei eſt aliena quæpiam qualitas.

Erebinthus. Cicer.

Cicer, legumen eſt flatuoſum, copioſi nutrimenti. aluo mouendæ habile, ciendæ vrinæ idoneum, lacti & ſemini generando aptum: prolicit verò & menſes. Porrò quod vocatur crium, hoc eſt arietinum, cæteris efficacius vrinam prouocat. Decoctum eius calculos renum cõfringit. Reliquum autem cicerum genus (vocatur autem orobiæum) eadem vi pollet, puta attrahendi, digerendi, incidendi, extergendi. Sunt enim calidi, & modicè ſicci: participes item ſunt amaritatis: cuius vi & lienem, & iecur, & renes expurgant, pſorasque & lepras, & lichenes extergunt, tum abſceſſus poſt aures prouenietes (παρωτίδας

Græci

Græci vocāt) & teſtes induratos diſcutiunt. Tum etiā vlcera, quæ cacoethe vocant, cum melle ſanant.

Erebinthus agreſtis.

Erebinthus agreſtis ad omnia efficacior domeſtico eſt, hoc eſt tum calidior, tum ſiccior, quantò & acrior & amarior.

Erice.

Erice digerendi per halitum facultatem obtinet. Flore eius potiſſimum ac foliis vtendum.

Ἕρπυλλος. Serpyllum.

Serpyllum vſqueadeò excalfacit, vt & menſes, & vrinas moueat: guſtu multum eſt acre.

Eryſimum.

Eryſimi ſemē ſicut guſtu naſturtio apparet ſimile, ita facultate igneū eſt, excalfactoriū. Porrò vbi in eligmate vti ex vſu eſt, præſtat aqua maceratum refrigerare, aut linteolo inuolutum & cruſta piſtoria circūlitum torrere. Vtile eſt cum eligmatis ad promouendas craſſorum lentorúmque pectoris pulmoniſque humorum expuitiones. Quin & parotides induratas & duritias antiquas vberum & teſticulorum iuuat. Refert Dioſcorides, quòd cum aqua & melle cataplaſtri in morem illitū occultis proſit cancris.

Erythrodanum. Rubia paßiua.

Eſt autem tinctorū rubia radix acerba, & guſtu amara. Itaque quæcunque agere dictæ ſunt ſuperiore libro, vbi eiuſmodi coiuerint qualitates, ea omnia in hac radice luculenter conſpicies: quippe cū & lienē & iecur expurget, & vrinas craſſas multáſque, ac nonnunquam etiam ſanguinolentas moueat. Quin & menſes ciet, & mediocriter quæ exterſionē poſtulant extergit: proinde vitiligines albas cum aceto illita iuuat. Sunt qui eā iſchiadicis, hoc eſt coxendicum doloribus afflictis, & reſolutis, in potu cum melicrato exhibeant.

Eupatorium.

Eupatorium herba ipſa tenuiū partiū, incidendi exter

gẽdíque facultatẽ citra manifestã caliditatẽ obtinet: quocircà obstructiones iecoris expurgat. Inest itidem ei & adstrictio quædam, per quam robur visceri addit.

Euphorbium.

Euphorbium causticæ siue vrentis & tenuium partium facultatis est, aliis succis similiter.

Ephemerum.

Ephemerum, non illud letale ac deleterium, sed alterũ quod & irin agrestem cognominant, folia & caulem lilio similem obtinet, radicem oblongam, non rotundam ceu colchicum, digiti potissimum crassitudine, adstringens, & boni suauisque odoris. Ex quibus palàm fit, facultatis tẽperaturæque esse mistæ, nempe repellentis, & halitu euaporantis. Testificantur opera quæ particulatim edit. Siquidem non inefficaciter radix eius in dẽtium doloribus colluitur. Tum phymatum augmento & statui folia congruunt. Oportet autem ea in vino decocta prius quàm pus moueas, illinere.

Echinus herba.

Echini herbæ fructus acerbus est, ac proinde repellentis & exiccatoriæ facultatis. Vtuntur eo ad oculorum fluxiones & aurium.

Zeia.

Zeia vniuersa sua facultate quodammodo in medio est tritici & hordei. Itaque ex illis cognoscatur.

Zingiber.

Zingiberis radix vtilis est, quam vtique ex Barbaria ad nos conuehunt. Excalfacit, sed non primo statim occursu velut piper: vnde sanè & minus esse subtilium partium quàm piper existimandum, si quidem in tenues solueretur partes, & celerrimè actu vt illud fieret calidum. Apparet enim illaborata & crassior adhuc quædam ei inesse substantia, nec ea sicca & terrestris, sed humida potius atque aquea. Quo fit vt facilè perforetur, cùm scili-

cet recrementitia inſit humiditas. Neque enim quicquã eorum quæ aut planè ſicca ſunt, aut humida, ſed elaboratam & familiarem continentia humiditatem, huic vitio obnoxia ſunt. Idem vſuuenit piperi longo. Atque hinc eſt quòd diutius perſeuerat quæ proficiſcitur à zingibere aut pipere longo caliditas, quàm quæ ab albo aut nigro. Nam ſicut ab aridis calamis flamma ſimul celerrimè accenditur, & vndequaque diſpergitur: eundem in modum quæ à ſiccis poteſtate medicamentis editur caliditas. At quæ prodit ab humidioribus, ceu ligna ſunt viridia, & tardius accenditur, & durat diutius. Ex quo fit vt vtriuſque medicamenti diuerſus ſit vſus. Siquidem vbi totum corpus celeriter excalfacere cõſilium eſt, ea tũc exhibenda ſunt quæ & celerrimè à caloris noſtri contactu incaleſcant, & promptiſſimè vndequaque ferantur. Verùm vbi partem quamuis refrigeratam recalfacere ſtudemus, contrà agendum, nimirum quæ tardè caleſcentia plurimo tempore perdurent, ea præbendo. Cæterum licet zingiber & piper album hac ratione à nigro pipere differant, non magna tamen eſt differentia: at naſturtium, napy, thapſia, & agreſtium columbarum ſtercus maiori tempore perfectè accenduntur, & plurimo tempore perdurant.

Zythus.

Zythus acrior eſt non parum hordeo, & ſucci praui, vtpote qui ex putredine proueniat: eſt & flatuoſus: tum partim acris eſt & calidus: parte verò plurima frigidus, aqueus, acidus.

Zyme. Fermentum.

Fermentum tenuium eſt partium, & mediocriter calidum. Proinde ſanè ſine moleſtia ac mordacitate quæ in profundo ſunt tum extrahit, tum digerit. Cæterum ex contrariis & ipſum facultatibus temperatum eſt, ſicut alia multa. Particeps nanque eſt aciditatis cuiuſdam frigidæ, & caliditatis ex putredine natæ, cui accedit ad ea quæ ex ſalſis eſt & farinæ natura.

Hedioſmos. Menta.

HEdioſmos: alij verò minthen odoratum nuncupant. Eſt enim & alia quædam minthe non odorata, quam calaminthen vocant. Vtraque guſtu acri, & facultate calida eſt, ex tertio ordine excalfacientiũ. Infirmior tamẽ eſt mẽta odorata quàm calamintha: minus excalfacit. Vt enim in vniuerſum dicã, hæc ceu ſylueſtris quædã eſt, illa ceu domeſtica: quãobrẽ ſanè ob eã quæ ex cultu accedit humiditatẽ, mediocriter item ad venerẽ excitat. Id quod omnibus accidit quæ humiditatẽ ſemicoctã & flatuoſam continent. Ob talẽ ipſius herbæ tẽperaturam in abſceſſibus ea quidã cum polenta miſta vtũtur. Id quod in calamintha facere nequeas, propterea quòd valentius cum excalfaciat, tũ deſiccet, quàm id genus poſcant. Habet verò etiam quiddam amarum in ſe & acerbum: illo quidem lumbricos interficit: acerbitate verò ſi cum oxycrato bibatur, recentes ſanguinis reiectiones reprimit. Subſtantiæ eſt, vt ſi qua alia herba, tenuium partium.

Hedyſarum.

Hedyſarum, aut pelecinus. Huius fruticis ſemen colore ruffum eſt, vtrinque anceps, vti ſecures. Amarũ & ſubacerbum apparet. Quamobrem potum gratum eſt ſtomacho, & viſcerum obſtructiones expurgat. Idem præſtant totius fruticis germina.

Hemerocalles.

Hemerocalles radicem habet lilij radici ſimilem, non figura tantum, ſed & viribus: prodeſt non ſecus atque illa, 6 igni ambuſtis: quippe quæ leuiter digerentem facultatem habeat, & cum hoc nonnihil adſtringentem.

Hæmionitis.

Hæmionitis ſimul & adſtrictionem & amaritudinem poſſidet: quamobrem cum aceto pota lienoſis auxilio eſt.

Herigeron.

Herigeron facultatem miſtam obtinet, ſimul refrigeratoriam, & modicè digerentem.

Heryngium

Heryngium.

Heryngium caliditate aut parũ aut nihil poteſt: quod temperatum eſt ſuperat: cæterum non paruam habet ſiccitatem in tenui eſſentia conſiſtentem.

Thalietrum.

THalietrum folia habet coriandro ſimilia, caulẽ craſſitudine rutæ. Vis ei ineſt exiccatoria citra morſum: itaque vlcera inueterata ad cicatricem perducit.

Thapſia.

Thapſia acrẽ habet ac valenter excalfacientẽ facultatẽ cum humiditate cõiunctã. Quamobrem ex alto violenter extrahit, & quod extraxit digerit. Verùm pluſculum ad ea efficienda tẽpus poſtulat, vt quæ larga humiditate impleta eſt, cuius vitio etiam fit vt celeriter corrumpatur.

Thermus. Lupinus.

Lupinus edi poteſt coctus, multis antè diebus per macerationẽ amaritudine in aqua depoſita. Fitq́ue tunc nutrimentũ ſucci craſſi: cæterũ vt medicamentũ ita præparatus ex genere eſt emplaſticorũ. At vbi natiua etiãdũ manet amaritas, extergẽdi digerẽdiq; vim obtinet. Interficit lumbricos tum illitus, tum addito melle linctus, tum ex poſca epotus. Quin & decoctum eius lũbricos eiicere poteſt: tũ etiã foris idẽtidẽ perfuſum vitiligines, achoras, puſtulas, exanthemata Græci vocant, pſoras, gangrænas, vlcera maligna, quæ cacoethe vocant, iuuat, partim extergẽdo, partim citra mordacitatẽ digerẽdo ſiccãdóque: expurgat iecur & lienẽ cũ ruta & pipere ſuauitatis gratia aſſumptũ. Elicit mẽſes ac fœtũ cũ myrrha & melle ĩpoſitũ. Porrò lupinorũ farina ſine mordicatione digerit: nec enim liuida tantũ, ſed & chœradas & phymata curat: ſed tunc in aceto, aut oxymelite, aut poſca coquatur oportet, idq́ue pro laborantiũ tẽperamento & affectus diuerſitate, quod ex vſu eſt eligendo. Sed non eſt præſentis inſtituti talia diſtinguere. Digerit item quæ liuida ſunt: & quæcunque modò diximus prẽſtare poſſe decoctũ, eadẽ omnia efficit & farina. Sũt verò etiam qui eam iſchiadicis cataplaſmatis modo illinunt.

Thermos agrios. Lupinus agrestis.

Lupinus agrestis amarior est,& ad omnia valentior domestico,eiusdem genere cum ipso facultatis.

Thlaspi.

Thlaspi semen habet & ipsum facultatem acrem, adeò vt internos abscessus potum disrumpat. mẽses ciet, & fœtum necat. Per sedem infusum sanguinolenta euacuans ischiadibus prodest. Est enim alioqui tum supernè, tum infernè biliosorum humorum euacuatorium oxybaphi mensura epotum.

Thridax. Lactuca.

Lactuca humidum est frigidumq́ue holus, non tamen extremè, (siquidem edendo non foret)verùm maximè secundum aquæ,vt sic dicam,fontanæ frigiditatem: proinde ad calidas phlegmonas accommodum est, & ad parua & leuia erysipelata:non tamen maioribus satisfacere idonea est. Est etiam edulium siti aduersum. At semen potu genituræ profluuium cohibet: quamobrem etiam iis qui libidinosis somniis vexantur,datur:sic & agrestis lactucæ semen cuius colligitur succus, argemas & caligines expurgans, tum ad adustiones cum lacte mulierum inungi solitus.

Thymum.

Thymum incidit & calfacit vehementer:ob id & vrinam,& menses prouocat,fœtum euellit,viscera potum ex purgat, educẽdis ex thorace & pulmone confert. Itaq; in excalfaciẽdo exiccãdóque,in tertio ordine statuendũ est.

Idæa radix.

IDæa radix gustu admodum acerba est:ac si opere periculum facias, eandem vim præferet, nimirum sanguinis profluuia, alui fluxus, dysenterias, profluuiũ mulierum,& quæcunque eius sunt generis tum pota, tum foris imposita curans.

Ixos. Viscum.

Viscum ex plurima aërea & aquea, paucissima terrena substantia constat. Nam acrimonia in eo amaritudinem excellit. Itaque etiam effectus substantiæ respondẽt.

Siquidem valenter ex alto humores extrahit, nec eos tā-tum tenues,ſed & & craſſiores, eoſque diffundit ac digerit. Eſt autem ex eorum genere quæ non protinus admota excalfaciunt,ſed quæ tempus requirunt, velut thapſia: ſed & ſuprà hoc commonuimus, ineſſe calidis facultate medicamentis, vbi largum continent humorem recrementitium.

Ios. *Viola.*

Violæ folia aqueam & ſubfrigidam ſubſtantiam ſuperantem poſſident: proinde tum per ſe, tum cum polenta illita calidas phlegmonas mitigant. Imponūtur & ori ventriculi æſtuanti, & oculis.

Hippuris. *Caũda equina.*

Hippuris adſtringentem cum amaritudine facultatem poſſidet,ac proinde valenter,ſimúlque citra mordacitatem exiccantem. Itaque vulnera vel maxima conglutinat etiamſi præſectos eſſe neruos contigerit:præterea vocatas enterocleas glutinat. Ad hæc ad ſanguinis reiectionẽ, ad profluuium muliebre, potiſſimum rubrum, & ad dyſenterias reliquos ventris fluxus ſtrenuum ac generoſum eſt remedium herba ipſa,aut ex aqua, aut ex vino epota. Sunt qui de ea ſcriptum reliquerunt, quòd nōnunquam etiam veſicæ,ac tenuium inteſtinorum vulnera ſanauit. Eius verò ſuccus prodeſt etiam profluuio ſanguinis prorumpenti ex naribus,tum fluxui obnoxiis in ventre paſſionibus ex auſterorum vinorum quopiam potus: ac ſi febre teneantur, ex aqua.

Hippomarathrum.

Hippomarathrum: vnà cum fœniculo & de ipſo differemus.

Iſatis.

Iſatis domeſtica quidem, qua vtuntur tinctores,facultatis eſt valenter exiccantis, nondum tamen mordentis: eſt enim ſimul amara atque adſtringens. Proinde magna vulnera corporū durorū glutinat,etiāſi in capitibus muſculorū fuerint: & ſanguinis profluuio laborātibus partibus vtiliter illinīt: tumores œdematodes mirificè digerit

ſimul ac reprimit, & aduerſus omnia vlcera maligna & cacoethe mirabiliter reſiſtit, etiãſi putreſcãt, etiamſi excedantur ac erodantur. Quòd ſi quando quàm pro laborantis natura valentior appareat, foliis eius tritis miſcere oportebit aut panem, aut hordeaceam farinam, aut triticeam, aut polentã, pro vincẽte nimirum in vnoquoq; affectu. At Iſatis ſylueſtris manifeſtè iam acre quiddam tum guſtu, tum actione præfert. Proinde quàm domeſtica valentius deſiccans valentius humidis etiam putredinibus obſiſtit, ad cætera verò iam compræhenſa deterior. Minus enim moderatè mordacirérque deſiccat. talia enim irritantur hoc pacto, & phlegmone grauari incipiunt. Cæterũ ob facultatis robur lienoſis quoque vtilis fuerit, cùm altera nondum prodeſſe poſſit.

Iſopyron, aut Phaſiolon.

Iſopyrum aut Phaſiolum ſemen habet amarum & ſubacerbũ. Extergit itaque & incidit humores craſſos cũ hoc vt corpora contrahat & conſtringat. Quamobrem excreationibus pectoris conducit, & iecur expurgat, & ſanguinem ſpuentibus non eſt aduerſum: imò etiam iuuare creditur. Nam propter temperaturæ miſtionem contrariis etiam congruere videtur.

Itea. Salix.

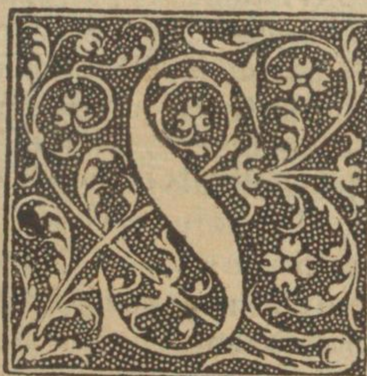
Salicis foliis ad cruẽti vulneris glutinationem vti poſſis: verùm floribus eius maximè propè omnes vtũtur medici ad exiccantis emplaſtri præparationem: eſt enim vis eorum ita deſiccatoria, vt morſu abſtineat: habet verò etiam quandam adſtrictionem. Sunt verò etiam, qui ſuccum ex ea expreſſum, medicamen ſeruent mordacitatis expers, & exiccatoriũ, ad multas res vtile. Haud enim inuenias quid ad plures res vtilius medicamento citra mordacitatem exiccante. quod paulum etiam adſtringat: ſicut in opere De medicamẽtorum compoſitione exactius docebimus. Porrò arboris cortex ſimilem facultatem obtinet tum floribus, tum foliis, niſi quòd temperaturæ ſit ſiccioris, velut omnes cortices: ſed hunc quidam comburunt, eiúsque cinere vtuntur ad ea omnia quæ valenter deſiccare oportet. Nam clauos quos vocant, callos (Græ-

ci τύλους

ei τύλους vocant) myrmecias tollunt, aceto ipſum macerantes. Nonnulli autem dum floret ſalix corticem eius incidunt, & ſuccum quendam colligunt, vtunturque ad ea quæ pupillas offuſcant, extergente videlicet ſimúlque tenuium partiũ medicamine. Vti verò illo ad multa quis poſſit, ſi quidem talis fuerit.

GALENI DE SIMPLICIVM MEDICAMENTORVM *Facultatibus, Liber ſeptimus.*

THEODORICO GERARDO GAVdano interprete.

EPTIMVM de ſimplicium medicaminũ facultatibus commentarium ſcripturus, neceſſariũ duxi præfari, ſolis iis apertũ ac clarũ fore, qui in ſuperioribus libris nõ velut aliud agẽtes aut obiter fuerint verſati: alios verò potius perperã inaudituros, quàm eorũ quæ in eo dicẽda ſunt aliquid addiſcituros exiſtimo: tum ſeſe falſuros, & nos forſan tanquam nõ rectè quædã ſcripſerimus, calũniaturos, atq; conuiciis laceraturos. Itaq; qui ſanioris mentis ſunt, monitis ſcio auſcultabunt: ac ſiqua illis cura eſt præſentis huius ſpeculationis, ab initio totum opus perlegent. At qui præ curioſitate potius quàm diſcendi ſtudio huc acceſſerunt, monita noſtra cõtemnent. Enimuero mirũ videri non debet, ſi inuẽti ſunt qui myſteriorũ libros à myſteriis alieni legere nõ ſunt reueriti. Verùm illos ſui autores nõ ſcripſerant prophanis: nec ego, me Hercules, iis qui in principiis non ſunt exercitati. Exponẽtur hoc in libro, & eo qui hũc ſubſequitur, reliquarũ plantarum primę facultates, eo doctrinæ ordine,

nę ordine, qui in literis à quibus incipiũt viſitur. Antecedente itaq; libro vſq; ad ι, progreſſi ſumus. Hîc autẽ principium ſumemus à κ: id modò præmonentes etiã quod ad antè demonſtrata principia totũ referemus. Siquidẽ hinc omnis membratim medicamentorum in agendo prouenit diuerſitas, quòd hactenus eorũ vnumqnodq; aut calidum eſt, aut frigidũ, aut ſiccum, aut humidũ, aut tenuium partium, aut craſſarũ. Cæterũ iuxta exactã veritatẽ quatenus cõpræhenſorum vnoquoque proceſſum ſit, explicatu certè eſt impoſſibile. Sed nos id tamẽ claris limitibus circunſcribere ſumus conati, qui quidem ad artis vſum ſufficerent: Vnum eſſe medicamentorum genus monſtrantes, quod ad ſimilẽ corporibus noſtris tẽperaturam pertingeret, cũ à çolore qui in illis eſt, mutationis alterationíſque acciperet principiũ. Alterũ, quod calidius q̃ nos efficeretur: cuius quatuor cõſtituẽdos eſſe ordines viſum eſt. Primùm qui ſenſu obſcurus ſit, adeò vt ratione ſit opus, quæ verum depræhendat. Alterum ab eo ſecundũ quodammodo iam ſenſu clarum. Tertium deinde alium, qui valenter quidem excalfaciat, ſed nondum vrat. Quẽ ſequitur quartus & poſtremus iam adurens. Sic quoq; refrigerantium. Primum quidẽ eorum quæ rationis ſubſidio indigent, vt refrigerare demonſtrentur. Secundum eorum quæ ſenſibiliter refrigerant. Tertium eorum quæ valenter. Quartum eorum quæ extinguunt, ac mortem frigore inducũt. Proportione iſtorum & de humectantibus.

Calamintha. Nepitha.

Calamintha eſſentia eſt tenui, & calida ſiccáq; temperie, ex tertio quodammodo ordine vtraq; qualitate Horum manifeſta ſunt indicia, partim guſtu apparentia, partim experiẽtia cognita. Guſtu ſiquidem acris & palàm calida eſt, ac paulum omnino amaritudinis obtinet. Periclitantibus autem & corpori admouẽtibus extrinſecus impoſita primùm quidem valde excalfacit & mordicat, cutémq; exugit, poſtremò etiam vlcus efficit. In corpus autẽ intrò aſſumpta, tum ipſa per ſeſe ſicca, tum etiam cum melicrato, perſpicuò calfacit & ſudores ciet, omnéq; corpus tũ digerit, tum exiccat.

Ea ra-

Ea ratione ducti quidã ipſam contra corporis concuſſiones rigoréſque per circuitum repetentes adhibuerunt: foris quidem oleo incoctam toti corpori inunguentes cum frictione non ſegni, intrò aſſumentes ſicuti eſt dictum. Quinetiã & coxendicibus eam quidam in ægritudinibus iſchiadicis tãquam ſtrenuum remedium illinunt. Trahit enim quæ in profundo hærent ad ſuperficiem, totumque adeò articulum excalfacit, cutémq; non obſcurè adurit, menſéſque tum epota, tum appoſita admodum efficaciter prouocat. Bonum etiã elephanticorum remedium, nõ eo quòd ſtrenuè tenues humores digerat, verumetiam quia extenuet & incidat valenter craſſos, qui talem morbum procreãt. Sic & cicatricibus atris candorem reddit, & ſugillata digerit. Sed ad talia recentẽ adhibere [quàm arentem] præſtat. Quippe arefacta vehementior redditur, & ad vrendum promptior. Porrò talis cùm ſit, ad venenatarum beſtiarum morſus aſſumitur, velut etiam cauteria, & quæcunque medicamenta calida ſunt & acria, tenuiumq; partium, quæque facilè ex alto ad ſeſe circuniacentem omnem humiditatem poſſunt attrahere. Cæterum quæ illi ineſt amaritas, planè exigua eſt: verùm ad quædam ita efficaciter agit, vt quæ valentiſſima eſt, nimirum cùm coniuncta ſit vehementi calori cum tenui eſſentia. Quare & aſcaridas & lumbricos ſuccus eius aut infuſus, aut epotus enecat. Eadem ratione auriũ vermes, aut ſi alicubi in corporis parte ſinuoſa aut implicata, quæ putredine tententur, talis prouenerit affectus. Sic & conceptum ſeu pota, ſeu admota interimit & eiicit. Igitur incidendi quidem ei vis adeſt propter calorem eius, tenuitatem, & amaritudinem: abſtergendi verò propter vnicã amaritudinem. Itaque aſthmaticis ob omnia antè dicta prodeſt: ictericis verò, ſiue regio morbo laborantibus, potiſſimum ob amaritudinem, ſicut alia ferè omnia amara, vtpote abſtergentia & expurgantia in iecinore prouenientes obſtructiones. Ad omnia iam dicta efficacior eſt montana.

Calamus odoratus.

Calamus odoratus leuiculam quãdam adſtrictionem, ac minimã acrimoniam poſſidet: magna ex parte eſſentia

eius

eius terrena eſt & aërea, in caliditatis frigiditatíſq; coniugatione temperata. Quamobrẽ moderatè vrinam mouet, & facultatibus quæ iecori ſtomachóque imponũtur, miſceri poteſt: tum in fomenta quoque vteri, quæ phlegmones gratia, aut irritandis menſibus aſſumũtur vtiliter admiſcetur. Ponatur itaq; habeatúrq; ſecundi ordinis eorũ quæ excalfaciunt & deſiccant, valentius tamen deſiccant quàm excalfaciunt. Ineſt quoque ei quædam partium tenuitas, velut aliis omnibus odoratis, ſiue aromatibus. Cæterum illorũ compluribus tenuium partium plurimum, calamo verò non multum adeſt.

Calamus phragmites. Canna.

Calami phragmitis radicem cũ bulbis aculeos & ſtipites ex alto extrahere quidã ſcripſere, ceu trahendi quædã vis ei ineſſet. Nos tamen eius rei periculum non fecimus: verùm quantũ guſtu liceat coniicere, abſtergentẽ facultatem poſſidet non paucam, miniméque acrem. Quinetiam folia ipſa abſtergẽtis ſunt facultatis: cortex verò eius cõbuſtus admodum tenuium partium, & digerentis facultatis efficitur, adiunctum habens abſterſorium quiddam, vt exiccet & excalfaciat tertio quodammodo ordine, plus tamen deſiccet quàm excalfaciat. Vitandus eſt eius flos, quam anthelen vocant. Nam ſi in aures incidat, adeò tenaciter adhęrens affigitur, vt auelli non poſſit, auditúmq; vitiat: quamobrem ſæpiſſimè exurdat.

Cancanus. Cacalia.

Cancani radix facultatem habet mordacitatis expertẽ, & modicè exiccantem: eſſentiam craſſam, & emplaſticam. Quapropter macerata vino ſicut tragacantha, & lincta arterię aſperitates ſanat: nec minus ſi quis eam cõmãdat: ſuccus eius defluens prodeſt arteriæ ſimiliter vt glycyriza.

Canabis.

Canabis ſemen flatus extinguit: adeóque deſiccat, vt ſi pluſculum edatur, geniturам exiccet. Sunt qui viridem ſuccum exprimẽtes ad aurium dolores, ab obſtructione, opinor natos, eo vtantur.

Capnios. Fumus.

Capnios, alij capnos, acris ſimul & amarę qualitatis eſt particeps:

particeps:nec tamen planè expers eſt acerbæ. Quamobrem vrinam bilioſam multámque prouocat,ſanátque iocinoris obſtructiones & debilitates. Succus eius oculorũ aciem acuit,non paulum trahens lachrymarum,velut ipſe fumus. Nam hinc ei appellatio indita. Plebeius quidã ea vti ſolebat ad ſtomachum roborandum , vnáque ventrem lubricandum. Siquidem herbã primum deſiccatam condebat : porrò cùm vti volebat , ſubductionis quidem gratia,melicrato inſpergebat:roborandi verò cauſa,vino nimirum diluto.

Capparis.

Capparis radicis cortex vincentem habet qualitatem amaram,proximã acrem,deinde acerbam. Ex quo liquet quòd diuerſis pugnantibusq; cõſtet facultatibus: quippe abſtergere,purgare,incidere poteſt amaritudine: excalfacere,incidere,digerere acrimonia:porrò contrahere, denſare,cõſtringere acerbitate. Itaq; lienes induratos,ſiquid aliud hoc medicamentum iuuare valet,tum foris idoneis illinendis remediis admiſtum,tum intrò in corpus aſſumptum, ſiue decoctum in aceto aut oxymelite, & id genus ſiue aridum contuſum,illíſq; permiſtum: quippe cùm apertè craſſos lentóſq; humores hoc pacto ſumptum euacuet, nec eos tantum per vrinas, ſed & per ventrem ſæpe etiam ſanguinolentos defert , vnde & lienes adiuti ſunt, & coxarum dolores. Quinetiã menſes promouet,& ex capite purgat detrahítque, quod ἀποφλεγματίζειν vocant, auxiliaturque ruptis atq; conuulſis. Cæterum cuinam ipſum potioni in quoq; affectuũ miſceri conueniat,non eſt præſentis inſtituti perſequi,ſed aut eius vbi de cõponendis agitur medicamentis,aut vbi curandi traditur methodus . Porrò radicis eius cortex vlceribus malignis cataplaſmatis modo impoſitus non malum eſt remediũ:vt qui illa extergere valeat,nec ſegniter deſiccare. Prætereà dentium labores prædictarum qualitatum ratione adiuuat, interim cum aceto coctus,interim cum vino,ſæpe etiã ſolus dentibus manſus ac morſus. Sed non pertinet ad præſens negociũ,quãdo quodq; horum tempeſtiuum ſit,definire:nec enim id nũc propoſitũ eſt:ſed ex quoq; particu-

larium eius operum, viriũ eius quandam ſumere indicationem, ſermonem ad principia ab initio propoſita reducendo. Ex dictis ergo clarum eſt, incidẽdi quandam ei facultatem ineſſe, itemq; extergendi, digerendi, contrahendi. Vitiligines ſiquidem cũ aceto detrahit, & chœradas & duros tumores digerit, idoneis ad ea medicamẽtis miſtus. Radicis cortici, fructus proportione virium reſpondet, niſi quòd ad omnia ſit imbecillior. Imò & folia & caules eius ſimilem vim obtinent: meminíque me foliis quandoque paucis diebus duritiem chœradis naturam referentẽ diſcuſſiſſe. Sed admiſcemus ſcilicet illis quippiam quod eorum viriũ obtundat vehemẽtiam. Nec mirum eſt quòd auriũ vermes amaritate occidant ſua. Porrò capparis quę in admodum feruentibus regionibus prouenit, vt quam fert Arabia, multò eſt noſtrate acrior, adeò vt plurimum etiam habeat facultatis adurentis.

Cardamum. Naſturtium.

Naſturtij ſemen adurentis ſeu cauſticæ facultatis particeps eſt, velut napy: proinde coxendicis & capitis dolores, atq; adeò quodcunque rubrificationem poſtulat, eo excalfaciũt ſicut napy. Miſcetur quoq; remediis quæ exhibentur aſthmaticis, tanquã valenter craſſos ſuccos incidere valeat, velut & napy. Nam per omnia ei ſimile eſt. Porrò & herba arefacta ſimilem ſemini vim poſſidet. Humida verò eſt ac viridis propter aqueæ humiditatis admiſtionẽ multò ſemine inferiorem: adeóq; tunc mordacitas eius moderata eſt, vt cum pane ea vti liceat ceu obſonio.

Cardamomum.

Cardamomũ eſt & ipſum ſanè facultatis admodum calidæ, non tamen vſq; adeò vt naſturtium: ſed quantò ſuauius magíſque fragrans eſt naſturtio, tantò & imbecillior ei calida facultas ineſt: nec enim vlcerare idoneũ eſt vel ipſum per ſe illitum. Porrò adiunctum habet quiddam etiam amaritudinis, qua lumbricos interficit, & cum aceto valenter pſoras detergit.

Caron.

Cari ſemen calfacit & exiccat tertio quodammodo ordine, moderatè acrem qualitatem poſſidens: itaque & flatus ex-

tus ex-

tus extinguit, & vrinas ciet, non ſemen tantum, ſed & planta.

Caſia.

Caſia exiccat & excalfacit tertio quodammodo ordine, ſed & tenuium admodum partium eſt, guſtu verò plurimum habet acrimoniæ, leuiter quoque nonnihil adſtringens. Quamobrem ob hæc omnia incidit ſimulque digerit quę in corpore ſunt recrementa, & ad hæc robur etiam inſtrumentis addit. Idoneum verò etiam ſuppreſſis menſibus, cùm videlicet à copia ſimul & craſsitudine excrementorum, quod ſufficiat euacuari nequit.

Carya. Nuces.

Carya arbor tum in foliis, tum in germinibus adſtrictionem quandam poſſidet, cæterùm euidentem multamq; in nucis putamine recenti pariter & ſicco: proinde eo fullones quoque vti ſolent. At nos eius expreſſi ſucco, ſimiliter vt mororum & ruborum, in melle decocto, vice ſtomatici medicaminis vtimur, & ad omnia reliqua adhibemus ad quę modò dicti ſucci conuenire cenſentur. Porrò ipſius id quod edẽdo eſt, oleoſum eſt, & tenue: itaque etiam facilè exprimitur: & quò diutius recõditum fuerit, magis tale efficitur. Quamobrẽ oleũ ex eo inueterato exprimere liceat. Tũc ſanè admodũ fit per halitum euaporatorium. Itaq; quidã eo gãgrænas & carbunculos, & ęgilopas ſanant, ac nõnulli ad neurotrota, hoc eſt neruorum vulnera vtũtur. Cæterùm ſi recẽs ſit, adſtringẽtis nõnihil qualitatis etiã obtinet. At quod imperfectũ eſt etiãdum, ac nõdum ſiccum, veluti reliqui fructus omnes qui virides ſunt, plenũ eſt ſemicoctæ humiditatis. Nucleus tamẽ eius vbi † inaruit, tenuiũ partium & exiccatoriũ eſt medicamẽtum, morſus expers. Eſt & aliud genus nucũ minorum, quæ nimirum põticæ nuncupãtur, plus habẽs eſſentiæ terreſtris ac frigidæ: itaque etiã guſtãti auſterior tum cortex, tum planta, tum fructus apparet: cætera magnæ nuci ſimiles ſunt, quæ à quibuſdam vocatur, Græcè καρύον βασιλικὸν, (Latinè Iuglans.) Appellatur autem parua hæc nux λεπτοκάρυον Græcè, (Latinè Auellana.)

† al. uſtus eſt.

Caucalis.

Caucalis, quidam daucum ſylueſtrem nuncupant: eſt enim ei adſimilis guſtu ſimul ac viribus: excalfacit enim vt ille, & deſiccat, tum vrinam ciet, & muria ad repoſitionem conditur.

Carpeſium.

Carpeſium ſimile eſt vocato phu, hoc eſt valerianæ, non guſtu tantum, ſed & facultate. Sed plus habet tenuitatis: proinde magis eo etiam viſcerum obſtructiones extergit, & vrinam mouet, reneſque calculis degrauatos expurgat. Non tamen eatenus tenuium eſt partium, vt liceat loco cinnamomi, ſi non ad manum ſit, vſurpare, ſicuti faciebat Quintus. Præſtantius eſt ponticum carpeſium Laërtio, non tamen vel ipſum cinnamomi viribus vicinũ eſt, imò non paruo deterius optima caſia. Nuncupatur vtrunque à montibns quibuſdam Pamphiliæ, in quibus naſcitur. Ingenſque eius prouentus eſt in Syria.

Cenchrum. Milium.

Milium primo ordine refrigerat. Exiccat verò tertio exoluto, aut certè ſecundo intenſo. Paululum etiam habet tenuitatis. Ex hac tum conſiſtentia, tum temperatura eſu quidem planè inter omnia frumentaria edulia minimum confert nutrimenti. Sed & ventrem deſiccat. Porrò foris impoſitum in ſacculis idoneum eſt fomentũ iis quæ citra morſum exiccari poſtulant: & cataplaſmatis modo illitum exiccare poteſt: attamen admodum friabile eſt: proinde difficilis eſt eius in cataplaſmatis vſus.

Cedrus.

Cedrus ſpecie duplex eſt, altera fruticoſa iuniperis adſimilis, altera arbor non exigua: vtraque eſt calidæ ſiccæque temperaturæ tertij quodammodo ordinis ſecundum vtrunque. Cæterùm cedrea (vocatur ita cedri oleum) quartum etiam ordinem videtur attingere, quemadmodum calida ſimul & tenuium partium. Mollem itaq; carnem promptè citráque dolorem putrefacit, ſicut alia omnia, quæ cùm eiuſdem ſint in calfaciendo ordinis, adiunctam etiam habent ſubſtantię tenuitatem. At in duris plũ ſculo tempore & vix effectum poteſt conſequi. Porrò talia omnia medicamenta ſeptica vocantur, & ſepta: ſed inter ſeſe

ter ſeſe

ter ſeſe maioris minoríſque ratione diſſident. Eſt autem in hoc genere medicamentorum ex primo & infirmiſſimo ordine cedrea: pleraque enim eorum admodum ſunt efficacia. Talia itaque & mortuorũ corporum carnes corrumpunt: at cedrea exiccat, ſimulque à corruptione tuetur corpora demortua, vtpote humiditates eorum depaſcens, cæterum ſolida corpora haud attingens. At in viuentibus calor ipſe qui in corporibus eſt, cedreæ vires adaugens, cauſa efficitur vt teneræ ab ea carnes deurantur. Nec mirum videri debet, ſi cùm tanta polleat potentia, lendes, pediculos, & tineas, & in corporibus natos vermes interficere valeat, tum fœtum viuentem quidem interimat, mortuum autem eiiciat, ſicut ſanè etiam coitus ſemen pudendo circumlita. Proinde partui aduerſum eſt medicamentum, ſi ſic vtaris, nulli ſecundum: Aliáque multa eiuſmodi particulatim efficit. Itaque argumentum eſt ipſum valenter excalfacere, ſicut vbi dentium foraminibus inſtillatur. Siquidem dolores eorum mitigat, ſed & ipſos confringit. Extenuat quoque oculorum cicatrices: & viſus hebetudini ab humorum craſſitudine ortæ medetur. Porrò quod eius eſt pinguiſſimum, & ad vnguem oleoſum, quod ſuſpenſis ſupra eam dum coquitur lanis excipitur ac colligitur, tota cedrea tenuius quidẽ eſt, ſed minus acre, quanquam non minus excalfaciens. Eandem quippe rationem habet ad id, quod reliquum eſt cedreæ, craſſius illud videlicet, quàm oleum ad amurcam. Proinde illud, vtpote craſſius, mordax eſt, & maiore aperiendi facultate præditũ. Itaq; vlcera irritat, phlegmonenq́; illis excitat. Porrò oleoſa illa cedrea adeò clementibus eſt viribus, vt etiam plebeij experientiâ docti vulnera ouibus occaſione tondendi à forfice facta, illa illita ſanent, ſicut etiam pice humida. Vtũtur autem ea & ad ouium ſcabiẽ, & ricinos, Græci κρότωνας vocant. Porrò cedrides (nam ita fructum cedri nuncupant) moderatiores vires obtinent, adeò vt comedi quoque poſſint. Attamen ſi liberalius iis vtare, capiti dolorem inferent, ardorémque ac morſum in ventre percipies.

Centaurium maius.

Centaurij magni radix ſicut guſtu contrarias qualitates, ita in vſu contrarios effectus præſtat. Guſtu itaque acris ſimul adſtringénſque apparet cum leuicula dulcedine. At in actionibus acrimonia quidem caliditatis opera oſtentat, menſes prouocans, & fœtum mortuum euellens, viuúmque corrumpens atque eiiciens. Adſtrictio verò, opera craſſæ terrenæque frigiditatis, cùm vlcera glutinet, & ſanguinem reiicientibus proſit. Exhibentur autẽ eius drachmæ duæ, febrientibus quidem cum aqua, febri verò liberis cum vino. Porrò ſecundum omnium ſimul qualitatum actionem, ruptis, conuulſis, dyſpnœæ, ſiue ſpirandi difficultati, tum inueteratæ tuſſi conuenit. Nec enim in talibus euacuare ſolum quod præter naturam eſt oportet, ſed partem quoque euacuatam roborare ac confirmare. Vacuationi itaque accõmoda eſt acrimonia vtique cùm non ſola ſit, ac pura, ſed aut dulcedini iuncta, aut certè non prorſum amaritudini. Siquidem vehementiam tunc atque violentiam miſta illi temperata quadam ſubſtantia, cuiuſmodi eſt dulcis, non obtinebit. Porrò ad ea quæ euacuata ſunt, roboranda contrahendáque, adſtrictione eſt opus. Eadem quæ radix & ſuccus ipſius efficit: vtuntúrque eo quidem vice lycij.

Centaurium minus.

Centaurij minoris radix planè inefficax eſt: ſed caulis eius extremus, & potius folia quæ illi inhærent, & flores, vtiliora ſunt: vincit in eis qualitas amara, paululum habens & adſtrictionis, atque ob eiuſmodi temperamẽtum admodum exiccatorium eſt medicamen, expers mordacitatis. Porrò quòd omnia talia vtiliora ſint, ſuprà commonui, & nunc nihilo ſecius tamen nos repetere tempeſtiuum eſt, omnes eius particulatim actiones memorantes. Vlcera itaque magna herbæ ipſius recentis illitu glutinantur: & vetuſta, quæque ægrè ad cicatricem perduci queũt, cicatrice eodẽ modo vtentibus includũtur. Arefacta verò glutinatoriis & deſiccatoriis miſcetur facultatibus, iis videlicet quæ ſinus & fiſtulas ſanare ſunt natę, veteréſque duritias emollire, tum vlcerum maligna & cacoethe ſanare. Miſcetur etiã iis quæ rheumaticis affectibus

meden-

medentur. In quibus ea medicamina præſtātiſſima ſunt, quæ vehementer deſiccantia cum quadam adſtrictione nullam habent mordacitatem. Decoctum herbæ quidam iſchiadicis infundunt, ceu billioſa & craſſa ducens: nam & talia purgat: quanquam cùm adeò vehementer operabitur vt cruenta euacuet, tunc plus proderit. Succus porrò eius cũ adſimilis ſit facultatis, hoc eſt exiccatoriæ & abſterſoriæ, & cætera iam cōprehenſa pulchrè præſtare poteſt: & cum melle oculis illinitur, menſeſque & fœtum euocat: Sunt qui ipſum præbeant & iis quibus nerui affecti ſunt, vt qui euacuet & deſiccet innoxiè quæ impleta ſunt: quippe cùm iocinoris quoque obſtructiones optimè expediat, bonúmq; ſit lieni indurato remedium foris impoſitum, nec ſecius ſiquis bibere ſuſtineat.

Ceraſus.

Ceraſus arbor fructum fert non paris adſtrictionis in omnibus particulatim plantis participem. Nam & in harum ſicut etiam malorum granatorum, & malorum, quibuſdam auſtera qualitas, in quibuſdam verò dulcis, nonnullis autem acida exuperat. Quinetiam ipſorum dulciũ ea quæ nondum cocta ſunt ac matura, quædam admodũ ſunt acerba, quædam ſimiliter moris acida. Sed in moris immaturis acida qualitas acerbã exuperat, in ceraſiis non ſemper. Ergo quæ dulcia ſunt, magis quæ in inteſtinis ſunt ſubducunt, ſed minus grata ſtomacho ſunt. Contrà auſtera acida pituitoſis excrementoſiſque ſtomachis ſunt apta. Siquidem auſteris magis deſiccant, & nonnihil etiã incidũt. Porrò ipſius arboris gummi communem omnibus viſcoſis & mordacitatis expertibus medicaminibus facultatem obtinet, quæ & ad arterias exaſperatas accommoda eſt. Propriè autem, ſi quidem quod quidam ſubſcribunt, verum eſt, calculis vexatos adiuuat. Nam ſic illi tenuium partium ineſſet facultas quædam.

Ceratonia.

Ceratonia exiccantis eſt & adſtringentis facultatis, ſicut & fructus eius, quæ ceratia vocant, nonnihil etiam dulcedinis continens. Accidit autem iſtis quiddam ſi-

mile ceraſiis. Nam ſi humida ſumas, magis ventrem ſubducunt: ſicca verò magis ſiſtunt: vtpote cùm humiditatē expirent, & quod eſſentiæ eſt craſſioris, tantum reliquū habeant.

Ceſtrum. *Betonica.* *Pſychrotrophum.*

Ceſtrum, aut Pſychrotrophum, Romanè verò Betonica, vim habet incidendi, vt guſtus indicat. Amariuſcula enim eſt & ſubacris ipſa herba: id quod oſtendit & particulatim edita actio. Nam conſiſtentes in renibus calculos rumpit: & pulmonem, pectus, & iecur expurgat abſtergitque. menſes quoque ciet: & comitialibus prodeſt, tum rupta cõuulſaque curat: & omnibus beſtiarum morſibus vlceri illita auxiliatur, poſtremò acidum ructantibus, (ὀξυρεγμιῶντας Græci vocant) & iſchiadicis bibita auxilio eſt.

Cæcis. *Galla.*

Galla quæ omphacitis nuncupatur, admodum acerbū eſt medicamen, pleraque ſui parte eſſentiæ terrenæ & frigidæ, per quam deſiccat & repercutit fluxiones: ad hæc conſtringit contrahitque partes laxas ac languidas, omnibuſque fluxionum affectibus ſtrenuè reſiſtit. Eſto verò tertij in deſiccando, ſecundi autem in refrigerando ordinis. Altera autem galla, flaua illa & magna laxáque, & ipſa deſiccat quidem, ſed tantò minus, quantò minus acerbæ qualitatis eſt particeps. Cocta itaque per ſe, ac deinde trita, cataplaſma eſt non inſtrenuum ſedis phlegmonarū, ac procidentiarū. Porrò coquenda eſt, ſi modica opus ſit adſtrictione, in aqua: ſin vehementiore, in vino. Ac ſi augere inſuper adſtrictionem ſit opus, vino vtare auſteriuſculo. Hanc ruſtici noſtrates οἰνοκηκίδα, quaſi vinigallā dicas, nominant. Denique gallæ combuſtę ſanguinis reprimendi facultatem acquirunt, ac nimirum etiam calorem & acrimoniam ex vſtione aſſumunt: ſuntque iis quæ ignē expertæ non fuerint, tū ſubtiliorū partiū, tum maiore deſiccandi poteſtate. Cęterum cùm ad ſanguinis ſuppreſſionem præparare eas voles, carbonibus impoſitas dū vndequaque candeant, aceto aut vino extinguere oportebit.

Cera.

Cera quodammodo medium tenet calfacientium, refrigerantium, humectantium, & deſiccantium. Habet verò quiddam etiam eſſentiæ craſſæ, atque emplaſticum: quãobrem non modò exiccare, ſed & per accidens humectare videri fortaſſis poterit, perſpirationes videlicet prohibens. Quamobrem aliorum medicamentorum tum excal facientium, tum refrigerantium materia eſt. Ipſa autem per ſe ex genere fuerit debiliter concoquentium: nec tamen intrò in corpus aſſumptum, ſed foris impoſitum. Habet enim paulum quiddam digerentis calidæque potentiæ, quæ plurima melli inerat.

Cici. *Ricinus.*

Ricini fructus quemadmodũ expurgat, detergit ac digerit, ſic quoque folium, ſed vndequaque debilius. Oleũ quod ex ſemine conficitur, tum calidius eſt, tum tenuiorum partium, quàm eſt oleum commune, ac proinde potentius quoque digerit.

Cinnamomum.

Cinnamomum ſummè tenuium eſt partium, non ſummè tamen calidum, ſed ex tertio ordine: nihil autẽ æquè deſiccat eorum quæ pari ſunt excalfaciẽdi facultate propter tenuitatem ſcilicet eſſentiæ. At Cinnamomis eſt velut imbecillum cinnamomum. Nonnulli eſſe pſeudocinnamomum nuncupant.

Circæa.

Circææ herbæ radicẽ ſcribit Dioſcorides ex vino dulci potam ſecundas purgare: eſt enim boni odoris, & calfactoria: ſemen autem eius in ſorbitione exhibitum ad lactis generationem conducit.

Ciſthus.

Ciſthus aut Ciſtharus, frutex eſt guſtu adſtringens, omnibuſque particulatim operibus. Attamẽ folia & parua germina trita adeò deſiccant adſtringúntque, vt vlcera glutinare valeant. At flores magis ſunt efficaces, adeò vt cum vino poti dyſenterias, ventris imbecillitates, fluxúſque ac humiditates ſanent: cataplaſmatis ritu illita vlcerum putredinoſa iuuant. Eſt enim facultas

eorum non inſtrenuè deſiccans, feréque ſecundi exceſſus à temperatis abſoluti. Adeò verò frutex hic frigidus eſt, vt tepidi caloris ſit particeps. Porrò hypociſtis, quam vocant, multò eſt magis adſtrictoria quàm folia admodum efficax remedium ad omnes fluxionum affectus, puta ſanguinis reiectiones, profluuia muliebria, cœliacos, dyſentericóſque affectus. Quin ſi quam partem roborare conſilium ſit, quæ videlicet pluſculo humore exoluta fuerit, robur ac firmitatem illi non ſegniter addit. Sic ſanè ſtomachicis epithematis hepaticíſque cõmiſcetur, & ex viperis confecto antidoto inditur, nimirum quo corpora confirmet ac roboret.

Ciſthus.

Ciſthus aut Ladanum. In calidis regionibus hic ciſthus proueniens, tametſi haud alius ſit genere quàm qui apud nos naſcitur: eximium tamen à regione ac peculiarem, digerentémque caliditatẽ nactus eſt: atq; vtroq; à noſtrate differt, tũ quia frigiditatẽ depoſuit, tũ quia calorẽ aſſumpſit. Itaque cætera quidẽ huius ciſthi, illis quæ in noſtrate viſuntur, ſimilia ſunt. Verũ ladanum quod vocãt, ex eo prouenit medicamẽtũ primo exceſſu iam quodammodo completè calidũ, vt videlicet & ſecundum attingat, habẽs etiam adſtrictionis paululũ. Ad hæc ſubſtantia tenui, ac proinde emolliẽs, ſiue malacticũ, pariterque moderatè digerẽs, ac videlicet etiã συμπτωτικὸν hoc eſt cõcoquẽs. Itaque mirãdũ nõ eſt, ſi peculiariter ad vteri vitia cõueniat, quãdoquidẽ ad dicta paulũ quiddã adſtrictionis obtinet. Quocircà diffluentes capillos retinet. Nam quicquid ad radices eorum praui humoris ſederit, id omne abſumit: tũ meatus quibus infixi ſunt, cõtrahit. Cæterùm alopecias, & ophthalmias ſiue lippitudines, ſanare non poteſt, vtpote grauiores vires quàm quæ ladano inſunt, poſcentes: quippe proueniunt iſti ex prauis ſuccis lentis craſſiſque, quos ſecantia ac digerentia medicamenta potiſſimum euocant atque euacuant. Cæterùm tenuium partium ſint facultatis oportet, non tamen vſqueadeò tenuium partiũ, & deſiccatoriæ, vt nimio plus deſiccent, vnáque cum collectis inibi ſuccis præter naturam, naturalem quoque

humidi-

humiditatem incrementa pilis ſuppeditantem abſumãt. Nam ſic non tantum alopecia liberabunt, ſed & caluitiẽ afferent. Sed hæc ad curandi rationem pertinet.

Ciſſos. Hedera.

Hedera ex contrariis compoſita eſt facultatibus: habet enim quiddam adſtringentis ſubſtãtiæ, quam terrenam & frigidam eſſe oſtendimus: habétque etiam nonnihil acris, quam calidam eſſe vel guſtus comprobat: Nec deeſt tertia: aqueam nanque ſubſtantiam quãdam tepidam obtinet, certè ſi viridis ſit. Siquidem dum areſcit, hæc prima exhalet neceſſe eſt: manetque quæ terrea eſt & frigida adſtringénſque, & ea quæ calida & acris. Viridis autem, foliis eius in vino decoctis, vlcera grandia conglutinat: quæque maligna ſunt, ad ſanitatem reducit: tum igne factas exulcerationes cicatrice includit. Porrò cum aceto decocta folia lienoſis proſunt. Flores autem quodammodo validiores ſunt, vt ad leuorem redacta cum cerato ambuſtis conueniant. Prætereà ſuccus medicamentum eſt errhinon, hoc eſt, in nares fuſum, capiti purgando idoneum: tum vetuſtas aurium fluxiones ſanat: ad hæc vlcera vetera tũ in auribus, tum in naribus. Porrò ſi acrior appareat, aut roſaceo aut dulci oleo miſcetur. Lachryma eius lendes interimit, pilis nudat: vſqueadeò calidæ poteſtatis, vt obſcurè adurat: eſt enim velut aqueus quidam liquor, ſicut aliæ omnes lachrymæ.

Clinopodium.

Clinopodium excalfaciendi vim obtinet, ſed nondum adurendi: eſt verò etiam eſſentia ſubtili: ponatque ipſum quiſpiam in tertio ordine tum excalfacientium, tum reſiccantium.

Clematis.

Clematidis folia acrem & adurentem ſiue cauſticam facultatẽ obtinent, adeò vt & lepras excorient. Fuerit itaque in quarti ordinis excalfacientium initio. Vocatur autem clematis & daphnoides, quod quidã myrſinoïdes, alij polygonoïdes appellitãt. Cæterùm id nequaquam exulceratorium eſt aut acre, ſicut quod ante dictum eſt, imò

profluuiis ac dyſenteriis cum vino potum prodeſt, dentiumq́; dolores manſum mitigat: tum vteri quoque doloribus in peſſo admotum vſui eſt: tantũ abeſt vt perinde vrat aut vlceret, ceu illud ſuperius. Sed ſummè nobis ſuſpiciẽdus Pamphilus ille, ſicuti in reliquis nugatur de iis quæ nunquã vidit, literis ea mãdans, ſic hæc ambo in vnũ confudit. At Dioſcorides vtriuſq; in quarto meminit, & eius quæ ſimpliciter vocatur clematoides, idq́; in fine libri: & alterius, ſed in principio. quamobrẽ nõ eſt neceſſe, vt ego rurſum notis ſuis vtrunq; depingã, ſicut nec in aliis feci.

Cnicus.

Cnici ſemine duntaxat ad purgationes vtimur. Tertij eſt ordinis excalfacientium, ſi quis foris eo vti volet.

Coccus gnidius. Granum gnidium.

Granum gnidium & ipſum quoque purgat: ſed acris eſt adurentiſque facultatis.

Coccos baphicos. Granum tinctorium.

Granum tinctorium adſtringentem ſimúlque amaram qualitatem poſſidet. Vtraque ſine morſu deſiccat. Proinde ad ingentia vulnera congruit, & ad neruorum vulnerationes. Sed tunc ipſum quidam cum aceto terunt, alij cum oxymelite.

Coccymelea. Prunus.

Pruni fructus ventrẽ ſubducit, recens quidem plus, aridus minus. Cæterũ haud ſcio cur Dioſcorides pruna damaſcena ſiccata ventrem ſiſtere dicat, cùm & ipſa palàm etiam ſubducant, minus tamẽ quàm quæ importantur ex Iberia. Siquidẽ damaſcena magis adſtringũt: at quæ Iberia fert, dulciora ſunt. Quin & ipſæ arbores fructib. proportione reſpondent. Minus enim adſtringũt quæ in Iberia naſcuntur, magis verò quæ Damaſci. Cæterum vt in ſumma dicam, quorũ in foliis aut germinibus adſtrictio quædam ineſſe apparet manifeſta, iis decoctis phlegmonæ in columella aut tonſillis exiſtentes idoneè colluuntur. Porrò agreſtium fructus euidenter adſtrictorius eſt, ventremq́ue ſiſtit. Nominatur autem hæc planta in Aſia prumnum. Gummi autẽ arboris ſunt qui dicant cum vino

potum

potum lapides confringere, cum aceto, puerorum ſanare lichenas. Ac ſi id præſtat, clarum eſt extenuandi inciden díque illi facultatem ineſſe.

Colla, aut gluten.

Gluten quod ad libros præparant ex ſimilagine & garo, emplaſticæ concoctoriæque facultatis eſt, quibuſcunque ipſum partibus illinas.

Colocynthe. Cucurbita.

Cucurbita humidæ frigidæque temperaturæ eſt, vtraque qualitate ſecundi ordinis: quocirca ramentorum eius ſuccus ad auriũ dolores cum phlegmone iunctos, cum roſaceo vtilis eſt, ſic tota quoque illita calidas phlegmonas mediocriter refrigerat. In eſu autem humida eſt, & ſitim propellens.

Colocynthis.

Colocynthis guſtu amara eſt. Sed quæ illi amaritudinis dum potatur adſunt opera, ea euidenter efficere nequit ob purgatoriam facultatẽ quam validam in ſeſe continet: nimirum cum iis quæ expurgat, antè & ipſa per aluum excerni præuertens. Viridis ipſius ſuccus intritus iſchiadibus prodeſt.

Comarus. Arbutus.

Arbutus arbor ipſa qualitate acerba vnà cum fructu eſt. Eum memecylum nũcupant. Eſt autem hic & infenſus ſtomacho, & capiti dolorem commouens.

Cummi. Gummi.

Gummi lachryma eſt congelata concretaque in truncis arborum ipſam producentium, velut reſina quoque in multis viſitur quæ reſinam proferre poſſunt. Cæterum quòd exiccatoriæ emplaſticæq; potẽtiæ ſit, conſtat. Præterea aſperitatibus medetur.

Conia. Lixiuium.

Lixiuiũ: ſic, quòd velut ablutio eſt cineris, nominatur. Porrò omnium maximè tum abſterſorium tum exiccatorium illud eſt quod ex cinere ficus & tithymallorum efficitur: feréque ſepticæ ſeu putrefaciẽtis eſt facultatis, quæ cuiuſmodi ſit, in quinto volumine expoſui.

Conyza.

Conyza & maior,& minor adſimilis ſunt tum temperaturæ,tum facultatis,guſtu amaræ & acres:excalfaciuntq́; admodum luculenter,ſiue quis folia cum teneris ramulis (eſt enim fruticoſa planta) parti cuipiam illinat, ſiue vbi in oleo coxerit,eo vtatur. Siquidem concuſſiones ſiue rigores per circuitum redeuntes tale ſanare oleum videtur. Flores quoque eorũ adſimilis ſunt facultatis. Itaque quidam & ipſos cum foliis tritos in vino bibendos exhibẽt ad menſes fortiter ducendos,eiiciendúmque fœtum. Eſt & tertium conyzæ genus in locis humidioribus prouenienѕ,vtriſque illis tum graueolentius, tum imbecillius. Sed primæ memoratæ tertij ſunt ordinis in excalfaciendo exiccandóque.

Coriannon, Corion, Coriandrum.

Coriannon, ſiue Corion, aut vtcunque vocare lubet. Vetuſtiores Græci Coriannon nominabant: at recentiores medici omnes Corion appellitant, ſicut & Dioſcorides,refrigeratoriam eſſe herbam ipſam dictitans, ſed perperam. Siquidem ex contrariis facultatibus conſtat & cõpoſita eſt,plurimum habens eſſentiæ amaræ,quam oſtendimus eſſe tenuium partium,& terrenam. Nec parum etiam aqueæ humiditatis obtinet,quæ tepẽtis eſt facultatis:his adiunctum eſt quoq; adſtrictionis pauxillum. Ex quibus omnibus variè quidem agit ea quæ ſcribit Dioſcorides,ſed non tantum ex refrigeratione. Cæterùm ego cuiuſque particulatim actionis cauſam enarrabo,tametſi propoſitum fuerat mihi vnius duntaxat hoc in libro ſententiam expromere,ſed fortè nihil obſtabit:imò,ſi verum fatendũ eſt,proderit nonnihil,ſuperiores methodos,quæ in paucis medicamentis ſunt dictæ,hîc repetere. Primùm ergo non Dioſcorides tantum,ſed & alij complures medícorum indeterminatè de morbis pronunciant,ſicut ſanè hac quoque tempeſtate non paucos inuenias medicos vel inſignes,prẹter alia,hac in re turpiſſimè hallucinãtes. Interdum enim atra, liuida frigidáque reddita parte quæ eryſipelas habuit, nec amplius refrigerantia poſcente pharmaca,ceu anteà,ſed ea quæ infixum parti prạter na

turam humorem eliciant, quidam tamen refrigerare perſeuerant: alij ad digerentia quidem tranſeunt, cæterùm ea eryſipelas ſanare dicunt. Quanquam ſcribant, incipiẽtibus etiannum atque gliſcentibus creſcentibúſve eryſipelatis alia eſſe medicamenta, alia verò iam declinantibus ac flacceſcentibus. Sed ita res non habet. Neque enim eryſipelas etiam vocari debet poſteà quàm inflammatio eius & feruor, ac bilioſum illud abierint: neque quæ facultate ſunt frigida, neque quæ illa ſanant, remedio eſſe putandum: ſed velut ſi vel in initio protinus aut percuſſis, aut alia de cauſa quauis tumor in parte quapiam aut liuidus, aut niger extiterit, eum eſſe frigidum affectum exiſtimabis, & quæ digerant excalfaciantq́ue poſcere: ad eundem, opinor, modum, ſi calida affectio in frigidam reciderit, negligenda quidem prior eſt, ſed ſecunda alio appellanda nomine: aut ſi diſplicet nominis mutatio, ſaltem ſicut quidam alia ſcribunt principij, alia declinationis remedia, haud frigida eſſe autumantes declinationis remedia: concedendum ſanè eſt, ſi cui ita placet, vt talis affectio etiam eryſipelas vocetur: ſed eam etiam calidam dicere vbi iam refrigerata eſt, id verò neutiquam concedendum. Itaque ne quod tunc ei auxilio eſt, refrigeratorium eſſe credamus, ſicut Dioſcorides coriandrum, qui cũ pane aut polenta eryſipelas curet illitum. Nam quod ad vnguem eſt eryſipelas, quod vtique inflammatum eſt & flauum, haud vnquam ſanare queat cum pane coriandrũ, ſed illud quod iam refrigeratum eſt. Proinde nos ſuperioribus voluminibus, cum determinata ac definita experiẽtia cuiuſque medicaminis faculatem explorandum cenſuimus, quàm maximè fieri poſſet ſimpliciſſimmm eligi affectum conſuluimus. At plerique medici neque quòd vel plurimi morborum protinus ab initio compoſiti inuadant, norunt: neque quòd alius affectus ſit eryſipelas exactum, alius verò is qui vocatur ab omnibus nobis vſitatè, vt à veteribus quoque, phlegmone: alij autem inter hos medij plurimi, partim vt ſic dicam, eryſipelata phlegmonode, partim phlegmonæ eryſipelatodes. Ac inuenias nonnunquam vbi neutrum vincat, ſed ad vnguem paria ſint. Quinetiam nonnunquam

œdemato-

œdematodes esse erysipelas conspicitur, sicut aliud scirrhodes: vt compositorum morborum non paruus aceruetur numerus. De quibus copiosius cùm alibi differuimus, tũ in curandi rationis voluminibus. Dicetur auté & nunc quoad saltem eorum meminisse necesse est, quòd exactũ erysipelas haud vnquã ab antedicto cataplasmate curari possit. Voco auté exactũ, cùm à biliosa fluxione pars impleta fuerit. Porrò quòd longè à refrigeratione absit coriandrum, vel ex iis quæ ipse scripsit Dioscorides, discere liceat. Nam chœradas siue strumas cum eregmo siue lomento inquit, discutit. Porrò quòd nullum refrigerantium medicamentorum idoneum sit discutiendis chœradibus, vel ipsum Dioscoridem nõ dubitaturum arbitror, quippe qui sexcenta scripserit medicamenta chœradas sanare potétia, quæ omnia tum temperie calida tum actionibus digerentia esse confessus est.

Coronopus.

Coronopodis radix cœliacis prodesse creditur manducata.

Costus.

Costus leuiculam planè amaram, plurimam autem acrem & calidam in se qualitatem simul & facultatem continet, adeò vt etiam exulceret, cùm ex oleo corpus eorum quibus per circuitum rigor inuadit, ante accessionem illo confricatur: sic verò etiam in resolutis, & ischiadicis, atque in summa in quibus excalfacere partem quamuis, aut ex alto in superficiem extrahere quippiam est opus, ad costum confugitur. Eadem de causa vrinas mensesq; prouocat, & ad rupta, conuulsa, ac laterum dolores congruit. Porrò ob amaritatem quæ illi inest, lumbricos necat. Ob eandem & ad contractas velut ex sole maculas, ἐφήλεις Græci vocant, cum aqua aut melle vsurpant. Inest item flatuosa quædam illi temperiei humiditas, per quam & venerem excitat cum vino mulso.

Cotyledon. *Vmbilicus Veneris.*

Cotyledon facultatis mistę est, nempe humidæ subfrigidæ, & cuiusdam obscurè adstringentis, & cum ea leuiter amarę. Vnde refrigerat, repercutit, abstergit, & discutit. Itaque

tit. Itaq; phlegmonas eryſipelatodes & eryſipelata phlegmonode curat: & maximè ſtomachi ardore æſtuãtis admodũ vtile eſt epiplaſma. Putantur folia cum radice manducata calculos confringere, & vrinam mouere.

Crania. Cornus.

Corni arboris fructus admodũ acerbus eſt, eſui aptus. Itaque mirum videri non debet, ipſum valenter ventrem reſtringere, ſicut & meſpila. Folia quoque & germina guſtu acerba ſunt, valentérq; deſiccãt. Itaq; maxima vulnera glutinare poſſunt potiſſimum durorum corporũ: at paruis vulneribus & mollioribus corporibus magis cõtraria ſunt. Nam nimium ea cõtendunt, ac plus ſatis deſiccant.

Crambe. Braſſica.

Braſſica eſculenta deſiccandi vim habet tum eſa, tum foris impoſita, non tamen etiam admodum acrem. Alioqui & vlcera glutinat, & maligna vlcera ſanat, præterea phlegmonas iam induratas, ac ægrè ſolubiles, & id genus quoque eryſipelata. Eadem facultate epinyctidas & herpetes ſanat. Habet quiddam etiam in ſe abſterſorium, quo lepras curat. Porrò ſemen eius potum lumbricos interficit, maximè braſſicæ Aegyptiæ, quantò ea ſcilicet tẽperaturâ ſiccior eſt. Sanè amaræ qualitatis particeps ſemen eſt, ſicut videlicet omnia alia medicamenta quæ ad lumbricos idonea ſunt. Secundum eandem facultatem ephelidas, & lentes, & quæcunq; modicam abſterſionem poſtulant, adiuuat. Porrò caules braſſicæ combuſti cineres efficiunt admodum deſiccãtes, vt videlicet iam & cauſticam ſiue adurentem vim participent. Hac ratione ei veterem adipem commiſcentes, ad inueteratos laterum dolores, & ſi quid eius fuerit generis, adhibent. Nam valenter digerens pharmacum efficitur.

Crambe agria. Braſſica agreſtis.

Braſſica agreſtis quodammodo calidior ſicciorque domeſtica eſt, ceu alia propemodum omnia agreſtia ſui generis domeſticis, ſecundum vtranq; hanc facultatẽ valentiora ſunt. Quamobrẽ neq; intra corpus citra noxã ſumitur, vt quæ longius ab humana receſſerit tẽperatura. Eadem de cauſa & guſtãtibus amarior eſt quàm domeſtica: quanquam

quãquam domestica quoque acrimoniæ nonnihil & amaritudinis cõtineat, sed vtrãq; habet agrestis validã: quare etiam extergit & digerit quàm domestica valentius.

Crambe thalattia. *Braßica marina.*

Brassica marina suprà quàm quòd vẽtrem deiiciat, vtpote subsalsa & subamara gustu, fuerit sanè etiam ad externos corporis vsus, & ad omnia ea ad quæ tales qualitates accommodantur, idonea.

Cratæogonos.

Cratæogoni herbæ fructus & acris gustanti est, & vtẽti admodum similis milio.

Crethmon.

Crethmon gustantibus salsum est, cum paucula amaritate: quamobrem vis eius est exiccatoria & abstersoria. Vtraque tamen imbecillior in eo est quàm in amaris.

Crithe. *Hordeum.*

Hordeum primi est ordinis in exiccando & refrigerando: habet etiam pauxillum abstersionis. Paulò etiam plus desiccat quàm farina fabacea, cui non insint cortices: cætera verò similia sunt foris vtentibus. In cibo autem hoc fabis præstat, quòd flatuosam naturam exuat: fabis, quantumcunque coxeris, flatuosa natura remanet, sunt enim crassioris essentiæ quàm hordeum: quamobrem eò plus etiam alunt: porrò quoniam vtrunque paulum modo à medio recessit, multò sunt vsui. Nam talia medicamenta multis aliis miscẽtur ceu materiæ quædã: itaque etiã cera & oleũ non paucis medicamentis cõiunguntur. Alphiton verò, hoc est polenta, multò plus hordeo desiccat.

Crimnon.

Crimnon quod crassę essentię est tum in tritico, tum in zea, ita appellari consueuit. Plus nutrit quàm polẽta, sed ægrius concoquitur. Porrò sorbitio quam ex eo cõficiũt, poltos nuncupatur, eaque si ex zea conficiatur, leuiter vẽtrem sistit, ac potissimum si frigatur.

Crinos. *Lilium.*

Lilij flos tẽperaturam mistam obtinet partim ex tenui, partim ex terrena essentia, ex qua vtique habet vt gustu

sit amara,

ſit amara, partim ex aquea, eáque temperata. Itaque etiam quod ex eo conficitur oleum, citra morſum digerendi ſimulque emolliendi facultatem obtinet: vnde fit vt vteri duritiebus ſit aptiſsimum. Porrò radix foliaque per ſe trita deſiccant & abſtergunt, & digerunt moderatè: proinde quoque ambuſtis competunt. Siquidem hæc quoque moderatè deſiccantem extergentemque facultatem poſtulant. Radicem ergo toſtam, ac deinde cum roſaceo contritam, ambuſtis quoad obducatur cicatrix imponunt: quippe cùm alioqui & aliorum vlcerum omnium bonum ſit inducendæ cicatrici remedium. Quinetiam vteros emollit, menſesque prouocat. Folia verò præcoquentes, & ipſa ad obductam vſque cicatricem imponũt, non in ambuſtionibus duntaxat, ſed aliis quoque vulneribus. Sed & ſunt qui aceto ea condientes ad vulnera ſuo tempore vtantur. Plus tamen ineſt abſtergentis facultatis in radice quàm in foliis, quanquã tamen nec in ea ipſa multum inſit, ſicut prædiximus. Nam primi ordinis abſtergentium eſt medicaminũ: itaque cùm aut vitiligines, aut pſoram, aut lepram, aut achoras, aut aliquid id genus extergere volumus, commiſcemus illi aliquid aliorũ medicaminum validius extergentiũ, cuiuſmodi eſt mel. Cæterùm ſi id moderatè illi ac conuenienter admiſceatur, & ad neruorum diuiſiones cõpetit, & ad alia vniuerſa quæ valenter exiccari poſtulant abſque morſu. Impoſuimus verò etiam quandoque & foliorum ſuccum cum aceto & & melle coctum. Quinque partibus ſucci plus vtroque erat: eratque inſigne medicamen ad omnia ea quæ exiccari poſtulant abſque morſu, ceu vulnera omnia ingentia, & maximè quæ in capitibus muſculorum eueniunt: tum ea quæ nimis mollia ſunt, & diuturna, atque ægrè ad cicatricem perducuntur. Sed hæc iam ad medicamentorũ componendotum inſtitutum attinent, à quo quantum licet abſtinere in præſentiarum adnitor. cæterùm rerum ipſarum natura ſæpenumero vt attingam adigit: celeriter verò relinquenda ſunt, atque ad propoſitum reuertendũ.

Crocodilium.

Crocodilij ſemen acre eſt atq; odoratum, vrinam mẽ-

ſéſque

ſesque ciens. Itaque facultatem habuerit calidam digerentem & exiccantem. Succus tum caulis, tum ſeminis, vt quæ ſimilis ſint facultatis, nephriticos adiuuant. Radix pectoris excreationibus valenter conducit, minus quidem quàm ſemen acris, non tamen minus amara. Trahit verò etiam per nares ſanguinem.

Crocus.

Crocus paulum etiam adſtringens quid obtinet, quod terreum frigidúmque oſtendimus: ſed ſuperat in eo calfaciens & qualitas, & facultas, vt tota eius eſſentia ſecundi ſit ordinis excalfacientium, & primi exiccantium: proinde concoquendi quoque vim quandam obtinet, adiuuante ſcilicet in hoc & paucula illa adſtrictione. Quippe quibus medicamentis, cùm non admodum excalfaciant, paucula adeſt adſtrictio, ea parem facultatem habent eſſentiis emplaſticis vocatis, quas cùm iunctas eſſe caliditati non vehementi contigerit, pepticas, hoc eſt concoquentes eſſe oſtendimus.

Crommyon. Cæpa.

Cæpa ex quarto eſt ordine excalfacientium: eſſentia eius potius craſſarum eſt partiũ: vnde etiam hæmorrhoïdas aperit tum appoſita, tum cum aceto inuncta. In ſole alphos abſtergit, tum alopeciis attrita pilos alcyonio citius reſtituit. Porrò ſi ſuccum eius exprimas, quod reliquum eſt, admodum terreæ ſubſtantię eſt, eiuſque calidę: at ſuccus aqueæ aëreæ que caliditatis. Hic igitur iis qui ſuffuſi ſunt, aut aciem oculorum obtuſam præ craſsitudine humorum obtinent, inunctus prodeſt: ex huius temperatura tota cæpa flatuoſa eſt manducata. Itaque quæ temperatura ſunt ſicciore, minus flatuum generant.

Cyamos. Faba.

Faba in vtroque medij temperamenti proximè eſt in exiccando & refrigerando. Caro eius paulum quoque abſtergentis facultatis continet, ſicut putamen nonnihil adſtringentis: idcirco medicorum nonnulli totam fabam cum oxycrato decoctam dyſentericis, cœliacis, vomentibus, quos ἐμετικοὺς nominant, exhibuerunt. Porrò vt edulium, flatulenta eſt, ac coctu difficilis, ſi quid aliud: excrea

tionibus ex pectore & pulmone idonea. Vt medicamentũ verò foris imposita, desiccat innoxiè. In podagricis ea sępenumero vsi sumus ex aqua decocta, & ita adipi suillo ad mista. Ad neruorum tũ contusiones, tum vulnerationes, farinam eius cum oxymelite imposuimus. Ad eos quos ex ictu iam phlegmone occupauerat, cum polenta. Sed & testium & vberum aptum est cataplasma. Nam hæ partes cùm phlegmone tenentur, moderatè refrigerari amant, maximè cùm vbera ex lacte in ipsis concreto phlegmonẽ patiantur. Quin lac quoque ab eo cataplasmate extinguitur, sicut puerorum pubes farina fabacea illita plurimo tẽpore glabra permanet.

Cyclaminos. Rapũm, siue tuber terræ.

Cyclaminus varias vires possidet. Nam & abstergit, & incidit, & ora venarum aperit, & attrahit, & digerit: clarum id est ex particularibus operibus. Nã succus eius hæmorrhoïdas reserat, violentérque ad secessum prouocat in crocyde siue floccis appositus. Sic etiam facultatibus phymata, strumas, aliásque durities digerentibus commiscetur, ac suffusis cum melle illitus competit: ad hæc quoque per nares expurgat. Adeò vehemẽs eius facultas est, vt abdomine illito ventrẽ subducat, & fœtum interimat. Nam & alioqui validum interimendo conceptui medicamen est, in pesso additus. Tota autem radix succo imbecillior est, quanquam & ipsa vehemens sit. Nam & menses siue epota, siue apposita euocat, & aurigini prodest, non modò ipsum viscus expurgans, sed etiam quæ in toto corpore bilis fuerit, eam per sudorem eiiciens. Proinde sanè post potionem, sudoris adiuuanda prouocatio est. Modus eius bibendi est drachmarum trium, siue cum melicrato, siue cum passo. Cutem detergit cùm in aliis, tum quòd alopecias, ephelidas, omniaque exãthẽmata siue efflorescentias curet: lienem quoque induratum iuuat emplastri modo illita tum recens tum arida. Sunt qui radicem siccã asthmaticis seu anhelantibus exhibeãt. Porrò altera cyclaminus, quã quidam cyssanthemon nõminant, propterea quòd cysso, hoc est hederæ flore sit assimilis, radicem quidem superuacaneam habet, sed fru-

ctum admodum efficacem:nam hic cũ vino pluribus diebus potus lienes ſanat,vrinas mouens ac ventrem ſubducens:locos quoque eiicit,& aſthmaticis prodeſt. Qualitas eius guſtanti acris eſt,& ſublenta.

Cyminum. *Cuminum.*

Cymini ſemine maximè vtimur, quẽadmodũ aniſi, liguſtici,cari,petroſelini. Eſt verò & facultatis excalfaciẽtis,ſicut illorum vnumquodque,tum vrinam mouentis & flatum extinguentis:ex tertio ordine excalfacientium.

Cynoſbatus. *Sentis canis.*

Huius fruticis fructus non ſegniter adſtrictorius eſt,folia verò mediocriter. Itaque particularis eius vſus haud ignotus eſt. Cauendũ ab eo quod in fructu eius lanæ ſpeciem habet,ceu arteriam vitians.

Cypariſſus. *Cupreſſus.*

Cupreſſi folia,germina,pilulæ recentes & molles, magna vlcera conglutinant in duris corporibus:ex quo clarum eſt quòd reſiccandi vim habeat abſque inſigni acrimonia,aut caliditate,ſicut certè & guſtus teſtificatur. Apparet enim in ea leuis quidem acrimonia, ſed plurima amaritudo,multóque etiam plus acerbitatis in tota planta. Tanta ei ineſt acrimonia caliditaſque, quanta ſatis ſit deducendæ in altum acerbitati,ac nullam tamen mordicationem aut caliditatem in corporibus efficiat. Proinde in alto latentes in flaccidis putreſcentibúſque affectibus humiditates innoxiè tutóque depaſcitur, atque abſumit, cùm quæ excalfaciunt ſimul deſiccántque,eas quidẽ quæ contentæ ſunt abſumant,cæterùm acrimonia & caliditate alias attrahant. Sic enterocœlicos iuuat:ſiquidem exiccat,roburque addit corporis partibus præ humiditate laxis:vtpote cùm adſtrictio in altum ſubeat,deducente ipſa caliditate quæ admiſta eſt,eum ſeruante modum,vt deducere quidem valeat,non tamen mordicare queat. Quidã ea vtuntur ad carbunculos,& herpetes polentæ miſcẽtes, tanquã abſumat citra excalfactionem eos morbos facientem humiditatem. Sunt qui ad eryſipelata vtantur, admiſta nimirum polenta cum aqua aut oxycrato aquoſo.

Cyperus. *Iuncus quadratus.*

Cyperi

Cyperi radices maximè vsui sunt, excalfaciẽtes pariter & exiccantes absque mordacitate. Itaque vlceribus quæ præ nimia humiditate cicatricem difficulter admittunt, mirificè prosunt: habent enim quiddam etiam adstringẽs: quapropter vlceri item oris cõueniũt. Quin & incidendi vim quampiam illis inesse testificandũ, quia & calculo vexatis congruunt, & vrinam mensesque prouocant.

Cypros.

Cyprus, huius arboris folia summáq; germina in vsum veniũt, & facultatis, & qualitatis mistæ: habẽt enim quiddam digerẽs cũ aquea substantia modicè calida, habéntque etiam adstrictoriũ quiddam ex terrena substantia frigida. Itaque eorum decocto quidã ambusta fouent. Vtũtur verò etiam aduersus igneas phlegmonas & carbunculos. Nam absque molestia & morsu desiccant. Quinetiam sponte prouenientibus in ore vlceribus aphthodesi, & ipsis aphthis commansa accommoda sunt.

Cytisus.

Cytisi folia digerendi facultatem obtinent aqueæ & tẽperatæ mistam, sicut & maluæ.

Concion. Cicuta.

Cicuta quòd extremè refrigerantis sit facultatis, omnes norunt.

Conos.

Coni fructus, quem quidam cocalon nuncupãt, & strobilon, viridis totus, habet cum humiditate amaritudinem quampiã & acrimoniam: proinde purulentis, & quibuscũque adeò quæ in thorace & pulmone sunt, facilè extussire & expuere expedit, accommodus est. Porrò fructus ex eo esculentus, nutrimẽtum est coctu difficile, & validum. At vt medicamen asperitati leniendæ congruit, cùm videlicet in aqua maceratus omnem in ea acrimoniã reliquerit. Nam reliquũ omne minus mordax, magisque emplasticum redditur: in medio calidæ & frigidę qualitatis cõsistens, ex aquea & terrea mistum substantia, minimum participans aëreæ.

Lagopus.

LAgopus facultatis est desiccantis, adeò vt fluxus alui probè exiccet.

Lathyris.

Lathyris. sunt qui dicant & hanc esse tithymalli speciem, tum quòd similiter illis succum habeat, tū quòd eodem modo purget, totáque illis facultate assimilis sit, nisi quòd semen gustantibus videatur dulce: quod sanè etiā maximè purgatoriam vim possidet.

Lampsane.

Lampsane esa quidem succos prauos procreat, cæterum illita abstergendi nonnullam digerendique facultatem possidet.

Lapathum.

Lapathum moderatè digerentem sortitum facultatem est, at oxylapathum mistam: nam cum eo quòd digerit, nonnihil quoque repercutit. Semen eorum manifestam quoque quandam adstrictioné obtinet, vt & dysenterias, & diarrhœas siue profluuia sanet, & maximè oxylapathi. Porrò hippolapathum, quod in totū in paludibus prouenit, easdem dictis facultates obtinet, sed imbecilliores.

Lemonium.

Lemonij fructum, utpote acerbum, exhibent cœliacis, & dysentericis, hæmoptoicisque, siue sanguinem spuentibus: iuuat & profluuium muliebre. Satis est oxybaphi mensura.

Leichen.

Lichen qui in petris nascitur, est velut muscus quidam, sed rectè ex plantarum censeri genere potest. Porrò ita nominatus videtur, quòd lichenas curet: extergentem habet ac modicè refrigerantem facultatem, vtranque verò resiccantem. Atque abstergentem quidem atque exiccantem à petra obtinet, refrigerantem verò ab humore aqueo: nascitur enim in humidis & grauiter olentibus saxis. Porrò quod ex talibus componitur, aduersum esse phlegmoni (quod aphlegmanton vocant) nihil mirū est.

Cæterum

Cæterum an hæmorrhagias ſiſtat, vt refert Dioſcorides, id verò neutiquam dicere queam.

Leontopetalon.

Leontopetali radice maximè vtimur: digerendi facultatem & exiccandi excalfaciendique in tertio ordine poſſidet.

Lepidium.

Lepidium ex quarto eſt ordine excalfacientium, ſimile naſturcio, tum odore, tum guſtu, tum viribus: ſed minus eo deſiccat.

Leucas.

Leucas acrem poſſidet qualitatem exuperantem, temperaturam verò calidam ſiccámq; in tertio quodammodo ordine.

Leucacanthon.

Leucacanthon, quidam autem polygonaton, alij iſchiada nuncupant. huius amara radix eſt, ac proinde incidit, & exiccat in tertio ordine: in calfaciendo autem ex primo eſt ordine.

Leucoion.

Leucoij frutex vniuerſus extergentem facultatem poſſidet, ac tenuium partium, plus tamen flores: & inter hos qui ſint ſicciores magis etiam quàm virides, adeò vt & oculorum cicatrices craſſas extenuent. Tum menſes quoque decoctum eorum mouet, & locos partumque emortuum elicit: ac ſi bibatur, abortum facit. Eſt ergo id medicamentum, vt ſi quod aliud, amarũ. Ac ſi quis viriũ eius vehementiã multa aqua admiſta retundat ac mitiget, aut certè id genus aliquo, habebit & ad phlegmonem nõ malum medicamen. Sic decoctum eius ſi non merum fuerit, vteri phlegmonas identidem perfuſum ſanat, potiſſimum quæ diutino tempore ad ſcirrhi modum induruere. Sic cum cerato vlcera ægrè ad cicatricem peruenientia curat. Sunt verò etiã qui cũ melle & ad aphthas adhibeãt. Semen cùm eiuſdem ſit facultatis, aptiſſimum eſt duarum drachmarum menſura potum, tum menſibus ciendis impoſitũ cõuenire creditur, partũq; viuentẽ interfice-

re, ac mortuum eiicere. Radices ſimilis quoq; facultatis, niſi quatenus craſſioris ſunt eſſentiæ, & magis terrenæ, cum aceto lienes induratos ſanant. Nõnulli verò & phlegmonas induratas iis curant.

Leuce. Populus alba.

Leuce arbor miſtæ quodammodo temperaturæ eſt, ex aquea tepida & terrena extenuata eſſentia: quamobrem & abſtergentis facultatis eſt particeps.

Libanotus. Thus.

Thus excalfacit ordine ſecundo, deſiccat primo, habet quoque adſtrictionem puſillam. Sed minimum manifeſta adſtrictio eſt candido: cortex eius euidenter adſtringit: proinde ſanè ſtrennè quoque deſiccat, adeò vt ex ſecundo ſit ordine completo deſiccantium. Eſt autem craſſiorum partium quàm ipſum thus, & minimum habet acrimoniæ. Ob has ergo tum facultates, tum qualitates multus eſt eius vſus apud medicos in hœmoptoïcis, ſtomachicis, cœliacis, ac dyſentericis, non tantum iis quæ extrinſecus applicantur, ipſum admiſcentes, ſed & iis quę intrò in corpus ſumuntur. Ramus eius tum ſiccioris, tum calidioris eſt facultatis quàm ipſum thus, adeò vt ad tertium vſque exceſſũ perueniat. Habet verò etiã abſterſoriũ quiddam. Itaq; eo nomine & expurgare & implere quæ in oculis cõſiſtũt vlcera videtur, velut & myrrhæ, & ſtyracis.

Libanotides.

Libanotides tres ſunt, vna ſterilis, duæ fructum ferentes: omnes verò eiuſdem facultatis, emollientis & digerentis. Succus tum radicis, tum herbæ miſtus melli obtuſam oculorũ aciem ab humorũ craſſitudine emẽdat. Porrò eius libanotidis quæ ad coronas eſt vtilis, quã Romani roſmarinum nuncupant, decoctum regio morbo laborantes potum adiuuat. Omnes enim libanotides abſtergẽtis & incidentis facultatis participes ſunt.

Lignys. Fuligo.

Fuligo omnis exiccatoria eſt, ac proinde terreſtris eſt eſſentiæ, habẽs quaſdam etiã ignis qui materiã cõbuſſit, reliquias: ſed id puſillum eſt. Porrò tota natura terrena eſt, tenuiũ partiũ. Sed quæ ſpeciatim in ea differentię ſunt, eę

pro

pro vsta materia eueniūt: ex acriore & calidiore, tali etiā proueniente fuligine, ex dulciore simili quoque & hinc fuligine proueniēte. Primū enim thuris fuligine vtuntur in ocularias medicinas mista, eas videlicet quæ ad oculos etiānū phlegmone tētatos accōmodātur. atque etiānū fluxione vexātur, & vlcera habēt: nā & illa expurgat, & carne implet. Ad hæc vsurpāt quoque eā ad facultates quas vocāt calliblepharas. Prætereà terebinthinæ myrrhæque fuligo molestia caret, non aliter quàm thuris: sed styracis quodámodo valentior est: magis etiam picis liquidæ, qua etiā magis cedri. Porrò acrioribus vtūtur ad vitia superciliorum vocata ptila, & erosos oculorum angulos humidósque citra phlegmonē. At mollioribus mitioribúsque tum ad hæc, tum ad ea ad quę competere paulò superius diximus thuris fuliginem.

Libysticum.

Lybistici radix & semen ex genere excalfacientiū sunt, adeò vt & menses cieant, & vrinas prouocent, flatúsque extinguant.

Linospermon. *Lini semen.*

Lini semen esum flatuosum est, etiam si frigatur: adeò sanè recremētitia humiditate plenum est. Est verò etiā in primo ordine quodammodo calidum, ac humiditatis & siccitatis quodammodo in medio est situm.

Linozostis. *Mercurialis.*

Linozostide vtuntur omnes ad ventris purgationes duntaxat. Verùm enimuerò si quis eius facere periculū volet in cataplasmate, sanè admodum eam esse digerentis experietur facultatis.

Lonchitis.

Lōchitidis, eius videlicet quę semē habet triāgulare, cuspidis figura, radix potissimū quodāmodo similis est radici dauci: proinde vrinam ciet. Porrò eius quę scolopédrię similia habet folia, ea ad glutinanda vulnera idonea sunt viridia, sed sicca cum aceto lienes induratos sanant.

Lycion.

Lycion, siue pyxacanthon, arbor spinosa, ex qua lyciū quod vocant conficitur, id videlicet medicamentum li-

quidum quo ad sugillata vtuntur, & sedis orísque phlegmonas, vlcerationésque, tum hepetas, putredines, & vlcera contumacia, & aures pure fluentes, & intertrigines, ac paronychias. Est autem facultatis exiccatoriæ, compositũ ex diuersi generis substãtiis, quas ἑτερογενεῖς Græci vocãt: altera quidẽ tenuiũ partiũ digerente atque calida, altera terrestri & frigida, ex qua adstrictionẽ obtinet. Porrò hęc qualitas pusilla medicamẽto inest, digerit verò & desiccat non parum, nẽpe in secundo ordine: in calore autẽ mediis & symmetris proximum est: proinde ad varia hoc vtũtur medicamine, vt abstergente quidem † [ad putredines, & cacoethe vlcera:] vt contrahente verò, cœliacis, dysentericis, ac muliebri profluuio adhibentes. Lycium hoc in Lycia & Cappadocia plurimum prouenit. Sed indicum ad omnia valentius est.

† *Aliàs, quãdo id assumunt tãquã expurgans quæ pupillam obtenebrant.*

Lysimachios.

Lysimachios superantem habet qualitatem adstrictoriam, per quam & vlcera glutinat, erumpentemque ex naribus sanguinem emplastri modo illita reprimit: quin & reliquas sanguinis eruptiones sistere potest tum ipsa, tum succus eius multò magis. Pota dysenterias, sanguinis reiectiones, ac muliebre profluuium sanat.

Lychnis.

Lychnidos coronariæ semen calidum est secũdo quodammodo ordine, aut iam etiam tertio: siccum sanè eodẽ modo.

Lotos.

Lotus domestica, quã quidã triphyllon, hoc est trifoliũ nominant, vt mediocriter concoquendi vim possidet, sic etiam exiccãdi: in caliditatis frigiditatisque cõiugatione media quodammodo est, & tẽperata. Lotus autem agrestis plurima in Libya prouenit: semen eius secundi est ordinis excalfacientium, habétque nonnihil abstersorium. Porrò Aegyptiæ loti semen etiam in panes fingitur.

Lotos arbor.

Lotus arbor non ita multæ adstrictoriæ qualitatis est particeps, sed & tenuiũ partiũ est, & exiccatoria. Itaque

lignorum

lignorum aſſulæ deraſæ muliebri accommodantur profluuio, & dyſenteriis, & cœliacis affectibus. Decoquũtur uerò interim in aqua, interin in vino, nimirum prout vſus popoſcerit, nec infundũtur tantum, ſed & bibũtur. Quin etiam quòd pilos defluentes cohibeat, non mediocre ſignum eſt ipſum adſtringentis eſſe cuiuſdam, ſimiliter mediocriter deſiccantis facultatis. Dictum quippe eſt & in ſermõe de ladano eiuſmodi eſſe facultatis oportere, quod fluentes capillos eſſet cohibiturum.

Macer.

MAcer, cortex eſt, qui ex India conuehitur, guſtu multum acerbo, cum leuicula quadã acrimonia odorata, iucundũ ſanè redolens, vt pleraque aromata ſiue odorata quæ ex India cõuehuntur. Videtur itaque & ipſe ex miſta cõſtare eſſentia, pleraq; terrena frigida, paucula verò calida, & tenuiũ partium. Quãobrem valẽter deſiccat, adſtringitque: proinde cœliacis & dyſentericis miſcetur facultatibus, in tertio exiccantium conſiſtens ordine, in caloris frigoriſque differentia neutrum inſigniter efficiens.

Malabathrum.

Malabathri folium cum ſpica nardi ſimillimam facultatem obtinet.

Malache. Malua.

Malua, agreſtis quidem, digerentis paululum & emollientis leuiter eſt facultatis: hortenſis verò quãtò plus habet aqueæ humiditatis, tãtò facultate imbecillior eſt. Fructus eius tantò validior eſt, quantò & ſiccior. Porrò huius generis eſt & ea quæ anadendron malache nuncupatur, ſed efficaciſſima compræhenſarum in digerendo. Appellatur etiam Althea.

Mandragora.

Mandragora vincentem habet facultatem refrigeratoriam, adeò vt tertij ſit ordinis refrigerantium. Veruntamen nonnihil etiam caloris ineſt & in pomis humiditatis: proinde ſoporem ea conciliandi vim habent. Radicis cortex cùm ſit valentiſſimus, non tantum refrigerat: ſed & deſiccat. reliquum quod intus eſt, imbecillum eſt.

Marathrum.

Marathrum. *Fœniculum.*

Fœniculum tam valēter excalfacit, vt ex tertio ordine excalfacientium censeri promereatur: desiccat verò non æquè, sed ipsum quispiā in hoc primi esse ordinis posuerit: proinde lac procreat: quod si admodum desiccaret, nō sanè efficeret. suffusis eadem ratione auxiliatur, vrinas mensesque ciet. Porrò est & alterū fœniculum, quod præ magnitudine hippomarathrum nuncupant, cuius radix ac semen amplius quàm domestici, desiccādi vim obtinet: quocircà vētrem quoque eo nomine sistere videtur. Nec sanè manifesta illis inesse videtur adstrictio. Huius nō radix modò, sed & semē Cachryi assimile est, potestq; & calculos frāgere, & auriginosos sanare, mensesque & vrinas mouere, nō tamen lac cōgerere, sicut illud superius. Aliud est hippomarathrum, cuius semen rotundum est & acre, simile semini coriandri, facultate quidem hippomarathro simile, seu debilius.

Mastiche.

Mastiche candida quidem, & Chia consueto more cognominata, quodammodo ex cōtrariis cōposita facultatibus est, adstringente videlicet & emolliente. Proinde stomachi, ventris, intestinorū, iecorísque inflammationibus competit, vtpura secundo ordine excalfaciēs & desiccās. Nigra verò, quę Aegyptia cognominatur, tum magis desiccat, tum minus adstringit: quamobrem aptior est ad ea quæ validiorem digestionem per halitum exposcunt: hac ratione furunculis bonum est remedium. Porrò oleū vnguentúmque mastichinum ex Chia conficitur, non admodum sanè ex Aegyptia. Cæterum similis est & ipsum mastichæ facultatis.

Melanthium. *Nigella.*

Melanthiū excalfacit atque desiccat tertio ordine. Videtur etiam tenuium esse partium: hoc enim nomine catarrhos sanat in linteo admotum, atq; assiduò olfactum. Quin etiam si intrò in corpus sumatur, vel maximè flatus extinguit. Vnde constat essentiæ ipsum esse subtilis, & ad vnguem à caliditate elaboratæ. Proptereà sanè etiam amarum est. Ostēsum verò in quarto horum voluminum est,

quòd cùm ad extremam tenuitatem atque elaborationẽ terrena pertingit ſubſtantia, amara proueniat qualitas. Itaque mirum non eſt ſi lūbricos interimat nõ eſum modò, ſed etiam foris impoſitũ. Siquidẽ & id præſtare poſſe ſaporem amarum monſtratum eſt. Nec ſanè etiam mirandũ ſi lepras, clauos, myrmecias eiiciat, ei præſertim qui in ſuperioribus libris compræhẽſorum haud eſt immemor. Sic verò etiã orthopnœam iuuat, & menſes prouocat, qui vtiq; ob craſſitiem aut viſcoſitatẽ retenti fuerint. In ſumma verò, vbi ſectione, exterſione, deſiccatione, excalfactione eſt opus, præſtantiſſimum id remedium eſt.

Melilotum.

Melilotum miſtæ facultatis eſt: habet enim quiddam adſtringens: ſed & digerit & cõcoquit: copioſior enim in eo eſt ſubſtantia calida quàm frigida.

Mel.

Mel deſiccat & excalfacit ordine ſecundo. Eſt autem ſimplicis, quoad fieri poteſt, tum facultatis, tum temperamenti, extergentis, vt nobis appellare mos eſt, medicamentorum ſpeciei exiſtens. Porrò coctum minus acre abſterſoriúmque redditur: itaque ad ſinuoſorum vlcerũ glutinationes eo vtuntur. Cæterum ſi quod mel amarum eſt, ceu Sardoum, clarum eſt & ipſum miſtæ eſſe facultatis, tanquam ſi noſtrum quiſpiam ei abſinthium admiſcuiſſet. Sed & Sacchar, vt vocãt, quod ex India atque felici Arabia conuehitur, in calamis, vt aiunt, concreſcit, & ipſum mellis eſt ſpecies, minus certè noſtrate dulce, ſed adſimiles ei vires obtinens, quod ad abſtergendum deſiccandum, & digerendum attinet. Porrò quatenus nec inimicum ſtomacho eſt ceu noſtras, nec ſitim afferens, eatenus ab illo ſubſtantia differt.

Meliſſophyllon. Citrago.

Meliſſophyllũ marrubio ſimile eſt facultate, ſed plurimũ ab eo vincitur: quãobrẽ nec vtitur eo quiſpiã. Superuacaneũ ſiquidẽ foret præſente marrubio, cuius tãtus eſt vbique terrarũ prouẽtus, velle vti meliſſophyllo: cæterũ ſi cui fortè ad manũ quãdoq; marrubiũ nõ fuerit, illo vti liceat, modò non exciderit quantò ab hoc exuperetur.

Meſpilum.

Meſpilum, alij tricoccũ nominant, quòd tria intus in vniuerſum gerat grana, quorum vnũquodque arboris eſt ſemen, ceu ea quæ in malis inueniuntur, ipſius mali: & nuclei, ipſius vitis: & ficus, minuta illa grana quas cẽchramidas Græci vocãt. Arboris huius fructus admodũ acerbus eſt, vixq; edi poſſit, vẽtrẽ ſtrenuè coercẽs. Quin & in germinibus & foliis acerba hæc qualitas nõ pauca reperitur.

Medion. *Trifolium odoratum.*

Medij radicem contrà atque ſemen ipſum temperatã eſſe contigit: nam illa quidem auſtera eſt, & fluxiones cohibet cùm alias, tum verò etiam profluuium muliebre quod vocant. At ſemen tantum abeſt vt tale quid efficiat, vt etiam menſes cieat, nimirum tenuium partium, & incidendi facultatis.

Mecon. *Papauer.*

Papauer alterũ rhœas nuncupatũ eſt, quòd ſcilicet celeriter flos eius defluat. Alterum domeſticũ, quandoquidem colitur. Quin & alteræ duę ſunt ſpecies ſylueſtris papaueris: alterum velut incidentem calicẽ ſuſtinens, alterũ longiorẽ quàm illud calicẽ obtinẽs, totũ autem procerius ac ſqualidius. Ab hoc ſuccus defluit, atque hinc eſt quòd hanc ſpeciem quidam rhœada nominent. Porrò omnium facultas refrigeratoria eſt. Cæterum ſatiui ſemen, quod & thylacite cognominant, mediocriter ſomnum conciliat, viſu candidum: proinde pani ipſum inſpergunt, ac melle maceratum edunt. At eius quod primo loco recenſuimus, cuius florẽ celeriter decidere poſuimus, validius ſemen refrigerat: itaque nequaquam eo quis innoxiè ſolo vti poſſit, ſicut ſatiuo ſiue domeſtico melli admiſcens. Admodum verò ſi ita ſumptum ſit, ſomnum conciliat. Cæterum puſillum eius inſpergunt iis quæ ex melle conficiuntur bellariis, atque itriis, panibúſque. Porrò tertio loco dicti ſemen atrum etiam medicamentoſum eſt, admodum refrigerans. At quod quarto loco poſitum eſt, omniũ eſt medicatiſſimũ tum in ſemine, tũ in caliculis, tũ in foliis, tum in ſucco. Validè enim refrigerat, ad ſtuporẽ vſque & mortem perducens. Sed medici quò probè eo

vtantur,

quadam partiu[illegible] **Meum.** [illegible] frigiditatis vehemen-[illegible] Meum [illegible]dunt. Est enim ex quarto & vltimo refrigerantium ordine. Porrò quo pacto maximè ex methodo mistionem facere oporteat, non est præsentis tractationis proprium, sed eius quæ de componẽdis medicamentis agit, quæ post hoc opus à nobis exponetur.

Mecon ceratitis. Papauer cornutum.

Papauer cornutum nominatum quidem sic est à semine leuem inuersionem habente, velut & fœnumgræcum: vt bouis cornu esse videatur simile. Vocatur porrò à quibusdam paralium, quãdoquidem vt plurimum iuxta mare nascitur. Vim habet incidendi, & abstergendi. Itaque radix herbæ in qua decocta ad dimidium, hepaticos affectus adiuuat. Porrò folia & flores sordida admodum & contumacia vlcera iuuant: sed ea reiicere oportet vlceribus iam expurgatis. Adeò enim abstergere valent, vt & puræ quoque carnis nonnihil eliquent. Hoc virium robore non sordem duntaxat, sed & crustam vlceribus detrahit.

Mecon Heraclea. *Papauer Herculeum.*

Papauer herculeum. vocatur verò & aphrodes, hoc est spumosum: eo quòd totum candidum est & spumosum, exile. Semen habet pituitam expurgans.

Melea. *Malus.*

Malus non omnis eiusdem naturæ est, velut nec eiusdẽ fructus. Quippe quædam mala dulcia sunt, quædam austera, nonnulla acida, alia extremè exoluta & aquea: & sanè in istis aqueum exuperat: vt temperies eorum sit tum humidior, tum frigidior: in acerbis autem terrenum frigidum. In austeris verò tum istud, tum aqueum frigidum, sicut in dulcibus aqueum temperatum. Sic quoque succi cortices, foliaque arborum inter sese dissident. Itaque si austeriora sint atque acidiora, vulnera illis glutinare possis, tum in phlegmonarum principio influxionem repercutere, ac stomachum ventremque exolutum, ac languidum roborare: at aquosioribus mediocres phlegmonas incipientes & gliscentes remittere. Sed hæc iam ad curandi rationem attinent: proinde ea citius etiam relinquenda.

Porrò

Porrò quòd pluri... *Mespilum.*
dáque insit humiditas: vel hinc ...quat, quod ... nium nullus omnino succus durare, ac vetustatem ferre possit, verùm acescant corrumpantúrque vniuersi. Solus enim cydoniorũ & struthorum (utpote quæ propter vincentem adstrictionem minus cęteris sunt humida) succus coctus cum melle durare potest, tametsi ipse per se nõ ita durare queat.

Melea persice. *Malus persica.*

Melea persice, hæc vulgò nunc ab omnibus vocatur Persice tantum, illo videlicet omisso Melea. Ipsa igitur arbor in germinibus & foliis vincentem habet amarã qualitatem: proinde folia eius trita & super vmbilicum imposita lumbricos necant. Alioqui sanè etiam digerens medicamen est. Fructus eius, nempe esculentum hoc persicũ, humidior est & frigidior temperie.

Melea armenice. *Malus armenica.*

† προκόκκιον.

Melea armenice, huius vetus nomen deficit. Vocant enim omnes tum fructum tum arborẽ † præcocion. Fructus humidior frigidiórque est, vtrunque secundo quodammodo excessu perpessus.

Melea medice. *Malus medica.*

Melea medice, huius fructus non amplius malum medicum, sed ab omnibus citrium nuncupari adsolet: in semine quidem vincentem habens qualitatem acidã & siccam, vt ipsum tertij sit ordinis resiccantium refrigerantiumque: in cortice verò itidem desiccantem temperiem est sortitus, non parum tamen habentem acrimoniæ: proinde desiccat hic secundo excessu, non tamen frigidus est, sed aut temperatus, aut paulò infrà. Porrò caro eius pariter crassi succi est, & pituitosa frigidáque. Nam & ipsa editur sicut & cortex. semen omne edi ineptum est, tum humidum illud & acidum, de quo primùm disserui, & nucleus qui in illo inuenitur, id quod reuera semen est. Hic amarus est, & digerendi videlicet siccandique facultatem obtinens, secundo quodammodo ordine à temperatis recedens. Folia verò denique exiccandi ac digerendi vim obtinent.

Meum.

quadam partiu

Meum.

Meum, huius radices perutiles ſunt, calidæ tertio ordine, ſiccæ ſecundo: proinde vrinam menſesque ciere volentes hoc vtuntur pharmaco. Sed ſi pluſculum ſumatur, capiti dolorem mouet, vtpote cùm pluſculum ſit calidum quàm ſiccum: quippe cùm humiditatem crudiuſculam etiamnum & flatuoſam caliditatem ad caput deferat, atque ita ipſum afficiat lædatque.

Milax tracheia, hoc eſt aſpera.

Milax trachea clauiculis plena eſt. Variè nanque arboribus circumuoluitur ſurſum deorſum. Folia leuiter acria guſtantibus ſunt, & alioqui vtentibus calida.

Milax leia, hoc eſt læuis.

Milax lea quodammodo iam dictæ ſimiles vires obtinet.

Morea. Morus

Mori fructus maturus quidem ventrem ſubducit, immaturus verò vbi aruerit, admodum reſtringit. Itaque ad dyſenterias accommodus eſt, & affectiones cœliacas, & quaſcunque alias fluentes: contunditur autem, ac obſoniis commiſcetur, velut rhoï fructus: aut ſicui ita videatur, ex aqua aut vino bibat. Porrò quòd maturorum ſuccus ad ſtomatica medicamenta ſit vtilis, propter eam videlicet quæ ineſt illi adſtrictionem, neminem latet. Præterea ad alia complura particularia, quæ mediocrem poſcunt adſtrictionem competit. At matura mora præter acerbitatem & aciditatem ſortita ſunt: & tota adeo arbor in omnibus ſuis partibus miſtam aliquam vim obtinere videtur ex reſtringente & purgante compoſitam. Attamen in radicis cortice purgatoria cum quadam amaritudine exuperat, adeò vt & latum lumbricum interficiat. In aliis autem partibus reſtringens vincit: in foliis tamen & germinibus quodammodo media vtriſque temperies eſt.

Myagros.

Myagri ſemen pingue eſt: nam ſi tundatur, oleoſum quid effundit, quod emplaſticam vim obtinet.

Mycetes. Fungus.

Fungus

Fungus frigida humidaq; admodum ... obrem etiam proximè ad deleteriam & enecantem facultatem accedit: & sanè inter eos sunt qui interficiant, potissimum qui ex natura mistam habent qualitatem putredinosam.

Myle.

Myles radix paruo bullo similis est facultatis, contrahentis: nã cum farina ærina, hoc est lolij, apertam vuluam sanare scribit Dioscorides.

Myos ὦτis. Auricula muris.

Myos ὦtis, quidam verò myos ωτα: desiccat secundo ordine: cæterum nullam euidẽtem caliditatem possidet.

Myrice. Tamarix.

Myrice abstergentis est accidentis facultatis, absque perspicua desiccatione: habet verò etiam adstrictionem nonnullam. Has ob qualitates facultatesq; admodum prodest lieni indurato decocta cum aceto, aut vino, siue radice, siue foliis, siue extremis ramulis. Sanat porrò dentium dolores. Cæterum fructus & cortex non paucam sortita sunt adstrictionem, adeò vt gallæ omphacitidi proxima sint, nisi quòd acerbitas euidens est in galla, sed myricę fructui temperatura inest inæqualis: immista est enim naturæ eius multa partium tenuitas, atque vis abstergendi: quod sanè gallæ non accidit. Attamen vbi galla fortè ad manum non erit, eo vti liceat ad omnia ad quæ illa vtimur: in eisdem & cortice. Porrò myricę combustæ cinis admodũ desiccatoriæ facultatis est, plurimam habens abstergendi & incidendi facultatem, pauxillam adstringendi.

Meriophyllon.

Meriophyllon vsq; eò desiccatoriæ facultatis est, vt vulnera glutinet.

Myrrhis.

Myrrhis, quidam myrrhan nominãt: radicem habet odoris iucundi, & dulcem, quæq; menses moueat, tũ ea quæ thoracem ac pulmonem degrauant, purgantem. Itaque ex secundo ordine fuerit excalfacientium, adiuncta

quadam

quadam partium tenuitate.

Myrrhine. Myrtus.

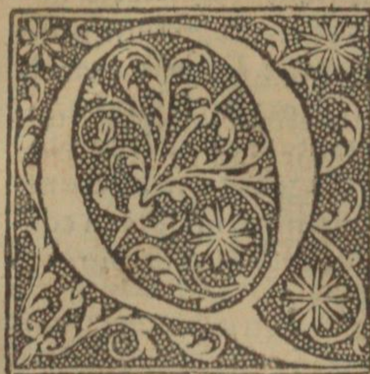
Myrtus, ex contrariis ſubſtantiis hæc planta conſtat: vincit tamen in ea frigidum terrenum. Habet verò etiam tenue quiddam calidum. Itaque valenter deſiccat. Porrò tum folia, tum germina, tum fructus, tum ſuccus, non parum inter ſe in adſtrictione diſſident. Porrò quod ramis & trunco adnaſcitur tuberoſum, quam quidam myrtada nuncupant, quãtò dictis ſiccius eſt, tãtò & deſiccat & adſtringit vehemẽtius. Quidã id tondentes reponunt, poſteà vino ſubigentes in paſtillos formant. Folia item arida viridibus plus deſiccant: miſcetur enim virentibus humiditas quædam. Porrò ſuccus non tantum ex virẽtibus foliis exprimitur, ſed & fructu. Reſtringendi vim hæc omnia habent tum foris impoſita, tum intrò ſumpta in corpus: quòd ſcilicet nondum vllam deleteriam aut purgatoriam ſubſtantiam habeant admiſtam.

Moly.

Moly, hoc quidam vocant Peganon agrion, hoc eſt rutam ſylueſtrem, Nonnulli Harmolan, Syri Beſaſan, ſicut Cappadoces Moly, quia radicem habeat nigram, & florem lacteum. vis eius tenuium partium eſt, & calida tertio ordine: vnde & craſſos humores deſiccat: ac digerit, & vrinam mouet.

GALENI DE SIMPLICIVM MEDICAMENTORVM Facultatibus, Liber octauus.

THEODORICO GERARDO GAVDANO interprete.

VANTVM itaque reliquum eſt facultatis ſecundum naturam, id hoc libro dicetur: nec id quidem omne, ſed tantum effectricium qualitatũ actiones. Nam totius ſubſtantię plãtarum opera poſteà per ſe exponã. Commonefactis itaque lectoribus de iis quæ ſuprà tractauimus, nempe quòd cuiuſque ſimplicis facultatis in maioris minoriſque ratione diſcriminationem quatuor ordinibus notauimus, quódque perſpicuis limitibus cuiuſque ordinis latitudinem circũſcripſimus, tum quòd inueniendarum facultatum rationem quãdam ac viam docuimus, horúmque omnium demonſtrationes confecimus, ac ſcopos poſuimus, & cuiuſque facultatis iudicandi normas tum peculiares, tum cõmunes: ſic iam reliqua adiiciemus, hortantes, ſiquis ſit qui in ſuperioribus verſatus non ſit, vt aut hæc omnino relinquat, aut ſi amans laboris eſt, ab initio prius totum opus perlegat. Siquidem prius quàm in illis exercitatus fuerit, obſcura omnia & demonſtrationis expertia videbuntur dicenda.

Nardu ſtachys. *Spica nardi.*

NArdi ſpica excalfacit exceſſu primo, deſiccat ſecundo iam completo. Compoſita eſt ex adſtringente ſufficienter ſubſtantia, & acri calida non multa, & quadam leuiter amara: ex his conſtans facultatibus radix & ad iecur, & ad ſtomachum

rationabi-

rationabiliter conuenit tum pota, tum extrinſecus impoſita. Vrinam ciet, morſus ſtomachi ſanat, in ventre ac inteſtinis conſiſtentes fluxiones deſiccat, ad hæc & eas quæ in capite & thorace. Valentior eſt vocata Indica, quę nigrior eſt quàm Syriaca.

Nardus Celtica, hoc eſt Gallica.

Nardus Gallica iam dictis ſimilis quadantenus in genere facultatis eſt: cæterum ad omnia imbecillior, prætterquam ad prouocandam vrinam. Siquidem calidior illis eſt, ſed minus adſtringit.

Nardus orea, hoc eſt montana.

Nardus montana, quæ & thylacitis, & pyritis nuncupatur, plurima in Cilicia naſcitur, ſed prædictis debilior.

Narthex. Ferula.

Ferulæ ſemẽ excalfacit & attenuat. Cæterum id quod intus ineſt, quod medullam vocant, adſtringentem qualitatem participat, cuius nomine ſanguinem ſpuentibus & cœliacis conuenit.

Napy.

Napy calfacit & deſiccat ordine quarto.

Narciſſus.

Narciſſi radix vſqueadeò exiccandi facultate pollet, vt & maxima vlcera conglutinet vel ad inciſiones vſq;, quæ circa tendones accidunt. Habet verò quiddam abſterſorium & attractorium.

Neuras. Poterium.

Neuras, quidam Poterium vocant: deſiccandi abſque morſu facultatem poſſidet, adeò vt & neruos inciſos glutinare credatur. Radices eius potiſſimum eiuſmodi vim obtinent: quin & decoctum earum quidam exhibent iis quibus affecti ſunt nerui.

Nerium, aut Rhododaphne.

Nerium aut Rhododaphne, notus omnibus frutex, foris quidem illitus digerendi vim obtinet. Porrò ſi intrò in corpus aſſumatur, pernicioſus ac venenoſus non

tantum hominibus,ſed pleriſque etiam pecudibus eſt.

Nymphea.

Nympheæ tum radix,tum ſemen deſiccandi vim habet citra morſum. Itaque ventris profluuia cohibet, ſemenq; ſiue per inſomnia,ſiue alio pacto immodicè profluens retinet. Iuuat porrò etiam dyſentericos. Cæterum nymphea quæ candidam habet radicem,potentioris eſt facultatis,vt & muliebri medeatur profluuio. Verũ & hæc, & ea quoque quæ atram habet radicem, ex vino nigro auſtero bibitur. Porrò nonnullam habent quoq; & abſtergendi potentiam. Itaque & alphos ſanant, & alopecias. Cæterum ad alphos macerantur aqua,ad alopecias, pice liquida. Sed ad hæc aptior eſt ea cuius radix nigra eſt, ſicut ad alia,cuius alba.

Xanthium.

XAnthium vocatur etiam phaſganium. Semen digerendi vim obtinet.

Xyris.

Xyris: quidam xyrida: tenuium partium,attractoriæ,digerendi,ac nimirum etiã deſiccandi eſt facultatis cùm radix, tum multò etiã amplius fructus qui quidem & vrinam ciet,& lienes induratos ſanare poteſt.

Xiphion. Gladiolus.

Xiphij radix, & maximè altera illa quæ ſuperior eſt, attrahentem,digerentem,& deſiccantem ſcilicet facultatem etiam poſſidet.

Oe. Sorbus.

SOrbus arbor,cuius fructus Græce ὄα vocãtur, & à pleriſq; ὄυα,hoc eſt ſorba nominantur, adſtringẽtẽ obtinet qualitatem, ſed multò imbecilliorẽ quàm meſpilus: proinde ſanè etiam eſui iucunda eſt, minúſque quàm meſpilus ventrem conſtringens.

Oenos. Vinum.

Vinum ex ſecundo eſt ordine excalfaciẽtium: ſed quod admodum vetus eſt,ex tertio: ſicut muſtũ quod vocãr,ex primo. Caliditati eius proportione reſpondet ſiccitas.

Olynthi. Großi.

Groſſi acrē vim poſſidēt propter ſuccum totius arboris communem qui illis ineſt. Coctì itaque duros tumores diſcutiunt, crudi verò myrmecias & thymos eiiciunt.

Cloſtium.

Oloſtium deſiccandi vim habet cum adſtrictione: quāobrem ipſum ad rupta potui exhibent.

Olyra.

Olyra mediā tritici & hordei naturā poſſidet, tā vt nutrimētū, q̄ vt medicamētū. Ex illis igitur de iſtis colligito.

Onagron.

Onagron aut onathera, aut onathyris, huius radix arefacta vinoſum quiddam redolet. Sed & facultatis vini eſt maximè.

Onoſma.

Onoſma, vel oſmas, vel phlonitis, vel ononis, ex acri & amara cōſtat ſubſtantia: proinde quoque creditur fœtus necare & eiicere, foliis eius in vino potis.

Onobrychis.

Onobrychis rareſaciendi digerendiq́ue vim obtinet: proinde folia eius virentis etiamnum, illita ad morē cataplaſmatis, phymata digerunt: areſactæ verò ſi cum vino bibantur, ſtrangurias ſanant. Quinetiam ſudores elicit cum oleo inuncta.

Ononis.

Ononis radicem habet tertio quadantenus ordine excalfacientem. Radix eius maximè eſt vtilis, habens quippiā & abſterſoriū & inciſoriū. Itaq; nō tantū vrinas prouocat, ſed & lapides cōſtringit. Eadē facultate & cruſtas detrahit. Vtuntur porrò ea quoque & ad dentiū dolores: collui videlicet eam in oxycrato coctam præcipientes.

Oxos. Acetum.

Acetū in primo horum commentariorū miſtæ eſſe ſubſtantię, nempe frigidę pariter & calidę, eiúſque vtriuſque tenuiū partiū demōſtratū eſt. Cæterū calidā frigida exuperat. Porrò magnam deſiccandi facultatē obtinet, adeò vt ſit tertij ordinis deſiccantium iam completi, vtique cū validum extiterit.

Oxyacanthos.

Oxyacanthus. Hæc arbor vt piro ſyueſtri ſimilem habet ſpeciem, ita & vires nõ diſſimiles: quin & ipſi fructus piri quidem ſylueſtris, prorſum atq; abſolutè amarus eſt: cæterum oxyacanthes & tenuium eſt partium, & paulum quiddam inciſiuum obtinet. Porrò arboris huius fructus, piri ſylueſtris fructui ſimilis non eſt, verùm myrthis, ſcilicet rubens & rarus. Habet verò & nucleos. Porrò non eſus tantum, ſed & bibitus affectus omnes fluxionũ, quos ῥοώδεις Græci vocant, cohibet.

Opus, ſiue ſuccus.

Opus, ſiue ſuccus cyrenaïcus quidem omnes & caliditate & tenuitate exuperat, ac proinde etiam omniũ maximè per halitum digerit: quanquam ſanè & reliqui admodum calidi ſunt & ſpirituoſi: ſiquidem plurima eorum pars, eſſentiæ aëriæ eſt & igneæ. Porrò complures habentur ſucci. Quauis nãque radice inciſa aut caule, quod ex vulnere craſſum ac lentum effluit, ſuccus eſt: cæterum ſpecialius, & velut per excellentiã quandã Cyrenaïcum ita nuncupant, & Medicum, & Syriacum.

Origanus.

Origanus, heracleotica quidem efficacior eſt onitide: ſed agreſtis, quam quidam Panaces heraclium, alij Conyllem cognominant, valentior vtraque eſt. Omnes verò incidendi, extenuandi, exiccandi, calfaciendíque facultatẽ poſſidẽt: hæcque tertio exceſſu obtinent. Porrò ea quam Tragoriganum appellitant, aſſumpſit etiam adſtrictionis quippiam.

Orobos. Eruum.

Orobus deſiccat quidem exceſſu ſecundo intenſo, calfacit verò primo. Porrò quatenus amaritatis eſt particeps, eatenus incidit, extergit, atq; obſtructiones expedit. Cæterum ſi ſumatur copioſè, ſanguinem per vrinas euocat.

Orobanche. Eruangina.

Orobanche ſiccæ frigidæque temperaturæ eſt in primo ordine.

Oryza.

Oryza habet adſtrictorium quippiam: quare mediocriter ventrem ſiſtit.

Orchis. Teſticulus canis.

Orchis, nuncupatur & herba hæc Cynos orchis. Radici eius bulboſæ ac geminæ vis ineſt, humida & calida, ac guſtantibus dulciuſcula eſt. Cæterum maior radix multã videtur habere humiditatem excrementitiã, & flatuoſam: quapropter epota venerem excitat. Altera verò, minor videlicet, econtra, nimirum admodum elaborata: vt ſit eius temperamentum ad calidius & ſiccius vergens. Itaq; hæc radix tantum abeſt vt ad coïtum ſtimulet, vt etiã planè contrà cohibeat ac reprimat. Edũtur bulborũ more toſtę.

Orchis. Serapias.

Orchis, quem & Serapiada nuncupant, ſicciorem facultatem obtinet quàm vt primi ordinis haberi mereatur, quocircà nec perinde ad venerem accommodus eſt. Oedemata illitus diſcutit. vlcera ſordida expurgat. herpetes ſanat. Siccatus multò amplius deſiccat. Nam & putreſcẽtia contumaciáque vlcera ſanitati reſtituit: quippe cùm & ſubadſtringens ſit, ac proinde etiam ventrem ex vino potus ſiſtit.

Oſiris.

Oſiridi herbæ, ex qua fiunt & cacoremata, amara ineſt qualitas, & obſtructiones expediendi facultas. Quare & in iocinore conſiſtentes adiuuat obſtructiones.

Pancration.

PAncratium. Radix huius ſcillæ ſimilem guſtum refert. Quare ea quidem pro ſcilla, ſi ea non adſit, vtuntur: efficit enim omnia in genere quidem ſimiliter, ſed longè imbecillius.

Paliurus.

Paliuri folia & radix adeò nõ obſcuram habẽt adſtringendi facultatem, vt & ventrẽ fluentem cohibeant: adeóque digerunt, vt & phymata curẽt, quę quidem nõ admodum phlegmonode ſunt & calida. Fructus porrò tantam obtinet incidendi vim, vt & calculos veſicæ comminuat, & pectoris pulmoniſque excretionibus auxilietur.

Papyrus.

Papyrus ipſa quidem per ſe in vſum medicinalẽ haud ingreditur. At macerata aut vſta vtilis efficitur. Igitur oxycrato vinóve macerata recentia vlcera glutinat, maximè in circulum circũpoſita. Verùm hîc quidẽ eſt ceu materia quę medicamina ſanantia accipiat: at vbi vſta fuerit, medicamen eſt exiccatorium, velut & chartæ combuſtæ cinis niſi quatenus infirmior eſt quàm papyri.

Panax Heracleum.

Panaces Heracleũ. Ex hoc fit vocatus opopanax, radicibus eius & caulibus ſcilicet exciſis. Porrò opopanax ipſe longè eſt ad plurimos vſus aptiſſimus, vtpote excalfaciens, emolliens, & digerens: ponatq; ipſum quiſpiam in calfaciendo tertij ordinis, in deſiccãdo verò ſecundi. Cortex radicis exiccatoriũ ſimul & excalfactorium eſt medicamentum: ſed minus quàm ſuccus. Quin & nonnullam habet abſtergendi facultatem. Quare eo quoque vtimur & ad nuda oſſium, & ad vlcera maligna & contumacia. Sufficiẽter enim talia carnẽ procreãt, ſcilicet abſtergẽdo ſimul ac deſiccãdo, nec ita magnopere calfaciẽdo, quæ omnia ad carnem generandam neceſſaria ſunt: velut in libris De curandi ratione oſtendimus. Fructus calidus & ipſe eſt, ac menſibus mouendis medicamen accommodũ. Cæterum neſcio quo pacto nunc omnes ex more non panaces, ſed panaca herbam hanc vocitent.

Panaces Aſclepeum.

Panaces Aſclepeum minus eſt calidum ſuprà dicto panace: quamobrem floribus eius & ſemine melli miſtis, ad vlcera, phymata, & phagedænas vtuntur.

Panax Cheironeum.

Panaces Chironeum & ipſum ſimilem prædicto facultatem poſſidet.

Paronychia.

Paronychia ab effectu nominata eſt: ſanat enim paronychias: vt & refert Dioſcorides, fauos quoque. Vis eius eſt tenuium partium, & exiccatoria, morſu vacans. Talia enim ſint oportet quæ paronychias ſanãt. Porrò ſatis cõſtat tale

ſtat tale

ſtat tale eſſe idoneum ad digerendos affectus omnes qui digeri poſtulāt. Talia enim ſunt quæ cùm ex tertio ſint ordine excalfacientium & deſiccantium, velut & hoc, eſſentiæ inſuper ſubtilis ſunt.

Pentaphyllum.

Pentaphylli radix deſiccat vehemēter, minimum verò acris eſt: quare multo eſt vſui velut alia quoq; omnia quæ cùm ſint tenuium partium, citra morſum deſiccant. Eſt enim hæc radix deſiccatoria ex tertio ordine, minimū habens euidentis caliditatis.

Peplos.

Peplos quidam verò mecona aphrode, & hic frutex ſuccum habet ſimilem tithymallis, cùm in aliis, tum quia purgat ceu illi.

Peplium.

Peplium, & hic quoque fruticulus ſuccum obtinet ſicut tithymalli: naſciturq́ue plerunque ad mare, radicem habens ſuperuacuam, vt & peplos: ſuccum verò validum, nō tamen admodum vtilem: ſed ſemen vtile eſt & flatuoſum, ſimiliter ſemini pepli purgans.

Peperi. Piper.

Piperis radix vires coſto ſimiles potiſſimum obtinet. Porrò fructus nuper quidem admodum germinantis, lōgum piper eſt: quare etiam maturo humidius eſt. humiditatis eius indicium eſt, quòd facilè repoſitum perforetur, ac non protinus mordicet, ſed pòſt paulò incipiat, verū pluſculum duret. Porrò fructus qui velut omphax eſt, piper album eſt, nigro quidem acrius. Nam illud iam quaſi ſuperaſſatum eſt, & ſuperexiccatum. Verùm vtrunque valenter tum excalfacit, tum deſiccat.

Perſea.

Perſeæ folia adſtringentem vim modicè participant, adeò vt queant etiam nōnunquam vtiliter ſanguinis eruptione affectis partibus imponi.

Periclymenos. Volucrum maius.

Periclymeni vtilis eſt tum fructus, tum folia, adeò vehementer incidentis pariter & excalfacientis facultatis, vt ſi

pluſculum

pluſculum bibantur, vrinam ſanguinolentam efficiant, principio quidem vrinam duntaxat mouentia: porrò foris cum oleo illita excalfaciunt. Iuuant & lienoſos difficulter ſpirantes. Competens potionis menſura eſt drachmæ vnius cũ vino. Porrò deſiccat quoque ſemen: & quidam aiunt, ſi copioſius bibatur, ſterilitatem bibentibus afferre. Sed & ſunt qui certum dierum numerum ad talẽ potionem præfiniũt, vt Dioſcorides, qui ſeptem & triginta eos tradi refert. Hic etiam vrinam cruentam reddi à ſexto die memorat.

Periſtereon.

Periſtereon, Appellata eſt inde adeò, quòd in ea periſteræ, hoc eſt columbæ verſentur. Vim habet hactenus deſiccantem, vt vulnera conglutinet.

Petaſites.

Petaſites ex tertio eſt ordine deſiccantiũ. Quamobrem ad cacoëthe & phagedænica vlcera eam adhibent.

Petroſelinum.

Petroſelini ſemen maximè vſui eſt, cùm tota etiam herba vnà cum radice ſimilem ſed imbecilliorem facultatem ſortiatur. Eſt autem vt guſtu acre cum amaritudine, ſic & in operibus calidum, vnà cum incidendi effectu. Hinc mẽſes & vrinas affatim prouocat. Eſt & aphyſon, hoc eſt, flatus extinguit. Fuerit itaq; & ipſum tertij ordinis tum excalfacientium, tum deſiccantium. Porrò Cilices, id modò petroſelinon appellant, quod natum eſt in Amano. Sed id ſmyrnium potius fuerit, quàm petroſelinum. Non tamen ita multum à petroſelini viribus abeſt.

Peucedanum.

Peucedani radice quidem maximè, ſed tamen etiã ſucco & liquore vtimur. Sunt autem omnia hæc eiuſdem ſpeciẽ facultatis: ſed valentior ſuccus, admodum excalfaciẽs & digerens: quare affectibus omnibus circa neruos conſiſtentibus conuenire creditur, tum morbis in pulmone thoracéque ex craſſitudine & viſcoſitate humorum prouenientibus. Atque intrò quidem in corpus ſumptus, ſed tamen etiam olfactu prodeſt. Porrò quòd incidat & extenuet,

tenuet, ſæpe etiam dentium perforatorum dolores cauitati impoſitus protinus ſedauit, quia videlicet tenuium eſt partium, & excalfactorius. Quinetiam lienes induratos iuuat nempe incidendo, digerendo atque extenuãdo craſſos humores: ſed & radice ad hæc vti liceat, quæ & ſquamas celerrimè ab oſſibus detrahit, quia videlicet validè deſiccat, minus tamen quàm ſuccus excalfaciens. Et vlceribus contumacibus remedium eſt optimum arida illita: ipſa enim expurgat, carnem inducit, & ad cicatricem perducit: excalfaciens quidem ordine ſecundo iam completo, deſiccans verò tertio iam incipiente.

Peganon. *Ruta.*

Ruta agreſtis ex quarto eſt ordine excalfacientium & ſiccantium: domeſtica verò ex tertio. Eſt autem non ſolũ guſtu acri, ſed & amaro. Ex quo ſanè etiam digerere atq; incidere craſſos lentóſque humores poteſt. Ob eam vim & vrinas mouet. Quin & tenuium eſt partium, flatúſque extinguit. Quare ad inflationes competit, ac veneris appetitum cohibet, digeritque atque exiccat ſanè ſtrenuè: eſt enim eorum ex numero medicamentorum quæ valenter deſiccant. Porrò quod ſuperius moly & baſanum nominari diximus, & ipſum vtique fuerit ruta ſylueſtris.

Piſſa. *Pix.*

Pix ſicca quidem deſiccat & excalfacit ſecundo à mediocribus ſiue ſymmetris exceſſu: ac plus deſiccare poteſt quàm excalfacere. Humida verò econtra, plus videlicet calfacit quàm deſiccat: habétque nonnullam partium tenuitatem, quo & aſthmaticos & purulentos adiuuat. Satis eſt autem cyathi linxiſſe menſuram melli miſtæ. Sed & abſtergendi quandam vim habent, atque concoquendi digerẽdique: veluti & in guſtu leuem amaritatẽ & acrimoniã. Sic leproſos vngues eximũt miſtæ cũ cera, lichenáſq; detergũt: cõcoquũt itẽ duros & crudos tumores oẽs cataplaſmatis inditæ. Ad ea omnia humida ualẽtior eſt. Arida verò pix tãetſi ad hæc quidẽ deterior eſt, glutinãdis tamẽ vulneribus magis congruit. Ex his itaq; clarũ eſt, humidæ

pici

pici calidam humiditatem affatim eſſe admiſtam.

Piſſelæum.

Piſſelæum ex humida pice efficitur, genere quidem illi ſimile, ſed eſſentiæ tenuioris.

Piſtacium.

Piſtacium, in Syria vbertim hæc planta naſcitur. Fructus eius quodammodo tenuioris eſſentiæ eſt, ſubamarũ quid & odoratum habẽs: obſtructiones itaq; liberat, ſed maximè iecoris, veruntamen etiã thoracis, pulmoniſque.

Pityides.

Pityides, nominatur ita fructus pityωn, hoc eſt picearũ. At quidã per abuſum ſimiliter quoque pini fructũ nũcupant. Miſtam vim obtinent, vtpote adſtringẽtes, & acrimoniam quandã cum amaritate poſſidentes: quamobrem thoracis pulmoníſque expuitionibus conferunt.

Pitys. Picea.

Piceæ cortex vincentem habet facultatem adſtrictoriam, vſqueadeò vt & intertrigines belliſſimè ſanet, & vẽtrem potus ſiſtat, ſed & ambuſta cicatrice includit. Porrò tedæ cortex illi adſimilis eſt, ſed viribus tamen moderatioribus. In foliis arboris vtriuſq;, vt quæ multò ſunt cortice humidiora, vis ĩeſt vlcerũ glutinatoria. In cono, quãquã his ſimilis ſit, validior tamẽ facultas eſt tũ in cortice, tũ ĩ foliis, adeò vt dictorũ nihil probè efficere queat, verũ moleſtã quãpiã habeat mordacitatẽ. Porrò fuligo quæ ex dictis colligitur, ad pilos ſuperciliorũ accõmoda eſt, itemque ad angulos oculorũ eroſos, lippiẽtes, ac lachrymãtes.

Pityuſa.

Pityuſa, & hanc quidam ſpeciem putãt eſſe tithymalli, quòd ſuccum habeat vt illi, quódque ſimiliter illis purget: cæteráque omnia viribus illis eſt adſimilis.

Platanus.

Platanus humidioris frigidioriſque eſſentiæ eſt, non ita multò quàm ſymmetra. Proinde folia viridia trita & illita, non obſcurè phlegmonas naſcentes adiuuant. Cortex autem & pilulæ magis deſiccantem vim obtinent, vt ille quidem in aceto coctus ad dentium adhibeatur dolo-

res, pi-

res, pilulæ verò cum adipe ad vlcera ambuſta. Sunt autẽ qui cortice combuſto medicamen deſiccatorium & abſterſorium efficiunt, vt cum aqua lepras ſanet: per ſeſe autem illitum, ob humorem nimium vlcera vetera & ſordida. Vitandus eſt puluis foliis arboris inſidens: alioqui ſi ſpiritu attrahatur, arteriam offendit, valẽter deſiccans & exaſperans, vocémque lædit, ſicut ſanè etiam viſum & auditum, ſi in oculos aut aures inciderit.

Polygonon. *Seminalis.*

Polygonon vti adſtrictionem quandam obtinet, ita ſanè vincit in eo aqueum frigidum: vt videlicet ſecundi ſit ordinis medicaminum refrigerantium, aut etiam quodã modo in initio tertij: proinde ſanè quibus ſtomachus æſtu feruet, foris frigidum illitum prodeſt, velut etiam eryſipelata & calidas phlegmonas iuuat. Potrò tale cùm ſit, & fluxiones repercutit & hac ratione videtur eſſe exiccatorium. Quare cùm herpetum, tum vlcerum, tum aliorũ bonum eſt remedium, tum etiam efficaciſſimum in inflãmatis partibus. Eſt & cruentorum vulnerum glutinatorium. Sed & aurium vlceribus prodeſt. Ac ſi vel plurimũ inſit puris, hoc tamen etiam deſiccat. Eaſdem ob facultates ſiſtit profluuium muliebre, ac dyſenteriam & ſanguinis eiectiones, & vndecunque aliũde immoderatius quippiam feratur. Refert Dioſcorides, quòd & vrinam prouocet exhibitum ſtillicidio & ſtranguria affectis: non tamen exactè diſpoſitionem diſcriminat, in qua ipſum dari expediat. Porrò mas ad omnia dicta quàm fœmina validioris eſt effectus.

Polygalon.

Polygalon modicè auſtera folia obtinet: videntur autem ſi bibantur, lac generare. Itaque ſuperauerit in eo calidum ac humidum.

Polygonatum.

Polygonatum miſtam habet tum facultatem, tum qualitatem: habet enim adſtrictionis pariter & acrimoniæ quippiam, nec non faſtidioſam quãdam amaritatem explicatu difficilem. Quocircà nec admodum eſt vſui, ſed

tantum

tantum quòd radicem eius quidam vulneribus illinunt. Sunt etiam qui næuos in facie illo detergant.

Polemonium.

Polemonium, quidam philetærium, quidā (velut Cappadoces) chiliodynamon: tenuium partium eſt, & deſiccādi vim obtinet: quamobrem quidam radicem eius cum vino ad iſchiadicos, dyſenteriam, lienemque induratum potui exhibent.

Polium.

Polium amarum eſt guſtantibus, & modicè acre: obſtructione itaque liberat viſcera omnia, vrinamque & menſes ciet: ac viride etiamnum magna vulnera glutinat, & maximè ſpecies eius fruticoſa: aridū cū fuerit, rebellia vlcera ſanat illitum: & magis hoc præſtat quod minus eſt.

Polium minus.

Polium minus, quo etiam vtimur ad antidotos: nam & acrius & amarius eſt hoc quā maius, adeò vt ex tertio ſit ordine deſiccantium, ex ſecundo autem completo excalfacientium.

Polycnemon.

Polycnemon deſiccat & excalfacit ſecundo exceſſu. Itaque & ipſum vlcera glutinat.

Potamogeiton.

Potamogeiton adſtringit & refrigerat ſimiliter polygono, ſed eſſentia eius craſſior quàm polygoni eſt.

Polypodium.

Polypodium dulcem ſimul & auſteram habet vincentem qualitatem: vt facultatis ſit admodum quidem deſiccantis, citra morſum tamen.

Praſium. Marrubium.

Praſium ſicut guſtu amarū eſt, ita ſi quis vtatur, cōuenientē huic ſapori actionē poſſidet, iecur ac lienē obſtructione liberans, & thoracē pulmonēmque expurgans, ac menſes promouēs, ſed & illitum detergit ac digerit: ponátque ipſum quiſpiam in caliditate quidem ſecundi ordinis iam completi: in ſiccitate tertij medij aut completi. Succo eius ad aciei oculorū claritatem vtuntur cū melle. Quinetiam

& per

& per nares auriginem purgant, & ad aurium dolores inueteratos adhibent, vtique in quibus obſtructionem diſiicere, meatumque ipſum & ramos meningum ſeu membranarum expurgare eſt vſus.

Propolis.

Propolis extergentis non ita valentis eſt facultatis, cæterum admodum valenter attrahentis: eſt enim eſſentia tenui. porrò excalfacit ordine ſecundo completo, aut certè tertio incipiente.

Ptarmice.

Ptarmices flores quidam ciendæ ſternutationis vim obtinent: vnde & herbæ nomen obuenit. Totus autem frutex ſi contundatur viridis, ſugillata, & reliquas ecchymoſus digerit: eſt enim temperies eius calida & ſicca, viridis etiamnum ordine ſecundo, ſiccatæ tertio.

Ptelea. Vlmus.

Vlmi foliis quandoque recens vulnus glutinauimus, confidentes adſtringentem pariter & abſtergentem ineſſe illis facultatem. Cortex amplius etiam ſubamarus eſt & adſtrictorius. Itaque cum aceto & lepram ſanat. Porrò viridis etiamnum ac recens ſi vulneribus vinculi vice circunligetur, ea glutinare poteſt. Radices eandem vim obtinent: nam & decocto earum quidam perfundunt fracturas, quę topho ſiue callo inducto opus habent.

Pteris. Filix. Thelypteris.

Filix radicem habet maximè vtilem: latum enim lumbricum interficit, ſi quis eam quatuor drachmis in melicrato ebibat. Ad eundem modum partum viuum quidẽ necare, mortuum autem eiicere mirum non eſt. Eſt enim amara, paulum habens adſtrictionis. Quamobrem vlceribus impoſita vim habet valenter deſiccandi: non tamen mordax eſt. Similem ei vim habet Thelypteris nominata.

Pycnocomum.

Pycnocomi radix, fructus, folia, omnia digerendi attrahendique habent facultatem, vtpote quæ & guſtu ſunt acria: folia itaq; phymata & furũculos diſcutiunt. fructus valentior eſt: & hæc quidem efficere poteſt miſtus alicui

dige-

digerentium cataplaſmatum, cuiuſmodi eſt quod ex hordeacea farina conficitur: palos & alia id genus infixa ad extimam cutem elicit. Porrò radix ad ſupradicta quidem deterior eſt & infirmior, cęterum bilem flauam expurgat.

Pyrethron.

Pyrethri radice potiſsimè vtimur cauſticam vrentemve facultatem obtinente, qua vtique etiam dentes refrigeratos mitigat: & ad rigores ante periodum cũ oleo cõfricatur. Ad hæc ſtupidos, quoque quos ναρκώδεις vocãt, & reſolutos adiuuat.

Pyros. Triticum.

Triticum vt alimentum quidem quam habeat naturam, non eſt huius inſtituti exponere: vt medicamentum verò foris impoſitum, primi eſt ordinis excalfacientiũ: nõ tamen nec reſiccare: nec refrigerare manifeſtò poteſt, habet verò etiam quiddam lentoris, obſtruentiſque naturę. Porrò quod ex eo conficitur amylum, eo tum frigidius eſt, tum ſiccius. Quod verò ex pane fit cataplaſma, vim habet magis digerentem quàm quod ex tritico: nimirum cùm & ſalem, & fermentum panis adiuncta habeat: quippe cùm fermentum vim habeat attrahendi digerendique ea quæ in alto reſident.

Rhamnus.

RHamnus deſiccat & digerit exceſſu ſecundo, refrigerat in primo completo, aut ſecundo incipiente: proinde herpetes ſanat, & eryſipelata non magnopere calida. Cæterùm ad hæc teneris vtendũ eſt foliis.

Raphanis. Radicula.

Raphanis excalfacit quidem exceſſu tertio, deſiccat verò ſecũdo: agreſtis autem in vtroque efficacior eſt. Quin & ſemen ipſum planta efficacius eſt. Facultas ei ineſt digerendi. Itaque ad ſugillata, & alia id genus liuida ob talem facultatem accommoda exiſtunt.

Rheum. Rha.

Rheum, quidam id Rha nuncupant: miſtam habet tũ temperaturam, tum facultatem: habet enim quiddam terreſtre

reſtre frigidum, ceu indicio eſt adſtrictio: & adiuncta eſt quædam caliditas: ſiquidem ſi pluſculum mandatur, ſubacre conſpicitur. Quinetiam aëreæ cuiuſdam ſubſtantiæ ſubtilis eſt particeps, quod indicat tum laxitas, tum leuitas: verùm & opera: ob id enim non tantum conuulſis, ſed & ruptis, & orthopnœæ prodeſt. Sic quoque liuentia & lichenas ſanat illitum cum aceto. Porrò quòd adſtrictionis opera haud inſtrenua ſunt, hinc diſcere liceat, quòd ſanguinem expuentibus, cœliacis, & dyſentericis conferat: nec enim reluctatur terreſtri frigido tenue aëreũ, immò eo quòd deducat, & in altum perducat, valẽtioris effectus cauſa exiſtit.

Rhetinæ. *Reſinæ.*

Reſinæ omnes deſiccant & excalfaciunt. Cęterum inter ſe diſcrepant: quòd plus ac minus habeãt in guſtu quidem acrimoniæ, in facultate verò caliditatis: tum quòd aliæ plus, aliæ minus ſortitæ ſunt partium tenuitatis: prętereà quòd nonnullæ adſtrictionis ſunt participes, aliæ nequaquam. Primas meruit omnium non iniuriâ lẽtiſcina. Eam vocant maſtichen. Nam præterquam quòd paucula ei adeſt adſtrictio, adeò vt ſtomachi vẽtriſque, & iecoris imbecillitatibus, & phlegmonis conueniat, inſuper illi ineſt mordacitate vacans deſiccatio. Minimum enim acris eſt & maximè tenuium partium. Inter alias præfertur terebinthina, manifeſtam quidem, non tamen ſimiliter atque maſtiche adſtrictionem poſſidens: cæterum adiunctam habet amaritudinem quandam, per quam magis etiam quàm maſtiche digerit. Ob eandem qualitatem ineſt & abſterſio, tanta quidem, vt & pſoras ſanet. Quinetiam quæ in profundo reſident, cæteris reſinis magis attrahit, nimirum cùm illis maiorem habeat partium tenuitatem. Attamen pinea, & hoc etiã magis ſtrobilina, acriores quidem ea ſunt, ſed non magis tamen digerunt neque attrahunt. Mediæ inter has ſunt picea & abietina acriores quidem quàm terebinthina, minus tamen quàm aut pinea, aut ſtrobilina. Habet porrò etiã emolliens quiddã terebinthina. Secundum locum habet in emolliendo lentiſcina, ſicut & cypariſſina acrimoniæ.

Rhodos. *Rosa.*

Rosarum vis atq; facultas superioribus libris pluribus verbis exposita est, nempè quòd ex aquea substantia calida mista duabus aliis qualitatibus, adstringenti videlicet & amarę, cõposita sit. Quinetiam cuius sit naturæ vtraq;, amara scilicet & adstringens, in horum commẽtariorum quarto declarauimus. Flos earum magis etiam ipsis rosis adstringit, ac proinde sanè etiam exiccatorius est.

Rhodia rhiza. *Radix Rhodia.*

Rhodia radix ea videlicet quę in Macedonia nascitur, tenuium partium, & digerẽtis est facultatis. In calefaciẽdo verò secundi ordinis censenda est, aut certe tertij incipientis.

Rhododaphne.

Rhododaphne tota sua essentia venenum est, nec tantum homini, sed plerisque pecoribus At tẽperie sanè tertij est ordinis excalfacientium, incipientis vtique, primi autem desiccantium.

Rhoea: *Malum granatum, siue punicum.*

Malum granatum omne adstringẽtem qualitatem obtinet, non tamen in omnibus ea exuperat. Sunt enim inter ea quædam acida, quædam plus dulcia quãm austera. Et sanè quæ ab vnoquoque eorũ procedit vtilitas, secundum vincentem eueniat qualitatem necesse est. Dictũ autem in quarto horũ cõmentariorũ est super dulci sapore, austero, & acido. Itaq; ex illis de malorũ punicorũ differentia liceat colligere. Porrò succi ipsius acini tum adstringentiores, tum exiccãtiores sunt, his etiam magis putamina: vocantur autem Sidia. Adsimilem illis vim habẽt Cytini: sic enim eorum appellantur flores.

Rhus.

Rhus fruticosa plãta adstringit, desiccat. Nã & coriarij ad desiccãdũ & adstringẽdũ plãta vtũtur: ac proinde βυρσοδεψικὴ Græcè, (latinè Excoriaria) appellata est. Porrò medicis in vsu sunt in primis fructus eius & succus multũ austeræ qualitatis. Cõsentaneus est vsus particularis ipsi gustus sensui. Fuerit itaque & hoc medicamen ex tertio ordine exiccantium, ex secundo verò refrigerantium.

Rhypos, Sordes.

Sordes in gymnaſiorum ſtatuis, in quibus largum oleũ inhæret, digerendi emolliendíque vim obtinet: In palæſtris autem, quantum accepit pulueris, tantũ etiam diuerſa eſt. Hãc ſordem πάτον Græci vocãt. Prior cruda phymata digerit: ſecunda optimum eſt phegmones mamillarum remedium. Siquidem feruorem earum veluti igneũ extinguit, & quod affluit repellit: denique & quod cõtinetur halitu digerit. Conſtat enim ex puluere, oleo, ſorde humana, & ſudore: Ac puluis quidẽ emplaſticam vim habet, & refrigeratoriam, repercuſſoriámque: oleum verò emollit: porrò ſudor & ſordes digerentia ſunt. Cæterũ quæ à ſtatuis corraditur cùm puluerem non habeat, & ab ære æruginem quandã ſumpſerit, non iniuria acrior eſt: porrò huius mẽtionem modò fecimus, quòd maxima ſui parte ex planta originẽ ſortiatur. Sed & vbi de iis quæ ab animalibus proueniunt verba faciemus, eius tum quoque meminiſſe neceſſe erit propter ſudorem.

Sagapenum.

SAgapenum liquor eſt calidus, & tenuium partium, ſicut & alij liquores. Sed & abſterſionem quandam poſſidet, quã oculorũ cicatrices expurgat atque extenuat. Quin & ſuffuſionibus & hebetudinibus oculorũ, quæ ob humorum proueniunt craſſitiem, non malum eſt medicamentum. At ipſa planta ex qua prouenit, ferulæ aſſimilis, imbecilla & inutilis eſt. Sanè ipſa primum ſagapenum appellatur. At liquor eius abuſiuè hoc nomen obtinet, ceu alia quoque multa ex nominis defectu per abuſum nuncupamus. Perfectius nanque foret ipſum cognominare non ſagapenum, ſed ſagapeni ſuccũ.

Sampſycon. Meiurana.

Sampſycon tenuium partium, & digerentis eſt facultatis: deſiccat enim & excalfacit ordine tertio.

Saprotes Xylωn. Caries lignorum.

Caries lignorũ, & maxĩe eorũ q̃ adſtrictionẽ ſimul habẽt

 & abſterſi-

abſterſionem, velut vlmus, expurgat implétque vlcera humida.

Sarcocolla.

Sarcocolla lachryma eſt arboris perſicæ:miſtá vim habet ex emplaſtica quadã ſubſtantia,& paucula amara:itaque citra morſum deſiccat, ac proinde glutinare vlcera valet.

Satyrium. Triphyllon.

Satyrium aut Triphyllum humidum & calidum temperaturâ eſt:quamobrem guſtu quoq; apparet dulce. Attamen recrementitiam & flatuoſam humiditatẽ poſſidet. Quocircà ad venerem incitat. Hæc verò & herbæ ipſius radix pręſtare poteſt. Porrò vt quidam aiunt,ex vino nigro auſtero potum ſanat opiſthotonon.

Selinon. Apium.

Selinum vſqueadeò calidum eſt,vt & vrinas & menſes cieat.flatus quoque diſcutit, & magis ſemen quàm herba ipſa,ſed & oreoſelini & hippoſelini ſimilis vis eſt : verùm hippoſelinon imbecillius eſt,oreoſelinon valentius.

Seris. Cichorium.

Seris holus eſt ſubamarum, & magis quod agreſte eſt, quod ob id ipſum picrida, hoc eſt amaram quidam nuncupant,quidam verò cichorium appellant. Eſt autem ea ſiccæ frigidæque temperaturæ, vtrunque ſecũdo exceſſu: porrò domeſtica magis etiã quàm agreſtis refrigerat.Sed & humiditatis multæ admiſtio ſiccitatem extinguit: verũ vtraque adſtringẽtis qualitatis eſt particeps,velut & chõdrilæ:nam & ipſa eſt ſereos ſpecies.

Seriphum.

Seriphũ.dictũ ſanè de hoc eſt & in ſexto libro in ſermone De abſinthio. Eſt enim abſinthio tũ ſpecie,tũ guſtu ſimile:attamen diſcrepat:guſtu quidẽ,quãdoquidẽ non æquè vt illud adſtringat,plúſque excalfaciat,amaritatẽque quãdã cũ ſalſedine reſipiat:tũ ꝙ ſtomacho infeſtũ ſit,magiſq; abſinthio lũbricos necet,ſiue foris impoſitũ, ſiue intrò in corpus aſſumptũ. Et ſanè calfacere ipſum in ſecundo ordine intenſo cenſendum eſt,exiccare in tertio.

Seſeli.

Seſeli.

Seſeli,& radix quidem,ſed & fructus vſqueadeò excalfacit, vt admodū vrinam mouere queat. Sed & tenuiū eſt partium,vt & comitiali morbo & orthopnœis competat.

Seſamon.

Seſamon non parum in ſe continet viſcoſum & pingue: quare emplaſticū eſt & emolliēs, ac modicè calidū. Eiuſdem facultatis eſt quod conficitur oleum: & herbæ quoque decoctum ſimilem vim obtinet.

Seſamoides.

Seſamoides magnum, quod & anticyricos helleboros appellatum eſt, propterea videlicet quia ſemen eius vt helleborus expurgat: hoc & reliqua facultate helleboro ſimile eſt. Nam & in abſtergendo, excalfaciendo, deſiccandóque, ſimilem illi vim obtinet.

Seſamoides album.

Seſamoïdis albi ſemen nonnullam item amaram qualitatem continet:ſed multum amarum eſt: excalfacit itaque, rumpit, & extergit.

Sideritis.

Sideritis habet quidem etiam abſtergendi quandam facultatem,ſed plurima eius pars humida eſt,& mediocriter frigida:paucula verò ineſt adſtrictio:quare phlegmonem ſedat & glutinat. Quidam etiam vocant Achilleon Sideritin,quæ propoſitæ quidem, quod ad iam dicta attinet, viribus eſt non diſſimilibus,cęterum adſtrictione exuperat:quare ad ſanguinis eruptiones,dyſenterias, & muliebre profluuium congruit.

Sicyos. Cucumis.

Cucumis eſculentus, pepon quidem, hoc eſt maturus, tenuioris eſſentiæ eſt:qui immaturus eſt,craſſioris. Sed & abſtergendi & incidendi facultas eis ineſt:quare & vrinā mouent,& corpus ſplendidum reddūt, ac magis quoque ſi quis ſemine arefacto cōtuſoque atque cribrato vice pulueris abſterſorij, ſiue ῥύμματος vtatur. Superat in eis humida frigidáque temperies, non tamen magnopere, ſed quaſi in ſecundo cenſetur ordine. Attamen ſi quis aut ſe-

men, aut radicem arefaciat, haud etiam humidæ fuerit na turæ, ſed iam deſiccantis, idque in primo quodāmodo ordine, aut etiam ſecundo, ſed incipiente. Eſt & in iſtis maior abſtergendi facultas, quàm in fructus ipſius carne.

Sicyos agrios. *Cucumis agreſtis.*

Cucumeris agreſtis tum fructus ipſius ſuccus, quem vocant elaterium, tum nō minimè radicis & foliorū ad medicationes perutilis eſt. Elaterium itaque menſes ciet, & fœtum interimit appoſitum, ceu alia omnia amara & ſubtilium partium, maximè ſi quam habeant caliditatem, velut nimirum elaterium: ſummè ſiquidem amarum eſt, leuiter calidum: vt ex ſecundo ſit ordine excalfacientium: porrò tale protinus quoque digerendi vim poſſidet. Sic igitur eo angina laborantes inungunt quidam cum melle aut oleo vetere. Bonum item eſt regio morbo affectis fuſum cum lacte in nares. Sed & dolores capitis ſanat hoc vſu. Atque elaterium quidem eiuſmodi eſt. At radicis ſuccus, vt & foliorum, licet elaterio ſimilem vim habeat, imbecilliorem tamen. Sed & ipſa radix adſimilem facultatē poſſidet: abſtergit nanque, digerit, atque emollit. Porrò cortex ea potentius deſiccat.

Silphium. *Laſerpitium.*

Silphij liquor calidiſſimus eſt: verumenimuerò & folia, & caulis, & radix ſat ſtrenuè excalfaciunt. Sed omnia flatulētæ magis eſſentiæ ſunt, ac proinde coctu difficilia: foris tamen impoſita corpori efficaciora & omnium potiſſimū liquor, admodum trahentem facultatem poſſidēs. Attamen & excreſcentias amoliendi, & liquādi vim quādam propter propoſitam temperiem obtinet.

†*Siſon.*

alias Sinō † Siſon calidus & ſubamarus guſtu eſt: quare & vrinam mouet, & concoquit, menſesque prouocat, omneſque viſcerum obſtructiones diſiicit.

Sion.

Sion quantum guſtu odoratum eſt, tantum etiam excalfacientis facultatis eſt particeps. Sed & digerit, & vrinam mouet, & calculos renum frangit, & menſes euocat.

Siſaron.

Siſari radix cocta ſtomacho grata eſt, & vrinam mouet, ſecundo ordine excalfaciens, adiectam habens amaritatem quandam cum leuicula adſtrictione.

Siſymbrium.

Siſymbrium tenuium partium, digerentis, excalfacientis & reſiccantis facultatis eſt, & tēperaturæ in tertio ordine. Sed & ſemen eius tenuium partiū eſt, & calidū. Quocircà ipſum quidam cum vino exhibent ſingultientibus, & tormina patientibus.

Siſymbrium.

Siſymbrium, quod quidam cardaminen vocant, quandoquidem cardamomo ſimile quiddam guſtu præfert: cū ſiccum eſt, tertij eſt ordinis excalfacientium & deſiccantium: cùm humidum & viride, ſecundi.

Scandix.

Scandix ex agreſtium olerum genere eſt, ſubacre & amarum, adeò vt in ſiccando & excalfaciendo aut ſecundi ordinis intenſi [aut tertij incipientis] vrinam valenter ciet, & viſcera obſtructione liberat, ex dictis qualitatibus conſtans.

Scilla.

Scilla admodum incidentem facultatem obtinet, non tamen admodum calidam. Sed ſecūdum hoc eam quiſpiā ſecundi ordinis cenſeat excalfacientium. Præſtat autem aut aſſam, aut elixam ſumere: ſic enim virium eius vehementia exoluitur.

Scolymus.

Scolymi radix copioſam vrinam graueolentem elicit, ſi quis eam in vino coctam bibat: ac proinde graueolētiā ſanat tum alarum, tū totius corporis. Atque hoc ſanè medicamento ex tota ineſt eſſentia, nimirū cū ſuccus ſit purgatorius. At quæ ſecundū qualitates editur actio, calidum in ſecundo ordine completo, aut tertio incipiente, medicamen indicat, ſiccum verò in ſecundo.

Scordium.

Scordium, ex variis id tum ſaporibus, tum facultatibus

cõſtat, nam & amarum quid obtinet, & acerbum, & acre, & maximè ſcorodo, hoc eſt allio, adſimilis eius eſt acrimonia: vnde ſanè, mea ſententia, noméclaturam ſortitum eſt. Expurgat igitur ſimulq́ue excalfacit viſcera, tum menſes vrinámque prouocat. Præthereà conuulſa ruptaq́ue & laterum dolores ab obſtructione & frigore natos ſanat epotum: denique viride quidem illitum magna vulnera conglutinat: ſed ſordida purgat, & contumacia ad cicatricem perducit illitum aridum.

Scorodum. Allium.

Allium deſiccat & excalfacit quarto exceſſu. Porrò ophioſcorodô agreſte allium eſt, domeſtico valentius, ceu reliqua agreſtia omnia.

Scorodopraſſon.

Scorodopraſſon ſicut guſtu & odore mediam ſcorodi, hoc eſt allij, & praſſi, id eſt porri, qualitatem poſſidet, ita & viribus.

Scorpioides.

Scorpioides excalfacit ordine tertio, deſiccat ſecundo.

Smilax.

Smilax aut Cactus, arbor eſt venenoſæ facultatis.

Smyrna. Myrrha.

Myrrha ſecundi ordinis eſt tum excalfacientium, tum deſiccantium. Itaque capitum vulneribus illita glutinare ea poteſt. Ineſt & amaritas non pauca, per quam fœtum & lumbricos, tum enecat, tum eiicit. Adeſt hinc ei & abſtergendi potentia. Sic igitur ocularibus miſcetur facultatibus, vtique quæ ad vlcera & craſſas cicatrices præparantur. Eadem de cauſa inditur & medicamentis, quæ ad tuſſim veterem & aſthma, ſiue anhelationem exhibentur: non tamen arteriam exaſperat ſicut abſtergentium nonnulla. Verùm adeò moderatam obtinet abſterſionem, vt nonnulli eam arteriacis quæ vocant medicamentis commiſceant, tanquam ſufficienter excalfaciens & deſiccans medicamen: ſcilicet abſterſionem proficiſcentem ab amaritudine nihil verentes.

Smyrna boice. Myrrha beotia.

Smyrna

Smyrna boïce vim habet excalfaciendi, fundendi, emolliendi.

Smyrnium.

Smyrnium quidam hippoſelinũ agreſte cognominãt. Ex eodem genere & ipſum cum apio eſt, & petroſelino. Fueritque apio quidem validius, imbecillius petroſelino. Menſes itaque & vrinas mouet, calidum ſiccumque tertio ordine. Cilices petroſelinum nominant quod in Amano naſcitur. Sed & ipſum ſmyrnium minus eſt petroſelino ſmyrnióque acre: proindè ſanè vlceribus imponi poteſt, quia videlicet ſine moleſtia deſiccet. Sed & digerere quæ indurata ſunt poteſt. Reliqua vis eius apio & petroſelino ſimilis eſt. Quocircà & ſemine eius vtimur ad menſes, vrinas, & aſthmata, ſiue anhelationes.

Sonchus.

Sonchus vbi adoleuerit, ex ſpinoſis plantis eſt. Cæterum viridis etiamnum & tener eſtur perinde vt cætera olera. Temperamentum eius quodammodo miſtum eſt: conſtat enim ex aquea terreáque eſſentia, vtraque leuiter frigida. Nam & adſtrictionis cuiuſdã eſt particeps: & ſiue cataplaſmatis in morem illinatur, ſiue edatur, manifeſtò refrigerat: poſteà verò quàm planè reſiccatus fuerit, terreſtre eius temperamentum redditur, modicam habens caliditatem.

Sparganium.

Sparganium & ipſum deſiccantis eſt facultatis.

Spartum. Geniſta.

Sparti, quo & vites alligant, tum fructus, tum virgarum ſuccus non inſtrenuè trahentis eſt facultatis.

Staphilinus. Paſtinaca.

Staphilinus ſatiuus imbecillior, agreſtis ad omnia potẽtior eſt. Vrinas mẽſeſque prouocat cũ herba quidẽ tota, tũ maximè ſemen ac radix. Habet porrò etiã abſterſoriũ in ſe quippiam: quamobrem vlcerum phagedænica quidã foliis eius cum melle, quò pura reddant, illinunt.

Stachys.

Stachys, frutex ille marrubio ſimilis, guſtu acri & amaro, tertij

ro, tertij

ro, tertij est ordinis excalfacientium. Quamobrem rationabiliter menses prouocat. Sed & abortum affert, & secũdas eiicit.

Stœbe.

Stœbes fructus & folia maximo sunt vsui, adstringendi vim habentia mordacitatis expertem. Sed & desiccant euidenter in tertio ferè ordine incipiẽte: quamobrem decoctum eorum dysentericis iniicitur, & auribus pure fluẽtibus, tum vulnera magna conglutinat. Euidentius hæc præstat cum vino atro austero. Valenter enim desiccat omnes præter naturã humiditates. Præterea folia viridia si illinantur, vim habent erumpẽtis sanguinis supprimendi, denique & oculorum ex ictu suffusiones illita iuuant.

Stœchas.

Stœchadis gustu quidem qualitas amara est, & mediocriter subadstringens, cæterum temperies composita, nẽpe ex terrena essentia frigida exigua, vnde sanè adstringit: & extenuata altera terrena copiosiore, à qua vtique amara est. Ob vtrorunque verò conuenientiam & coitũ, obstructione liberare, extenuare, extergere, roboraréque tum viscera omnia, tum totũ corpus est nata. Suprà nanque ostensum est, quòd quæ ex eiusmodi essentiis cõstant medicamina, dictos effectus reddere possint.

Stratiotes.

Stratiotes aquaticus quidem humida & frigida facultate est, terrestris verò nõnihil habet adstrictionis: proinde sanè & vlcera glutinare potest, & vlceribus esse vtilis. Sunt qui eo & ad sanguinis eruptiones vtantur, & ad fistulas.

Struthion.

Struthij radice potissimum vtuntur, vtpote gustu acri, & calida siccaque temperamento, ex quarto quodammodo ordine excalfaciẽtium. Sed & abstergit & irritat: proinde quoque sternutationem prouocat, ceu cætera omnia quæ calida sunt temperie, & gustu acria.

Styrax.

Styrax

Styrax excalfacit, emollit, concoquit: quamobrem tussibus, catarrhis, pituitæ destillationibus raucedinibúsque quas κορύζας & βράγχους vocant, prodest. Tum mẽses seu potum seu admotum prolicit. Combusti eius fuligo, thuris fuligini quodammodo est similis.

Syca. *Ficus.*

Ficus aridæ vim habent excalfaciendi ordine primo etiam completo, aut secundo incipiente: habent verò etiam partium tenuitatem quandam. Ex istis duobus idoneæ sunt quæ tubercula dura concoquant: statim verò etiam ea digerunt. Atque ipsæ per se illitæ eiusmodi vim obtinent. Sed & decoctum earum eiusdem vtique naturæ est. Verùm vbi magis concoquere consilium est, miscenda est farina triticea: vbi verò plus digerere, hordeacea: panis horum in medio. Sed hæc magis sunt propria tractatus De medicamentorum compositione, & rationis curandi: verùm in præsentiarum hæc de ischiadibus nouisse sufficiat. Porrò scire oportet, quòd quæ pinguiores sunt, magis possunt concoquere: quæ verò gustu acriores, magis tum extergere, tum digerere. Cæterum quod ex iis plurimum in aqua coctis efficitur, simile est melli non solum consistentiâ, sed & facultate. Porrò ficus virides comesæ propter admistam humiditatem facultatis sunt imbecillioris: subducunt tamen aluum vtræque tum humidæ, tum siccæ. Porrò ficus caprifici acris & digerentis facultatis sunt: sic etiam domesticarum grossi, Græcè vocant ὀλύνθους: inest enim illis nonnihil etiam succi ex ficu arbore.

Syce. *Ficus arbor.*

Ficus arbor calidæ tenuiumque partium temperaturæ est, ceu indicant tum liquor eius, tum foliorũ succus. Valenter enim eorum vterque calidus est. Itaque non mordicat tantum, aut vehementer abstergit, sed & vlcerat, & ora vasorum reserat, & verrucas quas myrmecias vocant, eiicit, sed & purgare potest. Porrò ficus agrestis, quam erineum Grecè (Latinè caprificum) nominãt, tum opus, tum succus ad omnia quàm satiuæ valentior est. Sed & cradæ earum adeò sunt calidæ, tenuiumque partium, vt carnes

bubulas

bubulas duras,ſi coquendis adiiciantur, friabiles ac teneras efficiant.

Symphytum petræum.

Symphyton petræum ex contrariis conſtat viribus: habet enim ſecandi vim quampiam,qua collectum in thorace pulmonéque pus expurgare poteſt:habetque etiã quãdam contrahendi vim , qua eiectionibus ſanguinis auxiliatur: & tertia ad eas ineſt humiditas quædam non immodicè calida,per quam guſtantibus dulce apparet,& odoratu iucundum. Mãſum ſitim extinguit,& arteriæ aſperitates ſanat. Porrò ſecundum omnium dictarum virium miſtionem ſimul digerere abunde poteſt,ſimúlque corpora contrahere conſtringereque:proinde enterocœliis imponitur,& ad conuulſa & rupta cum oxymelite bibitur. Porrò qui ipſum in vino decoctum ad muliebre exhibẽt profluuiũ,vtũtur tanquam deſiccante & cõtrahente. Qui verò ad nephritim,tanquam expurgante & incidente.

Symphytum magnum.

Symphyton alterũ,puta magnũ,ſimilem dicto vim habet:nõ tamen guſtantibus dulce eſt,aut odorãtibus odoratũ. Sed his ſanè à modo ſcripto diuerſum eſt. Cæterum quatenus viſcoſitatem quandã & mordacitatem obtinet, ſcillæ ſimile eſt.vtitorque ad omnia,ad quæ iam dicto.

Spondylon.

Spondyli fructus acris & ſecantis eſt facultatis: itaque ad aſthma & comitialem morbum aptum eſt medicamẽ: prodeſt & aurigini. Et radix, nimirum adſimilis facultatis,ad eadem accommodatur. Sed & inſuper fiſtularum callos tollit:cæterum imponere eam oportet circũraſam. Porrò floris etiam ſuccus ad diuturniora aurium vlcera conueniens reponitur.

Schinos. Lentiſcus.

Schinos,frutex hic ex aquea eſſentia leuiter calida, & terrena frigida non pauca compoſitus eſt. Deſiccat igitur ſecundo ordine completo,aut tertio incipiente:in caliditatis & frigiditatis differentia quodammodo eſt medius & ſymmetrus. Similem omnibus ſui partibus adſtrictio-

nem

nem obtinet in radicibus, ramis, extremis turionibus, germinibus, ac foliis: prætereà fructu, & cortice: ac ſi ſuccum ex foliis eius viridibus exprimas, ſimilis hic ordinis eſt, moderatè adſtringens. Itaque bibitur & per ſe, & cũ aliis medicamẽtis, quæ dyſenterias & alui affectus ſanãt: quin & ad ſanguinis expuitiões: ſanguinisq; ex vtero eruptiones, tum ſedis vuluæque procidentias idoneus eſt, vtpote ad hypocyſtida nonnihil propè accedens.

Schinu anthos. *Schini flos.*

Schinu anthos modicè calfacit, modicéq; etiam adſtringit: nec planè à tenuitatis natura alienus eſt. Quocircà his de cauſis vrinam mouet, menſeſque ciet adhibitum ſiue in fomentationem, ſiue in potionem. prodeſt & iecoris & ſtomachi, ac ventris phlegmonis. Magis eo adſtringit radix. Quod verò florem vocant, calidius eſt. Porrò in omnibus ſui partibus, in aliis magis, aliis minus, guſtantibus apparet adſtrictio: proinde medicinis quæ hæmoptoïcis, ſiue ſanguinem reiicientibus exhibentur, commiſcetur.

Schœnos lea. *Iuncus læuis.*

Schœnos lea, quædam oxyſchœnos, alia oligoſchœnos nuncupatur: gracilior duriórque oxyſchœnos, craſſior laxiórque oligoſchœnos. Fructus oligoſchœni ſomnum affert. At oxyſchœni duę ſunt ſpecies: altera ſterilis, cuius quidẽ in medicina nullus vſus eſt: altera verò ſemen fert: cõciliat verò & huius ſemen ſomnũ, ſed minus quàm oligoſchœni: quanquã tamen hoc caput tentet. Vtrunque ſi frictum cum vino bibatur, ventris fluxus deſiccat, & muliebre profluuium rubrũ ſiſtit. Ex quibus clarũ eſt, quòd compoſita eorum temperies eſt, ex terrena videlicet eſſentia leuiter frigida, & aquea leuiter calida: vt & inferna deſiccare poſſint, & ſenſim frigidos ad caput vapores ſubmittere, quibus ſomnolentos efficiant.

Terminthos. *Terebinthus.*

TErebinthi tum cortex, tum folia, tum fructus adſtrictorium quiddam obtinent. Sed & ſecundo ordine excalfaciunt. Itaque quòd etiã deſiccent manifeſtum eſt: recentes quidem etiamnũ humidique modicè: ſicci verò, ordine ſecundo. Cæterum

fructus

fructus aridus propinquus eſt etiam tertio ordini deſiccã tium. Eſt enim adeò calidus, vt mandentibus protinus eius caliditas percipiatur. Itaque etiam vrinam prouocat, & lienibus prodeſt.

Teutlon. Beta.

Beta nitroſæ facultatis particeps eſt, qua tum digerit tum extergit, & per nares purgat. Cæterum cocta nitroſitatem omnem exuit, fitq́ue facultatis aphlegmantæ, hoc eſt phlegmonis aduerſæ, leuiter digerentis. Porrò ad detergendum digerendúmque validior eſt beta alba. Nam nigra adiunctum habet adſtrictionis quippiam, & magis in radice quàm aliis partibus.

Teucrium.

Teucrium incidendi & tenuium partium facultatis eſt: quare lienes ſanat. Ponátque ipſum quiſpiam in tertio exiccantium, ſecundo verò calfacientium ordine.

Tephra. Cinis.

Cinis, combuſtorum lignorum reliquiæ ſic nuncupantur, compoſitæ ex contrariis tum qualitatibus, tum ſubſtantiis. Habet enim in ſe partim terrenum, partim velut fuliginoſum, Græcè æthalodes, ſiue lygniodes, id eſt fuliginoſum, ſiue quomodocũque quis appellare volet: atque hæ ſanè partes ſunt tenues, & quę maceratis aqua cineribus & percolata vnà aſportantur atque abeũt. Quod verò reliquũ eſt, terreũ eſt & infirmum, cinerem calida facultate depoſita. Sed nõ omnis cinis eadẽ tẽperatura pręditus eſt, ſed pro cõbuſtæ materiæ diuerſitate variatur. At neſcio quo pacto Dioſcorides omnes cineres adſtringendi habere vim prodiderit, cùm ficulneus eiuſmodi omnis qualitatis ſit expers, vtpote cùm & ipſa arbor nulla ſui parte acerbam qualitatem præferat, ceu quercus, ilex, arbutus, fagus, lentiſcus, hedera, & hoc genus alia, verùm plena ſucco valido tota ſit, eóque acri & calido. Ergo ex acerbis vtiq; lignis factus cinis, nõ parũ adſtringit, meminiq; me quãdoque cũ aliud ad manum non eſſet medicamen, ſanguinis ſuppreſſiſſe eruptionẽ. Verùm nullus vnquam ad tale vti ficulneo audeat. Siquidẽ hic acrimoniæ multũ adurentiſque facultatis obtinet, miſtæ abſterſionis

& vtroque

& vtroque differt ab eo qui ex quercinis lignis conficitur, tum quòd in eo fuligineum multò est acrius, tum quòd in illis terrenum quodãmodo subadstringens est, in hac abstergens, veluti in cinere tithymallorum. est & calx cineris quædam species, cæterum tenuioris essentiæ quã qui ex lignis fit: nimirum quantò lapides exactius torreri vt cinis fiant postulant: non tamen multum reliquum in se habet velut naturæ igneæ, quod vocãt ἐμπύρευμα. Proinde elota medicamen est citra morsum desiccans, magisque si bis térve lauetur. Cæterùm si marina aqua abluta sit, admodum digerit. Dicetur porrò de ea vbi de metallicis sermo habebitur.

Telephium.

Telephium exiccandi & detergendi facultate est, non tamen insigniter calida: verùm in hoc forsan quispiam ipsum secundi esse ordinis censeat. Desiccat tamen secundo ordine intenso: aut certè principio tertij: proinde ad putrida vlcera cõuenit, & vitiligine vtrãq; sanat cũ aceto.

Telis. Fœnũgræcum.

Fœnũgræcum calidum est secundi ordinis, desiccat primo: proinde feruentes phlegmonas irritat acerbatq;: quę verò minus sũt calidæ, & magis durę, eas digerẽdo curat.

Tithymalli.

Tithymalli omnes vincentem habent acrem calidámque facultatem, inest verò & amaritas. Validissimus itaque eorum est liquor: secundum locum tenent fructus & folia. Sed & radix dictarum facultatum particeps est: sed non ex æquo. Sanè ipsa cum aceto decocta dolores sanat dentium, maximè qui illis erosis proueniunt: at liquores, vt qui valentiorem vim habeant, in foramina quidem ipsa dentium indũntur: cæterùm si aliam corporis partem cõtigerint, continuò adurũt, vlcerantq;: proinde foris illis cera circũlinitur: quippe cũ ex quarto sint excalfaciẽtiũ ordine, quẽ esse adurentiũ posuimus. Sic pilos quoq; succus inũctus tollit. Porrò cũ vehemẽtior sit, oleo miscetur: & si id idẽtidẽ ac sæpe fiat, tãdẽ prorsum pilorũ radices adustæ corrumpentur, corpusq; depile reddetur. Eadem facultate verrucas, quas acrochordonas nominant,

& myrmecias,& pterygia,siue oculorum vngues,& thymos auferunt,detergentque lichenas & psoras:quia scilicet & abstergendi facultas inest propter amaritudinem. Præterea vlcerum phagedænica, anthracode,& gangrenode,quia valenter tum excalfaciunt,tum desiccant, si in tempore & moderatè vtare, iuuare aliquando poterunt. Verumenimuero & fistularum callos eximunt. Cęterum hæc omnia genere quidem similiter,imbecillius tamen & folia, & fructus præstare possunt. Quibus sanè & ad pisces in aqua stagnali capiendos vti assolent. Celerrimè nãque ab illis in vertiginem acti, ac semimortui redditi,ad aquæ superficiem feruntur. Porrò cùm septem sint eorũ genera,valentissimus est quem characian nominant,quẽ vtique etiam quidam marem cognominant, & fœmina nuncupata myrsinites: & qui in petris nascitur ad modũ arboris: deinceps qui phlomo adsimilis est,& cyparissias:deinde paralius siue marinus:denique helioscopius. Proportione verò comprehensæ illorum facultatis & cinis & lixiuium erit.

Tragacantha.

aliàs quæ acrimoniam obtundit. Tragacantha similem gummi vim obtinet, emplasticam quandam,& ⁊ acrimoniam hebetiorem. Et sanè similiter illi desiccat.

Tragion.

Tragij folia,fructus,lachrymaque, trahentis digerentisque sunt facultatis. Est verò & tenuium partium,& facultate in principio tertij ordinis calida:stipites & hærẽtia corporibus extrahit, lapides frangit, menses mouet drachmę pondere potum. Porrò in Creta sola nascitur, lentisco adsimile. Cęterum alterum tragium hoc minus, cuius folia scolopendrio similia sunt,visitur quidem multis in locis:sed non parum habet facultatis adstringentis: vt & ad fluxionum affectus conueniat.

Tragoriganum.

De tragorigano in sermone de origano suprà est dictum.

Tribolos.

Tribolus

Tribolus ex humida eſſentia modicè frigida & ſicca non mediocriter & ipſa frigida cōponitur, in terreſtri tamen ſuperat terreum frigidum, quod adſtringés oſtendimus: in aquatico verò aqueum. Propter vtrūque itaque & cōtra phlegmonarū generationes, & omnino cōtra omnes influxus congruit. Porrò terreſtris ipſius fructus cùm tenuium ſit partium, potus lapides in renibus comminuit.

Tripolium.

Tripolij radix guſtanti acris eſt, & facultate calida in tertio exceſſu.

Triphyllum.

Triphyllum, quidam aſphaltion, quidam oxyphyllō, nōnulli minyanthes, ſunt & qui cnicium vocitent: prima quidem tria ab accidentibus frutici, reliqua duo nomina haud ſcio vnde. Vis plantæ eſt calida & ſicca vt bitumen, cui odore eſt ſimilis, vtrinque tertio ordine. Proinde pota laterum dolores ab obſtructione natos iuuat, & vrinam menſeſque prouocat.

Trichomanes.

Trichomanes eadem præſtat quæ Adiantum.

Trychnon. Solanum.

Trychnon quidam præpoſito ſ ſtrychnū vocant. Eſculentum quidem quod in hortis naſcitur, notum eſt omnibus, vtunturque ad omnia ea quæ refrigerari adſtringiq; poſtulant. Poteſt enim hæc duo ordine ſecundo. Cæterorum non eſculentorum vnū quidem nūcupatur alicacabū fructum habēs rufum, acino vuæ tū figura, tū magnitudine adſimilé quo & ad coronas vtuntur: alterū verò fruticoſum, à conciliādo ſomno hypnoticum: & tertium, quòd inſaniā afferat, manicū appellitāt. Alicacabū igitur in foliorum facultate hortēſi ſolano ſimile eſt, fructum habens ciendæ vrinæ idoneū: proinde compluribus facultatibus compoſitis quæ ad iecur, ad veſicam, & renes accommodantur, adiungitur. Solani verò hypnotici cortex radicis ſi cum vino bibatur, ſomnum accerſit drachmæ pondere ſumptus. Sed & cætera quoque papaueris ſucco perſimilis eſt, niſi quòd hactenus imbecillior eſt, quòd ipſe tertij

habeatur ordinis refrigerantiũ, cũ hic poſitus ſit in quarto. Huius ſolani ſemen vrinam ciendi poteſtatẽ habet. Cæterum ſi plus duodecim corymbis hauſeris, dementiam quoque adſciſcet. Porrò quod reliquum eſt ex propoſitis ſolanis, ad medicationes quæ intrò in corpus adhibentur inutile eſt. Nam ſi quatuor eius drachmæ offerãtur, mortem inferent: ſi pauciores, ſaltem inſaniam. Vna certè innoxiè ſumitur, cæterum nec ipſa vtile quid obtinet. Verũ ſi foris corpori emplaſtri modo illinatur, vlcera cacoethe, & nomode, ſiue paſcentia curat. Sed ad talia radicis cortex præfertur, deſiccãs ſecundo ordine iam completo, & tertio incipiente, refrigerans ſecundo incipiente.

Hyacinthus.

HYacinthi radix bulboſa eſt, ordinis primi in deſiccando: ſecũdi verò cõpleti, aut certe tertij incipiẽtis in refrigerãdo. Itaque pueros diutiſſimè ſeruare impuberes illita creditur. Fructus leuiter extergit & adſtringit: quamobrem & ipſe regio morbo laborantibus exhibetur in vino, ordine quidẽ tertio quadantenus deſiccans, cæterum in medio conſiſtens caliditatis ac frigiditatis.

Hydnon. Tuber terræ.

Hydna omnibus nota ſunt. Subſtantiam habẽt vincentem terreſtrem quidem, ſed tamen cum paucula quadam tenuitate miſtam.

Hydropeperi.

Hydropeperi à locis in quibus naſcitur, & à ſimilitudine quæ illi cũ pipere in guſtu eſt, nomẽ ſortitũ eſt. Cæterũ nõ vſqueadeò calidum eſt quàm piper. Attamen herba ipſa etiamnum viridis cataplaſmatis in modum impoſita, ſugillata & tumores induratos digerit.

Hyoſcyamus. Altercum.

Hyoſcyamus cui ſemẽ atrũ eſt, inſaniã ac ſoporẽ affert: ſed is cui ſemen mediocriter flauum eſt, propinquã ei facultatẽ poſſidet. Verùm vtrique fugiendi ſunt vt inutiles & venenoſi, ſeu deleterij. Cæterum cuius ſemen ac flos cãdidus eſt, ad ſanationes vel maximè idoneus eſt, ex tertio quodammodo ordine refrigerantium. Porrò flos eius

quidem

quidem cui ſemẽ eſt nigrum, mediocriter purpureus eſt: eius verò cui eſt ſubflauum, leuiter mali colorem refert.

Hypericum.

Hypericum calfacit & deſiccat, eſſentia tenui, adeò vt & menſes & vrinas prouocet. Sed ad hæc totus ſumẽdus eſt fructus, non tantum ſemen. Porrò cum foliis illitus viridis ad cicatricem ducit cùm alia, tũ etiam ambuſta. Cæterum ſi ſicca contuſa inſpergas, ſanabis & mollia nimis, humidáque & putredinoſa vlcerum. Sunt & qui iſchiadicis bibendum exhibeant.

Hypecoon.

Hypecoon refrigerandi vim habet ex tertio ordine refrigerantium, vt parum abſit à papauere.

Hypogloſſon.

Hypogloſſon inde adeò nuncupata eſt, quòd ſummis corymbis velut ligulæ quædam exeunt. Cæterum radix & ſuccus fruticis emolliendi vim poſſident.

Hyſſopum.

Hyſſopum deſiccat & excalfacit ordine tertio: ſed & tenuium eſt partium.

Phaci. *Lentes.*

LEntes valenter adſtringunt: medium tenent caliditatis & frigiditatis, deſiccant tamen in ſecundo ordine: ipſum itaque earum corpus deſiccat & ſiſtit ventrem: cæterum decoctum prouocat: proinde etiam prior aqua abiicitur, vbi retentionis cauſa adhibentur.

Phacos. *Lenticula paluſtris.*

Lenticula paluſtris humidæ frigidæque temperaturæ eſt, vtrinque ex ſecundo quodammodo ordine.

Phaleris.

Phaleridis tum ſuccus, tum ſemen, tum folia potari vtiliter creduntur ad veſicæ dolores, ceu in ſeſe habeant tenue quiddam & calidum.

Phalangites.

Phalãgites ſic appellata eſt, quòd morſis à phalangiis

auxilietur: eſt autẽ facultatis tenuium partium, deſiccantis: quamobrem & tormina patientibus ſuccurrit.

Phlomus. Verbaſcum.

Phlomos quidam per p literam & ſcribunt, & proferũt. Quædam foliis alba eſt, quædam verò nigra. Et albæ quidem mas eſt, cuius folia anguſtiora: fœmina, cuius maiora. Et præter has eſt alia phlomos agria cognominata, flores habet aureos & luteos, ſiue melizontas. Sed & alia præter has eſt, quã propriè phlomida nominãt, & thryallida. Priorũ itaq; duarũ radix acerba guſtu eſt, & fluxionis affectibus prodeſt. ſed & ad dentiũ dolorem eam quidam colluunt. Attamen folia digerendi vim habent: ſic & aliarum folia, & maximè eius quę aurei coloris flores obtinet, aut etiam pilis flaueſcentes. Omniũ enim folia deſiccandi & detergendi vim poſſident.

Phœnix. Palma.

Phœnix arbor adſtrictoriæ facultatis omnibus ſui partibus eſt particeps. Igitur ramorum ſuccus eſt, ex aquea ſubſtantia tepida & terrea frigida conſtans. Similis facultatis eſt encephalos quem vocant, hoc eſt cerebrum ſiue medulla, eſui aptus. At fructus eius, & maximè dulcis, nõ paucam obtinet caliditatem. Cæterum cùm edendo ſit, multo eſt vſui, non tantum foris impoſitum, vbi quid roborare & deſiccare, contrahere, ſtipare, denſaréque conſilium eſt: ſed & tãquam cibus ſumptus & ſimul cũ aliis & per ſe. Porrò quod elaten vocãt, nẽpe tenerũ illud palmæ germen, eandem cũ cerebro eius facultatẽ poſſidet. Quod verò velut decoctũ eius eſt, adſtringẽtẽ & ipſum qualitatem habet, verùm plus quàm dicta omnia exiccat: vtpote quod & eſſentiæ cõſiſtẽtia illis ſiccius eſt, & nimiũ habet humiditatis. Itaque iure vtũtur illo ad vlcerum putreſcẽtia, miſcéntque medicamẽtis articulos plus iuſto laxatos contrahentibus: ad hæc facultatibus hepaticis & ſtomachicis, ſeu intrò ſumantur, ſeu foris admoueantur. Sed & radix plantę deſiccatoriæ citra morſum facultatis eſt, adiunctum habens & ipſa adſtrictionis quippiam.

Phorbion.

Phorbij ſemine ad leucomata, hoc eſt albugines, cum

melle

melle applicant. Sed & ſpicula extrahere creditur. Porrò & ipſa herba & idem præſtare videtur. Ex quibus conſtat quòd tenuium partium, & attrahendi detergendiq́ue potentiam obtinet.

Phu.

Phu, odorata quodammodo eſt huius herbæ radix, nardo viribus ſimilis: ſed tamen ad pleraque infirmior, vrinas mouet plus quàm aut Indica, aut Syrica nardus, perinde vt Gallica.

Phycos. *Alga.*

Phycos humens etiamnum & virés ex mari exemptus deſiccat & refrigerat ordine ſecundo: habet enim quiddam modicè acerbum.

Phyllitis.

Phyllitis cùm qualitatis ſit acerbæ, non abſurdè diarrhœas, ſiue profluuia, & dyſenterias pota iuuat.

Phyllon malabàthru. *Folium malabathri.*

Folium malabathri nardo ſimilem vim poſſidet.

Chalbane. *Galbanum.*

GAlbanum ſuccus eſt plantæ ferulaceæ molliendi & digerendi vi. Fueritq́ue ſane ex tertio ordine excalfacientium incipiente, aut ſecundo cõpleto: in deſiccando verò ex ſecũdo incipiẽte.

Chamædris.

Chamædris vincẽtem habet qualitatem amaram: eſt & quodammodo acris. Quocircà merito lienes colliquat, & vrinas ac mẽſes prouocat, craſſitudinem humorum incidit, & viſcerum obſtructiones purgat. Ponátque eã quiſpiam in tertio ordine excalfacientium & deſiccantium: plus tamen calfacit quàm deſiccat.

Chamæciſſos.

Chamæciſſi flos cùm ſit admodum amarus, iecur obſtructione liberat, daturq́ue ex coxendice laborantibus.

Chamælea.

Chamælea vincentem habet qualitatem amaram: quã-

obrem admodum ſordida vlcera, & quæ maximas habēt cruſtas, cum melle purgare poteſt.

Chamæleuce.

Chamæleuce calidæ facultatis eſt tertio quodammodo ordine, ſiccæ primo.

Chamæleon.

Chamæleōtis radix, nigri quidem, letale quiddam obtinet: quamobrem foris vtique vſus eius ad pſoras adhibetur, & lichenas, & vitiligines, & in ſumma, quæ deterſionē poſtulant: prætereà digerentibus & emollientibus pharmacis cōmiſcetur: & phagedænica vlcera ſanat illita. Eſt enim ſicca tertio ordine, calfacit verò ſecundo ordine abſoluto. Porrò albi chamæleōtis radix potui datur cum vino auſtero mēſura oxybaphi. Exhibent ſanè etiam aqua inter cutem laborantibus adſimilem habentem temperiē ipſius nigri radici, niſi quatenus illa acrior eſt.

Chamæpitys.

Chamæpitys guſtu quidem amarum ſaporem validiorem acri obtinet, effectu verò expurgat abſtergitque viſcera plus quàm calfacit: proinde auriginoſis, & omnino quibus facilè iecur obſtruitur, bonum eſt remediū. Quin & menſes ducit tum pota, tum appoſita cum melle. Sed & vrinæ mouendæ medicamen eſt. Sunt autem etiam qui eam exhibent decoctam in melicrato iis qui coxendicis doloribus torquentur. Herba porrò ipſa viridis vulnera magna conglutinat, & vlcera putreſcentia ſanat, prętereà vberum durities diſcutit. Eſt enim in ſiccando ordinis tertij, in calfaciendo verò ſecundi.

Chamæſyce.

Chamæſyce abſtergendi ſimul & acrem vim poſſidet. Itaque acrochordonas & myrmecias caules eius teneriores in modum cataplaſmatis admoti, quiq; ex eis profluit liquor, auferunt. Cum melle verò craſſas oculorum cicatrices detergunt: ſed & hebetudinem viſus à craſſitie natā adiuuant, ſicut ſanè & ſuffuſionum principia.

Chelidonium.

Chelido-

Chelidonium extergentis admodũ & calidæ facultatis eſt: ſed & ſuccus eius ad acuendũ viſum cõmodus eſt, vtique in quibus craſſum quiddã in pupilla colligitur digeſtione atque diſcuſſione indigẽs. Vſi ſunt radice eius quidã ad auriginem ab obſtructione iecoris proficiſcentẽ, in vino eam albo potui exhibentes. Similiter manſa confert dentium doloribus. Porrò chelidoniũ minus cũ acrius ſit maiore, celeriter illitum cutem exulcerat, vnguéſque ſcabros eiicit. Succus eius per nares purgat, vtpote admodũ acer. Itaque hæc herba quarti ordinis fuerit calfacientiũ incipientis. Maius autẽ chelidonium tertij eſt ordinis abſoluti iam, idque tum in calfaciendo, tum in ſiccando.

Chondrila.

Chondrila, & hanc quidam ſerin nominant. Eſt enim eiuſdem ferè cum illa facultatis: niſi quòd guſtu amariuſcula eſt ac proinde facultate ſiccantiore.

Chondrus.

Chondrus eſt ſanè nutrimentũ optimum, ſicuti & triticũ: ſed huius inſtituti non eſt de nutrimento diſtinguere: verùm vt medicamẽ emplaſticæ facultatis eſt, tẽperie triti co ſimilis, plus tamẽ illo viſcoſus: quare ſanè etiã illo plus nutrit. Eſtq; ceu materia quædã idonea excipiendis aceto, marina aqua, muria, & id genus aliis valẽter deſiccantibus: proinde quidam ex genere admodum exiccantium eſſe & hoc ſemen autumarũt. Cæterũ chondrus ex numero eſt potius concoquentium, vt & triticum, quæ minimè profectò deſiccant. At ob exiccãtium medicaminum admiſtionem, cùm quod ex illis compoſitum eſt, exiccatorium ſit, medicorum complures in errorẽ inducti ſunt, vt falſò putarent deſiccationem chondro acceptam ferendam, iis quæ admiſta erant præteritis.

Chryſocome.

Chryſocome, vocatur & chryſites. Radix vincentes habet acrem ſimul & adſtringentem qualitates: quare non admodum multi vſus eſt. Vſui tamen eſt decocta in melicrato in peripneumoniis, & morbis hepaticis ſiue iecorariis: ſed & menſtruæ purgationis prouocandæ vim quandam obtinet.

Pſeudodictamnum.

PSeudodictamnum imbecillem dictãni vim habet.

.Pſyllium.

Pſyllium ſemen habet admodum vtile, ex ſecũdo refrigerantium ordine: in deſiccãdo verò & humectando medium quodammodo eſt & ſymmetrum.

Ocimon.

OCimum ex ſecundo eſt ordine calfacientium, habet autem recrementitiam humiditatẽ: proinde nec commodum eſt quod in corpus ſumatur. Cæterum foris illitum, ad digerendum & concoquendum idoneum eſt.

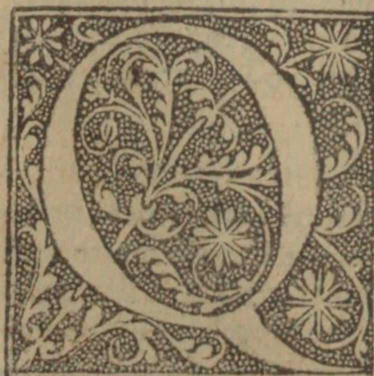
Ocimoides.

Ocimoides, quidam philitærium cognominãt. Radix ſuperuacua eſt. At ſemen tenuium partium, & deſiccantis citra mordicationem facultatis eſt.

GALENI DE SIMPLICIVM MEDICAMENTORVM *Facultatibus, Liber nonus.*

THEODORICO GERARDO GAYdano interprete.

PROOEMIVM.

VOT QVOT plãtarum partes ſunt, & fructus, & ſucci, atque liquores, ſuprà dicta ſunt omnia. Nũc autem de reliquis medicamentis, quæ metallorũ genere cenſentur, quæque ipſius terrę propriæ ſunt diſſerere propoſitũ eſt: poſt quæ deinceps nõnihil tractabitur De partibus animalium, vtiq; quibus ceu medicamentis ad curationes vtimur. Cæterum

præſtare

præstare mihi videtur, communiter de illis omnibus præfari, quò videlicet tum clarius intelligi possint,† tū quæ dicenda sunt, distinctè ceu in articulos inaudiātur. Nam siquis in omnibus sequatur scriptores siue medicamentorum, siue materiarum, siue illorum præparandorum: in multis profectò turpissimè allucinabitur, & ea quæ præfinitè ac determinatè à me posita sunt, perperam accipiet. Cæterum cùm duo sint capita communis orationis iam proponendæ: Alterum est, an sponte nascentium medicaminum quæ combusta sunt, calidiora arbitrari oporteat, an frigidiora: Alterum de medicamentis adstringentibus, quorum in genere esse suprà ostensum est tum austera, tū acerba. Itaq; super his quidem in quarto horum commētariorum verba fecimus: sed & modò cōmemorare satius fuerit, medicamentis adstringentibus & facultatē & qualitatem inesse cum acribus pugnantissimam. Adstringūt enim Acacia, Balaustium, Hypocystis, Cytini, Galla, Rheon, Rhus, Omphacium, Mespila, Corna, Malicoriū, Myrta. Acria verò sunt Euphorbiū, Allium, Cæpa, Porrum, Napy, Piper, Gingiberi, Smyrnium, origanum, Pulegium, Calamenthe, & Thymus. Reuocandum itaque in memoriam duntaxat qualem cuiusque dictorum percipimus sensum, & protinus sequetur qualitatis eorum diuersitas, quam in quarto libro exposui vnà cum aliis omnibus gustus differentiis. Sanè cōtrahunt constipántque atque condensant substantiam nostram adstringentia: ac proinde in quamuis corporis nostri partem extrinsecus imposita, continuò illam rugosam & contractam efficiūt, contrà quàm acria, quæ imposita cuti perspicuò eam excalfaciunt, atque in molem attollunt, rubente colore: ac si diutius immorentur, etiam vlcerant. Hæc itaque euidēter apparent tum incidere, tum excalfacere, tum etiam à vicinis partibus ad sese sanguinem attrahere: at adstringētia refrigerando, contrahendo, cōstringendóq; in illis etiam contentū repellere. Facultas itaque aduersissima est adstringētibus cū acribus: nec quæ in gustu apparet qualitas, simile quippiā obtinet. Quid ergo nonnullis in mētē venerit, vt piper, allium, atque adeò acria omnia adstringere dicerent, sanè cogitatione assequi nequeo. Nam si

vt hæc

† καὶ τοῦ διηρθρωμένως ἀκούειν ἕνεκα τῶν εἰρημένων.

vt hæc adſtringere dictitant, ita Rhun, balauſtium, Omphaciū, Meſpilum, & quotquot eius ſunt generis, acria cognominarent, diuerſa ac commutata in nominibus conſuetudine: ignaros profectò illos vocū, & earum ſignificatuum: nō tamē guſtādi aut olfaciendi carere iudicio dicerem. Nūc verò cùm res duas & olfactu, & guſtu, & effectibus ſuis contrariam inter ſeſe naturam oſtentantes, vna appellatione nuncupent: admiranda profecto hominum aut ſtupiditas eſt, aut dementia, aut ſimul vtraque: perinde enim faciunt atque illi qui & ignis, & niuis eundem eſſe ſenſum aiunt. Atque adeò in quendam quondam incidi, qui præ tam aliena atque abſurda vſurpandorum vocabulorum cōſuetudine diceret nihil prohibere quo minus diceretur nix eandem igni habere tū qualitatem, tū facultatem: quia videlicet & hæc quādoque viſa ſit pedes diutius per eam ambulantium aduſſiſſe. Sanè non paruo tempore opus eſt, vt illis hominibus ſordem animi expurges. At quibus non in tam profunda ignorantiæ caligine degere contigit, ac quartum horum commentariorū perlegerint, iis quæ iam dicta ſunt, memoriæ cauſa repetita ſufficiunt: quò diſtinctè nomina de quaque propriarum rerum ita inaudiant, quemadmodū Latinis efferre Græciſque mos eſt. Tranſibo verò ad ſecūdū ſcemma ſiue ſpeculationē, haud etiam de nomine & ſignificato eius habēdum, verùm de rei natura. Nā plerique exiſtimant cōbuſta omnia ſeipſis effici frigidiora. Alij econtra, combuſtorum omnium augeri caliditatem exiſtimant: vtrique ſanè errantes. Conſpiciuntur enim liquido quædam calidiora reddita & ad guſtum, & ad tactum, & eam quæ in vſu cernitur facultatem: velut ſuprà dicebam de acribus & adſtringentibus. Quædam contrà aduſtione minus apparēt calida: idque clarè diſcernimus tum tactu, tum vſu. Dico autem vſum, ceu antè dixi, cum cuti impoſita alia calidiorem rubentiorémque partem efficiunt, alia exanguem & frigidam: & alia molem attollunt, alia contrahunt. Igitur acria multum caloris amittunt vſta. At quæ eiuſmodi non ſunt, aſſumunt. Sanè combuſtorum omnium nullum planè eſt frigidum. Relinquitur enim in illis velut ἐμπύρευμα, hoc eſt ignitio quædam: nam ita vocabat Ariſtoteles:

teles:atque id eſt quod per ablutiones detergitur,ex combuſtorum ſubſtantia ſubtiliſſimum: quod vbi cum aqua abierit,quod vſti reliquum eſt,ſubſtantia terrena eſt. Siquidem humidum omne combuſtio abſumit:reliquum autem terrenum eſt vnà cum empyreumate ab Ariſtotele vocato. Hoc ergo vbi per lotionem ablatum ac ſemotum fuerit, aqua in qua medicamen ablutum eſt,calidam adſciuit facultatem, eamq́ue tenuium partiū: quod reliquum verò eſt,terreum eſt,deſiccare citra mordacitatem potens.De his quidem & ſuprà diximus:cæterum nihilo deterius eſt in memoriam nunc ea reuocaſſe, vt refricata illorum memoria, ſimul quæ dicenda ſunt, exactius quis aſſequatur.

De terræ differentiis. Dioscor. 5° cap. 94.

CVm duæ ſint res quæ terræ vocabulo ſignificantur,neceſſariū duxi prius eas diſtinguere,vt clariora ſint quæ dicenda veniūt. Altera ſanè Græcis pariter Latiníſque cōſueta eſt. Siquidem vbi triticum,hordeum,aut aliud quodpiam ſeminū, quæ cerealia nūcupantur,ſeminant, mediocriter humidam eſſe terrā oportere aiunt:at vbi vites,ficus,oleas,aut aliā quāuis arborem plantāt,fugiendā præcipiunt tū eā quæ vliginis planè expers ſit,& arida,tum quæ humida ſit & lutoſa. Nā lutum vocāt terram humido maceratam. Tum qui de colendis agris ſeu georgica conſcribūt, in regionū differentiis atram terrā, argilloſam,arenoſamq́ue diſcriminantes efferunt.ſed & pinguem terram vocāt,ex qua lutū fit viſcoſum ac lentū:Alterā verò cōtrà quàm hanc diſpoſitam,quæ lutum efficiat,pinguitudinis expers, & friabile,vt ſic dicam. Atque hoc eſt vnū terræ vocabuli ſignificatum,omnibus vſitatum. Alterum eſt ſolis philoſophis vſurpatum,cùm aiunt elementa corporum eſſe terram,aquā,aerem,& ignem. Corpus nanque extremè ſiccum ac frigidum terram nuncupāt.Secundū hos ergo nullū compoſitorū corporū terra cenſetur elemētaris:aiunt tamē ea plurimum habere terræ,puta adamantem,& ſaxa:& quantò corpore fuerint duriore, tantò magis ea dicunt eſſe terrea,contrà quàm agricolę. Haud enim quò durior ſit

corporum

corporum conſiſtentia, eò plus terream eſſe dictitant, verùm lapides & petras planè ad agriculturã eſſe ineptiſſima contendunt. Cæterum eam eſſe terrã dicunt exactiſſimam, quæ quàm longiſſimè receſſit à ſaxi cõſiſtẽtia: quippe cùm & argilloſam & arenoſam ad pleraque damnent inutilem. Secundum itaque ſignificatum quod à philoſophis celebratur, tribus finientur generibus terræ differẽtiæ. Siquidem vnum eius genus lapis eſt, alterum corpus metallicum, tertiũ verò terra quæ colitur: facta apud eos differentia de metallicis corporibus quæ fundi poſſunt, velut ære, ſtãno, plumbo. Hæc enim quidam aiunt non terræ, ſed aquæ plus continere. Attamen cæteri homines omnes eam duntaxat terram nominant: quæ humido macerata lutũ efficitur: de qua vtique & ego nunc ſtatui differẽtias exponere, id modò præfatus, quòd propoſita ſectio corporum terrenorũ in lapides, metallica, & terram quæ colitur, abſque corporibus quæ propriè phyſica ſeu naturalia nominantur, dicta eſt. Nam ſi ea accedant, tum ligna omnia, & fructuum partes complures, velut etiã animalium, eſſentia eſſe terrena dicentur: fructuum quidẽ partes, vt nuclei oliuarum, & acini vuarum, putamina nucum & conorum, & eius generis multa alia. Animaliũ verò, oſſa, cornua, dentes. Verùm de plantarum partibus, quæ terrenæ vtique ſunt & duræ, partim iam ſuprà dictũ eſt, partim etiam nunc dicetur. Et de iis quæ animantiũ ſunt infrà tractabitur, vbi prius terræ ſpecies abſoluero. Licet enim ea tibi aut differentias, aut ſpecies, aut etiam appellare genera. Dico autem hæc, lapides, metallica corpora, terram in lutum ſolubilem. Ac primum omnium dicam ab Latinis nuncupatæ terræ differentias, quæ commune hoc habet, vt addita aqua cõtinuò ſoluatur, & fiat lutum. Nam quod à philoſophis ſic appellatur, non habet omnibus commune, ſed illis tantum conſuetum ac celebratum ſignificatum.

De differentiis nominatæ paßim terræ.

Terram

TErram vſitatè Latinis vocari dixi, quæ iniecta aqua ſtatim ſoluitur, & fit lutum. Huiuſmodi ergo eſt quam homines ad culturam elaborãt, differentias habens quaſdam ſanè ſecundum propriam rationem, dum pinguis eſt & viſcoſa, quæ vtique omnino & atra colore eſt: alia verò friabilior, & pinguitudinis expers, quam vocant argillam, quæ ſanè quodammodo candidior eſt. Atque hæ cõtrariiſſimæ ſunt differẽtiæ. Aliæ harum in medio ſunt, alteri atq; alteri magis accedentes: atque adeò quędã etiã quæ ex ęquo ad vnguem in medio, pari interuallo ab vtraq; diſtãt. At aliæ ſunt terræ differentiæ ex diuerſi generis corporum natæ commiſtione, qua ratione lapidoſæ & arenoſæ habentur: atque admiſtã talium ſubſtantiã ſegregant largę aquæ effuſione ac maceratione, dũ totum humidum efficiatur. Cũ enim id effectũ eſt, id quod defertur atq; ineſt lapidoſum atq; arenoſum, id omne ſubſidit, & terra exacta ſupernatat. Tale quiddã & in Lemnia terra viſitur, quã cognominãt quidam milton lemniam, id eſt rubricam lemniam, & alij quidam ſphragida lemniã, hoc eſt ſigillum lemniũ, ob impreſſum videlicet illi ſigillũ, Dianæ ſacrũ. Siquidem hanc terram ſacerdos cum patrio quodã honore ſumens, haud mactatis animalibus, ſed tritico atque hordeo piamenti gratia terrę redditis, in vrbẽ cõportat: quam deinde aqua maceratam, atque in lutum redactam, vbi valenter cõturbauit, paulumque inde quieſcere ſiuit, aquam quæ ſupernatat, aufert, & mox quod ſub ea eſt lutum tollit, ac reliquum duntaxat quod ad imum ſubſedit, lapidoſum ſcilicet & arenoſum, relinquit vt inutile ac ſuperuacaneum. Porrò lutum illud pingue vſque eo deſiccat, dum mollis ceræ conſiſtentiã accipiat: huiuſque exiguis acceptis particulis, ſacrũ Dianæ ſignũ imprimit. Ac poſteà rurſum in vmbra ſiccandũ reponit, donec omnẽ planè humiditatem amittat, fiatque illud medicis omnibus cognitũ medicamẽ lemnia ſphragis, ſiue ſigillum. Sic enim quidam illam cognominant ob impreſſam illi ſphragida, hoc eſt ſigillum: ceu etiam nonnulli ob colorem lemniam milton ſiue rubricam appellitãt. Verùm ab ea differt, quòd cõtactu nõ contaminet atque illa: & ſecundum collem in Lemno

qui totus colore fuluo eſt, & in quo neque arbor, neque planta naſcitur, tantũ huiuſmodi terra viſitur. Porrò tres eius ſignantur differentiæ: vna quam poſuimus terræ ſacræ, quam alij nemini prȩter vnam ſacerdotem cõtingere fas eſt: altera verò eius quȩ reuera miltos eſt, ſiue rubrica: vtuntur autem ea potiſſimum fabri: demum tertia eius quæ extergit, qua vtuntur qui lintea & veſtes lauant, quibus vtique collibitum eſt. Cæterum cùm & apud † Dioſcoridem & alios quoſdam ſcriptum legiſſem, lemniæ terræ hircinũ miſceri ſanguinẽ, atq; ex luto quod ea miſtione cõficiebatur, ſacerdotem lemnias ſphragidas tum conformare, tum conſignare, cupiebam profectò & ipſe miſtionis modũ inſpicere atque ſymmetriam. Itaque queẽadmodum in Cyprum nauigaueram vidẽdorum quæ in ea ſunt metallorum gratia, & in cauam Syriã Palæſtinæ partem profectus fueram, bituminis & aliorum quorundam inſpiciendorum cauſa, ita nec in Lemnum enauigare piguit, vt quantum ſanguinis terræ admiſceretur, cõſpicerẽ. Nam iterum cũ Romã pedeſtri peterẽ itinere per Thraciam & Macedoniã, prius à Troade Alexandræa in Lemnũ adnauigaui, nactus illic nauem quæ ad Theſſalonicã curſum deſtinabat. Conueniebam autem cum nauclero, vt in curſu Lemno appelleret. Et ſanè ille præſtitit, ſed non ad eam ciuitatem ad quam oportebat. Anteà enim neſciuerã duas eſſe in inſula ciuitates, ſed credebam, vt Samus, Chius, Cos, Andrus, Tenus, & omnes adeò quæ in Aegeo ſunt mari, vnam duntaxat ciuitatem habent toti inſulæ cognominem, ita & Lemnũ nominis ſui vnam habere ciuitatem. Porrò vt ex naui deſcenderam, intellexi ciuitati nomen eſſe Myrinæ: nec in regione ciuitatis illius aut Philoctetis templum eſſe, aut ſacrum Neptuni collem, ſed in altera quæ vocaretur Hepheſtias: nec ciuitatem eam Myrinæ eſſe propinquam. Cũque me nauclerus expectare nõ poſſet, diſtuli, vt cùm Roma in Aſiã redirẽ, tunc Hepheſtiada viſerem: id quod feci prout ſperaueram & propoſuerã. Nam vbi ex Italia in Macedoniam traieciſſem, eamq́ue penè totã pedeſtri itinere petranſiiſſem, perueniſſemq́ue Philippos, quæ ciuitas eſt finitima Thraciæ: inde ad mare deſcẽdi quod proximũ aberat cẽ-

† Lib. 5. Cap. 63.

tum

tum viginti ſtadiis: primumque Thaſon tranſmiſi diſtãtem plus minus ducentis ſtadiis: atque illinc in Lemnum ſeptingentis, ac rurſum ferme ſeptingentis in Alexandræam Troada traieci. Ac proinde ſanè ex induſtria tum de nauigatiõe, tum de ſtadiis adſcripſi, vt ſi quẽ eadem quæ me caperet Hepheſtiada viſendi cupiditas, cognito eius ſitu, ſic nauigationem inſtitueret. In tota namque inſula Lemno orientem ſpectat Hepheſtias, occidentem verò Myrina. Et quod à poëta dictum de Vulcano eſt, qui græcè dicitur Hepheſtus. Decidit in Lemnum, propter collis naturam occaſionem ſumpſiſſe fabulæ crediderim. Apparet enim combuſto ſimillimus tum colore ipſo, tum etiam quia nihil in eo naſcitur. In hunc itaque collem ſacerdos quo tempore ego ad inſulam acceſſeram, egreſſa, certo quodam tritici hordeique numero in terram coniecto, aliiſq; quibuſdã pro religione patria perpetratis, plauſtrum totum terra impleuit. Atque vbi in vrbem conuexiſſet, quo dixi modo, illas fama hominum adeo celebratas lemnias ſphragidas pręparabat. Viſum ergo mihi erat percontari, nunquid vnquam anteà hircinum ſanguinem huic miſceri ſolitum, memoriæ proditum accepiſſet. Quo audito omnes in riſum ſoluti ſunt nec ij ſanè quiuis ex vulgo, ſed viri oppidò quàm eruditi cùm in aliis, tum pręcipuè in vniuerſa patrię hiſtoria. Quin & à quodam librum accepi quondam ab incolarum quopiam conſcriptum, qui omnem lemnię terrę vſum edocebat. Quamobrem nec me quoque piguit huius medicamenti periculum facere, acceptis ſphragidum viginti millibus. Sed & is à quo librum dono accepi, inter principes habitus, ad multa hoc vtebatur medicamine. Siquidem ad vulnera tum vetera, tum cicatrici inducendę contumacia: ad hęc ad morſus viperæ, atque adeo omnes ferarum morſus, necnon aduerſus medicamenta letalia non antè modo exhibere, ſed & pòſt ſphragide vti cõſueuerat. Addebat porrò ſeſe periculum feciſſe medicamenti, quod quia fructum iuniperi accipit, διὰ τῶν ἀρκευθίδων nũcupatur, cui vtiq; indebatur & terra lemnia: vomitúnque ciere aiebat, ſiquis cùm etiamnum in ventre letale venenum hæreret, alexiterium ſiue amuletum

ebibiſ-

ebibiſſet. Et ſanè nos quoque huius fecimus periculum in lepore marino, & cantharidibus, cum ſeſe tale quippiam accepiſſe homines ſuſpicarentur: verùm hauſto quod lemniam ſphragida habebat medicamento, protinus omne euomuerunt, nec poſteà vllum illis accidit ſymptoma eorum quæ ad leporem & cantharides comitari conſueuerunt. tametſi conuicta eſſet pernicioſorum medicaminum exhibitio. Cæterùm an ad alia mortifera medicamenta, hæc inquam quæ vocant deleteria, eandem vim habeat medicamentum quod ex fructu iuniperi & terra lemnia conficitur, mihi vtique ignotum eſt. At ille ab Hēpheſtiade profectò aſſerebat, adeo vt & rabientis canis morſum eam ſanare diceret in vino diluto epotam, at vlceri ex aceto impensè acri impoſitam: Sed & aliarum ferarum ictus ex aceto ſanare referebat, extrinſecus foliis inſuper impoſitis, quæ putredini reſiſtere didicimus. In primis verò prædicabat Scordium, deinde Centaurium exile, inde Marrubium. Porrò ſi quando nos ſanè ad vlcera cacoëthe & putrida terram lemniam adhibuimus, magnificè profuit. Vſus autem eſt pro prauitatis vlceris magnitudine. Quippe id quod grauiter olet, impendióque laxum molleque eſt, ac ſordidum, ſuſtinet vt vel per acerrimum acetum lemnia terra in lutoſam ſoluatur conſiſtentiam, aliorum more paſtillorum, quorum alius alio vtitur: dico aūt Polyidæ, & Praſionis & Andronis, & qui nūc dictus eſt, quem Betinū vocāt. Siquidē hi omnes valenter deſiccantes proſunt vlceribus contumacibus, ſoluti interim quidem in vino dulci, interim ſapa, interim œnomelite, nonnunquam etiam alborum quopiam, aut fuluorum, aut flauorum, prout nimirum vſus poſtulat. Nam de talibus alibi definietur. Similiter verò quandoque ſoluuntur aut ex aceto, aut vino, aut aqua, aut oxymelite, aut oxycrato, aut melicrato. Porrò lēnia terra ex aliquo cōpræhenſorum ſoluta, medicamen fit idoneū tum recentibus glutinandis vulneribus, tum medendis inueteratis, ægrè ad cicatricem venientibus, & contumacibus. Similiter autem & alia quæuis terra pharmacodes ſiue medicamentoſa. Neceſſe enim erit diſtinguere, ſicuti ſuprà, ab elementari terra, in qua & lapides compræhendebantur,

eam

eam quæ in lutum ſoluitur: ſic nunc ab ea quæ colitur, medicamentoſam: nihilo enim deterius erit ita eã cognominaſſe qua ad curationes vtimur: tametſi eius quoq; quę colitur, ſi qua pinguis eſt, cõmoda eſt ad curationem earum omnium partium, quæ deſiccari poſcunt: vnde ſanè ea & Alexandrię & per Aegyptum vtuntur multi ſua vtique ſponte ac iudicio, multi verò etiam moniti ſomniis. Vidi enim Alexandriæ quoſdam aqua inter cutem laborantes ac lienoſos Aegyptiæ terræ luto vtentes, qui ſibi ſuras, femora, cubitos, brachia, tergum, latera, pectuſque inungerent, ac perſpicuò iuuarẽtur. Eundẽ in modum & veteres phlegmonas, & laxa œdemata adiuuat lutũ hoc. Noui ſiquidem quoſdam, qui ex immodica per hæmorrhoidas euacuatione turgentes effecti ac tumidi, non obſcurè fuere adiuti. Sed & quidam diutinos fixoſque parte quapiam dolores perpeſſi, luto hoc planè perſanati ſunt: deſiccandi nanque vim terra quæuis poſſidet. Quoniam verò corpus eius natura ſiccum eſt, & quia prorſum igneę ſubſtantiæ miſtionis eſt expers, ita deſiccat, vt minimè ſit mordax: ad quod tamen etiam proficit ſi lauetur.

De terræ lotione.

CAeterum lauatur terra omnis ad eundẽ modum quo propoſitum eſt de lemnia. Primum quidem maceratur aqua, quæ nullam habet medicamentoſæ qualitatis ſuſpicionem: at vbi lutum conſederit, effunditur quæ innatat aqua: ac quod in fundo erat, ſegregatur à lapidoſis atq; arenoſis quæ ad imum reſederunt. Ac ſi exercitatum habeas guſtandi ſenſum, ipſe iudex eris accuratus, quam oporteat terram lauare, quam non. Nam quædam lauari non deſiderant, quędam etiam bis terq; elui expoſcunt. Ac lemniã quidem paratam accipis ſemel à ſacerdote lotã, quæ iterum ablui non exigit.

De terra Samia.

AT Samiam ne lauari quidem opus eſt: vtimur autem altera eius ſpecie magis, quam Samium aſtera cognominãt, ad ſanguinis expuitiones vndecunq; natas, velut etiam Lemnio ſigillo. Eadem vi iuuãt ſanguinis ex vtero profluuia, & vocatum fluxum

muliebrem. Quin & proſunt exulcerationibus dyſentericis antequam putreſcentia euadant vlcera. Nomas id genus affectus appellare medicis mos eſt, ab eo quòd putredo depaſcat, & ad vicinas partes ſerpat, quod Græcè dicitur νέμεσθαι, vna cum primum vitiata & ipſas corrumpens. Tametſi etiam in iſtis quandoque ſum vſus Lemnia, & palàm profuit tum per ſedem infuſa, tum epota, vtique anteà: quod facere ſolemus vlceribus melicrato priore ablutis, poſteriore verò muria. Iniiciebatur ergo per ſuccum arnogloſſæ: bibebatur verò ex oxycrato aquoſo. Sed nec parum efficacioribus videtur eſſe viribus Lemnia terra quàm Samia: quare nec ea quæ iam phlegmone tentari cœperint, vim eius perferunt, ſed clarè irritantur, atque exaſperantur, potiſsimum ſi vir ſit habitus mollioris, quem malacoſarcon Græci vocant. At à Samia adeò non exaſperatur vlla ſic affectarum partium, vt etiam mitigentur, maximè quæ humidiores ſunt & laxiores, velut vbera, teſtes, adenes. Idoneè autem vtaris terra eiuſmodi, ſi vbi ad læuorem redegeris per aquam, tantum admiſceas olei roſati boni, quod miſtione ſua medicamentum à reſiccatione prohibeat: ſed & commodum vtiléque eſt, vbi ſic præparatum fuerit, ad alias quoque phlegmonas calidas, & bubonas incipiẽtes, & fluxiones podagricas, & ſummatim vbi refrigerare ſtatutum eſt mediocriter cum mitigatione ac lenitione: vt euidenter appareat vim Samiæ mediocriter eſſe refrigeratoriam. Quin & magis quodammodo aërea eſt eius eſſentia collata ad lemniam, cuius argumentum eſt & leuitas. His itaque notis & omnem aliam terram medicaminoſam æſtimato. Dico autem notas conſiſtentiæ tum leuitatem, tum grauitatem, prætereáque in guſtu aſperitatem ac leuitatem, ad hæc tenacitatem, & abſtergendi potentiam. Tenax enim & viſcoſus eſt Samius aſter, cùm & Lemnia ſphragis eiuſmodi paululum quiddam habeat. Abſterſoriam quoque facultatem moderatam obtinent & Selinuſia terra, & Chia: quamobrem mulieres quædam ad faciem iis vtuntur. Oſtenſum autem eſt in tertio libro De ratione curandi, quicquid leuiter abſterget, producendæ vlcerum carni eſſe idoneum. Id autem ſi etiam

deſiccet,

deſiccet, cicatrici inducendæ habile eſt. Porrò omnium ex iis aptiſſima ſunt & ad vlcera quæ in ſumma cute conſiſtunt, & ad ambuſta, illa quæ cùm citra morſum exiccant, tum neque manifeſtò excalfaciunt, neque refrigerant. Quocirca terra Selinuſia & terra Chia pulcherrima ſunt ad ambuſta vlcerum remedia: Expoſcunt enim ea moderatiſſimè extergētia medicamina abſque inſigni, aut calfactione, aut refrigeratione: quod vtique ineſt tum Selinuſiæ, tum Chiæ, tum Samiæ terræ. Oſtenſum eſt autem quòd & huius ſpecies eſt Aſter quem vocāt, reliqua terra hoc præſtans, quòd viſcoſum quiddam ac tenax obtineat. Quocirca quod cùm ad alia vlcera, tum ad ambuſta pertinet, aliis terris quæ tenacitatem non habent, conferendus non eſt. Siquidem ſubſtantiam tenacitas magis reddit emplaſticam, quàm vt ſinat abſtergere: ſcilicet vbi nulla vtiq; alia adſit acrimonia viſcoſo tenaciq; corpori, vt in viſco cernere eſt. At tamen Chia & Selinuſia terra inferiores ſunt Samia ad phlegmonas in mammillis, teſtibus, atq; inguinibus incipientes: tametſi vbi inopia eſt aliorum quę ſummè proſunt, nec ipſæ planè ineptæ ſunt & incommodæ. Porrò Cimolia cùm miſtę ſit facultatis, partim refrigerat, partim etiā digerit, ſed leuiter: proinde dū lauatur hanc facultatem deponit atq; exuit. Abſq; eo ſecundum vtraſque agit facultates, ceu alia quoq; compoſitorum medicamentorū plurima digerentia pariter & repercutientia. Porrò vtramque facultatem facilè indicat dum illi miſcentur humores naturæ cōtrariæ. Nam ſi miſta ſit repercutientibus refrigerantibuſque, lutum quod ex ipſa & illis conficitur, refrigerans repercutienſque efficit. Sin digerentibus, & ipſum digerens. Sic ambuſtis conuenit. Atque idiotæ quidam protinus aceto maceratam illinunt. Sed in tali vſu non impenſe acre ſit acetum oportet. At ſi tale ſit, aquam miſcere præſtat. Et illud mihi ſemper memoria teneto, ceu commune omnis terræ leuis. Omnes enim ambuſta iuuant, continuo illitæ ex aceto, aut oxycrato, nimirum bullas exiſtere prohibentes. Cæterum contemplandum inſuper eſt, corporis curandi quæ ſit natura ſiue habitudo, duráne an mollis: id in vniuerſum præ oculis habendo, corpora mollia valentium

medicaminum vim haud poſſe perferre, dura verò poſſe. Sed hæc huius inſtituti non ſunt, verùm copioſius exponentur tum in tractatu De componendis pharmacis, tum in libris De facilè parabilibus. Præſens autem narratio à principio id ſtuduit, vt generales inueniret facultates. Quibus animum intendens quiſpiam complura habiturus eſt ad particularis vſus copiam, vtique ſi vtendi eorũ viam, ac rationem inſuper adiunxerit atque edidicerit. Quare immorandum non eſt. Verùm quod anteà dictum eſt, nunc in memoriam reuocare oportet, nempe terram ipſam expertem miſtionis ſubſtãtiæ generis alterius, vim habere citra morſum deſiccandi. Atqui cùm nullũ reperire corpus queas miſtionis ad vnguem expers, inſpicienda item eſt eorum quæ illi accidunt commiſtio, idque ſecundum leuitatis & grauitatis differentias, eáſque quæ in guſtu viſuntur. Nam ſi qua eluceat adſtrictio, tantum aſſumpſit frigiditatis, quãtum habet, & adſtrictionis. Sin etiam acrimonia quædam appareat, tantum ineſſe ſcito caliditatis, quantum & acrimoniæ. Similiter in leui & graui videndum: cùm leuitas illi inde proueniat, quòd larga & copioſa in tota eius temperie aërea inſit ſubſtantia: grauitas verò quantò maior ſit, tantò itidem ſyncerior terra exiſtat. Terræ proprium eſt, quòd igni admota non fundatur aut liqueſcat: id quod accidit plumbo, ſtanno, argento, & auro. Itaque cùm terram audis ab argento nominari argyriten (nam ita nuncupant quidam illas quæ ex metallis ſumuntur) haud putes per totum terræ immiſtum eſſe argentum, aurum, aut ferrum: ſed contingere, coniunctáſque eſſe paruis terre particulis immiſtas particulas paruas: in chryſite quidem, quæ ab auro dicitur, auri: in argyrite, quæ ab argento, argenti: in ſiderite, quæ à ferro, ferri: easque ab igne in fornacibus fuſas, coire adinuicem. Eundem in modum quæ vitrum continet terra, arenoſa eſt. In arena enim potiſſimum eiuſmodi ſubſtantię fruſtula reperiuntur ſæpenumero parua. Et qui earũ rerum periti ſunt, conſpectis arenis talibus haud difficulter cognoſcunt, quantum ex eis colligi queat vitri. Sed & auri quoq; fruſtula exigua frequenter non paruo numero in quibuſdam inueniuntur arenis. Verùm nõ

ex quauis arena, qui negocio huic ſunt dediti, aurum vitrumque extrahunt: ſed eas eligunt arenas quæ quam minimo impendio plurimum cõgerunt. Siquidem poſt multos ſumptus quos in fornacibus inſtruendis facere neceſſe eſt, ſi paulum modò colligeretur ſubſtantiæ, damnoſum id ipſis eſſet. Itaque cùm in plurimis arenis auri vitrique fruſtula parua cõtineantur, qui talia callent, nõ ad quaſuis accedunt. Ad eundem modum neque æs, aut argentum, aut ferrum, aut ſtannum, plumbúmve ex quauis terra colligunt. Nec tamen vbi dictorum quodque ab admiſta terra ſeparauerint, quæ reliqua eſt, aliis terris eſt ſimilis (quas paſſim ſic ab omnibus nuncupari propoſui, quæ communem habent notam, quòd irrigatæ facilè ſoluantur in lutum) nam terræ quæ in metallis eſt, reliquiæ lapideæ fiunt, nec macerari rigaríve poſſunt. Dico autem rigari, per totam ſubſtantiam humectari: madeſcere verò, extima tantum ſuperficie madefieri, haud etiam in altum penetrante humore: illud τέγγεσθαι, hoc βρέχεσθαι Græci appellitant. Sic fit cadmia, quam vocãt, lapidea, nec ipſa rigari potis. Sed de talibus corporibus infrà diſſeretur. Nunc rurſum ad medicaminoſam terram reuertor, quæ proinde quòd aqua irrigata facilè in lutum ſoluitur, terra appellatur. quia verò ea vtimur velut aliis medicamentis, idcirco non iniuria græcè pharmacitis, latinè medicaminoſa ſola vocatur: nempe quia aut ſola eſt eiuſmodi, aut euidentiorem vim medicaminoſam poſsidet. Id quod ſanè verum eſt. Nominatur autem ampelites, non quòd vitem in ea ſerere præſtat, ſed quod viti circũlita interimat naſcentes in ea vermes, quos ſcnipas apud nos vinitores cognominãt. Naſcuntur porrò hi ineunte vere, cùm germinare vites, turgereque earũ pars vnde germen exit (quem oculum nominant) incipiunt. Hos igitur oculos ſcnipes depaſcentes, non leuem viti noxam afferunt: ac proinde oculorum iſtorum radices, qui hæc ſapiunt, inungunt ac illinunt. Hac itaque ratione ampelites & pharmacites id genus terra appellata eſt, vel ex eo quòd ſcnipas perdat, quantum habeat facultatis medicaminoſę indicans. Sed & à reliqua terra, qua ad curationes vtimur, multum diuerſa eſt: quippe quæ proximè ad lapideam

peruenįat:quamobrem miſceri eam in medicaminum ſcriptionibus comperies,vbi exiccare atque digerere quid opus eſt. Nec enim mordacitatis expers eſt, nec moderata, nec mitigandi vim obtinet velut Chia, Samia, & Selinuſia. Atque de Cimolia quidem dictum eſt, quòd illis paulò ſit valentior, veruntamen etiã morſus expers,maximè ſi elota ſit. Cretica verò terra iſtis quodammodo aſſimilis eſt: verùm admodum imbecilla eſt, multum habens ſubſtantię aëreę: ineſt tamen ei vis extergendi:quãobrem ea homines vaſis argenteis ſordidis ſplendorem recuperant. Itaque & hæc tibi vſui fuerit ad ea omnia,ad quæ alias ſine morſu extergentis idoneas eſſe poſuimus. Harum omnium Lemnia valentiſsimas vires obtinet. ſiquidem & adſtrictio ei quædam ineſt. Porrò Eretrienſis hac etiam valentiorem poſsidet, hactenus tamen,vt nondum mordicet. Quòd ſi lauetur, valde moderata efficitur,non ſecus atque ſupradictæ. Expedit verò hanc terram non ſemel, ſed bis terque lauare, vt & Cimoliam. Quin & vrunt eam quidam, quò videlicet eſſentiæ reddant ſubtilioris & acrioris, vt & ad digerendi potentiam tranſeat. Cęterum ſi vſta lauetur,tunc depoſita in aquam acrimonia,ſubtilitatem quidem quam ex toſtione acquiſiuerat,retinens,deſiccantior conſtituitur. Quocirca cùm vſtionem non experta, communi ratione terræ cuiuſlibet, vlceribus ſit accommoda, magis certè iam congruit, & ad ea quæ carnem ſibi reſtitui ægrè patiuntur, & ad ea quæ ad cicatricẽ difficulter perueniunt,ſi poſtquam combuſta fuerit, abluatur. Porrò cum duæ eius ſpecies ſint, ea quæ colore eſt cinericio, illi quæ admodum albida eſt præfertur. Eſt & alia terra dicta Pnigites, tota quidem facultate Cimoliæ aſſimilis,cæterum colore diuerſa. Eſt enim atra,perinde vt Ampelites. Porrò viſcoſitatem & tenacitatem non minorem quàm Samia terra obtinet, immo nonnunquam etiam maiorem. Cæterum durante hac immani & graui peſte, allata ad me terra eſt ex Armenia ea quæ Cappadociæ finitima eſt,etiam ſiccantior,colore pallido. Lapidem qui donarat, non terram appellabat: promptiſſiméq; in læuorem ſoluitur,ceu etiam calx. Sic enim videlicet nuncupo petram combuſtam. Verùm

vti nec in illa arenosum quippiam admistum est: ita nec in Armenia. Nam postea quàm in mortario pistillo comminuta est, adeo est leuis, nec plus est lapidea, quàm aut calx, aut Samius aster: tametsi non æquè vt aster leuis est, Itaque illo etiam magis conspissata est minúsque aëria, quamobrem opinionem ac phantasiam prębet iis qui negligentius intuentur, quasi lapis esset. Cæterum quod ad præsentia attinet, nihil interest, lapidem an terram vocites, si id modò teneamus, quòd summe desiccat. Siquidem ad dysenterias & ventris profluuia, tum sanguinis expuitiones, & catarrhos, ad hæc ad putrescentia oris vlcera in primis competit. Quin & eos magnifice iuuat quibus ex capite in thoracem fluxio decumbit: quamobrem illis quibus ex tali occasione assidua difficilis est anhelitus, valide prodest. Sed & eos qui phthoe laborant, adiuuat. Vlcus enim eorum desiccat: vt haud etiam tussiant, nisi in victu peccetur non leuiter, aut ambiens de repente ad intemperiem recidat. Ac mihi videtur, quòd sicut in fistulis sæpe conspeximus, non in aliis partibus duntaxat, sed in ipso etiam ano, vt citra collyrij immissionem quod sordem & callum auferret, ipso duntaxat desiccante medicamine contraherentur ac clauderentur, ita quoque in pulmonis eueniat vlcere. Siquidem & ipsum ab exiccantibus iuuari medicamentis perinde conspicitur, vtique cùm mediocre est, non admodum magnum. Itaque visi sunt quidam eorum qui talia habebant, prorsum esse liberati. Ac quidam qui Roma in Lybiam talē ob causam profecti sunt planè se sanos esse credidere: & sanè vsque ad annos aliquot inculpatè transigebant; posteà verò cùm non pari degerent cura & cautione, reditus morbi apparuit. Hos ergo, vt dixi, bolus armenia euidenter adiuuit: Quin & eos qui Romæ agunt, qui assiduò difficultate spirandi discrutiantur, magis etiã. Porrò in magna hac peste, cuius eadē facies fuit atque eius quæ Thucydidis memoria grassabatur, quotquot hoc medicamē bibere, celeriter curati sunt. At quibus non profuit, omnes interiere, scilicet cum nec alio quouis iuuarentur. Vnde colligitur quòd iis duntaxat non fuerit auxilio, qui planè erant incurabiles. Cæterum

bibitur ex vino albo, consistentia tenui, modicè diluto, si aut planè febri careat, aut leuiter ea teneatur: sin grauis febriat, admodum aqueo. Non tamen calore vehemētes sunt febres pestilentiales. Porrò de vlceribus resiccari postulantibus quid attinet dicere quantam vim habeat bolus hæc armenica? Liberum est autem vtcunq; appellare velis, siue lapidem, vt is qui mihi donauit: siue terram, vt ego, quandoquidem humidis rigari patitur.

De lapidibus.

EX sponte natis corporibus sunt & lapides, hoc diuersi à vulgo nuncupata terra, quòd rigari non sustinent. Vires habent partim secundum totius substantiæ proprietatem, partim secundum qualitates effectrices. Porrò vt hæc differant, superius docui. Nunc autem sermo nobis esto de illis, quæ secundum effectrices agunt qualitates in quibus sanè est & vtendi ratio ac methodus. Siquidem, vt ostendimus, facultates quę proprietatis totius substantiæ ratione insunt, à methodo ac ratione alienæ sunt, & per solam noscuntur experientiam. Nam cur hic lapis tacto vulnere, vnde sanguis prorumpit, cursum eius reprimat ac sistat, haud nouimus. At cur lapis quem Hæmatiten, in oculares facultates indatur, haud latet. Nam id rationis inuentum est. Si enim in cote oculari eum teras cum aqua donec mellis crassitiem accipiat, adstringentem facultatem percipies. Atqui didicisti quòd phlegmonas etiamnum gliscentes, potissimum quæ contingunt in partibus neruosis, restringentibus medicamentis repercutere oporteat: at vbi haud etiam sanguis in partem affluit, adstringentibus medicinis, quæ digerant adiungere, & sensim ad ipsa sola transire. Atque de huiusmodi quidem facultatibus in lapidibus disseremus, vbi ea prius in memoriam reuocarimus, de quibus fusè locuti sumus in libro contra eos conscripto, qui insultant iis qui voce solœcismum committunt. Nam horum quidam λίθον (quæ vox lapidem Græcis significat) masculino genere efferri non sinunt: verùm si dicas, ἔμβαλλον τὸν λίθον ἐπὶ τὸν κύνα, non aliter vociferantur, quàm si ipsis in caput lapis esset coniectus: velut etiam

etiam si quis dixerit τὸν δρῦν (quercum sonat) exclamant tanquam fuste percussi. Itaque si quis eorum suasu consueta medicis nomina mutare in animum inducat, dicens τὴν λίθον, τὴν αἱματίτην, & τὴν πυρίτην, & τὴν γαλακτίτην, & τὴν σχιστόν, vt curiosus sanè & stolidus damnabitur: nimirum cùm veteres ex more omnes masculinè efferant eorum differentias, αἱματίτην, πυρίτην, γαλακτίτην, μελιτίτην, γαγάτην, σχιστόν, φρύγιον, ἀράβιον, μεμφίτην. Econtrario verò τὴν πέτραν fœminine pronunciant, non τὸν πέτρον masculine. Nam ἀσίαν πέτραν, non ἄσιον πέτρον nominant, λίθον ἄσιον, hoc est lapidem asium, ceu etiam asiæ petræ florem. Porrò ex petra combusta calcem fieri dicũt. Attamen Heraclides Tarentinus, & alij nonnulli, non ex quouis lapide calcem fieri volunt, sed ex sola petra, nuncupantes ita per excellentiam solum qui sit lapidum durissimus. Equidem ego vel ex industria & studio consueui mutatis inuicem nominibus vtroque modo talia efferre, de quibus inutiliter nonnulli rixantur, id re ipsa commonstrans, nihil offendi enarrationis claritatem vtrouis modo quis dixerit. Cæterum mirandum non est, qui ignorant enarrationis naturalis aut vnam solámque habendam virtutem, ipsam scilicet perspicuitatem ac claritatem, aut certè omniũ aliarum primam principémque atque optimam, si ad tantas vertantur nugas. Itaque de iis lapidibus primùm differam, qui mortarij aut cotis attritu in liquorem succúmve soluuntur.

Ciseris. Pumex.

Cæterum si pumex inter lapides recenseri potest, & ipse eiusdem est facultatis, quod certe ad abstersionem attinet, velut etiam figulina testa, ac multò magis ea quæ fornacium est. Sed Smiris acrimoniæ quiddam obtinet: proinde causticis & desiccantibus facultatibus additur, eísque quæ curant gingiuas laxas, ac mollitie fluidas. Pumex autem si comburatur, haud erit inferior eosdem ad vsus Smire.

De lapidibus qui in spongiis reperiuntur.

Lapides qui reperiuntur in spongiis, frangendi vim obtinent, non tamen ita validam vt lapides in vesica comminuant: &

minuāt:& qui id ſcriptum reliquerunt, mentiti ſunt. Verùm qui in renibus cōſiſtunt rumpunt, velut qui ex Cappadocia conuehuntur, quos in Argeo naſci aiunt. Soluuntur autem hi in ſuccum colore lacteum: ex quo liquet, quòd extenuandi vim obtinent abſque vt inſigniter excalfaciant.

Oſtracites.

Porrò oſtraciten vocatum lapidem prædicare quoſdā audio quaſi deſiccandi valēter facultatem obtineat, temperatam ex adſtrictione & acrimonia, velut Geoden nomine pupillas expurgare, & vberum teſtiúmque phlegmonas ſanare, ex aqua videlicet inunctum. Attamen Cotis Naxiæ ramentum mammas virginibus ſuo tempore prohibet tumeſcere, & puerorum teſtes, tanquam videlicet particeps facultatis refrigeratoriæ.

Ophites.

Sed ophites quem vocant lapis extergendi confringendique vim poſſidet, ceu etiam vitrum. Admodum enim ipſum ex vino albo ac tenui epotum lapides veſicæ conterit atque confringit. Verùm ipſum in lapidibus quiſpiā forte non numeret.

Iaſpis uiridis.

Proprietatem nonnulli lapidibus quibuſdam teſtimonio ſuo adſcribunt, qualem reuera habet Iaſpis virens, nempe ſtomachum adhæſu ventríſque os adiuuans. Ac nonnulli quoque annulis inſerunt, ſcalpúntque in eo draconem radios habentem: velut rex Nechepſos memoriæ prodidit in ſexto & decimo libro. Sanè huius ego quoq; lapidis abunde feci periculum. Torquem enim ex huiuſmodi lapillis confectum à collo ſuſpendi, ita vt lapides os ventris contingerent. Apparebant autem nihilo ſecius prodeſſe, etiamſi ſculpturam non haberent quam ſcripſit Nechepſos. Porrò lapidem † omphatiten vir fide dignus reuera iuuare morſos à vipera ſuſpenſum retulit. Sed eiuſmodi facultates extra vſum ſunt methodo conſtantem: velut etiam cum Hieracites & Indicus profluentem ex hæmorrhoïdibus ſiſtunt ſanguinem.

† al. ophiten.

Sapphy-

Sapphyrus.

Sed & Sapphyrus ictos à ſcorpio epotus iuuare creditur.

Aphroſelinus.

Et aphroſelinus quem vocāt, comitiali morbo vexatos: non tamen nos experti ſumus. Sunt verò & alij lapides nonnulli, qui aduerſus quædam ſuſpenduntur. Cæterum quidam characteres quoſdam & literas inſcriptas habēt: ſicut qui hæmorrhoidibus congruit Hieracites: cuius nos fecimus periculum. Sed non eſt nunc tempus de illis diſſerere, qui ſola experientia fidem habent, ac nō rationali quadam methodo in vſum veniunt. Aliud de his tempus erit & locus. Nunc autem ad id quod toto opere propoſitum fuit, reuertor.

Dioſcoridis Thyites.

Omnium dictorum lapidum valentiſſimam vim habet is qui ex Aethiopia affertur, quadantenus ſubuiridis, vt Iaſpis quem vocant. Soluitur hic lapis in ſuccum colore lacteum, guſtu verò acrem, ac proinde illū nemo ocularibus miſcet facultatibus, nec fluxiones repercutientibus, neque vlcera ſanantibus: ſed tantum ad purgandum, & abſtergendum quæ pupillam offuſcam abſque phlegmone: ex quibus ſunt cicatrices recentes, quas attenuare poteſt: ſed & oculorum vngues (Græci pterygia vocant) vtique ſi non admodum duri fuerint.

Iudaicus.

Eſt & alius lapis viribus valentioribus in Palæſtina Syria proueniens, colore candido, ſpecie concinna, lineas habens ceu torno ductas. appellitant eum à loco in quo naſci conſueuit, Iudaicum: vtunturque ad veſicę lapides, in cote ſoluētes, & ex aquæ calidæ tribus cyathis potui præbentes. Sanè in quibus nos experti ſumus, profecit nihil quod ad lapides veſicæ pertinet: verùm ad eos qui in renibus hærent, efficax eſt.

Pyrites.

Vnus eorum qui validam facultatem poſſident, eſt & pyrites quem uocant, quo vtimur digerēti emplaſtro admiſto:

misto:adiicitur ei & schistos. Ab hoc medicamine & pus sæpenumero, & consistentia grumosa in spatiis intermediis musculorum nata, per halitum digesta sunt. Cæterum vbi in vsum vocantur lapides, admodum vehementer cõtusi, atque ad leuorem redacti sint oportet, similiter atque ea quæ in ophthalmicas facultates admiscentur. Etenim nisi pollinis instar comminuãtur, adeò vt in profundum corporum quibus applicantur subeant, assimiles manent istis marinis, & fluuiatilibus arenis, quæ & ipsæ communem omnium lapidum uim possident. Siquidem exiccant tumentem ab aqua inter cutem carnem, videlicet laborãte in eis excalfactis decumbẽte Nõ tamen ad aliud quippiam eis vtimur tanquam prædictis, puta ad ophthalmicas & sistẽtes tum sanguinem, tum muliebre profluuium facultates, prætereà ad glutinanda vlcera, cicatrice claudenda, carne implenda. Nam qui ex eis acres nõ sunt, ad hæc omnia sunt vtiles: velut & acres, quorum posterius mentionem faciam, ad detergendum abstergendumque, tum detrahendum, extenuandum, digerendum, valentérque siccandum, & colliquandum.

Phrygius.

Huius facultatis habetur & phrygius quem vocãt. Sed eo semper vtor combusto quidem ad vlcera putrida, idq; aut ipso per se, aut ex aceto, aut œnomelite, aut oxycrato: ad oculos verò medicamẽtum siccum efficiẽs: quod multi nunc acceptum à me obtinent. Miscẽtur ei & alia quæpiam. Dicetur autem de ipso in opere de componendis pharmacis. Nunc satis est de generali eius facultate explicuisse: validè enim desiccat, habens quiddam adstrictionis simul & mordicationis. Dictum verò superius est, ea esse omnia optima medicamina, plurimique vsus, quæ mistas in sese hasce facultates habent, nempe repercutiẽtem, & digerentem.

Ageratus.

Est autem lapis ageratus quem uocant, quo vtuntur coriarij, facultatis mistæ, adstringentis scilicet, & digerentis. Sed de sola adstringente considerandum. Iuuat quidem euidenter columellas phlegmone grauatas: non ta-

men apertam guſtu adſtrictionem præferre aut acrimoniam conſpicitur.

Aſsius.

Eſt & alius lapis in Aſſo prouenięs, quem ob id ipſum Aſſion cognominant, non durus ut petræ. Siquidem color illi eſt pariterque conſiſtentia ceu tophi, friabilis & laxus. Innaſcitur ei quiddam farinæ tenuiſſimæ ſimillimũ, qualis in molarum parietibus adhærere viſitur. Appellitant hoc medicamentum petræ aſiæ florem. Eſt verò & ſubtilium partium, vt ſine morſu nimis molles carnes ac fluidas eliquet. Petra verò in qua naſcitur, tametſi vim habeat illi ſimilem, actionis tamen vehementia inferior eſt. Hoc enim ea potiòr eſt flos non tantum quòd magis colliquet ac digerat, & velut ſale condita ſeruet, ſed & quia hæc præſtet abſque vehementi mordicatione. Habet & ſalſedinem quandam in guſtu hic aſiæ petræ flos: vt coniectura ſit illum naſci ex eo quòd ros ex mari in petram reſidens, poſteà à ſole deſiccetur.

Gagates.

Eſt & alius lapis colore atro, qui vbi igni admotus fuerit, perſimilem bitumini odorem exhibet: quem Dioſcorides nonnullique alij in Lycia inueniri prodiderunt, ad fluuium nomine Gagatem, vnde & ipſi lapidi nomenclaturam inditam dicunt. Ego tamen eum fluuium non vidi tametſi parua nauicula totius Lyciæ littora legerim, quò videlicet quæ in ea ſunt inſpicerem. Cruſtaceos verò lapides, & qui in ignem additi exilem flammam ederent, complures ex Cœle Syria aſportaui, natos in colle mari mortuo, quod vocant, circundato, qua orientem ſpectat, ubi & bitumen eſt: erátque lapidum odor ſimilis bitumini. Vtebárque eis ad tumores in genu diuturnos, & ægrè curabiles, miſtis videlicet facultatibus quæ ad hoc ſymptoma probatæ fuerant. Planéque viſum eſt mihi euidentiorem earum facultatem reddidiſſe. Miſcui verò ipſum & Barbaro quam vocant: & palàm medicamentum effectum eſt exiccantius, adeò vt & ſinus contraheret, nedum cruenta vulnera glutinaret, ad quæ cõpetere maximè creditur. Eſt & alius lapis, cuius meminit Nicander hũc in modũ.

Si lapis

Si lapis uratur candenti Thracius igne, &
Pòst madefiat aqua, flagrabit totus: at idem
Mox oleo affuso penitus restinguitur: adfert
Thracius hunc ad nos pastor de flumine, nomen
Cui Pontus.

Verùm nullus eius in medicina vsus est: neque Nicander præter graueolentiam, quæ suffitu feras fugat, quicquam ei adscripsit.

Magnites, quæ & Heraclea. Magnes.

Ex lapidibus vnus est & magnites, & heraclea quã vocant, adsimilem hæmatiti vim obtinens.

Arabius.

Attamen Arabius quẽ nominant, lapis elephanti similis, desiccantis abstergentísque facultatis est.

Alabastrites.

Et alabastrites vocatus vnguis in medicinæ vsum ingreditur combustus. Quidam eum bibendum dant stomachicis.

Smiris.

Sed & Smiris quòd multam abstergentem habeat facultatem, clarum est vel ex eo quòd dactylioglyphi, hoc est qui annulos exculpunt, eũ in vsum illo vtãtur. Quinetiam quòd dentes puros efficiat, experti sumus.

Hæmatites, Galactites, & Melitites.

Porrò talium quoque vnus est hæmatites quem vocãt, à coloris similitudine id appellationis sortitus: sicut & galactites, quando & ipse in succum solutus, lacti similis cõspicitur. Huic autem colori adsimilem succum efficiens melitites à mellis similitudine, quod gustu repræsentat, nuncupatus est. Porrò ostensum in quarto horum commentariorum est, quòd succus omnis dulcis à temperato calore talis eueniat, adstringens verò à frigore. Habebit ergo lapis hæmatites tantum frigiditatis, quantum habet adstrictionis: melitites verò calorem temperatum: mediã autem vtrísque temperiem galactites. Merito itaque ausi sunt medici ocularibus facultatibus lapidem miscere hæmatiten.

matiten. Ac ſolo eo vti poſsis ſuperciliis exaſperatis: ſi quidē cum phlegmone aſpera ſint reddita, ex ouo ipſum diluens: ac ſi magis, etiam per decoctum fœnigræci. Sin verò citra phlegmonem, ex aqua. Incipito verò ſemper à modicè humido, per ſpecillum infundens. Vbi autē quòd vires eius ferat conſpexeris, magis ac magis craſſum efficies: ac tandem adeò craſſum facies, vt ſpecilli cuſpide inungas ſecundum ſubiectionem aut euerſionem ſupercilij. Hic idem lapis ſimiliter in cote contritus, ſanguinis expuitioni competit, omnibusque vlceribus. Porrò ſiccus ſi ad tantum redactus fuerit lęuorem, vt pollinem tenuitate æquet, reprimit excreſcentia. Atque eo nullus ſolo atque per ſeſe vtitur. Ego verò, vti propoſui, vſus ſum facultate eius ex guſtus qualitate cōperta, cùm mox experientia periclitari vellem, nunquid recte conieciſſem. Et ipſa quidē oculorum vlcera ſolus per ſe cicatrice includit (vt paulo ante compręhenſum eſt) attritus, cæterum aut affuſus, aut inunctus. Nam & id experientia exploratum habeo.

Schiſtos.

Huic lapidi perſimilem vim obtinet, verùm infirmiorē, is qui vocatur ſchiſtus: ac poſt eum galactites. At melitites caliditatis etiam nonnihil, vt dixi, adiunxit. Vt itaque vnuſquiſque leuiter ac ſenſim ab hæmatitis facultate recedit, ita ad oculos in vſum ducitur: eſt tamen mitior. Porrò mitiora remedia partibus etiamnum phlegmone afflictis ſemper gratiora ſunt atque iucundiora: cæterum liberis iam phlegmone partibus infirmiora quàm quæ per ſanare valeant. Porrò cùm lapidibus omnibus commune ſit vt deſiccent: quotquot ex iis in ſuccum ſoluti, aut alioqui ad læuorem triti, nullam continuò qualitatem in guſtu obtinent, hos putandum eſt eſſe tum infirmiſsimos, tū mitiſsimos, tum minime mordaces. At qui manifeſtam guſtui qualitatem offerunt, hi pro qualitatis proportione potentiam poſsident: ac ſi quidem adſtringāt, ad comprimēdum, conſtringendum, ſpiſſandum, & contrahendum, ſi verò mordicent, ad excalfaciendum, digerendum, & liquādū. medij eorū ſunt qui abſtergēt citra mordicationē.

igitur hæmatites,ſchiſtos,galactites, ac melitites,in ſuccum ſoluuntur quo poſui modo,ad cotem aut mortarium attriti:cùm ſint & alij lapides in ſuccum ſolubiles, vt qui in Aegypto naſcitur, quo vtuntur ad ſplendorem linteis conciliandum. Eſt autẽ omnium dictorum minimè qualitatis particeps,nec adſtrictionem, nec morſum,nec abſterſionem præ ſe ferens: quocirca hoc ipſum duntaxat lapidi huic ineſt, quod deſiccet videlicet:proinde cerato eum miſcentes, ad cicatricem vlceribus inducendam in mollibus corporibus vſurpant. Sed & ocularibus miſcetur facultatibus perinde vt modò dicti:at quantò eſt maiore emolliendi vi quàm prædicti,quòd nullam videlicet effectricem qualitatem habeat, tantò etiam moderatior eſt,magiſque dolorẽ leuat. Hunc lapidem quidam moro xum,nonnulli graphida nuncupant.

Metallica medicamenta.

METallica medicamenta appellare medicis mos eſt,quorum generatio in metallis eſt,ſiue ſpontanea, ſiue per fornacem facta. Et ad hæc tertio loco ſunt quæ rurſum homines ex his ipſis præparant quouis modo,velut ceruſſam,pſoricum,ſandyca, phycum. Deinceps itaque de ſingulis dicetur ea ſerie literarum,qua quodque nomen incipit. Verũ illud primum de omnibus illis dicemus communi pręfatione, qualem de lapidibus paulò antè habuimus, & his etiam ſuperius de terra medicaminoſa. Nam vt illis id inter ſeſe omnibus commune eſt,vt deſiccent,ita metallicis quoque medicamentis omnibus:eſt enim eſſentia eorum terrea, ſecundum elementaris videlicet terræ ſignificatũ nunc loquendo. Sed quemadmodum a nobis ex terra figulina dolia,& fictilia,ollæque, & alia eiuſmodi parantur,per ignem,qui torrendo humiditatem abſumit,durata:eundem in modum in terra, caliditate diutina miſtam ex terra & aqua, nonnunquam etiam aërę, ſubſtantiam vniente temperanteque, ac poſtea deſiccante, metallicorum medicamentorum proueniunt conſiſtentiæ, Porrò locorum in quibus hæc proueniunt, natura, prout plus minuſque eſt frigida,alia plus, alia minus congelat ac cogit. Quemadmodum itaque in terræ differentiis plurima

ineſt

ineſt eſſentia terræ elementaris, paulum verò aëris: ita in metallicis multum immiſtũ eſt igneæ ſubſtantiæ. In medio eorum ſunt lapides. Proinde pleraque metallicorum medicamentorum alia ſemel aut bis, alia verò frequentius lota, idonea ſunt ad deſiccantes ſine morſu facultates. Atque hæ ſunt communes rationes quas præſcire oporteat. Deinceps verò dicentur quæ cuique ſingulatim ſunt propriæ, idque iuxta literarum, à quibus appellationes incipiunt, ordinem.

Hales. Sales.

Sal partim ex mari prouenit, in ſalinis videlicet, quas Græci vocant halas, cuius & inter marina medicamenta mentionem facturi ſumus: partim ex terra effoditur, Græci ὀρυκτοὺς ἅλας nominant, communi metallicorum genere compræhenſus. Vtrique vis adſimilis eſt, ſiue foſſilis ſit, ſiue ex mari oriundus. De quibus & ſuprà verba fecimus libro quarto, eo loco vbi ſalſum ac ſalſuginoſum ſaporem ab amaro diſtinximus. Ac nunc quoque dicetur, quòd aphronitri quidem amarus eſt & abſtergens: ſalis verò tantò in abſtergendo inferior eſt, quantum acceſſit adſtrictionis. Eſt enim ex duabus qualitatibus miſtus abſtergente videlicet, & adſtringẽte. Porrò quòd magnopere vterq; deſiccet, ſuprà monſtratum eſt. Cæterum vtriuſque in medio eſt ſpuma litri.

Armeniacum.

Armeniacum vim habet extergentem cum leuicula acrimonia, & leuiſſima adſtrictione. Itaque tale cùm ſit, ocularibus miſcetur facultatibus. Et ipſo per ſeſe quoque ad pollinis leuorem redacto, vtuntur ſicco ad pilorum in ſuperciliis incrementum: nempe vbi præ humorum acrimonia partim excidunt, partim verò nec creſcunt, nec aluntur. Siquidem depaſtis his acrimoniis, in bonum naturæ habitum pars reducitur, cuius cum alia ſint munera, tum etiam producendi, incrementum præbendi, ac roborãdi qui in ſuperciliis ſunt pili: quippe cum prima & † ex profeſſo quædam ſint medicamentorum opera: quædam verò mediante natura, quæ animantium corpus diſpenſat, eduntur, velut quæ in ipſis calliblephara nuncupant. † ἄντικρυς.

Ipſa enim partes oblæſas mediocriter deſiccãt, pilos corrumpentem humiditatẽ abſumendo, quæ vbi abolita eſt, tum natura ad proprias redit actiones, nimirum ſublatis quæ hactenus impedimento fuerant.

Arrhenicum, Auripigmentum.

Arrhenice, ſiue arrhenicum (vtroque enim modo appellitant) facultatis eſt cauſticæ, ſiue vrentis, idque tam combuſtum quàm vſtionis expers. Cæterum id conſtat vſtione reddi tenuiorum partium. Vtuntur porrò eo ceu adurente ad denudandam pilis partem quamuis. Verùm ſi diutius inhæreat, nec cuti etiam ipſi parcet.

Aphrolitrum

Aphrolitrũ ab aphronitro differt. Litri enim Aphros, hoc eſt ſpuma, medicamentum eſt exiccatorium, aſpectu triticeæ farinæ ſimilis. Etenim alba eſt, non vt aſiæ petræ flos, cinericea. Aphronitrum verò farinæ ſpeciem non habet, neque ſolutum eſt, ſed congelatum & coactum, quo qui in balneis ſordes exterunt, quotidie vtuntur: ea detergendi facultate, vt non modo ſordes extergeat, ſed etiam pruritum ſanet, nempe digerendis quæ ipſum excitant ſaniebus. Non abs re itaque medici ex eo multa digerentium medicaminum præparant. At ſpuma litri, eiuſdem quidem cum litro tum naturæ, tum facultatis eſt, cæterum eſſentiæ tenuioris. Dictum tamen paulò antè eſt, aphrolitrum in medio conſiſtentem habere facultatẽ aphronitri & ſalis. Aphronitro enim ſola ineſt vis extergendi: ſali verò etiam adſtringendi multò magis, ac extergendi.

Gypſus. Gypſum.

Gypſum & ipſum ad communem omnium terrenorum lapidoſorumque corporum facultatem, qua deſiccare dicta ſunt, inſuper hoc adiunctum habet, quòd eſt facultatis emplaſticæ. Vnitur enim ipſa ad ſeſe, & cogitur lapideſcitque macerata. Quamobrem ſiccis medicamentis, quæ ad ſanguinis accommodantur eruptionem, vtiliter cõmiſcetur. Nam ipſa per ſeſe lapidoſa fit coacta ac congelata: proinde rigare diluereque illam excogitaui tenui al-

nui albóque oui liquore, quod ad ophthalmias vtile est, admisto quod in farina triticea est pollinis tenuissimi, qui in parietibus molarum residet. Excipere verò quod sic maceratum est tenellis leporis pilis, aut qui perinde sunt molles, expedit.

Gypsum κεκαυμένον, hoc est, deustum.

Gypsum combustum non æquè emplasticam vim habet, cæterum tenuiorum est partium, & valentius desiccat. Quin & repercussorium est, maximè si maceretur oxycrato.

Diphriges.

Diphriges mistam habet tum qualitatem, tum facultatē. Habet enim in sese quiddam & mediocriter adstringens, mediocriter acre: quamobrem vlcerum rebellium optimum medicamen est. Conuexi autem & huius medicamenti vim ingentem ex Cypro Solis, vbi metallum ab vrbe abest, quasi triginta stadiis. Proiectū enim erat in medio spacio ædium quæ ante metallum extructæ erant, & vici qui ei subiacet. Cæterum præfectus ac procurator metalli, id quod post cadmiam reperiretur, esse dicebat inutile: itaque abiici non secus atque vstorum in foco lignorum cinerem. Verùm hoc mihi multò vtilissimum factum est medicamentum, tum ad putrescentia oris vlcera, siue per se, siue cum melle cui detracta sit spuma: tum ad anginam, videlicet vbi iam per adstringentium medicaminum auxilium constitit quod influebat. Prætereà columellam vbi præsecuissem, ipso solo & statim, & vsque ad cicatricem sum vsus: ac frequenter exactè occlusam effecit cicatricē tum huius particulæ, tum omnium adeò exulceratorum: sic in vlceribus omnibus pudendorum, atque ani. Vsus autem similis est vt in oris vlceribus: siquidem eæ partes eisdem ferè medicamentis gaudent, nimirum calidæ similiter ac humidæ. Verùm hæc oratio iam tractatum de componendis medicamentis attingit. Ea itaque omissa, ad id quod propositum est pergamus, vniuersalem medicamenti cuiusque facultatem exponentes, sicut sanè diphrigis diximus. Adiiciā verò huic qui de illo habetur sermoni,

rem non modò de diphrige ſcitu vtilem, ſed & de lemnia ſphragide, & pompholyge, & opobalſamo, & lycio Indico. Nã etiamnũ adoleſcens didici hæc ita præparare, vt à veris natiuisq́; nihil differre viderentur. Nam qui me docebat ingenti mercede, homo curioſiſſimus erat, non in his tantum, ſed & aliis ſimilibus. Itaque in Lemnum, in Cyprum, in Paleſtinã Syriam eo ſtudio nauigaui, vt medicamentorum iſtorum cuiuſq; vim magnam, quę in omnem vitam meam ſatis forent, reponerem. Sed & lycium
Indicum cum aloë Indica id temporis commodum acci- 4
pere contigit, cùm à Paleſtina iter reflecterem: cum perſuaſum haberem, eo ipſo quod à camelis cum tota ſarcina aduectum eſſet, proculdubio eſſe Indicum: quódq; adulteratum haud noſci ab iis qui portaſſent poſſet, propterea quòd materia, ex qua id præparatur atque adulteratur, illis in locis haud naſceretur. Porrò ſatius viſum eſt mihi, quibus rationibus ea adulterãtur, haud quaquam adſcribere, vtpote cum homines ſcelerati in lucro ponant talia poſſe diſcere. Nec enim neceſſariũ eſt cum verorũ ac germanorum notis ac indiciis, adulterandorum noſſe com- 5
poſitiones, cum nihil ad ea diſcernenda conferant: imò optem, ſi queam, quæ à maioribus me perperã conficiendorum atq; adulterandorum medicaminũ proditæ ſunt compoſitiones, omnes prorſum delere atq; extirpare.

Theon. Sulfur,

Sulfur omne trahendi vim poſſidet, eſtq́ue temperamenti calidi, atque eſſentiæ tenuis, adeò vt ad multa venenatorum animalium reſiſtat. Siquidem ego aduerſus turturem marinũ & draconem ſæpenumero eo ſum vſus. 6
& cum id piſcatores quoſdam docuiſſem, reuerſo poſt aliquantum temporis magnifice medicamentum hoc commendarũt. Vſus eius eſt vt & ſiccum ictui inſpergatur, & cum ſaliua miſtum: nam cùm & hoc excogitaſſem, ab experientia comprobari reperi. Sed & vrina maceratum idem effecturum excogitaui. Docebam enim piſcatores medicamenta maximè parabilia, dixíque pulchrè illos & cum oleo veteri, & melle & reſina terebinthina vſuros. Et ſanè horum omnium experientia iudicium præſtitit.

Quia

Quin & psoras & lichenas, & lepras, non raro hoc medicamento cum resina terebinthina sanaui. Extergit enim omnes id genus affectus, absq; vt in profundum repellat, cum alia multa medicaméta quę illos curent, mistam habeant potentiã, nempe vt digerãt pariter & repercutiant.

Ios, *Aerugo.*

Aerugo gustantibus acrem qualitatem offert, digerés, detrahens, & liquans non terrenã modò sed & duram carnem. Porrò † suprà dictũ est, nonnullos eius generis medicamenta, epulotica, hoc est, quæ cicatricẽ inducant, appellare, cum iis in tenuissimum pollinem tritis per specilli cuspidem contigerint vlcera excrescentia, ac postridie contracta reperiant: tametsi illos haud lateat, si paulò plus impositum foret, sese vlcus non contractum, sed erosum inuenturos. Siquidem colliquat & digerit carnẽ cum medicamenta epulotica contrahant, constipent, constringant, & calli in morem illam indurent. Quin & gustum mordicat ærugo, non tantum ipsa vlcera. Quòd si pauculum eius cerato non pauco admisceas, id quod ex ambobus mistum est, citra morsum exterget. Dictũ verò suprà est de talium medicamentorũ natura, tum vt sese quidam fallunt, ex talibus cõpositionibus aut sarcoticam, aut epuloticam adscribentes facultatem medicamẽtis quibus minimè oportet, vtpote cum ipsa id præstare nequeant, verùm ea quæ ex ipsis composita sunt.

† *cap. 15. lib. 5.*

Cadmia.

Cadmia fit vbi in fornacibus æs paratur, nempe tota terra ex qua æs generatur, in fornacibus in altum egerẽte velut fuliginẽ quampiam, & fauillam, siue vtcunque appellare libebit. At si non terram, sed lapidem nuncupare velis, ex quo in fornacibus secernendo partim fit æs, partim cadmia, partim diphriges, nihil sanè retulerit. Sed & in argenteis metallis efficitur simili secretione siue generatione, aut quomodocũque vocare voles. Quin & ex pyrite lapide in fornacibus vsto fit cadmia. Cæterũ absque fornace in Cypro cadmia inuenitur: ac iure quispiã illã lapidem nuncupet. Itaque in Solis, quo tempore ego in insula peregrinabar, paucissimum etiam reliquum erat

cadmiæ quæ in fornacibus prouenit. Verùm lapidibus qui in montibus & riuis reperiebantur, à metallis profectò acceptis, eos in Asiam Italiamque portaui ad amicos, à quibus summam inibam gratiam, quòd se vel maximum munus accepisse dicerent, & quæ alia omni cadmia multò esset præstantior. Et talem certe merito quis lapidosam vocet cadmiam. At eius quæ combusta est, aliam botryitin, aliam placitin medici nuncupant: Botryitin quidem, quæ in editioribus domorum, in quibus fornaces extructæ sunt partibus colligitur: Placitin verò, quæ in inferioribus. Ac liquet sanè botryitin partium esse tenuiorum, crassiorum verò placitin, vtranq; autem vi desiccandi ceu alia metallica omnia, & lapidosa terrenaq;. Porrò præter desiccandi facultatem mediocriter item extergit. Attamen quæ in fornacibus colligitur, igneæ facultatis aliquid habeat necesse est. Meritò itaque lauantes eam medicamentum efficiunt mediocriter tum desiccans, tum extergens absque mordicatione, vtile ad vlcera carnis impletionem poscentia, & in oculis, & in toto corpore. Porrò vlcera magnopere humida aut putrescentia in corporibus impendiò mollibus, qualia sunt eunuchorum, puerorum, ac mulierum, eiusmodi cadmia adiuuat. At in durioribus & contentioribus, quæ valentius desiccant requiruntur. Itaque illud semper memoria tenendum, sermonem ad temperatam & mediam excessuum naturam in iis quæ ita simpliciter efferuntur, referendum: puta cum dicimus medicamentum aut vlcera carne implere, aut cicatrice claudere, aut aliud quiduis eius generis præstare. ad quam vtique & nos respicientes, leuiter desiccatoriam absterforiamque cadmiæ inesse facultatem dicimus. In caliditatis autẽ & frigiditatis differentia temperata quodammodo existit cadmia, nempe neutrum insigniter efficiens.

Cinnabari.

Cinnabari modicè acrem facultatem obtinet. Habet verò & adstrictionis quippiam.

Ciseris. Pumex.

Pumicem si inter metallica recenseas, calumniabuntur

tur

tur quibus animus prurit accuſandi libidine, & ſi inter lapides ponas, lapidem eſſe negabũt: ac multò minus terram eſſe concedent, nec marinorum haberi quodpiam volent. Atqui alicubi tamen de illo dicẽdum eſt: quippe qui in ſarcotica indatur medicamenta, & ea quæ dentes extergũt, partim vſtionẽ non expertus, partim etiam vſtus, quando videlicet, aliis omnibus combuſtis ſimiliter, ſubſtãtiæ efficitur tenuioris. Cæterum vſtione quiddam acquirit acrimoniæ, quam rurſum lotione exuit. Videri autem poterit ſplendorem cõciliare non tantum facultate, ſed etiam aſperitate: velut etiam ſi ſmirin, aut teſtam, aut hoc genus quippiam tritum admoueas. Quæ certè & ipſa ſplendorem afferunt, fortè vtroque, tum quia detergendi habeant facultatem, tum quia aſperitatẽ. Eundem in modum cornua deuſta dentes ſplendidos efficiunt.

Conia. Lixiuium ex cinere.

Lixiuium abluto cinere fit lixiuium. Cinerem autem, vſtorum corporum reliquias Latini nuncupant, ſiue natura ſint lapidea, ſiue arborum animaliúmve particulæ. Fit ergo lixiuium pro eius quod eluitur natura: eius quidem quod empyreuma, ſiue igneam naturam habet acerrimam, ipſum quoque acerrimum eſt, eius quod tale non eſt, etiam moderatius. Quare & ſepticis vocatis facultatibus commiſcetur, vtpote cauſticam caliditatem poſſidens, ſed propter ſubſtantiæ tenuitatem citra dolorem adurens.

Cyanos. Cœruleus.

Cyanos ſiue maſculino, ſiue fœminino genere pronunciare velis. hoc medicamẽ acri facultate eſt tum detrahendi, quam καθαιρετικὴν vocant, tum digerendi, potentiore quàm Cinnabari. Ineſt quoque ei nonnulla adſtrictio.

Lepis, id eſt ſquama æris & ferri.

Squama alia eſt æris, medicamen multò vtiliſſimũ: alia ferri & ſtomomatis. Quidam verò nominãt & helitin lepida, ſiue ſquamam. Omnes ſane vehemẽter deſiccant. At inter ſeſe diuerſæ ſunt, tum quòd alia magis, alia minus exiccat: tum quòd alia craſsioris, alia tenuioris ſit eſſentiæ: quódque plus minúsve adſtrictionis ſint participes.

Helitis certè principẽ in deſiccando locum obtinet. nã & ſubtiliſſimæ omnium ſubſtantiæ eſt: nimirum quæ & æruginis nonnihil aſſumpſerit. Maiorem obtinet adſtrictionem ſquama ferri, & hac etiam maiorẽ ſtomomatis: quãobrem ad contumacia vlcera meliores ſunt quàm ſquama æris. Detrahit & liquat carnem potentius ſquama æris, & hac etiam valentius helitis. Omnes autem ſquamæ non inſtrenue mordaces ſunt. Ex quo clarum eſt, quòd eſſentiæ ipſarum conſiſtentia non admodum tenuis eſt, ſed potius craſſa. ſiquidem inter quæ eandem vim obtinent, minus eſt mordax quod eſt tenuius: ceu ſuperioribus libris oſtendimus.

Lithargyros.

Lithargyrus deſiccat quidem velut alia omnia metallica, lapidea, terrenáque medicamenta, verùm omnium id efficit moderatiſſimè: & ſecundum alias tum qualitates, tũ facultates quodammodo in medio eſt, neque manifeſtò excalfaciens, neque refrigerans: modica tamen adſtringẽdi abſtergẽdique facultas ei ineſt: quamobrem inferior eſt & ſarcoticis medicamentis, quæ mediocriter extergentia oſtendimus, & contrahentibus atque adſtringẽtibus. Cæterum ad intertrigines femorum vtilis medela eſt: quãdoquidem vtriuſque iam dictæ facultatis leuiter eſt particeps. Iure itaque medij ordinis in metallicis habebitur. Proinde ea frequenter vtimur ceu materia iis miſcentes quæ valentem facultatem obtinent ſiue mordicantem, ſiue adſtringentem, ſicut in liqueſcentibus ad pleraque medicamenta ceram adhibemus tanquam materiam, quia ſcilicet & ipſa quodammodo medium tenet eorum quæ valentem facultatem poſſident.

Nitrum.

Nitrum dictum eſt ſuprà in medio eſſe aphronitri & ſalis virium: ceterum uſtum propius ad aphronitrum accedit, vtpote exuſtione tenuius redditum: deſiccat itaq; ac digerit: & ſi intrò in corpus ſumatur, ſecat & extenuat craſſos lentóſque ſuccos potentius multò quã ſal. Aphronitrum verò niſi grauis vrgeat neceſſitas, deuorandũ non eſt, nimirum inimicum ſtomacho: quandoquidem plus etiam li-

tiam *li-*

tiam litro incidit. Sanè ad fungos ſuffocãtes, ruſticus quidam vti eo aſſolet: & ſemper profuiſſe probatum eſt. Cæterum nitro uſto ſimul & non vſto, & multò etiam magis eius ſpuma in talibus vti conſueuimus

Melanteria

Melanteria ex medicamentis eſt multum adſtringentibus, cum hoc quòd omnia propemodum adſtringẽtia tenuitate exuperet..

Melan graphicum. Atramẽtum ſcriptoriũ.

Atramentum quo ſcribimus, admodum & ipſum deſiccat aqua ſolutum: vlcera autem igni ambuſta protinus illitum iuuat: at ſi acetum quoque habeat, multò magis.

Miſy.

Miſy in metallo Cypri, cuius modò mentionem feci, in montibus Solorum, domus erat ingens, cuius ad parietem dextrum, ſed ad nos vtique qui ingrediebamur ſiniſtrum, deſcenſus erat in ipſum metallum, in quo quaſdam cõſpexi in longiſſimum porrectas veluti zonas alias ſuper alias numero tres: infima erat ipſius ſoreos, ſuper quam erat altera chalciteos, ſuprema miſyos. Cæterum id temporis pręfectus metalli, his commonſtratis: Sicut inquit, nunc aduenis in cadmiæ fornacariæ inopia, ita horum trium admirandas has vides diuitias. Itaque ego ingenti eius accepto pondere, primùm quidem in Aſiam, deinde Romam attuli, & vſque modo habui, elapſis iam annis plus minus triginta. Et forte quadam abſolutum fuit hoc opus aduſq, octauum librum ante annos viginti, nec adiectus fuit nonus, partim quòd lapides quoſdam nondum conſpexiſſem, partim ob alia negocia quæ mihi interea temporis obuenere. Nunc autem cum nonum hunc librum cæteris addere pararem, intereà forte fortuna mihi accidit res ſpectatu longè pulcherrima, ac ſi quiſpiam eo ſtudio ac induſtria magno cum artificio effeciſſet. Nam cum miſy opus haberem ad medicamen quodpiam præparandum, bolum eius accepi, quam ferè plena manu teneas, qualem ſanè conſiſtentiam miſy non admodum ſolet habere, cum in parua fruſtula diuidatur. Miratus

itaque

itaque insolitam eius condensationem, bolo fracta extimum quidem misy circumquaque reperi eius quod intus erat velut efflorescentiam. Porrò sub eo, inter chalcitin videlicet & misy, quiddam erat medium vergens ex chalcite ad misy, ex dimidio iam cõmutatum: principio enim bolus fuerat chalciteos. cæterum quod in alto erat, perfecta erat chalcitis, nullam dum alterationem experta. Hoc igitur vbi vidissem, cogitatione repetens & in metallo ita super chalcitin nasci ipsũ misy, vt ærugo super æs, in mẽtẽ subiit inspicere quod seruabatur adhuc apud me reliquũ ipsius soreos, nunquid & ipsum vllam accepisset mutationem in chalcitin: & quædam certè apparuit suspicio, vt videretur & ipsum fortè longo tempore mutationem in chalcitin posse accipere. Itaque mirum non est, tria hæc medicamina eiusdẽ genere facultatis esse, sori dico & chalcitin, & misy, tenuitate & crassitudine inter se diuersa. Crassissimum enim est inter ipsa sori, tenuissimum misy, mediam vtriusque facultatem habet chalcitis. Adurunt vniuersa hæc tria, & escharas quas vocant efficiunt. Attamen etiamsi vrant, nonnihil quoque adstringunt. Cæterum misy admotũ corporibus duris minus chalcite mordicat, tametsi ea non minus sit calidũ: verùm id habet beneficio tenuitatis. Porrò cum vtraque hæc in decoctionibus fundantur, & magis chalcitis quàm misy, sori tamen non liquescit, nimirum quòd lapidosius sit ac vehementius compactum: sicut rursum misy quia à cõgenito calore elaboratius est, ac proinde siccius chalcite, idcirco merito quoque ægrius liquescit.

Molibdæna. *Plumbago.*

Molibdæna similem lithargyro vim possidet, tantum à media temperie ad frigidius paulum quid recedẽs. Sed nec abstergentis facultatis est particeps. Vtraque autem hæc medicamina liquari possunt, ac nõ vt lapides, & cadmia, & arena liquationem respuunt, sed celerrimè liquãtur, vbi oleo additum nonnihil aceti est: liquantur tamen etiam admista aqua, sed diutissima coctione. Porrò ceu in Cypro Cadmiam, quæ in montibus & riuis nascitur accipiebam, quæ & ipsa lapidis, vt dixi, species est: ad

eundem

eundem modum Molibdænam multam cum aliis proiectam lapidibus conspexi in via quæ ad Ergasteria ducit à Pergamo. Vocatur autem Ergasteria pagus quidam in quo & metalla sunt, inter Cyzicum & Pergamum, quadringentis & quadraginta stadiis distans à Pergamo.

Molibdos. *Plumbum.*

Plumbum facultatis est refrigeratoriæ. Siquidem non modo multam habet substantiã humidam à frigore congelatam coctámque sed & aëream, paucam autem terream. Igitur quòd plurimum habet essentiæ humidæ à frigore coactæ, indicium tibi esto, quòd vbi admotum est igni, celeriter fundatur fluátque. Quòd verò & aëreæ sit particeps, hoc habeto signum. Omnium quæ nouimus, vnicum plumbum tum mole ipsa, tum pondere augetur, si condatur in ædibus subterraneis aërem habentibus turbidum, ita vt quæcunque illic ponantur, celeriter sitũ colligant. Tum etiam plumbea statuarum vincula, quibus earum pedes annectuntur, sæpenumero creuisse visum est, & quædam adeò intumuisse, vt ex lapidibus dependerent crystalli modo verrucę. Atque hæ probabiles quidem sunt humiditatis eius frigiditatísque notæ, prius quàm experiaris: cæterum scientificæ & certæ per experientiam cognoscuntur. Præparato igitur mortario, simulque pistillo, vtrisque ex plumbo, infunde quemlibet liquorem: itáque terito vt & pistillus, & plumbeum mortarium succum quendam reddat. id quod ex vtroque constabit, multò erit frigidius quàm liquor ipse fuerat. Licet autem & aquam, & vinum tenue aqueum, & oleum iniicere, aut quiduis eiusmodi. At si etiam plus efficere succum voles refrigeratorium, oleúm omphacinum sit, aut rosaceum, aut melinum, aut myrtinum. Porrò si succo qui proueniet vti voles, optimum habebis remedium & ad phlegmonas in sede cum vlcere aut rugis, & ad eas quæ in pudendis, testibúsque & vberibus consistunt: similiter aduersus cæteras omnes fluxiones incipientes, quæ aut in inguina, aut in pedes, aut in alium quemuis articulum

decum-

decumbunt. Sed & vlceribus rebellibus vtile eſt. Nam ad cancros eo vtens, virtutem medicamẽti mirabere. Quòd ſi celeriter multum ſucci plumbei voles colligere, conare in ſole terere, aut quocunque certe modo aëre excalfa-cto. Multò autem vtiliſſimum habebis medicamentum, ſi adfuſo refrigerantium ſuccorum quopiam teras, ceu ſem-per viui, cotyledonis, intybi, lactucæ, chōdriles, pſilij, om phacis, portulacæ. Porrò ſi qua horum non facilè in ſuccũ ſoluũtur, velut portulaca, miſceto illis aliorum ſuccorum quempiam, velut omphacis, qui & ipſe per ſeſe prædicto mortario inditus, medicamentum efficit refrigeratorium longè pulcherrimum. Quin & in laminam diductũ plũbũ ipſum per ſe ſe athletarum ſeſe exercitantiũ lumbis inſter nitur, vbi Veneris ſomniis vexãtur ſcilicet: nimirum haud obſcure eos refrigerans. Sed & bractea tenuis probè gan-glio illigata planè ipſum diſſipat. Illigabit autem probè quiſquis ab Hippocrate didicerit in ipſam noxam potius firmandum, quàm hinc vel inde. Mirum ergo non eſt, ſi plumbum crematum, ac rurſus ablutum, refrigerantis effi ciatur facultatis, cum ante lotionem miſtæ fuerit. Et hoc ipſum medicamen, nempe plumbum combuſtum, bonum eſt ad vlcera rebellia. Vbi verò lotum fuerit, multò opti-mum medicamen eſt & ad vlcerum impletionem, & ad ea dem cicatrice obducenda. Conuenit & Chironeis quæ vo cant vlceribus, & cancroſis omnibus, & putredinoſis, tum ipſum per ſeſe, tum medicaminum ad cicatricem perducẽ tium, quibuſdam commiſtum, quale eſt quod ex Cadmia conficitur. Cæterum ſoluendum eſt principiò, ſi copioſa ſit ſanies, quotidie: ſi minus, tertio aut quarto quoque die. Verùm foris ſpongiam imponito aquę frigidæ, quæ ſi de-ſiccetur, rurſum mergatur. Sec hæc fuſius quàm pro inſti-tuto diximus, pluſculum ſermonis affinitate prouecti. At tempus iam eſt ſequentia deinceps perſequi.

Oſtracon. Teſta.

Teſta deſiccandi vim poſſidet, atque abſtergendi, ma-ximè quæ ex fornacibus eſt, quòd videlicet toſta ſit. Quocirca Emplaſtrus quam vocant Hephæſtiada, ex hac

præparata videlicet, optimum eſt medicamen inducendæ cicatrici.

Pompholyx. Spodium.

Pompholyx fit & in æris fornace, velut & Cadmia: fitque & dum in fornacibus Cadmia vritur, vt in Cypro. Cum enim præfectus ad æris fornacem inſtructas res nó haberet, pręcepit ex ipſa Cadmia præparari (præſentibus atque inſpectantibus nobis) pompholyga, videlicet minutis Cadmiæ fragmentis in ignem coniectis, qui ante ærarium iacebat follem. Camera erat incurua, nuſquam pertuſa, ſed integra, quæ egeſtam ab uſta Cadmia fauillã excipiebat, quam vbi collegiſſent, habebãt pompholyga. At quod reflectens in pauimentum recidebat, ſpodos eſt quam vocant, quæ plurima vbi æs in fornacibus vritur, colligi aſſolet. Quidam eam ſpodium neutro genere pronunciant: Cui videtur ſimilem habere facultatem quod vocant Antiſpodium. At ego illo vſus ſum nũquam, cum large mihi ſemper põpholyx ſuppeteret. Nec enim quiſquam vbi hæc adſit, ſpodio vti velit, nedum antiſpodio. Eſt autem pompholyx medicamentum propè omniũ quę citra morſum deſiccant, ſi elota fuerit, præſtantiſſimum: quamobrem ad vlcera cancroſa idonea eſt, & ad alia omnia maligna. Itaque inditur collyriis quæ ad oculorum imponũtur fluxiones, quæque bullas ſiue puſtulas in eis natas curant. Prætereà ad pudendorum ac ſedis vlcera optimum eſt medicamen, nimirum ſine morſu deſiccans. Sed non eſt huius negocij in iſtis diutius immorari.

Sandarace.

Sandarace vrentis eſt facultatis, ceu Arſenicum quod vocant. Meritò itaque eam digerentibus facultatibus cõmiſcent, atque extergentibus.

Sandix.

Sandix qua ſit facultate prædita, in ſermone de pſimythio explicabitur.

Scoria.

Scoria omnis reſiccatorium medicamen eſt, potiſſimũ autem ferri. Siquidem ad læuorem redigens ipſam in aceto quàm

to quàm acerrimo, poſteáque decoquens, ad aures quæ lōgo iam tēpore pure fluxerant, ea vtor pro medicamē-to maximè exiccatorio, adeò vt mirentur qui præparantem me vident, & ante rei periculum fidem non habeant aures tale poſſe ferre medicamen. Porrò argenti ſcoriam propriè helcyſina appellant. Verùm emplaſtris quibuſdā reſiccatoriæ facultatis commiſcetur.

Stimmi.

Stimmi. ad facultatem deſiccantem adiunctam habet hoc medicamen adſtrictionem: quāobrem & ocularibus medicinis commiſcetur, & illis ſcilicet quę conformantur in collyria quæ vocant, & ſiccis, quæ vtique ſicca collyria cognominant.

Stypteria ſchiſte, & ſtrongyle, & hygra.
Alumen fiſſile, rotundum, & humidum.

Stypteria. huius medicamēti nomen ab adſtrictione deductum eſt: nam adeſt illi vehementiſſima. Cæterum cum ſit craſſarum partium, tenuior quodammodo eſt quæ vocatur ſchiſte, hoc eſt fiſſilis: proxima eſt ſtrongyle, & aſtragalote. Admodum autē craſſa eſt, tum liquida, tum placites, & plinthites appellata.

Titanos. Calx.

Calx, viua quidem, quæ ἄσβεστος Græce dicitur, vehemē-ter vrit, adeò vt cruſtas efficiat: extincta verò protinus etiam cruſtam molitur & ipſa: at poſt diem vnum aut alterum minus vrit, minúſque inducere cruſtam poteſt. At verò temporis progreſſu prorſum nec cruſtam quidem gignere queat, tametſi etiamnum calfaciat, carnemque liquet. Porrò ſi lauetur in aqua, ſuam mordacitatem exuit, efficitque nuncupatam Græcè κονίαν, (latine lixiuium.) At ipſa abſque morſu reſiccat: ac ſi bis térque, aut amplius abluta fuerit, planè mordacitatis expers conſtituitur, ac ſtrenue abſque mordacitate exiccat.

Hydrargyros.

Hydrargyrus non eſt ex ſponte naſcentibus medicamentis, ſed ex his quæ præparantur, velut pſimythium,

ærugo, pſoricum, lithargyros. Nullum autem eius feci periculum, neque quòd interimat, ſi deuoretur, neq; vbi foris admota ſit.

Phycos.

Phycos cuiuſnam ſit facultatis, vbi de pſimythio agetur, exponam.

Chalcanthos. Atramentum ſutorium.

Chalcanthos. Forte fortuna et chalcanthum in chalcitin tranſire conſpexi. Aſportaui enim ex Cypro & huius medicamenti ingentẽ copiam. Extimum eius omne poſt annos plus minus viginti chalcitis effectum eſt, intima eius parte chalcãthi ſpeciem ſeruante. Quamobrem & vſque in hunc diem quod ſic mutatur, aſſeruo, obſeruans dum ad imum vſque voluentibus annis procedat mutatio, ceu chalcitidis quoque in miſy, vt eſt antè poſitũ. Cæterùm mirari ſubit de hoc medicamento, quo pacto vehementiſſimæ adſtrictioni admiſta eſt caliditas non inſtrenua. Conſtat ergo quòd omnium maxime condire ſeruareque carnes humidas poteſt, nimirum caliditate humiditatem abſumens, atque adſtrictione ſubſtantiam contrahens atque conſtipans: hoc enim opere nonnihil etiam humiditatis ipſius exprimit. Conſtringit verò, deſiccat, atque contrahit in ſeſe totius ſubſtantiam carnis. Porrò quo tempore in Cypro diuerſabar, hunc in modum medicamentum hoc colligi conſpexi. Domus erat magna quidem, ſed humilis, ingreſſui in metallum obiecta. Ad parietem autem domus ſiniſtrum, qui erat ingredientibus dexter, effoſſus erat ſpecus in continentem collem, ea latitudine, vt tres ſeſe viri in eo contingerent, tanta verò altitudine, vt viro ſummè procero recto liceret incedere. Specus hic decliuis quidem erat, ſed non planus, verùm multis locis præruptus. Porrò ad finem eius quaſi in ſtadium porrecti, lacus erat aquæ viridis & craſſæ, calore tepenti. At in toto deſcenſu calor ſimilis qualis in primis balneorum ædibus percipitur: quas, quòd in eis corpora præmolliri ſoleant, promalacteria appellare conſueuerunt. Aqua verò quotidie guttatim ex pertuſo colle deſtillans, quatuor & viginti

viginti horis totius diei ac noctis colligi assolet ad amphoras Romanas quasi octo. Eam vincti quidam in piscinas quasdam quadratas fictiles in domo ad ingressum posita sitas efferebant, in quibus paucis diebus concrescebat fiebátque chalcanthus. Mihi verò vbi ad terminum effossi specus descendissem, vbi videlicet tepida hæc viridisq; aqua colligitur, æris odor visus est suffocans, & toleratu difficilis, chalcitin æruginemque redolens. Et aqua quoque gustu præferebat qualitatem eiusmodi. Ea propter & nudi, & cum summa festinatione amphoras vincti exportabant, nec longiorem illic moram perferre poterāt, sed celeriter recurrebant. Accensi autem erant medi... cribus in specu interuallis lychni, qui nec ipsi longo tempore durabant, sed celerrimè extinguebantur. Hunc ergo specum pedetentim excauatum multis annis, ab iis tunc didici. Hęc enim, inquiebant, aqua viridis quam vides ex colle in lacum manantem, sensim se ipsa minor effici assolet. At vbi propè adest vt desinat, rursum vincti, quod cōtinens est ipsius collis, perfodere pergunt: euenitque aliquando olim vt subito quicquid perfossum esset, concideret, omnesque ad vnum occideret, ac totam viam corrumperet. Id vbi fit, alio foramini fodiendo eousque insistunt, quoad rursum aqua illis adsit. Hæc habui quæ tibi de chalcantho exponenda censerem, & sanè fortasse non necessaria, cæterum quæ scire præstaret quàm ignorare. Memineris autem, quòd ad sinistram manum ingredientibus conspectum nobis dixerim metallum soreos, chalciteos, & misyos: vt ex his coniicere liceat, aquam pluuiā totius collis terram illam colluere atque abluere, ex qua sponte quidem fiebat sori, misy, & chalcitis: & per fornaces æs, cadmia, pompholyx, spodium, & diphriges.

Chalcitis.

Chalcitis. dictum de ea est in sermone de Misy: nunc autem tantum dixisse sufficiat, quòd mistas habeat adstringentem acremque facultates. Cæterùm vincit acris, vt quæ adeò est vehemens, vt carnem vrat, vocatamque escharam efficiat. Vstum hoc medicamen minus quidem mordicat, cæterùm non minus desiccat: sed & adstrictionis nō

his non parum remittit. Itaque vndequaque melior est chalcitis vsta quàm quæ nõ vsta est, nempe partibus tunc quidem tenuioribus, ceu alia omnia cõbusta, verùm haud assumpta acrimonia, velut in aliis multis accidit. Didicisti porrò, quòd vsta omnia si lauentur, moderatiora reddantur, minusque mordacia.

Chalcos cecaumenos. *Aes ustum.*

Aes vstum habet & acrimoniam quandam, sed & adstrictionis est particeps. Proinde si lauetur, pulcherrimum est medicamen, inducendis cicatricibus: quanquam idipsum præstare & antequam lauetur posit, potissimum in carne duriore: alioqui in molliore cõmodius est quod ablutum est.

Chalcu anthos. *Flos æris.*

Flos æris tenuioris essentiæ est, quàm aut æs vstum, aut squama. Meritò itaque ex eo factis collyriis extergunt auferuntque superciliorum magnas asperitates, quas vocãt sycoses.

Chrysocolla.

Chrysocolla. & hoc medicamentum ex iis est quæ carnem liquant, non tamen valenter mordicat, quanquam sit facultate admodum digerente desiccanteque. Igitur quidam id modo quod in metallis inuenitur, ita nominant: alij verò id quod in æreo mortario pistillóque æreo ex pueri vrina præparatur: id quod quidam inter æruginum differentias numerant. Satius verò est ipsum præparare tempore æstiuo, aut certè aëre prorsum calido, vrinam in mortario terentes. Præstat autem æs, ex quo mortarium pistillumque conficias, rubrum sit. Nam quò æs mollius fuerit, eò plus circumagendo pistillo deteritur. Hoc medicamentum aptissimum est vlceribus contumacibus, tum per se, tum aliis mistum, vt in opere de componendis medicamentis referetur. Nunc autem id nouisse sat est, quòd quantò plus quàm chrysocolla metallica desiccat, minusq; mordicat, tantò etiam ipsam excellit tenuitate. Ipsam tamen chrysocollam illam si vras, multò tenuiorem efficies.

Psimythium. *Cerussa.*

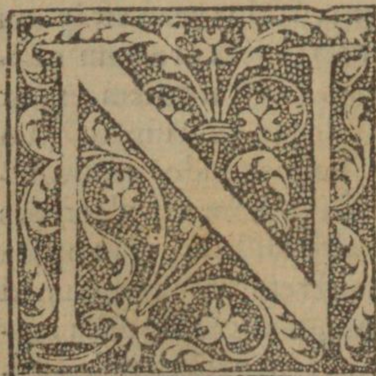
Pſimythium, & hoc medicamen teſtimonium præbet modò dictæ facultati. Nam ſi ex acri aceto ſoluatur, guſtu tamen neque acre erit, neque mordax, ſed emplaſticũ & refrigeratorium: facultatis ærugini diſſimillimæ, tametſi & illa conficiatur aceto æs diſſoluente. Porrò ceruſſa aduſta, in ſandyca quam vocant, tranſit, medicamentum ſeipſo tenuius, nondum tamen excalfaciens. Phycos autem ſeruata ceruſſæ frigiditate, tenuitatẽ aſſumpſit, vt per eam in profundum altumque corporum quibus admouetur, vis eius penetrare valeat.

Pſoricum.

Pſoricũ, Conficitur hoc medicamen dupla chalcite admiſta lithargyro: antè tamen vtriſq; aceto acerrimo ſolutis, ſicq; in ollam nouam coniectis, quam fimo æſtate media diebus quadraginta obrutam ſepelies. Hoc medicamen deſiccatorium eſt, ſimulque minus chalcite mordax: nimirum cùm partibus ſit tenuioribus.

GALENI DE SIMPLICIVM MEDICAMENTORVM *Facultatibus, Liber decimus.*

THEODORICO GERARDO GAVdano interprete.

NIHIL corũ quę nunc dicenda veniũt, magnopere iuuare poterit eos qui ea quæ principio huius tractatiõis, primis videlicet quinq; libris tradita ſunt, ignorãt: immo quædã fortaſſis noxę occaſio erunt illi, qui cùm ſcriptis hîc medicamẽtis vti volet, rationẽ tamẽ ac methodum nõ habeat. Tanquã itaq; illa didiceris, ita tecũ verba faciã, repetita totius tractatus ſumma. Oſtenſum eſt, medicamenta quæ effectricibus nominatis qualitatibus agunt, nempe caliditate, frigiditate, humidi-

tate & ſiccitate, harū miſtione effici acerba, auſtera, ſalſa, ſalſuginoſa, amara, acria, dulcia: prætereà extergentia, repercutiētia, attrahētia, emolliētia, vrentia, ſeptica, cruſtifica: ad hæc ſecundū alias actiones magis ſpeciales ſarcotica, ſynulotica, glutinatoria tū fiſtularum, tum vlceiū, aut carnis excreſcentiā detrahentia. Oſtenſum quoq; eſt, quo pacto vniuerſalis facultas experiētia vnica demonſtratoriè inueniatur, nec ea vulgari & quauis, ſed quæ cū dictis adhibeatur limitationibus. Cæterum inuenta ſemel facultate vniuerſali, nulla inſuper experientia opus eſſe ad particulares actiones, niſi ad confirmationem eorum quę ratio reperit. Sic ergo nūc quoq; iudicium faciamus propoſitæ materiæ, quæ eſt ea quæ ab animātibus accipitur. In tribus enim libris qui inſequūtur quintū, nempe ſexto, ſeptimo, & octauo, materiam ad plantas attinentē expoſuimus, non ſanè omnem quæ vniuerſo terrarum orbe reperiatur, ſed quantum nobis experiri eius datum eſt. In ſuperiore verò qui eſt totius operis nonus, eam quæ verſatur in terroſis ac lapidoſis, enarrauimus. Reliquū porrò nūc eſt, vt eam quæ ab animalibus ſumitur materiam, diuidamus. Deinde reſtant quæ in mari, paludibus, aut omnino in aqua naſcuntur, quæ quidem neque plantæ, neque terra, neq; lapis, neque animal ſunt. Ea planè pauciſſima ſunt, & vltimo loco ſcribenda, poſtquam videlicet quæ ad animantium corpora pertinent, abſoluero. In quibus is doctrinæ ordo ſeruabitur, qui in nomenclaturarum primis viſitur literis. Porrò ſicut in plantarum materia etiam de ſuccis, qui ex ipſis fiunt, diſſerui, ita nunc quoque nō ſolum edocebo ſolidarum in animalibus partium facultatem, ſed eorum quoque quę in ipſis continentur, puta pituitæ, bilis, ſanguinis, vrinæ, ſtercoris, & ſimilium. Igitur in iis quæ ſuperius ſunt dicta, haud ita multa particularia eorum quæ in materiis conſcripta ſunt à medicis, ignota mihi fuere: uerùm operā dedi, vt ipſe per experientiam facultates eorū cognoſcerem. Quòd ſiquid ignorabam, planè nec de illo quicquam conſcripſi, haud credendum aliis cenſens, ne de vno quidem eiuſmodi, quòd certum habeam nonnullos multa mentiri. At in præſenti materia non ita ſe res habet. Ingenuè ſiquidem

fateor, complura eſſe tum partium, tum liquorum in animantium corporibus compræhenſorum, quorum nullius eiuſmodi feci periculum, cuiuſmodi quidam ſcriptũ reliquerunt. Siquidem quædam eorum abominanda deteſtandaq́ue ſunt, quædam etiam legibus vetita, de quibus haud ſcio quo pacto ſcribere licuit Xenocrati, homini non olim nato, ſed pro auorum noſtrorum ſeculo, cùm imperium Romanum hominibus veſci vetuiſſet. Atque ille ſanè, tanquam ipſemet fuerit expertus, magna profectò fiducia ſcribit, quoſnam affectus curare valeat comeſum cerebrum, aut carnes, aut iecur humanum: quos autẽ capitis, ſurę, & digitorũ oſſa partim vſta partim vſtionem non experta: quæ denique & ſanguis. Sed hæc ſanè tametſi contra leges ſunt, non tamen ſunt fœda atque abominanda. At potio ſudoris, aut vrinæ, aut menſium mulieris abominanda deteſtandaq́ue eſt: atque horum in primis ſtercus, quod tamen ſcribit Xenocrates, ſi oris ac gutturis partibus inungatur, & in ventrem deuoretur, quid præſtare valeat. Scripſit etiam de aurium ſordibus deuorandis. At ego ne has quidem vnquam deuorare ſuſtineam, ne ſi in totum quidem morbo deinceps liber degerem. Atque his etiam magis abominandum puto ſtercus. Eſtq́ue probrum grauius homini modeſto audire κοπροφάγον, hoc eſt ſtercoriuorum, quàm fellatorem aut cinædum: & inter fellatores magis execramur qui phœniciſſant, quàm qui leſbiantur. Cui non diſsimile mihi videtur perpeti qui menſes bibere ſuſtinet. Itaque horum nemo periculum facere non auerſabitur, hominum certe ſecundum naturam habentium: neque inſuper quæ tametſi modeſtiora videantur, tamen etiam fœda ſunt, nempe partem aliquam corporis ſtercore inungi perpeti, ob affectum ſcilicet, ſi quem patiatur: aut humano ſemine, id quod γόνον, hoc eſt genituram, appellare ſolet Xenocrates: ſummaq́ue diligentia diſtinguit, quænam ipſa genitura ſola illita, quæ verò vbi ex ſinu mulieris poſt coitum viri effluxerit. Nam ingens ſit medicamentorum penuria oportet, vbi quis quò chimethla, ſiue perniones curet, viri ſemen cõquirere cogitur, quod in mulieris congreſſu intus non remanſit, verùm effluxit, atque effuſum eſt.

eſt. Atque pleraque ſanè eiuſmodi materiæ ſpecies eſt in iis, quæ de vtilitate ab animalibus percipienda, ab illo ſunt conſcripta. Siquidem non quam vim habeat epota vrina, aut deuoratum illitúmve oris partibus ſtercus dun taxat hominis enarrat, verùm etiam aliorum cuiuſque animalium, atque alia etiam non pauca rarorum & paratu difficilium, puta cum elephanti aut equi Niloi meminit. Nam beſtiam ſeu feram regiam, quam vocant βασιλικὸν θηρίον, ne videre quidem vnquam contigit: & ſi vera ſunt quæ de illa referuntur, periculoſum etiam eſt, vel propè accedere ad hoc animal. Non diſsimilia iis quæ à Xenocrate ſcripta ſunt, & ab aliis prodita ſunt de animalibus, ex quibus & ipſe Xenocrates pleraque exſcripſit. Nam vnde illi tantarum taliumque rerum experiundarum fuiſſet copia? Sanè rex quondam noſter Attalus cum ambitioſiſsimè talia ad experientiam conquireret, tamen pauciora ſcribere conſpicitur. Porrò quidam Ateuriſti eandem tractationem commendans, enarrãdã mihi tradidit: cæterum iudicio meo nec illa quidem etiam ita ab illo conſcripta eſt, vt omnia ipſe fuerit intuitus, oculíſque ſuis præſens conſpexerit. Proinde nec ego baſiliſcorum, aut elephantorum, aut equorum Niloorum, neque alterius cuiuſquam, cuius ipſe periculum non fecerim, meminero. Porrò φίλτρων, ἀγωγίμων, ὀνειροπομπῶν & μισήθρων (ex induſtria enim ipſa illorum nomina recenſui) planè nec ſi abundè illa forem expertus, mentionem facere in animum inducerem, ſicuti nec letalium medicamentorum, aut vt ipſi vocant, παθοποιῶν. Nam illa ſanè ridicula ſunt, conſtringere ac vincire aduerſarios, vt in iudicio nihil poſsint eloqui, aut grauidæ aborſum afferre, aut vt ne vnquam deinceps concipiat efficere, & quæcunqne eius ſunt generis. Sanè horum pleraque vel antequam facias periculum, ſcire licet eſſe impoſsibilia, quædam verò poſsibilia, cæterum vitæ mortalium noxia. Itaque ego, per deos admiror, qua cogitatione, quóve conſilio ad ea ſcribenda quidam acceſſerint. Nam quæ viuentibus dedecori atque ignominiæ ſunt prodita, quo pacto ſibi poſt mortem gloriæ fore ſperarunt? Itaque ſi regia poteſtate præditi in

hominibus morti condemnatis illa experirentur, nihil graue committerent. At vbi totam vitam degunt priuati, atque eiuſmodi poteſtatis expertes ad ea ſcribenda accedunt, duorum alterum neceſſe eſt: Aut enim ſi experti non ſunt, ea conſcribunt quæ ipſi ignorant, aut ſi experti ſunt, hominum omnium ſunt vel impiiſsimi, qui experiundi gratia hominibus innoxiis pernicioſa medicamenta exhibent, ac nonnunquam etiam honeſtis ac probis viris. Nam quidam medicis duobus ad vnguentariorum officinam conſpectis, attulit ad eos mel, vendidurus ſcilicet: illi vbi guſtaſſent, de pretio diſceptant: at hic tanquam illi parum offerrent, propere ſubducit ſeſe: verùm medicorum neuter ſeruatus eſt. Itaque non minus qui ſcribunt, quàm qui talia perpetrant, immo magis etiam odio digni ſunt: quantò ſcilicet minor iniuria ac ſcelus eſt, quod ſolus facias, quàm quod cum multis. Deinde cum eo qui perpetrauit, moritur & malorum theorematum experientia. At eorum qui ſcriptis prodidere, immortalis eſt malitiæ arma prauis hominibus ſuppeditans. Iam igitur nos dicamus de iis rebus quæ humano generi ſunt vtiles, vtique quarum fecimus periculum.

Hæma. Sanguis.

SAnguis, intelligendũ videlicet eſt animalis ſecundum naturam habentis: nam is re vera ſanguis eſt. At melancholicus, aut picrocholus, aut pituitoſus, aut ſeroſus, aut putridus, ſanguis eſt miſtus, ex ſanguine ſcilicet vero, & ſucco, aut ſanie illi permiſta. Tum ipſius quoque ſanguinis naturalis in quoque animali alius eſt liquidior, alius ſiccior: hic magis, ille minus calidus. Nam frigidus ſanguis nullus eſt.

De ſangnine ſuillo.

Sanguis ſuillus humidus eſt, & minus calidus: humano maximè temperie ſimilis. Siquidem & carnes ſuum humanis ſunt ſimiles. Comperti enim ſunt hoſpites & coqui cõplures, qui humanas carnes pro ſuillis venderent: tametſi qui eas ediſſent, nullum omnino diſcrimen percipere potuerint. Quin & ipſe narrantes audiui viros fide

dignos ſeſe in diuerſorio publico ius eſitaſſe delicatum cum carnibus ſuauiſſimis: cæterum cùm iam penè ſaturi eſſent, inueniſſe digiti partem anteriorem, quæ videlicet ad vnguem eſt: quo perculſi, ac metuentes eos qui agebant in diuerſorio, ne ſcilicet ſe quoque vorarent, ceu ei rei aſſueti, protinus quidem illinc exiere, ac vomitu redditis quæ ederant, ita iter denuo ingreſſi ſunt. Sed & in ipſo facinore homines mactantes depræhenſos non ita multò pòſt referebant. Itaq; iure quiſpiam exiſtimet ſuillum ſanguinē humano eſſe ſimillimum. Ex tali enim ſanguine tum prima conſtat generatio, tum poſteà nutritio carnibus. Itaque quiſquis ſanguinem humanum morbo alicui vtilem eſſe ait, in ſuillo primum id comprobet: ac ſi non eandem, ſaltem ſimilem actionem oſtendat. Nam etſi aliquatenus inferior ſit humano ſanguine, ſaltem aſſimile quippiam efficiet, quo cognito, ab humano pleniorem fore vtilitatem ſperabimus. Nam ſi ne paulum quidem promiſſis reſpondeat, non erit cur in humano experiri oporteat. Quippe ſimilia efficere poſſe ſimilia, experti ſumus. Nam columbæ ſanguinem Pergameni noſtri, atque adeò per totam ferè Aſiam qui capitis oſſa confracta perforant, in craſſum cerebri inuolucrum effundere aſſolent. Poſteà quidam cùm haberet palumbum, nec eſſet ad manum columba, vſus eſt palumbi ſanguine, & tamen ſeruatus eſt homo ille. Et alius turturem eundem ad vſum applicans, nihil hominem læſit. Siquidem ſimilibus ad eoſdem vti affectus, vbi quæ anteà expertus ſis non adſunt, vnum eſt ex confeſſis, & experientia comprobatis. Et humanæ vitæ pleraque hunc in modum peraguntur.

Hæma periſteras. Sanguis columbæ.

Porrò quoniam exempli vice mentionem feci ſanguinis columbini, nihilo deterius fuerit iam ipſum ſermoni proponere. Siquidem eo ad hypoſphagmata in oculis conſiſtentia quidam vtuntur, protinus videlicet ſumentes qui ex animante mactata effluit. Nam calidum in hypoſphagmata affundunt, venis ad alarum exortus inciſis, quò videlicet ad multos vſus idem animal ſufficiat. Alter

pullorum tenerorũ extractis pennis (sunt autem hæ molles, & fistulas humore plenas obtinẽt) eum ipsum humorem exprimebat, oculis instillans. At aliis medicis controuersia fuit, pullíne sanguinem, an colũbæ adultæ meningi affũdere oporteret: & an maris, an fœminæ. Ego verò sexcentos noui eorum quibus Romæ perforata fuere capitis ossa, nec quicquam ab vsu rosacei citra columbæ sangninem offensos. Verùm id calidum sit æque atque columbæ sanguis necesse est. Ac fortassis ipsa tantum caliditatis in contactu moderatione est vtilis, haudquaquam eximia & incognita facultate. Adest illi quoque bona facultatis temperatura. Sed quid hoc? Nam & hæc rosaceo inest, præterquam quòd leuiter adstringat. Itaque melius inuenire nihil possis in capite perforato, quàm vt rosaceo probo vtare. Indicaui autem suprà, quo pacto oporteat rosaceum, de quo queri non liceat, præparare. Sed & collyria sunt plurima quæ medeantur hyposphagmatis, & maximè quod plurimã recipit myrrhã, quale est quod à Democrate compositum est, quod vocant diasmyrnon. Secundo sunt quæ habent multum thuris: post quæ sunt quæ ex croco constant. Quin & fœnigræci succus sanguine columbino in hoc vtiq; præstat. Quid ergo moramur aut columbos, aut palumbos, aut turtures, cum omnium medicamentorum paratu facillimum habeamus fœnumgræcum? tum memorata collyria in promptu seruemus? Ad eundem modum nec noctuæ sanguine ad difficulter spirantes egebimus: quanquam sunt qui non sanguinem bibendum exhibeant, sed ipsam iubeãt coctam edere ex albo iure. Ac sanguinẽ quidem alij aquæ, alij vino instillantes exhibent. Et fuit etiam quidam qui immodicè hũc sanguinem apud mulierem assiduè difficulter spirantem extolleret, & cum rogarem, qualem ab eo sciret curatam spirandi difficultatem, ne id quidem nouerat, quòd plures essent. Et sanè in muliere quidem est vsus, verùm profuit nihil.

Hæma nycteridos. *Sanguis uespertilionis.*

Sicut nec sanguis vespertilionis, quem scribũt quidam, si virginum vberibus illinatur, plurimo ea tempore ab ex

tuberatio-

tuberatione tueri. Est autem & ipsum falsum, ueluti & quod enasci sub alis pilos prohibeat: id quod rectè Xenocrates tanquam mēdacium calumniatus est. Verùm ipse censet post illius vsum aut chalcanthon inspergendum, aut semen cicutæ. Aitque vbi hoc factum erit, aut prorsum pilos non prodituros, aut certè lanuginosos: ceu leue atque exile medicamentum adderet cicutæ semen, ac non per sese sufficiat strenuè refrigerare partes quibus fuerit impositum. Alij verò & puerorum pudēdis sanguinem vespertilionis illinunt, credentes ita diutissimè eas partes a pube seruari posse immunes. Atqui non oportebat putare diutissimè, verùm perpetuò fore tales, velut existimāt & alas. Ergo ex refrigeratione partis vehementi eiusmodi quippiam posse contingere, non est à ratione alienum. Non tamē adeò frigidæ facultatis est verspertilionis sanguis. Nam in totum nullus sanguis frigidus est. Sunt tamen non pauci qui pro alimento habent sanguinem leporis, gallinarum, & caprarum: verùm leporis & gallinarū complures etiam eorum qui vrbes incolūt: at agrestes vētres suos caprarum sanguine vnà cum adipe implent, vti Homerus ait solitos sponsos Penelopes. Sed nunc nō tractatur de iis quæ ciborum loco sumuntur, sed quæ adhibentur vt medicamenta. Sed quædam sunt, vti suprà posui, alimenta simul & medicamenta, quorum hîc facienda mentio est, quatenus medicamenta, non quatenus alimenta. Etenim qui aqua inter cutem laborantibus sanguinem caprarum cum melle exhibuerunt, eum vt medicamen, non vt alimentum obtulere: tum qui ad dysenteriā tosto eo, & ad ventris fluxum sunt vsi. Videtúrque mihi quispiam crassam eius essentiam & terream cum caliditate exiccatoriam esse suspicatus, ad hunc vsum perductus. Porrò galli gallinęque sanguinem cum ab ipsis ad meningum hæmorrhagiam scriptum inuenissem, nec magnum quippiam effecturum speraui, nec ausus sum experiri. Simul enim metuebam, ne curiosus & stolidus viderer, si tantis, támque probatis remediis semel præteritis, considerem sanguinem gallinaceum illis plus posse præstare. Simul verò cum eiusmodi sanguinis eruptio admodum sit periculosa, non est mihi visum fore honestum, si ad

ea quæ

ea quæ inexplorata eſſent, trāſiſſem. Siquidem periculoſa eſt eiuſmodi experientia, & quæ ſolis regibus in homines noxios merito vſurpatur. Deſperabam verò etiam de ſanguine agnorum, quem quidam comitiali morbo mederi potum ſcripſerunt. Itaque nec hunc quidem etiam experimento dare ſum auſus. Quòd ſi quis experiri volet, certò ſcio damnabit qui talia ſcripſerunt. Siquidem quęcunque potu iuuant epilepticos, ea facultatis ſunt incidentis. At ſanguis agninus omnium minimè talis eſt. Porrò quod de hœdorum ſanguine prodidit Xenocrates, cū existimaſſem non eſſe impoſſibile, ratus ob aceti miſtionem poſſe aliquid efficere, perſuaſi cuidam in agro degēti, ac rei ruſticæ quidem ſtudioſo, cæterum primis diſciplinis erudito, retulitque ſe in duobus ſanguinē expuētibus vſum, nonnullá vtilitatē expertum. Cæterum illorū neuter ex iis quæ mihi narrabat, neq; ex arteria, neq; ex larynge aut pulmone expuiſſe viſus eſt. Xenocrates igitur in primo libro De percipienda ab animantibus vtilitate, vbi de hœdis diſſerit, ſcribit in hæc verba: Ad hęmoptoicos, hoc eſt ſanguinem ſpuentes, admodum vtile. Oportet autem [hœdorum ſanguini] nondum concreto plus minus menſura ſemicotylæ tantundem admiſcere aceti acris, idque ferueſactum trifariam partiri, & in ſingulos dies ſingulas partes exorbendas præbere. Itaque liceat tibi forte fortuna in agro depræhenſo, vbi reliquorum fuerit inopia, hoc vti, cum citra periculum id experiri poſſis. Vrſorum verò ſanguis ſi abſceſſibus imponatur, fieri poteſt vt concoquat. Adiiciam verò etiam caprinum, hircinum, taurinum. Licétque tibi, ſi voles, præteritis decem millibus medicaminum paratu prōptorum, quibus concoquuntur abſceſſus, vrſos, tauros, ac hircos mactare, quolibet ſcilicet vſu: nec enim quiſpiam ſemel impoſito in partem medicamēto promiſſum eius exiget, nec etiam ſi refrixerit vt iam cogatur.

De ſanguine uiridium ranarum.

Porrò cum aſſereret quidam ſanguinem viridium ranarum, paruarum ſcilicet, quas quidam brexantes nuncupant, ſi euulſis ex palpebris pilis inungeretur, vt in poſterum

ſterum

ſterum ne recreſcerent prohibiturum, falſum id comperi facto periculo. Poſteà verò ſcriptum à quibuſdam reperi illud ipſum, ſicut etiam crotonum, quos potius veteres appellitãt Cynoraiſtas. Verùm nec hic facto periculo promiſſa præſtitit.

De ſanguine Crocodili, & reliquorum.

Cæterum an Crocodili terreſtris ſanguis viſum acuat, ne id quidem experiri volui, cum haberem probata aciei exacuendæ medicamina, quæ Græci vocant ὀξυδερκῆ. Neque an admiſſariorum equorum ſanguis cruſtam molliatur, & ſepticus ſit: neque an murium domeſticorũ ſanguis verrucas, quas vocant ἀκροχορδόνας, decidere faciat. Nam aliorũ fuit mihi magna ſemper copia & ad hoc pathema, & quod ægrius illo medicabile eſt, nempe ad vocatam myrmeciam. Et cauebã ne præſtigiaturæ opinionem merito referrem, cum iam etiam improbi quidã medici ex diuinandi quapiam arte, non ex ſpeculatione medica me in morbis ſolere prædicere calumniarentur.

Gala. Lac.

Lac, bifariã hoc vtimur, partim vt cibo, partim vt medicamento. Sed quid valeat vt cibus, in curandi methodo alibique expoſitum eſt. At facultatem eius ceu medicamenti, eam nunc explicabimus, ac primum illud commonebo, quod paulò antè de ſanguine, quòd non de morbido lacte, ſed de naturali cuiuſque animantis, ea quæ dicenda ſunt, intelligere oporteat. Igitur lac ſaniſſimum, velut etiam ſanguis, purum ſyncerúmque eſt, nec amaritudinis, nec acrimoniæ, aut aciditatis, aut ſalſedinis, aut fœtoris particeps, ſed vt dixerit quiſpiam, bono odore præditum, aut odoris expers, aut certè exiguum odorem bonum referens. Clarum etiam eſt id eſſe debere guſtu ſuaue, pauculam habens dulcedinem, ſicut & ſanguis integræ ſanitatis, ex quo & lacti conſtat generatio. Tale lac ad acres & mordaces fluxiones eſt vtiliſſimum, non abluens tantummodo eas à partibus afflictis (eſt enim id illi cum aqua commune) ſed & corpora illinens, vt non in nuda cadat quod defluit. Nec in hoc duntaxat aquæ præſtat, verùm etiam quia colluit, vtpote extergentem in

ſeſe

ſeſe humiditatem continens, quam vocant Serũ, id quod colluit, diluitque corpora: reliquo autem quod craſſum pinguéque eſt collinitur, non aliter quã pinguedo, adeps, atque oui albumen, & ceratum ex eloto oleo ceráque cõfectum. Nam & hęc ab acribus humoribus natas mordicationes mitigant, corpora videlicet oblinendo, ipſa naturæ minimè mordacis. Porrò cum lac omniũ facillimè alteretur, præſertim ſi ambiens fuerit calidus, multum à dicta facultate amittit, niſi protinus quis ab vberibus effuſo calido etiamnum vtatur. Maximè igitur mulieris bene habitæ, & bonam victus rationem ſeruantis, lacte vtendũ (nam id humano corpori eſt familiariſſimũ) deinde aliorum animalium, quæ quidem ab humana natura non lõgiſſimè abſunt, id quod ſcies ex carnium odore: nam faſtidioſus eſt & iniucundus eorum quæ multũ diuerſam habent temperiem, ceu canis, lupi, leonis, pardalis, vulpis, hyenæ, vrſi, & ſimilium: non iniucũdus autem eſt eorum quæ non porrò abſunt, vt ſuis, capræ, equæ, bouis, ouis, aſini. Quocircà etiam homines docti experiẽtia, caprino, ouillo, bubulo, aſininóque vtuntur lacte & caſeos ex eis conficiunt, excepto aſinino. Nam id planè tenue eſt, & plenum humoris ſeroſi, velut bubulum craſſum: cæterum conſiſtentia medium caprinum eſt. at ſus crudũ aqueúmque lac obtinet. Porrò lac omne ex tribus conſtat eſſentiis, caſeoſa, ſeroſa, pingui: hanc plurimam habere conſpicitur bubulum, ex quo conficitur & id quod butyrum nominant, concoquentis & laxantis facultatis. quãobrem maximè illo vtuntur ad parotidas & bubonas.

Serum lactis.

At ſerum, vt dictum eſt, extergendi potentiam poſſidet, adhibetúrque ſubducendi ventris gratia, ac per clyſteres iniicitur, extergens & abluens ſine mordacitate inteſtinorum acrimoniam. Prætereà ſi quis vlcera quæ ſanie infeſtantur acri, vice aquæ ſero colluat, optimè ſanè fecerit. Prætereà quæcunque medicamenta digerere ſolent ecchymomata & atra, ea præſtat ſero, quàm aqua diluere. Sic etiam eo vtimur ad ſugillata & hypoſphagmata, peculiaribus ad hæc medicamentis commiſcentes.

At ca-

At caseosum illud & crassum ipsius lactis magis illitum adheret,& eo nomine acrimoniam retũdit[magis.] Porrò vbi aliam quampiam desiccantem facultatem habuerit adiunctam, optimum est remedium dysenteriæ, & omnium ventris acrium fluxionum. Eam accipit à lapidibus qui prædecocto ipsi iniiciuntur igniti. Porrò eos esse oportet quos vocant κάχληκας. Et lac eousque decoqui debet, dum pleraque serosi in eo humoris absumpta pars fuerit. At nos iniectis ferreis in ipsum cylindris cãdentibus eandem, aut etiam meliorem facultatem efficimus. Nam ferrum adstringentis quoq;(vt est dictum) facultatis est particeps: ac proinde cylindros ego complures effeci huius gratia, ad fines veruum propendentes, quò videlicet quis manubrio ignitum ferrũ facilè igni eximat, & sicut cauteriorum, ita horũ manubria pannis inuoluo. Porrò lac totum ad acres oculorum fluxiones tum per se, tum cum mollium collyriorum quopiam est vtile, prętereà ad hypopia, & hyposphagmata. Quinetiam palpebris extrinsecus, vbi qui ophthalmia laborant, somno sese dabunt, impositum simul cum rosaceo & ouo, phlegmonas eorum concoquet. Sed hoc esto lac mulieris recẽs ex mamillis expressum. Infundimus ipsum & vtero vlcerato tum per sese, tum iis medicamentis commiscentes quibus misceri potest, vtique citra morsum curantibus, & vbi in sede vlcera mitigamus præ saniei acrimonia dolentia, aut phlegmonas aut stolidas perpetientia. Sic & ad vlcera pudendorum vtimur. & omnia quæ leniri postulant, siue ob phlegmonem, siue ob morsum, siue ob malignitatem. Eapropter & cancrosis applicatur vlceribus, medicamẽtis anodynis commistum, qualia sunt quæ cõstant ex pompholyge. Et quid attinet commemorare, quòd ore cõtentum & collutum gargarizatúmq; vel maximè phlegmonas eius mitigat? Sed & tonsillas, & columellam, & antiadas phlegmone affectas admodum mitigat, & proinde & synanchen siue anginam. Atque vt semel dicam, medicamentum est leniens (Græci vocant παρηγορικὸν) totam quidem substantiam habens mordacitatis expertem, sed multò magis vbi concoctione moderata potissima pars serosi humoris absumpta est. Sic mihi videntur

videntur etiam medici ad venena quæ eroſione interimunt, lac dari ſuadere, velut ſunt lepus marinus, & cantharis. Sed & ſunt qui exhibent iis qui aconitum & thapſiam ſumpſerint. Sed hęc ex ratione fecerunt. Alia verò palàm mentiti ſunt, vt de lacte canino, quòd in palpebris pilos renaſci prohibeat, ſi prioribus euulſis ei loco foret illitum, vnde pilorum radices extractæ eſſent. Ad eũdem modum qui ſcripſerunt, quòd celerem pilorum in pudendis exortum reprimat, ſi quidem foret ante pubertatem illitum, quique quòd fœtus emortuos eiiceret potum, verùm non protulere. Sed & alia quædam præſtigiaturis contaminata, tum de horum, tum de aliorum quorundam animalium lacte conſcribunt, quæ me ab initio dicturum negaui, etiamſi experientia didiciſſem vera dixiſſe.

Caſeus.

Caſeus, Sermoni qui habetur de lacte, annectendum eſt de caſeo, propterea quòd lac ſit coagulatum ac glaciatum, non tamen vniuerſa lactis eſſentia in caſeos cogitur, ſed quod craſſum eſt duntaxat, ſcilicet tenui ſeroſo ſecreto ac ſeparato. Porrò dictum eſt habere lac in ſe naturam quandam pinguem & oleoſam, eamque plurimam eſſe poſui in bubulo, ac vbi à reliquo lacte ſeiunctum fuerit, ſolúmque per ſe conſtiterit id pingue, butyrum appellari At vbi cum toto lacte coagulatum fuerit, ſeroſo duntaxat humore per coagulationem ſeparato, pinguem caſeũ effici. Fiúntque hoc pacto caſei bubuli quidam adeò pingues, vt ex iis effluat quiddã ad ſpeciẽ olei. Porrò tũ hi, tũ reliqui omnes temporis ſpatio acriores tibi apparebunt, ſiue guſtes, ſiue olfacias. Itaque cum mihi olim caſeus allatus eſſet bubulus, quem ex odore acrem eſſe coniiciebam, abieci, & iam à famulis abſumptum putabam: cæterum illi talia ſeruare ſoliti, longo pòſt tempore ex promptuario proferentes, quidnã de illo fieri iuberem rogant. Cum igitur edendo non eſſet propter acrimoniam, ludicrum nobis problema extitit, proponẽtibus cui rei quis illum vtiliter poſſet accommodare. Interea cum ad me arthriticus quiſpiam in curru cõuectus eſſet, tophos quos

Græci

Greci πώρους nuncupant, in articulis habens: ſubiit mihi crure ſuillo ſalſo decocto, caſeum eo decocto macerare, ac probè in mortario ſubigendo vnitum, tophis imponere. Et ſanè arthriticus ab hoc medicamine magnifice adiutus eſt. Nam rupta ſponte ſua cute, abſque inciſione videlicet, effluxere quotidie citra dolorem tophorum particulę. Vbi autem totus qui apud me erat caſeus fuiſſet abſumptus, talem ſibi alium comparans arthriticus in poſterum ſeruauit, & poſtea rurſum vſus eſt inueterato: atq; vbi tunc quoque idem percepit commodum, ſæpius deinceps vti perſeuerabat: & quoſdam amicorum ſimiliter affectorum docuit. Atque id quidem nos excogitauimus, cæterum comprobauit atque confirmauit experientia. Porrò recentem, qui inueterato contrarij eſt temperamenti, quandoque homini in agro degenti moderatæ magnitudinis vulnus habenti impoſui, antea videlicet ad lęuorem tritum. Extrinſecus autem illi imponebam folia lapathi. Poſſint verò etiam, ſi hæc non adſint, folia ſuperponi vitis, aut platani, aut betæ aut lactucæ. At ipſe quidem caſeus vulnus glutinauit, eratque etiamnum mollis. Alius verò qui vocatur & in patria mea Pergamo, & per ſuperiacentem Aſiam oxygalactinus, magnũ ruſtici vulnus conglutinauit impoſitus. Nam recens coagulatus ac mollis repercutiendi vim obtinet, nimirum leuiter refrigerans. At oxygalactinus præter hæc digerendi inſuper leuem quandam vim poſſidet.

Butyrum.

Butyrus, aut butyrum, vtcunque nominare voles, ſiue maſculino, ſiue neutro genere, fit quidem, vt ſuprà dictum eſt, ex eo quod in lacte pinguiſſimum eſt. Miror autem quo pacto Dioſcorides ex ouillo & caprino confici referat: Ego nanque ex bubulo fieri noui, ac proinde nuncupatum eſſe butyrum exiſtimo. Facultatis eſt concoquentis, paulum habens etiam digerendi potentiæ, in mediis nimirum corporibus ſecundum duritiem ac mollitiem. Nam id ſemper memoria tenere oportet, quicquid ſimpliciter ac ſine addito profertur, de mediis temperaturâ corporibus intelligi. Nam cor-

porum

porum planè durorum tumores præter naturam hoc nequit medicamen digerere. At quæ in mollibus ſunt phlegmonæ, eas & concoquit & digerit perfacile. Nam parotidas & bubonas, & oris phlegmonas, aliaſque partes cõplures prorſum illo ſolo curauimus, nimirum puerilibus corporibus ac muliebribus perpetientibus. Sed & gingiuis puerorum dentientium aſſiduè illitum, nihilo imbecillius melle gingiuas extenuat, per quas exitus eſt dentibus: & alios omnes in ore affectus phlegmonoſos, poſtea quàm fluxio reſtiterit, digerit pariter & concoquit. Proinde cataplaſmatis inditur quæ extrinſecus imponuntur parotidibus, hypochondriis, & bubonibus. Sed & in ventrem deuoratum, & ex eo diſtributum, magnificè confert expuitionibus ex pulmone, idque in pleuriticis & peripneumonicis affectibus, cùm hoc quòd eos etiam concoquat. Atque ſi ſolum lingatur, magis quidem concoquit, verùm minus educit: ſin cum melle & amygdalis amaris, plus educit, ſed minus concoquit.

Pytia. *Coagulum.*

Coagulum omne acris ac digerentis potentiæ eſt, ac nimirum etiam exiccatoriæ: nam neceſſariò id ſuperiora comitatur. Ac leporis quidem coagulum comitialẽ morbum, ſi cum aceto ebibatur, præterea profluuium muliebre ſanare proditum eſt: ſed & lac in ventre coagulatum diſſoluere, quod certe & nos experti ſumus, non ſolum in leporino, ſed etiam in aliorum animalium omnium coagulo. Attamen leporinum omnium eſt præſtantiſſimũ. Sed & ſanguinem in ventre concretum ſimili modo epotum diſſoluit, ac efficacius quidem cæteris, verùm non ſolum, quod quibuſdam ſcriptum legitur, ſed & hoc commune eſt omni coagulo. Quidam autem ſanguinis ex thorace reiectiones leporinum coagulum epotum ſupprimere prodiderunt: cæterùm nec alium quenquam eo vſum noui, nec ipſe ſum auſus acri vti remedio ad affectum ad ſtrictionem poſcentem. Porrò coagulum equinũ ad dyſentericos & cœliacos peculiariter accommodari ſcripſerunt nonnulli.

Coagulum phocæ.

At phocæ

At phocæ coagulum eximiè aptum eſſe quidam prædicāt, tanquam vires obtineat caſtorij. Verùm quæcunq; proditum eſt, quodque coagulum ſecundum eſſentię ſuæ præſtare proprietatem, non eſt nunc tempus exponere.

Chole. Fel.

Hic ſuccus omnium quæ in quoque ſunt animalium, calidiſſimus eſſe demonſtratus eſt. Itaque ſicuti ſanguinē & carnes diſſimiliter temperata obtinēt animalia, eadem ratione & fel. Quocirca calidiſſimorum fel, aliorum quoque animalium fel excellere neceſſe eſt: & quæ illis minus ſunt calida, pro portione & hunc humorem illis ineſſe calidum, quantò ſcilicet & in aliis ſunt inferiora. Didiciſti enim quatuor eſſe vniuerſos in vnoquoque animali ſanguineo humores, ſanguinem, pituitam, & bilem tum flauam, tum atram. Didiciſti porrò ex more non tantum medicis, ſed & Latinis omnibus bilem flauā abſolutè efferri bilem, tanquam ſubauditurìs qui audiunt, coloris cognominationem: Atram verò non ſimpliciter nuncupari bilem, ſed cum addito, nempe hoc totum, atram bilem. Sed & quòd flauam bilem nonnunquam pallidam cognominant, noſti: & quòd in veſica iecoris interdum pallidam, interdum flauam in conſectionibus animalium conſpicimus. Audiſti porrò flauam tantò eſſe pallida calidiorem, quantò & craſſiorem. Nam ſeroſo recremento flauæ bili commiſto pallidam conſtitui contingit: ſicut & flauam pluſculum excalfactam conſiſtentia reddi craſſam, colore autem flauam. Quin & in animalibus apparet flaua quidem iis quæ magis ſunt calida: quæ verò minus, pallida. Et vbi calida animalia aut fame, aut ſiti torquentur, ad atrum colorem vergit, interim illum habens ęruginoſum, interim cœruleum, interim Iſatidis, qui quidem magis eſt colore braſſicæ fuſcus. Itaque & tu bilis colori diligenter intendito, cùm medicamentum præparabis cui admiſcenda eſt bilis. Miſcent autem cycliſcis vocatis & trochiſcis, qualis eſt Andronis, & Polyidæ, & Paſsionis, & Bitinus, qui tauri recipiunt bilem: nam vbi ea medicamenta præparant quæ ſunt vtilia ad oculos: hyenæ, galli, perdicis, & aliorum quorundam anima-

lium bilem adhibent. Porrò taurorum bilis calidior eſt & ſiccior quàm boum caſtratorum. Nam caſtratum animal ſemper ſimile redditur fœminæ, & iis quæ ſunt ætatis minoris. Itaque ſicut hæc humore ſuperant adulta & perfecta, vincunturque ab iiſdem caliditate: ad eundem modum bos caſtratus à tauris. Et quorundam ego taurorum bilem vidi cœruleam, flaua nimirum ſuperaſſata: quam ſanè in præparandum iniici medicamentum vetui, ſumpto illius loco alterius tauri bile mediocriter flaua. Nam ille vinculis violenter tractus, ſupra modum fuerat defatigatus. Itaque eo labore cum excanduiſſet, clarum eſt temperaturam eius fuiſſe calidiorem: probabiléque eſt ſic violenter pertractum tum ſitiſſe, tum etiam eſuriuiſſe: atque, vt ſummatim dicam, velut vrina à modica potione modicè pallere, & ſitim famemque & multum laborem perpeſſis flaua eſſe conſpicitur: impletis verò atque inebriatis albida: ita & bilis colores variat: ad flauius quidem per exercitia, inediam, & ſitim: ad candidius verò, in contrariis. Scito ergo ſi præparando medicamini bilem impenſe flauam iniicias, calidius te id effecturum: ſi pallidam, mediocriter calidum: ſin exolutam & aqueam, tantò imbecillius temperie conuenienti, quantò & bilis ad candidius fuerit verſa. Sic qui occluſas hæmorrhoidas taurino felle aperiunt, iis interdum imbecillum, interdum verò ſuprà quàm conueniebat acre apparuit. Quanquam nonnulla quoque diuerſitas exiſtit pro corpore cui adhibetur, prout ſcilicet promptiore ſenſu aut hebetiore fuerit, tum perfacilè patiens, aut difficulter. Verùm in ipſa bile non parua viſitur, vt dixi, varietas. Nam idem homo à pallida minus, à flaua bile plus mordicatur. Liquet itaque vel ex eo quòd hæmorrhoidas aperit, quàm ſit hic humor acris: ſed & illis ipſis qui vtuntur, mordicare percipitur. Ac proinde cauemus, ne ad alium morbum aut ſymptoma bilem vſurpemus ſolam ac per ſe. Nam propoſiti cycliſci pauculum bilis accipiunt. Ac quæ ad oculorum acutem componuntur medicaméta, partim hyęnæ, partim perdicis, partim galli, partim alterius cuiuſpiam bilem accipientia, admiſtũ habent tum mel, tum fœniculi ſuccum, tum opobalſamum. Porrò ani-

rò animalium quorũdam singulariter bilis à medicis extollitur, tanquam aciem exacuat oculorum, & suffosionum initia digerat, velut piscis quem vocant callionymon, hyęnæ, & scorpij marini, tum galli, & perdicis. At suilla adeò omnium imbecillima est, vt ne vlceribus quidem toleratu sit grauis: & apparet omnium bilium maximè aquea, exceptis syluestribus suibus, & iis quæ degunt in montibus. Nam vt harum caro & calidior & siccior est, ita & bilis. Porrò domesticarum suum bile vtuntur quidam ad vlcera aurium, medicamento vtique non reprobo: & tu quoque vbi compositorum nihil adfuerit, vtitor: sunt enim innumerata. Sed & pro affectus magnitudine alia etiam atque alia alterius animalis bilis potest congruere. Nam vbi vlcus diuturnum fuerit, multamq́ue saniem pusq́ue contineat, etiam sicciorem bilem præferet, puta ouium, quæ paulò est acrior suilla, hac etiam magis caprarum, cui adsimilis quodammodo est vrsorum, & boum. At taurorum his valentior est, inferior tamen bile hyænarum: & hæc quoque inferior bile callionymi, & scorpij marini, & marinæ testudinis. Porrò hirci agrestis bilem scripsere quidam prodesse lusciosis, siue nyctalope vexatis. Cæterum volatilium animalium biles omnes tum acriores sunt, tum sicciores quàm quadrupedum, & inter ipsas quoque volucres gallinarum & perdicum biles ad medicinæ vsum probatiores habentur. Miluiorum verò & aquilarum impendiò acres sunt: sed & erodunt: quamobrem colore visuntur æruginеo, ac nonnunquam atro. His itaque earum cognitis differentiis atque affectibus, qui plus, quique minus desiccari postulant cognitis, si vnã modò quampiam opere fueris expertus, inde ad alias transire poteris per methodum, vt semper quæ commoda sit adhibeatur. Nam cùm velut in coniectura sita sit cuiusque facultatis vehementia, à definito quopiam principio ad materiam inexploratam transire oportet: ac à prius explorato, excessus qui in illis cõsistunt discere. Sed & notas quasdam luculentas ego exposui tum à bilis colore, tum ab animalium temperie.

Hidros. Sudor.

Sudor, Vnus hic eſt humorum in animantis corpore prouenientium, & eandem habens materiam quam vrina, & eundem generationis modum. Siquidem vtrique ex bibito humore conſtat generatio, excalfacto ſimul in corpore & biliosæ nonnihil ſubſtantiæ adepto. Verùm ſudor plus eſt elaboratus, vtpote qui ad cutem vſque permeatis omnibus quæ interſunt partibus, peruenit. Attamen ſudores inter ſeſe & vrinas differre neceſſe eſt, tum pro animalium temperaturis, quæ & natura & per ætates non parum à ſeſe inuicem ſunt diuerſæ, & pro ambientis nos aëris temperie. Clarum autem eſt, etiamſi aliquando in ſermone omiſſum fuerit, pro tempore anni, & præſenti conſtitutione, prætereà pro regionibus diuerſitatem effici in animantium corporibus nō paruam. Nam compendij gratia vno capite complecti eiuſmodi omnia ſoleo, nempe pro cingentis nos aëris temperie ea mutari dicens. Etenim diuerſitatem regionum quæ eſt in caliditate & frigiditate, hîc compræhendit, vt tempus anni, & præſentem præteritámque conſtitutionem. Cùm ergo ſermo fuerit de vrinis, aut ſudoribus, aut bilibus, aut ſanguine, aut pinguedine, aut adipe, aut quopiam in corpore nato, diuidentibus videlicet nobis eas quæ in animalibus viſuntur differentias, de ſanis corporibus ſermo intelligendus eſt, mediam propriæ ipſorum temperaturæ conſtitutionem habentibus. Sic ergo quòd & ſudor ſalſæ & ſalſuginoſæ vocatæ qualitatis eſt particeps, guſtus teſtimonio probatur. Nam ſæpenumero nolentibus in os defluens, dictam qualitatem indicat. Sæpe verò etiam non obſcuram præfert amaritudinem. Attamen & color eius naturā deſignat. Nam ſicut vrina naturalis modicè eſt pallida, ſic & ſudor. Verùm id facilè cognoſces in iis qui lauantur, cùm abſque oleo ſtrigili raduntur. Nam ſudor in cauo ſtrigilis colligitur, colorem quem dixi ſimul & guſtum præferens, ac euidenter ſalſedinem habens, ſed obſcure amaritudinem. Verùm de vrina plus etiam quàm conueniat medici ſcripſerunt: propterea nimirum quòd large ea in omnibus hominibus tum priuatim, tum publice

blice

blice quotidie colligatur. At de ſudoribus aut nihil, aut quæ curioſa ſint potius, & præſtigiaturæ obnoxia, & inſuper ſcripſerunt alij ſuperuacanea, quæ per aliam fieri poſſent materiam. Porrò ſudor etiam in palæſtris miſcetur exercentium ſordibus, quem quidam curioſe Atticam ſectantes linguam, Coniſalon vocant: confertque tenuibus ſordibus ac ſimplicibus, vt tumores præter naturam per halitum digerant. Nam illæ plus repercutiunt, minus autem digerunt: at poſt adiunctum exercentium ſudorem acquirunt multum facultatis digerentis. Ergo in phlegmonas vberum ſolæ hæ ſordes impoſitæ, efficaciori ſunt remedio. Sin ſicciores videbuntur, cyprinum ſuperungito: & ſi valde etiam ſiccæ, cyprino item ſubigito. Præſtat autem non ſiccas, ſed molles accipere. Porrò ſi non adſit cyprinum, roſaceum bonum miſcuiſſe ſufficit. Hoc medicamentum admodum eſt vtile iis quibus à partu reſtinguere lac conſilium eſt, eo nomine quòd in mammis coaguletur in morem caſei. Hinc orſo, ad alios affectus ſimiles vti licebit. Atque ego ſanè ad bubonem eo vſus, celeriter diſparuiſſe tumorem conſpexi.

Vrina.

Dictum quidem eſt de tota eius natura in ſermone de ſudore: dicetúrque & nunc, quòd quanta eſt in animalibus bilis diuerſitas, tanta item ſit in vrinis. Atque omnes quidem facultate ſunt calidæ: ſed plus tamen animalium calidiorum: minus autem, frigidiorum.

Vrina humana.

At vrina hominis omnium propè aliarum vrinarum eſt imbecillima, exceptis porcis domeſticis, quibus execti ſunt teſtes. Nam illorum ſimilis eſt totius corporis temperatura, temperiei hominum, & vrina ſimiliter debilis. Verùm montanorum aprorum valida eſt, vt etiam ex odore apparet, qui vtique acerrimus eſt. Sed & in aliis animalibus ex odore vim eius coniicere liceat. Nam vrinas illas deguſtare planè eſt abominandum, cum ne pueri quidem vrinam vir quidam honeſtus vita pariter ac moribus ebibere ſuſtinuerit, cùm peſtiferè ægro-

taret in Syria, vbi cùm multi vrinam puerorum simul & virorum hausissent, sese hinc seruatos credebant. Cæterum vrina hominum, vt si quid aliud, extergendi vim obtinet: quod cùm alij multi satis indicant, tum maximè fullones, qui sordida vestium expurgant ea atque extergunt. Hanc eius vim cùm & medici conspexissent, psoras & lepras ea detergunt, perfunduntque vlcera tum multa humiditate, tum sordibus & impuritate scatentia, ac multò magis vbi putridum quiddam obtinent. Sed & pudendis, vbi sic afficiuntur, vrinam infundunt, & auribus pure fluentibus. Quin & achoras, & furfures ea curant, capiti identidem infundentes. At nos hæc facere odimus potius, cùm ad manum sint quæ illis conducant alia medicamina. At vlcera digitorum pedis maximè quæ ex illisione atque offensione essent inflicta, sæpenumero, vbi nimirum phlegmone carerent, & ipse curaui, eáque in seruis & hominibus rusticis, quos iter ingredi absque medicis erat necesse. Siquidem linamento (μῶτον Græci vocant) vlceri imposito, ac insuper linteo circumuoluto, quoties meiendi incesseret cupiditas, in digitum ferri vrinam præcepi, nec antè soluere quàm benè esset curatus. Nam & si quem alium ruri sine medico agentem, vrinam vlceribus perfundentem audissem, non vetui, vbi scilicet in partibus thorace inferioribus vsque ad imos pedes vlcus constitisset. Siquidem vlcera aut capitis, aut faciei, vrina perfundi sinere auersabar. Attamen medicamentum quod ex vrina pueri conficitur, quod quidam vocant chrysocollan, quia eo ad auri glutinationem vtuntur, ad vlcera difficilia sanatu optimum esse assero. Fit autem id figura phiali, confecto mortario ex ære rubro, habente pistillum eiusdem materiæ, in quod meiente puero pistillum circumages identidem, vt non tantum à mortario quid deradat, sed etiam à sese nonnihil deterat, id quod pluribus deinceps diebus peragitur, donec vrina crassitudinem assequatur mellis. Faciendum verò id in sole. Nam facilius in aëre eiusmodi à mortario quid deteritur. Aut si sol absit, calidas esse ædes saltem conuenit. Hoc medicamento misto iis quæ curandis vlceribus rebellibus sunt idonea, vtimur,

mur, vt dixi, ceu optimo. Nihil enim habet abominandum perinde vt vrina capiti, alterive parti infuſa. Nam quid commemorem vrinæ potum? Scripſere tamen medicorum quidam de ſubſidente in vrina craſſo illo videlicet & albo, dicentes id mederi eryſipelatis. Sanè ea eryſipelata, quæ ignea etiamnum ſunt, & reuera eryſipelata, calidorum & acrium medicamentorum omnino nullum iuuare poteſt. Quæ verò per refrigerantia refrixere, tum hoc, tum alia multa medicamina digerentia adiuuare valent. Atq; hoc quidem vti licebit, vbi non in facie, aut propè eryſipelas cõſtiterit, verùm in artuum quopiam aut dorſo aut ventre. At vrinam pueri orthopnœæ gratia ebibere neceſſarium non eſt, cùm ſint & alia medicamina quæ huic medeantur affectui. Quin cùm bibiſſet quidam, affectu liberatus non eſt, vt non eximium quid præter alia poſſideat.

Sielon. Saliua.

Sielon, ſiue Sialon, ſiue Ptyelon appellare libet, nihil intereſt. Verùm id ſciendum eſt, vim eius eſſe differentem tum in animalium ſpeciebus, tum in eorum vnoquoque ſano & ægroto, ieiuno & ſitibundo, aut cibo potuq; ſumpto. Etenim vt vrina & bilis, ſic etiam ſaliua ſumpto quidem cibo imbecilla eſt: valida & acris eorum qui ingenti aut inedia, aut ſiti premuntur. In medio vtriuſque eſt eorum qui probè concoxere quidem, nondum tamen cibum potúmve hauſere. Hac ergo ſaliua nutrices pueris lichenas curant, paruum videlicet digitum rigantes, ac deinde cutem affectam confricantes. Idque faciunt ſubinde, tanto ſcilicet interuallo, dum ſaliuæ vires in lichene perdurent, ac nondum ſint extinctæ. Sed & triticum mandentes ruſtici non pauci furunculis imponunt. Nam celeriter eos & digerit, & cõcoquit: cùm ſi macerarent aqua, non æquè prodeſſet. Ex quo liquet ſaliuam iuuandi robur adferre. Atque corporibus mollibus, aut puerorum, panem non triticum imponunt, ore commanſum. Porrò omnia ſic commanſa digerunt & ſugillata, cæteráque ecchymomata, maximè vbi panis ſimul

cum pauco radiculæ fuerit commanſus. Porrò tota ſubſtantia vel maximè aduerſa eſt ſaliua beſtiis hominem interficientibus, ceu alicubi etiam Nicander poëta refert. Pollicitus autem mihi quidam incantationem ſeſe oſtenſurum, quæ ſcorpios interficeret: vbi illam ſemel dixiſſet, in ſcorpium expuit, inde rurſum eam obmurmurans, iterum ſcorpium conſpuit: ac vbi tertio dixiſſet, atque expuiſſet, mortuus eſt ſcorpius. At poſteà ego abſque incantatione à ſola ſaliua occiſum vidi ſcorpium, idque celeriter à ſaliua eſurientium, aut ſitientium, tardè autem ab illis qui cibo potúque fuerant impleti: in aliis autem proportione.

De iis quæ in corpore proueniunt.

Naſcuntur in corpore cùm alia præter naturam, quorum non eſt ſatis honeſtum meminiſſe, tum etiam lapis in veſica, de quo ſcripſere quidam quòd lapides veſicæ comminuat. Atque hoc quidem falſum ex experientia iudicatum. Cæterum an renum lapides frangat, omnino experti non ſumus, cum ſuppeterent alia ad hoc ſymptoma probata medicamina. De pure autem & id genus dicere ſuperſedeo, id illis concedens qui his in rebus mirifici ſunt, ſcilicet quibuſdam cum præſtigiis. Cæterum ſtercus vnum eſt inter ea, quæ in corpore proueniunt ſecundum naturam affecto animali, veluti & auriū ſordes. De vtroque itaque deinceps diſſeram.

Copros. Stercus.

Copros, ſiue Copron, ſiue Apopatema appellari velis, perinde eſt. Scito autem hanc ſubſtātiam vim habere vel maximè digerentem. Verùm ſtercus humanum ob fœtorem abominandum eſt. At bubulum, caprinum, crocodilorū terreſtrium, & canum, vbi oſſibus duntaxat veſcūtur, neq; grauiter olet, & multa experientia non tantum nobis, ſed & aliis medicis me natu maioribus comprobatum eſt. Siquidem Aſclepiades, cui cognomentum erat Pharmaceon, & alia omnia medicamenta collegit, vt multos impleret libros, & ſtercore ad multos ſępe affectus vtitur, non modò medicamentis quæ foris imponuntur commiſcens, ſed iis quoque quæ intrò in os ſumuntur.

Stercus caninum.

Sanè ego memini me admirandam tum humani, tum canini ſtercoris expertum facultatem. Sed prius diſſeram de canino, quo vti aſſiduè conſueuit præceptorū noſtrorum quidam, ſola oſſa cani edenda exhibens duobus continuò diebus, ex quibus durum candidum ac minime fœtés ſtercus proueniebat. Hoc igitur acceptum deſiccabat vt cum poſteà vſus eſſet, facilè ad læuorem poſſet redigi. Vtebatur eo ad anginam, & dyſenteriam, & ſummè inueterata vlcera. Ad anginam quidem, iis admiſcens qui alioqui huic affectui congruebant. Ad dyſenteriam, lacti illi immiſcens, cui decocto calculos vocatos κάχληκας ignitos iniici antè poſuimus: aut, vt ego poſteà ob parabilitatem ad ferrum confugi, id candens lacti probè decocto iniiciens. Vocant autem medici nonnulli lac eiuſmodi, neſcio quo pacto, ſchiſtum. Verùm oportebat non hoc ſic appellare, ſed in quo ſegregamus ac ſcindimus (quod σχίζειν Græcè dicitur) ſerum à caſeo. Cæterum medicus ille ſtercus caninum lacti, in quo extincti erant calculi marini, clàm iniiciebat, & id ſolum generoſiſſimos quoſque diſcipulos docebat. in his ergo duobus multū expertus ſum ſtercus caninum ceu medicamentum mirabile, ſicut & in vlceribus extremè malignis. Miſcui ergo & ad illa paulū quiddam ſtercoris canini medicamentis probatis: & manifeſtò ſeipſo valentius redditum eſt medicamen. Et ſi quando digerere aut deſiccare quid opus eſſet, illis etiam medicamentis admiſcui.

Stercus humanum.

Cæterum humani ſtercoris hoc habeo experimentum. Aſſiduè quidam à phlegmonis ad guttur exiſtentibus vexabatur, adeò vehementer, vt ſuffocationis ſubiret periculum, & ſanè ob hoc periculum ſanguinem mittere cogebatur. In hunc cum fortè quis incidiſſet, pollicitus eſt ſe præbiturum medicamenti experimentum, & ſe vocari ſi quando rurſus aliqua in parte gutturis emicuiſſet phlegmone, ante ſanguinis miſſionem præcepit. Itaq; vocatus, medicamento illito ſtatim hominem curauit. Vt autem iterum profecit, non in ipſo tantum, ſed & in aliis qui ſimiliter

militer erãt adfecti: rogabat is qui aſſiduò periclitabatur, data mercede, vt ſeſe medicamentum illud doceret. Erat enim ille & locuples, & in pecuniæ ſumptu liberalis. Porrò vbi conuentum eſſet de pretio, is qui vendebat: Hoc medicamentum, inquit, per antipatheian quandam vtilitaté obtinet. Eſſe autẽ eã antipatheian, vt qui curatur neſciat vnde conficiatur. Iuſſit itaque aliũ daret qui ꝓ ipſo diſceret, quiq; iureiurãdo reciperet, ſeſe nulli eius facturum copiam, priuſquã ipſe qui dediſſet, foret defunctus. Itaque à morte eius qui indicarat, non tantum ille ſuũ hominem, ſed & alios ſanabat: & mihi ne petenti quidẽ medicamenti exemplum volens ac lubens obtulit. Erat autẽ ſtercus pueri ſiccũ cum melle attico ad læuorem tritum. Victitabat autẽ puer, cuius ſtercus accepturus erat, vt ipſe qui medicamẽtum dederat oſtendit lupinis, illis videlicet qui ex more edi ſolent cum pane bene cocto in clibano, modicum ſalem & fermentum habente. Pręebebat autem bibendum vinum vetus: atque hæc omnia mediocri in quantitate, modo vt perfectè ea puer poſſet concoquere. Itaque cùm primo die eo victu eſſet vſus, poſtero tamen die nondum ſtercus capiebat, ſed in eo quoque die rurſum eodem alebat victu, ac tertio demum ſumebat, ac poſteà arefacto vtebatur, ſimiliter vt ſtercore canino, vt antè dictum eſt. Dicebat autem illum qui docuerat, fugitantem alios cibos ob fœtorem, prætuliſſe lupinos: ſeſe verò, experimẽti gratia, carnes gallinaceas aut perdicum ex aqua, aut tenui iure bene coctas perſæpe exhibuiſſe, & medicamentum nihilominus operatum. Atque ego ſanè hæc tibi de canino humanóque ſtercore narrare poſſum.

Stercus Lupinum.

At lupinum ſtercus quidam colicis potandum dabat, non tantum in ipſis paroxyſmis, ſed etiam in interuallis, ſi quidem phlegmone vacarent. Quorum ego quoſdam vidi non amplius inuadi: & qui erant inuaſi, non amplius id grauiter paſſos, ſed nec poſt paucum temporis. Accipiebat autem ille albidius potius ſtercus, quale vbi oſſa ederint ſolent excernere. Verùm illud etiam in eo mirabar, quòd vel ſuſpenſum euidenter aliquoties iuuiſſet.

Itaque hic ſtercus capiebat quod non decidiſſet in terram: id quod non erat inuentu difficile. Ea enim eſt luporum natura, quæ canum, vt ſuſpenſo altero poſteriorũ crurum & meiant & cacent in eminenti quopiam ex terra. Itáque in ſpinis ſæpe æſtate ſtercus Lupinum reperitur, & fruticibus, uepribus, herbiſque procerioribus. Inuenitur porrò in ſtercore illorum & nõnihil oſſium deuorati animalis: quod vt effugit commanſionem, ita & cõcoctionem: quod & ipſum contundens ac conterens, bibendum præbuit colicis: ac ſi homo eſſet puritatis amans, miſcebat & ſalis quippiã aut piperis, aut quippiam eiuſmodi. Vt plurimum autem ex vino albo conſiſtentiæ tenuis bibendum præbebat: interim verò etiam ex aqua. Hoc ergo ſtercoris quod patientis inguinibus, λαγῶνας Græci vocant, applicandũ eſſet, præcepit ſuſpendi ex vinculo confecto ex lana, ſed non qualibet, verùm multò præſtabat eam eſſe ouis à lupo laniatæ, vnde quod ad hũc vſum accommodaretur eſſet conficiendum. Quòd ſi talis non adeſſet lana, ex pelle ceruina & lorum quod cingeret inguina, & in quo ſtercus contineretur, parari præcipiebat. At nos ollulã ad magnitudinẽ maximæ fabæ cõfecimus, quam experiundi gratia indito ſtercore quibuſdam ſuſpendimus, nec potuimus non mirari, cum plurimos ipſorum videremus adiutos: cæterum ad ollulam duas ceu aures affiximus, per quas lorum tranſmitti poſſet. Sed hoc quidem obiter dictum eſto, ſiquis inuenietur qui ſic ſuſpẽſis fidem habere dignabitur. Dico autem ſic, nam ſubſtantia eſt quæ ſuſpenditur, non voces barbaræ, vt quidam facere præſtigiatorum aſſolent, quando & alias expertus ſum ſubſtantias, quæ in aliis affectibus ſimiliter operarentur. Sed de his nõ eſt nunc dicendi tempus. Ad propoſitum itaque reuertamur.

Stercus Caprinum.

Nam humanum, caninum, lupinúmque ſtercus recenſui, alia verò nondum, quorum etiam maior eſt quàm dictorũ numerus: & quædã aſſiduo habentur in vſu, quędam rariore. Omniũ creberrimè vtimur caprino ſtercore

(Græci

(Græci σπυράθους propriè nominant) digerentis & acris facultatis:adeò vt & induratis ſcirrhorum in modum tumoribus congruat,nec tantum lienis,ad quos creberrimè medici non pauci huiuſmodi ſtercora applicãt, ſed etiam aliarum partium. Siquidem ego eo vſus ſum ad genu tumorem habens inueteratum & ægre ſolubilem,iuſſo fieri cataplaſmate ex farina hordeacea per oxycratum indito videlicet hoc ſtercore: & mirum eſt quàm homo ille fuerit adiutus. Erat autem ruſticus in quo id factum eſt. Et iam etiam alius ruſticus cum ſic vſus eſſet non tantum in genu,ſed etiam aliis in partibus ad tumores ſimiles, perinde adiutus eſt. Nam acrius eſt medicamentum quàm vt mulieres vrbanas, aut pueros, aut omnino qui tenera ſunt carne,ſanare poſſit. Sed de particulari omnium medicamentorum vſu in opere de componendis illis tractabitur. Quin & ad aquam inter cutem,& ad ſplenicos variè caprino ſtercore vtimur. Sed & vſtum tenuioris quidẽ eſſentiæ,verùm haud manifeſto redditur acrius: quamobrem ſanè ad alopecias congruit,& omnia adeò quæ extergentia medicamenta deſiderant vt lepras,pſoras,lichenas,& hoc genus alia. Miſcetur & digerentibus cataplaſmatis,qualia ſunt quæ accommodantur ad parotidas & bubonas diuturniores. Eſt enim vis eius tum vſti, tũ non vſti,abſterſoria,& digerens,nec eam paruam habet digerendi potentiam. Nam medicus quiſpiam ex iis qui in agris & vicis medicinam exercent,vtebatur eo ex aceto ad viperarum morſus,& multò ſanè etiam magis aliarum beſtiarum,ac profecto ex iis complures ſeruauit. Et hic ipſe quoque medicus ad auriginem potandas ipſas ſpyrathos ex vino præbuit, & ad profluuium muliebre cum thure appoſuit. Quæ omnia ſanè optimus medicus ignorare nõ debet. cęterum potiora eligere potiſſimum ad vrbanos & honoratos,alicuiúſque exiſtimationis viros:in quibus equidem ego tali nunquam ſum vſus medicamine,cũ multò meliorum ſuppeteret copia. Attamen exiſtit nonnunquam talium vſus,aut in itinere,aut in venatione, aut ruſticatiõe, cum ſcilicet meliorum nihil adfuerit, aut homo ruſticus perinde fuerit carnis duræ ac aſinus. Nam eiuſmodi multos in agris reperias dignos qui bibant ſpyrathos.

thos. Porrò quod & ſuprà monui de vrinis & bile & ſaliua, id nunc memoria repete, nempe vniuerſalem & communem facultatem eandem omnibus ineſſe, verùm pro animalium temperaturis variam. Nam eorum quæ ſicciore ſunt temperatura, & ſtercus exiccantius eſt: ſicut & calidiorum magis etiam excalfactorium. Verùm nullum omnino ſtercus refrigerat, ſicut nec vllum humectat. Sed & pro natura eorum quæ edunt, multa item fuerit diuerſitas. Proinde in hominibus potius quã aliis animalibus maior eſt: quandoquidem hoc animal diuerſiſſimis maximéque variis cibis vtitur. Nam quid ſimile habent qui allium ac cæpas comedunt, & qui cucurbitam, verbi cauſa? At caprarum ſpyrathi pro paſtu vario nonnihil item habuerint differentiæ, non tamen tantum quantum ſtercus humanum.

Stercus bubulum.

Similiter ſtercus bubulum exiguam habet differentiã, eſtque & ipſum facultatis exiccatoriæ. Verùm attractoriam etiam obtinet, vt monſtrat dum apũ veſparumque morſus iuuat. Atque hæc vt à proprietate ſubſtantiæ totius iuuentur, fieri poteſt. Cæterum medicus quidam medicamentorum peritus, in Myſia quæ in Helleſponto eſt, aqua inter cutem laborantes bubulo ſtercore oblinens, in ſolem exponebat. Atque hic ipſe impoſuit & partibus ruſticorum phlegmone obſeſſis humidum illud vere collectum, cùm herbam boues paſcuntur. Manifeſtum autẽ eſt hoc eſſe alio moderatioribus multò viribus. Dico autem aliud, cum paleis veſcuntur. Nam hoc mediũ eſt inter id quod modò diximus, & quod prouenit ab erui paſtu. Liquet ergo quemadmodum id quod ex paſcuo herbaceo prouenit, ad phlegmonas accõmodatur, ſic iſtud aqua infeſtatis eſſe idoneum. Scire tamen oportet, omnia id genus medicamenta duris agreſtium hominum corporibus aptari, nempe foſſoribus & meſſoribus, & qui opus obeunt tam validum, in quibus vtique Myſius ille medicus & ad chœradas adhibebat, & ad tumores oẽs ſcirrhoſos, ex aceto in cataplaſmatis formã compoſitũ illinens.

Stercus ouillum.

Sed

Sed & hic ipse medicus ouium vtebatur stercore ad acrochordonas, & myrmecias, & thymos, & furũculos duros, quos clauos nominant, aceto videlicet diluens. Quin & vlcerum ambusta ad cicatricem illo ducebat, nẽpe stercus hoc cerato rosaceo commiscens. Sed & per stercus caprinum combustum similiter curabat: cæterum pauculũ eius multis numeris maiori cerati moli admiscebat. Et in totum studium id illi erat vnicum, omnia curare per ea quæ ex agris facillimè parantur: inter quæ sunt & herbæ: & frutices, & arborum flagra, & germina, & folia mollia, & fructus, & cortices: super quibus copiosius dicetur in facilè parabilibus.

Stercus columbinum.

Porrò stercore columbarum nomadum (nam sic eas quidem cognominant, à domesticis videlicet distinguentes) tanquam medicamento excalfaciente & ipse ad multa frequenter admodum vtor, nempe cum semine nasturtij contusum cribratúmque siccnm vice napyos ad ea quę rubrificari debent adhibẽs. Manifestum autem est, quòd inueterata omnia dico in talibus affectibus quales sunt coxendix, hemicrania, scotomata, vertigines, & cephalæa, & in lateribus, scapulis, ceruice, lumbis dolores inueterati: & ad hæc nephritides, & affectus cœliaci, & podragricæ arthritides: quando videlicet in articulis eorũ nõdum constiterint tophi siue pori. Atque hoc stercus planè fœtidum non est, maximè arefactum. Quocircà & in vrbibus eo variè vtimur, aliàs aliis miscentes medicamẽtis.

Stercus gallinaceum.

Porrò cum conspexissem illum in Mysia medicum gallinaceo vtentem stercore in eis qui ab esu fungorum suffocabantur: & ipse quoq; sum vsus in quibusdã vrbem inhabitantibus, qui & ipsi fungos esitarant, ipsum videlicet ad lęuorem contritum tribus quatuórve oxycrati aut oxymelitis inspergens cyathis, & palam adiuti sunt, idque celeriter. Nam qui præfocabantur, paulò pòst vomebant pituitosum humorem omnino crassissimũ, & exinde planè liberati sunt symptomate. Est autẽ hoc stercus

columbino

columbino minus calidum. Cæterùm Myſius ille medicus dabat etiam bibendum ſtercus gallinaceum iis, qui diutino coli dolore fuiſſent vexati, ex œnomelite. Quòd ſi hoc non aderat, ex aceto aut vino aqua diluto. Porrò memoria tenere oportet communem de omnibus animantibus rationem, nempe tum in iis quæ in corporibus ipſorum continentur tam humida quàm ſolida, tum in ipſis partibus plurimam eſſe diuerſitatem montanorum quæ vocant, & eorum quæ in pratis, paludibus, lacubus, & ædibus verſantur. Semper enim quæ exercentur, iis quæ non exercentur, ſunt ſicciora: & quæ cibis vtuntur calidioribus ſiccioribusq́ue, iis quę humidis frigidisq́ue. Nã in columbis (quandoquidem creber nobis earum ſtercoris eſt vſus) multò ſemper inferius ac imbecillius expertus ſum earum ſtercus quæ in domibus degebant, quàm earum quæ in montibus, quas nomadas nuncupãt. Tum gallinarum quoque inueni multò etiam imbecillius earũ quæ concluſæ ſeruantur, & furfuribus aluntur, non paulò autem valentius earum quæ in agris, atriis, aut foris paſcuntur.

Stercus anſerum & ciconiarum.

Cæterùm ſtercus anſerinum præ nimia acrimonia inutile eſt. Colligo etiam ita eſſe & accipitrum, & aquilarũ. Verùm fugienda eſt materia omnis eiuſmodi quæ difficulter comparari poteſt. Qua occaſione complures validiſſimas vires talibus materiis teſtimonio adſcribunt ſuo ceu non facilè redarguendi: velut qui ciconiarum ſtercus comitiali morbo mederi ſcriptitant. Verùm quanquam hoc multis aliis quæ ſcribunt, longe ſit parabilius, curioſum tamen eſt, vt taceam falſum eſſe, quod de illo eſt proditum. Nam quidam iis qui talia memorant credulus, epoto hoc ſtercore nihil adiutus eſt. Nam & antequã experiare, promiſſorum prauitatem ac falſitatem ipſi qui talia ſcribunt detegunt. Nam cùm multis modis difficulter homines ſpirent: nec quòd omnibus cõferant adſcribũt, nec quòd his, aut huic. Tãetſi ſunt inter eos qui talia ſcriptitant, qui non ſimpliciter dyſpnœę, hoc eſt difficilis ſpirationis, ſed orthopnœæ talia eſſe remedia dicunt, nempe cico-

pe ciconiæ stercus,noctuæ sanguinem,vrinam humanã, & alia his absurdiora:haud scientes quod pituitosus viscosusque succus bronchia obstruens pulmonis, huius affectus sit causa,& quòd in eo euacuando consistat medela,& quòd euacuatur dum per tussim excreatur,& quòd id fieri nequeat absque crebrò epoto medicamento acriore. At hi adeò sunt nugaces,aut præstigiatores,aut quo illos digno appellem nomine nescio,vt dicant absurdorũ istorum poculorum vnumquodq; epotum à dyspnœa liberare:quod fieri non posset,ne si vel specillum fas esset alicui in pulmonem demittere,quo infixum humorẽ tolleret,semel duntaxat demisso. Præstabat itaque illis dixisse,non si epotus sit hic sanguis,aut vrina,sanare dyspnœam,sed si potetur. Rectiusque etiam quòd non semper & omnino sanabit,ne si vel assiduò potetur:sed quòd multos sanauit,multos verò adiuuit quidẽ, sed morbo prorsum non liberauit. Sed hos iam mittamus, & quod deinceps est,ad id pergamus. Cuiusque enim stercoris acrimoniam & digerendi vim possidentis,prout aliud alio plus minúsve eius sortitum est facultatis,ita particulares in ipsis proueniunt differentiæ:ac proinde aliud hoc pathema potius,aliud illud magis curare valet.

Stercus murium.

Sic enim murium stercus alopecias curare proditum est,& inuentus est quidam medicus,qui ad hoc pathema vtebatur composito medicamento ex murium stercore confecto. Et alius quidam glandem puero familiaribus rogantibus vt apponeret,præcepit vt ex stercore conficeretur murium. Quo dicto omnes qui audierant in risum soluti sunt,quòd cùm tot essent quæ apposita sedi ad excretionem excitarent intestinum,ille omnibus præteritis ad murium confugisset stercus. Nam re vera pudendũ est alia etiam experiri velle,cùm omnes ceu curiosum & præstigiatorem condemnent eum qui talia aut faciat,aut dicat. Itaque de murium stercore hęc quoque sufficiunt.

Stercus crocodilorum terrestrium.

Cæterùm terrestrium crocodilorum, horum inquam exiguorum,& humi serpentium stercus pretiosum effecere mu

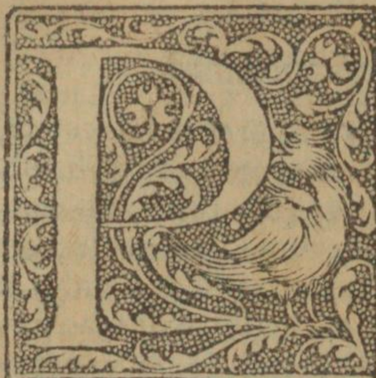
re mulieres deli[illegible] quod alia sint medicamenta tam multa, quibus faciei cutis & tensa & splendens efficitur, quinetiam adiungant stercus crocodilorum. Similis illi est & sturnorum, cum solam oryzam ederint. Clarum itaque est quòd abstergendi desiccandíque facultatem vtranque moderatam habent stercora eiusmodi, & multò moderatiorem & hebetiorem stercus sturnorum. At stercus crocodilorum sicut à facie ephelen tollit, ita & vitiliginem, & lichenas.

Rhypos, hoc est sordes hominum.

Sordes nascitur nõ tantum per totam corporis cutem, sed & in auribus, sed ob paucitatem paratu difficilis est. Proinde de illa nihil scribũt, nisi quòd paronychiis congruat sordes aurium, quam sanè etiam solam per se licet accipere. Nam quæ in tota cute prouenit, & in balneis & in palæstris deraditur, conferens nonnihil & ipsa ad patum quem vocant, de quo suprà disserui. Sed & generatio eius naturam indicat. Nam si sordes est crassum illud ac terrestre, quod reliquum est eorum quæ per latentem transpirationem euacuantur, sequitur vt desiccandi uim habeat cum nonnulla caliditate iunctam. Ea tamen sordes quæ lanis ouium inhæret & adnascitur, ex qua œsypon, quod vocant, conficitur, cõcoquendi vim habet similem butyro: paulum verò etiam digerentis facultatis obtinens.

GALENI DE SIMPLICIVM MEDICAMENTORVM Facultatibus, Liber undecimus.

THEODORICO GERARDO GAVdano interprete.

LERAEQVE animantium partes communes inter se omnium sunt, nulla tamẽ est æquè communis vt caro. Hanc enim habet omne animal sanguine quidem præditum, vt homo, & omnes quadrupedes, tũ aues, serpentes, lacerti, quos sauros vocant, testudines, & quæ sunt eius generis. Sanguine carentia, tum ostrea omnia, tum nõ pauca eorum quæ in aquis degunt, sicut & nonnulla quæ in terris. Et quod ex animantibus maximè editur, caro est. Nam & viscerũ plurima moles ex carnibus ipsis inhærentibus constat. Verùm nonnulli medicorum carnem viscerum parenchyma vocandam censent, propterea quòd ex venis effusus sanguis circũ vasa omnia concrescat, vt ipsi arbitrantur. Sed eam quæ visitur in musculis, solam carnis appellatione dignãtur. Verùm de nominibus, vt semper monemus, contendendum non est: sed exercenda potius rerum scientia, cuius nos quoque studio vsq; dediti, quęcunque tum de cuiusque animantis partibus, tum de communibus cognouimus, eaq; partim experientia, partim ratione docti, omnia deinceps exponemus, orsi à carne propriè dicta.

Caro uiperæ.

Non omnes animalium carnes hominem nutriunt, sed quorundam etiam letales sunt, nõ secus atq; venena quæ vocant deleteria. Tum inter eas carnes quæ hominẽ nutriunt, quædam hoc ipsum tantum sunt, nempe nutrimentum. Quædam verò suprà quàm quòd nutriunt, habent

& fa-

& facultatem ceu medicamenti, quandoquidem deſiccando, humectando, excalfaciendo, ac refrigerando corpus alterant. Nam viperarum carnes palàm videre eſt excalfacientes & deſiccantes, vbi condiuntur ceu anguillæ, nēpe oleo, ſale, anetho, porro, & aqua, ſeruato nimirum modo. Quòd autem totum corpus per cutim euacuēt, diſcere tibi liceat vel ex iis quæ ego iuuenis etiamnum in Aſia noſtra ſum expertus, quæ ſingulatim deinceps narrabo. Homo quidam morbo quem elephanta cognominant, laborans, aliquouſque cum ſodalibus conuerſabatur, donec ex ipſius conſuetudine conuerſationéque quidam noſtrum morbi inficerentur contagione, & ille iam odoratu grauis, ac fœdus redderetur aſpectu. Constructo igitur illi tugurio proxime vicum in iugo collis propter fontem, illic hominem collocant, tantum illi quotidie ciborum ferentes, quod vitæ ſuſtinendæ ſatis foret. Cæterum ad canis exortum, cum fortè meſſoribus haud procul inde metentibus vinum eſſet allatum in fictili ſanè, quàm fragrans: is quidem qui attulerat, depoſito illo prope meſſores, abiit: verùm vbi eius bibendi aduenisset tempus ſublato fictili adoleſcens, vt pro more impleto cratere, competente aqua vinum temperaret, in cratera vinum effundit, & vnà excidit vipera mortua. Quare attoniti meſſores, veriti ne quod, ſi ebibiſſent, inde ſibi malum eueniret, ſuam quidem ſitim aquæ potione ſedare maluerunt: cæterum cum illinc diſcederent, præ humanitate videlicet ac miſericordia homini illi elephanti obnoxio vinum largiuntur, rati expedire illi potius mori, quàm viuere in ea miſeria. At ille vbi bibiſſet, admirandum in modum ſanitati reſtitutus eſt. Nam tuberoſum illud omne cutis totius nō aliter quàm animalium à teſtis mollitie nuncupatorū malacoſtracon, tegmen decidit. Quod autem reliquum erat, molle admodum apparuit, inſtar cutis cancrorum ac locuſtarum (carabos Græci vocant) vbi extima teſta fuerit detracta. Alterum quoque eiuſmodi non diſſimili caſu in Myſia Aſiæ, non procul ab vrbe noſtra accidit. Vir quidā elephanto laborans profectus eſt ad aquarum ſponte naſcentium vſum, ſperās inde nonnihil ſe cōmodi adepturū. Erat illi ſcortū mancipiū,

iuuencula ſanè formoſa, compluribus amatoribus ambita. Profectis igitur illis, in ædibus, quibus vicinus erat locus ſqualidus, & viperarum plenus, fortè fortuna ex illis vna in vrceum vini incidit negligentius poſitum: extinctáque eſt. Ac ſcortum quidem in lucro id reputãs quod fors eueniſſet, hero id vini propinat, atque ille ebibit: cæterum exinde ad eum modum quo ille qui degebat in tugurio, perſanatus eſt. Porrò tertium quoque annectam quod ex noſtra profectum eſt imitatione. Cùm quidam hoc morbo ægrotaret, animo magis quàm vulgus philoſophico, & contemptore mortis, oppidò quàm grauiter ferebat, ſatiúſque dicebat mortem ſemel perpeti, quàm vitam viuere tam miſerabilem. Itaque illi quæ ſuperioribus duobus accidiſſent indico. Erat autem ipſe auguriorum peritus, & amico vtebatur mirificè hanc diſciplinam tractante. Itaque vbi ad augurium cum illo conſediſſet, perſuaſus eſt, vt quæ per experientiam eſſent cognita, ipſe imitaretur: atque epoto vino quod ſic erat veneno infectum, leproſus factus eſt: ac poſteà lepram eius nos conſuetis remediis ſanauimus. Quartus prætereà viuas capere viperas arte inſtituit. Sed illius in illo morbi tantum erant principia: itaque cura ſtudiumque nobis fuit, vt illum quàm celerrimè ſanitati redderemus: quocirca miſſo ſanguine atráque bile medicamento detracta, viperis quas capiebat vti iuſſimus, pręparatis in olla anguillarum in modum. Atque hic ita ſanatus eſt, euaporato per cutem affectu. Poſtremò & alius vir quidam opulentus, nõ noſtras ille quidem, ſed ex media Thracia, Pergamum aduenit, admonitus ſomnio: vbi iubente deo per inſomnium, vt quotidie medicamentum biberet quod confectum eſt ex viperis, foriſque corpus inungeret, non multos poſt dies morbus in lepram abiit: rurſumque & hoc pathos quibus deus pręcipiebat medicamentis curatum eſt. Sanè viperarum caro adeò ingentem obtinet deſiccandi facultatem, vt quidam qui eam edêre, vehementiſſima cruciati ſint ſiti: ac proinde illas dipſadas cognominant. Sunt autem qui dicãt demorſos à viperis ſatiari non poſſe potando, ſed dirumpi citius, quàm ſiti liberari. Quocirca eos qui Romæ viperas venantur, quos Marſos nuncupant,

cupant,

cupant, percontatus ſum, ecquid haberent ſigni quo genus vtrumque viperarum diſcernerent. At illi prorſum negabant vllum eſſe genus viperarum dipſadum, verùm eas quæ iuxta mare atq; in locis degunt ſalſedinem multam habentibus, carnem obtinere ſalſam: ac proinde in Libya talium ingentem eſſe prouentum: in Italia verò propter regionis humiditatem non inueniri. Atque hæc quidem narrantes audiui Marſos, non tamen certò dicere queam, an in totum verum dixerint, an partim etiam falſum. Nam quaſdam eſſe viperas in iis quas memorabant regionibus, quibus ſalſa ſit caro, vel maximè mihi videtur eſſe probabile. Scio enim cum cibis animalium mutari carnes: non tamen nullum eſſe genus viperarum dipſadum pronunciare valeam. Cæterum tutiſſimum eſt cauere, ne in eiuſmodi regionibus viperas venemur ſeu ad vſum, ſeu ad medicamenti præparationem, quale eſt & hoc præclarum quod medici propè omnes Theriacam appellitant. Porrò quoniam ex more, cum artiſcos theriacos, quos vocant, præparamus, non tantum caput, ſed & caudam earum abiicimus, ſubiit mihi frequẽter rationabile fortaſſis eſſe, caput quidem totum abiici, ob venenum quod ore continent, verùm à ratione alienũ eſſe, adimere & caudam. Nec enim dicere liceat quòd id faciendum ſit ob recrementa tum liquida, tum ſicca. Nam interfectis atque excoriatis apertisq; exempta interanea omnia abiicimus, vt ſola ſit carniũ ſubſtantia reliqua vnà cum arteriis venisque per ipſas innatis, quarum minima moles eſt vt ad totam carnem, ac ne apparens quidem, niſi quis multum diligenter intentis oculis conſideret. Atque artiſcos, quos & Theriacos vocant, hunc in modum præparamus. Purgatas illas in aqua lixamus, quoad exactè nobis videantur coctæ. Indimus autem ab initio ſtatim aquæ anethum, & poſt coctionem ſpinas à carne ſeparamus: mox pani ad læuorem trito carnem commiſcemus. Verùm non quemlibet panem citra delectum accipimus, ſed quàm fieri poſſit puriſſimum, ſimul & probè in clibano coctum, & ſalis ſimulque fermẽti quod ſatis ſit habentem. Eum autem anteà deſiccamus in ædibus ſiccis, minimeque humectis, donec adeò ſiccus efficiatur, vt in

mortario contundi possit. Non tamen tundentes miscemus, verùm aqua in qua decoctæ fuerant viperæ, maceramus, & carnem ipsam prius quàm commisceatur pani, in mortario coquorum eatenus conterimus, donec exactè reddatur læuis. Postea paruos artiscos fingentes, atque in ædibus calidis siccisque desiccantes, deinde quoque in talibus repositos seruamus. Hos ergo ineunte æstate conficimus, quo potissimũ tempore optima est viperarum caro. Porrò vtimur eis posteà contusis denuò & cribratis, & rursus ad læuorem redactis, salis nonnihil adiicientes ad suauitatem compositi, cuius etiam aliquid ipsi theriacæ iniicimus. Cæterum eodem quoque tempore ex viperis deustis salem cõficimus, viuis illis in ollam nouam iniectis vnà cum iis medicamentis quæ illis & substerni, & apponi assolent, quæ omnia nunc commemorare non est præsentis negocij. Nam inuenientur fortassis etiam qui me non iniuria repræhendent, ob monstratam hoc in loco Artiscorum præparationem, tanquam alieno tempore expositam. Verùm hæc posteaquam dicta nunc sunt, seruentur tamen ac maneant etiam, si nõ admodum videantur huic instituto propria. At quæ sequuntur, conuenienti dicantur modo. Conueniens autem est generalis facultatis meminisse, carnem viperinam dicẽdo exiccatoriam, & valenter digerẽtem, mediocriter verò excalfacientem. Properat autem, vt videtur, vis eius ad cutem, per eam videlicet quæ in corpore sunt recrementa exigens. Quibus ergo affatim est mali succi in corpore, iis ingens prouenit pediculorum numerus, & à cute ceu squama abscedit ac decidit extima cutis, quam Græci vocant ἐπιδερμίδα, ad quam sistuntur ac retinentur crassi terrosique humores ad cutem protrusi, à quibus quidem psoræ, lepræ & elephantes nascuntur. Et hæc quidem habui quę de viperarum carne dicenda putarem. Rursum ergo sermonem repetam. Calidiorum natura animalium carnes non solum nos alunt, sed etiam calfaciunt: frigidiorũ autem refrigerant: sic etiam sicciorum carnes desiccant: humidiorum humectãt. Memoria itaq; repete, quemadmodum didicisti in libris De tẽperamentis, quòd vbi conie-

ceris

ceris animal quoduis temperatura eſſe ſiccius, velut exempli gratia ſuem ſyluestrem domeſtico huius & carnem eſſe magis exiccatoriam,& ſecundum alias temperaturarum differẽtias ſimiliter: puta ſue ſicciorem ouem, & hac capram, qua bouem, quo denique leonem : ſic in caliditate leo calidior eſt cane, canis tauro, taurus boue exe-ćto. Itaque pro portione,qua cætera animalia in temperatura excedunt,& carnes quoque eorum differunt atque exuperant. Proinde vbi conſilium fuerit corpus exiccare,ſicciorum temperie animalium carnem exhibeto: calfacere autem volens, calidiorum: & frigidiorum, ſi coneris refrigerare: denique ſi humidius reddere, humidiorum. Nec parua exiſtit carnium differẽtia, cum quaſdam ſale condimus. Nam prorſum diuerſæ atque aliæ euadunt, adeò vt ſæpenumero animalis temperatura humidiſſimi caro ſalita longè euaſerit exiccantior,quàm ea quæ natura fuerat ſicca. Porrò inter eas quæ ſalitæ non ſunt, ſiccior eſt quæ aſſa eſt,quàm quæ in aqua elixa. Scripſerunt autem & aliorum animalium carnes quidam prodeſſe tum comeſas, tum in partes affectas impoſitas, vt erinacei terreſtris deſiccatam, ſi bibenda præbeatur elephanto obnoxiis, cachecticis, hoc eſt qui mali ſunt habitus, tum cõuulſionem ſæpenumero patientibus nephreticisque, & iis qui laborant aqua inter cutem, quam anaſarca vocant. Ac ſi ea efficere poteſt, facultatem habuerit valenter ſimul digerentem deſiccantemque, ſicut & caro Muſtellæ (Græci galen vocant) arefacta, quæ vtique comitiali morbo afflictos iuuat epota. Sed & ſalitorum Hælurorum carnem ad læuorem contritam palos & ſpicula educere aiunt, impoſitam videlicet tanquam trahendi vim habeat. Porrò Mutulorum, quos Myacas Græci vocant,carnẽ vlceribus à mordente cane inflictis competere. Ego verò nullam inſignem inuenio facultatem quã requirant id genus vlcera tanquam ea que à rabido cane mordente ſunt illata. At cochlearum caro prius in mortario contuſa,ac poſtea ad læuorem redacta, omnium valentiſſimè deſiccat partes ſuperfluo humore grauatas, adeò vt & hydericis conueniat. Ipſe autẽ humor ſolus per ſe citra carnem (vocatur autem is à vulgo cochliu myxa,

hoc est mucus limacis) thuri mistus, aut aloë, aut myrrhę, aut horum quibusdam, aut omnibus quoad accipiat cerati crassitiem, medicamentum fit tenax, desiccatque purulentos mucos aurium: sed & fronti impositum inhæret, oculorum fluxiones resiccans. Quidam etiam ad palos eximendos vtuntur totis vnà cum testis ad lęuorem tritis: sed & quidam ad sistendos menses. Equidem ego aliquãdo in agro carnes ipsas solas in vulnus cum nerui vulneratione & contusione factum tritas imposui, ipsumque vulnus pulchrè glutinatum est, & neruus phlegmonem haud perpessus: erat autem homo durus & agrestis, miscui tamen illis contritis pollinem farinæ acceptum à pariete molæ proximo. Scripsere autem maiores me nõnulli medici, ad eiusmodi vsum, miscendum thus aut myrrham. Verùm horum habebam tum neutrum, vt qui tunc ab vrbe abessem in agro. Possis autem & resinæ frictæ contritæ admiscere si adsit, quippiam. Porrò vbi multi muci cochlearum accipere voles seorsum, stylo carnem earum pungito. Sed non ante multos dies venatas esse expedit: alioqui enim tempore desiccantur. Nam recentes plurimum habent viscosæ illius humiditatis, quam stylo compunctæ effundunt. Humiditas hæc pilorum in superciliis præter naturam gluten est.

Pinguedo, & adeps.

Pinguedo, & adeps, & hæc quoque cõmunissimæ sunt inter animalium partes. Nam quæcunque bene nutriuntur, ea omnia aut pinguedinem, aut adipem obtinẽt. Quę verò macilenta sunt, maléque nutriuntur, sæpe omninò ne habere quidem, sæpe verò pauculum, idque siccum, vt ægrè vti possis, apparent. Porrò differt à pinguedine adeps, quòd crassior sit, ac propterea animantibus totam naturam terrosiorem habentibus adeps prouenit, velut humidioribus pinguedo. Proinde pinguedo celeriter in ignem posita liquescit: nec facilè vbi liquata fuerit, rursum concrescit ac cogitur. At adeps nec facilè funditur liquescitve, & fusus celerrimè coit ac conglaciatur, multóque apparet pinguedine durior. Sus enim bene habitus pastúsque multam habet pinguedinem, ob naturalem tẽperamenti humiditatem. At boues & capræ, & quæcun-

que

que id genus cornigera, ob ſiccitatẽ adipẽ plurimũ generant. At tu ſi voles, oleoſam & pinguẽ in animalibus ſubſtantiam omnẽ adipẽ appellato, vt plerique medici. Sed & pinguedinem appellare totum hoc genns licet. Nõ tamen licet citra mendaciũ adipem caprinũ humidiorẽ eſſe dicere quã ſuũ. Nã hic omniũ fermè aliorũ eſt humidiſſimus, ac proinde actione ſua vicinam oleo vim poſſidens, quanquam oleo magis tum emolliat, tum concoquat, ac proinde cataplaſmatis quæ ad phlegmonas accommodãtur, commiſceri ſolet. Qui verò mordicationes perpetiuntur aut in recto inteſtino, aut in colo, iis potius caprinum adipem quàm ſuillũ iniicimus: nõ quòd acrimonias plus obtundat (nam ex natura ſua ſuillus obtundit magis, ac proinde miſcetur medicamentis vlcera curantibus, cuiuſmodi eſt quod vocant parygrum) ſed quòd caprinus ob craſſitiem citius concreſcat, ſuillus autem inſtar olei defluat: proinde ipſum potius dyſentericis & tineſmoſis iniicimus, quando morſum eorum mitigare conſilium eſt. Porrò ob tenuitatem eſſentiæ nonnulla acrimonias magis retundunt, vbi nimirum in alto mordicatorum corporum quod moleſtum eſt hæſerit. Nam quod craſſiorũ eſt partium, minus, magis autem quod ſubtilium, tota corpora penetrat, & omnibus ipſum ſaniebus mordicantibus permiſcetur. Hac ratione adeps anſerinus quæ in alto corpore mordicant magis obtũdit. Sed & ſuillo calidior eſt. Horum tamen in medio eſt gallinaceorum adeps ac gallinarum. Porrò calidior ſemper ac ſiccior eſt maſculorũ animalium, & horum ipſorum exectorum minus tum calidus, tum ſiccus. Quippe mas caſtratus eiuſdem ſemper generis fœminæ aſſimilatur. Hoc autem ſermonis caput commune eſt, cuius meminiſſe oportet: Pro animalium tẽperatura ſemper exiſtere differentias eius quæ in illis eſt pinguedinis, aut adipis, aut quocunque modo appellare libebit totum hoc genus corporis in animantibus oleoſi & pinguis. Igitur cum ſus omnibus propè quadrupedibus animalibus in caliditate ac ſiccitate inferior ſit, proinde pinguedinem quoque minus habet calidam, magiſque humidam. Omnis igitur pinguedinis facultas eſt humectatoria & excalfactoria humanorũ corporũ. (Huius

enim

enim meminiſſe perpetuò oportet in principiis huius operis dicti.) At differētiæ quæ ſunt cuiuſque ſingulatim, in maioris minoríſque ratione ſunt. Nam pinguedo ſuis, vt ad nos quidem, largius humectare poteſt, ſed non æquè excalfacere vt oleum: verùm pinguedinis ſuum talis eſt caliditas, qualis ſpectatur in nobis. Porrò taurorum adeps ſuillo multò calidior eſt & ſiccior. Rurſum id memoria repetentibus nobis, marem fœmina eſſe tum calidiorem, tum ſicciorem: marem autem caſtratum adſimilari fœminæ, velut quicquid iuuenis eſt ætatis. Et inter iuuenilia fœmina mare humidior eſt, & minus calida. Sic & adeps vitulinus taurino minus tum calidus eſt, tū ſiccus, & hœdorum quàm caprarum: Sed & caprarum minus quàm hircorum: Et rurſum taurorum minus quā leonum. Nam horum adeps omnium propè quadrupedum adipe potentius digerit. Nam & caliditate exuperat, & partium tenuitate. Itaque ſi ipſum medicamentis ad vlcera & phlegmonas conuenientibus commiſceas, nō modo nihil adiuueris, verumetiam læſeris, nimirum addita maiori quàm conueniat acrimonia. Iuueteratis tamen tumoribus atque ſcirrhi in morem induratis, tum neruorū curaturis (ἀγκύλας Græci vocant) & in ſumma quæcunque ſcirrhoſa ſunt, iis aptiſſimus eſt, in quibus ſanè minimè apparet efficax ſuillus. Taurinus autem ab vtroque ex æquo diſtat: vt quantò calidior ſicciórque ſuillo eſt, tātò ſuperetur à leonino. Itaque tanquam in medio conſiſtens, meritò vtrique medicamentorum miſcetur generi, & ei, ſcilicet quod ſcirrhoſis medetur, & ei quod phlegmonas concoquit, cuiuſmodi eſt tetrapharmacum quod vocant, ex cera, reſina, pice, & adipe conſtans. Nam ſiue in hoc taurinum, ſiue vitulinum, ſiue hircinum, ſiue caprinū ſiue ſuillū indideris, ſemper puri mouendo aptum, & cōcoctorium medicamen effeceris. Sed ſuillus ſi addatur in pueris, & fœminis, & vt breuiter dicam, omnibus quibus caro eſt mollior cōpetit. Sin taurinū adieceris, foſſoribus & meſſoribus, & omnibus carnem duram habentibus, ſiue ob naturalē tēperiē: ſiue ex ratione ac forma vitæ, conueniēs effeceris. Cæterum adeps dū inueteraſcit, ſeipſo & calidior, & tenuior efficitur, ac proinde quoque valētius

deſiccans.

deſiccans. Verũ id omnibus inueteraſcẽtibus accidit, quę quidẽ nõ putreſcere anticipent. Nã vinũ, mel, acetũ, frumẽtũ, butyrũ, hyſſopũ, oleũ omne, ſiue lẽtiſcinũ, ſiue cicinum, ſiue raphaninum, ſiue ipſum quod ex oliuis cõficitur, vetuſtate & calidiora, & tenuioris eſſentiæ efficiuntur, ac proinde guſtantibus apparent acriora, & ad induratos ægreque ſolubiles affectus adhibentibus potentius digerentia. Atque ego ſanè guſtantibus acriora videri dixi. At quidam quibus ſtudium eſt nominum ſignificatus corrumpere, non acria ſed adſtringentia vocant id genus omnia, aduſque piper: tanquam interſit nihil, adſtringẽs, an acre dixeris. Et ſi denuo illos roges de galla, myrto, meſpilis, mali punici putaminibus, quæ ſidia vocãt, rhoo & omphacio, & hæc dicunt adſtringere: tametſi aduerſiſſimum ex illis ſenſum percipiamus, ei qui à pipere, pyrethro, napy, euphorbio, cæpa, allio, adarce percipitur. Igitur ſi quemadmodũ adſtrictionis vocabulũ de vtroq; affectu quem guſtu percipimus, cõmuniter efferũt, ſic ipſos quoq; affectus vnã habere naturã exiſtimãt, quiduis aliud potius habendi quàm homines, vt qui ſoli proprios ſenſus obtineant. At ſi omphaca, rhoon, gallã, balauſtiũ, hypocyſtida cõtrahere cõſtringeréque noſtrã fateantur, ſubſtãtiam, ſecernere verò, mordicare ac penetrare, piper, napy, pyrethrũ, impropriè adſtringentia nuncupant quę mordicant & excalfaciunt, cæterum in cognoſcendis ipſis medicamentis non peccãt. Verùm ſi oportet cõiectantem dicere, in vocabulis, an in rebus allucinẽtur, equidem in vocabulis potius falſos viros illos dixerim, & maximè quibus Græca lingua inſueta eſt, qualis eſt Dioſcorides Anazarbẽſis, qui profecto multa bene dixit eorũ quæ de materia memoriæ prodidit, cæterũ ſignificata gręcanicarum vocũ nõ ſatis pernouit. Hic ergo cũ ait, magis eſſe adſtrictoriũ adipem caprinũ ſuillo: ſi quidem acriorẽ ſignificare velit per magis adſtrictorium, accipimus ſermonem ceu verum. At ſi illud, talem habentem qualitatem qualem rhus, rheon, hypocyſtis, balauſtiũ, haud verũ eſſe ſermonẽ dicemus. Porrò quoniã viperarũ adipem vbi radicitus pilos ſub alis euulſeris, prohibere illos recreſcere illitum referunt, viſum eſt mihi eius facere periculum

eſſe

eſſe ſatius: at vbi prout iubent feciſſem, mentitos comperi, ſicut etiam quòd initia ſuffuſionum ſanet. Verùm vrſorum adipem alopecias curare verè eſt proditum: cum tamen probatiora habeamus ad eum affectũ remedia. Porrò cum dicant tamen vulpinum adipem dolores aurium ſanare, abſque ut dicant quos aurium dolores, ceu nõ noſcentibus ipſos diſtinguere, attendendum non eſt. Alij piſcium adipem laudant, tanquam ad ſuffuſiones, aut quẽcunque alium affectum nominare velint, congruat. Alij non ſimiliter piſcium dicunt, ſed addunt fluuiatilium, alij verò potius marinorum: quò videlicet aliquid plus ſcire videantur quàm vulgus.

Myelos. *Medulla.*

Medulla vim habet indurata & ſcirrhoſa corpora emolliendi, ſiue muſculis, ſiue tendonibus, ſiue ligamentis id accidat, ſiue etiam viſceribus. Optimam ſemper expertus ſum ceruinam, deinde iuniorũ boum, quos vitulos etiam nominãt, ac proinde medullam eorum vitulinam appellitant. At hircorum & taurorum tum acrior eſt, tum ſiccior. Itáque durities ſcirrhoſas emollire nequit, ſiqua etiã memoria manet eorum quæ in quinto libro de his ſunt prodita. Ex uitulina igitur & ceruina medulla peſſi componuntur vteros emollientes. Et extrinſecus vteris medicamenta imponuntur, quæ ex medulla præparantur, vim habentia emolliendi. Accipitur autem non ſolum medulla ex oſſibus, quæ ſanè reuera eſt medulla, ſed & ex ſpina quam & ipſam medullam nominant, ſpinalem videlicet: quæ tum durior: tum ſiccior eſt quàm alia. Illa enim mollior eſt & pinguior: ac proinde ego ſpinalem ſeorſum per ſeſe abſque illa repono. Sed ea mihi vtriuſq; cura eſt ne aut putreſcãt, aut ſitum colligant. Itaque in hyeme primũ eas capio, velut & adipem, deinde in ædibus ſiccis atque editis, planè humoris expertibus, cum foliis lauri ſiccis repono. Nam quæ recentia ſunt & humida, multum etiam qualitatis ſuæ illis impartiunt, vt acriores fiant medullæ. At ſi quando ambiente calido & auſtrino medullas aut adipem voles reponere, paratum ſit in hoc cubiculum neque calidum, qualia ferè ſunt quæ meridiem ſpectant

(putreſcunt

(putrescunt enim in talibus) nec humo proximum, atque humidum (nam in talibus situm contrahunt:) sed supernũ atque excelsum, & ad aquilonem obuersum, paruas habẽs apertas fenestras, vt tam noctu quàm interdiu ab Arcto spirantes ventos accipiat.

Caput mænidum.

Capitibus mænidum sale inueteratarũ ad sedis fissuras vtebatur quidam, & is ipse ad columellam diu induratã. Videtur ergo vis illarum esse desiccatoria, non admodum acris, nam id adustarum quæpiam obtinent, sicut omnes communiter desiccationem.

Caput leporum.

Alius caput leporis comburens vtebatur ad alopecias cum adipe vrsino.

Caput saurarum.

Porrò sauræ caput cõtritum quidam palos & spicula extrahere memoriæ reliquerunt, tum myrmecias, acrochordonas, & clauos.

Cerebrum leporis.

Cerebrum leporis attritũ & esum vtile esse didicimus pueris dentientibus, capite videlicet toto elixo, vt ego facere soleo. Non tamen eximia vis eius est, sed similis melli & butyro, & aliis quæ ad dentientes pueros conueniunt. Quidam etiam aduersus metum vtiliter edi cerebrũ hoc prodidere.

Cornua cerui & capræ.

Cornibus cerui & capræ vstis maximè vtuntur, vt & nos sæpe vsi sumus, tũ ad cãdorẽ dentiũ, tũ ad cõtrahẽdas mollitie fluidas gingiuas. Cæterum ceruinũ maximè cõmendatur ab iis qui talia scribũt. quòd si ab vstione lauetur, dysenteriã & sanguinis excreationẽ, præterea cœliacos affectus sanat: & aurigini vtile esse dicunt. Porrò duo exhiberi cochlearia ad oĩa ista præcipiũt. Miscuerũt autẽ ipsum nonnulli, vt dictũ est, vstũ & elotum collyriis etiã desiccantibus oculorum fluxiones. Est enim scilicet omnium talium vis exiccatoria: velut & dictum est.

Pulmo agninus, & porcinus.

Pulmo agninus pariter & porcinus intertrigines à calciamentis curare creditur. At vulpinus ſi bibatur reſiccatus, aſthmaticos iuuat.

Iecur canis rabidi.

Iecur canis rabientis ſi aſſum edatur, remedium exiſtere iis, qui ab ipſo fuerint morſi, quibuſdam eſt proditum: ac ſcio certe quoſdam qui ſumpſere manſiſſe ſuperſtites, verùm non illo duntaxat vſos. Siquidem alia pręterea remedia, quorum fecimus periculum, in rabientibus tunc adhibuimus. Audiui vero quoſdam cum illi ſoli fidem habuiſſent, poſteà mortuos.

Iecur caprinum.

Porrò caprinum iecur quidam aſſantes, ſaniemque effluentem excipientes, ea vtuntur ad nyctalopas. Vaporem autem eius dum lixatur, oculis apertis excipiendum præcipiunt. Quin & aſſum ſi edatur, & ad eoſdem affectus accommodari aiunt: & eos qui comitiali morbo ſunt obnoxij, arguere, conuulſionemque illis accerſere. Idem poteſt hircinum.

Iecur lacertæ.

Iecur autem lacertæ eroſis impoſitum dẽtibus, eos dolore liberare nonnulli ſcriptum reliquere.

Venter mergi.

Ventrem mergi quidam commendant tanquam medicamen concoquens, & pepticum, idque ſiue protinus lixum, ſiue arefactum comedas. At nos id experti, vanam eſſe promiſſionem comperimus, ſicut ſanè etiam quod de interna tunica gallinarum memoriæ eſt proditum. Aiunt enim quidam, ſi ea arefacta bibatur, iuuare ſtomachicos.

Iecur lupinum

Iecur lupinum ſæpenumero in medicamentum indidi hepaticum, quod ex eupatorio conficitur, nec tamẽ quod mentione dignum ſit amplius præſtare comperi, ad illud videlicet comparans quod ſine ipſo componitur.

Caſtorium.

Teſticulos caſtoris nuncupant caſtorium, medicamentum & celebre, & multi vſus, adeò vt Archigenes de caſtorij

ſtorij vſu totum conſcripſerit librum. Atque ille ſanè particulares eius facultates expoſuit, nos verò velut in aliis medicamentis fecimus, ita & in hoc quoque generalem modò facultatem dicemus. Quam ſi præ oculis habeas, ipſe per te particulares inuenire poſſis. Itaque quòd excalfaciat, manifeſtum eſt. Nam ſi voles ipſum ad vnguem leuigatum oleo maceratum parti cuipiam infricare, euidenter illum incaleſcere percipies. Porrò calefacientia omnia vbi contactæ ſubſtantiæ quippiam digerunt, continuò etiam illam deſiccant, niſi ſi quid natura fuerit humidum, ceu oleum & aqua, atque aduentitiam qualitatẽ calidam, non facultatem aſſumpſerit: ſicut certe hęc ipſa igni ſolíve æſtiuo admota. Itaque cum caſtorij conſiſtentia quoque ſit ſicca, & calfaciendi potentiam habeat adiunctam, merito deſiccat. Atque hoc illi cum multis aliis medicamentis commune exiſtit. Porrò quoniam impenſe ſubtilium eſt partium, ob id plus valet quàm alia, quæ ſimiliter vt ipſum & calefaciunt & deſiccant. Nam quæ tenuium ſunt partium medicamẽta, iis quæ ſunt craſſarum, plus ſunt efficacia, etiã ſi parem ſortita fuerint facultatẽ, nimirum quia penetrent & in altum ſubeant admotorũ corporum, potiſſimum ſi ea dẽſa fuerint, velut neruacea. Palam igitur talia ob cauſam poſitam magnifice iuuantur à caſtorio. Cæterum falluntur medicorum plerique in vſu caſtorij, cum id modò conſiderant, partem quampiam aut tremere, aut conuelli, aut ſenſu motúve priuatam eſſe aut ægrè ſentire mouerévc: haud ſcientes id genus ſymptomata ad diſſimiles ſequi corporis affectus. At tu ab Hippocrate doctus, ex plenitudine pariter & inanitione conuulſionem conſequi: vbi quidem quæ in neruis continentur præter naturam, euacuare conſilium eſt ibi & bibendum exhibe, & foris cuti caſtorium impone. Vbi verò ex ſiccitate nimia obuenerit conuulſio, ſcito hoc medicamen illic eſſe aduerſiſſimum. Ad eundem modum iis qui præ plenitudine tremunt, vtiliſſimum: aduerſiſſimum verò iis quibus id accidit ab inanitione. Ad portionem modò dictorum affectuum, vbi ſingultus euenerit ſtomachi, perſcrutato prius inuentoque illius affectu, ac diſcreto, ſi quidem à plenitudine ipſum æ-

ſum æ-

ſum ægroti perpetiantur, ad caſtorei vſum accedito. Sin autem ab euacuatione, aut acrium humorum morſu prouenerit, medicamen hoc fugito. Sanè ſi odore guſtuíque aduertas animum, ſuſpicaberis humano corpori aduerſiſſimam habere ſubſtantiam: tametſi in natura nihil efficere comperiatur eorum quæ talia facere aſſolent. Siquidem alia ſtomachum vitiant, alia vẽtrem, alia caput, alia aliã quãuis partem lędunt. At hoc medicamen ſiue corpori humido applices reſiccationẽ poſcenti, ſiue frigido excalfactionem, ſiue humido ſimul frigidóq; excalfactionẽ pariter & reſiccationem requirenti, magnam vtiq; experiere commoditatem: nec vllam parti cuiquam noxã afferet, potiſſimum ſi febri vacet, aut non admodum calidam perpetiatur homo febrim, ſed vt ſic dicam tepidam, qualis accidit in cataphoris maximè & lethargis. Ac multis ſanè caſtorium exhibuimus vnà cum pipere albo, vtrunque menſura cochlearij ex melicrato bibendum præbentes: nec quiſquam vllam ſenſit noxam. Sed & menſibus retentis, vbi per venam quæ in talo eſt, modicè euacuaſſem, oblato caſtorio vnà cum pulegio aut calamintho, ſemper medicamen hoc expertus ſum purgationem ciere abſque vt hominem læderet. Præterea locos morantes eiicit. Eáque omnia ex melicrato potum efficit. At quibus ita venter flatu diſtenditur, vt ægrè curationem admittat, itáque torminibus vexatur atque ſingultu, idq; ob frigidos craſſosq́ue humores, aut craſſos flatulẽtóſque ſpiritus, eos ex oxycrato potum adiuuat. Quæ porrò iuuat in corpus intrò ſumptum, iis prodeſt quoque cuti impoſitum cum ſicyonio aut veteri oleo. Quæ verò ampliori caliditate indigent, iis etiam per ſeſe infricari debet. Iuuat etiã, ſi quis ſuffitum eius in prunis impoſiti inſpiratione hauriat, maximè affectus, in pulmone aut capite conſiſtentes. Attamen lethargicos & cataphoricos affectus, qui quidem adiunctam habent febrem, præſtat non dictorum oleorum quopiam macerantes curare, ſed potius ex roſaceo capiti collóque imponere.

Renes ſcincorum.

Renes ſcincorum bibunt quidam tanquam pudenda

intendentes:

intendentes: quorum contrarium accidere videtur ſemini lactucæ poto ex aqua. Sed & quidam lenticularum decoctum cum melle bibitum intenſiones ſedare referunt.

Vngues caprarum & aſinorum.

Quidam vngues caprarum deuſtos mox que aceto perfuſos alopeciis illinunt. Itaque fuerit & talis cinis facultatis extenuatoriæ. Sunt autem qui combuſtos aſinorum vngues comitialem morbum curare dicant, ſi ſcilicet aſſiduò bibantur: ſi verò oleo macerentur, chœradas digerere. Sed & ipſum cinerem ſi ſiccus inſperſus fuerit, ſanare perniones ſiue chimethla.

Oſſa.

Oſſa combuſta admodum digerentem exiccantemque vim obtinent, & id maximè, vt quidam ferunt, humana. Certè talum ſuillum combuſtum, ac deinde bibitum, inflationes & tormina ſanare dixerunt. Noui autem noſtratium quoſdam oſſa potui exhibuiſſe, haud ſcientibus qui biberent, quidnam ebibiſſent, ne ſcilicet auerſarētur, ac multorum tum epilepſiam, tum arthritin curaſſe.

Senecta ſerpentis.

Senectam ſerpentis ſcripſere quidam in aceto bullitam dentium mederi doloribus.

Pellis ouina.

Pellis ouina recens detracta, circumpoſita iis qui quocunque modo fuerint verberati, omnium luculentiſſimè adiuuat, adeo vt die ac nocte vna illos curet: cōcoquit enim & digerit quæ ſub cute ſanguinem habent.

Equorum lichenes.

Equorum lichenas cum aceto tritas comitiales curare ſcriptū quibuſdam eſt. Alij verò & ad cuiuſuis feræ morſum adhiberi conſulunt.

Tela aranei.

Aranei telam ſcribunt quidam à phlegmone tueri ſummæ cutis vlcera.

Coria uetera.

Coria vetera, quę videlicet veteramentorùm ſunt vſta, ad attritiones cõmodari calceamẽtorum ſcriptum à quibuſdam eſt, tanquam ſcilicet hoc faciant ex antipathea quadam. Certe quæ phlegmone obſidentur, haudquaquam iuuantur: verùm vbi extincta fuerit phlegmone, non iniuria iuuantur, nempe quia reſiccantur. Eſt enim talis cinis reſiccatorius. Ac nos ſanè quandoque in agro ad vlcus eiuſmodi ex attritione ſumus vſi. Curat autem talis cinis non abs re vlcerum ambuſta, & quæ vocantur intertrigines in fœminibus exiſtentęs.

Oſtrea.

Oſtrea quidam nuncupant omnia oſtracoderma, hoc eſt teſtacea, ab Ariſtotele appęllata. At quod à pleriſque vocatur oſtreon, ſecunda ſyllaba abſque, *ι*, ſcripta, vnam eſſe oſtreorum ſpeciem conſtituunt, in toto genere compræhendentes & buccina, & purpuras, & chamas, & pinas, & ſimilia omnia.

Buccina, & purpuræ.

Buccinorum purpurarumque teſta quandoquidem duriſſima eſt, nũquam abſque vſtione vtor. Atque vſta quidem deſiccandi vim poſsidet, cæterum ad vnguem eam lęuigare, planéque pollinis in modum neceſſe eſt, tundendo ſcilicet & cribrando. Quod tibi commune ſit in omnibus lapidoſis teſtaceiſque ſubſtãtiis præceptum. Nam niſi exactè lęuia ſint reddita, arenis ſimilia ſunt: per ſe autem illarum tritarum farina vlceribus malignis competit. Id quod ipſum quoque commune eſt omnium quæ citra inſignem morſum deſiccant vehementer: quippe cùm alioqui fluxionum cauſa exiſtant. Sed & aliud eſt omnium id genus commune, nempe vt cum aceto, aut oxycrato, aut œnomelite, aut oxymelite idonea ſint vlceribus putreſcentibus. Idcirco lapides omnes vbi ad eum vſum applicantur, alij magis, alij minus, certe omnes conferunt.

Oſtrea.

Oſtreorum teſta vſta ſimilis eſt facultatis buccinorum teſtis, tametſi etiam ſubtilis, immo vt certius veriuſque dicam, minus craſſæ. Nam terroſam durámque corporis

sortita

ſortita conſiſtentiam cõcretionemque, impendiò omnia craſſarum ſunt partium. Itaque accuratè ea læuigare neceſſe eſt. Quamobrem cùm dicimus horum aliud alio eſſe tenuius, ita inaudienda dictio eſt, tanquam ſi Vlyſſem Therſite dicamus maiorem, cum vterque tamen fuerit paruus: aut Aiacem Achille minorem, cùm ambo itidem fuerint magni. Cæterum omnia id genus (vt & anteà eſt dictum) cogendi quandam in ſe facultatem obtinent, per quam condenſata eorum eſſentia, dura terroſaque ſunt reddita, quam vbi per vſtionem depoſuerint, contrariam adſciſcunt facultatem, quam vocant digerentem. Porrò ſi laueris ea vſſeríſque, ignea in aquam natura depoſita, ipſam efficiunt cum tenuitate excalfacientem, adeò vt & putrefaciat, ſed nonnunquam reliquum illud terrenum eſt, morſus expers, id quod maximè implendis cicatricéque claudendis vlceribus humidis eſt vtile. Igitur teſta eorum quæ peculiariter vocantur oſtrea, combuſta vtor ad diuturnas ex fluxione, ægréque carne implebiles cauitates, nempe quæ fiſtuloſæ ſunt atq; profundæ, eam foris cum ſuillo adipe veterato circumponens: id vulgò axungiam nuncupant. At in ſinum ipſum aliquid eorum quæ talia carne implent, immitto, quale eſt vſtum diaphanes, quod ſpecarium nominant. Parem in genere facultatẽ habent & cæterorum oſtracodermorũ teſtæ deuſtæ, maximè verò, vt dixi oſtreorũ, deinde buccinorum, & purpurarum. Itaque cinis eius generis emplaſticis miſcetur facultatibus digerentibus, & cum quouis adipe digerit. Verùm quoniam inueteratos efficacius digerit, illi magis miſceri ſolet. Porrò potentius hoc medicamen digeret, ſi acrem illi adipem quempiam miſcueris, de quibus ſuperius determinatũ eſt. Quin & dentes ſplẽdidiores talium omniũ cinis efficit, non tantum extergendi potentia, ſed & aſperitate ſubſtantiæ, velut & pumex, & teſta clibani. Verùm in vſu eiuſmodi non eſt neceſſe quæ ſic vſta ſunt admodum læuigare. At in vlceribus rebellibus præ omnibus diligenter ſunt læuiganda. Porrò excreſcentiam mediocriter exterunt comprimuntque. Ad hæc cum ſale omnia id genus vſta dentium ſmegma reddunt efficacius, adeò vt non modò laxitatem molli-

tiemq́ue gingiuarum deſiccet, verumetiam vlcera putreſcentia adiuuat.

Sepia.

Sepiarum teſta admodum laxa eſt, non vt oſtreorum lapidoſa. Itaque abſterſio quidem illi cum aliis oſtracodermorum teſtis communis eſt, velut etiam deſiccatio: cæterũ partium tenuitas eximia illi præ cæteris ineſt. Quocirca vſta ea vtimur ad vitiligines, ephelin, lentes, pſoras. Quin & foſſili ſali miſta, in oculis exiſtentes vngues eliquat. Et antequam vratur, dentibus ſplendorem adfert, vlceraque deſiccat. Porrò hoc nomine, quòd mediocrem obtinet aſperitatem, adhibemus eam & ad ingentes oculorum aſperitates, quas ſycoſes appellare conſueuimus. Nam exſcalpentes ex ea quiddam ipſa figura ſimile collyrio, eo illas confricamus, donec ſanguinem reddere incipiant, quo facto collyria cathæretica ſiue detrahētia prǽſtantius effectum ſuum in illas exerunt.

Opercula purpurarum.

Opercula purpurarum quidam memoriæ prodiderũt, lienes turgidos ſanare, & ſuffitu eas quæ vteri ſuffocatione periclitantur, iuuare: prætereà retentos eiicere locos.

Lana hyſopera, hoc eſt ſuccida.

Lana ſordida, ac proinde à quibuſdam appellata ſuccida, idoneè excipit irrigationes quæ adhibentur contuſis, aut quomodocunque percuſſis, vt quæ vtilitatem ex illis proficiſcentem promoueat, idq́ue propter œſypon. Lota verò, nec amplius œſypon habens apta humoribus qui irrigantur, excipiendis. Porrò vſta vim habet acrem pariter & calidam, vnà cum partium tenuitate. Itaque molles nimirumq́; humidas vlcerũ carnes celerrimè eliquat. Inditur & in medicamẽ deſiccatorium. Vrito eam tanquam alia plurima, ollam implens nouam, quam tegat operculum multis foraminibus pertuſum.

Pili uſti.

Pili vſti, ſimiliter vſtæ lanæ excalfaciendi deſiccandíque admodum ſunt facultatis.

Ouorum facultas.

Conſe-

Conſequens fuerit ad partium doctrinam de ouis diſſerere. Nam alibi eorum meminiſſe non licet. Sanè oua partes non ſunt animalium, ceu nec arborum fructus, nec grauidarum fœtus: verùm proportione reſpondent iis quæ agnaſcuntur. Itaque eorum quæ agnaſcuntur, quædam planè familiaria propriáq; conſpiciuntur tum plantarum, tum animalium naturis: quædam non omnino talia, vt viſcum quod agnaſcitur quercubus: & vt ſemel dicam, ſi qua arboribus, alterius generis arbor, frutex, fructus, herba aut germen quodpiam, vt fundi agnaſcantur. Ex familiaribus autem eſt & ouium lana, & aliorum animalium pili, & cornua quæ decidentia denuò recreſcunt, vt in maſculis ceruis, ex hoc ſunt genere. Conceptus autem ſiue fœtus fructibus proportione reſpondent, nimirum ad generis propagationem à natura creati. Ex his vnum eſt & ouum factum ad generis ſucceſſionem perpetuitatemque. Cæterum vtile eſt & tanquam nutrimentum. Verùm de nutrimeuto non eſt nunc inſtitutũ diſſerere. Proinde quæ tanquam medicamentum efficere poteſt, ea hoc loco recenſebo, ex pauculis vſibus particularibus vim eius exquirẽs, tũ in partibus, tum in tota ſubſtantia. Siquidem quo pacto inuenta rerum cuiuſque generali facultate, ad multos eam vſus particulares ducere poſſimus, didicimus. Inſuper docti iam ſumus, quomodo ex vno alteróve experimento de generali facultate liceat colligere. Igitur ouorum album & tenue illud, quo item ad ophthalmias vtimur, ex numero eſt medicamentorum minimè mordicantium, nec vnquam effectu fruſtratus ſum ex vlla tali intemperie, qualem habet ſæpe lac, vti antè oſtendimus, in animalibus cruditatem perpetientibus, aut nimiam famem, ſitímve aut quæ cibis paſta ſunt prauis. Quæ ſanè frequentius euenire ſolent mulieribus, ob victus videlicet vitæq; errorem. At oua vnã modò prauitatem patiuntur, quam ſcilicet adfert vetuſtas. Eamque facillimè effugias, ſi vtaris recentibus. Porrò vſitatiſsimum nobis eſt, maximéque parabile gallinarum ouum: ea propter illo vtimur, aliorum oua nihil curantes, tametſi eandem illi habeant naturam. Temperatura porrò ſymmetro frigidius eſt.

Itaque vtendum eſt oui albumine non tantum ad oculos, verùm etiam ad alia omnia quæ medicamenta requirunt ſuauiſſima, miniméque mordacia, vt ſunt vniuerſa ſedis ac pudendorum vlcera contumacia. Miſcetur quoquoque idoneè medicamentis profluuium ſanguinis ex cerebri inuolucris ſupprimentibus, quæ nimirum citra morſum illinuntur, atque adſtringunt. Sed & ad vlcera rebellia miſcetur iis quæ abſque morſu ea poſſunt deſiccare, cuiuſmodi eſt medicamen pompholyx elota, & metallicorũ quædam elota, de quibus priuatim ſuprà diſſeruimus. Porrò & ipſe vitellus adſimilis eſt naturæ, ac proinde miſcetur ceratis morſus expertibus, ouis videlicet aut lixis, aut aſſis. Verùm id tamen manifeſtum eſt hîc leuiculam exiſtere differentiam, quòd paulò plus deſiccent quæ ſunt aſſa: ac quantum huius accipiunt facultatis, tantum deperdant de mitigandi potentia. Miſcetur & cataplaſmatis phlegmonem extinguentibus, vt iis quæ ex meliloto conſtant, ſedi applicandis. Crudo verò ouo toto vtimur admiſto roſaceo ad palpebrarum, aurium, mammarúmque phlegmonas, quæ ſcilicet aut ictis illis, aut alio quouis modo euenerint, aut extiterint in neruoſis corporibus, puta cubito, & digitorum tendonibus, aut articulis, idque in pedibus pariter & manibus. Porrò in aceto coctum ouum ſi edatur, fluxiones ventris deſiccat. At ſi etiam quippiam eorum quæ ad dyſenteriam, aut cœliacum affectum conueniunt, adiunxeris, atque in igne modico fumíque experte (qualis eſt qui ex prunis conſtat) frixeris, edendumque ita præbeas, non minimè ſanè laborantes adiuueris. Aptiſſima talem ad vſum ſunt omphacium, rhus, tum ipſe qui cibis aſpergitur, erythros nuncupatus, tum ſuccus ipſius: galla, ſidia, hoc eſt mali granati putamina, cinis cochlearum integrarũ vſtarum. Apta quoque & vuarum acini, & myrta, & meſpila, & corna. Magis iſtis medicaminoſa ſunt balauſtium, hypociſtis, cytini, ſiue mali punici flores. Sed & ad ambuſtiones protinus impoſitum eſt vtile, ſiue quis ſeorſum albumen duntaxat ipſum molli lana excipiat, ſiue etiam cum vitello commiſcens confundenſque applicet. Etenim mediocriter refrigerat, & citra morſum deſiccat. Tale quum

ſit, &

ſit,& ad anacollemata vocata,quæ fronti videlicet imponuntur, vtimur,& pilos palpebrarum adglutinamus, nimirum admiſto idoneorum quopiam, cuius generis eſt thus, potiſſimũ pingue ſi fuerit,ac nõ inueteratum & ſiccum. Verùm in illiuſmodi, ipſius albuminis commoda eſt viſcoſitas, nõ autem temperies,niſi quis quatenus nequaquam aduerſatur illi quod adhibetur medicamento,eo nomine vtile commodúmque dixerit. Nam viſcoſorum quædam ſunt quæ aduerſantur, velut viſcum, nimirum acre & calidum, ad ea quæ excalfieri non debent, dictúmque frequenter ſuperius eſt, ea quæ validam vim nullam obtineant medicamenta, ceu materiam iis quæ tales vires obtinent, miſceri: proinde quoque creberrimi ſunt vſus, vtpote iis quæ valenter agunt, inſeruientia. Eiuſmodi cùm ſit ouum, ſimúlque non paruam adipiſcatur in lixationis aſſationíſque qualitate differentiam, ſit ſanè multò vtiliſſimum. Nam medicamentis quæ humiditates deſiccant, aut lixum, aut aſſum, aut frictum miſcetur: iis verò quæ lentorem humorum in pectore pulmonéque incidunt, ſorbile quod vocant, id quod in aqua couſque lixari debet, dum incaluerit. Eiuſdem huius naturæ nomine & ad eos quibus gutturis ſupremum aut ex vociferatione,aut ex humorum acrimonia exaſperatum eſt, aſſumitur: tum ſcilicet quòd affectis partibus illinitur, atque cataplaſmatis modo inhæret, tum quòd ſubſtantiæ ſuæ leuitate eas mitigat, ſanatque. Eadem ratione, ſtomachi, ventris, inteſtinorum ac veſicæ medetur aſperitatibus.

Echinus,hoc eſt erinaceus,combuſtus.

Erinacei vtriuſque tum marini, tum terreſtris corpus vſtum cinerem efficit facultatis tum extergentis, tum digerentis,tum detrahentis. Itaque eo quidam & ad excreſcentia, & ad ſordida vſi ſunt vlcera.

Cochleæ, ſiue limaces.

Cochleæ ſi totæ cum teſtis urantur,admiſta galla,omphacitide, ſimúlque pipere albo, mirificè proſunt dyſenteriis, in quibus vlcera nondum computreſcere cœperũt. Conuenit autem vt piperis ſit pars vna, gallæ verò duæ,

quatuor cochlearum. Hæc vbi ad vnguem læuigaris, cibis inſpergito, bibendumque aut ex aqua, aut ex vino albo & auſtero præbeto. Cæterum abſque gallæ miſtione cinis cochlearum admodum reſiccantis eſt facultatis, obtinens item nonnihil ex vſtione calidum. Porrò cochleæ quæ vſtionẽ nõ ſunt expertæ, ſi tritæ vnà cũ teſtis imponantur, & toti ventri aqua inter cutem laborantium, & in arthriticis articulorum tumoribus, ægrè quidem diuelli poterunt, cæterum impenſe deſiccant. Et ſanè inhærere ſinere oportet, quoad ſponte decidant. Idémque faciendum in tumoribus ex ictu natis difficile ſolubilibus, & ex contuſione facta in auribus. Deſiccãt enim illos magnopere vniuerſos, etiamſi viſcoſus craſſusque in alto humor contineatur.

Carcini, hoc eſt cancri, uſti.

At fluuiatilium cancrorum cinis quanquam ſimiliter prædictis exiccatorius eſt, ſubſtãtiæ tamẽ proprietate mirabilis eſt eius in iis qui à rabiente cane ſunt morſi, effectus, iſque tum ſolius, tum cum gentiana & thure multò præſtantior. Thuris ſanè partem eſſe vnam oportet, quinque autem gentianæ, porrò cancrorum decem. Et raro equidem aliter illis vſtis nos ſumus vſi, cæterum ad eum modum plerunque, quo Aeſchrion empiricus ille, medicamentorum peritiſſimus ſenex, conciuis ac præceptor meus. Patella erat æris rubri, in quam impoſitis cancris viuentibus, eos hactenus vſſit, dum facilè ad læuorem redigi poſſent. Hic Aeſchrion paratum ſemper in ædibus hoc habebat medicamen, vrens eos poſt ortũ Canis, quãdo Sol in Leonem tranſiſſet, non niſi Luna decimaoctaua. Porrò bibendum hoc medicamen iis qui à cane rabido fuiſſent morſi præbebat quotidie diebus quadraginta, menſura cochlearij magni aquæ inſperſum. At ſi non protinus ab initio, verùm aliquot poſt dies curam cepiſſet demorſi, tunc quotidie duo cochlearia aquæ inſpergebat. Ad ipſum verò vulnus emplaſticũ applicabat medicamentum, quo dex pice brutia & opopanace acetóq; conficitur, habens picis libram vnam, vnum aceti acerrimi ſextarium Italicũ, opopanacis verò vncias tres. Hæc

tametſi

tametſi à præſenti inſtituto eſſent aliena, ſcribenda tamē cenſui, quia magnopere medicamento huic ipſe confiderem, nimirum cum nullus vnquam eorum qui illo fuerint vſi, ſit mortuus. Cæterum ſeorſum librum conſcribam aliquando de iis quæ proprietate ſubſtantiæ totius quid agunt, è quorum numero ſunt id genus omnia. Ignoſcēdū itaque tum hoc in loco ſcribendi importunitati, tum ſicubi prætereà id mihi hoc in opere contigit: nempe quia ex iis ſumma proueniret vtilitas, quam ſanè poſteris impertire volebā, ſi forſan me prius quàm quæ his deinceps ſunt opera perfeciſſem, mors occupaſſet, propoſitum impediens. Cæterum Pelops doctor meus & ipſe omnium eiuſmodi cauſas reddere volens, non abs re inquit, cancer cum animal ſit aquaticum, prodeſt à cane rabido morſis, quibus videlicet metus eſt ne corripiantur affectu ſicciſſimo, nēpe rabie: quamobrem ſanè etiam aquam metuūt. Ac fluuiatiles, non marinos conuenire cācros dictitabat, ſcilicet quòd animalia marina ob admiſtionem ſalis natura ſicciſſimi haud æquè exactam tuerētur eam quæ eſt aduerſus rabiem contrarietatem. Ac cum quidam ſubieciſſet, cur non omnia quæ in potabili aqua degunt animalia, perinde vt cancri iuuare aſſolent? quia inquit, ſimilem cancris præparationem non admittunt. Nam horum vſtorum cinerem, exiccatorius cum ſit, canum rabiētium venenum abſumere ſimúlq; digerere profeſſus videlicet eſt, ambitione magna iactitans, omnium ſe talium nouiſſe cauſas. At ego niſi planè me ſcire quippiam perſuaſum habeam, aliis perſuadere nō tento. Itaque nec Pelopis rationem vt veram accepi, vt quæ crebras habeat contradictiones: verùm cancros opinor ex proprietate totius ſubſtantiæ prodeſſe. Quoniam autem nullum eorum qui fuerant illis vſi, mortuum ſciueram, hæc aperienda recenſendáque à me exiſtimaui, tametſi non eſſet huius inſtituti proprium. Sed corporibus totis (nam id erat propoſitum) non iis tantum animalibus quæ poſui.

Chelidones, ſiue hirundines uſtæ.

Sed & hirundinibus vſi ſunt multi, comburentes videlicet, & cinerē melli miſcētes, ac deinde ſynāchicos inungentes, & in totum quicunque in gutture ac columella conſiſtunt

consistunt affectus. Vtuntur & ad acuendum visum hoc cinere nonnulli. At alij eas arefactas drachmæ pondere bibendas exhibent.

Tettiges, id est cicadæ.

Sed & cicadis quidã vtuntur ad colicos affectus cũ paribus numero piperis granis, dantq; aut tres, aut quinque, aut septem, per intermissionem videlicet, & ipsos etiam paroxysmos. Porrò alij assas edendas offerunt quibus affecta vesica est.

Corydos, id est galerita.

Galerita tamen auis illa pusilla obiter nobis plerũque obuia, in iure elixa colicos adiuuat. Verùm assiduè eam edere simul cum iure necesse est. Habet verò hoc animal in capite velut galerum ex pilis sponte enatum, cuius occasione efficta est, quæ apud Aristophanem comicum legitur fabula. Is enim inquit hunc in modũ: Imperitus es, & curiosus, & nec Aesopum quidẽ didicisti, qui ait galeritam primã volucrũ fuisse, etiã ante terrã: inde patre morbo defuncto, cùm humus nondum esset enata, illum quidem dies quinque iacuisse: at hãc præ inopia melioris cõsilij, in capite tandem patrem suum defodisse. Hoc quoq; aiunt, obscure licet, designasse tamen Theocritum.

οὐδ' ἐπιτυμβίδιαι κορυδαλλίδες, ἢ λαΐνον τι.

nempe indicare illum eas quæ in capite tymbon, hoc est, sepulchrum gerãt. Annexui autem huic ista sermoni, quò planè & clarè hoc animal, nempe galeritam, significarẽ, quos ferat in capite pilos erectos: quandoquidem expertus sum eius aduersus colicos vtilitatem, velimque qui ipsum non norunt, iis bene apertéque monstratum. Nam & ipsa corydalis appellata herba colicis conuenit. Et hoc quoque tibi obiter sit notatum.

Alectorides, id est gallinæ.

At gallinarum ius simplex retinendi vim possidet, vti gallorum subducendi. Coquendi autem sunt cũ sale prolixissimè. Sed horum ipsi fecimus periculum.

Gale, id est mustela.

Mustelam

Mustelam nunquam combussimus, de qua scriptum legitur, cinerem quidem eius cum aceto illitum, podagricos arthriticósque iuuare, tanquam vehementer valeat digerere: ipsam verò arefactam ac potam prodesse comitialibus, eadẽ nimirum illa facultate. Porrò quidã etiam planè omnis feræ alexipharmacum eam esse referunt, & maximè eius ventrem.

Ranæ vstæ.

At ranarum vstarum cinerem sanguinis eruptioni mederi referunt inspersum, cæterum cum liquida pice sanare alopecias.

Hippocampus.

Et Hippocampum animal illud marinum si totum vsseris, alopeciis prodesse proditum quibusdam est, ipsumque videlicet desiccãtis esse facultatis, extenuãtisque, aut certè eius cinerem, quẽ quidam vnguento amaracino cõmiscent, quidam pici liquidæ, alij veteri adipi suillo.

Tellinæ salsæ.

Et salsas tellinas vstas adeò vrentem efficete cinerem aiunt, vt is cum cedria, euulsos radicitus ex palpebris pilos, instillatus in locum, renasci prohibeat.

**Intestina terræ, siue lumbrici.*

Porrò citra vstionem aut lixationem, totorum animalium in partes affectas impositorum, aut intrò in corpus sumptorum, quidam medicorum fecere periculum, aut ceu fecerint periculum, ita scribunt,]terræ quidem intestina contrita, neruisque diuisis imposita, protinus mirũ in modum † prodesse: atque hæc ipsa quoque cum mulso pota, medicamen † esse mouendæ vrinæ idoneum.

** In multis codicibus continuatur hic sensus cũ superiori usq; ad dictionẽ, scribunt: ibiq; incipit hoc caput, intestina terræ &c.*

† al. prosunt.

† al. sunt.

Cimices.

Sed & de cimicibus quibusdã traditum est, quòd si cũ aceto bibantur, hirundines eiiciãt: at nobis, cum eas perpetuò alliorum esu eiecerimus, haud opus fuit cimicibus.

Cantharides.

Veruntamen sufficientem habemus de cantharidibus experientiã, quòd in vngues psorodeis cum idoneis ceratis aut emplastris impositæ sic illos educunt, vt toti cadãt.

Miscuimus

Miſcuimus eas etiam facultatibus pſoris & lepris cõgruẽtibus, necnon quibuſdam ſeptis, atque interim etiam iis quæ clauos, quos vocant, eiiciunt. Porrò præceptorum meorum quidam earum paulum quiddam in medicamẽta vrinam mouentia ſolet iniicere. At quidam ſolas alas & pedes iniiciunt, quę aiunt eſſe alexiteria iis qui corpora ipſorum bibiſſent. Alij contrà. At nos totas indimus. Cæterum aptiores ſunt ad ea quæ expertum me dixi, ex cantharidum quæ inuentæ in frumento, lutea tranſuerſim in aliis cingula obtinent, potiſſimum ſi iniiciantur in vas fictile, cuius ori linteum obductum ſit rarum, itaque illud inuertas, vt linteum halitum ab aceto ſubtus poſito excipiat, donec emoriantur ipſæ cantharides.

Bupreſtis.

Sic bupreſtes quoque reponere expedit. Sunt autem & ipſæ animalis quoddam genus cantharidibus tum ſpecie, tum viribus adſimile.

Pityocampe.

Quin & erucæ quæ in piceis naſcũtur, merito ſanè nũcupatæ pityocampæ, huius ſunt facultatis.

Salamandra.

Et ſalamandræ combuſtæ cinerem quidam ſepticis & lepricis pſoriciſque miſcent facultatibus.

Narce. Torpedo.

Sed & torpedinem totam (dico autem animal marinũ) capitis dolores ſanare capiti admotam, ſedemq; euerſam coercere, à quibuſdam eſt proditũ. Verùm ego cum vtrũque eſſem expertus, neutrum verum comperi. Eam igitur cum cogitaſſem viuam eſſe applicandam, cui caput doleret (poſſe enim fieri vt hoc medicamen anodynon ſit, ac dolore liberet ſimiliter aliis quæ ſenſum obſtupefaciunt) ita habere comperi. Putóque eum qui primus eſt vſus, tali quapiam motum ratione experiri aggreſſum.

Draco marinus, & trigle, & alia id genus.

Viuas etiamnum haſce animantes apertas, & protinus partibus affectis appoſitas prodeſſe ſcripſerunt, nempe draconem marinum in ſuum ipſius ictum impoſitum, ſimiliter

militer & triglam in draconis, mures domeſticos in ictũ ſcorpij, velut & ſauram mygalen in ſuum ipſius, & ſaurã chalcidicam, quam & ex vino bibendam præbet: tãquam ſuum ipſius morſum ſanet. Porrò ſcorpium ſuum ipſius ictum curare ſi tritus imponatur, ſimiliter ſi aſſus edatur. Congruere autem aiunt & iis qui à vipera ſunt morſi, aſcalabota verò iis qui à ſcorpio. Referunt autẽ & in Aegypti regionibus arefactum aſyracum quem vocant, exhiberi iis qui à ſcorpio percuſſi ſunt: & vocatum cybium vtiliter vulneri à cane inflicto imponi: Multáque eiuſmodi, de quibus copioſius diſſeremus, vbi tractabitur de iis quæ proprietate ſubſtantiæ quid agũt. Cæterum in oleo lixis totis animalibus, ipſo oleo vtebantur noſtratiũ medicorum quidam, ſed & ſuperiorum nonnulli, ad depilationem ſeu pilorum nudationem, nempe pityocampis, & vrticis marinis, lepore marino, ſcolopendro marino. Ad aurium verò dolorem ſilphis in oleo coctis, & iis quos vocant oniſcos Græci (Latini multipedas.) Ea enim animalia in globũ ſeſe contrahunt, vocantque ea apud nos quidam cyamos, hoc eſt fabas, quandoquidem eſculentis fabis ſunt perſimilia, vbi ſeſe videlicet in globum conuoluerint, colore fuſco. Porrò in agro complures videre eſt natos ſub ſitulis, quibus à fontibus ruſtici aquam cõportant, deponuntque eas iuxta focum. Vidique quoſdam ex iis qui medicinam in agro exercebant, aſſidue oleo ex illis compoſito ad vniuerſos aurium dolores, vti nõ diſcernentes affectum vnde oriretur. Itaque non ab re euenit, vt interim effectum conſequerentur, interim læderent. Et quid mirum, quando & inſignes quidam medici de iis citra diſtinctionẽ ſcripſere? Tales ſunt Apollonij libri De parabilibus. Atque hic ſanè etiam ſcripſit, vermes terræ in oleo coctos aurium dolores mitigare: ſed alij cenſent, admiſto adipe anſerino, ſic demum vtendum.

Vulpes & hyænæ.

Cæterum de vulpibus quæ toto in oleo coquuntur (nam ſic quidam curant arthriticos, partim viuas vulpes in lebetem ingentem iniicientes, partim etiam mortuas) fuſius dicere mihi neceſſe eſt, quandoquidem pleroſque viſæ ſunt principiò planè morbo hoc liberaſſe, verùm

poſt

poſt multum temporis non ita profuiſſe. Siquidem illos malum repetiit, quanquam non ita vehemens quàm anteà. Sanè oleum in quo cocta vulpes eſt, non eſt potentioris in digerendo facultatis, quàm in quo hyæna: quæ ſi ſimiliter in oleo lixetur, redditur oleum longè potentiſſimæ in digerendo facultatis. Porrò frequenter dictum eſt, talibus medicamentis ineſſe potentiam eorum quæ in alto continentur corpore, in extimam cutem extrahendi, ac eo nomine quandoque ſedandi dolores: non enim perpetuò hoc ad ea ſequitur, cum ij duntaxat dolores ab eiuſmodi medicamẽtis ſedentur, quorum cauſa eſt humor in alto contẽtus, dolorem ciens aut ſubſtantiæ craſſitie, aut refrigeratione, aut vehementi acrimonia, aut etiam ſpiritus flatuoſus exitum non habens. Itaque qui vtuntur vulpibus, & ipſi oleum digeſtorum efficiunt: atque inde impletis eo alueolis totos arthriticos in eos imponunt, multo ibi tempore immorari præcipientes: verùm ex hoc fit vt non tantum qui citra articulos ſunt tumores euacuentur, ſed etiam vniuerſum corpus. Itaque vbi corpus illis antea plenitudine affectum fuerit, mirum nõ eſt per euacuationem conſecutum commodum, nempe cum nihil etiam in affectas partes influat, quia corpus vniuerſum iam euacuatum eſt, & qui continebãtur humores exhalarunt. Cæterum quemadmodum antea cum corpus noxa vacaret, praua victus ratio morbum inuexit: eũdem in modũ, aut etiam amplius, à ſimili diæta par eſt rurſum illos ſimiliter afficiendos in articulis quibus iam laborauerunt.

De iis quæ in mari & aquis ſalſis proueniunt.

SOla hæc in toto opere reliqua hoc habent nunc tẽpus opportunũ. Nam quæ in mari & aqua naſcũtur animalia, ſuperiori ſermone expoſita ſunt, vbi videlicet agebatur de animalibus. At quę in aquis quidem naſcũtur, nec ſunt animalia, ea nunc exponẽtur.

Adarcion.

Adarcion, quidã verò maſculinè efferunt adarcon, alij fœminine adarcẽ appellitãt, eſſentia quidẽ ſua velut ſpuma eſt aquæ ſalſæ concreta, circa arundines & farragines concreſcens. Acerrimum hoc eſt ſimulque calidiſſimum: proinde

proinde & per ſe inutile eſt, verùm commiſceri ſolet iis quæ vim eius retundunt. ſicque fit multò vtiliſſimum in iis affectibus qui excalfieri poſtulant, idque foris impoſitum. Nam intrò in corpus ipſum ſumere eſt impoſſibile, nimirum ob virium vehementiam.

Alcyonia.

Alcyonia omnia detergunt ac digerunt, qualitatem habentia acrem & calidam: verùm aliud alio non parū plus minusque, & in his ipſis quæ diximus ſecundum partium eſſentiæ tenuitatem. Eſt autem eorum vnum denſum & graue, odoris praui. olet enim piſces putridos, ſpongię in ſpecie ſimile. Alterum verò figura longiuſcula, leue & rarum, odorem habens ſimilem phyciis. Aliud tertium vermi ſimile eſt ſpecie, colore purpureo, conſiſtentia molli: vocant id mileſium. Poſt quæ quartum ſecundo quidem iam poſito ſimiliter & leue & rarum, verùm lanis ſuccidis ſimile. Denique & quintum extima ſuperficie leui, cęterùm interna ſubſtantia aſperum, nullius odoris, guſtu tamen apparens acre: & ſanè omnium alcyoniorum eſt calidiſſimum, adeò vt & pilos vrere poſſit. Itaque cum duo prima lichenas, alphos, pſoras, lepraſque adiuuēt, præter ea cutem ſplendidiorem competentia virium efficiant, idem præſtare non poteſt hoc vltimo loco poſitum. Nec enim perinde vt illa cutem duntaxat ſummam extergit, ſed etiam excoriat, vſque in profundum cutis penetrans, vt etiam vlcera moliatur. Porrò quod tertio ordine recenſuimus, omnium eſt tenuiſſimum. Itaque vſtum alopecias curat illitum cum vino, colore quidem fuluo, tenui tamen eſſentia. Quartum autem eiuſdem cum hoc ſpeciei vires obtinet, verùm haud parum imbecilliores.

Sal.

Sal eiuſdem genere facultatis eſt, ſiue foſſilis ſit, ſiue marinus: verùm hoc differunt, quòd ſalis ex terra effoſſi ſubſtantia magis ſit compacta, ac proinde in hoc maior eſt & partium craſſities, & adſtringendi potentia. Itaque marinus affuſa aqua protinus liqueſcit, ac foſſili hoc non euenit. Porrò eiuſdem ſpeciei cum marino eſt qui in ſtagnis quibuſdam ſalſedinem habentibus naſcitur, æſtate videlicet

licet aquis æstu ex iis absumptis,cuiusmodi est Tragasius,non procul à Sminthio. Côfluit enim illuc ante aquas spontaneas,quæ admodum sunt calidæ, copiosa aqua stagnans non amplo in loco:& ea æstate omnis absumitur, à sole videlicet arefacta. Porrò quoniam locus ipse salsedinem continet,quòd reliquum est omne,sal est, cognominationem à loco pariter & aquis sortitus. Nam spontaneæ & ipsæ illis in locis aquæ Tragasiæ nuncupantur, potẽtia summè exiccatoria:& sanè qui in ea regione sunt medici,ad hoc illas accommodãt. Porrò dictum est & de Sodominis in mari mortuo prouenientibus,in quarto libro,quem siquis librum diligenter perlegerit,illi tantum refricare memoriã nunc opus est,vt exposita gustus qualitate,ipse medicamenti facultatem cognoscat. Igitur cũ qualitas salsa digerat simul & contrahat contactam ab ipsa substantiam,aphrolitron in hoc differt, quòd in ipso vnum modò saporem exuperantem sit videre, quem vocant amarum,vim habentem digerendi,haud etiam contrahendi vti sal. Nam hîc quicquid in corporibus humidum inest,id quodammodo absumit: & quod reliquum est substantiæ solidæ,adstrictione contrahit: ac proinde etiam conditura sua carnes seruat,& à putredine tuetur. Quippe quæ putrescunt,excrementitium continent humorem substantiamque tum dissolutam,tum minime cõpactam. Quibus ergo corporibus nulla prorsum est humiditas superflua,ceu melli optimo,& corpus solidum & cõpactum est,ceu lapidibus,ea vt putrescant est impossibile:ac proinde in his salis non probatur vsus: verum in iis in quibus suspecta est putredo.

[Marginal note beside "dum inest": ⸆ al. totũ.]

Sal ustus.

Sal vstus digerit quidem potentius quàm vstionis expers,quantò scilicet subtilius ipsum corpus accepta ab igne facultate redditur:velut & in aliis quæ cõbusta sunt, euenire diximus:verùm non perinde ei qui non est vstionem expertus,solidam ipsam substantiã contrahere constringereque potest.

Litrum. Nitrum.

Litrum, Ostensum est & hoc medicamen in medio salis &

lis & aphrolitri vires habere.

Halos anthos, hoc est, salis flos.

Halos anthos, Quidam vt vnum nomen halosanthos, quidam diuidentes halos anthos nominant. Est autem hoc medicamen liquidum. tenuius etiam quàm sal vstus: tum acris qualitatis, & admodum digerentis facultatis.

Halos achne. Spuma salis.

Halos achne, spumosa est salis efflorescentia, multò tenuioris naturæ quàm sal ipse: quare & extenuare & digerere multò plus ipso potest: verùm quod substãtiæ est reliquum, contrahere vt sal nequit.

Asphalton. Bitumen.

Bitumen, vnum & ipsum est ex iis quę in aqua marina proueniunt, & in alia quapiam quæ non est marinæ dissimilis, vt in Apollonio Epiri, & per alia id genus loca multa aquis sponte nascentibus ceu spuma quædam innatans hoc medicamen reperitur: & molle quidem est dum innatat, postea verò resiccatũ pice sicca durius efficitur.

Bitumen proueniens in mari mortuo.

†Optimum verò bitumen in mari quod mortuum vocant, prouenit. Est autem id stagnum salsum in Cœle (hoc est caua) Syria. Ceterum medicaminis ipsius vis est tum resiccatoria, tum excalfactoria in secundo ordine. Merito itaque eo vtuntur & ad glutinationes vulnerum cruentorum, & ad alia omnia quæ exiccari debent cum modica excalfactione.

† *al. plurimum.*

Spongos, id est Spongia.

Spongia vsta acris est & digerentis potentiæ. Vtebatur ea præceptorum meorum quidam ad sanguinis eruptiones, quæ manuali opera indigent: in quem vsum semper eam paratam habebat siccam & exarefactam: cum verò res posceret, bitumine in primis imbuebat, sin eo careret, pice. Porrò admouebat eam partibus sanguine profluentibus etiamnum ardentem, vt & crusta parti induceretur, & ipsum spongiæ corpus ceu operculum acciperet. Cæterum spongia noua, non sicut lana aut linamentum (quod μότον μωλτόν, id est carpinatum vocant)

materia duntaxat eſt quæ humores irrigandos excipiat, ſed etiam manifeſtè deſiccat. Id quod ſcies, ſi ea vtaris in vulnere cum aqua, aut oxycrato, aut vino, pro diuerſitate videlicet corporum, vti eſt antè dictum. Glutinabit ſiquidem ea ſimiliter atque medicaméta quæ vocant enæma. At ſi non noua ſit, ſed vſui accommodata, palàm cognoſces quantum à noua ſuperetur, ſi vulneribus eam im ponas ſiue cum aqua, ſiue cum oxycrato, ſiue cum vino. Nec mirum eſt, cùm in ſpongia noua ſeruetur, etiamnum ea quam à mari accepit facultas, modicè corpora exiccandi. Atque hæc quidem præſtare poteſt, cum etiamnum ſeruat maris odorem. Nam temporis ſpatio, etiamſi nunquam vſui accommodata ſit, tamen & odorem maris amittit, neque æquè deſiccat.

Garus, uel garum.

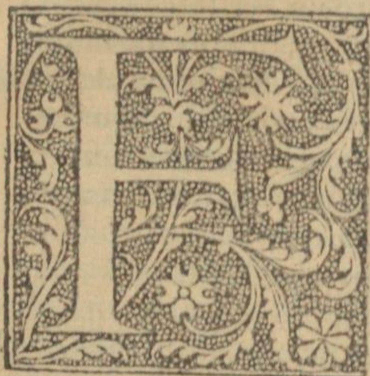
Garus facultatem habet multum & calidam & ſiccam, ac proinde eo quidam ad vlcera vſi ſunt putreſcétia: tum dyſentericis iſchiadicisque iniiciunt.

Halme. *Salſugo.*

Salſugo piſcium ſalſorum ſimiliter garo & ad putredines accommodatur, & ad iſchiadas dyſenteriasque infunditur. Et acrimonia quidem humores coxam infeſtantes attrahit, ac proinde per inteſtina euacuat. Putreſcentia verò vlcera in dyſenteria colluit atque deſiccat. Maximè verò ſalſugine ſalſorum ſilurorum & mænidum ad talia vti medici quidam aſſolent, & nos ſanè ad vlcera in corpore putrida accommodauimus.

FINIS.

CLAVDII GALENI PERGAMENI LIBER DE FACVLTATVM NATVRAlium substantia, Guinterio Ioanne Andernaco interprete.

ORSAN putabit aliquis dissensiones eorum qui animalia calida, stirpes verò frigidas asseuerant, rem magni esse momẽti: ignorãs vbi penitius quis introspexerit, totã quæstionis propositæ consequentiam apparere ad summã vsq; scientiã: sed in alterius rei cõsideratione occupatus, satis esse censet, si de his ex tempore calidi, frigidíque qualitatem cuilibet sensui expositam recẽseat. Plato itaque ipse, quibus inest anima, vocat animantia. Cæterũ saxa, herbas, ligna, plantas† in summa omnes sub inanimatorũ corporum genere compræhendit. Verùm in Timæo naturalem speculationem paucissimis exercens auditoribus, qui de scientiis sermones intellectu possint consequi, reiecta vulgi opinione, mundi animum ait in omnibus rebus, quæ ei subiectæ sunt versari. Quod iam dissensionen appellare, aut viri parum sibi cõstantis esse arbitrari, non cõuenit. Quemadmodum neq; Aristoteles, aut Theophrastus dissonãtia monumentis literarum prodidisse cẽsebuntur, qui vulgo quædam scripserunt: quædam etiã vt Auscultationes amicis. Si quidem aliqua de his, quæ omnẽ effugiunt sensum, opinio demonstratione parum commoda probetur, cùm multis indigeat rationibus, auditores angit molestatque. Quam ob causam de huiusmodi sentẽtiam prius ferre nõ oportet, quàm compendio quodam per amplam demonstrationem ad totius sermonis complexionem perueneris. Nec mũdi animum saxa, testas, arenam, & exusta siue putrescentia cadauerũ corpora penetrare censendum est. Quod si enim hũc in modũ sermone absoluto apud idio-

† καὶ καθόλου φάναι.

tas palàm dix [illegible] es cum præ-
sentes damnaste [illegible] qu [illegible] motus in hanc ve-
nerit opinionem, in aliis commentariis indicauimus: non aut approbantes eam, aut refutantes. Quin & ille ipse nequaquam ita pronuntiat Theorica, quę ad naturam pertinẽt, † sed quoad fidem possint facere, procedendũ in iis esse scribit. Cæterum stirpes in se motus principium, tum idoneorũ, alienorumq; sensum habere, veritati consentaneũ esse puto. At, ꝙ incõmdè, parúmq; opportunè huiusmodi dicantur, quàm Plato ipse diligẽtius obseruo. Iam si quis me roget quo tãdem naturæ beneficio stirpibus antecellant animãtia? Sensu inquã, & motu voluntario. Prętereà facultatibus, quas nuper recẽsuimus, attractrice videlicet, expulsoria, retentrice & alteratrice: naturæ vocabulo, non animæ, indito: quoniam nihil inde vel artem medicam, vel philosophiã moralem offendi viderem. Porrò cum moralis philosophię pars, quæ rerum naturæ contemplationem continet, qualem Plato refert, explicanda mihi venerit, in nonnullis planè imitor virum & approbo. In aliis rursus, quatenus vero similia, probabiliaq; fuerint, procedo. Quemadmodum in quibusdã ambigo maximè, nihil habens momẽti in discordantibus, quo alterum ipsorũ fuerit probabilius. Quamobrẽ omnes, quòd anima fruimur, ex corporis actionibus euidenter perspicuis norunt, cursu scilicet, gressu, lucta, & sensu multiformi. Esse sanè horum actuum causam, argumẽto, cui omnes naturâ cõsentiunt, colligimus: nihil in omni rerum humanarum numero sine ratione fieri cogitantes. Verùm, quoniã quæ sit illa, parum constat, facultatem appellauimus singulorũ quę fiunt effectricem, inde adeò, quòd quę facit, potest facere. Hac ratione Scammoniã purgãdi virtutẽ habere: Mespilum ventris retentricem, nemo nõ asserit. Qui verò naturali, vt vocant, speculatione exercitati sunt, aliud alij sibi persuaserũt. Hi nanq; incorporeas quaſdã substantiis sensibilibus inesse facultates affirmant. Illi cõtrà substantias ipsas pro sua cuiusq; natura, quæ vel ex quatuor elementorũ temperamento, vel qualicunq; primorũ corporũ (vocant ea quidam insecabila, nõnulli impartibila, multi similaria) compositione conflata sit, actiones edere. Iam verò

τἄχρι τοῦ πιθανοῦ καὶ εἰκότος.

verò noſtrã ipſorum a..imã, s expertẽ ſubſtantiã eſſe nõnulli exiſtimãt: ſicut alij ritum. Nec deſunt rurſus, qui nullam ei planè ſubſtantiam peculiarem, ſed corporeæ eſſentiæ proprietatem attribuant: eorum facultatẽ ipſam habere dicẽtes, quibus efficiũdis extiterit idonea: cùm nulla id genus qualitatum propriã obtineat naturã, ſed eſſentia, quæ functiones ſubeat, animæ beneficio potẽtias eorum, quibus agẽdis nata fuerit, poſſidere narratur. Ego itaq; in nullius verba iuratus, ſed integer medio quodã inter illos ordine conſiſtens, de aliorũ placitis, partim vt veritatis certior, partim vt nihil habẽs penſi, ſententiã profero: quẽadmodum in iis, quæ paulò antè relata ſunt, quatenus probari queant diſputationẽ producimus. Præſtat enim, vt animũ induco meũ, de illis perinde ac aliis, ſi per eruditionẽ liceat, ferre iudicium. Nequaquam tamen falſam rerum doctrinæ perſuaſionem induerim, vti complures alij factitant, cuius nondum demõſtrationem ſim adſecutus. Itaque de his etiam omnibus, quorũ cognitio tum ad corporis ſanitatẽ tuendam, tum ad morales animi virtutes parum neceſſaria requiritur, verba facere cogitamus. Sunt autẽ nõ mediocre ingenio decus, & ornamentũ allatura, ſi per ea, quæ clarè innoteſcunt, pulchrè intellecta ad medicinam, moralemq; philoſophiam ceu ſcopum referas: quam ego non ſolum vtilem eſſe, ſed etiã ab omnibus, qui volent, poſſe exerceri autumo. Quin & duos libros de hoc à me conſcriptos inuenias. Cæterũ ad id nũc, quod pollicitus ſum reuertar: inde ſumpto exordio, quòd quidem omnia, quę hoc terrarum orbe corpora continentur ex quatuor elementis totis per tota contẽperatis, non vt Empedocles putabat in minutiſſimas particulas redactis, conſtant, nemo haud dubie ignorat. Vtrum autẽ corporeæ ſubſtantiæ, an ſolæ qualitates mutuò in ſe agant, nec affirmo, nec ſcire operæpreciũ arbitror. Probabilius autem mihi videtur, temperamẽta pro qualitatum ratione cõſtitui. Porrò, an anima immortalis corporis immixta ſubſtantiis animantia gubernet, certò me ſcire nõ profiteor. Quemadmodum ne id quidem, an nulla per ſe animæ exiſtat eſſentia. Hoc ſanè pro cõfeſſo apud omnes habetur, quòd vbi in corpora commigrauerit, corum naturis, quæ

ris,quę ex certa q[illegible] [illegible]dixi)temperatura conditæ ſunt,[illegible] [illegible]tque huius rei gratia nihil reor incommodi arti m[illegible] [illegible]æ acceſſurum,etiamſi animationem,vt vocant,& tranſanimationem ignores. Aptiſſimum enim corpus ſit oportet,quod animam ſuſcipiet.Sin autem temperamenti alterationem patiatur,illa protinus emigrare cogitur. Verbi gratia,ſi propter ſanguinis fluorem,aut refrigeratorias medicaminum potiones,aut aërẽ impendiò frigidum,refrigeſcat. Rurſus ſi econtrario per febres,aut flammæ inſpirationes, aut epota denique medicamenta temperie plus æquo calida incaleſcat. Quanquam non modo huiuſmodi alterationis rationibus, ſed etiã cum omni reſpiratione deſtituitur,& hîc aliquo modo alteratum,animam,ipſum deſerere cõſpicimus. Quod nullo pacto naturali corporis temperie conſeruata, accidere poſſe animum induco meum. Proinde eſſentiam animæ cognoſcere,nec ad morbum profligandum, nec ad ſanitatem tuendam neceſſarium eſſe puto: Sicut nec ad moralem philoſophiam, ſeu practicen,id eſt actiuam,aut ciuilem multũ adeò momenti adfert. Liberum enim eſt pro ſuo cuique arbitrio eam appellare,modò illius,quę ſpeculationi ſeruit,nomine abſtineat. At de his aliàs puta in cõmẽtario de Platonis & Hippocratis placitis, vberius à nobis tractatum eſt. Cæterum demonſtratis naturæ facultatibus,quot,& quales ſint, quæſtio quædam deinceps oritur,quemadmodum attrahere idoneum ſeu familiare ſtirpes, alienum amoliri dicamus. Quî enim fieri poteſt, vt quale ſit idoneum, quale item alienum anteà cognoſcas aperte quàm illius attractionem, huius ſegregationem ac propulſionem ſtatueris? Cognoſcere ſiquidem ſentiendi facultatis officium eſſe videtur. Cuius nomine præſens hic ſermo male accipitur, nimirum cum Plato aliud ſenſus genus in plantis ineſſe clare dixerit, auditores dignoſcendi conuenientia ab alienis facultatem intelligunt. Nam eorum duntaxat habẽt diſcretionem plantæ, nempe quæ iuuant, quæ offendunt,aut quæ ſimiles proximóſque ipſis affectus obtinent. Reliquarum verò ſenſus agnitionum,anima naturalis expers eſt. Non enim viſus,auditus, tact us,odoratus,guſtus qualitates diſcernit,

ſed ea

ſed ea ſolum, quę nutrire poſſunt, aut quæ ſecus. Illa enim ad ſe attrahit: attracta retinet: digerit, & trãſmutat in idoneum ſubſtantiæ nutrimentum. Hæc autẽ reſpuit. Quam ob cauſam Plato rectè mihi dicere videtur, ſtirpes, quòd familiaris & alieni ſenſu fruuntur, non abſurdè nuncupari animalia, quoniam nec illorum motu careant. Sed cum huiuſmodi rerum cognitio philoſophiæ medicæ parum ex vſu ſit, abũdè ſatis officio functus mihi videor, ſi quatenus probari poſſit, ſolius conſequentiæ gratia progreſſus, Platonis ſententiam approbem, qui plantas animantia vocitet, dicens idoneorum ab alienis diſcernendi ſenſus eſſe participes: qui nimirum exactus ſuauium, & non ſuauium iudex extiterit. Siquidem aliud non inuenies, quo illę conueniens, ac aſſimile ſibi attrahentes queas iudicare, quàm fruitione, & voluptate eis ingenita. Satis itaque eſt, ſicut anteà diximus, hoc ſolum, quantũ ad medicinam attinet intelligere, quòd idoneum quo nutriuntur, ſtirpes alliciant: alienũ velut inimicũ reſpuant. Quin ad philoſophiam abſoluta talium ſcientia multò minus vtilis eſt: eóque nec Plato eius meminit.

FINIS.